

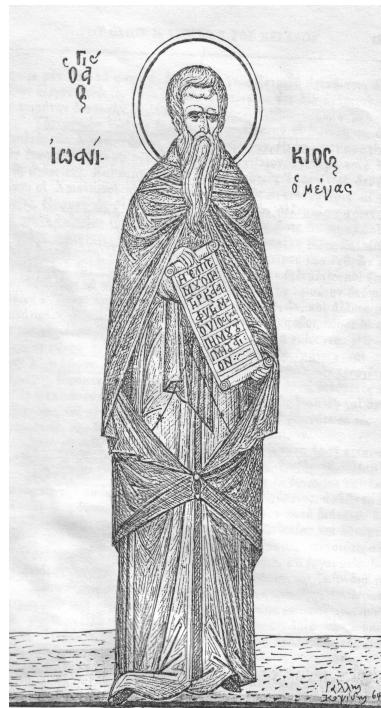
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΥΡΟΥΛΙΔΗΣ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

(BHG 935)

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:
Καθ. Θ. Δετοράκης, επόπτης
Αναπλ. Καθ. Ι. Βάσσης, μέλος
Επικ. Καθ. Μ. Λουκάκη, μέλος

ΡΕΘΥΜΝΟ 2005

Απεικόνιση του οσίου Ιωαννικίου σε μωσαϊκό στο Καθολικό
της μονής του Οσίου Λουκά του Στειριώτου
(από το βιβλίο της C. Connor, *Art and Miracles in Medieval Byzantium*.
The crypt at Hosios Loukas and its frescoes,
Princeton, New Jersey 1991, πίν. 37)

Στους γονείς μου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	i
ΓΕΝΙΚΕΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	iv
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	v

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφάλαιο 1ο: Ο *Βίος* του οσίου Ιωαννικίου

1.1	Ο συγγραφέας	2
1.2	Ο όσιος Ιωαννίκιος	
	α. Το ιστορικό πλαίσιο του <i>Βίου</i> του Ιωαννικίου	9
	β. Η ζωή του Οσίου Ιωαννικίου (σύμφωνα με τον <i>Βίο</i> από τον μοναχό Σάβα)	16
1.3	Οι <i>Βίοι</i> του Ιωαννικίου από τον μοναχό Πέτρο (<i>BHG</i> 936) και τον Συμεών Μεταφραστή (<i>BHG</i> 937)	
	α. Ο <i>Βίος</i> από τον μοναχό Πέτρο (<i>BHG</i> 936)	33
	β. Ο <i>Βίος</i> από τον Συμεών Μεταφραστή (<i>BHG</i> 937)	42
1.4	Ο <i>Βίος</i> του Ιωαννικίου σε σχέση με άλλα αγιολογικά κείμενα της εποχής του	44

Κεφάλαιο 2ο: Γλώσσα και ύφος του κειμένου

2.1	Η γλώσσα:	
	2.1.1 Φωνολογία	48
	2.1.2 Μορφολογία	»
	2.1.3 Σύνταξη	49
	2.1.4 Λεξιλόγιο	51

2.2 Το ύφος	
2.2.1 Σχήματα λόγου	52
2.2.2 Χρήση πηγών	53
2.2.3 Λογοπαίγνια	»
Κεφάλαιο 3ο: Η χειρόγραφη παράδοση του <i>Βίου</i> του Ιωαννικίου	
3.1. Περιγραφή των χειρογράφων	55
3.2 Στεμματική κατάταξη των χειρογράφων	
α. Τα χειρόγραφα του <i>Βίου</i>	69
β. Οι οικογένειες των χειρογράφων	
1. Ο αρχέτυπος ω	70
2. Οι δύο κύριες οικογένειες χειρογράφων	»
3. Οι σχέσεις των χειρογράφων της οικογένειας α	72
4. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας β	76
5. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας γ	78
6. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας δ	81
7. Ο κώδικας E	92
8. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας ε	94
9. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας ζ	97
10. Ο κώδικας Q	103
γ. Το στέμμα των κωδίκων	107
Κεφάλαιο 4ο: Οι εκδόσεις	
4.1 Η πρώτη έκδοση	108
4.2 Η παρούσα έκδοση	110

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Conspectus Siglorum	113
---------------------	-----

I. Κείμενο

Ἐπίγραμμα ἦτοι βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Ἰωαννικίου, συγγραφεὶς παρὰ Σάβα μοναχοῦ	114
II. Υπομνήματα	
1. Υπόμνημα πηγῶν	171
2. Κριτικό υπόμνημα	175
3. Αναλυτικό κριτικό υπόμνημα	198
ΜΕΡΟΣ Γ΄ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	256
INDICES	
I. Index nominum	290
II. Index verborum notabilium	297
ΠΙΝΑΚΕΣ	
Πίνακες χειρογράφων	
Χάρτης Βορειοδυτικῆς Μικρᾶς Ασίας	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή έχει ως θέμα την κριτική έκδοση του *Βίου* του οσίου Ιωαννικίου (*BHG* 935), τον οποίο συνέγραψε ο μοναχός Σάβας. Ο όσιος Ιωαννίκιος έζησε κατά το β΄ ήμισυ του 8ου και το α΄ ήμισυ του 9ου αι. (753/754-846) και η δράση του επικεντρώνεται στο όρος Όλυμπος της Βιθυνίας. Η συγγραφή του *Βίου* του τοποθετείται στο β΄ ήμισυ του 9ου αι., και συγκεκριμένα στη δεκαετία 850-860.

Το κείμενο του μοναχού Σάβα είχε εκδοθεί ως τώρα μία φορά από τον Βολλανδιστή Joseph Van den Gheyn στα *Acta Sanctorum Novembris*, τόμ. II.1, σσ. 332-384. Στην έκδοση αυτή, η οποία βασίστηκε σε ελλιπή χειρόγραφη παράδοση (σε τέσσερις μόνο κώδικες αντί των εννέα της δικής μας έρευνας), παρατηρούνται ασάφειες και παραναγνώσεις, ακόμη και πολυάριθμα τυπογραφικά σφάλματα. Επιπλέον, το κριτικό υπόμνημα είναι ανεπαρκές και γενικώς δεν ακολουθείται εκδοτική μέθοδος. Επομένως, καρπός της έρευνάς μας είναι κατ' αρχάς μία επεξεργασμένη κριτική έκδοση του *Βίου*, η οποία παρέχει ένα κείμενο αξιόπιστο, ώστε να μπορούν να εξαχθούν περισσότερο ασφαλή συμπεράσματα για τα διάφορα γλωσσικά, ιστορικά, τοπογραφικά, θεολογικά κ.ά. θέματα.

Αρχικά η έρευνα αφιερώθηκε στον λεπτομερή έλεγχο των καταλόγων χειρογράφων των βιβλιοθηκών για τον εντοπισμό των χειρογράφων που παραδίδουν το κείμενο. Ακολούθησε η εξαντλητική αντιβολή των εννέα χειρογράφων, τα οποία, σύμφωνα με την έρευνά μας, παραδίδουν τον *Βίο* (ολόκληρο ή εν μέρει), και η στεμματική κατάταξή τους. Με αυτή τη μέθοδο συγκροτήθηκε η έκδοση του κειμένου, συνοδευόμενη από τα σχετικά υπομνήματα (υπόμνημα πηγών και κριτικό υπόμνημα). Εξαιτίας αυτής της αναλυτικής έρευνας και μελέτης, η κατάρτιση της παρούσας κριτικής έκδοσης κάλυψε από άποψη χρόνου το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας μας —δικαιολογημένα, ωστόσο, καθώς φιλοδοξεί να αποτελέσει μία από τις κυριότερες συμβολές της.

Το επόμενο στάδιο της έρευνας είχε ως στόχο την εξέταση του *Βίου* στις λεπτομέρειες αλλά και στο σύνολό του. Παρά την ύπαρξη σχολίων από τον

Βολλανδιστή εκδότη, αλλά και πιο πρόσφατων σημαντικών δημοσιεύσεων, οι οποίες όμως περιορίζονται στα προβλήματα χρονολόγησης και μελέτης ιστορικών ή προσωπογραφικών, κυρίως, στοιχείων, ήταν αναγκαία η ερμηνεία και αξιολόγηση των πληροφοριών που παρέχει το κείμενο, πάντοτε με χρήση της νεότερης και σύγχρονης βιβλιογραφίας. Το πλήθος και το είδος των στοιχείων που παρέχονται από το κείμενο, το καθιστούν ιδιαίτερος ενδιαφέρον τόσο από γλωσσική, φιλολογική και λογοτεχνική, όσο και από ιστορική, λαογραφική και θεολογική άποψη.

Θεωρώ, επίσης, ιδιαίτερα επιτυχή την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και για τον πρόσθετο λόγο ότι με έφερε σε επαφή με τον ιδιαίτερα πλούσιο, από όλες τις πλευρές, κόσμο των αγιολογικών κειμένων, τα οποία παρουσιάζουν τεράστιο ενδιαφέρον. Η μελέτη για την παρούσα διατριβή υπήρξε πραγματικά για μένα αποκάλυψη των απέραντων οριζώντων ενός εξαιρετικά γόνιμου χώρου για επιστημονική έρευνα και σπουδαίο κίνητρο για την εργασία μου.

Στο τέλος αυτής της πορείας για τη συλλογή του υλικού, την επεξεργασία του και τη σύνθεση, αισθάνομαι την ευχάριστη υποχρέωση να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου κατ' αρχάς στον Καθηγητή κ. Θ. Δετοράκη, επόπτη της παρούσας διατριβής, ο οποίος μου υπέδειξε το θέμα και με καθοδήγησε στην εκπόνησή της, με πολύτιμες πάντοτε συμβουλές σε θέματα ουσίας και μεθόδου. Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον Αν. Καθηγητή κ. Ιωάννη Βάσση, ο οποίος από ένα σημείο και εξής, κατά το —κρίσιμο— τελικό στάδιο της διατριβής, διεδέχθη τον πρώτο επόπτη και μου παρέσχε την πρόθυμη καθοδήγησή του στα πολλά και ποικίλα προβλήματα που προέκυψαν κατά την ολοκλήρωση της εργασίας. Ευχαριστίες οφείλω και στην Επίκ. Καθηγήτρια κ. Μ. Λουκάκη, μέλος της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, για τις παρατηρήσεις της. Οι ευχαριστίες μου στον επόπτη και στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής αποτελούν ελάχιστο δείγμα της ευγνωμοσύνης μου για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν όλα αυτά τα χρόνια και για την αμέριστη στήριξή τους.

Οφείλω, επίσης, μεγάλη ευγνωμοσύνη στον Mgr P. Canart για τις πολύτιμες κωδικολογικές και παλαιογραφικές πληροφορίες που μου παρέσχε σχετικά με χειρόγραφα της Βατικανής Βιβλιοθήκης που δεν κατόρθωσα να ελέγξω ο ίδιος.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμότατα το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη για τη χρηματική βοήθεια που μου προσέφερε κατά τα έτη 2001-2004 για την εκπόνηση της διατριβής αυτής.

Μεγάλες ευχαριστίες οφείλω και στο προσωπικό της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο, καθώς και του Σπουδαστηρίου Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που με βοήθησαν με μεγάλη προθυμία κατά τις αμέτρητες ώρες έρευνας και μελέτης στους αντίστοιχους χώρους και διευκόλυναν το έργο της συλλογής του υλικού.

Τέλος, θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην αναφερθώ στους γονείς μου, οι οποίοι προσπάθησαν να με ενισχύσουν με κάθε δυνατό τρόπο και μοιράστηκαν τις ιδιαίτερα απαιτητικές, ορισμένες φορές, συνθήκες, υπό τις οποίες εκπονήθηκε η παρούσα διατριβή. Σε εκείνους οφείλω την απεριόριστη ευγνωμοσύνη μου.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αι. = αιώνας

ανατ. = ανατύπωση

βλ. = βλέπε

δηλ. = δηλαδή

εκδ. = εκδότης

επιμ. = επιμέλεια

διδ. διατρ. = διδακτορική διατριβή

κ.εξ. = και εξής

κεφ. = κεφάλαιο

περ. = περίπου

περγαμ. = περγαμηνός (κώδικας)

πίν. = πίνακας

πρβ. = παράβαλε

σ./σσ. = σελίδα/-δες

σημ. = σημείωση

στ. = στίχος/στίχοι

στήλ. = στήλη/-λες

τόμ. = τόμος

φ./φφ. = φύλλο/φύλλα

χαρτ. = χαρτώος (κώδικας)

χιλ. = χιλιοστά

cf. = confer (=παράβαλε)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acta* : J. V[an] D[en] G[heyn] (εκδ.), «De Sancto Ioannicio, monacho in Bithynia»,
 στα: *Acta Sanctorum Novembris*, τόμ. II.1, Bruxellis 1894, σσ. 311-435
 («Commentarius praevius»: σσ. 311-332, «Vita Sancti Ioannicii, auctore
 Saba monacho»: σσ. 332-383, «Altera Vita Sancti Ioannicii, auctore
 Petro monacho», σσ. 384-435).
- AHG* : A. Kominis, *Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Italiae inferioris*,
 τόμ. III: *Canones Novembris*, Roma 1972.
- J. P. Alexander, *The Patriarch Nicephorus of Constantinople*, Oxford 1958.
- Μ. Αλεξιάδης, *Οι ελληνικές παραλλαγές για τον δρακοντοκτόνο ήρωα (Aarne-Thompson 300, 301A και 301B). Παραμυθολογική μελέτη*, [διδ. διατρ.],
 Ιωάννινα 1982.
- Μ. V. Anastos, «Leo III's edict against the images in the year 726-727 and Italo-Byzantine Relations between 726 and 730», *Byzantinische Forschungen*, 3 (1968)
 (*Polychordia*. Festschrift Franz Dölger zum 75. Geburtstag. Besorgt von Peter Wirth, III) 5-41.
- AnBoll* : *Analecta Bollandiana* (Bruxelles 1882-).
- Μ.-F. Auzépy, «La destruction de l'icône du Christ de la Chalcé par Leo III: propagande ou réalité?», *Byzantion* 60 (1990) 445-492.
- Auzépy, *Étienne* : Μ.-F. Auzépy, *La Vie d'Étienne le Jeune par Étienne le Diacre*.
 Introduction, édition et traduction, Aldershot 1997 [Birmingham
 Byzantine and Ottoman Monographs, 3].
- Auzépy, *Hagiographie* : Μ.-F. Auzépy, *L'Hagiographie et l'iconoclasme byzantin*.
Le cas de la Vie d'Étienne le Jeune, Aldershot 1999 [Birmingham
 Byzantine and Ottoman Monographs, 5].
- L. W. Barnard, *The Graeco-Roman and Oriental Background of the Iconoclastic Controversy*, Leiden 1974 [Byzantina Neerlandica 5].
- G. J. M. Bartelink (εκδ.), *Athanase d'Alexandrie, Vie d'Antoine*. Introduction,
 texte critique, traduction, notes et index, Paris 1994.

- P. Batiffol, *L'abbaye de Rossano. Contribution à l'histoire de la Vaticane*, Paris 1891.
- T. Bautz (εκδ.), *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (στον δικτυακό τόπο: www.bautz.de/bbkl)
- Beck, *Kirche* : H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München 1959.
- K. Belke - N. Mersich, *Phrygien und Pisidien* [Tabula Imperii Byzantini. Band 7], Wien 1990.
- H. Belting & C. Belting-Ihm, «Das Kreuzbild im "Hodegos" des Anastasios Sinaites. Ein Beitrag zur Frage nach der ältesten Darstellung des toten Crucifixus», στο: W. N. Schumacher, *Tortulae. Studien zu altchristlichen und byzantinischen Monumenten* [Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte, 30. Supplementheft], Rom-Freiburg-Wien 1966.
- BHG: F. Halkin (εκδ.), *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, troisième édition mise à jour et considérablement augmentée, Bruxelles ³1957 [SH 8a].
- BHG 937 : [Συμεὼν Μεταφραστής], *Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀγῶνες τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου* (= *Vita, res gestae et certamina Sancti Patris nostri Joannicii Abbatis*, στην PG 116, 35-92).
- Fr. Bocca (εκδ.), *Il menologio di Basilio II (cod. vaticano greco 1613) ...*, Torino 1907.
- G. Bronzini, *La leggenda di S. Caterina d'Alessandria. Passioni greche e latine* (= *Atti della Accademia Nazionale dei Lincei, Anno CCCLVII (1960): Memorie. Classe di Scienze morali, storiche e filologiche*, ser. III, vol. IX, fasc. 2), Roma 1960.
- P. Brown, «The Rise and Function of the Holy Man in Late Antiquity», *The Journal of Roman Studies*, 61 (1971) 80-101.
- , «Dark Age Crisis» : P. Brown, «A Dark Age Crisis: Aspects of the Iconoclastic Controversy», *English Historical Review*, 88 (1973) 1-34.

- (και στο: P. Brown, *Society and the Holy in Late Antiquity*, London 1982).
- L. Brubaker, «Byzantine art in the ninth century: theory, practice and culture», *Byzantine and Modern Greek Studies* 13 (1989) 23-93.
- L. Brubaker – J. Haldon, *Byzantium in the iconoclast era (ca 680-850) : the sources. An annotated survey*, Ashgate 2001 [Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 7].
- Bryer-Herrin, *Iconoclasm* : A. Bryer – J. Herrin (εκδ.), *Iconoclasm: Papers given at the Ninth Spring Symposium of Byzantine Studies, University of Birmingham, March 1975*, Birmingham 1977.
- Buonocore, *Bibliografia* : M. Buonocore, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana (1968-1980)*, I-II, Città del Vaticano 1986 [StT 318-319].
- ByzSlav* : *Byzantinoslavica* (Praha 1929—).
- BZ* : *Byzantinische Zeitschrift* (Leipzig-München 1892—).
- Canart, «Cinq manuscrits» : P. Canart, «Cinq manuscrits transférés directement du monastère de Stoudios à celui de Grottaferrata?», στο: *Bisanzio e l'Italia. Raccolti di Studi in memoria di Agostino Pertusi*, Milano 1982, σσ. 19-28.
- Canart – Peri, *Sussidi* : P. Canart – M. Peri, *Sussidi bibliografici per i manoscritti greci della Biblioteca Vaticana*, Città del Vaticano 1970 [StT 261].
- Ceresa, *Bibliografia* : M. Ceresa, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana (1981-1985)*, Città del Vaticano 1991 [StT 342].
- C. Connor, *Art and Miracles in Medieval Byzantium. The crypt at Hosios Loukas and its frescoes*, Princeton, New Jersey 1991.
- K. Corrigan, *Visual Polemics in the Ninth-Century Byzantine Psalters*, Cambridge 1992.
- Π. Κ. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Ε΄: Γραμματεία τῆς πρωτοβυζαντινῆς περιόδου, ΣΤ΄-Θ΄ αἰῶνες*, Θεσσαλονίκη 1992.

- Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία* : Αϊκ. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία*, τόμ. Β΄1: 610-867, Θεσσαλονίκη ²1998 (δεύτερη έκδοση, με βιβλιογραφική ἐνημέρωση).
- R. Cormack, *Writing in Gold. Byzantine Society and its Icons*, London 1985.
- CSCO : Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium.
- J. Darrouzès (εκδ.), *Documents inédits d'ecclésiologie byzantine. Textes édités, traduits et annotés*, Paris 1966 [Archives de l'Orient Chrétien, 10].
- C. de Boor (εκδ.), *Nicéphori archiepiscopi Constantinopolitani Opuscula Historica*, Leipzig 1880 (ανατ.: New York 1975)
- (εκδ.), *Georgii monachi chronicon*, τόμ. I-II, Leipzig 1904.
- Delehaye, *Versions* : H. Delehaye, *Les Versions Grecques des Actes des Martyrs Persans sous Sapor II*. Textes et traductions (= R. Graffin - F. Nau, *Patrologia Orientalis*, tome II - fascicule 4), Paris [1905].
- S. der Nersessian, *L'illustration des Psautiers grecs du moyen âge*, τόμ. 2: *Londres Add.* 19.352, πρόλογος André Grabar, Paris 1970.
- Δετοράκης, *Αγιολογία* : Θ. Ε. Δετοράκης, *Εἰσαγωγή στὴ σπουδὴ τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων (πανεπιστημιακὲς παραδόσεις)*, Ρέθυμνο 1992.
- Θ. Ε. Δετοράκης, *Οἱ ἅγιοι τῆς πρώτης βυζαντινῆς περιόδου τῆς Κρήτης καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς αὐτοὺς φιλολογία*, Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία, Ἀθῆναι 1970 [Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Φιλοσοφικὴ Σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 11].
- , *Κοσμάς ὁ Μελωδός. Βίο καὶ ἔργο*, Θεσσαλονίκη 1978 [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 28].
- , *Εἰσαγωγή στὴ σπουδὴ τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων (πανεπιστημιακὲς παραδόσεις)*, Ρέθυμνο 1992.
- , *Βυζαντινὴ Φιλολογία. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα*, τόμ. Α΄-Β΄, Ἡράκλειο Κρήτης 1995-2003.
- , *Βυζαντινὴ θρησκευτικὴ ποίηση καὶ ὑμνογραφία*, Ρέθυμνο ²1997.
- (ἐκδ.), «*Ἐρμηνεία τῆς Ἑξαήμερου καὶ Ἐρμηνεία τοῦ Ψαλτῆρος καὶ τῶν Ὠδῶν*», στὸ Θ. Ε. Δετοράκης - Β. Στ. Ψευτόγκας (ἐκδ.), *Ἁγίου*

Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου. *Συγγράμματα*, τόμ. 4, Πάφος 2001, σσ. 1-559 και 711-743 (ευρετήρια).

R. Devreesse, *Manuscripts grecs de l'Italie méridionale*, Città del Vaticano 1955 [StT 183].

Dobschütz, «Methodios-Studiten» : E. von Dobschütz, «Methodios und die Studiten. Strömungen und Gegenströmungen in der Hagiographie des 9. Jahrhunderts», *BZ* 18 (1909), σσ. 41-105 (για τον Ιωαννίκιο κυρίως σσ. 93-100).

DOHD-Introduction : A. Kazhdan – A.-M. Talbot – A. Alexakis – S. Efthymiadis – S. McGrath – L.F. Sherry – B. Zielke (επιμ.), *Dumbarton Oaks Hagiography Database – Introduction*, Washington, D.C. 1998 (στον δικτυακό τόπο: www.doaks.org/hagiointro.pdf).

DOP : *Dumbarton Oaks Papers* (Cambridge, Mass. 1941—).

Ehrhard, *Überlieferung* : A. Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche*, I-III, Leipzig-Berlin 1937-1952.

S. Efthymiadis, «The Byzantine Hagiographer and his Audience in the Ninth and Tenth Centuries», στο: *Metaphrasis. Redactions and Audiences in Middle Byzantine Hagiography*, ed. C. Høgel, Oslo 1996, σσ. 59-80.

———, *The Life of the Patriarch Tarasios by Ignatios the Deacon (BHG 1698)*. Introduction, text, translation and commentary, Aldershot 1998 [Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 4].

Σ. Εὐστρατιάδης, *Λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης*, Ἐν Ἀλεξανδροῖα 1910.

———, *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει συνταχθεὶς ὑπὸ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου ... ἐπεξεργασθεὶς δὲ καὶ διασκευασθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου*, Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, Paris 1925.

———, *Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας*, *Μνημεῖα ἀγιολογικά*, Paris 1930 [Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη, 4].

- Fatouros, *Theodori Studitae epistulae* : G. Fatouros, *Theodori Studitae epistulae*, τόμ. 1-2, Berlin-New York 1992 [Corpus Fontium Historiae Byzantinae, 31.1-2].
- A. J. Festugière, «Lieux communs littéraires et thèmes de folklore dans l'hagiographie primitive», *Wiener Studien*, 73 (1960) 123-153.
- Follieri, «Minuscola» : E. Follieri, «La minuscola libraria dei secoli IX e X», στο: *Paléographie Grecque et Byzantine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique n° 559, Paris 21-25 octobre 1974), Paris 1977, σσ. 139-165.
- Franchi de' Cavalieri, *Catalogus* : Hagiographi Bollandiani et P. Franchi de' Cavalieri, *Catalogus Codicum Hagiographicorum Graecorum Bibliothecae Vaticanae*, Bruxellis 1899.
- R. Fusco, *La Vita premetafrastica di Paolo il Confessore (BHG 1472a). Un vescovo di Constantinopoli tra storia e leggenda*, Roma 1996 (*Bollettino dei classici*. Accademia Nazionale dei Lincei, supplementi, 16).
- S. Gero, «Contemporary Muslim Iconoclasm and Leo», στο *Byzantine Iconoclasm during the Reign of Leo III, with particular attention to the oriental sources*, Louvain 1973 [CSCO 346 / SH 41].
- , *Byzantine Iconoclasm during the reign of Constantine V* [CSCO 384 / SH 52], Louvain 1977.
- , «Byzantine Iconoclasm and Monachomachy», *Journal of Ecclesiastical History*, 28 (1977) 241-248.
- Geyer-Lefort, *Bithynie* : B. Geyer - J. Lefort, *La Bithynie au Moyen Âge*, Paris [2003] [Réalités Byzantines, 9].
- C. Giannelli, «Probabili frammenti di un Menologio Premetafrastico di marzo e il corrispondente testo paleoslavo del 'Codex Suprasliensis'», στο Institut français d'études byzantines, *Mémorial Louis Petit. Mélanges d'histoire et d'archéologie byzantines*, Bucarest 1948, σσ. 95-112.
- , *Codices Vaticani Graeci. Codices 1485-1683*, In *Bybliotheca Vaticana* 1950.
- O. Grabar, «Islam and Iconoclasm», στο: Bryer-Herrin, *Iconoclasm*, σσ. 45-52.

- GRBS: *Greek, Roman and Byzantine Studies* (Cambridge, Mass. 1958—).
- Ph. Grierson, *Catalogue of the Byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*, τόμ. 3: *Leo III to Nicephorus III, 717-1081*, μέρος 1: *Leo III to Michael III (717-867)*, Washington, D.C. 1993.
- V. Grumel, *Les registes des Actes du Patriarcat de Constantinople*. Vol. I: *Les Actes des Patriarches*, fasc. 2: *Les registes de 715 à 1043*, Chalcédone 1936.
- J. Haldon, "Some Remarks on the Background to the Iconoclast Controversy", *ByzSlav*, 38 (1977) 161-162.
- F. Halkin, «L'hagiographie byzantine au service de l'histoire», στο J. M. Hussey - D. Obolensky - St. Runciman (επιμ.), *Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies: Oxford 5-10 September 1966*, London-New York-Oxford 1967, σσ. 345-354.
- Halkin, *Inventaire : F. Halkin, Manuscrits de Paris. Inventaire hagiographique*, Bruxelles 1968.
- F. Halkin, *Auctarium Bibliothecae Hagiographicae Graecae*, Bruxelles 1969 [SH 47].
- , *Catalogue des manuscrits hagiographiques de la Bibliothèque nationale d'Athènes*, Bruxelles 1983 [SH 66].
- , *Novum Auctarium Bibliothecae Hagiographicae Graecae*, Bruxelles 1984 [SH 65].
- Ed. Hatch - H. Redpath, *A Concordance to the Septuagint and the other Greek versions of the Old Testament (including the Apocryphal books)*, I-III, Oxford 1897 (ανατ. Graz 1954).
- H. Hunger, *Katalog der Griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek*, Teil 1: *Codices Historici, Codices Philosophici et Philologici*, Wien 1961 [Museion N.F. 4/1.1].
- , *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Ἡ λόγια κοσμικὴ γραμματεία τῶν Βυζαντινῶν*, τόμ. Α': *Φιλοσοφία, Ρητορική, Ἐπιστολογραφία, Γεωγραφία*,

- μετάφραση Λ. Γ. Μπενάκη, Ι. Β. Ἀναστασίου, Γ. Χ. Μακρῆ, Β΄ ἔκδοση διορθωμένη, Ἀθήνα 1991.
- Janin, *Centres* : R. Janin, *Les églises et les monastères des grands centres byzantins (Bithynie, Hellespont, Latros, Galèsios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique)*, Paris 1975 [Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantin, 2].
- Janin, *Constantinople* : R. Janin, *Constantinople byzantine. Développement urbain et répertoire topographique*, Paris ²1964 [Archives de l'Orient Chrétien, 4].
- Janin, *Églises Const.* : R. Janin, *La géographie ecclésiastique de l'empire byzantin. Première partie: Le siège de Constantinople et le patriarcat oecuménique, tome III: Les églises et les monastères*, Paris ²1969.
- JÖB: *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* (Wien 1951-) [αρχικός τίτλος: *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft*, 1 (1951) - 17 (1968)].
- Δ. Καλαμάκης, «Αγιολογικοί ὕμνοι επωνύμων ποιητών», *Παρνασσός*, 36 (1994), σσ. 421-493.
- Kazhdan, *Byzantine Literature* : A. Kazhdan, *A History of Byzantine Literature (650-850)*, in collaboration with L. F. Sherry - Chr. Angelidi, Athens 1999 [Research Series, 2].
- Α. Κιουσοπούλου, *Χρόνος και ηλικίες στη βυζαντινή κοινωνία. Η κλίμακα των ηλικιών από τα αγιολογικά κείμενα της μέσης εποχής (7ος-11ος αι.)*, Ἀθήνα 1997.
- Κοντογιάννης, *Μικρὰ Ἀσία* : Π. Μ. Κοντογιάννης, *Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Φυσικὴ σύστασις τῆς χώρας, Πολιτικὴ γεωγραφία, Φυσικὸς πλοῦτος)*, Ἀθῆναι 1921 (ανατ. Ἀθήνα 2000).
- N. Koutrakou, «Defying the other's identity: Language of acceptance and rejection in iconoclastic Byzantium», *Byzantion* 69 (1999) 107-118.
- Εὐδ. Ξηροποταμινὸς (Π. Δουρουντάκης), *Κατάλογος ἀναλυτικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τοῦ Ἄθω*

ιεραῶς καὶ σεβασμίας βασιλικῆς, πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς
Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, Θεσσαλονίκη 1932.

Krumbacher, *IBL* : K. Krumbacher, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας*,
μετάφρ. Γ. Σωτηριάδης, τόμ. Α'-Γ', Ἀθήνα 1897-1900 (ανατ. με
εισαγωγή-βιβλιογραφικό συμπλήρωμα-επιμέλεια Ι. Μ. Χατζηφώτη,
Ἀθήνα 1974) [τίτλος πρωτοτύπου: K. Krumbacher, *Geschichte der
Byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des oströmischen
Reiches (527-1453)*, München ²1897].

K. Krumbacher, *Romanos* : K. Krumbacher, *Miscellen zu Romanos*, München
1907 [*Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss.*, 24.3].

Lampe : G. W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1961-1968.

Λάμπρος, *Κατάλογος* : Σπ. Λάμπρος, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ
Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. I-II, Ἐν Κανταβρυγία 1900
(ανατ. Ἀμστερνταμ 1966).

O. Lampsidis, «Das Wunder des heiligen Ioannikios in der Kirche des
Evangelisten Johannes in Ephesos», *AnBoll* 100 (1982) 429-430.

Laurent, *Vie merv.* : V. Laurent, *La Vie merveilleuse de saint Pierre d'Atroa
(†837)*, éditée, traduite et commentée, Bruxelles 1956 [SH 29].

Laurent, *Vita retractata* : V. Laurent, *La Vita retractata et les miracles posthumes
de Saint Pierre d'Atroa*. Texte grec édité, traduit et commenté, Bruxelles
1958 [SH 31].

J.S.G. Simmons-B. van Ginneken-van de Kastele, *Likhachev's Watermarks. An
English-Language Version*, I-II, Amsterdam 1994 [Monumenta chartae
papyraceae historiam illustrantia, XV].

R.-J. Lilie, *Die Patriarchen der ikonoklastischen Zeit. Germanos I - Methodios I
(715-847)*, Frankfurt a. M. 1999.

R. Loenertz, «Le panégyrique de S. Denys l'Aréopagite par S. Michel le syncelle.
Appendices. I. Les panégyriques composés par Michel, moine, prêtre et
syncelle de Constantinople», *AnBoll* 68 (1950) (= Mélanges Paul Peeters
II) 103-104.

- LSJ: H. G. Liddell – R. Scott – H. S. Jones – R. McKenzie, *A Greek-English Lexicon. With a revised supplement*, Oxford 1996.
- Φ. Μαλιγκούδης, «Σλαβικά ονόματα από τη βυζαντινή Βιθυνία», *Ελληνικά*, 31 (1979), σσ. 494-496.
- C. Mango, «The Monastery of St Constantine on Lake Apolyont», *DOP* 33 (1979) 329-333.
- Mango, «Ioannikios» : C. Mango, «The Two Lives of St. Ioannikios and the Bulgarians», στο: C. Mango – O. Pritsak (εκδ.), *Okeanos. Essays presented to Ihor Ševčenko on his Sixtieth Birthday by his Colleagues and Students*, Cambridge/Massachusetts 1984 [Harvard Ukrainian Studies VII, 1983].
- C. Mango, *The Art of the Byzantine Empire 312-1453*, Toronto-Buffalo-London 1986.
- Mango, *Ignatios* = C. Mango, *The Correspondence of Ignatios the Deacon*. Text, Translation and commentary by C. M., with the collaboration of Stephanos Efthymiadis, Washington, D. C. 1997 [Corpus Fontium Historiae Byzantinae, 39 - Dumbarton Oaks Texts, 11] (βιβλιοκρισία από τον Γ. Βάσση στα *Ελληνικά* 49 (1999) 194-199).
- A. Markopoulos, «The rehabilitation of the Emperor Theophilos», στο: L. Brubaker (εκδ.), *Byzantium in the ninth century: dead or alive? Papers from the Thirtieth Spring Symposium of Byzantine Studies, Birmingham, March 1996*, Aldershot 1998, σσ. 37-49 [Society for the Promotion of Byzantine Studies, Publications 5].
- , «La Chronique de l’an 811 et le scriptor incertus de Leone Armenio: Problèmes des relations entre l’hagiographie et l’histoire», *REB* 57 (1999) 255-262.
- Matantseva, «Éloge» : T. Matantseva, «Éloge des archanges Michel et Gabriel par Michel le Moine (BHG 1294a)», *JÖB* 46 (1996) 97-155.
- , «Hilarion» : T. Matantseva, «La Vie d’Hilarion, higoumène de Dalmatos, par Sabas (BHG 2177)», *RSBN* n.s. 30 (1993) 17-29.

- , «Vaticanus» : T. Matantseva, «Le Vaticanus Graecus 1669, Ménologe prémétaphrastique de novembre. Étapes d'exécution. Type de collection ménologique», *Scriptorium* 50 (1996) 106-113.
- H. Menges, *Die Bilderlehre des hl. Johannes von Damaskus*, Münster 1938.
- K. Μέντζου-Μεϊμάρη, *Βυζαντινή αγιολογική βιογραφία. Η αγιολογική βιογραφία στο Βυζάντιο και η σημασία της στην πολιτιστική ιστορία της Ν.Α. Ευρώπης*, Αθήνα 2002 [περ. Παρουσία, παράρτημα αρ. 52].
- E. Mioni, *Codices Graeci Manuscripti Bibliothecae Divi Marci Venetiarum*, II: *Thesaurus Antiquus, Codices 300-625*, Roma 1985.
- C. Moreschini (εκδ.), *Grégoire de Nazianze, Discours 38-41*, Introduction, texte critique et notes par C. M., traduction par P. Gallay, Paris 1990 [SC 358].
- J. Mossay (εκδ.), *Grégoire de Nazianze, Discours 20-23*, Introduction, texte critique, traduction et notes par J. M., avec la collaboration de G. Lafontaine, Paris 1980 [SC 270].
- J. A. Munitiz - J. Chrysostomides - E. Harvalia-Crook - Ch. Dendrinou, *The Letter of the Three Patriarchs to Emperor Theophilos and Related Texts*, Athens 1997.
- N. B. Τωμαδάκης, *Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὕμνοι, ἐκδιδόμενοι ἐκ πατριακῶν κωδίκων*, τόμ. Β', μέρος Α': *Τὰ Κοντακάρια τῆς Πάτιμου*, Ἀθήνα 1954.
- P. E. Niavis, *The Reign of the Byzantine Emperor Nicephorus I (AD 802-811)*, Athens 1987, σσ. 221-253 [Historical Monographs 3].
- OCP: *Orientalia Christiana Periodica* (Roma 1935—).
- ODB: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, τόμ. 1-3, New York-Oxford 1991.
- Omont, *Catalogus* : Hagiographi Bollandiani et H. Omont, *Catalogus codicum hagiographicorum graecorum Bibliothecae Nationalis Parisiensis*, Bruxellis-Parisiis 1896.
- Ostrogorsky, *Ἱστορία* : G. Ostrogorsky, *Ἱστορία τοῦ βυζαντινοῦ κράτους*, τόμ. 2, Ἀθήνα 1997.
- A. Papadakis, *Iconoclasm: A Study of the Hagiographical Evidence*, [ιδ. διατρ.], New York 1968.

- J. J. Pelikan, *Imago Dei: The Byzantine Apologia for Icons*, New Haven - London 1990.
- PG: *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, εκδ. J.-P. Migne, Paris 1857-1866.
- PmbZ : F. Winkelmanns - R.-J. Lilie - C. Ludwig - T. Pratsch - I. Rochow, *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit. Erste Abteilung (641-867)*, *Prolegomena*+τόμ. 1-6, Berlin-New York 1998-2002.
- Psaltis, *Grammatik* : St. Psaltis, *Grammatik der byzantinischen Chroniken*, Göttingen 1913 (ανατ. Göttingen 1974).
- REB: *Revue des Études Byzantines* (Paris 1946—).
- RSBN : *Rivista di Studi Bizantini e Neoellenici* [προηγούμενοι τίτλοι: *Studi Bizantini* (1924-1927) και *Studi Bizantini e Neoellenici* (1924-1963)].
- V. Ruggieri, *Byzantine Religious Architecture (582-867): Its History and Structural Elements*, Rome 1991 [Orientalia Christiana Analecta, 237].
- J.-M. Sansterre, «La parole, le texte et l'image selon les auteurs byzantins des époques iconoclastes et posticonoclastes», στο: *Testo e Immagine nell' alto medioevo, 15-21 aprile 1993*, *Settimana di Studi del Centro sull'alto medioevo* 41, Spoleto 1994, σσ. 197-243.
- SC : Sources Chrétiennes.
- E. Schilbach, *Byzantinische Metrologie*, Munchen 1970 [Byzantinische Handbuch im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft, 4].
- A. Schmoller, *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, Stuttgart 1968.¹⁴
- W. N. Schumacher, *Tortulae. Studien zu altchristlichen und byzantinischen Monumenten*, Rom-Freiburg-Wien 1966 [Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte, 30. Supplementheft].
- Ševčenko, «Hagiography» : I. Ševčenko, «Hagiography of the Iconoclast Period», στο: Bryer-Herrin, *Iconoclasm*, σσ. 113-131.
- N. Ševčenko, *Illustrated Manuscripts of the Metaphrastian Menologion*, Chicago 1990.

SH : Subsidia Hagiographica.

A. Sharf, *Byzantine Jewry from Justinian to the Fourth Crusade*, London 1971.

Stevenson, *Codices* : H. Stevenson, *Codices Manuscripti Palatini Graeci Bibliothecae Vaticanae*, Romae 1885.

StT : Studi e Testi (Città del Vaticano, 1900-).

Sullivan, «Ioannikios» : D. F. Sullivan, «Life of St. Ioannikios, introduction and translation», στο: A.-M. Talbot, *Byzantine Defenders of Images. Eight Saints' Lives in english translation*, Washington, D.C. 1998, σσ. 243-351.

Sullivan, «Markellai» : D. Sullivan, «Was Constantine VI 'Lassoed' at Markellai?», *GRBS* 35 (1994) 287-291.

Synax. CP : H. Delehaye (εκδ.), *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano nunc Berolinensi adiectis Synaxariis selectis* [Acta Sanctorum. Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris], Bruxellis 1902 (ανατ. Louvain 1954).

Talbot, *Defenders of Images* = A.-M. Talbot (εκδ.), *Byzantine Defenders of Images. Eight Saints' Lives in english translation*, Washington, D.C. 1998.

E. Trapp, *Lexikon zur Byzantinischen Gräzität, besonders des 9.-12. Jahrhunderts*, τόμ. 1-5, Wien 2005 [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse. Veröffentlichungen der Kommission für Byzantinistik, Band VI/1-5].

I. Van den Gheyn, «Macarii monasterii Pelecetes hegumeni Acta graeca», *AnBoll* 16 (1897) 142-163.

C. Van der Vorst – H. Delehaye, *Catalogus Codicum Hagiographicorum Graecorum Germaniae, Belgii, Angliae*, Bruxellis 1913.

I. Vassis, *Die handschriftliche Überlieferung der sogenannten Psellos-Paraphrase der Ilias*, Hamburg 1991 [Meletemata. Beiträge zur Byzantinistik und Neugriechischen Philologie, 2].

———, *Leon Magistros Choïrosphaktes, Chiliostichos Theologia. Editio princeps*, Berlin-New York 2002 [Supplementa Byzantina, 6].

- R. Volk, «Symeon Metaphrastes - ein Benutzer des *Barlaam-Romans*», *RSBN* 33 (1996) 67-180.
- S. Vryonis, «St. Ioannicius the Great (754-846) and the 'Slavs' of Bithynia», *Byzantion* 31 (1960) 245-248.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

1.1 Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Για τον όσιο Ιωαννίκιο σώζονται τρεις διαφορετικοί *Βίοι*, δύο του 9ου αι., από τον μοναχό Σάβα¹ (*BHG* 935) και τον μοναχό Πέτρο (*BHG* 936), και ένας του 10ου αι. από τον Συμεών Μεταφραστή (*BHG* 937)². Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί ο *Βίος* ο οποίος προέρχεται από τη γραφίδα του μοναχού Σάβα (*BHG* 935). Το όνομα του συγγραφέα δηλώνεται στον τίτλο του κειμένου: *Βίος ... συγγραφείς παρὰ Σάβα μοναχοῦ*. Δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τη χρονολογία γέννησής του. Ο πρώτος εκδότης J. Van den Gheyn συμπεραίνει στα *Acta* ότι ο συγγραφέας γεννήθηκε μετά το 815, κρίνοντας από τα γραφόμενα στους στ. 47.8-9 του *Βίου* (*τὸν μέγαν καὶ πρῶτον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ὀρθόδοξον πατριάρχην διελοιδόρουν Μεθόδιον*) και με δεδομένο ότι τελευταίος Ορθόδοξος Πατριάρχης πριν από τον Μεθόδιο ήταν ο Νικηφόρος (ως το 815). Κατά τον Laurent, ο Σάβας πρέπει να γεννήθηκε στις αρχές του 9ου αι., αλλά πριν από το 815³.

Τόπος καταγωγής του Σάβα είναι η Κωνσταντινούπολη, όπως μας πληροφορεί ο άλλος *Βίος* που έγραψε, εκείνος του Πέτρου «τοῦ ἐν τῇ Ἀτρῳά»⁴ (στο εξής : Πέτρος Ατρῳάς). Συγκεκριμένα, στο 48.15-17 ο ηγούμενος Πέτρος αναγγέλλει στα παρευρισκόμενα μέλη της μοναστικής αδελφότητας ότι ο μοναχός Σάβας σκοπεύει να εγκαταλείψει τη μονή και να επιστρέψει στην

¹ Το όνομα «Σάβας» γράφεται με ένα β στον τίτλο και στα κεφάλαια του κειμένου από όλα τα χειρόγραφα και χωρίς εξαίρεση. Έτσι καταγράφεται και στη βιβλιογραφία (βλ. λ.χ. *PmbZ*, αρ. 6443). Συνεπώς, δεν έχουμε κανένα λόγο να μην ακολουθήσουμε αυτή τη γραφή.

² Για τους τρεις *Βίους* του Ιωαννικίου βλ. *BHG*, τόμ. II, σ. 35. Για τον Συμεών Μεταφραστή βλ. C. Högel, *Symeon Metaphrastes: rewriting and canonization*, Copenhagen 2002.

³ Laurent, *Vie merv.*, σ. 11.

⁴ Έτσι ονομάζεται στον τίτλο του *Βίου* του: Laurent, *Vie merv.*, σ. 65.

πατρίδα του, την Κωνσταντινούπολη: Ὡ ἀδελφοί, ὁ ἀββᾶς Σάβας καταλιπεῖν ἡμᾶς βούλεται καὶ πρὸς τὰ ἴδια εἰς τὴν Πόλιν ἀπελθεῖν ⁵. Αλλά και η γενικότερη μόρφωσή του, και ιδιαίτερα η ικανότητά του να χειρίζεται και τις δύο μορφές της γλώσσας, τη λόγια και τη δημώδη, ανάλογα με τις ανάγκες του κειμένου, μαρτυρούν ότι είχε αποκτήσει καλή παιδεία, προφανώς στην πρωτεύουσα. Όσο για το κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο ανήκε πριν περιβληθεί το μοναχικό σχήμα, τα κείμενα δεν παρέχουν κανένα σχετικό στοιχείο. Επισημαίνουμε μόνο ότι με την έκφραση τὸ γένος ἡμῶν (17.5) ο συγγραφέας μπορεί να εννοεί τους Βυζαντινούς γενικά ή τους εικονόφιλους ειδικότερα, πάντως είναι ενδιαφέρον ότι εντάσσει ο ίδιος τον εαυτό του σε ένα σύνολο ανθρώπων και ομιλεί περί γένους.

Ο Σάβας εισήλθε στον μοναχικό βίο ως υποτακτικός του Πέτρου Ατρώας. Ήταν μορφωμένος νέος, ο οποίος παρουσιάστηκε πρώτα στη μονή Ζαχαρίου και αργότερα πέρασε και από άλλα μοναστήρια ακολουθώντας τα βήματα του πνευματικού του. Ο Van den Gheyn τον τοποθετεί στον κύκλο του Ιωαννικίου, ενώ ο Laurent υποστηρίζει ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά πρόσωπα με το ίδιο όνομα⁶. Η εξέταση της αγιολογικής παραγωγής της εποχής δείχνει ότι το μερίδιο που αναλογεί στον Σάβα είναι περιορισμένο, παρά τις μεγάλες ικανότητές του. Οι ερευνητές αποδίδουν με βεβαιότητα δύο *Βίους* στη γραφίδα του: τον *Βίο* του Ιωαννικίου (*BHG* 935), που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας μελέτης, και εκείνον του Πέτρου Ατρώας (*BHG* 2364). Επίσης, είναι πιθανόν να συνέγραψε και τον *Βίο* του Μακαρίου της μονής Πελεκητής (*BHG* 1003), ενώ έχει διατυπωθεί σχετική άποψη και για τον *Βίο* του Ιλαρίωνος της μονής Δαλμάτου (*BHG* 2177)⁷.

⁵ Laurent, *Vie merv.*, σ. 165. Σε αυτό το απόσπασμα υπάρχει και ο τίτλος του ἀββᾶ που έφερε ο Σάβας.

⁶ *Acta*, σ. 346, σημ. u και Laurent, *Vie merv.*, σ. 12 και σημ. 2 αντιστοίχως. Και η *PmbZ* φαίνεται να διαχωρίζει τα δύο πρόσωπα, καθώς έχει δύο διαφορετικά λήμματα (αρ. 6443 για τον άλλο μοναχό Σάβα και αρ. 6447 για τον συγγραφέα του *Βίου* του Ιωαννικίου).

⁷ Σχετικά με τον *Βίο* του Ιλαρίωνος, η Matantseva, βασιζόμενη στο λεξιλόγιο και το ύφος των κειμένων, υποστηρίζει ότι συγγραφέας του είναι ο ίδιος ο Σάβας που έγραψε τον *Βίο* του Ιωαννικίου και του Πέτρου Ατρώας: Matantseva, «Hilarion», σ.

Ένα από τα βασικά ερωτήματα που προκύπτουν αφορά στον στόχο του συγγραφέα, δεδομένου μάλιστα ότι λίγα χρόνια πριν είχε γραφεί ο πρώτος *Βίος* του Οσίου από τον μοναχό Πέτρο (*BHG* 936). Αν κρίνουμε από τις πρώτες κιόλας λέξεις της §1 (που λειτουργεί ως πρόλογος), γενικός στόχος του Σάβα, όπως και των περισσότερων συγγραφέων αγιολογικών κειμένων, είναι να εκθέσει τὰ ψυχωφελῆ καὶ θεάρεστα τῶν ἀγίων πατέρων ἀνδραγαθήματα και επομένως να συμβάλει στην ψυχική ωφέλεια όσων ακούσουν ή διαβάσουν τη διήγησή του⁸. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκει να τιμήσει τη μνήμη ενός «ήρωα» της χριστιανικής άσκησης συνθέτοντας όχι έναν (εγκωμιαστικό) λόγο αλλά μία αφήγηση⁹. Δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε το γεγονός ότι αυτός είναι από τους βασικούς στόχους ενός αγιολογικού, όπως και κάθε θρησκευτικού, κειμένου. Όμως, προσθέτουμε ότι, καθώς κάθε μοναστική κοινότητα είχε τους δικούς της ομολογητές πίστεως, των οποίων τα μαρτύρια και τα κατορθώματα ήταν ακόμη ζωντανά στη μνήμη των μοναχών, οι ηγούμενοι φαίνονται ότι βρίσκονταν σε «ανταγωνισμό» για την ανάδειξη αυτών των ένδοξων μορφών της μονής ή του ευρύτερου κύκλου τους¹⁰. Επιπλέον, στην περίπτωση του *Βίου* του Ιωαννικίου το κείμενο παρουσιάζει πλήθος δογματικών και θεολογικών στοιχείων, με τα οποία εκφράζεται μία πολεμική εναντίον των θέσεων των εικονομάχων. Ο συγγραφέας αντιμετωπίζει με έντονο μένος τους εικονομάχους, όχι μόνο αυτοκράτορες και ιεράρχες, αλλά και τους απλούς μοναχούς και λαϊκούς. Αντίθετα, προς το τέλος του *Βίου* είναι εμφανής η ιδιαίτερα εγκωμιαστική στάση του απέναντι στον Πατριάρχη Μεθόδιο.

26. Αντίθετα, ο Beck (*Kirche*, σ. 558), θεωρεί ότι πρόκειται για «έναν τρίτο Σάβα». Αυτή την άποψη δέχεται και η *PmbZ* (αρ. 6446), σύμφωνα με την οποία ο Σάβας ήταν ηγούμενος της μονής Δαλμάτου και πιθανόν διάδοχος του Ιλαρίωνος. Βλ. και *DOHD-Introduction*, s.v. «Hilarion of Dalmatos». Για τον *Βίο* αυτό βλ. και εδώ κεφ. 1.3 για τη σχέση του *Βίου* του Ιωαννικίου με άλλα αγιολογικά κείμενα της εποχής. Για τη μονή Δαλμάτου βλ. Janin, *Constantinople*, σ. 333.

⁸ Πρβ. τον χαρακτηρισμό *ιεράν καὶ ἐπωφελῆ πραγματείαν* του Πέτρου για το δικό του κείμενο: *Acta*, σ. 390B, στ. 3.

⁹ Ο ίδιος στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας (κεφ. 1, στ. 35), χαρακτηρίζει το κείμενό του *λιτήν συγγραφὴν*: Laurent, *Vie merv.*, σσ. 6-7 και 67.

¹⁰ Laurent, *Vie merv.*, σ. 7.

Ένα άλλο ενδιαφέρον ζήτημα είναι κατά πόσον η παρακίνηση από τον ηγούμενο Ιωσήφ για την συγγραφή του *Βίου* συνετέλεσε στη διαμόρφωση του περιεχομένου του. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Σάβας από την αρχή του κειμένου, έγραψε τον *Βίο* του Ιωαννικίου ύστερα από επανειλημμένες προτροπές του ηγούμενου της μονής Αντιδίου Ιωσήφ: *ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ ἀγάπης πολλάκις εἰς τοῦτο προτετραμμένος* (1.11-12). Στον Ιωσήφ απευθύνει την επιστολή του αρ. 33 ο Ιγνάτιος Διάκονος και εκεί γίνεται μνεία (στ. 36) του *ἁγίου καὶ κοινοῦ πατρὸς καὶ ἰσαγγέλου* Ιωαννικίου¹¹. Δεδομένου ότι η μονή Αντιδίου ήταν το κέντρο της δράσης του Ιωαννικίου και ο Ιωσήφ, όπως προκύπτει από την επιστολή του Ιγνατίου, ήταν πνευματικό τέκνο του Οσίου, η συγγραφή του *Βίου* σε αυτό το περιβάλλον προκύπτει ως «φυσικό επακόλουθο»¹². Σύμφωνα με τον Laurent, το *προτετραμμένος* σημαίνει ότι ο *Βίος* του Ιωαννικίου, αντίθετα με εκείνον του Πέτρου Ατρώας, συνεγράφη κατόπιν προτροπής —και όχι εντολής— του ηγούμενου της μονής Αντιδίου Ιωσήφ¹³. Δεν μπορούμε με βεβαιότητα να γνωρίζουμε την ένταση αυτής της προτροπής, όμως είναι αναμφίβολο ότι ο Ιωσήφ είχε προσωπικό ενδιαφέρον για τη συγγραφή αυτού του *Βίου*, καθώς ο Ιωαννίκιος παρέμεινε το τελευταίο διάστημα της ζωής του στη μονή Αντιδίου και, σύμφωνα με το κείμενο, ο ίδιος ο Ιωσήφ, μαζί με τους μοναχούς και όσους πιστούς βρίσκονταν εκεί, φρόντισε για την εξόδιο ακολουθία του Οσίου στις 3 Νοεμβρίου του 846 (54.4-7). Αν υποθέσουμε ότι ο Ιωσήφ παρέμεινε ηγούμενος για άλλα δεκαπέντε χρόνια περίπου, δεδομένου ότι πρέπει να μεσολάβησε κάποιο χρονικό διάστημα από τη συγγραφή του *Βίου* από τον μοναχό Πέτρο, τότε το έτος 860 μπορεί να θεωρηθεί «terminus post quem» για τη συγγραφή του κειμένου του Σάβα¹⁴. Θα πρέπει να υπήρχαν σοβαροί λόγοι για αυτήν την παρότρυνση, η οποία ίσως

¹¹ Mango, *Ignatios*, σ. 94, στ. 36 και σ. 96, στ. 50 αντιστοίχως.

¹² Kazhdan, *Byzantine Literature*, σσ. 350-351.

¹³ Laurent, *Vie merv.*, σσ. 12 και 16.

¹⁴ Ο Laurent στηρίζεται στο εμπλουτισμένο, σε σύγκριση με τον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας, λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ο Σάβας στον *Βίο* του Ιωαννικίου και χρονολογεί το κείμενο γύρω στα 855: *Vie merv.*, σ. 16.

σχετίζεται με την αφαίρεση από τον Σάβα της πληθώρας των αντιστουδιτικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τον *Βίο* του Πέτρου.

Δεν είναι εύκολο να διαπιστώσουμε με βεβαιότητα τον βαθμό αξιοπιστίας των πληροφοριών που παρέχει ο Σάβας. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι είχε συναντήσει τον Ιωαννίκιο προσωπικά : *Ὅς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον οἰκείῳ στόματι εἶρηκεν* (44.9), και : *Ταῦτα οὖν παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωαννικίου ὡς ἐπὶ Κυρίου παραλαβὼν, ἐνταῦθα μὲν ἐκ μέρους, ἐν δὲ τῷ τοῦ πατρὸς Πέτρου βίῳ προεξεθέμην πλατύτερον* (44.22-23). Με αυτόν τον τρόπο ο συγγραφέας προσπαθεί να στηρίξει την αλήθεια ὅσων αναφέρει, εφ' ὅσον για τον θάνατο του Πέτρου Ατρώας τού μίλησε ο ίδιος ο Ιωαννίκιος. Μάλιστα, πιθανόν και για να δώσει μεγαλύτερη ζωντάνια στην αφήγησή του, παραθέτει σε ευθύ λόγο αυτά που υποστηρίζει ότι του είπε ο Ὁσίος (44.9 κ.εξ.). Ιδιαίτερα με την προσφώνηση *τέκνον Σάβα* (44.11) ο συγγραφέας θέλει προφανώς να δείξει την οικειότητα που υπήρχε από την πλευρά του Οσίου. Ὅμως, ακόμη και αν δεν συναντήθηκε με τον Ιωαννίκιο, πιθανόν να ήλθε σε επαφή με άτομα που του ἔδωσαν αυθεντικές πληροφορίες. Αυτό καθιστά περισσότερο ενδιαφέρον το πρόβλημα των σχέσεων με κείμενα της ίδιας περιόδου, ειδικά εφ' ὅσον ο ίδιος θεωρείται συγγραφέας κάποιων από αυτά, κυρίως του *Βίου* του Πέτρου Ατρώας. Ο ίδιος παρέχει την πολύ σημαντική πληροφορία ότι είναι ο συγγραφέας και του *Βίου* του Πέτρου Ατρώας : *ἐν δὲ τῷ τοῦ πατρὸς Πέτρου βίῳ προεξεθέμην πλατύτερον* (44.24)¹⁵.

Ένα θέμα με ιστορική περισσότερο διάσταση, αλλά το οποίο άπτεται ταυτόχρονα και της αξιοπιστίας των πληροφοριών του κειμένου του Σάβα και, επομένως, αξίζει να διερευνηθεί, είναι κατά πόσον οι χρονολογίες που προκύπτουν από το κείμενο είναι ακριβείς και αν υπάρχουν αδυναμίες στη χρονολόγηση σημαντικών ιστορικών γεγονότων. Γενικά στο κείμενο είναι έκδηλη η προσπάθεια του συγγραφέα —ανεξαρτήτως του αν στέφεται πάντοτε από επιτυχία— για ακρίβεια στη χρονολόγηση των γεγονότων της ζωής του Ιωαννικίου, αλλά και στα ιστορικά στοιχεία που χρησιμοποιεί. Για παράδειγμα, στην §6, προκειμένου να διακρίνει τον αυτοκράτορα

Κωνσταντίνο ΣΤ΄ από άλλους συνονόματους του επίσης αυτοκράτορες, αναφέρεται όχι μόνο στον πατέρα του Κωνσταντίνου, τον Λέοντα Δ΄, αλλά και στον παππού του Κωνσταντίνο Ε΄ και τον προπάππο του Λέοντα Γ΄ Ίσαυρο. Σημαντική είναι και η διαφορετική χρονολόγηση της καθοριστικής μάχης μεταξύ Βυζαντινών και Βουλγάρων στο φρούριο των Μαρκελλών, η οποία, κατά τον Σάβα, διεξήχθη το 795/796, όμως, σύμφωνα με τον *Βίο* του Πέτρου και άλλες πηγές, το 792¹⁶. Με αυτό το ζήτημα συνδέεται το θέμα του βαθμού στον οποίο ο συγγραφέας ερεύνησε τις πηγές του για τα ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα που αναφέρει και αν αυτές ήταν κυρίως γραπτές ή στηρίχθηκε και σε προφορικές μαρτυρίες. Βεβαίως, προκύπτει και το ερώτημα αν και κατά πόσον ο ίδιος ο συγγραφέας επενέβη στο υλικό των πηγών του και αν προχώρησε σε προσθήκες ή τροποποιήσεις, προφανώς για να εξυψώσει την αξία του Ιωαννικίου στο πλαίσιο της εικονομαχικής έριδας αλλά και να καταστήσει το κείμενό του περισσότερο δημοφιλές¹⁷.

Κατά τον Laurent, ο Σάβας ως συγγραφέας διακρίνεται από ευθύτητα και έντονη προσπάθεια να είναι ακριβής και συγκεκριμένος. Είχε την απαραίτητη παιδεία ώστε να χειρίζεται εύστοχα τη γλώσσα (λ.χ. επιδίδεται σε ευφυή λογοπαίγνια) και ο τρόπος γραφής του χαρακτηρίζεται από μία τέτοια αληθοφάνεια, ώστε και οι πιο φανταστικές διηγήσεις του να δημιουργούν την αίσθηση ότι είναι αληθινές¹⁸. Όταν γνωρίζει ένα γεγονός από άλλη πηγή, το δηλώνει ρητά, λ.χ. στην §44, όπου παραθέτει την αφήγηση του Ιωαννικίου σχετικά με τον θάνατο του Πέτρου Ατρώας. Με δεδομένη την πλούσια σε περίτεχνες λέξεις και σχήματα γλώσσα του κειμένου, συμφωνούμε με την άποψη ότι πρόκειται για πεπαιδευμένο και ευρηματικό συγγραφέα. Συνεπώς, θεωρούμε άδικη και υπερβολική την άποψη της Matantseva, η οποία

¹⁵ Laurent, *Vie merv.*, passim (για το θέμα του συγγραφέα κυρίως σσ. 9-18).

¹⁶ Βλ. λ.χ. Ostrogorsky, *Ιστορία*, σσ. 51-52 και Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σσ. 147 και 176.

¹⁷ Εδώ μπορεί να γίνει αναφορά και στο κοινό, τους αναγνώστες και το ακροατήριο, στο οποίο απευθύνονταν οι *Βίοι* των Αγίων, καθώς τα κείμενα αναγιγνώσκονταν φωναχτά σε ναούς και μοναστήρια: βλ. S. Efthymiadis, «The Byzantine Hagiographer and his Audience in the Ninth and Tenth Centuries», στο C. Högel (ed.), *Metaphrasis: Redactions and Audiences in Middle Byzantine Hagiography*, Oslo 1996, σσ. 59-80.

¹⁸ Laurent, *Vie merv.*, σ. VII.

χαρακτηρίζει τον Σάβα «διασκευαστή» αγιολογικών κειμένων (χαρακτηρισμός που θα παρέπεμπε στον Συμεών Μεταφραστή), προβάλλοντας το επιχείρημα ότι ο Σάβας επανασυνέγραψε τον *Βίο* του Ιωαννικίου από τον μοναχό Πέτρο, καθώς και τον *Βίο* του Ιλαρίωνος της μονής Δαλμάτου από άλλη πηγή¹⁹. Από την άποψη του συγγραφέα-αφηγητή, χαρακτηριστική είναι η χρήση του α΄ προσώπου, όπως εντοπίζεται κυρίως στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας²⁰, παρατηρείται όμως και στον *Βίο* του Ιωαννικίου²¹.

¹⁹ Matantseva, «Hilarion», σ. 26. Αντίθετα, την άποψη της Matantseva χαρακτηρίζει βιαστική («hasty») ο Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 342.

²⁰ Laurent, *Vie merv.*, σ. 12, σημ. 2.

²¹ Βλ. λ.χ. 1.11-12: *Τοῦτον ἔγωγε ὑποπήξας τὸν φόβον καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ ἀγάπης πολλάκις εἰς τοῦτο προτετραμμένος*. Επίσης, βλ. και 44.9, 44.23, όπου η αναφορά στη συνομιλία του Σάβα με τον Ιωαννίκιο και στη συγγραφή του *Βίου* του Πέτρου Ατρώας.

1.2 Ο ΟΣΙΟΣ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ

α. Το ιστορικό πλαίσιο του *Βίου* του Ιωαννικίου

Μολονότι η ιστορική ανάλυση της εποχής των Εικονομαχιών δεν μπορεί να συγκαταλεχθεί στους άμεσους στόχους της παρούσας μελέτης, μία θεώρηση του ιστορικού πλαισίου στο οποίο έζησε και έδρασε ο όσιος Ιωαννίκιος και στο οποίο εντάσσεται το κείμενο του *Βίου* του κρίνεται απαραίτητη. Θα αρκεστούμε σε βασικές επισημάνσεις, οι οποίες συνεπικουρούν την προσπάθεια σκιαγράφησης αυτού του πλαισίου.

Παρά το γεγονός ότι η εποχή της Εικονομαχίας είναι από τις πλέον συζητημένες της Βυζαντινής Ιστορίας, δεν έχει κατανοηθεί ακόμη πλήρως. Η μεγαλύτερη δυσκολία έγκειται στο ότι σώζονται λίγες πηγές, κυρίως λόγω της καταστροφής των εικονομαχικών συγγραμμάτων μετά την αποκατάσταση των εικόνων, και αυτές είναι δύσκολο να ερμηνευθούν, καθώς προέρχονται μόνο από τη μία πλευρά, των εικονοφίλων. Έχουν προταθεί πολλές πιθανές ερμηνείες για τα αίτια της Εικονομαχίας²². Μία από αυτές την αποδίδει στην προσπάθεια των αυτοκρατόρων και της εκκλησιαστικής ιεραρχίας για αποδυνάμωση των μοναστικών κοινοτήτων και των αγίων, οι οποίοι είχαν αποκτήσει μεγάλο κύρος²³. Σύμφωνα με άλλη άποψη, ξέσπασε ως αντίδραση στις καταστροφές του 7ου αι., κυρίως στις στρατιωτικές επιτυχίες των Αράβων στα ανατολικά σύνορα της Αυτοκρατορίας και σε μία καταστροφική έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης, οι οποίες εκλήφθηκαν ως εκδηλώσεις θείας

²² Μία κριτική επισκόπηση των θεωριών περί Εικονομαχίας έως σήμερα παρέχει ο P. Schreiner, «Der byzantinische Bilderstreit: kritische Analyse der zeitgenössischen Meinungen und das Urteil der Nachwelt bis heute», στον τόμο: *Bisanzio, Roma e l'Italia nell' alto medioevo, 3-9 aprile 1986. Settimane di Studio del Centro Italiano di Studi sull' alto medioevo* 34.1 (1988) 319-407. Κατατοπιστικά και ευσύνοπτα είναι όσα αναφέρει η A.-M. Talbot σχετικά με τα αίτια της Εικονομαχίας στη Γενική Εισαγωγή της: *Defenders of Images*, σσ. xii-xiii.

²³ Αυτή είναι κυρίως η άποψη του P. Brown στο «Dark Age Crisis». Στην άποψη του Brown απάντησαν ο S. Gero, «Byzantine Iconoclasm and Monachomachy», *Journal of Ecclesiastical History* 28 (1977) 241-248 και ο J. Haldon, «Some Remarks on the Background to the Iconoclast Controversy», *ByzSlav* 38 (1977) 161-162.

οργής για την προσκύνηση των εικόνων²⁴, η οποία είχε διαδοθεί ιδιαίτερα. Αυτή η αυξημένη ευσέβεια προς τις εικόνες δημιούργησε ανησυχία σε πολλούς Βυζαντινούς²⁵, και ιδίως στους αυτοκράτορες, οι οποίοι ένιωθαν να μειώνεται η εξουσία τους²⁶, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η εικονομαχική τάση. Επίσης, η Εικονομαχία αποδίδεται σε μίμηση του Ισλαμισμού και του Ιουδαϊσμού, σύμφωνα με τη Δεύτερη Εντολή, η οποία απαγορεύει την κατασκευή και προσκύνηση ειδώλων (Ἐξοδος, 20.4)²⁷. Επομένως, το θέμα της Εικονομαχίας συνδέεται και με την ιστορία —και τη θεωρία— της τέχνης²⁸. Αυτό είναι πιθανό αν αναλογιστούμε ότι ο Λέων Γ' (717-741), με το διάταγμα του οποίου ξεκίνησε ουσιαστικά το όλο θέμα²⁹, καταγόταν από την ανατολική Μικρά Ασία και, επομένως, ο πρώτος εικονομάχος αυτοκράτορας πιθανόν είχε γνώση της

²⁴ Brown, «Dark Age Crisis», σσ. 252 και 284-289· Ostrogorsky, *Ιστορία*, σ. 27· Mango, «Historical Introduction», στο: Bryer-Herrin, *Iconoclasm*, σσ. 1-2.

²⁵ Brown, «Dark Age Crisis», σσ. 285-288.

²⁶ J. Haldon, *ό.π.*, κυρίως σσ. 180-184.

²⁷ Για επαναξιολόγηση αυτών των θεωριών βλ. A. Sharf, *Byzantine Jewry from Justinian to the Fourth Crusade*, London 1971, σσ. 61-81· L. W. Barnard, *The Graeco-Roman and Oriental Background of the Iconoclastic Controversy*, Leiden 1974 [Byzantina Neerlandica 5]· O. Grabar, «Islam and Iconoclasm», στο: Bryer-Herrin, *Iconoclasm*, σσ. 45-52. Ήδη όμως από τον 4ο αι. ο Ευσέβιος Καισαρείας θεωρούσε ότι Δεύτερη Εντολή δεν επέτρεπε την απεικόνιση του θείου. Ωστόσο, τον ίδιο αιώνα ο Μέγας Βασίλειος επισημαίνει ότι η τιμή που αποδίδεται στην εικόνα περνάει στο πρωτότυπο. Για τις απόψεις αυτές, καθώς και άλλων Πατέρων της Εκκλησίας, βλ. Talbot, *Defenders of images*, σσ. vii-viii και σημ. 3-5.

²⁸ Ενδεικτικά παραθέτουμε την εξής βιβλιογραφία: L. Brubaker, «Byzantine art in the ninth century: theory, practice and culture», *Byzantine and Modern Greek Studies*, 13 (1989) 23-93· J. J. Pelikan, *Imago Dei: The Byzantine Apologia for Icons*, New Haven - London 1990· K. A. Corrigan, *Visual polemics in the ninth-century Byzantine Psalters*, Cambridge 1992 [ιδιαίτερα αξιόλογη αναφορά στον τρόπο με τον οποίον οι εικόνες χρησιμοποιούνταν για προπαγάνδα, καθώς λ.χ. οι εικονομάχοι απεικονίζονταν ως άσχημοι]· R. Cormack, *Writing in Gold. Byzantine Society and its Icons*, London 1985· J.-M. Sansterre, «La parole, le texte et l'image selon les auteurs byzantins des époques iconoclastes et posticonoclastes», στο: *Testo e Immagine nell' alto medioevo, 15-21 aprile 1993*, Settimana di Studi del Centro sull' Alto Medioevo 41, Spoleto 1994, σσ. 197-243· N. Koutrakou, «Defying the other's identity: Language of acceptance and rejection in iconoclastic Byzantium», *Byzantion* 69 (1999) 107-118.

²⁹ M. V. Anastos, «Leo III's edict against the images in the year 726-727 and Italo-Byzantine Relations between 726 and 730», *Byzantinische Forschungen*, 3 (1968) (*Polychordia*. Festschrift Franz Dölger zum 75. Geburtstag. Besorgt von Peter Wirth, III) 5-41.

ισλαμικής διδασκαλίας³⁰. Έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι η Εικονομαχία αποσκοπούσε στην καλή σχέση της κεντρικής διοίκησης με τους πληθυσμούς της Μικράς Ασίας, οι οποίοι ανήκαν στην εικονομαχική «παράταξη», όπως και με τον στρατό³¹. Αν και όλες αυτές οι ερμηνείες έχουν κάποια βάση, δεδομένου ότι η εικονομαχική κρίση επεκτάθηκε στη βυζαντινή παιδεία γενικότερα και επηρέασε τη σχέση μοναχών και λαϊκών, δεν δικαιολογούν την πολυπλοκότητα των γεγονότων που ακολούθησαν. Πάντως, χωρίς να παραγνωρίζει κανείς τους πολιτικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς και άλλους παράγοντες, η Εικονομαχία μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα κατ' εξοχήν θρησκευτικό κίνημα³². Αποτελεί σε κάθε περίπτωση δείγμα της εξέλιξης της ζωής στο Βυζάντιο, κυρίως από την πλευρά της θρησκείας, του εκκλησιαστικού βίου και του μοναχισμού.

Το γεγονός ότι η Εικονομαχία δεν ξεκίνησε από τους απλούς ανθρώπους αλλά επιβλήθηκε από την πολιτική εξουσία, είναι από τους σημαντικότερους λόγους της αποτυχίας της. Λόγω ακριβώς αυτής της επιβολής είναι δύσκολο να εκτιμηθεί πόσοι συμφωνούσαν με το ιδεολογικό περιεχόμενό της. Η αρχή της βρίσκεται στα χρόνια της βασιλείας του Λέοντος Γ' (717-741), αλλά δεν είναι σαφές αν το πρώτο εικονοκλαστικό διάταγμα χρονολογείται το 726 ή το 730³³, γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη προβλημάτων σχετικά με τις πηγές και τη χρονολόγηση που παρέχουν. Ο Κωνσταντίνος Ε' (741-775), επέδειξε ακόμα μεγαλύτερο ζήλο από τον πατέρα του Λέοντα Γ' σχετικά με το θέμα της προσκύνησης των εικόνων³⁴. Επιπλέον, έγραψε και θεολογικά έργα, που όμως δεν έχουν σωθεί παρά μόνο αποσπασματικά μέσω των συγγραμμάτων των

³⁰ S. Gero, «Contemporary Muslim Iconoclasm and Leo», στο *Byzantine Iconoclasm during the Reign of Leo III, with particular attention to the oriental sources*, Louvain 1973 [CSCO 346 - SH 41], σσ. 59-84.

³¹ Τη σχετική βιβλιογραφία με σύντομο σχολιασμό παραθέτει η Talbot, *Defenders of Images*, σ. xii, σημ. 25 και 26.

³² Αυτός ο χαρακτηρισμός χρησιμοποιείται και στο *ODB*, τόμ. 2, σ. 975.

³³ Για αυτό το θέμα είναι πιθανό ο Βίος του Ιωαννικίου να υποκρύπτει σημαντική ιστορική πληροφορία: βλ. στον Σχολιασμό του κεμένου για τον στίχο 3.23.

³⁴ S. Gero, *Byzantine Iconoclasm during the reign of Constantine V*, Louvain 1977 [CSCO 384 - SH 52]: P. Speck, *Kaiser Konstantin VI. Die Legitimation einer fremden und der Versuch einer eigenen Herrschaft. Quellenkritische Darstellung von 25 Jahren byzantinischer Geschichte nach dem ersten Ikonoklasmus*, I-II, München 1978.

εικονοφίλων, οι οποίοι χρησιμοποίησαν χωρία από το έργο του Κωνσταντίνου για να τα αναιρέσουν. Αντίθετα, σώζονται μόνο ορισμένα συγγράμματα από την πλευρά των εικονοφίλων, τα οποία αντικρούουν τις απόψεις που διατυπώθηκαν στα κείμενα των αντιπάλων τους. Ως γνωστόν, ο Κωνσταντίνος Ε΄ συγκάλεσε τη Σύνοδο της Ιέρειας το 754. Τα Πρακτικά της Συνόδου δεν σώζονται, είναι όμως γνωστό ότι οι συνοδικοί στήριξαν τον αυτοκράτορα. Επίσης, σώζεται η καταδίκη της Συνόδου από εκείνη της Νικαίας το 787³⁵.

Μεσολάβησε ένα διάστημα «κατευνασμού» προτού ξεσπάσει η Β΄ φάση της Εικονομαχίας. Άρχισε με τον θάνατο του Λέοντος Δ΄ (780) και την ανάληψη της βασιλείας τυπικά από τον εννεάχρονο γιό του Κωνσταντίνο ΣΤ΄, ουσιαστικά όμως από τη σύζυγό του Ειρήνη (την Αθηναία). Το 784 η αυτοκράτειρα διόρισε στη θέση του Πατριάρχη τον Ταράσιο και προετοίμασε την Οικουμενική Σύνοδο, με σκοπό την αναίρεση των κανόνων της εικονομαχικής Συνόδου της Ιέρειας του 754. Η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος της Νίκαιας συνεκλήθη το 787 και επανέφερε επίσημα την προσκύνηση των εικόνων, με ελαφρές ποινές για τους εικονομάχους κληρικούς. Τα τριάντα χρόνια που ακολούθησαν την πρώτη αποκατάσταση των εικόνων δεν συνοδεύτηκαν από ακμή στο βυζαντινό κράτος, καθώς η Ειρήνη, η οποία αγιοποιήθηκε, ήταν λιγότερο επιτυχής στη διοίκηση του κράτους³⁶. Ο αγώνας για την εξουσία με τον ίδιο της τον γιό Κωνσταντίνο ΣΤ΄ ήταν σκληρός και κορυφώθηκε με την τύφλωση του Κωνσταντίνου, η οποία θεωρήθηκε από πολλούς ως θεία τιμωρία για τον δεύτερο γάμο του. Αυτός ο γάμος οδήγησε στη λεγόμενη «έριδα της μοιχείας», η οποία ταλαιπώρησε ιδιαίτερα την Εκκλησία επί σειρά ετών. Στον τομέα των πολέμων οι Βυζαντινοί υπέστησαν δεινή ήττα στο οχυρό των Μαρκελλών (796) —η οποία αποτελεί σταθμό στη ζωή του Ιωαννικίου, καθώς σήμανε τη μεταστροφή του και την επιλογή του ερημητισμού. Σημαντικά προβλήματα προκαλούσαν και οι Άραβες³⁷, με τους

³⁵ J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Φλωρεντία-Βενετία 1759-1798 (ανατ. Graz 1960), τόμ. 12, στήλ. 1010-1011.

³⁶ Talbot, *Defenders of Images*, σσ. xiii-xiv. Ο Ostrogorsky χαρακτηρίζει τον τρόπο της διακυβέρνησής της «ατυχή» (*Ιστορία*, σ. 50).

³⁷ Στον βίο του Σάβα υπάρχει αναφορά σε θαυματουργική απελευθέρωση αιχμαλώτων από τους Άραβες (§50). Βλ. εδώ στο ίδιο υποκεφάλαιο τα θαύματα του Οσίου.

οποίους συνάφθηκαν επιζήμιες συμφωνίες ειρήνης. Η Ειρήνη, η πρώτη γυναίκα που έμεινε μόνη στον αυτοκρατορικό θρόνο του Βυζαντίου, ανατράπηκε το 802 από τον Νικηφόρο Α΄ (802-811), ο οποίος εισήγαγε οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ο Νικηφόρος σκοτώθηκε σε μάχη με τους Βουλγάρους και ο γιός του Σταυράκιος τραυματίστηκε θανάσιμα. Τον διαδέχθηκε ο Μιχαήλ Α΄ Ραγκαβές (811-813).

Η Β΄ Εικονομαχία ήταν διαφορετική από την πρώτη και είχε χαρακτήρα πιο πολύ φιλοσοφικό, καθώς τα επιχειρήματα είχαν εξελιχθεί με την πάροδο των χρόνων. Δεν ήταν ένα κίνημα με πλατειά διάδοση, αλλά περισσότερο μία πνευματική διαμάχη, την οποία οι εικονολάτρες επιχείρησαν να κερδίσουν επικαλούμενοι τη διαφορά μεταξύ «απόδοσης τιμής» και «λατρείας» των εικόνων. Προσέγγιξε πιο πολύ την πλατωνική φιλοσοφία και έτσι ήταν πιο περίπλοκη, καθώς αφορούσε στη σχέση μεταξύ εικόνας και εικονιζόμενου προσώπου. Αντίθετα, η Α΄ Εικονομαχία απέρριπτε κάθε μορφή αναπαράστασης ως ειδωλολατρία και παράβαση της Δεύτερης Εντολής. Ήταν κατά κάποιο τρόπο επηρεασμένη από τις ιουδαϊκές αντιρρήσεις κατά του Χριστιανισμού, δηλαδή την απόρριψη όλων των χριστιανικών συμβόλων πλην του σταυρού. Οι κύριοι ηγέτες των εικονολατρών ήταν ο Θεόδωρος Στουδίτης, ηγούμενος της μονής των Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη, ο οποίος φυλακίστηκε, και ο Πατριάρχης Νικηφόρος, ο οποίος συνέγραψε *Ιστορία και αξιόλογες θεολογικές πραγματείες*. Μετά τη Σύνοδο του 815, η Β΄ Εικονομαχία περιήλθε σε παρακμή. Έληξε το 843, όχι από κάποια σύνοδο, αλλά μέσα από μια συμφωνία μεταξύ της αυτοκράτειρας Θεοδώρας και του Πατριάρχη, που επανέφερε τις εικόνες. Πολύ αργότερα, εικόνες όπως αυτή του 15ου αι., η επονομαζόμενη «Θρίαμβος της Ορθοδοξίας» (σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο), αναφέρονται σε αυτό το γεγονός, που έγινε γνωστό ως «Αποκατάσταση της Ορθοδοξίας».

Από αυτή τη στιγμή και εξής οι εικόνες ταυτίζονται με την Ορθοδοξία. Η γιορτή της Ορθοδοξίας ακόμα και σήμερα τιμά αυτή τη μέρα με το «Συνοδικόν της Ορθοδοξίας», όπου από το 843 κ.εξ. απαγγέλλεται η λίστα όλων όσοι έχουν καταδικαστεί ως αιρετικοί. Αυτή έχει έκτοτε επαυξηθεί, αλλά παραμένει ως «ύμνος»-πανηγυρικός της Ορθοδοξίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η νίκη των εικονοφίλων επισφραγίστηκε με την επαναφορά του μεγάλου ψηφιδωτού της

Αγίας Σοφίας, που ο Κωνσταντίνος Ε΄ είχε καταστρέψει και αντικαταστήσει με απλούς σταυρούς.

Όσον αφορά στις πηγές της Εικονομαχίας, δεδομένου ότι πρόκειται για μία εποχή κατ' εξοχήν πολεμικής και προπαγάνδας, είναι δύσκολο να ερμηνευθεί το υπάρχον υλικό, αφού αυτό προέρχεται από την πλευρά των νικητών και μόνο (βλ. λ.χ. την εικόνα του Κωνσταντίνου Ε΄ όπως παρουσιάζεται από τον Νικηφόρο στους *Ἀντιρρητικούς* του). Το *Χρονικόν* του Θεοφάνους είναι μία πηγή ζωτικής σημασίας για την πρωτοβυζαντινή εποχή, μολονότι ο Θεοφάνης ήταν εικονολάτρης μοναχός και αυτό αντανακλάται στην επιλογή του υλικού του. Έτσι, η περιγραφή των Εικονομάχων στο έργο του είναι σύντομη και μεροληπτική. Σημαντικοί είναι οι τρεις λόγοι του Ιωάννη Δαμασκηνού³⁸, ο οποίος επέμεινε ότι η προσκύνηση των εικόνων δεν αποτελεί παράβαση της Δεύτερης Εντολής³⁹. Ο ίδιος δεν συμμετείχε στο κίνημα της Εικονομαχίας, ήταν μοναχός στη μονή του Αγίου Σάββα στην Παλαιστίνη, η οποία τότε ανήκε στο Χαλιφάτο. Καταδικάστηκε επίσης από την εικονομαχική Σύνοδο της Ιέρειας (754), ωστόσο τα έργα του δεν έφτασαν ποτέ στην Κωνσταντινούπολη και η καταδίκη του στηρίχθηκε σε φήμες. Σχετικά με τη Β΄ Εικονομαχία, υπάρχουν εκατοντάδες επιστολές του Θεόδωρου Στουδίτη⁴⁰, ο οποίος ανακηρύχθηκε μάρτυρας λόγω της φυλάκισής του. Έγραψε τις επιστολές του από τη φυλακή, συγκροτώντας με αυτόν τον τρόπο ένα «δίκτυο» εικονοφίλων. Μεταξύ των παραληπτών των επιστολών του ήταν λαϊκοί και γυναίκες, μερικοί από τους οποίους είχαν αναμιχθεί στη μάχη για την υποστήριξη των εικόνων. Άλλη σημαντική πηγή είναι ο πατριάρχης Νικηφόρος Α΄, οι *Ἀντιρρητικοί* του λόγους αποτελούν ρητορική αντίκρουση των εικονομάχων και λίβελλο εναντίον του Κωνσταντίνου Ε΄⁴¹.

³⁸ H. Menges, *Die Bilderlehre des hl. Johannes von Damaskus*, Münster 1938.

³⁹ Ostrogorsky, *Ιστορία*, σ. 28.

⁴⁰ Fatouros, *Theodori Studitae epistulae* : G. Fatouros, *Theodori Studitae epistulae*, τόμ. 1-2 [Corpus Fontium Historiae Byzantinae 31.1-2], Berlin-New York 1992.

⁴¹ Για τους *Ἀντιρρητικούς* του Πατριάρχη Νικηφόρου Α΄, από τους οποίους, μάλιστα, ο Σάββας εμπνεύστηκε για την «ομολογία πίστεως» του Οσίου (§48), βλ. *PG*, 100, 205-533. Περιγραφή του έργου και χρονολόγησή του, μαζί με τα υπόλοιπα έργα του Νικηφόρου, στον P. J. Alexander, *The Patriarch Nicephorus of Constantinople*, Oxford 1958, σσ. 167-173 και 182-188 αντιστοίχως.

Από τις αγιολογικές πηγές, ο *Βίος* του Στεφάνου του Νέου⁴², είναι ένα σημαντικό παράδειγμα. Ο Στέφανος ο Νέος θανατώθηκε επί Κωνσταντίνου Ε΄ και ήταν από τους λίγους που μαρτύρησαν λόγω της εικονοφιλίας τους. Ο *Βίος* του εξυμνεί τους εικονολάτρες και τις δοκιμασίες τους και είναι σαφώς μεροληπτικός. Πολλά από όσα εξιστορεί είναι πιθανό να συνέβησαν, ωστόσο δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι για αυτό. Επομένως, χρειάζεται πάντα μεγάλη προσοχή ως προς την αντιμετώπιση και τη χρήση παρόμοιων κειμένων. Εν τούτοις, υπάρχουν και πηγές που υποδηλώνουν ότι η Β΄ Εικονομαχία δεν επηρέασε πολλούς. Για παράδειγμα, στον *Βίο* του Φιλαρέτου του Ελεήμονος⁴³, ο οποίος συνεγράφη γύρω στο 828, η Εικονομαχία δεν αναφέρεται καν, αν και το κείμενο έχει ως κεντρικό πρόσωπο ένα γαιοκτήμονα της Μικράς Ασίας με διασυνδέσεις στην αυτοκρατορική αυλή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(από την έναρξη της Α΄ Εικονομαχίας έως τα μέσα του 9ου αι.)

«Οίκος Λέοντος Γ΄ Ισαύρου»:

Λέων Γ΄ Ίσαυρος	717-741 (720 κ.εξ.: Κωνσταντίνος Ε΄ συμβασιλεύς)
Κωνσταντίνος Ε΄	741-775 (750 κ.εξ.: Λέων Δ΄ συμβασιλεύς)
(Αρτάβασδος Λέων Δ΄ (Χάζαρος)	741-742 σφετεριστής του θρόνου) 775-780
Κωνσταντίνος ΣΤ΄ / Ειρήνη η Αθηναία	780-790
Ειρήνη η Αθηναία	790

⁴² M.-F. Auzépy, *La Vie d'Étienne le Jeune par Étienne le Diacre*. Introduction, édition et traduction, Aldershot 1997 [Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 3].

⁴³ Ο *Βίος* εκδόθηκε πρόσφατα από τον L. Ryden, *The life of St. Philaretos the merciful written by his grandson Niketa. A critical edition with introduction, translation, notes, and indices*, Uppsala 2002.

Νικηφόρος Α΄	802-811
Σταυράκιος	811
Μιχαήλ Α΄ (Ραγκαβές)	811-813
Λέων Ε΄ (Αρμένιος)	813-820
«Οίκος ο εξ Αμορίου»:	
Μιχαήλ Β΄ (Τραυλός)	820-829 (821 κ.εξ.: Θεόφιλος συμβασιλεύς)
Θεόφιλος	829-842
Μιχαήλ Γ΄	842-867 (έως 856: Θεοδώρα συμβασίλισσα)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ

(από την έναρξη της Α΄ Εικονομαχίας έως τα μέσα του 9ου αι.)

Γερμανός Α΄	715-730
Αναστάσιος	730-754
Κωνσταντίνος Β΄	754-766
Νικήτας Α΄	766-780
Πάυλος Δ΄	780-784
Ταράσιος	784-806
Νικηφόρος Α΄	806-815
Θεόδοτος Μελισσηνός	
Κασσιπεράς	815-821
Αντώνιος Α΄ Κασσιματάς	821-837
Ιωάννης Ζ΄ Γραμματικός	837-843
Μεθόδιος Α΄	843-847

β. Η ζωή του οσίου Ιωαννικίου
(σύμφωνα με τον *Βίο* από τον μοναχό Σάβα)

Γέννηση, καταγωγή, παιδική και νεανική ηλικία*:

Σύμφωνα με τον *Βίο* από τον μοναχό Σάβα (§2, με την οποία αρχίζει ο καθ' αυτό *Βίος* του Ιωαννικίου μετά τον Πρόλογο στην §1), ο Ιωαννίκιος γεννήθηκε το δέκατο τέταρτο έτος της βασιλείας του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε' (741-775), επομένως το 753/754⁴⁴. Γενέτειρά του ήταν η κώμη των Μαρυκάτου στο βόρειο μέρος της Απολλωνιάδας λίμνης στη Βιθυνία. Ως γονείς του αναφέρονται ο Μυριτζίκιος και η Αναστασώ⁴⁵. Κατά την παιδική του ηλικία ήταν χοιροβοσκός (2.18-25), μολονότι, όταν αργότερα ο αυτοκράτορας τον ρώτησε για την καταγωγή του, εκείνος αποκρίθηκε ότι ήταν γένους τῶν Βοϊλάδων (6.17-18), δηλαδή καταγόταν από επιφανή τάξη των Βουλγάρων⁴⁶. Δεν υπήρξε μέτοχος παιδείας, αλλά είχε βαθειά θρησκευτική πίστη. Ως ρωμαλέος και μεγαλόσωμος⁴⁷, εντάχθηκε από νεαρή ηλικία (19 ετών, το έτος 772/773) στο επίλεκτο στρατιωτικό σώμα των «ἐξκουβίτων» (ή «ἐξκουβιτόρων», όπως παραδίδεται στο κείμενο)⁴⁸, στο οποίο και διακρίθηκε

* Για το θέμα του χρόνου και των ηλικιών στα βυζαντινά αγιολογικά κείμενα της μέσης βυζαντινής εποχής βλ. Α. Κιουσοπούλου, *Χρόνος και ηλικίες στη βυζαντινή κοινωνία. Η κλίμακα των ηλικιών από τα αγιολογικά κείμενα της μέσης εποχής (7ος-11ος αι.)*, Αθήνα 1997.

⁴⁴ Σύμφωνα με τον *Βίο* από τον Πέτρο, ο Ιωαννίκιος γεννήθηκε το 762: Mango, «Ioannikios», σ. 395. Λόγω των λαθών στη χρονολόγηση των σημαντικότερων γεγονότων της ζωής του Ιωαννικίου από τον Σάβα, δεν παραθέτουμε χρονολογίες παρά μόνο στα πολύ σημαντικά γεγονότα. Για τις διαφορετικές εκτιμήσεις σχετικά με τις χρονολογήσεις βλ. *Acta*, σσ. 322 και 383-384, σημ. α και Mango, «Ioannikios», σσ. 396-398.

⁴⁵ Στην § 27 γίνεται αναφορά στον γαμβρό του Ιωαννικίου (*PmbZ*, αρ. 5209A) και, επομένως, έμμεσα στην αδελφή του (*PmbZ*, αρ. 5209B).

⁴⁶ *ODB*, 1, σ. 302 και Sp. Vryonis, «St. Ioannicius the Great and the 'Slavs' of Bithynia», *Byzantion* 31 (1961) 245-248. Ο εκδότης στα *Acta* θεωρεί ότι δεν αρμόζει αυτή η ονομασία στον Ιωαννίκιο, εφ' όσον είχε ταπεινή καταγωγή, κι έτσι υποθέτει ότι υπάρχει αναφορά σε κάποια άλλη οικογένεια: *Acta*, σ. 339, σημ. i.

⁴⁷ Η σημασία της εξωτερικής ομορφιάς και της σωματικής δύναμης εξαιρείται στους στίχους 2.32-33 και 2.36-37, όπου ο βιογράφος αναφέρει ότι ο Όσιος είχε μορφήν ... ώραιοτάτην καὶ εὐπρεπή και ότι σώματος ῥώμη καὶ κάλλει καὶ μεγέθει ἅπαντας ὑπερῆρεν ἐκείνου.

⁴⁸ Βλ. στον Σχολιασμό του κειμένου, σσ. 262-263, για τους στ. 2.33-34.

(§2). Στην αρχή της ζωής του ήταν εικονομάχος, όμως μεταστράφηκε και έγινε Ορθόδοξος σε ηλικία 36 ετών (789/790), μετά από συνάντησή του με γέροντα ασκητή, καθώς επέστρεφε από εκστρατεία στην Ανατολή⁴⁹. Στη συνέχεια διετέλεσε φρουρός των ανακτόρων στην Κωνσταντινούπολη για έξι χρόνια (ως το 796). Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του συγγραφέα ότι σε αυτό το διάστημα ο Όσιος προσευχόταν, μένοντας άγρυπνος κατά το μεγαλύτερο μέρος της νύχτας και νηστεύοντας, για να συγχωρήσει ο Θεός την προηγούμενη πλάνη του (§5).

Μάχη Μαρκελλών-μεταστροφή:

Ο Ιωαννίκιος υπηρέτησε ως στρατιώτης έως το 795/796, δηλαδή έως την ηλικία των 43 ετών. Σημείο μεταστροφής του υπήρξε η καταστροφική για τους Βυζαντινούς μάχη των Μαρκελλών⁵⁰ —ή της «Μαρκέλλας», όπως παραδίδεται το τοπωνύμιο στο κείμενο (6.8)—, στην οποία διακρίθηκε σώζοντας τη ζωή πολλών συμπολεμιστών του, συμπεριλαμβανομένου ενός ανώτερου αξιωματούχου (*ἕνα τότε τῶν μεγιστάνων*, 6.11)⁵¹. Μάλιστα, ο Κωνσταντίνος ΣΤ΄ τού πρόσφερε μεγάλες τιμές και θέλησε να τον κρατήσει στην υπηρεσία του⁵². Ωστόσο, ο Ιωαννίκιος, αναλογιζόμενος το πλήθος των νεκρών συστρατιωτών του σε αντίθεση με τον ίδιο που είχε σωθεί παρ' ελπίδα, συνειδητοποίησε το πρόσκαιρο και μάταιο της επίγειας ζωής και αποφάσισε να αποσυρθεί από τα εγκόσμια. Έτσι, η μάχη των Μαρκελλών σήμανε τη μεταστροφή του και την αναχώρησή του για τον Όλυμπο της Βιθυνίας, τη μετάβαση από τις επίγειες στρατιωτικές τάξεις *πρὸς τὴν καλὴν στρατείαν τοῦ*

⁴⁹ Η φράση του Σάβα είναι: *ἐν τοῖς ἑσπέραις ἡμέραις* (5.1-2).

⁵⁰ Για την μάχη των Μαρκελλών από ιστορική άποψη καθ' εαυτήν βλ. στον Σχολιασμό του κειμένου, 6.1.

⁵¹ *PmbZ*, αρ. 11016. Όπως αναφέρει ο Πέτρος στην §5 του *Βίου* του (*Acta*, σσ. 386C-387A), ο Ιωαννίκιος έσωσε τον ίδιο τον αυτοκράτορα από τη σύλληψη. Ο D. Sullivan, «Was Constantine VI 'Lassoed' at Markellai?», *GRBS*, 35 (1994) 290-291, συμφωνεί με την πληροφορία που παρέχει ο Σάβας, θεωρώντας την αναφορά του Πέτρου ως προερχόμενη από υπερβολική τάση για εγκωμιασμό του Οσίου.

⁵² Πρόκειται για την πρώτη περίπτωση άμεσης επαφής του Οσίου με σημαντικό ιστορικό πρόσωπο.

βασιλέως Χριστοῦ, μετά από 24 περίπου χρόνια στρατιωτικής υπηρεσίας (§§6-7). Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ο Ιωαννίκιος λιποτάκτησε, καθώς στον ειρμό της δ' στροφής του κανόνα που συνέταξε ο Πατριάρχης Μεθόδιος λίγο μετά τον θάνατο του Οσίου, ο Ιωαννίκιος χαρακτηρίζεται ως *ρίψασπις ἐν μάχη πολεμίων*⁵³. Είναι αμφίβολο αν ο όρος «ρίψασπις» πρέπει να μεταφραστεί ως «λιποτάκτης» ή αν απλώς υπονοείται η εγκατάλειψη των εγκοσμίων και η μετάταξη του Ιωαννικίου στους στρατιώτες του Χριστού, όπως αναφέρεται στην γ' στροφή της γ' ωδής του ίδιου κανόνα⁵⁴. Στην πρώτη περίπτωση, πάντως, θα πρέπει να μεσολάβησε ένα γεγονός το οποίο εμείς αγνοούμε και το οποίο θα αμαύρωνε τη φήμη του Οσίου και για τον λόγο αυτό αποσιωπήθηκε από τον Σάβα.

Αρχή ερημιτικής ζωής - κουρά:

Μετά την απόφασή του να εγκαταλείψει τα εγκόσμια, ο Ιωαννίκιος μετέβη πρώτα στη μονή των Αγαύρων, όπου ο ηγούμενος Γρηγόριος τον συμβούλευσε να μαθητεύσει κοντά σε άλλους μοναχούς. Για τον λόγο αυτό αποσύρθηκε στη μονή Αντιδίου για δύο χρόνια και στη συνέχεια στο όρος Κόρακος Κεφαλή, όπου μετά από επτά ημέρες συνάντησε δύο ασκητές. Εκείνοι τον νουθέτησαν για όσα χρειαζόταν, αλλά του προφήτευσαν και όσα θα του συνέβαιναν, και κυρίως ότι προς το τέλος της ζωής του, μετά από πενήντα χρόνια άσκησης, θα διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο από φθονερούς ανθρώπους (§§8-9). Στη συνέχεια πέρασε από το όρος Τριχάλιξ και εγκαταστάθηκε σε περιοχή κοντά στον Ελλήσποντο, όπου παρέμεινε για τρία χρόνια σε *ὄπην στενήν* που έσκαψε στη γη, τρεφόμενος με ψωμί και νερό που του έφερε κάθε μήνα ένας βοσκός (§10). Εκεί έλαβε το χάρισμα της κατάνυξης, εξυμνώντας τον Θεό με τους τριάντα ψαλμούς που είχε μάθει και λέγοντας το γνωστό σήμερα τροπάριο: *Ἡ ἐλπίς μου ὁ Θεός, καταφυγή μου ὁ Χριστός, σκέπη μου το Πνεῦμα*

⁵³ *Ρίψασπις σὺ φανείς / ἐν μάχη πολεμίων* : AHG, σ. 137 και St. Efthymiadis, «Hagiographica Varia (9th-10th c.)», JÖB 48 (1998) 42-43 (ο Ευθυμιάδης παραπέμπει στην γ' ωδή και όχι στην δ', που είναι το ακριβές).

⁵⁴ *βασιλεῖ οὐρανίῳ / Χριστῷ στρατευσάμενος / καὶ μένων ἀγγελόβιος* : AHG, ό.π.

τὸ Ἅγιον (10.17-18)⁵⁵. Από το σημείο αυτό άρχισε η πρώτη μεγάλη «περιοδεία» του Οσίου, ο οποίος αναχώρησε για την Κουνδουρία και τη Λυκία και κατέληξε στην Κιλικία, συμπληρώνοντας δώδεκα χρόνια ερημικού βίου (§§10-13). Κατά το 54ο έτος της ηλικίας του (περίπου το 807) επέστρεψε μετά από θεϊκή εντολή στον Όλυμπο της Βιθυνίας και συγκεκριμένα στη μονή Εριστής, για να ενδυθεί το μοναχικό σχήμα. Πράγματι, εκεί χειροτονήθηκε μοναχός από τον ηγούμενο Στέφανο και τον οικονόμο Αναστάσιο (§13)⁵⁶. Στη συνέχεια, παρέμεινε για τρία χρόνια κοντά στον γέροντα Γεώργιο στη Χελιδόνα του Λισού, για να μάθει το *Ψαλτήριο*. Επίσης, επισκέφθηκε τον ηγούμενο των Αγαύρων Γρηγόριο⁵⁷ (βλ. και §§8, 10, 14, 15) μαζί με τους μοναχούς Ευστράτιο, Σάβα και Θεοφύλακτο (14.13 κ.εξ.)⁵⁸. Ο *τίμιος και θεόφρων* Ευστράτιος, πιστός «υπουργός» του Οσίου, τον ρώτησε εκ μέρους των «πενθερών» τού σοβαρά τραυματισμένου αυτοκράτορα Σταυρακίου σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη της υγείας του αυτοκράτορα και ο Ιωαννίκιος προέβλεψε τον θάνατο του Σταυρακίου (βλ. παρακάτω στα θαύματα του Οσίου, σ. 26).

Περιοδείες:

Ο Ιωαννίκιος πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του μετακινούμενος από τόπο σε τόπο. Πολλές από τις περιοδείες του, και μάλιστα με επιστροφές σε μέρη που ο Άγιος είχε ήδη επισκεφθεί, σημειώθηκαν κατά το διάστημα από το 815 έως το 820 περίπου (§24). Το 813 φαίνεται ότι αποτελεί ένα ακόμη ορόσημο στη ζωή του Ιωαννικίου και το χρονικό σημείο έναρξης των μετακινήσεών του, αφού μετά την απομάκρυνση του Πατριάρχη Νικηφόρου και τον «διορισμό» του Θεοδότου στο ανώτατο εκκλησιαστικό αξίωμα (§17), ο Ιωαννίκιος αναγκάστηκε να απομακρυνθεί εκ νέου από το όρος Τριχάλιξ, για

⁵⁵ Η ευχή αυτή περιλαμβάνεται στην ακολουθία του Μικρού Αποδείπνου με μικρές παραλλαγές: *Πατήρ* αντί *Θεός*, *Υἱός* αντί *Χριστός*.

⁵⁶ *PmbZ*, αρ. 7053 και 314 αντιστοίχως.

⁵⁷ *PmbZ*, αρ. 2440.

⁵⁸ Όπως υποστηρίζει ο Laurent, ο Σάβας που εμφανίζεται εδώ δεν είναι ο συγγραφέας, αλλά κάποιος άλλος μοναχός με το ίδιο όνομα. Πρβ. *PmbZ*, αρ. 6447 για τον μοναχό Σάβα-συγγραφέα του *Βίου*, ενώ το πρόσωπο που εμφανίζεται εδώ καταγράφεται σε ξεχωριστό λήμμα (αρ. 6443), με παραπομπή για τα σχετικά με τον Σάβα στον Mango, «Ioannikios», σ. 393 κ.εξ.

να αποφύγει τον διωγμό, και να μεταβεί στο Άλσος της Λυδίας (§18), όπου ίδρυσε μονές και ναούς (§19-20). Εκτός των προαναφερθέντων τόπων, επισκέφθηκε την Κιλικία, τα Κρίματα (ή Κρίταμα, δηλ. τα Μητάτα) κοντά στον ποταμό Γοργύτη, τον Λίσο (=Λυδίας Άλσος), τη Χελιδόνα, την Κουνδουρία, τη λίμνη Απολλωνιάδα και τη νήσο Θάσιο που υπάρχει σε αυτήν, τη Μέριλο, την Κόρακος Κεφαλή⁵⁹. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι οι συχνές αυτές μετακινήσεις του Ιωαννικίου οφείλονταν στην αναζήτηση καταφυγίου και ότι με τον τρόπο αυτό ερχόταν σε επαφή με πολλούς «ηγέτες» της εικονόφιλης παράταξης —μολονότι η θέση του απέναντι στην προσκύνηση των εικόνων κρίνεται από πολλούς αμφίσημη⁶⁰.

Συνάντηση με τον Θεόδωρο Στουδίτη:

Σύμφωνα με τα γραφόμενα στην §28, πλήθος *εὐσεβῶν ἀνδρῶν* επισκέφθηκε τον Όσιο (το 825) στον ναό του Προφήτη Ηλία, μετόχιο της μονής Αγαύρων, για να λάβουν την ευχή του. Οι περισσότεροι ήταν γνωστά πρόσωπα της εποχής από τον χώρο του κλήρου και του μοναχισμού, όπως ο Ιωάννης Καμουλιανός, μητροπολίτης Καλκηδόνος (έτσι στο κείμενο αντί Χαλκηδόνος, βλ. Σχολιασμό 28.4), ο Πέτρος μητροπολίτης Νικαίας, ο Θεόδωρος ηγούμενος των Στουδίου (Θεόδωρος Στουδίτης) μαζί με τον νοτάριό του Κλήμεντα, τον «οικονόμο της εκκλησίας» Ιωσήφ (του οποίου τον θάνατο προλέγει ο Όσιος: 28.25-27), τον αδελφό τού Ιωσήφ και πλήθος άλλων μοναχών και λαϊκών. Μετά την επίσκεψή του στον Ιωαννίκιο ο Θεόδωρος Στουδίτης απηύθυνε επιστολή στον ερημίτη Θεόκτιστο, στην οποία αποκαλούσε τον Ιωαννίκιο «πνευματικό πατέρα». Κατά τον Φατούρο⁶¹, ο Ιωαννίκιος ήταν ιδεολογικός αντίπαλος του Θεόδωρου Στουδίτη κυρίως ως προς τις απόψεις του για τη μοναχική ζωή και την προσέγγιση του ανθρώπου με τον Θεό. Έτσι, εντάσσεται στην παράδοση των νεοπλατωνικών της Ύστερης Αρχαιότητας και θεωρείται πρόδρομος των

⁵⁹ Αντιπαραβολή των ταξιδιών με βάση τα στοιχεία του Πέτρου και του Σάβα περιλαμβάνει στο άρθρο του ο Mango: «Ioannikios», σσ. 395-398.

⁶⁰ *DOHD-Introduction*, s.v. «Ioannikios».

⁶¹ Fatouros, *Theodori Studitae epistulae*, σ. 424*, σημ. 840. Πρβ. το λήμμα του Φατούρου για τον Ιωαννίκιο στο: T. Bautz (εκδ.), *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (στον δικτυακό τόπο: www.bautz.de/bbkl).

Ησυχαστών. Παραδείγματος χάριν, στην *Μικράν Κατήχησιν* (§38)⁶², ο Θεόδωρος Στουδίτης στρέφεται ενάντια στον Ιωαννίκιο, διότι οι ερημίτες δεν είχαν συμμετάσχει στις αντιπαραθέσεις επί Εικονομαχιών. Η αντιπαλότητα φαίνεται ότι ήταν αμοιβαία, αφού ο *Βίος* από τον μοναχό Πέτρο (*BHG* 936) περιέχει σαφή κριτική για τους Στουδίτες, στους οποίους προσδίδονται ιδιαίτερα οξείς χαρακτηρισμοί⁶³. Είναι ενδιαφέρον, πάντως, ότι ο Ιωαννίκιος συναντήθηκε με τον Θεόδωρο Στουδίτη πριν από το τέλος της Εικονομαχίας και, επομένως, πριν από την έριδα στο εσωτερικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας σχετικά με τον χειρισμό των περιπτώσεων εικονομάχων κληρικών, κατά την οποία ο Ιωαννίκιος, ως υποστηρικτής του Πατριάρχη Μεθοδίου, ήρθε σε αντίθεση με τους Στουδίτες. Η συνάντηση του Ιωαννικίου με τον Θεόδωρο Στουδίτη σε συνδυασμό με την απουσία αντι-σπουδιτικών στοιχείων, τα οποία, αντίθετα, περιέχονται στον *Βίο* από τον μοναχό Πέτρο⁶⁴, δικαιολογεί πιθανότατα και την ένταξη του *Βίου* του Σάβα σε *Μηνολόγιο* που αντεγράφη στη μονή των Στουδίου⁶⁵.

Συναντήσεις με άλλα πρόσωπα:

Το πέμπτο έτος της βασιλείας του Μιχαήλ Β΄ (από τις 25 Δεκεμβρίου του 820) και του υιού του Θεοφίλου (από τις 12 Μαΐου του 821) και το 14ο μετά την καταστροφή του Νικηφόρου Α΄ από τους Βουλγάρους (811) ο Όσιος μετέβη —με θαυματουργικό τρόπο, κατά τον Σάβα— στη Βουλγαρία, όπου απελευθέρωσε (*παραδόξως*, όπως αναφέρει ο στίχος 29.8, δηλ. ανέλπιστα⁶⁶) Βυζαντινούς που επί δεκατέσσερα χρόνια ήταν αιχμάλωτοι (825). Τη σχετική ιστορία διηγήθηκε στον Σάβα ένας από τους διασωθέντες, ο μοναχός

⁶² E. Auvray, *Sancti patris nostri et confessoris Theodori Studitis praepositi Parva catechesis ...*, Paris 1891, σ. 141.

⁶³ *Acta*, σσ. 405B και 422A. Στο άρθρο της για τον κώδικα Vaticanus Graecus 1669 (στην έκδοσή μας: C), ο οποίος γράφηκε στη μονή των Στουδίου, η T. Matantseva θεωρεί παράδοξη την ένταξη στον κώδικα του *Βίου* του Ιωαννικίου, κυρίως λόγω της «πολιτικής» αντιπαλότητας του Οσίου με τους Στουδίτες: Matantseva, «Vaticanus», σσ. 109-110.

⁶⁴ Sullivan, «Ioannikios», σ. 245.

⁶⁵ Συγκεκριμένα, πρόκειται για τον κώδικα Vaticanus Graecus 1669: βλ. παρακάτω κεφ. 3.1, σσ. 59-62.

Ευστάθιος (29.22 κ.εξ.), ο οποίος μόναζε έγκλειστος στην κώμη Τζούλ(λ)ου προς τον κόλπο της Βιθυνίας, πάνω από την Πραίνετο. Στη συνέχεια ο Ιωαννίκιος επέστρεψε στον Τριχάλικα, όπου τον επισκέφθηκαν ο ηγούμενος της μονής των Ελαιοβώμων (βλ. Σχολιασμό, 30.2) Αντώνιος και ο οικονόμος του Βασιλείου. Μέσω του Βασιλείου ο Όσιος έστειλε μήνυμα προς τον μητροπολίτη Νικαίας Ίγγερ⁶⁷ για να τον ειδοποιήσει να επανέλθει στην ορθή πίστη πριν από τον επερχόμενο θάνατό του, όμως ο Ίγγερ πέθανε αμετανόητος. Ο Ιωαννίκιος το έμαθε *διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος* αμέσως και το ανήγγειλε στους παρευρισκόμενους, οι οποίοι, κατά τον Σάβα, αργότερα ερεύνησαν και διεπίστωσαν ότι ο Ίγγερ μετέστη την ημέρα ακριβώς που τους το ανήγγειλε ο Όσιος (§30).

Το 815 ο Ιωαννίκιος αναγκάστηκε να καταφύγει στο όρος Άλσος της Λυδίας εξαιτίας των διωγμών των μοναχών. Σύμφωνα με τον *Βίο* (§31), γύρω στο 825 επισκέφθηκε τη μονή του Μεγάλου Αγρού, για να προσκυνήσει τα λείψανα του Θεοφάνους του Ομολογητή⁶⁸. Κατά την επιστροφή του από τη βόρεια ακτή της Απολλωνίας ήρθαν σε αυτόν ο ηγούμενος Δανιήλ και ένας μοναχός του⁶⁹ από το μοναστήρι τους στο νησί Θάσιος της Απολλωνιάδος λίμνης. Ύστερα από παράκληση του Δανιήλ, ο Ιωαννίκιος απάλλαξε την αδελφότητα από ένα δράκοντα και φίδια (δηλ. τον διάβολο), πολεμώντας τον «με τα βέλη της προσευχής του» (*τοῖς τῆς προσευχῆς αὐτοῦ βέλεσιν*, 31.15). Στη συνέχεια προφήτευσε στον Ευθύμιο, αδελφό τού ηγουμένου Δανιήλ, ότι ο «βασιλιάς», δηλ. ο Χριστός, «θα ζητήσει να τον δει» και να είναι έτοιμος. Πράγματι, ο Ευθύμιος μετέστη μετά από πέντε ημέρες. Τέλος, μαζί με τον Δανιήλ, έφτασαν στο σπήλαιο Τοπάρχη, το οποίο κατοικούσαν δαίμονες. Ο «ἔξαρχος» από αυτούς επιτέθηκε εναντίον τους και στη μάχη που ακολούθησε, ο Ιωαννίκιος δέχτηκε ένα χτύπημα στα πλευρά, και παρέμεινε σε αφασία για επτά ημέρες. Στη συνέχεια αντιμετώπισε την κάμπη που είχε πλήξει τις γεωργικές καλλιέργειες των μοναχών του μετοχίου του αγίου Κοσμά (§32).

⁶⁶ *Acta*, σ. 363, σημ. c.

⁶⁷ *Acta*, σ. 369, σημ. l.

⁶⁸ Για τον Θεοφάνη, ο οποίος ήταν και συγγραφέας του *Χρονικοῦ*, βλ. *PmbZ*, αρ. 8107.

Συναντήθηκε με διάφορα πρόσωπα, όπως τον κουράτορα Ισαάκιο και την ηγουμένη της μονής Κλουβίου, δηλ. την Ειρήνη Χρυσοβαλάντου⁷⁰, και την κόρη της, στην οποία έδωσε τη ράβδο της «ποιμνιαρχίας», προβλέποντας τον θάνατο της μητέρας (§33). Από την πλειάδα προσώπων και γεγονότων που αφορούν κυρίως σε θαυματουργικές πράξεις και υπερφυσικά χαρίσματα του Οσίου, αξίζει να σημειωθεί το όραμα που είδε ο Ιωαννίκιος σχετικά με τη μετάσταση του Πέτρου Ατρώας (§44).

Ανάμεσα στα πρόσωπα που συνάντησε ήταν δύο απεσταλμένοι του αυτοκράτορα Θεοφίλου, ένας πρωτοβεστιάριος και ένας μέγας διοικητής⁷¹, οι οποίοι τον επισκέφθηκαν για να εκμαιεύσουν την άποψή του σχετικά με την προσκύνηση των εικόνων. Εκείνος κατάλαβε την πρόθεσή τους πριν του μιλήσουν και τους απάντησε ευθαρσώς, ουσιαστικά κηρύσσοντας την ορθότητα της προσκύνησης των εικόνων (§45). Επίσης, προέβλεψε τον θάνατο του Θεοφίλου και την άνοδο στον πατριαρχικό θρόνο του Μεθοδίου (§46). Μάλιστα, ο ίδιος ο Ιωαννίκιος απηύθυνε στον Μεθόδιο επιστολή, στην οποία καταδίκασε απερίφραστα τους εικονομάχους (§47). Επίσης, όταν εικονομάχοι κληρικοί που καθαιρέθηκαν, κατά τον Σάβα, λόγω και της επιστολής του Ιωαννικίου προς τον Μεθόδιο, τον κατηγορήσαν για κακοδοξία, εκείνος εκφώνησε «Ομολογία Πίστεως» ενώπιον επισκόπων, ιερέων και μοναχών (§48). Με τη συμπλήρωση του πεντηκοστού έτους της άσκησής του, ο Όσιος κινδύνευσε σοβαρά —όπως είχαν προβλέψει οι δύο γέροντες που είχε συναντήσει στην αρχή του ασκητικού βίου του— από ένα μοναχό Επιφάνιο, ο οποίος προέβη σε δολοφονική απόπειρα εναντίον του χτυπώντας τον με σιδερένια ράβδο στην κοιλιά χωρίς, ωστόσο, να τον τραυματίσει (§51). Σε μεγάλη πια ηλικία ο Ιωαννίκιος έχτισε κελλί και παρέμεινε στη μονή Αντιδίου (§52). Κατά το τέταρτο έτος της βασιλείας του Μιχαήλ Γ' (846), ο Πατριάρχης Μεθόδιος, αφού έμαθε με μεταφυσικό τρόπο για τον επικείμενο θάνατο του Οσίου, τον επισκέφθηκε και συνομίλησαν. Ο Ιωαννίκιος έπλεξε το εγκώμιο του Μεθοδίου και προέβλεψε τον θάνατο του Πατριάρχη μετά από μικρό χρονικό διάστημα (§53). Η ημερομηνία της μετάστασής του ήταν η 3η Νοεμβρίου του

⁶⁹ *PmbZ*, αρ. 1228 και *PmbZ*, αρ. 10503 αντιστοίχως.

⁷⁰ *PmbZ*, αρ. 1446.

846, ενώ του Πατριάρχη Μεθοδίου οκτώ μήνες μετά, την 14η Ιουνίου του 847. Ο Πατριάρχης, οι κληρικοί και οι μοναχοί που βρίσκονταν εκεί ενταφίασαν το λείψανό του, το οποίο τελούσε θαύματα μετά τον θάνατό του (§54).

Θαύματα του Ιωαννικίου:

Τα θαύματα και οι υπερφυσικές ιδιότητες του Ιωαννικίου παρουσιάζονται σαν μικρές διηγήσεις και αποτελούν αναπόσπαστο και σημαντικό, σε ποσότητα αλλά και σε περιεχόμενο, μέρος του *Βίου* του Σάβα⁷². Είναι, μάλιστα, αξιοσημείωτο ότι οι ερευνητές ενδιαφέρθηκαν περισσότερο για τα θαύματα του Οσίου παρά για τα θεολογικά ζητήματα⁷³. Όπως εύστοχα επισημαίνει ο von Dobschütz, ο Ιωαννίκιος δεν διακρίνεται τόσο για την μόρφωσή του (άλλωστε γνωρίζει μόνο 30 Ψαλμούς από μνήμης: 9.10-11, 10.15-16), όσο για τα θαύματα και τις προφητικές του ικανότητες⁷⁴. Η πιο συνηθισμένη ιδιότητα είναι η προφητεία του θανάτου κάποιου προσώπου (αυτοκράτορα, Πατριάρχη, κληρικού, ηγούμενου-μοναχού ή λαϊκού), ενώ συχνά γίνονται θαύματα που αφορούν προσωπικά στον Ιωαννίκιο (λ.χ. η θεραπεία του από το δηλητήριο του μάγου Γουρία, §18). Επίσης, είναι αξιοσημείωτο ότι τα περισσότερα θαύματα τελούνται με το σημάδι του σταυρού ή με προσευχή, αλλά ποτέ με τη βοήθεια εικόνων. Για τον Kazhdan ο σκοπός των θαυμάτων είναι ιδεολογικός, καθώς συμβάλλουν στο εγκώμιο του Ιωαννικίου και τον αναδεικνύουν ως άγιο της Βιθυνίας σε σχέση με αγίους της Κωνσταντινούπολης, οι οποίοι είχαν και πολιτική σπουδαιότητα —παραλλήλως, όμως, προσδίδουν στον *Βίο* του Ιωαννικίου και έναν χαρακτήρα περισσότερο μυθιστορηματικό⁷⁵. Από τα θαύματα ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής:

1. Θαύματα προς όφελος του Οσίου:

⁷¹ *PmbZ*, αρ. 11598 και αρ. 11597 αντιστοίχως.

⁷² Κατά τον Kazhdan, τα θαύματα του Ιωαννικίου αποτελούν το πιο ουσιαστικό και πιο αυθεντικό μέρος των *Βίων* του Ιωαννικίου: Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 333.

⁷³ Kazhdan, *ό.π.*, σ. 332.

⁷⁴ Dobschütz, «Methodios-Studiten», σ. 93.

⁷⁵ Kazhdan, σσ. 333-334, όπου αναφορά στον Νικηφόρο Α΄ και στον Ταράσιο.

α. Υπέρβαση φυσικών νόμων: διάβαση ορμητικού ποταμού, και μάλιστα «αβρόχοις ποσί» (§11)· άνοιγμα και κλείσιμο θυρών ναού του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στην Έφεσο μετά από προσευχή του (§12) (βλ. Σχολιασμό, 12.1-3)· μετεωρισμός του Οσίου κατά τη διάρκεια προσευχής: κάποια στιγμή ο Ευστράτιος παρατήρησε ότι κατά τη διάρκεια της προσευχής του ο Όσιος στεκόταν μετέωρος, χωρίς να ακουμπά στο έδαφος. Όταν ο Ιωαννίκιος αντιλήφθηκε ότι ο Ευστράτιος τον κοιτούσε, τον επέπληξε γιατί αυτό μπορούσε να προκαλέσει δαιμονική βλάβη και στους δύο (§21).

β. Οράματα: θεραπεία του Ιωαννικίου, όταν δηλητηριάστηκε από ένα μάγο επονομαζόμενο Γουρία, με τη βοήθεια του αγίου Ευσταθίου, ο οποίος παρουσιάστηκε στο όνειρό του (§18)⁷⁶.

2. Χαρίσματα:

α. Χάρισμα προφητείας: Στην περίπτωση του Ιωαννικίου πρόκειται κυρίως για προφητείες του θανάτου διαφόρων προσώπων. Αυτό ήταν, μαζί με τις δρακοντοκτονίες και την αντιμετώπιση των δαιμόνων, βασικό υπερφυσικό χάρισμα του Οσίου. Οι προφητείες θανάτων παρουσιάζουν και ιστορική σημασία, αφού, μεταξύ άλλων, ο Ιωαννίκιος προφήτευσε τον θάνατο των αυτοκρατόρων Νικηφόρου Α΄ (802-811) και Σταυρακίου (811) (§15), καθώς και τον φόνο του αυτοκράτορα Λέοντος Ε΄ του Αρμενίου (813-820) και την άνοδο στον θρόνο του Μιχαήλ Β΄ (820-829) (§24)⁷⁷. Κατά την εποχή των διωγμών των εικονοφίλων επί βασιλείας του Θεοφίλου (829-842), όταν ο Ευστράτιος, ηγούμενος πλέον των Αγαύρων ρώτησε τον Όσιο ως πότε η Εκκλησία θα ταλαιπωρείται, εκείνος προφήτευσε τον θάνατο του Θεοφίλου και την άνοδο στον μεν αυτοκρατορικό θρόνο του Μιχαήλ Γ΄ (842-867), στον δε πατριαρχικό του Μεθοδίου, με την οποία σήμανε το

⁷⁶ Για να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του, ο Όσιος έχτισε ναό και μονή του Αγίου Ευσταθίου (19.2).

τέλος της Εικονομαχίας και η ειρήνευση στην Εκκλησία (§46). Όταν τον επισκέφθηκαν ο Θεόδωρος Στουδίτης μαζί με τον νοτάριό του Κλήμεντα, τον Ιωάννη Χαλκηδόνο, τον Πέτρο Νικαίας, και τον Ιωσήφ, «οικονόμο της εκκλησίας», εκείνος προέβλεψε τον θάνατο του Ιωσήφ (§28). Επίσης, προέβλεψε τον θάνατο του ασκητή Ηλία (§25), καθώς και του μητροπολίτη Νικαίας Ίγγερ (§30) —του οποίου, μάλιστα, τον θάνατο ο Ιωαννίκιος έμαθε αμέσως *διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος* και το ανήγγειλε σε όσους βρίσκονταν κοντά του—, του ηγουμένου των Αγαύρων Γρηγορίου (§32), του κουράτορα Ισαακίου και της ηγουμένης της μονής Κλουβίου (δηλ. της Ειρήνης Χρυσοβαλάντου) (§33), του Πέτρου Ατρώας (§44), και, τέλος, τον θάνατο του Μεθοδίου, όταν εκείνος τον επισκέφθηκε (§53). Ο Όσιος προείπε τον θάνατο και άλλων προσώπων, όπως του μοναχού Θωμά, ο οποίος τον επισκέφθηκε μαζί με τον ηγούμενο Ευθύμιο (§35). Άλλη περίπτωση είναι εκείνη του Αντωνίου, μοναχού των Αγαύρων, ο οποίος συντάχθηκε με τους εικονομάχους. Ο Όσιος προσπάθησε να τον μεταπείσει, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Προφήτευσε τον θάνατο του Αντωνίου και εκείνος, αφού ζήτησε την ευχή του, έμεινε ημιπαράλυτος ως τον θάνατό του (§36). Άλλη προφητεία θανάτου είναι εκείνη του Δρόσου, ο οποίος ήταν *ἀναγραφεὺς καὶ σπαθάριος* του θέματος του Οψικίου. Ο Όσιος τον κάλεσε να μετανοήσει, όμως εκείνος δεν φρόντισε να διορθώσει την πλάνη του εγκαίρως (§42).

β. Χάρισμα ενόρασης: ο Όσιος γνώριζε τα ονόματα δύο βοσκών, του Θεοφύλακτου και του Χριστοφόρου, πριν καν συνομιλήσουν. Ακολούθησε η εύρεση «απολωλότος προβάτου» των βοσκών από τον Ευστράτιο, ο οποίος συνόδευε τον Ευστράτιο, επομένως η θαυματουργική ενέργεια επήλθε μέσω εκείνου (§34): ο Κωνσταντίνος, *ἄνθρωπος εὐσεβής*, στο αξίωμα *ὑπατικός*, χτύπησε τον υπηρέτη του καθώς

⁷⁷ Όμως, όπως παρατηρεί η Auzéry, ενώ ο Ιωαννίκιος σωστά προβλέπει την (σύνομη) διάρκεια της βασιλείας του Σταυρακίου, δεν αναφέρεται, ίσως από σύνηση, στη διάρκεια της βασιλείας του Λέοντος Ε΄: Auzéry, *Hagiographie*, σ. 204, σημ. 98.

ανέβαιναν προς τον Όσιο. Ο Ιωαννίκιος το γνώριζε με τρόπο θαυματουργικό και τον επέπληξε (§37).

γ. παρέμενε αόρατος (μόνο για όσους δεν επιθυμούσε να τον δουν): για οδοιπόρους που συνάντησε πεζοπορώντας με τον Ευστράτιο (34.31-43)· το ίδιο και για τον Ιωάννη, μοναχό της μονής Αντιδίου, και «κάποιους» («τινες») που ήθελαν να τον δουν (38.6), όπως και για πιστούς που τον επισκέφθηκαν όταν βρισκόταν σε βαθύ γήρας (52.11-12).

3. Διάφορα θαύματα:

α. Απελευθέρωση από δαιμόνια: i) Θεραπεία δαιμονισμένων: φεύγοντας από την Έφεσο ο Ιωαννίκιος συνάντησε δύο μοναχές, μητέρα και κόρη. Η κόρη είχε καταληφθεί από δαιμόνιο και ο Όσιος την συμπόνεσε και της ζήτησε να βάλει το χέρι της στον τράχηλό του. Τότε προσευχήθηκε να φύγει το κακό από εκείνη και να μεταφερθεί σε αυτόν. Έτσι, η νεαρή γυναίκα γύρισε θεραπευμένη στο μοναστήρι της, ενώ για τον Όσιο άρχισε δεινός πόλεμος με τα δαιμόνια, τα οποία τον εγκατέλειψαν αφού σκότωσε έναν δράκοντα (§11). ii) απελευθέρωση χώρων από δαίμονες: πάλη και νίκη εναντίον δαιμόνων που κατοικούσαν σε σπήλαιο (§26)· τρέπει σε φυγή δαίμονες και φίδια που ταλαιπωρούσαν τους μοναχούς στο νησί Θάσιος της Απολλωνιάδας λίμνης (§31)· νικάει δαίμονα που κατοικούσε στο σπήλαιο Τοπάρχη (§32). Από όσους τόπους διερχόταν, λύτρωνε τους κατοίκους από θηρία και δαίμονες με το σημείο του σταυρού ή με τη ράβδο του, η οποία επίσης έφερε το σημείο του σταυρού.

β. Θεραπεία ασθενειών: Κατά τη διάρκεια της οικοδόμησης των μονών και ναών της Θεοτόκου και των Αγίων Αποστόλων στον Λισό (Λυδίας Άλσος) όχι μόνο ο ίδιος αλλά και οι εργάτες έμειναν αλώβητοι από το δάγκωμα φιδιών (§20)· θεραπεία παραλυτικής κόρης συγκλητικού (§27)· θεραπεία του Νικηφόρου, γιού του υπάτου Κωνσταντίνου, από τραύλισμα (§37). Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και ένα αξιοσημείωτο γεγονός πρόκλησης αναπηρίας (τύφλωσης), και μάλιστα μετά από προσευχή. Συγκεκριμένα, κατόπιν ταυτόχρονης προσευχής του Οσίου και του εικονομάχου συζύγου της αδελφής του προκλήθηκε η τύφλωση

του δεύτερου ως απόδειξη της πλάνης του, και μάλιστα πέθανε τυφλός (§27). Προσωπικά, δεν θα θεωρούσαμε την πράξη αυτή ως θαύμα του Ιωαννικίου και ίσως εντάσσεται στην υπερβολή, αλλά θα μπορούσε πιθανόν να ερμηνευθεί ως θεϊκή παρέμβαση για να επανέλθει ο πεπλανημένος στην ορθή πίστη.

γ. Απελευθέρωση από φυλακή: απελευθέρωση αιχμαλώτων των Βουλγάρων (§29) και των Αράβων (§50) με την υπερφυσική, σύμφωνα με το κείμενο, μετάβαση του Ιωαννικίου σε μακρινούς τόπους.

δ. Αντιμετώπιση ασθενειών σε γεωργικές καλλιέργειες-«γεωργικό» θαύμα⁷⁸: απάλλαξε τις γεωργικές καλλιέργειες (*λαχανηράν έργασίαν*) των μοναχών του μετοχίου Αγίου Κοσμά της μονής Αγαύρων από την κάμπια που τις κατέστρεφε (32.16 κ.εξ.).

ε. Εξημέρωση άγριων ζώων: άγριοι σκύλοι ηρέμησαν μόλις πλησίασαν τον Όσιο (§34)· *ἄρκος παμμεγέθης*, την οποία ο Ιωαννίκιος τάισε και η οποία, κατά κάποιο τρόπο τον προσκύνησε (§39).

Πηγές περί Ιωαννικίου:

Πολλές πηγές του 9ου αι. αναφέρονται στον Ιωαννίκιο, όπως η επιστολή αριθ. 461 του Θεόδωρου Στουδίτη, η οποία απευθύνεται στον Ιωαννίκιο⁷⁹ και όπου ο Όσιος παραλληλίζεται με τον Μωυσή⁸⁰ (παρομοίωση που συναντάμε συχνά και στον *Βίο* του Σάβα: 9.18 & 29.3 *ὁ καθ' ἡμᾶς Μω(υ)σῆς*, 9.45 *ὡς ἄλλος Μωσῆς*). Άλλες αναφορές υπάρχουν σε *Βίους* αγίων του 9ου αι., όπως της Αθανασίας της εν Αιγίνη, του Ευστρατίου, του Ευθυμίου του νεωτέρου, του πατριάρχη Ιγνατίου, της αυτοκράτειρας Θεοδώρας, συζύγου του Θεοφίλου, καθώς και τον επόμενο (10ο) αι. στον *Βίο* της Ειρήνης της Χρυσοβαλάντου⁸¹.

⁷⁸ Ο όρος από τον Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 333.

⁷⁹ Fatouros, *Theodori Studitae epistulae*, σ. 657. Είναι αξιοσημείωτο ότι η επιστολή επιγράφεται *Ἰωαννίκη ἐρημίτη*, και αυτό με βάση έναν κώδικα (C), ενώ οι υπόλοιποι έχουν τη γραφή *ἰωάννη*. Πάντως, ο Φατούρος προκρίνει τη γραφή του C.

⁸⁰ Fatouros, *ό.π.*, στ. 8-9: *λαμπρυνθεὶς μωσαϊκῶς τὴν ὄψιν*. Βλ. Dobschütz, «Methodios-Studiten», σ. 94.

⁸¹ Sullivan, «Ioannikios», σ. 250.

Το όνομα του Ιωαννικίου περιλαμβάνεται στο *Μηνολόγιον τοῦ Βασιλείου*, όπως και στο *Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως*⁸². Ο Ιωσήφ ο Ύμνογράφος συνέγραψε ένα θεοτοκίο προς τιμήν του, ενώ ύμνους συνέθεσαν ο πατριάρχης Μεθόδιος, ο Γεώργιος Νικομηδείας και η μελωδός Θεοδοσία (όλοι του 9ου αι.). Επιπλέον, είναι γνωστοί και δύο μεταγενέστεροι κανόνες⁸³.

Λατρεία:

Η μνήμη του Οσίου, κατά το *Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως*, εορταζόταν κυρίως στη μονή Καλλιστράτου της Κωνσταντινούπολης⁸⁴. Η κέρα του φυλασσόταν, σύμφωνα με μαρτυρία του Αντωνίου του Νονγορόδ το 1200, στην εκκλησία των εν Σεβαστεία Τεσσαράκοντα Μαρτύρων στην Κωνσταντινούπολη, ενώ το 1700 συγκαταλεγόταν στα λείψανα της μονής Παντοκράτορος του Αγίου Όρους⁸⁵. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Ιωαννίκιος χαρακτηρίζεται «μέγας» από την Εκκλησία. Το επίθετο απαντά πολλές φορές στο κείμενο ως συνοδευτικό του Ιωαννικίου. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις περιπτώσεις: 4.28: ὁ θεῖος οὗτος καὶ μέγας Ἰωαννίκιος, 10.4: Ὁ δὲ μέγας πατήρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος, 12.16-17: τὸν αὐτοῦ [=τοῦ Θεοῦ] μέγαν θεράποντα Ἰωαννίκιον, 15.32: τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Ἰωαννίκιον, 18.1: ὁ μέγας οὗτος Ἰωαννίκιος, 22.38: ὁ μέγας πατήρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος, 25.27: ὁ μέγας

⁸² *Acta*, σσ. 311-312.

⁸³ Sullivan, «Ioannikios», σ. 251 και σημ. 40. Ο Κανὼν του Μεθοδίου και ἀνάλυσή του ἀπὸ τον Α. Κομίνη βρίσκονται στο *AHG*, σσ. 134-145 και 569-572. Κοντάκιο ἀπὸ τον ποιητὴ Ἰωαννίκιο (ἀρχές 10ου αι.), με τον οποίο επιχειρεῖται στροφή στον «διηγηματικό ὕμνο», ἐξέδωκε ο Δ. Καλαμάκης, «Αγιολογικοί ὕμνοι ἐπωνύμων ποιητῶν», *Παρνασσός*, 36 (1994), σσ. 475-485. Κοντάκια αφιερωμένα στον ὄσιο Ἰωαννίκιο παραθέτει και ο Μ. Ναουμίδης, «Ὁ πατμιακὸς κῶδιξ 212», στο Ν. Β. Τωμαδάκης, *Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὑμνοι, ἐκδιδόμενοι ἐκ πατμιακῶν κωδίκων*, τόμ. Β', μέρος Α': *Τὰ Κοντακάρια τῆς Πάτμου*, Ἀθήνα 1954, σσ. ν'-νβ'.

⁸⁴ *Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Καλλιστράτου: Synax. CP*, στήλ. 189-190, στ. 47 κ.εξ. Η αναφορά στα *Acta*, σ. 312. Για τη μονή Καλλιστράτου βλ. Janin, *Églises Const.*, σσ. 275-276, ἀλλὰ και Auzéry, *Hagiographie*, σσ. 196, 204, 206.

⁸⁵ *Acta*, ὁ.π.

Εὐστράτιος, 31.1: *τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς Ἰωαννικίου*⁸⁶. Ο χαρακτηρισμός «μέγας» δεν περιλαμβάνεται στον τίτλο του *Βίου* του Σάβα ούτε του Πέτρου. Επίσης, δεν βρίσκεται στην έκδοση του *Βίου* από τον Συμεών στην *PG*, ωστόσο, σύμφωνα με τους καταλόγους χειρογράφων, απαντά σε πολλούς κώδικες που παραδίδουν το κείμενο του Συμεών⁸⁷. Χρησιμοποιείται ως προσδιοριστικό του Οσίου και στο *Μηνολόγιο* του Βασιλείου (*Ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος...*⁸⁸) και απαντά και σε *Συναξάρια* άλλων Αγίων, οι οποίοι προσέφευγαν σε εκείνον για άσκηση. Για παράδειγμα, στο *Συναξάριο* του Ευστρατίου του θαυματουργού διαβάζουμε: *τοῦ μεγάλου Ἰωαννικίου αὐτὸν προτρεψαμένου, πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἀφίκετο* (*Synax. CP*, στήλ. 382, στ. 3-5), ενώ στον κώδικα *Vaticanus graecus 1613* του συγκεκριμένου *Συναξαρίου* υπάρχει η παραλλαγή: *πρὸς τοῦ μεγάλου Ἰωαννικίου προτραπείς ὁ μακάριος τὴν ἐνεγκαμένην κατελάμβανε* (*Synax. CP*, στήλ. 379-380, στ. 57-58). Στο *Συναξάριο* του αγίου Πέτρου «*τοῦ ἐν τοῖς Εὐάνδρου*» υπάρχει η εξής αναφορά: *καὶ τὸν ἀγγελικὸν βίον ὑποδύς, ἅμα τῷ μεγάλῳ Ἰωαννικίῳ πᾶσαν ἀρετὴν ἐξήσκησεν. Πληρώσας δὲ ἐκείσε χρόνους τριάκοντα τέσσαρας [...]* (*Synax. CP*, στήλ. 792, στ. 26-28). Σχετικά με την επιστολή του Οσίου προς τον Μεθόδιο,

⁸⁶ Είναι αξιοσημείωτο ότι αυτός ο χαρακτηρισμός χρησιμοποιείται και για τους Πατριάρχες Ταράσιο (*Τοῦ γὰρ μεγάλου Πατριάρχου Ταρασίου*, 47.45) και Μεθόδιο (*ὁ μέγας ἐν πατριαρχαῖς Μεθόδιος καὶ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν*, 53.29-30).

⁸⁷ Από την πληθώρα των σχετικών παραδειγμάτων, με κώδικες από τον ελλαδικό χώρο αλλά και βιβλιοθήκες του εξωτερικού, αναφέρουμε μόνο ενδεικτικά τους εξής αγιορειτικούς: Μ. Μεγ. Λαύρας Θ 67 και Ω 144 (βλ. Σ. Εὐστρατιάδης, *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει συνταχθεῖς ὑπὸ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου ... ἐπεξεργασθεῖς δὲ καὶ διασκευασθεῖς ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως*, Paris 1925, σσ. 141, 361), Μ. Εσφιγμένου 77 (Σπ. Λάμπρος, *Κατάλογος*, τόμ. I, σ. 179), Μ. Ξηροποτάμου 139 (Εὐδ. Ξηροποταμινὸς (Π. Δουρουντάκης), *Κατάλογος ἀναλυτικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει τοῦ Ἄθω ἱεράς καὶ σεβασμίας βασιλικῆς, πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου*, Θεσσαλονίκη 1932, σ. 62).

⁸⁸ *Acta*, σ. 311. Επισημαίνουμε ότι στον τίτλο του *Συναξαρίου Κωνσταντινουπόλεως* ο Ὅσιος ονομάζεται «θαυματουργός» (ὅπως και στον τίτλο του *Βίου* από τον Σάβα με βάση τους κώδικες H και P): *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου τοῦ θαυματουργοῦ* (*Synax. CP*, στήλ. 191, στ. 33).

επισημαίνουμε ότι απόσπασμα μίας επιστολής του Ιωαννικίου προς τον πατριάρχη Μεθόδιο παρέχει ο Νικήτας Ηρακλείας⁸⁹.

- Συναξαριακά επιγράμματα αφιερωμένα στον Ιωαννίκιο:

Τὸν Ἰωαννίκιον ἐκ γῆς λαμβάνει

Ὁ τῷ λόγῳ γῆν Θεοῦ πήξας Λόγος.

Σημά σοι ἔν γε τετάρτη Ἰωαννίκιε χεῦσαν.

(από έντυπο *Μηναίο Νοεμβρίου*)

Απεικόνιση:

Ο Ιωαννίκιος απεικονίζεται συνήθως ως μοναχός με μακριά γενειάδα και ορισμένες φορές τοποθετείται δίπλα σε βουνό⁹⁰. Εικόνες του σε χειρόγραφα βρίσκονται στο *Μηνολόγιον του Βασιλείου*⁹¹, στο *Ψαλτήριον του Θεοδώρου*,⁹² καθώς και σε τρία χειρόγραφα του *Μηνολογίου του Συμεών*⁹³. Αγιογραφίες με

⁸⁹ J. Darrouzès (εκδ.), *Documents inédits d'ecclésiologie byzantine. Textes édités, traduits et annotés*, Paris 1966, σσ. 296-298 (Archives de l'Orient Chrétien, 10). Το κείμενο που παραδίδει ο Νικήτας είναι ιδιαίτερα σύντομο: *Τῶν δὲ εἰκονομάχων ἐπισκόπων καὶ ἱερέων πρὸς ἱερωσύνην τὴν δοχὴν ἀπαναίνου. Τοῦ γὰρ μεγάλου πατριάρχου Ταρασίου τοῦ ἐν ἀγίοις τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν ἅπαξ οἰκονομικῶς δεξαμένου, λιβέλλους ἐπιδεδωκότων ἐνόρκως σὺν ἀναθέματι μὴ ὑποστρέφειν ἐν τῇ αἰρέσει, ἔτι γενομένης πάλιν ἐπὶ Λέοντος τῆς αὐτῆς δυσσεβείας, οἱ τὰ ἰδιόχειρα αὐτῶν συγκαταβατικῶς πατήσαντες καὶ ἑαυτοὺς ἀναθεματίσαντες καὶ οἱ ὑπὸ τούτων ἱερωθέντες [τοῖς προτέροις αὐθις ὑπέπεσον].* Πρβ. Έκδοση, 47.16 κ.εξ.

⁹⁰ ODB, τόμ. 2, σσ. 1005-6. Βλ. επίσης L. Maries, «L'irruption des saints dans l'illustration du psautier byzantin», *AnBoll* 68 (1950), σσ. 153-62 (κυρίως σ. 160).

⁹¹ Fratelli Bocca, *Il menologio di Basilio II (cod. vaticano greco 1613) ...*, Torino 1907, σ. 158.

⁹² S. Der Nersessian, *L'illustration des Psautiers grecs du moyen âge, II. Londres Add.* 19.352 (Paris, 1970), fig. 282.

⁹³ N. Ševčenko, *Illustrated Manuscripts of the Metaphrastian Menologion*, Chicago 1990, σσ. 65, 126-27, 170.

τον Ιωαννίκιο βρίσκονται στη μονή του Οσίου Λουκά του Στειριώτου⁹⁴, καθώς και σε σερβική εκκλησία του 13ου αι. στην περιοχή της Mileševa⁹⁵. Επίσης μνημονεύεται από τον Διονύσιο τον εκ Φουρνά κατά τον 18ο αι. στο έργο του *Ἑρμηνεία ζωγραφικῆς τέχνης*⁹⁶.

⁹⁴ C. Connor, *Art and Miracles in Medieval Byzantium. The crypt at Hosios Loukas and its frescoes*, Princeton, New Jersey 1991, σ. 24 και πίν. 37. Επισημαίνουμε ότι κατά την Connor, σ. 24, το όνομα του Οσίου δίπλα στην απεικόνιση γράφεται ΙΟΑΝΙΚΙΟΣ, ενώ εμείς (στη φωτογραφία) διαβάζουμε ΙΟΑΝΙΚΗΟΣ.

⁹⁵ Για τις απεικονίσεις του Ιωαννίκιου στη σερβική εκκλησία του 13ου αι. στην περιοχή της Mileševa βλ. Sullivan, «Ioannikios», σ. 252, όπου η σχετική βιβλιογραφία.

⁹⁶ P. Hetherington, *The Painter's Manual of Dionysius of Fourná. Translation and Commentary*, London 1974, σ. 60.

1.3 ΟΙ *ΒΙΟΙ* ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΠΕΤΡΟ (*BHG* 936) ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ (*BHG* 937)

α. Ο *Βίος* από τον μοναχό Πέτρο (*BHG* 936)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί⁹⁷, η παλαιότερη μορφή του *Βίου* του Ιωαννικίου συντάχθηκε από τον μοναχό Πέτρο (*BHG* 936) στα μέσα του 9ου αι. και η πρώτη επεξεργασία έγινε από τον ίδιο τον Σάβα, ο οποίος έγραψε και άλλους *Βίους*. Η τρίτη μορφή είναι μία παράφραση από τον Συμεών Μεταφραστή (*BHG* 937) τον 10ο αι., βασισμένη στον *Βίο* από τον Σάβα.

Ο Πέτρος, συγγραφέας του δεύτερου *Βίου*, ήταν μοναχός στη μονή Αγαύρων και υποστηρίζει ότι γνώρισε τον Ιωαννίκιο προσωπικά⁹⁸. Οι πληροφορίες του προέρχονται από τον Ευστράτιο, ο οποίος συνδεόταν πνευματικά με τον Ιωαννίκιο για πενήντα χρόνια. Ο *Βίος* του Πέτρου χαρακτηρίζεται από έντονη πολεμική εναντίον των Στουδιτών μοναχών. Ο Mango εξέτασε διεξοδικά τις διαφορές ανάμεσα στις *Βίους* από τον Πέτρο και τον Σάβα, σχετικά με τη χρονολογία ή το περιεχόμενο και, λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι ο Πέτρος δεν αναφέρει τον θάνατο του Πατριάρχη Μεθοδίου στις (14 Ιουνίου του 847), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το κείμενό του πιθανόν συνεγράφη μέσα σε έξι μήνες από τον θάνατο του Ιωαννικίου (4 Νοεμβρίου του 846)⁹⁹. Η επεξεργασία από τον Σάβα πραγματοποιήθηκε κατά το β' μισό του 9ου αι., πιθανόν όταν Πατριάρχης ήταν ο Ιγνάτιος Α' (847-858). Οι διαφορές στους δύο *Βίους* οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η επεξεργασία του Σάβα είχε σκοπό να εξαλείψει κάθε αμφιβολία για την αγιότητα του Ιωαννικίου και για τη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της Εικονομαχίας¹⁰⁰. Μία ακόμη σημαντική διαφορά των κειμένων των δύο μοναχών είναι η διαφορετική προσέγγιση στα θέματα της Εικονομαχίας, του αυτοκράτορα Θεοφίλου και των Στουδιτών μοναχών. Από το κείμενο του Πέτρου δίνεται η

⁹⁷ Βλ. παραπάνω, κεφ. 1.1 περί συγγραφέα.

⁹⁸ *Βίος* Πέτρου, §68: *Acta*, σσ. 428-430.

⁹⁹ Mango, «Ioannikios», σ. 394.

εικόνα ότι ο Ιωαννίκιος καταγόταν από οικογένεια εικονομάχων και ότι δεν συντάχθηκε ποτέ με τους εικονολάτρες. Ωστόσο, ο πιο σοβαρός υπαινιγμός για τον άγιο είναι ότι λιποτάκτησε από τον στρατό και την ανασκευή αυτής της υπόνοιας θεωρείται ότι εξυπηρετεί η μετάθεση από τον Σάβα της γέννησης του αγίου νωρίτερα¹⁰¹. Ο Σάβας αφαίρεσε τις κατηγορίες εναντίον των Στουδιτών που περιλαμβάνει ο *Βίος* του Πέτρου και προσέθεσε πολύ περισσότερες χρονολογίες, οι οποίες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη¹⁰². Πάντως, είναι πολύ σημαντικό ότι ο Σάβας προσπαθεί να προσδιορίσει με ακρίβεια τη χρονολογία των σπουδαιότερων γεγονότων του *Βίου* του Ιωαννικίου, ενώ ο Πέτρος δεν προβαίνει σε τέτοιους προσδιορισμούς. Από αυτήν την άποψη, ανεξαρτήτως της επιτυχίας του Σάβα στη χρονολόγηση, το κείμενό του προσφέρεται για εκτενέστερες ιστορικές αναφορές.

Πιο συγκεκριμένα, η αναφορά στο όνομα των Βοϊλάδων και η ένταξη του Ιωαννικίου σε επίλεκτο στρατιωτικό σώμα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η οικογένειά του ανήκε σε υψηλή κοινωνική τάξη με ιδιαίτερη παρουσία στην αυλή των εικονομάχων αυτοκρατόρων. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Πέτρου, φαίνεται ότι ο Ιωαννίκιος δεν τοποθετήθηκε με την πλευρά των εικονοφίλων, οι οποίοι δεν τον αποδέχθηκαν. Για τον λόγο αυτό ο Σάβας θεώρησε απαραίτητο να τροποποιήσει ανάλογα την παρουσίασή του. Ένα άλλο σημείο της επεξεργασίας είναι οι αντιπαραθέσεις του Οσίου με τους Στουδίτες, και κατά συνέπεια τα αντιστουδιτικά στοιχεία, τα οποία περιείχε ο *Βίος* του Πέτρου αλλά παραλείφθηκαν από τον Σάβα. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν μπορούν να αιτιολογηθούν όλες οι τροποποιήσεις του Σάβα, αν ειπωθούν ως απλή επεξεργασία με σκοπό τη βελτίωση της έκδοσης. Ο Σάβας προχώρησε σε διάφορες αλλαγές, ο σκοπός των οποίων σε ορισμένες, τουλάχιστον, περιπτώσεις, είναι εμφανής, λ.χ. όσον αφορά στην ημερομηνία γέννησης του Ιωαννικίου και στη διάρκεια της θητείας του στον στρατό, ώστε να μη θεωρηθεί ότι απολύθηκε ως δήθεν λιποτάκτης αλλά ως τιμώμενος.

¹⁰⁰ *PmbZ*, «Prolegomena», σ. 67.

¹⁰¹ Mango, «Ioannikios», σ. 401.

¹⁰² *DOHD-Introduction*, s.v. «Ioannikios». Για την προσοχή που δίνει ο Σάβας στην ακριβή χρονολογική τοποθέτηση των γεγονότων βλ. *Acta*, σ. 316B.

Ανάμεσα στους δύο *Βίους* υπάρχουν διαφορές και σε μεμονωμένα γεγονότα¹⁰³: λ.χ. στην §32, ο Ιωαννίκιος πέρασε 40 μέρες ως ασκητής στο σπήλαιο με το όνομα Τοπάρχης, ενώ ο Δανιήλ, που διέμεινε σε ένα κοντινό χωριό, κατελήφθη από φοβερό δαίμονα. Αφού ο Ιωαννίκιος ελευθέρωσε τον Δανιήλ από τον δαίμονα, πήγαν μαζί στο όρος Τριχάλιξ. Κατά τον *Βίο* από τον Πέτρο (§53)¹⁰⁴, ο Δανιήλ πήγε στη σπηλιά του Τοπάρχη παρά τη θέλησή του, και ασκήτευσε εκεί με τον Ιωαννίκιο επί σαράντα ημέρες. Όταν τελείωσε η ασκητεία αυτή, ένας φρικτός γίγαντας, αποτρόπαιος, απαίσιος άντρας (ίσως δαμονισμένος — αυτό δεν είναι σαφές), κινήθηκε εναντίον τους και επιτέθηκε στον Ιωαννίκιο. Στη μάχη που ακολούθησε, ο Όσιος δέχθηκε ένα τόσο σφοδρό χτύπημα στα πλευρά, ώστε παρέμεινε σε αφασία για επτά ημέρες (§32). Επίσης, στον *Βίο* του Σάβα, η επιστολή προς τον Μεθόδιο εκτείνεται σε ολόκληρη σχεδόν την §47 (συγκεκριμένα στους στίχους 16-94), ενώ ο Πέτρος αναφέρεται μόνο γενικά και με λίγα λόγια στο περιεχόμενό της¹⁰⁵. Όσον αφορά δε στην «ομολογία πίστεως» του Οσίου (§48 στον Σάβα), ο Πέτρος ενέταξε στο κείμενό του αυτούσιο χωρίο από τους *Ἀντιρρητικούς* του Νικηφόρου Α΄ και το απέδωσε στον Όσιο, ενώ ο Σάβας χρησιμοποίησε τμήματα από τους *Ἀντιρρητικούς*, όμως ουσιαστικά έπλασε δικό του κείμενο.

Από την άλλη πλευρά, οι δύο *Βίοι* παρουσιάζουν και ομοιότητες: το πρώτο κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η μαρτυρία των συγγραφέων τους ότι είχαν προσωπική επαφή με τον Ιωαννίκιο. Έτσι, για παράδειγμα στον *Βίο* του Σάβα διαβάζουμε: *ὁ πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον οἰκείῳ στόματι εἶρηκεν ὅτι ...* (44.9, βλ. και παραπάνω, κεφ. 1.1 περί συγγραφέα, σ. 5)¹⁰⁶. Άλλο κοινό χαρακτηριστικό των δύο μοναχών είναι ότι προχώρησαν στη συγγραφή του *Βίου* του Οσίου ύστερα από προτροπή (ή και καθ' υπόδειξη) των ηγουμένων τους, ο Πέτρος από τον Ευστράτιο και ο Σάβας από τον Ιωσήφ: *ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς*

¹⁰³ Βλ. και *Acta*, σ. 316A-D.

¹⁰⁴ *Acta*, σ. 414C, στ. 16-24.

¹⁰⁵ *Acta*, σ. 431C, στ. 15-25.

¹⁰⁶ Πρβ. *Βίο* Πέτρου § 68.

Ἰωσήφ ἀγάπης πολλάκις εἰς τοῦτο προτετραμμένος ... μόλις ὠρμήθην ... ἐνάρξασθαι τὴν διήγησιν... (1.11-13).

Ωστόσο, ανακύπτει ένα θέμα αναφορικά με τη συμβολή του ηγουμένου Ευστρατίου στη συγγραφή του *Βίου* του Ιωαννικίου από τον Πέτρο. Ο Ευστράτιος ήταν στενός σύντροφος του Ιωαννικίου και συνεπώς σημαντική πηγή πληροφοριών για τον Πέτρο. Σε κάποια σημεία του κειμένου αφήνεται να εννοηθεί ότι υπήρχε ένα είδος προφορικής επικοινωνίας μεταξύ του Ευστρατίου και του Πέτρου (λ.χ. §§40 και 46). Ωστόσο, τρία χωρία συγχέουν την κατάσταση. Συγκεκριμένα, στην §12 του *Βίου* του Πέτρου διαβάζουμε ότι ο Πέτρος παρακινήθηκε στη συγγραφή από τον Ευστράτιο: *οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ θείου ἀνδρὸς τούτου* [δηλ. του Ευστρατίου] *κεκινήμεθα ταύτην καθυποτάξαι τὴν ἱερὰν καὶ ἐπωφελῆ πραγματείαν*¹⁰⁷. Στην §68 ο Πέτρος φέρεται πάλι ως συντάκτης του Βίου (*ἐμοῦ πραγματείαν συντάξαντος*¹⁰⁸), αλλά στην §54 ο Πέτρος εμφανίζει τον Ευστράτιο ως συγγραφέα του κειμένου (*τῷ σεβασμίῳ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ Εὐστρατίῳ, τῷ καὶ τὴν θαυμαστὴν ταύτην καὶ ὄνησιφόρον πραγματείαν θερμῶς καὶ μετὰ πίστεως ἀναταξαμένῳ*)¹⁰⁹. Συνεπώς δεν είναι βέβαιο αν ο Ευστράτιος είχε δικὰ του γραπτά (ὅπως υπονοοῦν οἱ τύποι *συντάξαντος* καὶ *ἀναταξαμένῳ*) ἢ αποτέλεσε προφορική πηγή για τον Πέτρο¹¹⁰. Ο Kazhdan μιλώντας για φαινόμενο «ζευγών» (doublets) κλίνει περισσότερο προς την εκδοχή της προφορικής παράδοσης που αντανακλούν τα δύο κείμενα παρά προς το ενδεχόμενο ο ένας μοναχός να ἔχει χρησιμοποιήσει —με αναθεωρήσεις— το κείμενο του ἄλλου ἢ να ὑπάρχει μια χαμένη κοινή πηγή και για τους δύο¹¹¹. Αντίθετα, ἡ σχέση Ἰωσήφ και Σάβα φαίνεται πιο ξεκάθαρη, καθὼς ο Ἰωσήφ, ἡγούμενος τῆς μονῆς του Ἀντιδίου, ἐμπιστεύθηκε ἕνα

¹⁰⁷ *Acta*, σ. 390B, στ. 1-3.

¹⁰⁸ *Acta*, σ. 428B, στ. 19-21.

¹⁰⁹ *Acta*, σ. 415B, στ. 3-5.

¹¹⁰ Ἀναλυτικὰ για τὸ θέμα βλ. Sullivan, «Ioannikios», κυρίως σ. 246. Βλ. και Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 335.

¹¹¹ Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 330.

μορφωμένο μοναχό που ήδη είχε επιδείξει τις συγγραφικές του ικανότητες με τον *Βίο* του αγίου Πέτρου Ατρώας¹¹².

Ασφαλές κριτήριο για τη χρονολόγηση του *Βίου* του Πέτρου αποτελεί η απουσία αναφοράς στον θάνατο του πατριάρχη Μεθοδίου (14 Ιουνίου 847), στοιχείο που μας εξασφαλίζει τον «terminus ante quem» για τον προσδιορισμό της συγγραφής του κειμένου. Ο Kazhdan θεωρεί βασικό αντεπιχείρημα για την πρόωμη χρονολόγηση του έργου τη χρήση του επιθέτου «Κοπρώνυμος» για τον Κωνσταντίνο Ε΄, χαρακτηρισμό άγνωστο στους πρώτους επικριτές του εικονομάχου αυτοκράτορα¹¹³. Ο Sullivan από την πλευρά του πιστεύει ότι ο *Βίος* του Πέτρου συνεγράφη εν μέρει μετά τον θάνατο του Μεθοδίου και στο σύνολό του πριν από εκείνον του Ναυκρατίου (18 Απριλίου 848) —και πάντως όχι αργότερα από το 852-853¹¹⁴. Ο *Βίος* του Σάβα είναι μεταγενέστερος και τοποθετείται λίγο πριν από το 860¹¹⁵.

Μία γενική εκτίμηση του *Βίου* του Πέτρου αποδίδει, σε γενικές γραμμές, στο κείμενό του μεγαλύτερη αξιοπιστία και ακρίβεια από εκείνο του Σάβα. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από τη διαφοροποίηση σε χρονολογικές ενδείξεις, οι οποίες απαντούν στα δύο κείμενα και εκτίθενται αναλυτικά από τον Mango¹¹⁶. Οι αδυναμίες του Σάβα στη χρονολόγηση των γεγονότων αποδεικνύονται από τον Mango με την αναφορά στη μάχη των Μαρκελλών εναντίον των Βουλγάρων, η οποία έγινε στις 20 Ιουλίου του 792, όπως σωστά καταγράφεται στον Πέτρο, και όχι το 796, όπου την μεταθέτει ο Σάβας. Έτσι, τίθεται θέμα για τις πηγές και τον τρόπο αξιοποίησής τους από τον Σάβα. Με βάση τα γεγονότα του 811 (ήττα Βυζαντινών από τους Βουλγάρους) και τα όσα σχετικά αναφέρει ο Σάβας (§15) ο Mango υποθέτει ότι ο Σάβας συμβουλευθήκε το «απόσπασμα Dujčev», το οποίο θεωρείται από πολλούς μέρος του *Scriptor Incertus de Leone Armenio*, του 9ου αι.¹¹⁷. Στον *Scriptor*

¹¹² Mango, «Ioannikios», σσ. 394-395.

¹¹³ Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 329.

¹¹⁴ Sullivan, «Ioannikios», σ. 247.

¹¹⁵ Mango, «Ioannikios», σ. 394.

¹¹⁶ Mango, «Ioannikios», σσ. 395-398.

¹¹⁷ Mango, «Ioannikios», σ. 399. Ο *Scriptor Incertus* είναι βυζαντινό κείμενο, γνωστό με τον λατινικό τίτλο του. Ο ελληνικός τίτλος είναι: *Συγγραφή Χρονογραφίου*

incertus οδηγεί και η εξέταση των γεγονότων του 813 με την ήττα των Βυζαντινών στη Βερσινίκια, κοντά στην Αδριανούπολη¹¹⁸.

Επιπλέον, ο Πέτρος δεν αναφέρει στο κείμενό του τον αυτοκράτορα Θεόφιλο, σε αντίθεση με τον Σάβα, ο οποίος περιγράφει συχνά τον αυτοκράτορα με υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς. Ο Πέτρος όμως ασκεί σκληρή κριτική στους Στουδίτες μοναχούς, οι οποίοι βρίσκονταν σε αντιπαλότητα και με τον πατριάρχη Μεθόδιο, τον οποίο υποστήριζε ο Ιωαννίκιος¹¹⁹. Αντίθετα, στον Σάβα η κριτική εναντίον των Στουδιτών εξαλείφεται, γεγονός που μπορεί να αποδώσει στη σύνταξη του κειμένου του Σάβα «πολιτική» σκοπιμότητα¹²⁰. Επιπλέον, η αναφορά νέων στοιχείων τα οποία δεν βρίσκουμε στον Πέτρο, μπορεί να εκληφθεί ότι αποσκοπεί στην εξιλέωση του Ιωαννικίου και στην απενοχοποίησή του από τα πιθανά ολισθήματά του, στοιχείο αρνητικό, κατά τον Mango, για την αξιοπιστία του κειμένου¹²¹.

Άλλες διαφοροποιήσεις παρατηρούνται στην τοπογραφία αλλά και στις περιπλανήσεις του Ιωαννικίου ως μοναχού¹²², οι οποίες συνέπεσαν με την περίοδο κυριαρχίας των εικονομάχων. Διαφορά διαπιστώνεται και στο ύφος του λόγου, καθώς του Πέτρου φιλοδοξεί να είναι πιο ρητορικό. Χρησιμοποιεί την παρατακτική σύνταξη, ενώ τα παραθέματά του προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από τους πατέρες της Εκκλησίας και ιδίως τον Αθανάσιο, τον Βασίλειο, τον Γρηγόριο Ναζιανζηνό, τον Γρηγόριο Νύσσης και τον Ιωάννη Χρυσόστομο, όπως και από την Π.Δ. και την Κ.Δ.¹²³

Ως κοινά στοιχεία των δύο κειμένων μπορεί να αναφερθεί το μοτίβο των ταξιδιών του αγίου, που ήταν δημοφιλές για τον αναγνώστη της εποχής. Άλλο γνωστό μοτίβο που απαντά στα δύο κείμενα είναι αυτό του δράκοντα που ηττάται σε μάχη από τον Ιωαννίκιο. Πρόκειται για προχριστιανικό λαϊκό

τὰ κατὰ Λέοντα υἱὸν Βάρδα τοῦ Ἀρμενίου περιέχουσα. Ο Α. Μαρκόπουλος αποδεικνύει ότι το «απόσπασμα Dujčev» δεν είναι μέρος του *Scriptor Incertus*: Α. Markopoulos, «La Chronique de l'an 811 et le scriptor incertus de Leone Armenio: Problèmes des relations entre l'hagiographie et l'histoire», *REB* 57 (1999) 255-262.

¹¹⁸ Mango, «Ioannikios», σσ. 399-400.

¹¹⁹ Για τις παραπομπές στον Πέτρο βλ. Sullivan, «Ioannikios», σ. 249.

¹²⁰ Mango, «Ioannikios», σ. 395.

¹²¹ Mango, «Ioannikios», σ. 404.

¹²² Αναλυτικά στον Mango, «Ioannikios», σσ. 401-403.

¹²³ Sullivan, «Ioannikios», σ. 250.

μοτίβο, το οποίο συμβολίζει την αιώνια πάλη του καλού με το κακό¹²⁴. Στην εικονομαχική περίοδο το μοτίβο αποκτά ιδιαίτερη σημασία, με τον δράκοντα να παραπέμπει στο διαβολικό στοιχείο, όπως εκφράστηκε στην εικονομαχική πλευρά¹²⁵.

Ο Mango δηλώνει ότι δεν είναι σε θέση να προσφέρει ικανοποιητική εξήγηση για τις αποκλίσεις ανάμεσα στους *Βίους* από τον Πέτρο και τον Σάβα. Γνωρίζουμε ότι ο Ιωαννίκιος επικρίθηκε από τους Στουδίτες διότι δεν υπέστη κακή μεταχείριση από τους εικονομάχους. Επιπλέον, ήταν λιποτάκτης από τον στρατό και για αυτόν τον λόγο κανένας ηγούμενος στην περιοχή του Ολύμπου δεν ήταν πρόθυμος να κάνει την κουρά. Σύμφωνα με τον Mango, ο Ιωαννίκιος άρχισε να κρύβεται το 815 όχι τόσο —ή όχι μόνο— ως εικονολάτρης, αλλά επειδή φοβήθηκε τη σύλληψη ως λιποτάκτης και πρώην εικονομάχος που έγινε εικονόφιλος. Εάν υπάρχει κάποια αλήθεια σε μία τέτοια υπόθεση, τότε ο Σάβας είχε έναν καλό λόγο για να «θεραπεύσει» την ιστορία. Θέλησε να παρουσιάσει τον ήρωά του ως ένα μοναχό που εκάρη κανονικά, και έτσι τοποθέτησε την κουρά του σε απόμακρο μοναστήρι, δεδομένου ότι πρέπει να ήταν γνωστό ότι δεν εκάρη στην προφανές μέρος, δηλαδή στη μονή Αγαύρων ή του Αντιδίου. Επιπλέον, δεν φαίνεται πολύ πιθανό ότι ο Ιωαννίκιος εμφανίστηκε μία ημέρα ως τελείως άγνωστος στη μονή Εριστής για να δεχθεί την κουρά. Επομένως, χρειαζόταν μία προηγούμενη διαμονή σε εκείνη την περιοχή (Πανδήμου). Όσον αφορά στην κατηγορία ότι δεν αντιστάθηκε στους εικονομάχους με ικανοποιητικό σθένος, αυτό θα μπορούσε να υποστηριχθεί ως ένα βαθμό στο ότι ο Όσιος παρέμεινε ελεύθερος στον Όλυμπο κατά τη διάρκεια των διωγμών από τον Θεόφιλο. Δανειζόμενος μερικά στοιχεία από τον Πέτρο και επινοώντας άλλα, ο Σάβας κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να αλλάξει τα

¹²⁴ Δετοράκης, *Αγιολογία*, σ. 62 κ.εξ.. Βλ. και Μ. Αλεξιάδης, *Οι ελληνικές παραλλαγές για τον δρακοντοκτόνο ήρωα (Aarne-Thompson 300, 301A και 301B). Παραμυθολογική μελέτη*, [διδ. διατρ.], Ιωάννινα 1982, *passim*.

¹²⁵ Πάρα πολύ συχνή είναι στο κείμενο η σύνδεση των εικονομάχων, κυρίως αυτοκρατόρων, με τον διάβολο. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής χωρία: *ὁ τοῦ διαβόλου νίδος καὶ ὁμώνυμος Λέων καὶ τῆς Ἀντιχρίστου ὄντως ἀντιθεΐας ἀντίμιμος* (16.15-16), *ὁ μὲν τοῦδε τοῦ Λέοντος πατὴρ λέων καὶ πρῶτος εἰκονομάχος διάβολος* (17.1-2), *ἀντίχριστος καὶ τοῦ μέλλοντος Ἀντιχρίστου προοδοποιός τε καὶ πρῶτος*

σχετικά με τις μετακινήσεις του Οσίου με τρόπο ώστε να αποκρύψει τις όποιες ενοχλητικές πτυχές. Πολλοί άνθρωποι στη δεκαετία του 850 θα είχαν ξεχάσει μία περίπλοκη σειρά από ήσσονος σημασίας γεγονότα που είχαν διαδραματιστεί αρκετές δεκαετίες νωρίτερα, εκτός ίσως από τον Ευστράτιο, που πέθανε σε πολύ μεγάλη ηλικία γύρω στο 867¹²⁶.

Παρ' όλα αυτά, ο Mango δεν υποστηρίζει ότι όλα τα στοιχεία που παρέχει ο Βίος του Σάβα και δεν περιλαμβάνονται στον Βίο από τον Πέτρο είναι κατ' ανάγκην πλαστά, μολονότι πολλά από αυτά του φαίνονται ιδιαίτερα «ύποπτα», λ.χ. η υπηρεσία του στο ανατολικό μέτωπο, η πρόβλεψη για την άσκηση και τη ζωή του από τους δύο γέροντες, το ταξίδι του στη Βουλγαρία το 825 για να απελευθερώσει Βυζαντινούς αιχμαλώτους. Συμπερασματικά, σύμφωνα με την *PmbZ*, ο Βίος του Πέτρου είναι περισσότερο αξιόπιστος¹²⁷, ενώ κατά τον Mango¹²⁸, ο Βίος του Σάβα είναι αναξιόπιστος και αποτελεί έναν «εξωραϊσμό» του Οσίου, με «εντελώς λανθασμένες» χρονολογίες. Στο σημείο αυτό θα είχαμε να παρατηρήσουμε ότι σαφώς μεν έχει σημασία η ορθότητα των ιστορικών και άλλων πληροφοριών που παρέχει ένας συγγραφέας, όμως τουλάχιστον ο Σάβας, ανεξαρτήτως της επιτυχίας του εγχειρήματός του, προσπαθεί, και μάλιστα συστηματικά, να συνδέσει τα γεγονότα που αφηγείται με την ιστορική πραγματικότητα, αντίθετα με τον Πέτρο. Άλλωστε, και τα στοιχεία που χρησιμοποιεί ο Mango για να συγκρίνει την πιστότητα των δύο Βίων παρέχονται από τον Σάβα, αφού ο Πέτρος χρονολογεί μόνο την κοίμηση του Οσίου¹²⁹.

τύραννος Λέων (17.37-38), Ὁ γὰρ σκολιόβουλος καὶ πολύμορφος ὄφις οὗτος Ἀμαληγίτης τύραννος Λέων (23.27-28).

¹²⁶ Πρβ. *PmbZ*, αρ. 1824.

¹²⁷ *PmbZ*, αρ. 3389, σ. 375.

¹²⁸ Mango, «Ioannikios», σ. 404.

¹²⁹ *Acta*, σ. 433 A, στ. 7 κ.εξ. Στην άποψη του Mango αναφέρεται και η Κ. Μέντζου-Μειμάρη και μιλάει για «υπέρ-κριτική που ασκείται σε κείμενα τόσο παρωχημένων εποχών»: Κ. Μέντζου-Μειμάρη, *Βυζαντινή αγιολογική βιογραφία. Η αγιολογική βιογραφία στο Βυζάντιο και η σημασία της στην πολιτιστική ιστορία της Ν.Α. Ευρώπης*, Αθήνα 2002, σ. 50 [περ. Παρουσία, παράρτημα αρ. 52]. Σε αγκύλη τοποθετούνται οι χρονολογίες που εξάγονται έμμεσα σε σύγκριση με άλλα χρονολογημένα γεγονότα και όχι από άμεση αναφορά του Πέτρου μοναχού, ο οποίος, όπως αναφέραμε, αντίθετα με τον Σάβα, που επιδιώκει τη χρονολόγηση όλων σχεδόν των γεγονότων της ζωής του Οσίου, παρέχει ακριβή χρονολογία μόνο για την κοίμηση

Ενδεικτικά παραθέτουμε χρονολογικό πίνακα των σπουδαιότερων γεγονότων της ζωής του Ιωαννικίου, σύμφωνα με τον τον *Βίο* του μοναχού Πέτρου (*BHG* 936), δεδομένου ότι στα κυριότερα γεγονότα της ζωής του Οσίου σύμφωνα με τον *Βίο* από τον μοναχό Σάβα (και με σχετικές χρονολογίες) αναφερθήκαμε παραπάνω, στο κεφ. 1.2, σσ. 16-24¹³⁰:

- [762] Γέννηση του Ιωαννικίου (με αφαίρεση 84 ετών από την ημερομηνία θανάτου του, δηλ. από το 846).
- [792-93] Μετά τη μάχη των Μαρκελλών ο Όσιος διαμένει επί δύο έτη στη μονή Αντιδίου (§9).
- [794-807] Παραμένει επί 13 έτη στο όρος Αγαυρινόν, δηλ. κοντά στη μονή Αγαύρων (§10), αρχίζοντας τη μοναχική ζωή 52 έτη πριν από τον θάνατό του (§71).
- [807] Διαμένει για σύντομο χρονικό διάστημα στο θέμα του Θρακησιού (§10) και επιστρέφει στο όρος Όλυμπος (§11).
- [811] Προβλέπει τον θάνατο του αυτοκράτορα Νικηφόρου Α΄ στη Βουλγαρία (§14). Άνοδος στον θρόνο του Σταυρακίου, κατόπιν του Μιχαήλ Α΄ (§15).
- [813] Επανάραξη πολέμου με τους Βουλγάρους· σφετερισμός του θρόνου από τον Λέοντα Ε΄.
- [815] Αναβίωση της Εικονομαχίας· εκθρόνιση Πατριάρχη Νικηφόρου, διωγμός μοναχών (§18). Ο Ιωαννίκιος αναγκάζεται να μετακινηθεί στο όρος Άλσος όπου κτίζει τρεις εκκλησίες (§19).
- [820] Επιστροφή στον Όλυμπο πριν από τον Δεκέμβριο του 820. Προλέγει τον θάνατο του Λέοντος Ε΄ (§30). Ακολουθούν γεγονότα χωρίς ακριβή χρονικό εντοπισμό:
 - Θάνατος του οικονόμου Ιωσήφ, δηλ. του Ιωσήφ των Καθάρων (§30), ανάμεσα στο 821 και το 826.
 - Επίσκεψη στον τάφο του Θεοφάνη του Ομολογητή (§37),

του Οσίου (846). Τέλος, σε παρενθέσεις τοποθετούνται οι αντίστοιχες παράγραφοι από το κείμενο του Πέτρου.

οπωσδήποτε μετά τον Μάρτιο του 822, όταν το σκήνωμα του αγίου μεταφέρθηκε στη μονή του.

- Θάνατος του Ίγγερ, μητροπολίτη Νικαίας (§38).
- Μεταβαίνει στα Κτήματα, όπου περνά τρία χρόνια (§39).
- Μεταβαίνει για δεύτερη φορά στο όρος Άλσος (§41).
- Μεταβαίνει για προσκύνημα στην Έφεσο (§42) και επιστρέφει στον Λισό, δηλ. στο Άλσος (§43).
- Μεταβαίνει στη Χελιδόνα (§45).
- Ταξίδι στην Κουντουρία (§46).
- Επιστροφή στο Αντίδιον (§49-50) και στο όρος Αγαυρινόν (§§56, 59).
- Μετάβαση στην Μερίλου κόμη και στην Κόρακος Κεφαλή (§60).
- Επιστροφή στο Αντίδιον (§62).

[842 +] Επιδρομή Σαρακηνών κατά τη διάρκεια της βασιλείας της Θεοδώρας. Άγνωστη η τύχη των Βυζαντινών που αιχμαλωτίστηκαν στο Αμόριον (§62).

[843] Αποκατάσταση της Ορθοδοξίας. Ο Ιωαννίκιος στέλνει επιστολή στον Πατριάρχη Μεθόδιο (§69).

[846] Επίσκεψη από τον Μεθόδιο την 1η Νοεμβρίου του 846 (§70).

846 Κοίμηση του Οσίου την 3η Νοεμβρίου.

β. Ο Βίος από τον Συμεών Μεταφραστή (BHG 937)

Από την πλευρά του ο Συμεών συνόψισε και μεταγλώττισε σε λόγια και αττικίζουσα γλώσσα τα παλαιότερα αγιολογικά κείμενα κατά τον 10ο αιώνα, καταρτίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη δική του συλλογή *Μηνολογίων*¹³¹. Μπορούμε να πούμε ότι ακολούθησε μία «ανταγωνιστική» εκδοτική τακτική

¹³⁰ Για τον πίνακα αυτόν χρησιμοποιήσαμε ως πηγή τον Mango, «Ioannikios», σσ. 395-396, σε συνδυασμό με την Εισαγωγή του Van den Gheyn στα *Acta*, σ. 322, και με τα πορίσματα της δικής μας έρευνας.

¹³¹ Βλ. παραπάνω, κεφ. 1.1.

και, αξιοποιώντας πιθανότατα και το αυλικό αξίωμά του (ήταν λογοθέτης και μάγιστρος), κατόρθωσε να διαδοθεί η δική του συλλογή *Μηνολογίων* και να παραγκωνιστούν όσες είχαν γραφεί προγενέστερα. Παρά ταύτα, σώζονται, ευτυχώς, αρκετά χειρόγραφα με «προμεταφραστικές» συλλογές κειμένων, καθώς το έργο του Συμεών δεν επεκράτησε ταυτόχρονα σε όλες τις περιοχές. Το γεγονός ότι ο *Βίος* του Συμεών γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση χάρις στην επικράτηση των *Μηνολογίων* του, όπως μαρτυρούν και οι δεκάδες χειρογράφων στα οποία σώζεται¹³², προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη αξία στον *Βίο* του Σάβα, αφού σε αυτόν στηρίχθηκε η πλέον διαδεδομένη παραλλαγή. Ας προστεθεί ότι ο *Μεταφραστικός Βίος* σώζεται και σε λατινική μετάφραση από τον G. Hervetus, καθώς και σε δημόδη παραλλαγή από τον Αγάπιο Λάνδο στο βιβλίο του *Νέος Παράδεισος*¹³³.

Ο Krumbacher κατατάσσει τον *Βίο* του Ιωαννικίου από τον μοναχό Σάβα ανάμεσα στα «αρχαιότερα πρότυπα του μεταφράστου»¹³⁴. Την ίδια άποψη, ότι δηλ. ο *Μεταφραστικός Βίος* βασίστηκε στο κείμενο του Σάβα, υποστηρίζουν ο Van den Gheyn και ο Mango¹³⁵. Ένα ακόμη στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι ο *Βίος* του Ιωαννικίου από τον Συμεών συνεγράφη, όπως άλλωστε αναφέραμε και για τους άλλους *Βίους* του *Μηνολογίου* του, σε λογιότερη γλώσσα σε σύγκριση με τα δύο «προμεταφραστικά» κείμενα. Από το κείμενο του Σάβα προέρχεται και η διασκευή του *Συναξαρίου*, της οποίας την αρχική μορφή F ανακοίνωσε ο Van den Gheyn¹³⁶.

¹³² Μία πρόχειρη καταγραφή στο πλαίσιο της έρευνάς μας στους καταλόγους χειρογράφων δείχνει ότι ο *Βίος* του Συμεών σώζεται, μεταξύ άλλων, σε είκοσι περίπου κώδικες μονών του Αγίου Όρους. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους κώδικες Βατοπεδίου 489-491, 492, 495-496 (Σ. Ευστρατιάδης, *Συμπλήρωμα*, σ. 39), Διονυσίου 124 και 135, Εσφιγμένου 77 και Ιβήρων 439 (Σπ. Λάμπρος, *Κατάλογος*, τόμ. I, 338, 342, 179 και τόμ. II, σ. 146 αντιστοίχως). Επίσης, περιλαμβάνεται σε 14 κώδικες της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (συγκεκριμένα, στους κώδικες αρ. 977, 984, 985, 986, 992, 997, 1003, 1047, 1054, 2098, 2102, 2107, 2470, 2535 και 2809: F. Halkin, *Catalogue des manuscrits hagiographiques de la Bibliothèque nationale d'Athènes* [SH 66], Bruxelles 1983, σσ. 67, 72-73, 80, 82, 102, 106, 113, 115, 119, 131, 140, 163).

¹³³ *Acta*, σ. 313B-C.

¹³⁴ K. Krumbacher, *IBL*, τόμ. 1, σ. 408.

¹³⁵ Βλ. αντιστοίχως *Acta*, σ. 315E και Mango, «Ioannikios», σ. 404.

¹³⁶ Dobschütz, «Methodios-Studiten», σ. 93.

1.4 Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΆΛΛΑ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ

Μεγάλο μέρος της βυζαντινής αγιολογίας καλύπτεται από ένα «επίχρισμα ομοιομορφίας»¹³⁷, που συνίσταται ιδίως σε ομοιότητες δομής, σε τεχνικές ύφους και σε «κοινούς τόπους». Ο αρκετά μεγάλος αριθμός *Βίων* αγίων¹³⁸ οι οποίοι είτε γράφηκαν κατά τις περιόδους της Α΄ και Β΄ Εικονομαχίας είτε επηρεάστηκαν από την εικονομαχική έριδα, δεν αποτελούν εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα. Όταν, όμως, κανείς εξετάζει αυτά τα κείμενα με κριτήριο το ύφος, τους στόχους, τις συνθήκες και τον χρόνο συγγραφής τους, διαπιστώνονται πολλές διαφορές. Επίσης, η ομοιομορφία στο ύφος μπορεί να οδηγήσει στο λανθασμένο συμπέρασμα ότι οι *Βίοι* που σχετίζονται με την Εικονομαχία δημιουργήθηκαν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, ενώ άλλοι *Βίοι* προέκυψαν από την κορύφωση της μάχης υπέρ των εικόνων και άλλοι, όπως αυτός του Ιωαννικίου, γράφηκαν αργότερα. Πάντως, ιδιαίτερος οι *Βίοι* που αφορούν σε ερημίτες αγίους, όπως ήταν και ο Ιωαννίκιος, αποτελούν έργα συγγραφέων που απέχουν από τους ήρωές τους το πολύ μία γενιά.

Εξετάζοντας τον *Βίο* του Ιωαννικίου, παρατηρούμε από το σύνολο του κειμένου, και ιδιαίτερα από την §48, η οποία περιέχει την «ομολογία πίστωσης» του Ιωαννικίου, μία έντονη πολεμική εναντίον κάθε διδασκαλίας που επιχειρούσε να προσβάλει την Ορθοδοξία. Όμως, αυτό δεν σημαίνει ότι ο *Βίος* εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σύνολο «αντι-εικονομαχικών» κειμένων, καθώς ήδη από καιρό η Εικονομαχία είχε εξασθενήσει ως ιδεολογία σε σύγκριση με προηγούμενες εποχές, ιδιαίτερα μετά την πρώτη φάση της, και φαινόταν ότι δεν θα είχε μεγάλη διάρκεια. Σε γενικές γραμμές, ένας από τους βασικούς στόχους του συγγραφέα είναι η προάσπιση της ορθόδοξης πίστης και λατρείας, με στηλίτευση όποιας διδασκαλίας αντιτίθεται σε αυτές.

¹³⁷ Η έκφραση («a veneer of uniformity») χρησιμοποιήθηκε από τον Ševčenko: I. Ševčenko, «Hagiography of the Iconoclast Period», στο: Bryer-Herrin, *Iconoclasm*, σσ. 113. Ολόκληρο το άρθρο, που αποτελεί βασική βιβλιογραφική πηγή για τα αγιολογικά κείμενα της εποχής της Εικονομαχίας εκτείνεται στις σσ. 113-131.

Στο πλαίσιο αυτό κινείται και η συγγραφική δραστηριότητα του Σάβα, στον οποίον οι ερευνητές αποδίδουν με βεβαιότητα τον *Βίο* που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας μελέτης, δηλαδή του Ιωαννικίου (*BHG* 935), και εκείνον του Πέτρου Ατρώας (*BHG* 2364)¹³⁹. Πιο συγκεκριμένα, στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας ο συγγραφέας εμφανίζεται με το όνομά του πολλές φορές¹⁴⁰, επομένως κατά κάποιο τρόπο «υπογράφει» το έργο του. Αδιάψευστο στοιχείο αποτελεί και η αναφορά που περιέχεται στον *Βίο* του Ιωαννικίου από τον Σάβα ότι ο ίδιος έγραψε τον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας¹⁴¹. Επομένως, η σχέση των δύο *Βίων* αποδεικνύεται και από τα ίδια τα κείμενα. Στις §§ 80, στ. 7 και 81, στ. 3 του *Βίου* του Πέτρου Ατρώας χρησιμοποιούνται για τον Ιωαννίκιο οι χαρακτηρισμοί *τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν και ὄσιος*, οι οποίοι, καθώς παρατηρεί ο Laurent, συνήθως προσδιορίζουν ανθρώπους που δεν βρίσκονται πλέον στη ζωή. Συνεπώς, η σύνθεση του συγκεκριμένου *Βίου* θα πρέπει να τοποθετηθεί μετά την κοίμηση του Ιωαννικίου στις 3 Νοεμβρίου του 846. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι ο Πέτρος, αν και ικανότατος στην προφητεία του μέλλοντος, δεν αναφέρει τίποτα για την αναστήλωση των εικόνων και επομένως θα μπορούσε να σημαίνει ότι το κείμενο συνεγράφη πριν από τη λήξη της Β΄ Εικονομαχίας¹⁴². Ωστόσο, η κάπως μετριοπαθής στάση απέναντι σε ιστορικά πρόσωπα που δεν τυγχάνουν και της καλύτερης αντιμετώπισης στον *Βίο* του Ιωαννικίου, όπως ο Μιχαήλ Α΄ και ο Λέων Ε΄, πιθανότατα παραπέμπει στην ατμόσφαιρα συμφιλίωσης αμέσως μετά τη λήξη της Εικονομαχίας¹⁴³.

¹³⁸ Συγκεκριμένα, ο Ševčenko, ό.π., μιλάει για «several dozens» (δηλ. αρκετές δωδεκάδες) *Βίων*.

¹³⁹ Βλ. παραπάνω, κεφ. 1.1 περί συγγραφέα.

¹⁴⁰ Βλ. το ευρετήριο των ονομάτων στον Laurent, *Vie merv.*, σ. 238, s.v. Σάβας.

¹⁴¹ Βλ. παραπάνω, κεφ. 1.1 για συγγραφέα.

¹⁴² Laurent, *Vie merv.*, σ. 14 και σημ. 5, 6.

¹⁴³ Laurent, *Vie merv.*, σ. 15 και σημ. 3. Ο Laurent χαρακτηρίζει ανεξήγητη την αποσιώπηση των γεγονότων του 843 σχετικά με τη λήξη της Εικονομαχίας.

Αυτή η ατμόσφαιρα άλλαξε από τη δίνη που προκάλεσε το 845-846 ο αφορισμός των «ζηλωτών» από τον Πατριάρχη Μεθόδιο¹⁴⁴. Η αντιπαλότητα μεταξύ «ζηλωτών», με προεξάρχοντες τους μοναχούς της μονής των Στουδίου, και Πατριάρχη οφειλόταν στο γεγονός ότι οι μεν πρώτοι υποστήριζαν την επιβολή αυστηρών κυρώσεων στους μετανουούντες εικονομάχους κληρικούς, ο δε Μεθόδιος ακολούθησε μετριοπαθέστερη στάση¹⁴⁵. Επομένως, όταν γραφόταν ο *Βίος* του Πέτρου Ατρώας, επικρατούσε μεγάλη ένταση στους κόλπους της Εκκλησίας. Εντούτοις, αντίθετα με τον *Βίο* του Ιωαννικίου, στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας λείπει εντελώς η «πολεμική» διάθεση. Παρ' όλο που ο Πέτρος Ατρώας και ο κύκλος του δεν συμφωνούσαν με όλες τις απόψεις των Στουδιτών, η αλληλεγγύη που τους είχε οδηγήσει να αντισταθούν όλοι μαζί στον Πατριάρχη κατά την Εικονομαχία, εξασφάλιζε και την ενότητα δράσης στη διαμάχη με την ανώτατη εκκλησιαστική εξουσία που είχε πρόσφατα αποκατασταθεί. Όπως και στον *Βίο* του Ιωαννικίου, έτσι και στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας, ο Σάβας δεν αναφέρεται καθόλου στη διαμάχη αυτή ούτε και στην αναταραχή που προκλήθηκε στη μοναστική κοινότητα του Ολύμπου και η οποία αργότερα ανάγκασε τον Φώτιο να επέμβει με σκληρό τρόπο¹⁴⁶.

Από άποψη περιεχομένου, στον *Βίο* του Ιωαννικίου ο Σάβας δεν αναφέρει ξανά την επίσκεψη του Πέτρου Ατρώας στον Ιωαννίκο προς το τέλος της ζωής του Οσίου, η οποία περιλαμβάνεται στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας¹⁴⁷. Αντίθετα, επαναλαμβάνει τα περί του οράματος που είδε ο Ιωαννίκιος την ώρα της μετάστασης του Πέτρου. Το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι σχεδόν ίδιο και στους δύο *Βίους*, μολονότι ο Σάβας αναφέρει στην §44 του *Βίου* Ιωαννικίου ότι

¹⁴⁴ V. Grumel, *Les registres des Actes du Patriarcat de Constantinople*, τόμ. I: *Les Actes des Patriarches*, τεύχ. 2: *Les registres de 715 à 1043*, Chalcédone 1936, αρ. 431-434. Με αυτά τα δεδομένα ο Laurent χρονολογεί τον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας από το έτος 847 κ.εξ.

¹⁴⁵ Για τη διαμάχη Μεθοδίου και «ζηλωτών» μοναχών βλ. Ostrogorsky, *Ιστορία*, σσ. 93-94.

¹⁴⁶ Είναι χαρακτηριστικά όσα αναφέρει ο Van den Gheyn στην Εισαγωγή στα *Acta* (σ. 324E): «Qui [=Φώτιος] ... in monte Olympo eremiticam vitam ducentes fugavit, eorumque tuguria seu speluncas igni perdidit».

¹⁴⁷ Laurent, *Vie merv.*, §80, σ. 213.

στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας έχει εκθέσει τα σχετικά με το όραμα «πλατύτερον»¹⁴⁸.

Ο Α. Ehrhard απέδωσε στον μοναχό Σάβα και τον *Βίο* του Μακαρίου της μονής Πελεκητής. Όμως, ο Van den Gheyn, ο οποίος εξέδωσε τον *Βίο* του Μακαρίου, προχώρησε στην αναίρεση της άποψης αυτής βασιζόμενος σε χρονολογικά κριτήρια¹⁴⁹. Με τον Βολλανδιστή εκδότη συμφωνεί ο Laurent, σημειώνοντας ότι το όνομα Σάβας ήταν πολύ συνηθισμένο στις μοναστικές κοινότητες του 9ου αι.¹⁵⁰ Ο Laurent επισημαίνει και τη σημαντική επιρροή του *Βίου* του Ιωαννικίου από τον Σάβα στον (ανώνυμο) *Βίο* του Λουκά του Στυλίου, ο οποίος συνεγράφη μεταξύ των ετών 980-985. Και τα δύο κείμενα έχουν συντεθεί *κατὰ τὴν λιτὴν συγγραφὴν*. Οι ομοιότητες στο ύφος και στο λεξιλόγιο είναι τέτοιες, ώστε να διατυπώνεται η άποψη ότι ο συγγραφέας του *Βίου* του Λουκά ήταν τόσο «ένθερος θαυμαστής» του Σάβα, ώστε να μιμηθεί την γλώσσα του με εξαιρετική πιστότητα¹⁵¹.

¹⁴⁸ Πρβ. *Βίο* Ιωαννικίου, 44.9-20 (στην παρούσα έκδοση) και *Βίο* Πέτρου Ατρώας, 81.5-19: Laurent, *La Vie merv.*, σ. 215.

¹⁴⁹ I. Van den Gheyn, «Macarii monasterii Pelecetes hegumeni Acta graeca», *AnBoll* 16 (1897) 142-163, σσ. 140-141.

¹⁵⁰ Laurent, *Vie merv.*, σσ. 16-17.

¹⁵¹ Laurent, *Vie merv.*, σσ. 17-18.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΥΦΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

2.1 Η ΓΛΩΣΣΑ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να αποτελέσει έναν κατάλογο περιεκτικό —και όχι οριστικό, ο οποίος θα καταρτιστεί για την τελική έκδοση της παρούσας μελέτης— των σημαντικότερων γραμματικών φαινομένων που απαντούν στον *Βίο* του Ιωαννικίου. Με σκοπό την προβολή της αξίας του κειμένου που εκδίδουμε και ως γλωσσικού μνημείου, βασικό κριτήριό μας για την κατάρτιση αυτού του καταλόγου αποτέλεσαν οι αποκλίσεις από τη «νόρμα» της λόγιας βυζαντινής γλώσσας, όπως εμφανίζεται στα αγιολογικά κείμενα.

2.1.1 Φωνολογία

- Αποφυγή εκθλίψεων: *ἐπὶ ἀναιρέσει* 3.18, *μετὰ Εὐθυμίου* 35.23. Αντιθέτως: *δι' εὐσεβείας* 4.16, *δι' Εἰρήνης* 4.25, *μετ' εὐλαβείας* 28.11.
- Εφελκυστικό -ν: συνήθως το παραλείπουν οι Η και Ρ (λ.χ. 4.31: *κατένευσε* Η Ρ *Acta* : *κατένευσεν* Α Β C D).
- Τονισμός: 48.8 *στύλος*.

2.1.2 Μορφολογία

α. Κλίσεις:

- Απαλοιφή τελικού -ν: *μέγα (λαμπτήρα)* 2.9 (Psaltis, *Grammatik*, σ. 151).
- Γενικές: *τοῦ νοῦ* 49.29, 32 & 53
- Ονομαστική αντί κλητικής: *ὁ θεοσύλλεκτος δῆμος* 53.23 (ἐξ οὗ πιθανόν και ὁ δῆμος ὁ θεοσύλλεκτος στους κώδικες Β C D E M).

β. Αντωνυμίες: *πόσων* 1.8 : απαντά αντί του *ὀπόσων* σε αρχαία ελληνικά και βυζαντινά κείμενα, μεταξύ αυτών και σε έργα της εποχής του *Βίου* του Ιωαννικίου, λ.χ. στο *Χρονικόν* του Γεωργίου Μοναχοῦ (C. De Boor, *Georgii*

monachi chronicon, Leipzig 1904 τόμ. 2, σ. 683, στ. 25) : πόσων ἡμῖν δεῖ τῶν βοηθῶν.

γ. Ρηματικοί τύποι:

- Αύξηση: α) παράλειψη: *συνδιδαιτᾶτο* 12.42, *ὄρατο* 20.25, *ἐνεργεῖτο* 2.25, *εὐπόρητο* 37.14, *ὀρθολέκτησεν* 37.26. Παράλειψη συλλαβικής αύξησης στον υπερσυντέλικο (Psaltis, *Grammatik*, σσ. 207-208): *προσετέακτο* 9.25, 13.11 (ὅμως, κανονικά με την αύξηση, δηλ. *προσετέακτο* 25.33), *τετελείωτο* 44.10, *κεκοίμητο* 44.21, *γεγύμνωτο* 46.26. β) διπλή αύξηση: *ἠφρενεύσατο* 22.22
- Αόριστος: *ἴδοσαν* 54.18, *ἀνθήτησαν* 15.7 (στην τελευταία περίπτωση χρησιμοποιεῖται ενεργητικός τύπος αντί για παθητικό, που εἶναι ο συνήθης τύπος του ρήματος).
- Σύνθετα του ἴημι : *προσανιῶν* 9.24, *ἐπαφεθείσης* 20.24.

2.1.3. Σύνταξη:

- Αντωνυμία αυτοπαθῆς αντί οριστικής αντωνυμίας : *τῆς ἑαυτῶν* (αντί *αὐτῶν*) 53.48
- Απαρέμφατο συντασσόμενο με ἄρθρο τοῦ (δηλώνει σκοπό ή πρόθεση ή προορισμό): *τοῦ βόσκειν* 2.19, *τοῦ λυχναπτῆσαι* 11.3, *τοῦ ἐπιστρέψαι* 12.7, *τοῦ κατασχεῖν* 14.22, *τοῦ εὔχεσθαι* 15.11, *τοῦ τυραννῆσαι* 16.25, *τοῦ φαγεῖν* 20.4, *τοῦ διαλύσαι* 23.11, *τοῦ ἐξελεθεῖν* 24.13, *τοῦ τυφλώττειν* 27.17, *τοῦ ... διατρίψαι* 32.3-4, *τοῦ εἰπεῖν* 41.4, *τοῦ πεζοπορῆσαι* 43.19, *τοῦ μὴ ἰδεῖν* 50.37
- Απαρέμφατο χωρὶς το ἄρθρο τοῦ (δηλώνει σκοπό): *ληλατῆσαι* 15.3, *μαθεῖν* 21.23, *καταπιεῖν* 24.15, *περισκοπῆσαι* 38.3, *ἐρωτῆσαι* 45.10, *μὴ ἐκτρέπεσθαι* 48.103-104, *θεάσασθαι* 52.9
- Αποθετικό ρήμα ως παθητικό: *ὑποδεχθεῖς* 8.22 (αποθετικό που χρησιμοποιεῖται ως παθητικό, με την έννοια του «έγινε δεκτός»): *εἰσδέχεται* 9.5, *δεχθέντων* 45.6
- Απόλυτες πτώσεις:
 - Ονομαστική απόλυτος: *Θεόδωρος δέ τις μοναχὸς καὶ ἠγούμενος ... ἐν μιᾷ ταῦτα κηρύττων, εἷς τις τῶν ἀκουόντων φησὶν* 39.1-3

- Γενική απόλυτος: Μακροσκελής γενική απόλυτος αντί χρονικής πρότασης: *τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς Ἰωαννικίου ... κατεληλυθότος ... ἀσπασαμένου ἤδη καὶ ἀναστρέφοντος ... προσορμήσαντος* 31.1-7
- Δοτική απόλυτος: *Οὕτως νεανικῶς ἐν χρόνοις ἕξ τῷ μακαρίτῃ πυκτεύοντι, ἐβδόμην ἄγοντι ἤδη τὴν ἡλικίαν* 6.1-2· *δυσὶν Ἀγαυρινοῖς μοναχοῖς ἀνιούσιν, Δοσιθέῳ καὶ Εὐστρατίῳ* 33.3· *ὑποστρέψαντι μόνῳ τῷ Ἰωάννῃ* 38.12-13· *Ἐλθούση δὲ αὐτῇ καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ μετὰ τρόμου πλησιασάση* 39.12-13· *Πτωχοῖς ἄλλοτε παρακαλοῦσι καὶ ἐλεημοσύνην αἰτοῦσι* 40.1
- Ἄρθρο που επαναλαμβάνεται: *τὸν στολισμὸν τὸν ἑαυτῆς* 4.8
- Ασυμφωνία μετοχής με υποκείμενο: *τὸ στρουθίον ... μὴ μεταλαβὼν* 9.14-15
- Ασυμφωνία πρόθεσης (ἢ σύνθετου με πρόθεση) με ουσιαστικό (ἢ αντωνυμία): *σὺν τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀγαθοεργίας (σὺν + γενική)* 5.16-17, *ὁμοιοπαθῆς ὑμῶν (ἀντί ὑμῖν)* 11.9
- Ασυμφωνία ρήματος με το υποκείμενο:
 - Αττική σύνταξη: *ἐπολιτεύετο τρόπαια* 4.16-17, *τὰ δεσμὰ ἐλύθη* 29.14-15
- Ασυμφωνία ρήματος (και ρημ. τύπων) με το αντικείμενο:
 - ἔφου+γενική* 2.1, *κατατοξεύεσθαι+δοτική (ἀντί γενικής)* 12.20, *καθωπλισμένος+γενική* 12.35, *τὸν ὅσιον συνταξάμενοι* 15.18 (ἀντί *τῷ ὀσίῳ*), *ᾧν ἀποκαλυφθεῖη* 28.37 (ἀντί *ᾧ ἀποκαλυφθεῖη*), *εἰρηκῶς+αιτ.* 31.21-22 (*Τὸν δὲ ... Εὐθύμιον εἰρηκῶς* : λέγω+αιτ. ἀντί δοτικής, πολύ συχνό στη δημόδη βυζαντινή, ἕξ οὗ και σήμερα στον βορειοελλαδικό χώρο· πρβ. *πρὸς Ἰωσήφ εἶπεν* 28.24)
- Εγκλίσεις και χρόνοι: α) υποτακτική αορίστου ἀντί για μέλλοντα: *ἴδω* 32.20, β) ενεστώτας ἀντί για μέλλοντα: *ὁ βασιλεὺς ζητεῖ σε καὶ ἐτοιμάζου* 31.22, *προσκαλεῖται συντόμως* 32.28, γ) συνύπαρξη παρατατικού με ενεστώτα: *εἶχετο ... καὶ καταλύει* 8.17, *ἄνεισι ... ἠρώτα* 24.23, 25, δ) εναλλαγή ενεστώτα-αορίστου: *ὄρα ... διῆλθεν* 52.5-6, ε) εναλλαγή παρακειμένου-αορίστου: *Ταῦτα ἀκηκοότες καὶ θαμβηθέντες, σὺν τάχει καὶ φόβῳ πολλῶ τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων κατειλήφασι, τὸν ὅσιον συνταξάμενοι* 15.16-18, στ) Χρήση

παρακειμένου στην αφήγηση: *εἰρηκῶς ὁ πατήρ ... μετὰ πέμπτην ἡμέραν κεκοίμηται* 31.22-23 (το κεκοίμηται και στο 36.20. Αντίθετα, ιστορικός ενεστώτας: *ἐν εἰρήνῃ κοιμᾶται* 35.31)

- Εμπρόθετοι προσδιορισμοί: Μετά από ρήμα εχθρικής ενέργειας, πρόθεση εἰς+αιτιατική: *εἰς τὸ τῶν Ἀγαύρων μετόχιον τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ καλούμενον κάμπη ἐπιπεσοῦσα* 32.16-17· Εμπρόθετος προσδιορισμός με σὺν+γεν.: *σὺν τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀγαθοεργίας ἀντείχετο ὁ αἰδίδιμος* 5.16-17.

- Κατηγορούμενο ή παράθεση: α) σε δοτική: *ἐν κόμῃ ... Καστούλω καλουμένη* 8.17-18, *ἐν μονῇ ... Τελάου προσαγορευομένη* 8.20, β) σε αιτιατική: *μονὴν Ἀντιδίου καλουμένην* 8.25

- Περιφραστικές προτάσεις: *κεκοπωμένῳ ... ὄντι* 38.20

- Περίοδος χωρίς ρήμα: *Οὕτως οὖν λοιπόν — ἀθέως παραδιδούσης* 3.21-26

- Σύνδεσμοι: α) ὡς+απαρέμφατο: *ὡς χώννυσθαι* 11.6· *ὡς ἀναχαιτίζειν* 14.5· *ὡς ... περιπεσεῖν* 15.8-9· *ὡς ... ἐκκοπήναι* 20.2-3, β) ἕως + οριστική αορίστου με την έννοια του ωσότου: *ἕως ... εἰσήλασεν* 2.24-25, γ) ὡς και ὅτι χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα για την εισαγωγή ειδικής πρότασης 15.14, δ) ὡς + μετοχή αντί χρονικής πρότασης: *ὡς μόνον εὐξάμενος* 29.12.

- Υποθετικός λόγος (εξαρτημένος) : *ὡς, εἰ ἄρά γε οὗτος κατεσχέθη ὑπό τινος, εἰς ἀσκὸν αὐτοῦ μέγιστον ἂν προχωρήσῃ τὸ ἔνδυμα* (πλάγιος υποθετικός λόγος) 14.18-19

2.1.4 Λεξιλόγιο

- (Λέξεις σε) Διαφορετική κλίση: *νήστης* (πρωτόκλιτο αντί του αναμενόμενου *νήστις -εως*) 9.22

- Διπλοτυπία: *συνεργείας* 2.45, *-εἴαν* 51.10 (ενώ *συνεργία* 7.9)· *Μωσῆς* 9.45, 29.3 (ενώ *Μωυσῆς* 9.18).

- Επιρρήματα και επιρρηματικοί τύποι: *ἐκδηλώτατα* 2.26· *θεοβραβεύτως* 4.8· *θεοκρίτως* 4.19· *εἰρηνοδώρως* 4.25· *διορατικωτάτως* 5.11, 15.9· *εὐσθενῶς* 6.10· *δαῦνικῶς* 7.6· *συντακτικῶς* 7.26· *δαιρητῶς* 10.20· *ἰσαγγέλως* 10.27· *αὐτοῦσε* 15.27· *παραντὰ* 15.36, 22.52, 50.25 (και στον Βίο του Πέτρου Ατρώας: Laurent,

Vie merv., σ. 244)· ἀκοντὶ 22.15· μεταμελητικῶς 22.46· ἐμφθόνως 28.28· αὐτοψεὶ 39.27· θεοχαρίτωτα 43.4, 48.4· μήκοθεν 43.12· πειραστικῶς 45.5· ἐχθρωδῶς 47.54· αὐτοστοματὶ 47.65· ἐκπορευτῶς 48.35.

- Ομηρικοί τύποι: πέλω 6.18, 10.31, 14.17, 16.4, 19.15, 53.12 (και μάλιστα τύποι μετοχής ενεστώτα, εκτός από το 6.18, όπου γ' ενικό ενεστώτα).

Το πλήθος και η ιδιομορφία των λέξεων αυτών αναδεικνύει την αξία του κειμένου και ως μνημείου γλωσσικού, καθώς πρόκειται μεν κυρίως για σύνθετες λέξεις, που οι Βυζαντινοί αγαπούν ιδιαίτερα και οι οποίες μαρτυρούν την πλαστική δύναμη της ελληνικής γλώσσας και την ικανότητά της να εξελίσσεται και να εμπλουτίζεται. Ο συγγραφέας, καλός γνώστης της λόγιας γλώσσας, χρησιμοποιεί αναγκαστικά και λαϊκότερες λέξεις, καθώς ζει σε μοναστικό περιβάλλον και οι όροι της μοναστικής ζωής είναι πιο κοντά στην απλή γλώσσα. Η παράδοση ανάμειξη λόγιων με δημώδεις γλωσσικούς τύπους αναδεικνύει ένα ενδιαφέρον ζήτημα, τις μεταβολές που θα μπορούσαν να έχουν επιφέρει στο κείμενο οι αντιγραφείς για να το καταστήσουν πιο απλό ή, αντίθετα, για να «διορθώσουν» με βάση τη γραμματική της λόγιας γλώσσας και κάποιους λαϊκούς τύπους που υπήρχαν στο πρότυπό τους. Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται μία ασυνέπεια στην εφαρμογή ορισμένων κανόνων, λ.χ. στη συμφωνία μετοχών με το υποκείμενό τους, τη χρήση του ευφωνικού ν και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, που δύσκολα θα αποδίδονταν αποκλειστικά στον συγγραφέα.

2.2 ΤΟ ΥΦΟΣ

2.2.1 Σχήματα λόγου

- «Ἐν διὰ δυοῖν»: περιερχόμενος καὶ διϊέμενος 2. 22.

- Επανάληψη-αναδίπλωση: τότε γάρ τότε 16.21, 17.38 (πρβ. τότε δὴ τότε στον Βίο του Ταρασίου, § 60.8¹⁵²), μᾶλλον αὐτὸς καὶ μᾶλλον 44.19.
- Ετυμολογικό σχῆμα : τὸν στολισμὸν ... στολίζεται 4.8-9, ἐπὶ κώμαις ἐκώμα<ξεν> 4.20, πορευόμενος ἐπορεύετο 7.25, ἀκαθείρωκτος καθεῖρξεν 13.50, τυραννικῶς τυραννῶν 17.6, τοῖς κανόσι κανονιζόμενος 35.3-4, ὑπνώσας ὕπνον 35.31.
- Ισόκωλο και ισοσύλλαβο: τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα ... ἀποδίδωσιν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ... ἀπολύτρωσιν 28.19-21
- Κυκλικό σχῆμα: ἀλγῶν τὴν ψυχὴν ... καὶ συλλαλιᾶς ἀλγῶν 6.23-24.
- Λιτότητα: οὐ μικρῶς ἀλγούμενος 18.20, ἔφεισιν ... οὐ μικρὰν 43.17, οὐχ ἦττον 47.34, οὐκ ἀληθῶς 47.67.
- Παρήχηση : ἐν ἀγνοίᾳ ... ἀγνωμοσύνης 5.12-13, θεοφιλῶν ὁ φιλάρετος 8.5, ἄλλοθι ἀλλαχοῦ 21.2, Ταῦτα τινὲς τῶν 28.27, ἀδιεξοδεύτοις ... διοδεύεις 34.35-36.
- Υπερβατό: ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ ἀγάπης 1.11-12, τοῦ εἰς Θεὸν τραπῆναι θελήσαντος καὶ μὴ ἰσχύσαντος δαίμονος 3.4-5, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστοῦ πατέρα διὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν σωματικῆς ἐν γραφῇ ὁμοιώσεως φθάνουσα μάχη 4.4-6.

2.2.2 Χρήση πηγῶν

Σχετικά με τον τρόπο χρήσης των χωρίων από την Αγία Γραφή, παρατηρούμε ότι ο συγγραφέας άλλες φορές τα ενσωματώνει αυτούσια και άλλες φορές παραλλαγμένα. Ένα παράδειγμα της χρήσης αυτούσιων χωρίων υπάρχει στο 3.12-16: *Καὶ τοῦτο δηλοῖ ὁ θεῖος ὄντως φάσκων ἀπόστολος*· «Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγάπησεν τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῆν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος», προσθεὶς τὸ «καὶ ἐν σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος» (βλ. Φλπ. 2.6-7), ἐνὼ παραλλαγή χωρίου

¹⁵² S. Efthymiadis, *The Life of the Patriarch Tarasios by Ignatios the Deacon (BHG 1698)*, Introduction, text, translation and commentary [Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 4], Aldershot 1998, σ 270.

παρατηρείται στο 4.13-15: *καὶ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἔνδειξιν τῆς ἐν ἀσθενείᾳ ἐχοῦσης, ὡς αὐτὸς ἔφη πρὸς Παῦλον, παντὸς ἀγαθοῦ τὴν τελείωσιν* (πρβ. *Α΄ Κορ.* 1.27: *καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ*). Άλλες φορές αναμιγνύει πολλές πηγές, λ.χ. 47.69-71: *“Πάτερ, ἐφανερώσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις”, “καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψω ὑμῖν, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας”, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται*. Πάντοτε, ὁμως, επισημαίνει ὅτι πρόκειται για λόγια του Χριστοῦ ἢ του Αποστόλου, ἀν καὶ ὄχι πάντα με ἀκρίβεια —λ.χ. 53.20: *καὶ κρίματι ἀπωλείας εὐαγγελικῶς ἑαυτοῦς ἐκδιδόντες*, που δὲν ἀντιστοιχεῖ σε ἀπόσπασμα ἀπὸ τα *Εὐαγγέλια* ἀλλὰ περισσότερο στὴν *Β΄ Πέτρου* 2.3.

2.2.3 Λογοπαίγνια

Πάρα πολὺ συχνό στὸ κείμενο εἶναι τὸ παιχνίδι με τὶς λέξεις: Αναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τα ἐξῆς παραδείγματα: *Μυριτζίγιος καὶ ... Ἀναστασώ, ὡς οἶμαι, οὐκ ἀπεικότως*, 2.3-7: λογοπαίγνιο με τὰ ονόματα καὶ προσπάθεια σύνδεσῆς τοὺς με ἐννοίες ὅπως ἡ εὐωδία καὶ ἡ ἀνάστασις. Ἐπίσης, ἀτίληψη ὅτι τίποτα δὲν εἶναι τυχαίῳ, ἀκόμη καὶ τὰ ονόματα τῶν γονέων. Στὴ συνέχεια: *ἐν ἀσεβείας ἀκάνθη καὶ ὁσμῇ θανατοποιῶ ... ῥόδον εὐθαλὲς καὶ μυρίπνοον ... τῇ τῆς εὐσεβείας ὁσμῇ* : λογοπαίγνια (ὁσμῇ εὐσεβείας ἀντὶ εὐωδίας, ἀλλὰ ἡ εὐωδία ἐννοεῖται ἀπὸ τὸ *ῥόδον εὐθαλὲς καὶ μυρίπνοον*): *δι’ Εἰρήνης εἰρήνην τοῖς ποθοῦσιν εἰρηνοδῶρως παρέσχετο*, 4.25: θριαμβευτικὸς ἐπαινος γιὰ τὴν Εἰρήνην τὴν Αθηναία καὶ μακρόσυρτο λογοπαίγνιο με τὴν λέξη «εἰρήνη» καὶ συγγενικὲς τῆς *Στέφανόν τινα πάση ἀρετῇ ἀληθῶς ἐστεμμένον* 13.8-9, *Ἄρα ἐπίσταται ... προβάτων ἐπίστατεῖν* 16.5-6, *τὸν πρὸς ζῶην ὑπνώσας ὕπνον ἐν εἰρήνῃ κοιμᾶται* 35.30-31.

Διατυπώνοντας μία γενικὴ ἐκτίμησις γιὰ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα, μποροῦμε κατ’ ἀρχὰς νὰ διακρίνουμε μία συνεχὴ ἐπιδίωξις τοῦ λόγιου καὶ ὑψηλοῦ ὕφους, ἀνεξαρτήτως τοῦ πόσο ἐπιτυχὴς εἶναι πάντοτε ἡ προσπάθειά του. Ὁ Σάβας εἶναι λόγιος, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν σπάνιων καὶ

σύνθετων λέξεων που χρησιμοποιεί, ιδίως στην περίπτωση των επιθέτων και επιρρημάτων, χωρίς μάλιστα τα ίδια να επαναλαμβάνονται σε πολλά σημεία στο κείμενο. Ωστόσο, έχει και την ανησυχία να είναι κατανοητός στο κοινό στο οποίο απευθύνεται. Η μεικτή γλώσσα μπορεί να εξηγηθεί με δύο τρόπους: α) ο συγγραφέας είναι λόγιος, αλλά δεν κυριαρχεί απόλυτα στη γλώσσα που χρησιμοποιεί και στο κείμενό του απαντούν λέξεις ή εκφράσεις με απόκλιση από τους κανόνες της λόγιας γλώσσας ή με κάπως άκαμπτο χαρακτήρα, έτσι ώστε να δίνουν την εντύπωση μίας «ξύλινης γλώσσας», β) θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι ο συγγραφέας γράφει κυρίως σε λόγια γλώσσα, αλλά επειδή τον ενδιαφέρει να γίνει προσιτός στο αναγνωστικό του κοινό, διανθίζει το κείμενό του ηθελημένα με δημώδη στοιχεία. Σε αυτό τον επηρεάζει, όπως αναφέραμε, και το μοναστικό περιβάλλον στο οποίο ζει¹⁵³.

¹⁵³ Πάντως, κατά τον Laurent, ενώ στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας ο συγγραφέας επιδίδεται σε μία λιτή συγγραφή, στον *Βίο* του Ιωαννικίου ακολουθεί τους κανόνες του αγιολογικού είδους: Laurent, *Vie merv.*, σ. 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

3.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

1. **A Vaticanus Graecus 807** (olim 525), τέλη 9ου–αρχές 10ου αι.¹⁵⁴, περγαμ., χιλ. 405 × 270, φφ. 315, στήλ. 1 (βλ. Πίν. 1)

Περιεχόμενο: Ο κώδικας ανήκει στον τύπο του (προμεταφραστικού) *Μηνολογίου* Νοεμβρίου. Το κείμενο του *Βίου* Ιωαννικίου βρίσκεται στα φφ. 36^r–57^v. Τίτλος: «*Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου συγγραφείς παρὰ Σάβα μοναχοῦ*». Παραδίδεται μεγάλο μέρος του κειμένου (1.1–48.61), αλλά διακόπτεται απότομα στο 48.60–61: *αὐτῆς πρεσβείας, ἀγγέλων τε* (λείπουν μόνο οι τελευταίες παράγραφοι του κειμένου, από το 48.61 έως το τέλος), χωρίς χάσμα στην αρίθμηση των φύλλων. Του *Βίου* προηγείται το *Μαρτύριο* των Αγίων Ακειψιμά, Ιωσήφ και Αειθαλά και ακολουθεί (ακέφαλος) ο *Βίος* της Αγίας Ματρώνης.

Γραφείας: Άγνωστος. Γραφή μικρογράμματη στρογγυλόσχημη, με ιδιομορφίες (λ.χ. κόμβος στην απόληξη του σ) που παραπέμπουν σε μορφή «*gré-bouletée*», του τέλους του 9ου–αρχών του 10ου αι. Ο κώδικας γράφηκε πιθανότατα σε καλλιγραφικά εργαστήρια της Κάτω Ιταλίας, χωρίς, όμως, να

¹⁵⁴ Υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις για τη χρονολόγηση του κώδικα: αρχίζουν από τον 9ο–10ο αι. (βλ. G. Bronzini, *La leggenda di S. Caterina d'Alessandria. Passioni greche e latine* (=Atti della Accademia Nazionale dei Lincei, Anno CCCLVII (1960): *Memorie. Classe di Scienze morali, storiche e filologiche*, ser. III, vol. IX, fasc. 2), Roma 1960, σ. 262, σημ. 12) και φτάνουν έως τον 12ο αιώνα (βλ. σημείωση πρώτου εκδότη J. Van den Gheyn στα *Acta*, σ. 332 C και S. G. Mercati, «Note Critiche (7-14)», *Studi Bizantini e Neoellenici* 3 (1931) 295). Στην χρονολόγησή του στα τέλη του 9ου ή στις αρχές του 10ου αι. οδηγεί ο τύπος της γραφής. Η Follieri, η οποία εξέτασε πλήθος Βατικανών χειρογράφων σε μικρογράμματη γραφή, το χρονολογεί στον 10ο αιώνα: βλ. Follieri, «Minuscola», σ. 140, σημ. 3.

αποκλείεται η παραγωγή του στην Κωνσταντινούπολη¹⁵⁵. Συχνή χρήση κεφαλαιογράμματος και μικρογράμματος μορφής του ίδιου γράμματος (π.χ. του ν) στον ίδιο στίχο.

Παρατηρήσεις: Στο φύλλο 1^{r-v} προτάσσεται *πίναξ ἄριστος τῆς παρούσης πυκτῖδος*. Στο φ. 57^v, μετά το (απότομο) τέλος του κειμένου, σημείωση από άλλο χέρι: *ἐκ τοῦθε λείπει*. Σύμφωνα με το σημείωμα στο φ. 134^v που κατέγραψε ο Mercati¹⁵⁶, ο κώδικας ανήκε στη μονή της Οδηγήτριας.

Βιβλιογραφία: *Acta*, σ. 332 C· Auzéry, *Étienne*, σ. 44· G. Bronzini, *La leggenda di S. Caterina d'Alessandria. Passioni greche e latine* (= *Atti della Accademia Nazionale dei Lincei, Anno CCCLVII (1960). Memorie. Classe di Scienze morali, storiche e filologiche*, ser. III, vol. IX, fasc. 2), Roma 1960, σ. 262, σημ. 12· Buonocore, *Bibliografia*, I, σ. 855· Canart – Peri, *Sussidi*, σσ. 492-493· Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σσ. 50-53· Ceresa, *Bibliografia*, σ. 358· Delehaye, *Versions*, σ. 416· R. Devreesse, *Codices Vaticani Graeci, Tomus III: Codices 604-866*, Bibliotheca Vaticana 1950, σσ. 340-342· Ehrhard, *Überlieferung*, I, 181 σημ. 2, 477-480, 716· Follieri, «Minuscola», σ. 140, σημ. 3· J. Gill, «The Life of Stephen the Younger by Stephen the Deacon. Debts and Loans», *OCP* 6 (1940) 138-139· J. Leroy, «La description codicologique des manuscrits grecs de parchemin», στο *La Paléographie Grecque et Byzantine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique n° 559, Paris 21-25 octobre 1974), Paris 1977, σ. 33, σημ. 36· G. Mercati, *Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno e Codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana*, Roma

¹⁵⁵ Ιταλικό το θεωρεί ο Leroy, στηριζόμενος στον τρόπο χαράκωσης των φύλλων. Όμως, σημειώνει ότι ο τύπος αυτός διαδόθηκε και αλλού, λ.χ. στη μονή των Στουδίου: βλ. J. Leroy, «La description codicologique des manuscrits grecs de parchemin», στο *La Paléographie Grecque et Byzantine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique n° 559, Paris 21-25 octobre 1974), Paris 1977, σ. 33, σημ. 36. Σε άλλο άρθρο του ο Leroy υποστηρίζει ότι ο Vaticanus Graecus 807 είναι ο αρχαιότερος μάρτυρας του «συστήματος χαράκωσης 9»: βλ. J. Leroy, «Quelques systèmes de réglure des manuscrits grecs», στο K. Treu, *Studia Codicologica*, Berlin 1977, σσ. 300 (σημ. 1), 303.

¹⁵⁶ Βλ. G. Mercati, *Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno e codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana*, Roma 1926, σ. 88 και σημ. 3.

1926, σ. 88 και σημ. 3· G. Mercati, «Note Critiche (7-14)», *Studi Bizantini e Neoellenici*, 3 (1931), σ. 295)· V. Peri, «Βιογύλιος = Sapientissimus. Riflessi culturali latino-greci nell'agiografia bizantina», *Italia Medioevale e Umanistica*, 19 (1976) 7, 8, 9-10.

2. **B Vaticanus Graecus 1256**, 16ου αι.¹⁵⁷, χαρτ., χιλ. 225 × 165, φφ. 86, στήλ. 1 (βλ. Πίν. 2)

Περιεχόμενο: Τέσσερα αγιολογικά κείμενα, οι *Βίοι* του Θεοδώρου Στουδίτου, του Ιωαννικίου και του Οσίου Κόνωνος και το *Εγκώμιο* του Μιχαήλ μοναχού στους Ταξιάρχες Μιχαήλ και Γαβριήλ. Το περιεχόμενο είναι ίδιο με αυτό του κώδικα D (βλ. παρακάτω, σσ. 62-63), στοιχείο που υποδεικνύει τη στενή τους συγγένεια. Το κείμενο του *Βίου* Ιωαννικίου περιέχεται στα φφ. 35^f-64^v. Τίτλος: *Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου συγγραφείς παρὰ Σάβα μοναχοῦ* (περιέχει ολόκληρο το κείμενο).

Γραφείας: Η γραφή, η οποία θυμίζει έντυπο, παραπέμπει σε καταγωγή του χειρογράφου από την Δύση, και μάλιστα είναι πολύ κοντινή σε εκείνη του διάσημου Ιταλού γραφέα Giovanni Onorio da Maglie. Πιθανότατα προέρχεται από συνεργάτη ή μιμητή του¹⁵⁸. Συχνή είναι η χρήση του κεφαλαιογράμματος γ, και μάλιστα σε συνδυασμό με το αντίστοιχο μικρογράμματο στη δίφθογγο γγ. Επίσης, απαντά συχνά το κεφαλαιογράμματο ν στο τέλος των λέξεων.

Παρατηρήσεις: Σε φύλλο μη αριθμημένο που προηγείται βρίσκεται στέμμα καρδιναλίου με την επιγραφή: *Antonii Carafae bibliothecarii munus ex testamento*. Πολλές φορές υπάρχουν *reclamantes*, δηλαδή μία καινούργια σελίδα αρχίζει με την ίδια φράση που τελειώνει η προηγούμενη, και μάλιστα οι πρώτες λέξεις της σελίδας επαναλαμβάνονται καθέτως στην κάτω δεξιά πλευρά

¹⁵⁷ Βλ. Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 123.

¹⁵⁸ M. L. Agati, *Giovanni Onorio da Maglie, copista greco (1535-1563)*, [“Bollettino dei Classici”, Supplemento n. 20], Roma 2001, σσ. 243-246 και 250-251. Σύμφωνα με την Agati, *ό.π.*, σ. 246, δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα ο άγνωστος γραφέας να είχε γνωρίσει τον Onorio όταν ακόμη βρισκόταν στην πρώτη φάση της καλλιγραφικής του δραστηριότητας.

της προηγούμενης (π.χ. φφ. 50^v, 58^v). Λευκά είναι τα φφ. 33^v-34^v. Για το κενό που παρατηρείται στο φ. 52^v (βλ. Πίν. 2) και που αποδεικνύει την άμεση συγγένεια των χειρογράφων B, C και D, βλ. παρακάτω τις Παρατηρήσεις για τον κώδικα C, σσ. 59-60 και σημ. 168. Όπως μαρτυρούν τα υδατόσημα, η αντιγραφή πρέπει να τοποθετηθεί στις δεκαετίες 1530-1540¹⁵⁹.

Βιβλιογραφία: Canart - Peri, *Sussidi*, σ. 562· Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 123· Ceresa, *Bibliografia*, σ. 373· Ehrhard, *Überlieferung*, III, σ. 751· Matantseva, «Éloge», σ. 101.

3. **C Vaticanus Graecus 1669** (olim Cryptoferratensis 19), αρχές 10ου αι. (φφ. 319-350: 11ου αι.)¹⁶⁰, περγαμ. (φφ. I-III και 425 χαρτ.), χιλ. 313 × 212, φφ. III + 425, στήλ. 1 (βλ. Πίν. 3)

Περιεχόμενο: Προμεταφραστικοί *Βίοι-Μαρτύρια* Αγίων και *Λόγοι* για την περίοδο 1-15 Νοεμβρίου. Το κείμενο του *Βίου* Ιωαννικίου στα φφ. 73^v-123^r. Προηγείται το *Μαρτύριο* των Αγίων Ακεψιμά, Ιωσήφ και Αειθαλά και ακολουθεί το *Μαρτύριο* του Οσίου Κόνωνος. Τίτλος: (στην ώα: Λόγος δ΄) *Βίος του ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου συγγραφείς παρὰ Σάβα μοναχοῦ* (οι λέξεις *Βίος του ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου* είναι γραμμένες πάνω σε σβησμένο κείμενο και από νεώτερο χέρι). Το κείμενο παραδίδεται ακέραιο.

Γραφείας: Μικρογράμματη γραφή «αυστηρού τύπου» («style sévère»)¹⁶¹ ή αλλιώς «αρχαία επιμήκης μικρογράμματη» ή «τύπου Ευσταθίου»¹⁶² από το

¹⁵⁹ Την παρατήρηση αυτή οφείλουμε στον Mgr P. Canart, τον οποίον και ευχαριστούμε για την αρωγή του. Από τη χρονολόγηση του B στα 1530-1540, σε σύγκριση με τις παρατηρήσεις για τον κώδικα D (βλ. παρακάτω, σσ. 62-63), προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο B είναι παλαιότερος του D, γεγονός το οποίο συνεπικουρεί στον προσδιορισμό της σχέσης των δύο χειρογράφων όπως προκύπτει από την εξέταση των λαθών τους (βλ. παρακάτω, σ. 64, σημ. 174, και σσ. 97-103, και σημ. 188-189).

¹⁶⁰ Βλ. Canart, «Cinq manuscrits», σσ. 23-24. Για τα στοιχεία του κώδικα βλ. C. Giannelli, *Codices Vaticani Graeci. Codices 1485-1683*, In *Bybliotheca Vaticana* 1950, σ. 416.

¹⁶¹ Βλ. P. Batiffol, *L'abbaye de Rossano. Contribution à l'histoire de la Vaticane*, Paris 1891, σ. 80 (όπου και αναφορά στην καλλιγραφική παραγωγή της Κωνσταντινούπολης από τον 10ο ως τον 12ο αι.).

καλλιγραφικό εργαστήριο της μονής των Στουδίου¹⁶³. Χαρακτηριστική για τον 9ο και τις αρχές του 10ου αι. είναι η ένωση του η και του ι με τα προηγούμενα γράμματα, κυρίως με το γ και το τ (φ. 118^r), όπως και το «κομμένο» ε¹⁶⁴. Ιδιομορφία παρουσιάζει το ερωτηματικό, που μοιάζει με ι. Ο κώδικας ανήκει στην ίδια ομάδα με τους αρ. 1660, 1667 και 1671 και μάλιστα αποδίδεται στον ίδιο γραφέα (Ιωάννη μοναχό) με αυτόν του Vaticanus Graecus 1660 (*Μηνολόγιο* Απριλίου), του οποίου ο κολοφών έχει τη χρονολογία 916¹⁶⁵.

¹⁶² Η ονομασία της γραφής που προτείνεται από τη Follieri είναι «minuscola antica oblunga» και «minuscola tipo Eustazio»: βλ. Follieri, «Minuscola», σ. 144 και σημ. 23.

¹⁶³ Την καταγωγή του κώδικα από τη μονή των Στουδίου είχε επισημάνει ήδη από τα τέλη του 19ου αι. ο Krumbacher, *IBL*, τόμ. 1, σ. 300, σημ. 6. Για ορισμένα κωδικολογικά χαρακτηριστικά του καλλιγραφικού εργαστηρίου της μονής των Στουδίου, όπως η χρήση σταυρών για να σημειωθούν οι πρώτες σελίδες των τετραδίων, βλ. Canart, «Cinq manuscrits», σ. 22, σημ. 9.

¹⁶⁴ Βλ. S. Lucà, «Osservazioni codicologiche e paleografiche sul Vaticano Ottoboniano Greco 86», *Bollettino della Badia Greca di Grottaferrata* 37 (1983) 134. Ο ιταλικός όρος για το «κομμένο» ε είναι «spezzato».

¹⁶⁵ Βλ. G. Garitte, *Documents pour l'étude du livre d'Agathange*, Vaticano 1946 [Studi e Testi, 127], σ. 369 και σημ. 2· C. Giannelli, «Un nuovo codice di provenienza studita», *Bulletino dell'Archivio Paleografico Italiano*, n.s. 2/3 (1956-57) 347· Follieri, «Minuscola», σ. 144 (όπου χαρακτηρίζει τον Vaticanus gr. 1669 «δίδυμο» του Vatic. gr. 1660)· Canart, «Cinq manuscrits», σσ. 21-22 και σημ. 5, 9· Matantseva, «Vaticanus», σ. 111. Αντιθέτως, ο B. Fonkič πιστεύει ότι δεν επιβεβαιώνεται η ταύτιση των γραφών των δύο κωδίκων: «“Scriptoria” Bizantini. Risultati e prospettive della ricerca», *RSBN* 27-29 (1980-1982) 89, σημ. 66.

Επομένως, αντιγράφηκε στη μονή των Στουδίου στις αρχές του 10ου αι.¹⁶⁶, ενώ στην Grottaferrata μεταφέρθηκε αργότερα, πιθανότατα τον 11ο αι.¹⁶⁷

Παρατηρήσεις: Στη σ. III κάτω από το κείμενο και με άλλο χέρι: *Τοῦτο τὸ βιβλίον ἦν [sic] τῆς μονῆς κρυπτοφερόρης*. Στο φ. 71^r αρχίζει δεύτερη αρίθμηση ανά σελίδα, και αυτή με αραβικούς αριθμούς, η οποία τελειώνει στο φ. 118^r με τον αριθμό 48. Το ίδιο στα φφ. 199^r (όπου αρχίζει ο *Βίος* του Θεοδώρου Στουδίτου —τελειώνει στο φ. 257^r) έως 276^r με τους αριθμούς 1–78. Στην αρχή του κειμένου του *Βίου* του Ιωαννικίου (φ. 73^v) υπάρχει αρχίγραμμα (T) με περίτεχνη διακόσμηση. Συχνά περνάει η μελάνη από το προηγούμενο φύλλο στο επόμενο προφανώς λόγω της πολύ λεπτής περγαμηνής (λ.χ. στα φύλλα φ. 103^v, 105^v, 106^r κ.α.). Μάλιστα, στο φ. 103^v (βλ. Πίν. 3) ο γραφέας άφησε ένα μικρό κενό (ανάμεσα στο *καὶ συντόμως μεθίστασαι* και στο *Ταῦτα ἀκούσας*, 35.29), χωρίς όμως να διακόπτεται η ροή του κειμένου, και συνέχισε το κείμενό του παρακάτω¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Βλ. P. Batiffol, *ό.π.*, σ. 80· R. Devreesse, *Manuscripts grecs de l'Italie méridionale* [Studi e Testi, 183], Città del Vaticano 1955, σ. 19, σημ. 12· P. Canart, «Le livre grec en Italie méridionale sous les règnes de normand et souabe: aspects matériels et sociaux», *Scrittura e Civiltà*, 2 (1978) 128· Matantseva, «Vaticanus», σ. 106 και σημ. 5-6. Στο άρθρο της η Matantseva, έχοντας υπ' όψιν της την παλαιότερη βιβλιογραφία, ασχολείται διεξοδικά με τον κώδικα και μέσω της εξέτασης κυρίως κωδικολογικών στοιχείων επιχειρεί να προσδιορίσει τα στάδια της γραφής του και τη θέση του στην παράδοση των *Μηνολογίων*. Μάλιστα, χρησιμοποιεί ως παράδειγμα και την ένταξη στον κώδικα του *Βίου* του Ιωαννικίου, κάτι που αρχικά φαίνεται παράδοξο κυρίως λόγω της αντίθεσης του Ιωαννικίου με τους Στουδίτες (με ασάφεια, όμως, όταν αναφέρεται στη διαφορετική, σε σχέση με τον εορτασμό της μνήμης του από την Εκκλησία, ημερομηνία θανάτου του Οσίου, δηλαδή την 3η Νοεμβρίου, που παραδίδουν οι *Βίοι* του και η αρχαιότερη οικογένεια *Συναξαρίων* Η, αλλά χωρίς να διευκρινίζει ποια είναι τα «υπόλοιπα *Μηνολόγια*» που αναφέρουν ως ημερομηνία θανάτου του την 4η Νοεμβρίου): βλ. Matantseva, «Vaticanus», σσ. 109-110.

¹⁶⁷ Canart, «Cinq manuscrits», σσ. 19-28.

¹⁶⁸ Το ίδιο κενό παρατηρείται και στα χειρόγραφα B και D, με αποτέλεσμα να δημιουργείται αρχικά η εντύπωση ότι οι γραφείς τους δεν κατάλαβαν την αιτία του κενού στον C και άφησαν και εκείνοι παρόμοιο κενό (στα φφ. 52^v και 102^v αντίστοιχα, επίσης χωρίς διακοπή στη ροή του κειμένου: βλ. Πίν. 2 και 4) και, επομένως, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι οι B και D είναι απόγραφα του C. Όμως, με βάση τα διαχωριστικά λάθη του C που παραθέτουμε στο υποκεφάλαιο για τη στεμματική κατάταξη των χειρογράφων, οι B και D δεν είναι απόγραφα του C και, δεδομένου ότι η μελάνη στον C περνάει και σε πολλά άλλα φύλλα από το προηγούμενο στο επόμενο, συμπεραίνουμε ότι το κενό αυτό υπήρχε, για άγνωστο λόγο, στο χαμένο χειρόγραφο ε, από όπου και αντέγραψαν τα χειρόγραφα C και ζ.

Το χειρόγραφο θεωρείται «αξιόλογος μάρτυρας» για την ιστορία της σύνθεσης ενός προμεταφραστικού *Μηνολογίου*, επειδή είναι από τα παλαιότερα γνωστά χειρόγραφα του είδους και περιλαμβάνει *Βίους* που σώζονται στην αρχαιότερη μορφή τους¹⁶⁹. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται ως *Μηνολόγιο* που κατασκευάστηκε «με το μέτρο»¹⁷⁰ και έτσι αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη μελέτη των προμεταφραστικών *Μηνολογίων*. Ο Ehrhard τοποθετεί τον κώδικα μεταξύ των δεκαπενθήμερων *Μηνολογίων*, δηλαδή όσων αποτελούνταν από δύο τεύχη για κάθε μήνα, ή στη συλλογή των *Μηνολογίων* σε 24 τόμους για όλο τον χρόνο. Η Matantseva πιστεύει ότι ο Vaticanus graecus 1669 ανήκει στην ίδια ομάδα των *Μηνολογίων* που γράφηκαν στη μονή των Στουδίου κατά την ίδια περίοδο¹⁷¹.

Βιβλιογραφία: Buonocore, *Bibliografia*, II, σ. 920 · P. Canart, «Le livre grec en Italie méridionale sous les règnes de normand et souabe: aspects matériels et sociaux», *Scrittura e Civiltà*, 2 (1978) 128· P. Canart, «Cinq manuscrits transférés directement du monastère de Stoudios à celui de Grottaferrata?», στο *Bisanzio e l'Italia. Raccolti di Studi in memoria di Agostino Pertusi*, Milano 1982, σσ. 19-28· Canart - Peri, *Sussidi*, σ. 628· Ceresa, *Bibliografia*, σ. 394· Delehaye, *Versions*, σ. 414· R. Devreesse, *Introduction à l'étude des manuscrits grecs*, σ. 33, 200 σημ. 1· R. Devreesse, *Manuscrits grecs de l'Italie méridionale* [Studi e Testi, 183], Città del Vaticano 1955, σ. 19 · Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 339 σημ. 1, 486 σημ. 1, 488-491, 635 σημ. 1, 642 σημ., 673 σημ. 3, 674 σημ. 1, 716· N. Ελεόπουλος, *Η βιβλιοθήκη και το βιβλιογραφικόν εργαστήριο της μονής των Στουδίου*, Αθήναι 1967, σ. 41· A. J. Festugière (εκδ.), *Léontios de Néapolis, Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre*, Paris 1974, σ. 276· Follieri, «Minuscola», σσ. 140 σημ. 3, 144, 157, πίν. 4· B. Fonkič, «“Scriptoria” Bizantini. Risultati e

¹⁶⁹ Matantseva, «Vaticanus», σσ. 106-107.

¹⁷⁰ Με αυτήν την έκφραση μεταφράσαμε το γαλλικό “sur mesure”: Matantseva, «Vaticanus», σ. 110.

¹⁷¹ Συγκεκριμένα, των χειρογράφων Vat. gr. 1660, 1667 και 1671. Matantseva, «Vaticanus», σσ. 106 και 113.

prospettive della ricerca», *RSBN*, 27-29 (1980-1982) 8· Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σσ. 158-161· R. Fusco, *La Vita premetafrastica di Paolo il Confessore (BHG 1472a). Un vescovo di Constantinopoli tra storia e leggenda*, (*Bollettino dei classici*. Accademia Nazionale dei Lincei, supplementi, 16), Roma 1996, σσ. 36-40 [κριτική από τον A.-M. Helvétius, στο «Bulletin codicologique», αρ. 128, *Scriptorium*, 52.1 (1998) σσ. 46*-47*]· G. Garitte, *Documents pour l'étude du livre d'Agathange*, Vaticano 1946, σ. 369 και σημ. 2 [Studi e Testi, 127]· C. Giannelli, *Codices Vaticani Graeci. Codices 1485-1683*, Bibliotheca Vaticana 1950, σ. 416· C. Giannelli, «Un nuovo codice di provenienza studiata», *Bollettino dell' "Archivio Paleografico Italiano"*, n.s. 2/3 (1956-57) 347· F. Halkin, «Légende de Saint Martin évêque de Tours», *RSBN*, n.s. 20-21 (1983-1984) 69-91· Krumbacher, *IBL*, τόμ. 1, σ. 300, σημ. 6· Krumbacher, *Romanos*, σσ. 53, 56-58, 63-64· S. Lucà, «Osservazioni codicologiche e paleografiche sul Vaticano Ottoboniano Greco 86», *Bollettino della Badia Greca di Grottaferrata*, 37 (1983) 109, 114-115, 133, 134-135, 143, πίν. XVIII· Matantseva, «Vaticanus»· Matantseva, «Éloge», σσ. 98-99, 101.

4. **D Vaticanus Ottobonianus Graecus 358** (olim Ioh. Angeli Altaemps 16), τέλη 16ου¹⁷² αι.¹⁷³, χαρτ., χιλ. 225 × 155, φφ. 170 (εκτός από ορισμένα μη αριθμημένα), στήλ. 1 (βλ. Πίν. 4)

¹⁷² Σύμφωνα με τους καταλόγους χειρογράφων, ο κώδικας ανήκει στον 17ο αιώνα: βλ. Feron - Battaglini, *Codices Manuscripti Graeci Ottoboniani*, Romae 1893, σ. 184 και Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 272. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Mgr P. Canart, στο χειρόγραφο παρατηρούνται παρασελίδες σημειώσεις από το χέρι του καρδινάλιου Guglielmo Sirleto. Την πληροφορία αυτή είχε μεταφέρει προφορικά ο Mgr P. Canart στην T. Matantseva: «Éloge», σ. 101, σημ. 18. Σύμφωνα με τις διευκρινίσεις και τις πιο λεπτομερείς πληροφορίες που μας έδωσε ο Mgr P. Canart και τις οποίες παραθέτουμε στις Παρατηρήσεις για τον κώδικα (βλ. σ. 64), ο D πρέπει να αντιγράφηκε όχι πολύ πριν από το 1585.

¹⁷³ Τα στοιχεία του κώδικα προέρχονται από την περιγραφή του Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 272.

Περιεχόμενο: ίδιο με του κώδικα Β (βλ. παραπάνω, σ. 57), δηλ. οι *Βίοι* του Θεοδώρου Στουδίτου, του Ιωαννικίου και του Οσίου Κόνωνος και το *Εγκώμιο* του Μιχαήλ μοναχού στους Ταξιάρχες Μιχαήλ και Γαβριήλ. Η ταυτότητα του περιεχομένου των Β και D αποτελεί ακόμη ένα αποδεικτικό στοιχείο της άμεσης συγγένειάς τους. Το κείμενο του *Βίου* Ιωαννικίου στα φφ. 66^r-127^r. Τίτλος: *Βίος του ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου συγγραφείς παρὰ Σάβα μοναχοῦ*. Το κείμενο παραδίδεται ακέραιο.

Γραφείας: Όπως και στην περίπτωση του χειρογράφου Β, η γραφή παραπέμπει σε καταγωγή του D από την Δύση, πιθανότατα από Ιταλό γραφέα. Αξιοσημείωτη είναι η χρήση της υπογεγραμμένης, μερικές φορές μάλιστα και σε σημεία που δεν δικαιολογείται (π.χ. φ. 126^r: *χρησιμωδοτηθείς*).

Υδατόσημα: Σε όλο το χειρόγραφο υπάρχει μόνο ένα υδατόσημο, αρκετά εμφανές λ.χ. στα φφ. 25 και 32, καθώς και στα φφ. 169 και 170. Πρόκειται για ένα αστέρι με έξι ακτίνες, εγγεγραμμένο σε κύκλο. Δεν υπάρχει ικανοποιητικό παράλληλο στους Briquet, Harlfinger και Heawood, ενώ ο Piccard δεν έχει το σχέδιο αυτό. Σχετικό παράδειγμα απαντά στο J.S.G. Simmons-B. van Ginneken-van de Kastele, *Likhachev's Watermarks. An English-Language Version*, vol. I, Amsterdam 1994, σ. 172 [Monumenta chartae papyraceae historiam illustrantia, XV]: «a. 1602, pl. 413 [not located] (Italian document, 4 May)». Αναπαραγωγή του υδατοσήμου υπάρχει στον δεύτερο τόμο, πίν. 413. Το σχέδιο και οι διαστάσεις των υδατοσήμων του D και του χειρογράφου που εξετάζει ο Likhachev μοιάζουν, λ.χ. η απόσταση των δύο κορυφών στο κάτω μέρος του άστρου μέσα στον κύκλο είναι 39 χιλ. στον D και λίγο μικρότερη στον Likhachev. Το ύψος του άστρου που βρίσκεται από πάνω είναι 27 χιλ. και στις δύο περιπτώσεις, το πλάτος των ραβδώσεων στο χειρόγραφο είναι 25-26 χιλ. και των υδάτινων γραμμών 18 χιλ. Από την εξέταση των υδατοσήμων, προκύπτει ότι ο D πρέπει να χρονολογηθεί στο μεταίχμιο 16ου και 17ου αι., εκτίμηση η οποία ενισχύεται από τη γραφή.

Παρατηρήσεις: Για το κενό που παρατηρείται στο φ. 102^v (βλ. Πίν. 4) και που αποδεικνύει την άμεση συγγένεια των χειρογράφων Β, C και D, βλ. παραπάνω τις Παρατηρήσεις για τον κώδικα C, σσ. 59-60 και σημ. 168. Όπως και στον Β, σποραδικοί *reclamantes*, δηλ. κάποιες φορές οι πρώτες λέξεις της

επόμενης σελίδας επαναλαμβάνονται στην κάτω δεξιά πλευρά της προηγούμενης, και μάλιστα καθέτως (λ.χ. φφ. 81^v, 97^v). Είναι πολύ συνηθισμένο από τον 16ο αι. κ.εξ., όπως και στα έντυπα. Όσον αφορά στην προέλευση του κώδικα, ανήκε στη συλλογή του Καρδινάλιου Guglielmo Sirleto. Αποτελούσε τον κώδικα υπ' αριθ. 104 των «θεολογικών» χειρογράφων του. Στα φφ. 40^v, 42^r, 102^r οι σημειώσεις στην ώρα του χειρογράφου προέρχονται από το χέρι του Sirleto (ενώ, αντίθετα, τα «*marginalia*» λ.χ. των φφ. 36^v et 132^v γράφηκαν από άλλο χέρι). Συνεπώς, η αντιγραφή του χειρογράφου πρέπει να τοποθετηθεί πριν από τον θάνατο του Sirleto (1585), όχι, όμως, πολύ νωρίτερα, όπως μαρτυρούν τα υδατόσημα¹⁷⁴.

Βιβλιογραφία: Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 272· E. Feron - F. Battaglini, *Codices Manuscripti Graeci Ottoboniani*, Romae 1893, σσ. 184-185· Canart - Peri, *Sussidi*, σ. 214· Matantseva, «Éloge», σ. 101 και σημ. 22· J.S.G. Simmons-B. van Ginneken-van de Kastele, *Likhachev's Watermarks. An English-Language Version*, vol. I-II, Amsterdam 1994 [Monumenta chartae papyraceae historiam illustrantia, XV].

5. **E Vaticanus Palatinus Graecus 9**, 11ου αι.¹⁷⁵, περγαμ., χιλ. 323 × 220, φφ. 185, στήλ. 2 (βλ. Πίν. 5)

¹⁷⁴ Τις πληροφορίες αυτές μας έδωσε ο Mgr P. Canart. Η Matantseva, «Éloge», σ. 101 και σημ. 22, αναφέρει ότι στη διατριβή της για τον Βίο του Θεοδώρου Στουδίτου, που επρόκειτο να κατατεθεί το 1996 στο Πανεπιστήμιο Paris IV, απεδείκνυε ότι ο B είναι αντίγραφο του D. Κατ' αρχάς, με βάση την έως τώρα έρευνά μας, η διατριβή της Matantseva δεν έχει εκδοθεί ούτε γνωρίζουμε αν τελικώς κατατέθηκε και πότε, με αποτέλεσμα επί του παρόντος να μην έχουμε πρόσβαση σε αυτήν. Πάντως, και αν έχει κατατεθεί, δεν βρίσκεται στις βιβλιοθήκες της Σορβόνης (σύμφωνα με διαβεβαίωση και της υπεύθυνης κας F. Brié). Για κάθε ενδεχόμενο, θα την αναζητήσουμε και στο μέλλον. Σε κάθε περίπτωση, ο B είναι προγενέστερος του D κατά μισό περίπου αιώνα (περίπου 1530-40 έναντι 1580-85) και, επομένως, το συμπέρασμα της Matantseva περί καταγωγής του B από τον D είναι λανθασμένο. Παράλληλα, όμως, με τα κωδικολογικά στοιχεία, στηριχθήκαμε στα δεδομένα που παρέχει η δική μας λεπτομερής αντιβολή των χειρογράφων για τη στεμματική κατάταξή τους. Σύμφωνα με αυτήν, ο κώδικας D έχει σαφώς λιγότερα σε αριθμό και σημασία λάθη από τον B, όμως και οι δύο κώδικες προέρχονται από ένα χαμένο χειρόγραφο ζ και όχι ο ένας από τον άλλον (βλ. παρακάτω, σ. 103 και σημ. 189).

¹⁷⁵ Βλ. H. Stevenson, *Codices Manuscripti Palatini Graeci Bibliothecae Vaticanae*, Romae 1885, σ. 6 και Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 206. Ο κώδικας στον κατάλογο του Stevenson χρονολογείται στον 10ο-11ο αι.

Περιεχόμενο: (προμεταφραστικό) *Μηνολόγιο* Νοεμβρίου (ακέφαλο και κολοβό). Το κείμενο του *Βίου* του Ιωαννικίου στα φφ. 1^r-34^v (το πρώτο σε σειρά κείμενο, και για τον λόγο αυτό ακέφαλο)¹⁷⁶. Ο τίτλος λείπει. Ο κώδικας παραδίδει το μεγαλύτερο μέρος του *Βίου* (9.16-τέλος), αλλά ακέφαλο.

Γραφείας: σπάνιος τρόπος γραφής του λ, αφού χρησιμοποιείται μία κεφαλαιογράμματη μορφή του ακόμη και στο εσωτερικό λέξεων. Επίσης, στο άνω μέρος του προτεταμένου κάθετου στελέχους του ψ (π.χ. φ. 4^v) σημειώνεται μία μικρή λεπτή οριζόντια γραμμή. Συχνή είναι η χρήση του κεφαλαιογράμματος αντί του μικρογράμματος γ, ενώ στο μεγαλύτερο μέρος του κειμένου τοποθετείται λανθασμένα η ψιλή αντί της δασείας.

Παρατηρήσεις: Στο παράφυλλο που προτάσσεται υπάρχει η σημείωση: *Martyrologium sive Sanctorum Patrum Vitae*.

Βιβλιογραφία: Buonocore, *Bibliografia*, I, σ. 481· Canart - Peri, *Sussidi*, σ. 230· Franchi de' Cavalieri, *Catalogus*, σ. 206· Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 483-484· H. Gelzer (επιμ.), *Leontios von Neapolis, Leben des Heiligen Iohannes des Barmherzigen, Erzbischofs von Alexandrien*, Freiburg-Leipzig 1893, σσ. XXIII-XXV· H. Stevenson, *Codices Manuscripti Palatini Graeci Bibliothecae Vaticanae*, Romae 1885, σ. 6.

6. **H Vindobonensis Historicus Graecus 5** (olim 19)¹⁷⁷, 11ου αι.¹⁷⁸, χιλ. 360 × 240/50, περιγραμ., φφ. III + 326, στήλ. 2 (βλ. Πίν. 6)

¹⁷⁶ Οι κατάλογοι χειρογράφων λανθασμένα αναφέρουν ότι ο *Βίος* του Ιωαννικίου τελειώνει στο φ. 34^r, αφού οι δύο τελευταίοι στίχοι του κειμένου (54.28-29: *-γέλοις καὶ πᾶσι — Ἀμὴν*) βρίσκονται στο φ. 34^v.

¹⁷⁷ Βλ. C. Van der Vorst - H. Delehaye, *Catalogus codicum hagiographicorum graecorum Germaniae, Belgii, Angliae*, Bruxellis 1913, σσ. 42-44.

¹⁷⁸ Βλ. Hunger, *Katalog*, σσ. 5-7. Ο Ehrhard το χρονολογεί τον 10ο-11ο αι.: Ehrhard, *Überlieferung*, I, σ. 491 και σημ. 1.

Περιεχόμενο: Προμεταφραστικό Μηνολόγιο Νοεμβρίου. Το κείμενο του Βίου του Ιωαννικίου περιέχεται στα φφ. 32^v-64^v. Τίτλος: *Ἐπίγραμμα ἤτοι βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Ἰωαννικίου συγγραφεὶς παρὰ Σάβα μοναχοῦ*. Το κείμενο παραδίδεται ακέραιο.

Γραφείας: Χρήση κεφαλαιογράμματος ν σε τέλος λέξεων. Συχνή ένωση του ο με άλλα γράμματα, π.χ. με το υ στη δίφθογγο οι (φ. 53^v) ή με το δεύτερο στέλεχος του λ (φ. 54^v).

Παρατηρήσεις: Από την αρχή του κειμένου έως το φ. 38^v παρατηρούνται σύντομες σημειώσεις από άλλο χέρι, οι περισσότερες στα λατινικά, οι οποίες έχουν τη μορφή πλαγιοτίτλων και αναφέρονται στο περιεχόμενο του κειμένου.

Βιβλιογραφία: Delehay, *Versions*, σσ. 416-417· Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 486 σημ. 1, 491-494, 590 σημ. 8· F. Halkin, «Légende de Saint Martin évêque de Tours», *RSBN*, n.s. 20-21 (1983-1984) 69-91· Hunger, *Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek*, Teil 1: Codices Historici, Codices Philosophici et Philologici, Wien 1961, σσ. 5-7.

7. **M Marcianus Graecus 349** (coll. 693, olim card. Bessarionis <68>), αρχών 11ου αι.¹⁷⁹, περγαμ., χιλ. 350 × 265, φφ. 332, στήλ. 2 (βλ. Πίν. 7)

Περιεχόμενο: Προμεταφραστικό Μηνολόγιο Νοεμβρίου. Το κείμενο του Βίου του Ιωαννικίου στα φφ. 49^f-64^v. Ο κώδικας παραδίδει λιγότερο από το μισό του κειμένου (31.13: *τῷ πατρὶ αὐτῶν Δανιὴλ* — τέλος) και έτσι ο τίτλος δεν περιλαμβάνεται στο τμήμα αυτό.

Βιβλιογραφία: Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 485 σημ. 4, 486 σημ. 6, 496-499, 579, 590 σημ. 9· K. Krumbacher, *Romanos*, σ. 57· E. Mioni, *Codices Graeci*

¹⁷⁹ Τα στοιχεία του χειρογράφου και η πρώτη χρονολόγηση είναι από τον κατάλογο του Mioni, *Codices Graeci Manuscripti Bibliothecae Divi Marci Venetiarum*, II: Thesaurus Antiquus, Codices 300-625, Roma 1960, σ. 102. Ο Ehrhard, *Überlieferung*, I, σ. 496, το χρονολογεί τον 11ο-12ο αι.

Manuscripti Bibliothecae Divi Marci Venetiarum, II: Thesaurus Antiquus, Codices 300-625, Roma 1960, σσ. 102-104.

8. **P Parisinus Graecus 1519**, 11ου αι.¹⁸⁰, περσ. γράμ., χιλ. 375 × 265, σσ. 768, στήλ. 2 (βλ. Πίν. 8)

Περιεχόμενο: Προμεταφραστικό *Μηνολόγιο* για την περίοδο 1-13 Νοεμβρίου. Το κείμενο του *Βίου* του Ιωαννικίου στις σσ. 74-150. Τίτλος: *Ἐπίγραμμα ἤτοι βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Ἰωαννικίου συγγραφεὶς παρὰ Σάβα μοναχοῦ*. Ο κώδικας παραδίδει σχεδόν ολόκληρο το κείμενο (1.1-1.14 και §2.44-τέλος), με ένα χάσμα στα δύο πρώτα κεφάλαια.

Γραφές: Πολύ συχνά δηλώνεται η υπογεγραμμένη (προσγράφεται). Συχνές είναι και οι εγκλίσεις του τόνου, στοιχείο που δεν παρατηρείται συνήθως στα υπόλοιπα χειρόγραφα του *Βίου*.

Παρατηρήσεις: Ο Omont σημειώνει ότι ο κώδικας αγοράστηκε στην Ανατολή¹⁸¹. Στο φ. 1^r εντοπίσαμε τη σημείωση: «*Volume de 768 pages plus le feuillet A préliminaire p. 663bis, 663^{1er}. Les feuillets 391. 392. 405. 406 sont mutilés. 4 février 1893*».

Βιβλιογραφία: Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 108 σημ. 2, 494-496, II, σσ. 29 σημ. 2, 703 σημ.: R. Fusco, *La Vita premetafrastica di Paolo il Confessore (BHG 1472a). Un vescovo di Constantinopoli tra storia e leggenda*, (*Bollettino dei classici*. Accademia Nazionale dei Lincei, supplementi, 16), Roma 1996, σσ. 77-82 [κριτική από τον A.-M. Helvétius, στο «*Bulletin codicologique*» 128,

¹⁸⁰ Περιγραφές, όχι πλήρεις όμως, από τον Halkin, *Inventaire*, σ. 194 και Ehrhard, *Überlieferung*, I, σσ. 494-496. Πληρέστερη από τον Omont, *Catalogus*, σ. 211.

¹⁸¹ Βλ. Omont, ό.π.: «*Ex Oriente a Sevino saec. XVIII allatus*».

Scriptorium, 52.1 (1998) σσ. 46*-47*]¹⁸². K. Krumbacher, *Romanos*, σσ. 56-58, 63-64.

9. **Q Parisinus Graecus 1084**, μέσων 11ου αι.¹⁸³, περγαμ., χιλ. 238 × 182, φφ. 273, στήλ. 1 (βλ. Πίν. 9)

Περιεχόμενο: Κείμενα ποικίλου θεολογικού περιεχομένου. Ένα πολύ μικρό τμήμα του *Βίου* του Ιωαννικίου (48.13–48.98), η λεγόμενη «ομολογία πίστεως» (“*professio fidei*”) του Οσίου (*BHG* 935b) περιλαμβάνεται στα φφ. 194^r–198^v. Τίτλος: *Παρεξεβλήθη καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου. Ἐκφώνησις διδασκαλικὴ πρὸς τὸν λαόν, ἣν αὐτὸς ἐξεφώνησεν ἐνώπιον εὐσεβῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπισκόπων περὶ τῆς πίστεως τῆς ἁγίας, καὶ ὁμοουσιῶν Τριάδος, καὶ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, περιέχον οὕτως.*

Γραφέας: Ο κώδικας προέρχεται από εργαστήριο της Κωνσταντινούπολης. Η γραφή είναι ίδια με εκείνη του χειρογράφου αρ. 16 της Μονής Ιβήρων, του οποίου κωδικογράφος είναι, με βάση το κωδικογραφικό σημείωμα, ο Νικήτας πατρίκιος και χρόνος αντιγραφής του το 1042. Δεν μπορούμε να ταυτίσουμε απόλυτα πρόσωπα και χρονολογίες, έχουμε όμως οπωσδήποτε μία σταθερή βάση για τη χρονολόγηση του χειρογράφου περί τα μέσα του 11ου αι.

Παρατηρήσεις: Στο φ. 135^v υπάρχει διάγραμμα σε σχήμα σταυρού¹⁸⁴. Για την προέλευση του χειρογράφου ο Omont σημειώνει: «*Olim Cardinalis Nic. Rodolphi no.27, postea Catharinae de Medicis, deinde Regius DCCCCLXII, 2052,*

¹⁸² Ο Fusco, *ό.π.*, σ. 81, θεωρεί ότι ο *Parisinus graecus 1519* είναι, για την έκδοση του κειμένου του, *eliminandus*. Ωστόσο, όπως διαπιστώσαμε κατόπιν επισταμένου ελέγχου των γραφών που επικαλείται, οι αποδείξεις που παρέχει είναι ανεπαρκείς.

¹⁸³ Βλ. Omont, *Catalogus*, σ. 66.

¹⁸⁴ Βλ. H. Belting – C. Belting-Ihm, «Das Kreuzbild im “Hodegos” des Anastasios Sinaites. Ein Beitrag zur Frage nach der ältesten Darstellung des toten Crucifixus», στο W. N. Schumacher, *Tortulae. Studien zu altchristlichen und byzantinischen Monumenten*, [Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte, 30. Supplementheft], Rom-Freiburg-Wien 1966, σ. 32 και πίν. 5.

2916¹⁸⁵». Επομένως, το χειρόγραφο προέρχεται από την πλούσια συλλογή του Nicolò Rodolfi, που περιήλθε στην Αικατερίνη των Μεδίκων, για να καταλήξει στη Βασιλική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

Βιβλιογραφία: H. Belting – C. Belting-Ihm, «Das Kreuzbild im “Hodegos” des Anastasios Sinaites. Ein Beitrag zur Frage nach der ältesten Darstellung des toten Crucifixus», στο W. N. Schumacher, *Tortulae. Studien zu altchristlichen und byzantinischen Monumenten*, [Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte, 30. Supplementheft], Rom-Freiburg-Wien 1966, σ. 32 και πίν. 5· Halkin, *Inventaire*, σ. 110· S. J. Voicu – S. d’Alisera, *I.M.A.G.E.S.: Index in Manuscriptorum Graecorum Edita Specimina*, Roma 1981, σ. 495.

¹⁸⁵ Βλ. Omont, *ό.π.*

3.2 ΣΤΕΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ *ΒΙΟΥ* ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

α. Τα χειρόγραφα του *Βίου*

Τα χειρόγραφα που παραδίδουν τον *Βίο* του Ιωαννικίου με συγγραφέα τον μοναχό Σάβα (*BHG* 935), συνοδευόμενα από τα αντίστοιχα φύλλα (ή σελίδες, στην περίπτωση του κώδικα P) όπου βρίσκεται το κείμενο και τις παραγράφους που περιλαμβάνονται στο καθένα, είναι τα εξής (με αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με το σύμβολο που έχουμε επιλέξει):

- A** = Vaticanus gr. 807, τέλ. 9ου-αρχ. 10ου αι., φφ. 36^r-57^v (1.1-48.61)
- B** = Vaticanus gr. 1256, 16ου αι., φφ. 35^r-64^v (ολόκληρο)
- C** = Vaticanus gr. 1669, αρχ. 10ου αι., φφ. 73^v-123^r (ολόκληρο)
- D** = Vaticanus Ottobonianus gr. 358, 16ου αι., φφ. 66^r-127^r (ολόκληρο)
- E** = Vaticanus Palatinus gr. 9, 10ου-11ου αι., φφ. 1^r-34^r (9.16-τέλος)
- H** = Vindobonensis historicus gr. 5, αρχ. 11ου αι., φφ. 32^v-64^v
(ολόκληρο)
- M** = Marcianus gr. 349, αρχ. 11ου αι., φφ. 49^r-64^v (31.13-τέλος)
- P** = Parisinus gr. 1519, 11ου αι., σσ. 74-150 (1.1-14, 2.44-τέλος)
- Q** = Parisinus gr. 1084, 11ου αι., φφ. 194^r-198^v (48.13-48.98)

Από τα εννέα αυτά χειρόγραφα μόνο τα οκτώ πρώτα παραδίδουν ολόκληρο τον *Βίο* ή ένα μεγάλο τμήμα του, ενώ ο κώδικας Q παραδίδει μόνο ένα μέρος της §48. Δεδομένου ότι μόνο οι §§ 31-47 περιλαμβάνονται ακέραιες και στα οκτώ χειρόγραφα, η κατάταξη των χειρογράφων με στόχο την ταξινόμησή τους και την κατάρτιση στέμματος θα στηριχθεί κατά κύριο λόγο σε αυτό το τμήμα του κειμένου.

β. Οι οικογένειες των χειρογράφων

1. Ο αρχέτυπος ω

Τα οκτώ από τα εννέα χειρόγραφα που παραδίδουν τον *Βίο* του Ιωαννικίου πρέπει να ανάγονται σε έναν κοινό πρόγονο, όπως προκύπτει από τη διαπίστωση ότι στις παραγράφους 31–47 του κειμένου παρουσιάζουν τα εξής κοινά σφάλματα:

- 33.3 Δοσιθέου καὶ Εὐστρατίου omnes : Δοσιθέω καὶ Εὐστρατίω conī.
Acta
- 38.7 δυσωπηθέντος A B C D E M P : δυσωπηθέντες H :
δυσωπηθέντας conī. *Acta*
- 42.21 μητάτα omnes : μητᾶτα scribendum
- 44.6 Νητριώτου (Νητριῶτου A, Νητριότου B) codd.¹⁸⁶ : Νιτριώτου *Acta*

Με βάση τα σφάλματα αυτά μπορούμε να υποθέσουμε ότι όλοι οι σωζόμενοι κώδικες πρέπει να προέρχονται από έναν απώτερο κοινό πρόγονο, από έναν χαμένο αρχέτυπο ω.

2. Οι δύο κύριες οικογένειες χειρογράφων

Με βάση τα στοιχεία που προέκυψαν από την σχολαστική αντιβολή των χειρογράφων για τα κεφάλαια 31-47, τα οκτώ κυρίως χειρόγραφα, τα οποία παραδίδουν το κείμενο του *Βίου*, μπορούν να διαιρεθούν σε δύο κύριες οικογένειες. Την πρώτη, την οποία ονομάζουμε α, συναπαρτίζουν επτά χειρόγραφα: A B C D E H και M. Η δεύτερη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο P. Στο συμπέρασμα αυτό μας οδηγούν αφενός τα συνδεδειγμένα σφάλματα και οι κοινές γραφές (διότι δεν πρόκειται πάντοτε για σφάλματα αλλά για ισοδύναμες παραλλαγές) που εντοπίσαμε στα χειρόγραφα της

¹⁸⁶ Κατά την έρευνα διαπιστώθηκαν και άλλα σφάλματα που πιθανόν οφείλονται και αυτά στον αρχέτυπο. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε τα εξής: 47.11 ιδιορρυθμία omnes : ιδιορρυθμία correxi || 47.77 καταρρυπώσαντες omnes : καταρρυπώσαντες correxi.

οικογένειας α και στον κώδικα P, και αφετέρου τα ιδιότυπα σφάλματα του κώδ. P έναντι όλων των άλλων κωδίκων.

Συνδεδεικμένα σφάλματα και κοινές γραφές των κωδίκων
της οικογένειας α

	A B C D E H M (= α)	P recte
32.24	Ἄγαύρων	τῶν Ἄγαύρων
36.2	τῆς	τοῦ
36.4	λοιίμης	λύμης
41.14	Μήπω	Μηδέπω
45.21	ὡς ἔφην εἰκόνα	εἰκόνα ὡς ἔφην
47.47	αἰρέσει ἔτι	αἰρέσει
47.53	ψευδές τε	ψευδές
47.77	τῶν τοιούτων	τοιούτων

Διαχωριστικά σφάλματα και διαχωριστικές γραφές του χειρογράφου P
έναντι της α

	P	A B C D E H M (= α) recte
31.17	συντριψάμενος	συστρεψάμενος
31.22	ἡρηκῶς	εἰρηκῶς
31.22	ζητήσει σε	ζητεῖ σε A M
33.22	om.	ἐπὶ
33.26	Κουβουκλίου	Κλουβίου
33.29	ποιμναρχίας	ποιμνιαρχίας
33.38	αἰθόμενος	αἰσθόμενος
33.39	ποιμναρχίας	ποιμνιαρχίας
34.23	ποιμαίνοντος	ποιμανοῦντος
34.24	πορευομένου	πορευσομένου
35.3	αὐτόθεν	αὐτόθι
35.21	πρὸς Κύριον	πρὸς τὸν Κύριον
35.21	πολλὰς	πολλῶν
35.29	μεθίσταται	μεθίστασαι
36.5	ὄρειβάτους	ὄρειβάτας

40.2	Θεοδούλω	Θεοδούλω
43.33	ὄς	ὄς
45.18	ἐξουσίας	ἐξουσίας σου
45.20	εἶ	οἶ
46.17 et 46.21	ἐνέα	ἐννέα
47.26	φέγος	φάγος
47.89	εὐχὴν	εὐχῆ
47.94	ἀρχιεραρχῶν	ἀρχιεράρχα

3. Οι σχέσεις των χειρογράφων της οικογένειας α

Τα χειρόγραφα της οικογένειας α διαιρούνται σε δύο ομάδες. Η πρώτη, που την ονομάζουμε β, αποτελείται από έξι χειρόγραφα: A B C D E M. Η δεύτερη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο H. Στο συμπέρασμα αυτό μάς οδηγούν αφενός τα συνδετικά σφάλματα των χειρογράφων της οικογένειας β και αφετέρου τα διαχωριστικά σφάλματα που παρουσιάζει ο κώδικας H έναντι όλων των άλλων.

Συνδετικά σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας β

	A B C D E M (= β)	H cum P recte
32.6	αὐτῶ	αὐτὸ
32.21	ὄρᾶτο (ὄράτω C)	ὠρᾶτο
32.31	τίμιον om.	habent
33.19	ὑπὸ φθορέων δὲ	ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων
33.24	μεθίσταται	μεθίσταται τοῦδε τοῦ βίου
33.25	σεβασμίου om.	habent
33.33	ὄσιος om.	habent
33.33	φησὶν αὐτῇ (αὐτῇ om. B D) post λέγεις transp.	
33.37-38	τοῦ τέλους σου λέγει αὐτῇ	λέγει αὐτῇ τοῦ τέλους σου
34.7	μέλλομεν (μέλλωμεν A) λέγει	λέγει μέλλομεν
34.17	φησὶ (φησὶν E M) post αὐτοὺς transp.	

34.18	ὁ πατήρ om.	habent
34.37	Εὐστράτιος om.	habent
34.37	φησιν post Θεὸν transp.	
35.13	Ὀλβιανοῦ (Ὀλβιανου A)	Ὀλβιανοῦ
36.13	φησὶν post ἐπειδὴ transp.	
37.17	ἀτελεῖ	ἀτελῆ
37.22	λάλων	λάλον
38.20	ὄντι μοι	μοι ὄντι
38.22	ὡς εὐπειθέσιν (εὐπηθέσιν E)	ὁ ταπεινὸς
	ὁ ταπεινὸς	ὡς εὐπειθέσιν
39.3	φησὶν om.	habent
39.15	πατήρ om.	habent
39.15	λέγει αὐτῇ ante ὅθεν transp.	
39.15	πάλιν (vel πάλι B) post πορεύου add.	
39.18	λέγει post θηρίοις transp.	
41.10	μοναχὸς om.	habent
41.10	τοῦ ὄρους om.	habent
42.1	κακίστου καὶ δεινοῦ om.	habent
42.10	λέγει αὐτῷ post εἶπόν σοι transp.	
42.10	εἶπόν σοι (εἶπον σοι E)	σοὶ εἶπον
43.32	δι' ὅτι (δι' ὅτι E)	ὅτι
43.32	μου post θέας	
43.37	ἔξ om.	habent
44.12	ἀγίου om.	habent
45.15	εἰκόνα καὶ om.	habent
45.21	Χριστοῦ Ἰησοῦ	Ἰησοῦ Χριστοῦ
47.3-4	ὑπάρχων ἐχθρὸς	ἐχθρὸς ὑπάρχων
47.16	ἡμῶν πατήρ Ἰωαννίκιος om.	habent
47.16	ἔχων	ἔχον
47.22	οἴκου δεσπότην	οἰκοδεσπότην
47.84	τίμιον καὶ ἄχραντον om.	habent

Διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου Η

H	cett. recte
31.2 κατὰ om.	κατὰ Σιγριανήν
31.10 γεγενεισθαι	γεγενῆσθαι
31.12 μακάριος	θαυμάσιος
32.1 ἐκεῖσε	ἐκεῖθεν
32.11 βοήθει μοι om.	habent
32.21 ἐωρᾶτο (ε fortasse addito et cancellato ante ω)	ὠρᾶτο
33.1 Ἡσάκιος	Ἰσαάκιος
33.5 Ἡσάκιε	Ἰσαάκιε
33.13 Ἡσακίω	Ἰσαακίω
33.22 αὐτῶν	αὐτὸν
33.23 Ἡσάκιος	Ἰσαάκιος
33.35 ἐκεῖνη	ἐκεῖθεν
33.43 καταλέλυπε	καταλέλοιπε
34.6 ὀριβατῶν	ὄρειβατῶν
34.6 Δι ὄ	Διὸ
34.11 περιθέντας	περιθέοντας
34.14 σαίνοντες	ὑποσαίνοντες
34.32 δι ὄ μοι	διὸ μοι
34.37 οὐκ ὦν	οὐκ ὦν
34.40 οἰκήσεως	οἰήσεως
35.6 περιεργεῖας	περιεργίας
35.10 ὑγειῇ	ὑγιῇ
35.11 αὐτῇ	αὐτὴν
35.18 δι ὄ	διὸ
35.27 παρ' ἰππεύον	παριππεύων
35.27 ἡμῶ	ἡμῶν
36.1 ἔτι om.	habent
36.9 ὦς	ὦς
36.19 τοῦ σώματος εὐθὺς πληγεῖς μετὰ ἄλγους	εὐθὺς τοῦ σώματος μετὰ ἄλγους πληγεῖς

37.20 ποιήσαντος	προτείναντος
37.21-22 ὁ δημιουργὸς καὶ Θεὸς σου	ὁ Θεὸς καὶ δημιουργὸς σου
37.24 ἐπὶ	ἔτι
38.9 ἰδῆτε	ἴδητε
38.18 ἐλθῶν	ἀνελθῶν
39.5 συνάγαγε	συνανάγαγε
39.10 πτοεῖτε	πτοεῖται
39.24 τε post αἰσθητῶς add.	om.
39.26 ἀμφιβάλλοντες	ἀμφιβάλλοντες
41.18 καὶ om.	habent
41.25 ὑγιαίνων	ὑγιαίνων
43.6 σου post συνομιλίαν transp.	
43.10 αὐτοὺς	αὐτοῖς
43.22 εὐδοκίης	εὐδοκίης
43.25 Ἀνελθόντων	Ἀνελθόντων
43.26 μελετώντων	μελλόντων
44.2 τῆς μονῆς	μονῆς
44.2 Ὀλυμπικοῦ	Ὀλυμπιακοῦ
44.22-24 Ταῦτα οὖν – προεξεθέμην πλατύτερον om.	habent
45.27 κατειλημμένος	κατειλημμένος
47.7 κατειλημμένοι	κατειλημμένοι
47.13 αὐτῷ	αὐτὸ
47.31 οἶδα ὅτι	οἶδα
47.33 ὃ θεόσοφε	θεόσοφε
47.62 ἐναλλῶναι	ἐναλλῶναι
47.91 ἀπεργαζόμενος	ἀπεργαζομένων

Τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας β και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου Η μάς οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το χειρόγραφο Η και τα χειρόγραφα Α Β C D E M κατάγονται, ανεξάρτητα το ένα από τα άλλα, από ένα χαμένο κοινό πρόγονο, που ονομάζουμε α.

4. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας β

Η ομάδα χειρογράφων β (A B C D E M) διαιρείται σε δύο υπο-ομάδες. Η πρώτη, που την ονομάζουμε γ, αποτελείται από πέντε χειρόγραφα: A B C D E. Η δεύτερη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο M. Στο συμπέρασμα αυτό μάς οδηγούν τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας γ από τη μία πλευρά και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου M από την άλλη.

Συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας γ

	A B C D E (= γ)	M cum cett. recte
31.3	κατεληλυθότος τοῦ αὐτοῦ	κατεληλυθότος
31.3	τίμιον καὶ om.	habent
32.7	πλησίω	πλησίον
33.11	καταλάβη	καταλάβοι
34.18	φώνησον	κάλεσον
34.27	ἐπὶ τοῖς ῥήμασι (ῥήμασιν E)	ἐν τοῖς ῥήμασι
35.7	ἀνωφελῶς (ἀνοφ- E) εἰς ἰατροῦς	εἰς ἰατροῦς ἀνωφελῶς
35.11	αὐτῇ	αὐτὴν
35.24	συνανελθῶν	συνελθῶν
35.29	καὶ post ὅτι om.	habent
36.15	ἀναστατεῖς (-τῆς E)	ἄστατεῖς
38.21	εἰδότες	ἰδόντες
41.2	πλείστου	πλείστην
41.20	ἄσιτος διαμείνας καὶ ἄφωνος	ἄφωνος διαμείνας (διακεείμενος H) καὶ ἄσιτος
42.2	δι' ἀναγραφῶν (-φαίων E)	διὰ γραφῶν
43.22	συνανακομῆσαι	συνανακομίσαι
45.22	αὐτὸν ἀληθῆ	αὐτὸν
46.4	ὁ πατήρ om.	habent
47.3	προσκαθαιρεθεῖς	προκαθαιρεθεῖς
47.23	ἄσχαλε	ἄσχαλλε
47.52	τοῦ post σώματος om.	habent

Διαχωριστικά σφάλματα του κώδ. Μέναντι του γ

M	A B C D E (= γ) cum HP recte
31.19 νηχούμενος	νηχόμενος
31.21 ἀδελφὸν om.	habent
32.12 ὄντος	ὄντως
32.14 τοῦ ante Χριστοῦ om.	habent
33.1 Ἡσαάκιος	Ἰσαάκιος
33.18 αὐτῷ	αὐτοῦ
33.30 σύμβουλον	σύμβολον
34.4 Κόρας	Κόρακος
34.35 ἐπὶ πολὺ	ἐπὶ τὸ πολὺ
36.1 συγγενῶς	συγγενῶν
35.8 ἐπ' ἀλλήλων	ἐπαλλήλων
36.4 ἀποδιδράσκοντος	ἀποδιδράσκοντας
36.9-10 καὶ νουθετηθεῖς – κανονισθεῖς om.	habent
36.11 διίσταται	διίστατο
36.13 σὲ post Ἀντώνιε transp. M	
37.9 τύπται	τύπτε
37.18 ἄρα	ἄρφα
37.18 καὶ ante δευτεροῖ add.	om.
37.19 ἄλλαφα	ἄλφα
38.1 τῶν	τὸν
38.19 ἀδελφοί, τοῦ Θεοῦ	Θεοῦ, ἀδελφοὶ
40.7 οὔτω	οὔτως
41.21 Ὅτε οὔν	Ὅτε δὲ
42.16 ἐπταισμένον	ἐπταισμένων
43.13-14 Ἡράκλην ὀνομαζομένου ὀρμώμενον om.	habent
43.36 εὐλογίας	εὐλογίας
45.5 προσκυνῆσθαι	προσκυνεῖν
45.10 προσκυνῆσθαι	προσκυνεῖσθαι
46.11 διηθύναι	διιθῦναι

47.15 πνευματέμφορον	πνευματόφθεγκτον
47.17 πεπληρωμένης	πεπληρωμένος
47.46 δεξαμένων	δεξαμένου
47.54 ἐχρωδῶς	ἐχθρωδῶς
47.84 αὐτὸ πιστῶς	πιστῶς αὐτὸ
47.86 ἐγγραφή	ἐν γραφῇ

Τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας γ και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου Μ δείχνουν ότι αφενός το χειρόγραφο Μ και αφετέρου τα χειρόγραφα Α Β C D E κατάγονται, ανεξάρτητα το ένα από τα άλλα, από ένα χαμένο κοινό πρόγονο που ονομάζουμε β.

5. Οι σχέσεις των κωδίκων της ομάδας γ

Η ομάδα χειρογράφων γ (Α Β C D E) διαιρείται σε δύο υπο-ομάδες. Η πρώτη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο Α. Την δεύτερη, που την ονομάζουμε δ, την αποτελούν τέσσερα χειρόγραφα: Β C D E. Οι ομάδες αυτές (Α και δ) είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Στο συμπέρασμα αυτό μάς οδηγούν αφενός τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας δ, τα οποία δεν παρουσιάζει ο Α, και αφετέρου τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου Α έναντι των Β C D E.

Συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας δ

Β C D E (= δ)	Α cum cett. recte
31.11 et 32.19 ἀφανῆσαι	ἀφανίσαι
32.21 ἀγελιδῶν	ἀγελιδὸν
33.4 ψυχοφελῆ	ψυχωφελῆ
33.39 προσδεικνύων	προδεικνύων
34.6 ὄδευεν	ᾠδευεν
34.9 πτωθεῖς	πτοηθῆς
34.11 οἷς	οἷ
42.6 Εὐτρέπησον	Εὐτρέπισον

43.13	Βυθυνίαν	Βιθυνίαν
43.30	εἰσείει	εἰσήει
47.74	ὁ	εἰ ὁ

Διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου A έναντι των B C D E

A	B C D E cum cett. recte	
31.1	Ἰωαννηκίου	Ἰωαννικίου
31.6	μονήν om.	habent
31.6	Θάσιον	Θάσιον
31.10	γεγεννήσθαι	γεγενῆσθαι
31.11	τῶν ante ὄφρων add.	om.
31.13	εὐκτηρίῳ om.	habent
31.14	αὐτὸς om.	habent
31.16	βοᾶ οἷς	βιαίοις
32.3	ἐνθέως	ἐνθεος
32.11	βοήθει μοι μέγα om.	habent
32.14	ἐπτὰ ἡμερῶν	ἐπταήμερον
33.7	ἐμμένον	ἐμμένων
33.12	κατατηχίσας	κατηχίσας
33.21	φεισάντων	φησάντων
33.39	ποιμνιαρχίας	ποιμνιαρχίας
34.7	Μερίλου κόμεως	Μεριλουκώμεως
34.7	μέλλωμεν	μέλλομεν
34.9	ἐπισυρομένην	ἐπισυρομένην
34.11	αὐτοῦς	αὐτοῦ
34.11	οὔς	οἷ
34.13	ἐσθήσεως	αἰσθήσεως
34.19	μου post φωνήσαντος δὲ add.	om.
34.24	πορευσομένους	πορευσομένου
34.26	τ' αὐτῷ	ταὐτῷ
34.26	εὐρήσις	εὐρήσας
34.26	καὶ post σεσωσμένον add.	om.
34.27	ἐπαναστρέψης	ἐπαναστρέψεις

34.28	συνοδοπορῶν	συνοδοιοπορῶν
34.30	τὴν ὁδὸν	τῆ ὁδῶ
34.36	λιστῶν	ληστῶν
35.3	ἡγησάμενος	λογισάμενος
35.8	συγγόνων	συγγενῶν
35.14	ἐξαγορεύσης	ἐξαγορεύσεις
35.21	ἀποδημεῖ	ἐκδημεῖ
35.27	φορτίων	φορτίον
37.12	ἀπελθεῖν	ἀνελθεῖν
37.23	σε	σοι
38.4	αὐτῷ	αὐτὸ
38.6	εὐρῶντος	εὐρόντος
38.9	αὐτῷ om.	habent
38.19	ἦν θέλημα	θέλημα ἦν
38.23	ταῦτα	τοιαῦτα
39.2	καὶ θαύματα om.	habent
39.7	λαβόν	λαβῶν
39.16	κλίνασα αὐτῆς	αὐτῆς κλίνασα
39.16-17	προσκυνήσασα αὐτῷ om.	habent
40.9	καινὸν	κενὸν
41.2	ἐκ τῶν ἐγκάτων καὶ	ἐκ τῶν ἐγκάτων
41.6	λέγων	ὀλίγον
41.6	αὐτῷ post μείνον transp.	
41.17	φίλος συμπαθέστατος	φιλοσυμπαθέστατος
43.13	Βυθινίαν	Βιθυνίαν
43.35-36	ἔπεμψεν ὁ πατήρ	ὁ πατήρ ἔπεμψεν
44.13	τερπνὸν	τερπνότατον
44.16	κατασχῶντες	κατασχόντες
45.2	προφητικώτατον	προφητικώτατον
45.4	πρωτοβεστηάριον	πρωτοβεστιάριον
45.8	τὸν λόγον post προτεῖναι add.	om.
46.4	Ὅτι	Ἔτι
46.12	ὑπὸ	ἀπὸ

46.18 κατακλησθεῖς	κατακλεισθεῖς
46.24 ἀναθρόξεως	ἀναθρόξεως
47.12 χειρωτονηθέντας	χειροτονηθέντας
47.14 αὐτῶ	αὐτῶν
47.25 ἐκβαλεῖν	ἐκβάλλειν
47.27 οἰκιακοὶ	οἰκειακοὶ
47.41 τὴν κεφαλὴν	τῆς κεφαλῆς
47.48 ἰδιώχειρα	ἰδιόχειρα
47.59 τῷ post Κυρίλλω om.	habent
47.65 αὐτῷ στόματι	αὐτοστοματὶ
47.73 Θεοῦ	Θεῶ
47.74 ὡς	εἰ ὁ
47.74 τῆς ἱερωσύνης om.	habent
47.77 οἱ	ἦ οἱ

Τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου A και τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας δ δείχνουν ότι το χειρόγραφο A και τα χειρόγραφα B C D E, ανεξάρτητα το ένα από τα άλλα, κατάγονται από ένα χαμένο κοινό πρόγονο, που ονομάζουμε γ.

6. Οι σχέσεις των κωδίκων της ομάδας δ

Η ομάδα χειρογράφων δ (B C D E) διαιρείται σε δύο υπο-ομάδες. Η πρώτη, που την ονομάζουμε ε, αποτελείται από τρία χειρόγραφα: B C και D¹⁸⁷. Η δεύτερη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο E. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουμε με βάση αφ' ενός τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων B C D και αφ' ετέρου τα διαχωριστικά σφάλματα που παρουσιάζει ο κώδικας E έναντι των λοιπών τριών χειρογράφων.

¹⁸⁷ Το ότι οι B, C και D αποτελούν μια υπο-ομάδα αποδεικνύεται και από το σημαντικό κωδικολογικό στοιχείο που ήδη επισημάναμε, ότι δηλ. στο 35.29, ανάμεσα στο *καὶ συντόμως μεθίστασαι* και στο *Ταῦτα ἀκούσας*, παρατηρεῖται κενό στους

Συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας ε

B C D (= ε)	E cum cett. recte
31.7 προσωρήσαντος	προσορησαντος
31.20 ξηρὰ	ξηρᾶ
31.22 ζητήσαι	ζητεῖ σε
33.1 Ἰσαάκιος	Ἰσαάκιος
33.2 γυναικίου	γυναικειίου
34.10 νεμώμενον	νεμόμενον
34.14 ἀφείς	ἀφ' ἧς
34.15 κατέλιξαν	κατέληξαν
34.32 διὸ	δύο
34.24 ἀπολωλότης	ἀπολωλότος
35.9 οἰκτηρήσας	οἰκτειρήσας
35.25 ψυχοφελῆ	ψυχωφελῆ
36.10 κανωνισθεῖς	κανονισθεῖς
36.11 κανωνισθῆναι	κανονισθῆναι
36.20 τεσσαρακοντὴν	τεσσαρακοστὴν
38.8 εἶδητε	ἴδητε
39.18 μελετομένους	μελετωμένους
40.11 ἐθρήνησεν	ἐθρήνησεν
44.13 τερπνώτατον	τερπνότατον
45.4 κουράτορα	κουράτωρα
46.18 κατακλισθεῖς	κατακλεισθεῖς
46.21 χλιαρότητος	χλιαρότητος
47.27 οἰκιακοὶ δὲ	οἰκειακοὶ
47.36 ἀπωλείας	ἀπωλείας
47.37 φαῖνῆ	φαινῆ
47.54 ἐχθρῶς	ἐχθρωδῶς
47.58 ἀποπεσαίτωσαν	ἀποπεσέτωσαν
47.65 αἰρέσεων	αἰρέσεως

κώδικες, χωρίς όμως να συνοδεύεται από διακοπή στη ροή του κειμένου. Τα φύλλα των B, C και D όπου παρατηρείται το κενό είναι αντίστοιχα τα 52^v, 103^v και 102^v.

47.80	χριστονύμωσ	χριστωνύμωσ
47.83	ἐχθαῖς	ἐχθραῖς

Διαχωριστικά σφάλματα του κώδικα E έναντι των B C D

E	B C D (= ε) cum cett. recte
31.5 δὲ	ἤδη
31.5 βορᾶν	βοροῶν
31.6 Ἀπολλωνιάδος	Ἀπολλωνιάδος
31.7 ὑπαντήν om.	habent
31.7 αὐτόν	αὐτοῦ
31.9 αὐτόκλητον om.	habent
31.12 καθικετεύοντι	καθικετεύει
31.12 εἰς πλοιάριον	οἷς πλοιαρίω
31.12 οὓν εἰσελθὼν	συνεισελθὼν
31.16 ὄνπερ	ὄνπερ
31.16 φέρον	φέρων
31.18 ὀρόντων	ὀρώντων
31.19 ἀνεχόμενος	νηχόμενος
31.19 πλήθη	πλήθει
31.20 ταῦτην	ταύτη
31.22 γνώρησον	γνώρισον
31.22 ζητή σε	ζητεῖ σε
32.2 ἀνοτάτων	ἀνωτάτων
32.3 πάνοι	πάνυ
32.3 ἐπισήλθεν	ἐπεισηλθεν
32.4 αὐτόθη	αὐτόθι
32.5 Τοπαρχῆ	Τοπάρχη
32.9 δαίμον	δαίμων
32.9 Οὓ	Οὓ
32.10 ὡς om.	habent
32.15 μονιᾶν	μονίαν
32.17 κάμπει	κάμπη

32.18	μοναζόντω	μοναζόντων
32.19	δυσωπήσαντες τοῦ	ἐδυσώπησαν
32.19	ἅγιος post ὁ δὲ add.	om.
32.20	φησὶν ἄγομεν	ἄγομεν φησὶν
32.20	αὐτὸς om.	habent
32.20	εἶδω	ἶδω
32.23	ἔτη	ἔτι
32.23	λοιμενομένη	λυμαινομένη
32.27	λευκὸν — λήϊον om.	habent
32.30	κατόπειν	κατόπιν
33.1	Ἰσάκιος	Ἰσαάκιος
33.1	κουράτωρ	κουράτωρ
33.1	προαστείου	προαστείων
33.4	ἐφενῆ	ἐφ' ἐνὶ
33.5	Ἰσάκιε	Ἰσαάκιε
33.10	συνισιόντων	συνεισιόντων
33.10	δηλόσω	δηλώσω
33.13	μοναχοῖς om.	habent
33.13	Ἰσακίω	Ἰσαακίω
33.15	Ἦν	Ἦν
33.15	εὐχρηστος	εὐχρηστος
33.18	καὶ post προεφήτευσεν add.	om.
33.20	παροδηγηθήσα	παροδηγηθεῖσα
33.20	τὸν τίνος	τόν τινος
33.21	Ἰσακίου	Ἰσαακίου
33.23	Ἰσάκιος	Ἰσαάκιος
33.24	ἀποκαρεῖς δὲ	ἀποκαρεῖς
33.25	πρόρησιν	πρόρησιν
33.27	εὐλογηθήσης	εὐλογηθείσης
33.28	τῆς γραῦς	τῆς γραῶς
33.29	λαβὸν	λαβὼν
33.30	δίδωσιν τῇ θυγατρὶ	τῇ θυγατρὶ δίδωσι
33.30	δαχθήσα	δηχθεῖσα

33.31	στερῶς	στερρῶς
33.31	καταβληθήσα εἶπεν	καταβληθεῖσα
33.32	γραΐδη	γραῖ
33.34	εἰθέλησεν	ἠθέλησε
33.34	ἠτοιμάστω	ἠτοιμάστο
33.34	δέδοτε	δέδοται
33.35	ἐκεῖθεν καὶ	ἐκεῖθεν
33.35	οὐ τοῖς τυχοῦσιν om.	habent
33.36	ἐκμηλισσομένη λέγει πρὸς αὐτὸν	ἐκμειλίσσεται ἐρωτῶσα
33.38	τὴν μετάστασίν σου ταχίαν	ταχεῖαν τὴν ἐπιστάσιαν
33.41	νοοσίσα vel νοσσίσα	νοσήσασα
33.43	τιμίαν om.	habent
33.43	διάδοχον post ἀξίως transp.	
34.3	πρὸς post καὶ om.	habent
34.5	χρισμοδίαν	χρησμοδίαν
34.9	λοιπὸν post ὄρα (sic) add.	om.
34.12	ἴδει	ἦδη
34.13	ἠσύχασαν (sic) καὶ	ἠσυχάσαντες
34.13	ὥσπερ — αἰσθήσεως om.	habent
33.14	ὑποσένοντες	ὑποσαίνοντες
34.14	χροτῶν	χρώτων
34.22	λέγουσιν αὐτῷ	λέγουσι
34.24	πορευσομένου	πορευσομένου
34.26	τῷ ἀπολωλὸς	τὸ ἀπολωλὸς
34.27	πληροφωρεθεῖς	πληροφορηθεῖς
34.29	συννομαία	συννομέα
34.30	κατ' ὀλίγον om.	habent
34.32	ὠφθῆναι	ὀφθῆναι
34.33	ἴδη	ἦδη
34.33	ἀλλήλους	ἀλλήλοις
34.34	εἶ om.	habent
34.35	μόνος post πῶς add.	om.
34.35	ἐπὶ πολλοὶ	ἐπὶ τὸ πολὺ

34.36	καὶ	ἦ
34.37	ἔχον	ἔχων
34.38	ὑπερανίσταται om.	habent
34.39-40	μὴ καθορώμενος ἴστατο	ἴστατο μηδ' ὅλως καθορώμενος ὑπ' αὐτῶν
34.40	Χορισθέντων	Διακριθέντων
34.41	περιερωῶν	περιαίρων
35.1	ὀνομαζομένης om.	habent
35.3	αὐτόθη	αὐτόθι
35.3	λογησάμενος	λογισάμενος
35.4	τοῦ ante Χριστοῦ om.	habent
35.6	θεραπενίδων	θεραπαινίδων
35.6	φαρμαχθήσα	φαρμαχθεῖσα
35.7	ἀνοφελῶς	ἀνωφελῶς
35.12	χριστομημήτως	χριστομιμήτως
35.13	εὐλαβεῖς	εὐλαβῆς
35.14	ἅγιον	πατέρα
35.16	ὀφείλωμεν	ὀφείλομεν
35.19	προσκαλεῖτε σαι	προσκαλεῖταί σε
35.20	κομισάμενος	κομισάμενος
35.21	ἐκδημῆ	ἐκδημεῖ
35.21	ἀπὸ τοῦ κόσμου	ἀπὸ κόσμου
35.25	ψυχοφελεῖ	ψυχοφελῆ
35.30	φροντήσας	φροντίσας
35.31	κεκοίμηται	κοιμᾶται
36.1	ἔτη	ἔτι
36.1	δι ὀγμῶν	διωγμῶν
36.4	θρόνον	θρόνων
36.10	νουθετιθεῖς	νουθετηθεῖς
36.11	διήστατο	διίστατο
36.11	καὶ σκοτόσεως post λοίμης add.	om.
36.11	ἀνίει	ἀνήει
36.11	τὸ ἔτι	τούτῳ ἔτι

36.12	ἅγιος πρὸς αὐτὸν	πατὴρ
36.13	ἐνουθέτησα post σε add.	om.
36.14	συναγωνησάμενός σου	συναγωνισάμενός σοι
36.15	ἀναστατῆς	ἀστατεῖς
36.15	γνώθη	γνώθι
36.16	μόνον om.	habent
36.16	ὀφείλεις	ὀφείλεις
36.16	ἐν σκληρᾷ παιδία	ἐν σκληρᾷ παιδείᾳ
36.17	καὶ αὐτόν om.	habent
36.17	σωθήσει	σωθήση
36.18	ἡμῆσοι	ἡμισυ
36.19	πληγῆς	πληγεῖς
36.20	κεκοίμητε	κεκοίμηται
37.2	πιστὸς	πιστῶς
37.3	τὸν ante ποταμὸν add.	om.
37.4	καὶ post ὀλισθήσαντος add.	om.
37.10	βαλὸν	βαλῶν
37.15	ψελλίζον	ψελλίζων
37.15	ἄκρος	ἄκρως
37.16	δὴ ἐσθόμενος	καὶ αἰσθόμενος
37.19	σου post γλώσσαν (sic) transp.	
37.20	ὅπως ante θεάσομαι add.	om.
37.21	δημιουργὸς	δημιουργὸς
37.23	ἀποδιδόμενος	ἀποδόμενος
37.24	ψελλίζων	ψελλίζουσαν
37.24	ἔτη	ἔτι
37.25	Καὶ ante ὡς add.	om.
37.25	δὲ om.	habent
37.26	τῷ	τὸ
38.1	δὲ om.	habent
38.1	ἐκεῖνον	τοῦτον
38.4	καὶ post κτίζεται add.	om.
38.5	πυλὸνα	πυλῶνα

38.6	παρήναι	παρεΐναι
38.9	προσέλθεται	προσέλθετε
38.9	ὥς	ὥσπερ
38.9	βούλεσθαι	βούλεσθε
38.10	πρὸς τὴν οἰκοδομὴν περινοστήσαντος	περινοστήσαντος τὴν οἰκοδομὴν
38.14	ἤδη om.	habent
38.15 et 39.17	εἰσέδοι	εἰσέδου
38.17	λίαν om.	habent
38.20	καὶ κοπωμένῳ	κεκοπωμένῳ
39.2	κατορθώματα	κατορθώματα
39.5	λαβεῖν	λαβὼν
39.5	συνανάγαγε om.	habent
39.10	πτοήτε	πτοεῖται
39.11	ὑποσένει	ὑποσαίνει
39.11	ὑποπτίσσει	ὑποπτήσσει
39.12-13	Ἐλθούσης ... αὐτῆς ... πλησιασάσης	Ἐλθούση ... αὐτῆ ... πλησιασάση
39.17-18	προμελετομένους	προμελετηθέντας τε καὶ μελετωμένους
39.20	δημιουργηθήσιν	δημιουργηθεῖσιν
39.20	τὸ πέρας post ἐντολὴν add.	om.
39.22	τῶν post Χριστοῦ transp.	
39.23	ἐργάται	ἐρασταί
39.27	αὐτοψὴ	αὐτοψεῖ
39.27	ὀσίας ante εὐχὰς add.	om.
40.1	Παρέβαλλον ἄλλοτε πτωχοὶ πρὸς τὸν ὅσιον αἰτούντες (sic) ἐλεημοσύνην	Πτωχοῖς — αἰτοῦσι
40.2	ὁ πατήρ om.	habent
40.2	ἦ	μήτε
40.3	δῶς	δὸς
40.9	τρισθέντος	τρηθέντος

40.9	ἔλεον	ἔλαιον
40.11	ἀνικοΐαν	ἀνηκοΐαν
40.11-12	καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ καὶ μετάνοιαν βαλόντος, ἐθαύμασεν τὴν προφητικὴν αὐτοῦ διόρασιν	καὶ ἐλθὼν — διόρασιν
41.2	ἐκ τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ καὶ	ἐκ τῶν ἐγκάτων
41.4-5	Ἄπελθῶν (sic) δὲ ἀπήγγειλεν τῷ ἁγίῳ	Ὡς δὲ ἀπελθὼν τῷ πατρὶ ἀπήγγειλε
41.5	τὸν ante Εὐστράτιον add.	om.
41.5	ὁ [sic] ante Νικόλαος add.	om.
41.5-6	ὁ [sic] δὲ ἅγιος λέγει πρὸς αὐτὸν· Μεῖνον ὀλίγον τέκνον	Μεῖνον — θαυμάσιος
41.8	ἀρτίως post ἀποθάνη add.	om.
41.8	τῷ νῦν, εἰπὼν om.	habent
41.11-12	εὔρεν αὐτὸν ἐρρωμένον. Καὶ ἔγνω ὅτι	ἐρρωμένον καταλαβὼν — ἀκριβολογήσας, ὡς
41.12	ἐνὶ	ἦν
41.13	μετὰ τὸ μαθεῖν om.	habent
41.13	ἔλαβεν τὴν ἀνάρρωσιν	ἐπλούτησε τὴν ἀνάρρωσιν
41.14	ἀπὸ τῆς νόσου ἀναρρωσθέντος	ἀναληψαμένου ἀπὸ τῆς νόσου
41.18	καὶ κοπιακῶς	κεκοπιακῶς
41.20	ἐκεῖσαι	ἐκεῖσε
41.20	κύκλω τε ἰσταμένων (sic)	κυκλοτερῶς περιϊσταμένων
41.21-22	ἐκλείπουσιν ἐόρα (sic)	συνεκλείπουσιν αἰσθόμενος εἶδεν
41.24	ἐνισχύοντα αὐτὸν	πατέρα καὶ ἐνισχύοντα
41.24-26	ἦλθεν [sic] εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ χαίρων καὶ ὑγιαίνων καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν	εὐθύς — αὐτοῦ
42.7	μετακαλεῖτε σε	μετακαλεῖται σε
42.8-9	μὴ νοήσας τὸ λεχθὲν παρὰ τοῦ ἁγίου	μὴ νοήσας — τὸ ῥηθὲν
42.9	ἦ	εἶ

42.9	ζητιθείη	ζητιθείη
42.13	τέλος	πέρας
42.13-15	εἰ αὐτῶ — ἐδουλώθημεν om.	habent
42.17	εὐρεθήεν	εὐρεθεῖεν
42.21	τῆς Λυδίας	Λυδίας
42.21	ὁ (sic) ἀμετανόητος post ἀποθνήσκει add.	om.
43.1	εὐλαβεῖς	εὐλαβῆς
43.1	πάνοι	πάνυ
43.2	πλησιοχώρω	πλησιοχώρω
43.4	θεοχαρίτωτα	θεοχαρίτωτα
43.4	καὶ ante φησὶν add.	om.
43.4	τότε om.	habent
43.6	θείαν	θέαν
43.7	ἕξι λίου	ἕξ ἡλίου
43.8	Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς αὐτὸν	Ὁ δὲ
43.11	αὐτοῦς	μετ' εἰρήνης
43.14	ὀρμώμενον om.	habent
43.14	μικρὸν ὕστερον om.	habent
43.18	ἵχνη αὐτοῦ	αὐτοῦ ἵχνη
43.22	λοιπῶν	λοιπὸν
43.24	φανῆ	ἀποδειχθῆ
43.25 et 45.1	ἔτη	ἔτι
43.27	καθ' αὐτῶ	καθ' ἑαυτὸν
43.27	δὲ om.	habent
43.28	ἀπήρχεν κομηζόμενος	χάριν ἀπήρχοντο κομιζόμενος ἕκαστος
43.28	δὲ post πάντας transp.	
44.1	μακαριστάτου	μακαριωτάτου
44.2	Ζαχαρία	Ζαχαρίου
44.10	ὥρα καὶ ἡμέρα	ἡμέρα καὶ ὥρα
44.14	ἀψίδας	ἀψίδας
44.17	κατήλθων	κατήλθον

44.19	σωματικοῖς om.	habent
45.5	προσκυνῆν	προσκυνεῖν
45.7	ἀπογυμνώσε	ἀπογυμνώσαι
45.14	χρηστῆς ὑπολείψεως	χρηστῆς ὑπολήψεως
45.14	πλήρη om.	habent
45.18	χωριζόμενοι	χαριζόμενοι
45.24	καταττόμενοι	καταταττόμενοι
45.25	ἀκούσαντες παρὰ τοῦ πατρὸς πρω (sic) τοῦ ἐξειπεῖν αὐτοὺς τὰ τοῦ βασιλέως σταλ- θέντα	πρὸ τοῦ ἐξειπεῖν ἀκούσαντες παρὰ τοῦ πατρὸς
45.27	κατηλλημένος	κατειλημμένος
46.3	διοκτῶν	διωκτῶν
46.3	στιβαρότητα	στιβαρότητα
46.7	ἀποθανεῖτε	ἀποθανεῖται
46.11	διεξάγοντος καὶ διηθύνοντος	διεξάξει καὶ διίθῆναι
46.11	ἅγιος (sic) πρὸς αὐτὸν	φησὶν
46.15	ὁμολογίας	εὐσεβείας
46.18	κατάκλειστος	κατακλεισθεῖς
46.19	Σαμψῶ	Σαμψών
46.20	ἥμισοι	ἥμισυ
46.24	τῶν εὐσεβῶν ἀναθρόξεως om.	habent
46.26	ἐστόλιστω	ἐστόλιστο
46.29	καθερεθέντος	καθαιρεθέντος
47.4	εἰσχίσματα	εἰς σχίσματα
47.9	εἰσάγγελον	ἰσάγγελον
47.13	εἰς ἱεροσύνην	τῆς ἱερωσύνης
47.17	συναίσεως	συνέσεως
47.33	ἀπορραγῶσιν	ἀπαλλαγῶσιν
47.34	οἶδες	οἶδας
47.34	ἴττον	ἦττον
47.36	ἐνῆ	ἐνὶ
47.38	ὄν	ὄν

47.39	διερεῖ	διαιρεῖ
47.40	ἀνώας	ἄνοας
47.43	ἀλλεπάλληλων	ἀλλεπάλληλον
47.43	καὶ ante τούτοις om.	habent
47.51	ἱερουργοὶ παρὰ χριστιανοῖς λογισθήσονται, τὸν om.	habent
47.54	δοθίει	δοθείη
47.54	καταμερήσωσιν	καταμερίσωσιν
47.54	ἐκθικῶς	ἐχθρωδῶς
47.57	πρότον	πρῶτον
47.57	εἰκονομάχων	εἰκονομάχον
47.57	ὄς	ὡς
47.67	οἶδο πῶς	οἶδ' ὅπως
47.74	μειάνας	μιάνας
47.75	ἐμπυσιμοῖς	ἐμπυσιμοῖς
47.78	ἄψηγτο	ἄψωνται
47.80	χρηστονύμω	χριστωνύμω
47.83	ἐχθραις	ἐχθραῖς
47.87	θυειπόλων	θυηπόλων

Τα συνδετικά σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας ε και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου E έναντι αυτών δείχνουν ότι οι κώδικες E και B C D, ανεξάρτητα ο ένας από τους άλλους, κατάγονται από ένα χαμένο κοινό πρόγονο που ονομάζουμε δ.

7. Ο κώδικας E

Όπως αναφέραμε παραπάνω (σσ. 79-81), οι πολλές σωστές κοινές γραφές των κωδίκων B C D E, σε αντίθεση με τα διαχωριστικά λάθη του A, δείχνουν ότι οι κώδικες B C D E αποτελούν μία υπο-ομάδα και, επομένως, ο E ανήκει στην υπο-ομάδα αυτή. Όμως, ο E παρουσιάζει με τον A πολλές και αξιοσημείωτες κοινές γραφές σε ολόκληρο το κείμενο. Για τις §§ 31-47 οι περισσότερες από αυτές τις γραφές εντοπίζονται στην αρχή της §47, και

συγκεκριμένα στις εξής περιπτώσεις, όπου ο E αντιγράφει κείμενο που υπάρχει μόνο στον A:

E cum A	cett. recte
37.14 εὐπορεῖτο	εὐπόρητο
40.10 συνεσθόμενος	συναισθόμενος
41.10 ἀπαγγεῖλαι	ἀπήγγειλε
42.4 ἀνέρχεται	ἔρχεται
44.9 Ὦ	Ὦς
47.7 ὀρθοδοξεῖν οἰομένων	ὀρθοδοξούντων
47.7 εἶτε om.	habent
47.7 φιλοδοξίας	φιλοθείας
47.7 ἔρωτι	ἔρωτι
47.7 ἢ ἐθελοσοφίας ὄγκω post ἔρωτι add.	om.
47.8 ἢ	εἶτε
47.8 ἢ δαμονιώδους (-νιόδους E) πεπληρωμένοι οἰήσεως post ἀφορμῆ add.	om.
47.30 μέλη	μέλει
47.33 ἴσθη	ἴσθι
47.35 μέσον	μέσω
47.92 θέλουσιν	ἐθέλουσι(ν)

Οι κώδικες E και P.

Σε ορισμένα σημεία των §§31-47 ο κώδικας E φαίνεται να έχει συμβουλευτεί και τον σύγχρονό του P. Συνδεδειγμένες γραφές των E και P είναι οι εξής:

cett.	E cum P recte
14.16 τράγων B C D H	τράγον
25.32 κατακληθείς A B C D H	κατακλιθείς (κατακλιθεῖς E)
28.11 μετὰ εὐλαβείας A B C D H	μετ' εὐλαβείας
41.21 Ὅτε A B C D : Ὅτε οὖν M	Ὅτε δὲ (etiam H)
43.5 ψυχῆς τε A B C D H M	ψυχῆς
43.18-19 καὶ τὰ τίμια - κατασπάσασθαι om. A B C D M	habent (etiam H)

45.28 ἔμεινεν A M : ἔμενεν B C D ἐνέμενεν (etiam H)

Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε το σφάλμα των χειρογράφων A B C D, που ο E φαίνεται ότι διόρθωσε: 32.26 αὐτῷ A B C D : αὐτὸν E cum H M P recte. Μάλιστα, στο κεφάλαιο 35.1 ο E μόνος του από τα οκτώ χειρόγραφα έχει τη σωστή γραφή: τοῖς A B C D : τῆς H M P : τοῖς τῆς E recte. Αυτό επιβεβαιώνει ότι ο E ανήκει στην υπο-ομάδα γ (χειρόγραφα A B C D E), όμως συμβουλευθήκε και άλλον κώδικα, τον P.

Συνεπώς, ο E είναι συμπεφυρμένος (contaminatus), καθώς, χωρίς να απομακρύνεται εντελώς από την υπο-ομάδα δ (B C D), σε πολλά σημεία ακολουθεί κυρίως τον A, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις τον P. Επιπλέον, κύριο χαρακτηριστικό του είναι οι παραλλαγές του κειμένου, που προέκυψαν πιθανότατα από την πρόθεσή του να απλοποιήσει τη γλώσσα, ώστε να προσφέρει στους αναγνώστες του ένα κείμενο περισσότερο κατανοητό (βλ. ενδεικτικά παραπάνω, σσ. 86-90, τα διαχωριστικά σφάλματα και τις ιδιότυπες γραφές του E που αφορούν στα χωρία 33.36, 33.38, 39.12-13, 41.14 κ.ά.).

8. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας ε

Η ομάδα χειρογράφων ε (B C D) διαιρείται σε δύο υπο-ομάδες. Η πρώτη, αποτελείται από δύο χειρόγραφα: B και D. Η δεύτερη εκπροσωπείται μόνο από το χειρόγραφο C. Στο συμπέρασμα αυτό μας οδηγούν τα συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων της ομάδας ζ από τη μία και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου C έναντι των υπολοίπων από την άλλη¹⁸⁸.

¹⁸⁸ Σύμφωνα με την T. Matantseva, «Éloge», σ. 101, σημ. 18 και 20 αντιστοίχως, ο B κατάγεται από τον D, ο οποίος με τη σειρά του είναι αντίγραφο του C, όπως αναφέρει ότι αποδεικνύει στη διατριβή της για τον Βίο του Θεοδώρου Στουδίτου (βλ. παραπάνω, κεφ. 3.1, σ. 64, σημ. 174). Όμως, όπως αποδεικνύουμε παραπάνω στο κεφ. 3.1, σ. 58 και σημ. 159, ο B είναι παλαιότερος του D και επομένως δεν αντιγράφκε από εκείνον. Ότι ο D είναι αντίγραφο του C είχε υποστηρίξει παλαιότερα ο Loenertz: «Le panégyrique de S. Denys l'Aréopagite par S. Michel le syncelle. Appendices. I. Les panégyriques composés par Michel, moine, prêtre et syncelle de Constantinople», *AnBoll* (Mélanges Paul Peeters II) 68 (1950) 104, χωρίς, όμως, να παρέχει αποδεικτικά στοιχεία. Τα αρκετά σε ποσότητα λάθη του C που καταγράψαμε κατά τη λεπτομερή αντιβολή των χειρογράφων μάς εμποδίζουν να δεχθούμε ότι τα χειρόγραφα B και D κατάγονται

Συνδεδεικμένα σφάλματα των χειρογράφων B και D

B D	C cum cett. recte
31.11 τάχα	ταῦτα
31.15 ἀνθοπλήζετο	ἀνθοπλίζεται
32.5 Τοπάρχει	Τοπάρχη
32.20 τόπον	κῆπον
33.3 Κλουκίου	Κλουβίου
33.3 σεμνίου punctis deleto post Κλουκίου it.	
33.8-9 Διά τινα – Εὐστρατίου om.	habet
33.14 ἔλευσιν	κέλευσιν
33.33 φησὶν post λέγεις transp.	
33.33 αὐτῇ om.	habet
33.35 κατερθοῦσα	κατελθοῦσα
33.39 τῆς ante ποιμνιαρχίας om.	habet
34.11 εἰδόντες	ἰδόντες
34.19 Χριστόφορον	Χριστοφόρον
35.2 ἠσύχαζεν (vel -σεν D)	ἠσύχασεν
35.11 ἴθια (vel ἴδια D)	ἴδια
35.15 καὶ αὐτοῦ – κανονιζόμενος om.	habet
35.22 ὡς ἡμέραι	ὁσήμεραι
36.5 ὀρηβάτας	ὄρειβάτας
36.14 συναγωνιζόμενος (-γο- B)	συναγωνισάμενος
36.18 ἀγίων	τιμίων
36.20 τεσσαρακοντὴν	τεσσαρακοστὴν
37.11 συγχόρησιν	συγχώρησιν
37.19 Πρόστεινόν σου	Πρότεινόν σου
38.21 ἀλείπῳς	ἀλύπῳς
39.2 κατορθώματα	κατορθώματα

από τον C και όχι από ένα χαμένο κοινό πρόγονο που ονομάζουμε ζ. Εξάλλου, τα πολλά συνδεδεικμένα λάθη των B και D παρουσιάζουν ως παράδοξο το ενδεχόμενο οι γραφείς των B και D να αντέγραψαν απ' ευθείας και να διόρθωσαν τα λάθη του C, ενώ οι ίδιοι ταυτόχρονα υπέπεσαν σε τόσα σφάλματα.

40.1	παραβαλοῦσιν	παρακαλοῦσι(ν)
40.7	ἔχει	ἔχεις
41.1	Εὐστρατίω om.	habet
41.8	λοιπὸν	εἰπὼν
42.16	ἐμπταισμένων	ἐπταισμένων
43.14	γενόμενον post χάριτι it.	om.
44.2	γεγονότως	γεγονότος
44.12	τρισοσίω	τρισοσίω
45.1	τοῦ	τῆς
45.10	ἐστάλλειτε	ἐστάλητε
45.10	αὐτῇ	αὐτὴν
45.24	οἰκονομάχου	εἰκονομάχου
46.13	λελαμπρησμένος	λελαμπρυσμένος
46.26	παλάμων	παλάμαις
47.40	ἄνους	ἄνοας
47.43	ἀλλεπαλλήλων	ἀλλεπάλληλον
47.50	προσκαθελλόντες	προσκαθελόντες

Διαχωριστικά σφάλματα του κώδικα C έναντι των B και D

C	B D (= ζ) cum cett. recte	
31.8	σὺν πᾶσι	σὺν πάση
31.17	ἀσίμοις	ἀσήμοις
32.21	μέσων	μέσον
32.21	ὄράτω	ὠρᾶτο
32.30	μεταβάσεις	μεταβάσης
33.34	δέδωται	δέδοται
34.11	μακρῶθεν	μακρόθεν
34.28	συνοδοπορῶν	συνοδοιοπορῶν
34.37	βλαπτώντων	βλαπτόντων
35.6	φραίνας	φρένας
35.21	ιάσης	ιάσεις
39.2	ὀφελεία	ὠφελεία
39.9	συνεστιάτωρας	συνεστιάτορας

43.3	σὺν καθημένου	συγκαθημένου
43.33	Ἐδέξατώ σου	Ἐδέξατό σου
44.10	ἔωθηνῶν	ἔωθινῶν
47.13 et 47.56	ἱεροσύνης	ἱερωσύνης
47.23	λοιδωρίαις	λοιδορίαις
47.39	κανῶνων	κανόνων
47.62	εἰκότος	εἰκότως
47.73	κανῶνα	κανόνα

Τα συνδετικά σφάλματα των χειρογράφων B και D και τα διαχωριστικά σφάλματα του χειρογράφου C έναντι αυτών δείχνουν ότι το C και τα B D κατάγονται από ένα χαμένο κοινό πρόγονο που ονομάζουμε ε.

9. Οι σχέσεις των χειρογράφων της ομάδας ζ

Τα χειρόγραφα B και D παρουσιάζουν το καθένα τα δικά του σφάλματα, τα οποία διαχωρίζουν το ένα από το άλλο¹⁸⁹.

Διαχωριστικά σφάλματα του κώδικα B έναντι του D

B	D cum cett. recte
31.1	Ἰωαννίκιου
31.2	Σιγριανὴν (κ punctis del.)

¹⁸⁹ Η στενή συγγένεια των δύο χειρογράφων αποδεικνύεται από το γεγονός ότι έχουν ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο (*Βίος* του Θεοδ. Στουδίτου, του Ιωαννικίου, του Οσίου Κόνωνος και *Εγκώμιο* του Μιχαήλ μοναχού στους Ταξιάρχες Μιχαήλ και Γαβριήλ). Για τη σωστή χρονολόγηση των B και D, βλ. παραπάνω, κεφ. 3.1, σσ. 58-59 και 62-64 αντιστοίχως). Στην παρούσα έρευνα θα στηριχθούμε στα δεδομένα από την δική μας λεπτομερή αντιβολή και στεμματική κατάταξη των χειρογράφων, σύμφωνα με την οποία οι κώδικες B και D κατάγονται από ένα χαμένο χειρόγραφο ζ. Πάντως, το ζήτημα δεν έχει μεγάλη σημασία για την παράδοση του κειμένου, αφού ισχύει και για τον *Βίο* του Ιωαννικίου αυτό που παρατηρεί ο Giannelli για την περίπτωση του *Βίου* του οσίου Κόνωνος, ότι δηλαδή τα χειρόγραφα Vaticanus Graecus 1256 και Vaticanus Ottobonianus Graecus 358 αποτελούν μεταγενέστερες αντιγραφές, «χωρίς καμία αξία»: βλ. C. Giannelli, «Probabili frammenti di un Menologio Premetafrastico di marzo e il corrispondente testo paleoslavo del 'Codex Suprasliensis'», στο Institut français d'études byzantines, *Mémorial Louis Petit. Mélanges d'histoire et d'archéologie byzantines*, Bucarest 1948, σ. 117, σημ. 4.

31.4	πνεῦματέμφορον μ supra lineam add.	πνευματέμφορον
31.4	θαυματόμβρουτον (alterum u supra lineam add.)	θαυματόβρουτον
31.5	βορῶν altero ρ supra lineam addito corr.	βορρῶν
31.7	ἔξεισι ει supra lineam addito corr.	ἔξεισι
31.12	συνειλθῶν	συνεισελθῶν
31.16	βιαῖος	βιαίοις
31.17	ἀρίγμασιν	συρίγμασιν
31.17	εὐσήμοις	ἀσήμοις
31.18	πρωῖν	πρωί
32.1	Ἐπερχομένου	Ἐπανερχομένου
32.4	ἐκεῖ punctis deleteo add. post ἐνὶ Β	om.
32.5	σπολαίων	σπηλαίων
32.6	παροδεύοντας	παροδεύοντας
32.8	παμμεγέθης	παμμεγέθης
32.9	κατασχῶν τοὺς πόδας punctis deletis ante ἐπερχόμενος it.	om.
32.10	προσεγγύσατο	προσεγγίσαντος
32.10	κασχῶν	κατασχῶν
32.12	ἐργασμένος	ἐργασάμενος
32.13	Ἰωαννίκιου accentum cancellavit et supra tertium ι recte posuit	Ἰωαννικίου
32.13	οὕτωσι	οὕτωσὶ
32.15	Τριχάλικον ον punctis del. et α supra lineam addito corr.	Τριχάλικα
32.15-16	Δανιήλ - αὐτοῦ om.	habet
32.16	εἰς τὰ	εἰς τὸ
32.18	τίου	τιμίου
32.21	καμπή	κάμπη
32.25	εἰσέλθειν	εἰσελθεῖν
32.30	ἀνεψίον	ἀνεψιὸν

32.30	μετάβασις accentum cancellavit et supra alterum α recte posuit	μεταβάσης
33.2	σεμνίου punctis deleto post Κλουκίου it.	non it.
33.6	συνταξάμενοι	συνταξάμενος
33.8	δεσπίνης	δεσποίνης
33.10	Κωνσταντινουπόλιν	Κωνσταντινούπολιν
33.10	δηλώσουσιω σουσι punctis deletis corr.	δηλώσω
33.12	προγεγραμμένοις altero μ supra lineam addito corr.	
33.15	πρὸςσειπόντων ς punctis deleto corr.	προσειπόντων
33.18	ἔτησιν	αἵτησιν
33.20	ἀνάγνωεῖν τινα ἂν punctis deletis corr.	ἀγνοεῖν τινα
33.22	νοήσας	νοσήσας
33.26	θηγατρὶ	θυγατρὶ
33.29	θηγατρὸς	θυγατρὸς
33.29	ῥάνδον	ῥάβδον
33.31	ἔδει	ἔδει
33.34	ὁ ante Κύριος om.	habet
33.34	ἠτοίμασθαι	ἠτοίμαστο
33.36	ἐκλίσσειται	ἐκμειλίσσειται
33.37	δέδοκεν	δέδωκεν
34.3	ὄθεν βουλεύεται punctis deletis it. post γενόμενος	non it.
34.5	χρησωσμοδίαν σω punctis deletis corr.	χρησμοδίαν
34.8	νεμομένην ἤν supra lineam add.	non habet
34.11	κυκλωτέρως	κυκλοτερώς
34.12	ἠλάζον	ἠλάλαζον
34.13	οὐκ ἀμοιροῦντες it.	non it.

34.14	προσέπιπτων ω punctis deleto et o supra lineam addito corr.	προσέπιπτον
34.14	χρώντων ν punctis deleto corr.	χρώτων
34.17	εἰπάγουσα	ἀπάγουσαν
34.19	τὸ	τὸν
34.20	ἀποκριθέντος	ἀποκριθέντες
34.21	Εἰρηκότως ω punctis deleto et o supra lineam addito corr.	Εἰρηκότος
34.22	Θεοφύλακται ε supra lineam addito corr.	Θεοφύλακτε
34.24	γένηται	γενήσεται
34.28	συνοδοιοπορῶν ν supra lineam add.	συνοδοιοπορῶν
34.32	ὁ ante διὸ add.	non habet
34.40	οἴκη οἰήσεως οἴκη punctis deletis corr.	οἰήσεως
35.2	ἡσύχαζεν ζεν sub linea add.	ἡσύχασεν
35.6	περιεργείας ι supra lineam addito corr.	περιεργίας
35.10	τόπω	τύπω
35.17	ἄλλως ω punctis deleto et supra lineam o addito corr.	ἄλλος
35.18	εὐπρεπῆς primo π punctis deleto et τ supra lineam addito corr.	εὐτρεπῆς
35.24	πλήστην	πλείστην
35.25	ἀκούειν ν punctis deleto corr.	ἀκούει
35.27	κακίων	κακιῶν
35.29	μεθίσταται in margine corr.	μεθίστασαι
35.31	ἡρήνη	εἰρήνη
36.14	συναγωνιζόμενός σοι	συναγωνισάμενός σοι
36.16	μόνο	μόνον
36.17	σωθῆναιθήση θῆναι punctis deletis corr.	σωθήση
37.1	ὑποτακτικὸς	ὑπατικὸς

37.10	βαλλὼν	βαλὼν
37.16	Τελείως	Τέλειος
37.20	ἵνα ante θεάσομαι add.	non habet
37.20	προσάπτειται ττει punctis del.	προσετάγη
37.26	τρανολοκῶν	τρανολογῶν
37.26	νεότερος	νεώτερος
38.10	περινοστήσαντος es supra lineam add.	περινοστήσαντος
38.11	οἱ ἐλθόντες (ἐλθόντες punctis deleto) post Ἰωάννη it.	non it.
38.11	διελθόντες	διελθόντος
38.16	Κυρίῳ	Κυρίου
38.17	ἐβεβεώσαντο	ἐβεβαιώσαντο
38.24	συνεχώρησαν	ἀνεχώρησαν
39.3	κηρήττον ω supra ο add.	κηρύττων
39.14	ψομίζοντες	ψομίζοντες
39.16	κλήνασα	κλίνασα
39.16	οιονὶ	οιονεὶ
39.17	τε om.	habent
39.19	τρέμην	τρέμειν
39.24	τε post λέοντας om.	habent
39.27	αὐτὸψ	αὐτοψεὶ
40.2	μήτε it.	non it.
40.7	Εὐλογεῖαν	Εὐλογίαν
40.10	ὀλίγον it.	non it.
40.12	μετανοίαν	μετανοία
40.12	ἀπελογίσατο	ἀπελογήσατο
41.2	καὶ μόλις ante ἐκ τῶν ἐγκάτων punctis deletis it.	
41.8	δηλοποιεῖν	δηλοποιεῖ
41.13	ἐπλούτησεν	ἐπλούτησε
41.13	ἀνέρωσιν	ἀνάρωσιν
41.20	ἠκεῖσε	ἐκεῖσε

42.17	ἐπαλείφων	ἀπαλείφων
43.26	ἐπ punctis deletis ante ἐπ' εὐλογεῖτο (sic) it.	ἐπευλογεῖτο
44.14	τὸ ante τούτου add.	non habent
44.15	ἀστραποφόροι	ἀστραπηφόροι
44.17	δίίσταντο	δίίστατο
44.22	ο ante οὖν add.	non habent
44.24	τὸ	τῶ
45.2	τὸν hic it.	non it.
45.5	οἰκόνα	εἰκόνα
45.12	τιμεῖν	τιμῆν
45.28	ἠπατημένος alterum μ supra lineam add.	ἠπατημένος
46.4	περιλιπουμένου	περιλυπουμένου
46.28	βλασφίμου	βλασφήμου
47.8	μέγα	μέγαν
47.32	εἰς εὐσέβειαν hic it.	non it.
47.32	ῥιθμισθῶσιν σ supra lineam add.	ῥυθμισθῶσιν
47.46	ἐπ' ιδόντως	ἐπιδιδόντων
47.48	ιδιάχειρα	ιδιόχειρα
47.55	βάπτισμα	βάπτισμα
47.59	Ἀλλεξανδρείας	Ἀλεξανδρείας
47.60	λατρίαν	λατρείαν

Διαχωριστικά σφάλματα του κώδικα D έναντι του B

	D	B cum cett. recte
31.2	ἄγιους	ἄγιου
32.8	ᾠφθει	ᾠφθη
32.8	δισειδης	δυσειδης
33.13	Ἡσακίω	Ἰσαακίω
33.21	Ἡσαακίου	Ἰσαακίου
33.23	Ἰσαάκιος	Ἡσαάκιος
33.29	ῥάβδον	ῥάβδον

33.30	δειχθεῖσα in textu corr.	δηχθεῖσα
35.2	ἡσύχαζεν vel ἡσύχασεν	
35.11	ἴθια vel ἴδια	ἴδια
35.21	ἐκδειμεῖ η supra lineam addito corr.	
36.5	τῶν in textu corr.	τὸν
41.19	σφοδρότερον	σφοδρότερον
43.3	συνγκαθημένου	συγκαθημένου
45.18	τὴν ἀρχὴν σοι	τὴν ἀρχὴν σου
46.21 et 23	Μηχαῖλ	Μιχαῖλ
47.62	εἶ	οἶ
47.82	δισμενεῖα	δυσμενεῖα

Συνεπῶς, το Β και το D κατάγονται, ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, από έναν κοινό χαμένο πρόγονο, τον οποίο ονομάσαμε ζ¹⁹⁰.

10. Ο κώδικας Q

Προκειμένου να εντοπίσουμε την ακριβή θέση του κώδικα Q στο πλαίσιο της ταξινόμησης των κωδίκων του *Βίου*, θα τον εξετάσουμε ιδιαίτερος, επειδή, όπως αναφέρθηκε ήδη, παραδίδει ένα πολύ μικρό τμήμα του κειμένου, και συγκεκριμένα τους στίχους 48.13-48.98, που περιέχουν την «ομολογία πίστεως» (“*professio fidei*”) του Οσίου¹⁹¹.

¹⁹⁰ Δεδομένου ότι ο D παρουσιάζει αρκετά διαχωριστικά λάθη έναντι του Β —ιδίως αν λάβουμε υπ’ όψιν ότι εδώ παρατίθενται τα λάθη από τις §§31-47, άρα τα διαχωριστικά λάθη του D στο σύνολο του κειμένου θα είναι τριπλάσια— δεν συμφωνούμε με την άποψη της Matantseva ότι ο Β είναι απόγραφο του D, αλλά κατάγονται από ένα χαμένο χειρόγραφο ζ. Ενδεικτική είναι η περίπτωση στο 51.4 με το *Ἐπιφάνιος γάρ τις* : το ότι ο C έχει γάρ ενώ ο Β δὲ είναι ίσως ένδειξη ότι ο Β αντιγράφει από άλλο χειρόγραφο, το οποίο χρησιμοποιούσε μία συντομογραφία που ο Β δεν κατάλαβε, και όχι από τον ίδιο τον C. Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι και ο D έχει δὲ. Με αυτά τα δεδομένα, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η καταγωγή του Β από τον C είναι έμμεση και όχι άμεση και ότι Β και D αντιγράφουν από ένα (χαμένο σήμερα) χειρόγραφο ζ.

¹⁹¹ Για τον λόγο αυτό σημειώνεται από τον F. Halkin ξεχωριστά από τον *Βίο* του Σάβα, με τον αριθμό 935b στην *BHG* II, 35.

Διαπιστώνουμε ότι ο Q παρουσιάζει συνδετικά σφάλματα με τους κώδικες A και E. Δεν είναι δυνατόν να εξακριβώσουμε με βεβαιότητα αν ο Q αντιγράφει από τον A, με τον οποίον έχει, στο τμήμα του κειμένου από τους στίχους 48.13 έως 48.61 (όπου και τελειώνει ο A), μία και μόνο κοινή γραφή, και αυτή ορθογραφικής φύσεως: 48.45 Νεστόριον A Q : Νεστώριον cett. Η γραφή αυτή μπορεί κάλλιστα να οφείλεται σε σύμπτωση και, συνεπώς, δεν είναι ενδεικτική ούτε επαρκής για να συμπεράνουμε οποιαδήποτε στεμματική σχέση ανάμεσα στους δύο κώδικες.

Από την άλλη πλευρά ο Q έχει με τον E δύο μόνο κοινά σφάλματα στο ίδιο τμήμα του κειμένου: 48.53 ὡς ἐκ νοῦ Q E : ὁ ἐκ νοῦ recte B C D H M P : ὡς ἐκ κοινοῦ A || 48.58 νενέκρωτο Q E : νενέκρωται recte cett. : ἐνενέκρωτο A.

Είναι αξιοσημείωτο, όμως, ότι σε τέσσερις άλλες περιπτώσεις ο Q συμφωνεί και με τον A και με τον E:

48.30-31 Πατήρ γὰρ καὶ νοῦς (νοὺς E)· ὁ πατήρ αἰτίω καὶ χρόνω ἄναρχος Q A E : Πατήρ γὰρ ὁ Πατήρ καὶ ἄναρχος recte cett.

48.36 ἐν Υἱῷ ἀναπαυόμενον (ἀναλυόμενον E) συμφυῶς Q A E : διὰ Υἱοῦ τῷ κόσμῳ φανερωθὲν recte cett.

48.43 ἄθεόν τε Q A E : ἄθειον recte cett.

48.44 προδιαπλασθέντι Q A E : διαπλασθέντι recte B C D H M P

Επιπλέον, σε σημείο του κειμένου που δεν παραδίδει ο A και επομένως δεν μπορούμε να γνωρίζουμε ποια γραφή θα παρείχε, ο Q παρουσιάζει κοινό σφάλμα με τους H και P, ενώ ο E παραδίδει τη σωστή γραφή: 48.81 τοποτηρητήν Q cum H P (τοποτηριτήν P) : τοποτηρεῖν E cum B C D M. Τέλος, ένα κοινό λάθος με τον C (48.17 et 21 Σεραφίμ : Σεραφεῖμ C Q) είναι σαφώς τυχαίο και διόλου ενδεικτικό κάποιας στενότερης σχέσης των δύο κωδίκων. Εξάλλου δεν εντοπίσαμε άλλα συνδετικά σφάλματα των Q και C. Αντιθέτως, αρκετά είναι τα ιδιότυπα σφάλματα που διαπιστώσαμε στον Q:

Ιδιότυπα σφάλματα του κώδικα Q

Q	cett. recte
48.19 τρίτον λέγει	τρίτον
48.27 συναλιφόμενα	συναλειφόμενα
48.33 αὐτὸν ἔχων αἰτιατῶς	αὐτὸν ἔχων (αὐτὸν ἔχων ἔτι

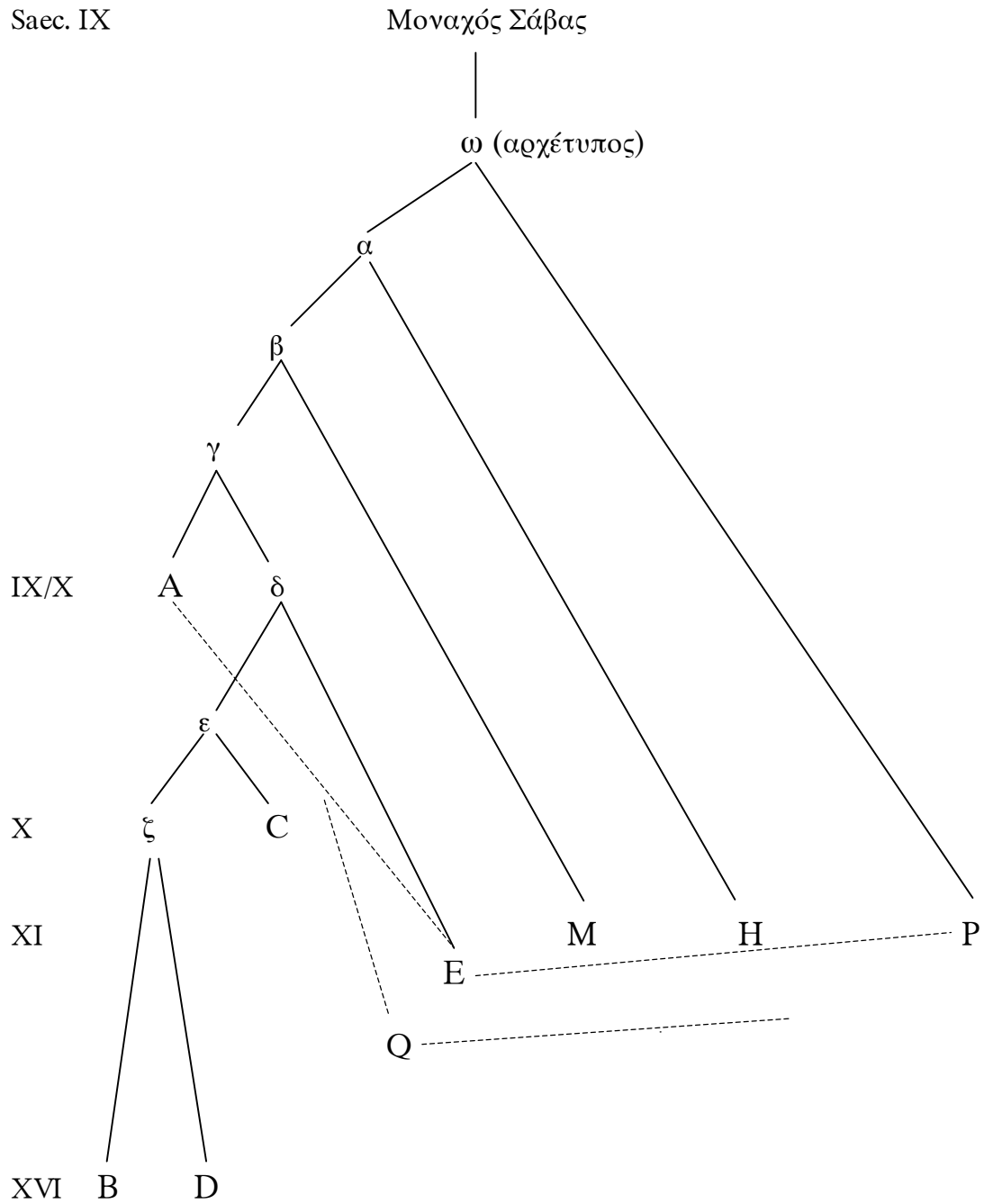
		αὐτὸς A E)
48.44-45 ἐν ῥιπὶ		ἐν ῥιπῆ
48.50 προλήψει		προσλήψει
48.50 ἐψυχωμένης		ἐμψυχωμένης A H M
48.54 ἐνυποστάτως		ἐνυπόστατος
48.79 αὐ fortasse		ἐν
81 ὁμολογεῖν		ὁμολογεῖ
87 ἀδιαίρετος καὶ ἀπερίγραπτος		ἀδιαιρέτως καὶ ἀπεριγράπτως
90-91 εἰκονομάχους ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ hic it.		non it.
92 αὐτῶ		αὐτῶν
95 συναναστειλωθέντα		συναναστηλωθέντα
98 αὐτὸν		Χριστὸν
98 ἀμῆν (hic desinit Q)		θεόδημος

Τέλος, ο Q διορθώνει δικαιολογημένα στις εξής περιπτώσεις: 48.32 et 54: ἄρρεύστως Q : ἄρεύστως cett. || 48.93 προετοιμάζοντας (προετοιμάζοντες in textu corr.) Q : προετοιμάζοντες B C D E H M P.

Κατά συνέπεια ο κώδικας Q φαίνεται να έχει αντιγράψει από ένα χαμένο χειρόγραφο της ομάδας γ, πιθανόν από έναν ενδιάμεσο κρίκο ανάμεσα στον Α και τον Ε, ενώ κάνει διορθώσεις και προσθήκες από μόνος του ή αντιγράφοντας από άλλο χειρόγραφο που δεν έχει σωθεί, δυστυχώς, διότι όπως φαίνεται στην περίπτωση του στίχου 48.33 (βλ. παραπάνω τα ιδιότυπα σφάλματα του Q), θα παρείχε πολύ ενδιαφέρουσες γραφές. Έτσι, όπως και στον Ε, και στον Q, με βάση το μικρό έστω τμήμα του κειμένου που παραδίδει, διαπιστώνουμε συμφυρμό (contaminatio). Όμως, εδώ δεν πρόκειται για έναν απλό συμφυρμό που προέκυψε τυχαία, αλλά πιθανόν για το αποτέλεσμα μιας συστηματικής εργασίας με παράλληλη χρήση περισσότερων του ενός προτύπων και με στόχο την παράδοση ενός κατά το δυνατόν ακριβέστερου κειμένου.

Γ. Το στέμμα των κωδίκων

Οι σχέσεις των κωδίκων που διαπιστώσαμε παραπάνω μπορούν να παρασταθούν σχηματικά με το εξής στέμμα:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

4.1 Η ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Η πρώτη έκδοση του *Βίου* του οσίου Ιωαννικίου από τον μοναχό Σάβα (*BHG* 935) πραγματοποιήθηκε από τον Βολλανδιστή μοναχό Joseph Van Den Gheyn και δημοσιεύθηκε στα *Acta Sanctorum Novembris*, τόμ. II.1 (1894), σσ. 332-383. Ο Van den Gheyn στηρίχθηκε σε τέσσερα χειρόγραφα, τα Α, Β, Η και Ρ (βλ. παραπάνω, κεφ. 3.1, σσ. 55-59, 65-66 και 67). Πρόκειται για μία ενδιαφέρουσα έκδοση κυρίως χάρις στην εισαγωγή και στα σχόλια που περιέχει¹⁹², παρά τον αιώνα και πλέον που έχει παρέλθει έκτοτε. Ωστόσο, εκτός του ότι, όπως είναι εύλογο, πολλά συμπεράσματα του Βολλανδιστή εκδότη δεν ευσταθούν με βάση τα νεότερα πορίσματα της έρευνας, η κυριότερη αδυναμία της έκδοσης στα *Acta Sanctorum* είναι το ίδιο το κείμενο, το οποίο παρουσιάζει πολλά και ποικίλα λάθη, μερικά από τα οποία παραθέτουμε στη συνέχεια.

Από τα λάθη στο κείμενο της πρώτης έκδοσης παραθέτουμε εδώ εντελώς ενδεικτικά τα εξής:

α. Λάθη ορθογραφικά-τονισμού κ.λπ.:

1.11 ἔγωγε : ἐγώγε Ρ *Acta* || 2.3 Μυριτζίκιος : Μυριτζικὸς *Acta* [ίσως λόγω του *Μυρισικὸς* που παραδίδουν κώδικες του *Συναξαρίου* : βλ *Acta*, σ. 311] || μήτηρ : μητὴρ *Acta* || Ἀναστασῶ : Ἀναστασὼ *Acta* || 2.7 μέγαν λαμπτήρα : μεγαλαμπτήρα Η *Acta* || 2.15 αὐτὸς : αὐτὸς *Acta* || 2.22 διῦμενος : διέμενος *Acta* || 2.25 ἐνηργεῖτο : ἐνεργεῖτο *Acta* || 2.29 τρίτης ἡλικιώσεως : τρίτης τῆς ἡλικιώσεως *Acta* || 3.18 ἐπὶ : ἐπ' *Acta* || 5.5 ἐζόφωσαι : ἐζοφώσαι *Acta* || 5.26 ὕπνω : ὕπνω *Acta* || 8.18 θεοφιλοῦς : θεοφίλους *Acta* || 9.11 οἷά περ : οἷάπερ *Acta* || 9.43 τύπω : τυπῶ *Acta* || 10.27 ἰσαγγέλως : ἰσαγγελῶς *Acta* || 11.6 πολυβόστρουχος : πολυβόστριχος *Acta* || 28.5 Κλήμης : Κλέμης *Acta* || 28.13 ἐπεξήτησαν, τὸ :

¹⁹² Βλ. Krumbacher, *IBL*, τόμ. 1, σ. 397.

ἐπεξητήσαντο *Acta* || 33.19 Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων : Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων *Acta* || 34.26 ταῦτῳ : ταύτῳ *Acta* || 35.13 Ὀλβιανοῦ : Ὀλβιάνου *Acta* || 39.5 ὅπως : ὁπῶς *Acta* || 41.5 Νικόλαος : Νικολάος *Acta* || 42.6 πατήρ : πάτηρ *Acta* || 43.14 ὀνομαζόμενον : ὀνομαζόμενου *Acta* || 44.6 θεασάμενος : θεασάμενον *Acta* || 46.19 Δαυὶδ : Δαυΐδ *Acta* || 46.22 εὐσέβειαν : εὐσεβείαν *Acta* || 47.45 ἁγίοις : ἄγιοις *Acta* || 47.59 παλαιὰν : παλαίαν *Acta* || 47.63 ἄλλων : ἄλλῶν *Acta* || 47.78 μόνον : μονὸν *Acta* || 48.76 εἰκοσιτεσσάρων : εἴκοσι τεσσάρων *Acta*.

β. Λάθη ἀπὸ παρανόηση-παρανόηση κ.λπ.:

39.6 πιστωθῶ : πιστῶ Θεῷ *Acta* || 46.23 ἐνιαυτῷ πρώτῳ omnes : ἐνιαυτὸν ἓνα *Acta*.

γ. Παραλείψεις:

47.76 καὶ βλασφημίαις μολύναντες om. *Acta*.

δ. Λανθασμένες εικασίες:

2.41 αἰρέσει : αἰρέσει τοῦ Η αἰρέσει Θεοῦ conī. *Acta*.

ε. Διορθώσεις που θα μπορούσαν να ευσταθούν, ἀλλὰ δεν λαμβάνουν υπ' ὄψιν τις γλωσσικὲς ἰδιαιτερότητες τῆς εποχῆς ἢ τον *usus auctoris*:

28.33 ἐνόησαν A B C D E H P : ἐνενόησαν *Acta*.

στ. Μη ἀναγκαῖες διορθώσεις:

48.67 ἀργύρου : ἀργύρων *Acta*.

Τέλος, ἀς σημειωθεῖ ὅτι ἡ πρώτη ἐκδοσιὶ προσφέρει καὶ ἀρκετὲς εὐλόγες διορθωτικὲς προτάσεις, με μικρότερη ἢ μεγαλύτερη ἐπιτυχία, ὀρισμένες ἀπὸ τις ὁποῖες εἶναι οἱ ἐξῆς (τις ὁποῖες καὶ νιοθετήσαμε στὴν ἐκδοσὴ μας):

24.12 ἄσμα *Acta* : ἄσμα (ἄσμα P) A B C D E H P || 24.14 ἐξεληθὸν *Acta* : ἐξεληθὸν A B C D E H P || 33.3 Δοσιθέῳ καὶ Εὐστρατίῳ *Acta* : Δοσιθέου καὶ Εὐστρατίου

omnes codd. || 33.20 τόν τινος *Acta* : τὸν τινὸς A B C D H M P τὸν τίνος E || 38.8
δυσωπηθέντας *Acta* : δυσωπηθέντος A B C D E M P δυσωπηθέντες H.

4.2 Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ

Η παρούσα κριτική έκδοση στηρίζεται στα πορίσματα της στεμματικής κατάταξης των εννέα χειρογράφων του *Βίου* του Ιωαννικίου, που μας επέτρεψαν να καταλήξουμε στο στέμμα των κωδίκων (βλ. εδώ, κεφ. 3.2). Η μέθοδος που ακολουθήσαμε είναι καθαρά στεμματική. Έτσι, η συμφωνία του κώδικα P, μοναδικού εκπροσώπου της μίας οικογένειας, με τον H ή με τους H και M ή με τους A B C D E, μας δίνει τη στεμματικά σωστή γραφή, την οποία και ακολουθούμε. Όταν οι δύο οικογένειες (ο P από τη μία πλευρά και όλοι οι άλλοι κώδικες από την άλλη) παρουσιάζουν ισοδύναμες γραφές, προσπαθούμε να στηριχθούμε σε άλλα κριτήρια, κυρίως γλωσσικά (γραμματική, ύφος, *usus auctoris* κλπ.), για να επιλέξουμε την κατά τη γνώμη μας σωστότερη γραφή.

Όσον αφορά στη στίξη του κειμένου, θεωρήσαμε σωστό να την ενοποιήσουμε σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική, διότι θα ήταν αδύνατον να ακολουθήσουμε την άναρχη χρήση των χειρογράφων. Σχετικά με τον χωρισμό του κειμένου σε παραγράφους, ακολουθήσαμε την έκδοση στα *Acta* και αυτό καθαρά για πρακτικούς λόγους, παρ' όλο που σε ορισμένα σημεία θα μπορούσε κανείς να προτείνει διαφορετικό χωρισμό.

Το κείμενό μας συνοδεύουν τρία υπομνήματα: το πρώτο είναι το υπόμνημα πηγών, το οποίο περιλαμβάνει γραφικά και πατερικά κείμενα. Το δεύτερο είναι το κυρίως κριτικό υπόμνημα, το οποίο είναι σχετικά λιτό, δηλ. απαλλαγμένο από ορθογραφικά λάθη και από την αναφορά σε φαινόμενα όπως η λανθασμένη χρήση ή παράλειψη του εφελκυστικού ν. Επίσης, περιλαμβάνει και τις γραφές των B και D, κωδίκων με μικρή σημασία για την έκδοση του κειμένου (βλ. εδώ, κεφ. 3.2, ιδίως σημ. 188), καθώς και του E, ο οποίος σε πολλά σημεία εμφανίζει παραλλαγές του κειμένου και πλατειασμούς. Επιπλέον, περιέχονται και οι γραφές της έκδοσης στα *Acta*. Όλες αυτές οι γραφές πιθανόν θα αφαιρεθούν από την προσεχή τελική φάση του κριτικού υπομνήματος. Το τρίτο και πιο αναλυτικό υπόμνημα περιλαμβάνει όλα ανεξαιρέτως τα λάθη όλων των χειρογράφων. Αποτελεί δηλαδή την πιστή απεικόνιση των ιδιότυπων γραφών και των σφαλμάτων όλων των κωδίκων, καθώς και της πρώτης έκδοσης, δηλ. των *Acta* (βλ. κεφ. 3.1). Με αφετηρία

αυτήν την αναλυτική έρευνα και μελέτη, η κατάρτιση της παρούσας κριτικής έκδοσης φιλοδοξεί να αποτελέσει μία από τις κυριότερες συμβολές της εργασίας μας.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

CONSPECTUS SIGLORUM

I. CODICES – EDITIO PRIMA

- A Vaticanus graecus 807, saec. IX ex. – X in., ff. 36^r–57^v
- B Vaticanus graecus 1256, saec. XVI, ff. 35^r–64^v
- C Vaticanus graecus 1669, saec. X in., ff. 73^v–123^f
- D Vaticanus Ottobonianus graecus 358, saec. XVI,
ff. 66^f–127^r
- E Vaticanus Palatinus graecus 9, saec. XI, ff. 1^r–34^r
- H Vindobonensis Historicus graecus 5, saec. XI in.,
ff. 32^v–64^v
- M Marcianus graecus 349, saec. XI in., ff. 49^r–64^v
- P Parisinus graecus 1519, saec. XI, pp. 74–150
- Q Parisinus graecus 1084, saec. XI, ff. 194^r–198^v
- Acta* J. Van Den Gheyn, «Vita Sancti Ioannicii, auctore Saba
monacho», *AASS Novembris*, τόμ. II.1, Bruxellis 1894, pp. 332-
383

II. CETERA

- add. addidit/addiderunt
- cett. ceteri
- codd. codices
- coni. coniecit/coniecerunt
- corr. correxit/correxerunt
- del. delevit/deleverunt
- it. iteravit/iteraverunt
- om. omisit/omiserunt
- transp. transposuit/transposuerunt

I. KEIMENO

Ἐπίγραμμα ἦτοι βίος καὶ πολιτεία
τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Ἰωαννικίου,
συγγραφεὶς παρὰ Σάβα μοναχοῦ.

§1 Τὰ ψυχοφελῆ καὶ θεάρεστα τῶν ἁγίων πατέρων ἀνδραγαθήματα τοὺς
εἰδότας λόγῳ καὶ γραφῇ ἄξιόν ἐστιν ἐνημαίνειν μετὰ τὸ ζηλοῦν τοῖς
ἀγνοοῦσιν, ὅπως μὴ τῶν συνεχόντων σίτον καὶ πηγὴν φραττόντων ἢ
θησαυρὸν κατορυπτόντων ὑποδίκους ἑαυτοὺς τοῦ κρῖματος ὑποδείξωσιν,
5 ἑαυτοῖς δὲ μᾶλλον τοῦ ζήλου τῆς τῶν πολλῶν ὠφελείας τὰ τοιάδε
λέγοντες τὸν μισθὸν προξενήσωσιν. Εἰ γὰρ σίτου καὶ πηγῆς καὶ χρυσοῦ
φειδωλία, τῶν σαρκὸς μεταληπτῶν λέγω, πονηροὺς τοὺς συνέχοντας
δείκνυσι κολάσεώς τε ἁξίους αἰωνίου καὶ καταδίκης, πόσων καὶ ὁποίων
χειρόνων ἀξιωθήσεται ὁ τὰ πρὸς ψυχικὴν ἐφησυχάζων ὠφέλειαν καὶ
10 λήθη παραδοὺς τῶν τοιούτων τὴν μνήμην ἢ βασκίνας ἢ ἀμελήσας.
Τοῦτον ἔγωγε ὑποπτήξας τὸν φόβον καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ
ἀγάπης πολλάκις εἰς τοῦτο προτετραμμένος ὁ ἄλογος, μόλις ὠρμήθην
εἶξαι τῇ παραινέσει μειζόνων ὑμῖν ὁ εὐτελής ἐνάρξασθαι τὴν διήγησιν καὶ
πνευματικῶν ἀγωνισμάτων ὀσίου πατρὸς καὶ ἀνδρὸς Ἰωαννικίου
15 ποιήσασθαι τὴν ἀνάρρησιν.

§2 Ὅς χώρας μὲν ἔφυ Βιθυνῶν ἐπαρχίας, κώμης δὲ τῶν Μαρουκάτου,
πρὸς τῷ βορείῳ μέρει τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνης παρακειμένης. Ὁ τούτου
δὲ πατὴρ ἐκέκλητο Μυριτζίκιος καὶ ἡ μήτηρ Ἀναστασώ, ὡς οἶμαι, οὐκ
ἀπεικότως· ἔμελλον γὰρ ἀληθῶς ὡς ἐν ἀσεβείας ἀκάνθη καὶ ὀσμῇ
5 θανατοποιῶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι συζῶντες καὶ συστρεφόμενοι, ῥόδον εὐθαλῆς
καὶ μυρίπνοον ἀναβλαστάνειν τὸν δίκαιον ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν, τῇ τῆς
εὐσεβείας ὀσμῇ, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τοὺς θέλοντας προσκαλούμενον καὶ
ἐκ πτώσεως ἁμαρτιῶν εἰς ἀνάστασιν τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
ἐφελκόμενον. Γεννώσι δὲ τοῦτον τὸν περιφανῆ καὶ μέγα λαμπτήρα τῆς

10 Χριστοῦ ἐκκλησίας Ἰωαννίκιον τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ ἔτει τῆς τοῦ
 Ἰσαύρου Λέοντος παιδός, Νεστοριανοῦ Κωνσταντίνου, δυσσεβοῦς
 τυρρανίδος, τοῖς αἰσθητοῖς αὐτὸν τρέφοντες μόνον καθ' ἡλικίαν
 σωματικῶς ἀναγόμενον καὶ οὐ τοῖς θείοις λόγοις καὶ γράμμασιν τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἐνάρετον καὶ ἔνθεον ἐκπαιδεύοντες, ἀλλ'
 15 αὐτός, ὡς διδακτὸς Θεοῦ καὶ Πνεύματι θείῳ τὴν καρδίαν ἐγγεγραμμένος,
 πρὸς τῷ ἀπλῷ τοῦ ἥθους συνακμάζουσαν εἶχε τῇ ἡλικίᾳ τὴν τελειοποιὸν
 πίστιν καὶ ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ μέρους τοῖς
 μὴ εἰδόσι προσδειξομεν. Ἐν τῇ πρώτῃ γὰρ ὧν ἡλικία, ἤγουν ἑπταετία, ὁ
 ὄσιος τοῦ βόσκειν χοίρους παρὰ τῶν γεννητόρων προτρέπεται. Ὅς
 20 ἐκάστοτε αὐτοὺς ἐξελαύνων συνήθως ἐπὶ νομὴν καὶ τόπον τὸν πρόποντα,
 τῷ ζωοποιῷ τοῦ σταυροῦ ἐκείνους σημειούμενος τύπῳ, καταλιμπάνων
 ὑπεχώρει ὅπου ἐβούλετο, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας περιερχόμενος καὶ διῆμενος.
 Καὶ διέμενον αὐτοὶ νεμόμενοι ἀδιάσπαστοι, ἀβλαβεῖς τε καὶ ἄσυλοι ἀπό
 τε κλεπτῶν καὶ θηρῶν αἰμοβόρων διαρπαγῆς, ἕως ἐλθῶν πρὸς ἐσπέραν
 25 εἰσήλασεν αὐτούς. Καὶ τοῦτο ἐπράττετο αὐτῷ καὶ ἐνεργεῖτο ὑπὸ τῆς
 θείας χάριτος διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δευτέρας ἡλικιώσεως, ἐκδηλότατα ὡς
 μέλλοντι ὑποτάσσειν τὰ πάθη καὶ τοὺς τούτοις ἠδομένους ἐχθροὺς τῆς
 ζωῆς ἡμῶν δαίμονας ὡς θῆρας καὶ κλέπτας ἐλαύνειν καὶ ἀποτρέπεσθαι.
 Ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς τρίτης ἡλικιώσεως, ἤγουν ἑξκαιδεκαετίας, τριακοστῷ δὲ
 30 καὶ πρώτῳ ἔτει τῆς ἀρχῆς τοῦ κρατοῦντος, ἐνιαυτῷ τε πρώτῳ τῆς
 νυμφευθείσης Χαζάρῳ Λέοντι τῷ τούτου υἱῷ φιλοχρίστου Εἰρήνης,
 διεπλάττετο ὅλως καθ' ἡλικίαν ὑπερφερῆ καὶ μορφὴν αὐτὸς ὡραιότατην
 καὶ εὐπρεπῆ. Ὅθεν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ αὐτοῦ χρόνῳ τῆς ἡλικίας εἰς τὴν
 τῶν ἐξκουβιτόρων στρατείαν καὶ ἐν βάνδῳ ὀκτωκαιδεκάτῳ κατ' ἐκλογὴν
 35 ἀκριβῆ ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐντάττεται, τοῖς ὁμοταγέσιν αἰεὶ ὡς ἄλλος τις
 ἀστὴρ πυρσολαμπῆς ἐνορώμενος. Οὐ μόνον γὰρ σώματος ῥώμη καὶ
 κάλλει καὶ μεγέθει ἅπαντας ὑπερῆρεν ἐκείνους, ἀλλὰ γε καὶ πᾶσι
 φυσικοῖς ἀγαθοῖς πλεονεκτήμασιν ἐκεκόσμητο, τοὺς συστρατιώτας
 ταπεινοφρόνως ὑπηρετῶν καὶ ἐν πολέμοις δυνάμει Χριστοῦ τοῖς χρήζουσι
 40 βοθηθείας ἐπαμυνόμενος καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐκλυτρούμενος, τῇ δὲ εἰκονομάχῳ
 αἰρέσει καὶ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας ἐχθρὰ σὺν τοῖς αὐτοῦ
 γεννήτορσιν ἐνεχόμενος, τῆς τοιαύτης λύμης ἐνσκηψάσης τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ

πατρικῆς δῆλον ἐφευρέσεως τοῦ κρατοῦντος τὸ σκῆπτρον Κωνσταντίνου
 ἢ, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐκ τῆς τοῦ πρώτου εἰκονομάχου Σατὰν καὶ πατρὸς
 45 αὐτῶν συμβουλίας καὶ συνεργείας.

§3 Ἐκ γὰρ τῆς τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ μυστικῆς εἰς ἡμᾶς εἰκονικῆς
 διαδόσεως καὶ μέχρις αὐτῶν, τῷ ἀνθρωπίνῳ Χριστοῦ χρωματικῶ σχήματι
 τῶν πιστῶν ἢ ἐκκλησία ἐστόλιστο εἰς θρίαμβον μὲν εὐκλεᾶ τῆς
 ἀνθρωπίνης θέσεως, εἰς αἰσχύνην δὲ τοῦ εἰς Θεὸν τραπῆναι θελήσαντος
 5 καὶ μὴ ἰσχύσαντος δαίμονος καὶ εἰς ἀποτροπὴν τε καὶ ἔλεγχον τῶν αὐτοῦ
 Σατὰν ὑπασπιστῶν αἰρεσιωτῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ σωματικοῦ
 αὐτοῦ εἶδους διαφόρως πεφρονηκότων. Οἱ μὲν γὰρ ἀπειρία τινὶ σώματος
 ἀνοήτως τοῖς ἐν γῆ τὸν Κύριον ἔλεγον ὀραθῆναι, οἱ δὲ ὄφιν τινὰ
 δυσσεβῶς Χριστὸν ἐσέβοντο δογματίζοντες, οἱ δὲ φάσματι καὶ σκιᾷ
 10 γενέσθαι τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐδόξαζον συγκατάβασιν. Δι' ἧς
 ἀληθῶς ὀλεθρίους καινοτομίας τὸ χριστοφόρον ἴνδαλμα σχηματίζεσθαι
 ὑπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν μυστηριωδῶς τοῖς πιστοῖς παρεδόθη. Καὶ
 τοῦτο δηλοῖ ὁ θεῖος ὄντως φάσκων ἀπόστολος· «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ
 ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε
 15 μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος», προσθεὶς τό·
 «καὶ ἐν σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος», μετὰ τὴν ἀκραιφνῆ καὶ
 ἀσύγχυτον οἰονεὶ δυάδα τῶν ἐνωθεισῶν φύσεων καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς
 συμβεβηκὸς παρακολούθημα τῆς φύσεως ἐπὶ ἀναιρέσει τούτων τῶν
 δυσσεβειῶν παραθέμενος. Καὶ δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη ποτὲ ἀσχημάτιστον
 20 σῶμα ἀνθρώπου ἢ ἀπερίγραπτόν τε ἢ ἄπειρον, ὡς οἱ σύγχρονοι τότε τῶν
 ἀποστόλων αἰρετικοὶ τὸν Χριστὸν ἐληρώδησαν. Οὕτως οὖν λοιπόν, ὡς
 ἔφην, ἐκ τῶν τοῦ Ἄδου πυλῶν καὶ γένους Ἰσαύρων προελθούσης τῆς
 εἰκονομάχου αἰρέσεως καὶ ἐν λοιποῖς πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτεσιν τῆς
 25 οἰκονομίας Χριστοῦ βλασφήμως βδελυσομένης, τὸ γνῶρισμα ἔκ τε θείων
 ναῶν καὶ ἱερῶν κειμηλίων αὐτὸ ὡς μύσος καὶ ψεῦδος ἀποξεούσης καὶ σὺν
 τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ τῷ πυρὶ ἀθέως παραδιδούσης.

§4 Τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς χριστοφόρου αὐτοκρατορικῆς βασιλείας Εἰρήνης,
 δωδεκάτῳ δὲ τῆς ἕως τότε ἀρχῆς αὐτῆς, εἰκοστῷ δὲ ὀγδῶ τῆς τοῦ πατρὸς
 Ἰωαννικίου ἡλικιώσεως, ὁ πρὸς Χριστὸν ἐκάστοτε διὰ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ
 πόλεμος διαβαίνων καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστοῦ Πατέρα διὰ τῆς τοῦ
 5 Υἱοῦ αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν σωματικῆς ἐν γραφῇ ὁμοιώσεως φθάνουσα
 μάχη, ἥ τε πρὸς τοὺς τὴν ἀληθῆ ταύτην ἀντιποιουμένους πίστιν
 μαρτυρικὴ προσγινομένη ἀναίρεσις τέλος λαμβάνει καὶ πέρας ἔσχεν
 θεοβραβεύτως, ὡς ἔγνωσται, καὶ τὸν στολισμὸν τὸν ἑαυτῆς ἀποστολικῶς
 ἢ ἐκκλησία πάλιν στολίζεται καὶ τιμᾶται Χριστὸς ἐν εἰκονίσματί τε καὶ
 10 σχήματι, ὁ πρὸς τῇ φύσει ἡμῶν καὶ τὸ σχῆμα ἀψευδῶς ἐνδυσάμενος.
 Τοῦτο δὲ γενέσθαι συμβέβηκεν διὰ γυναικὸς εἰς αἰσχύνην, οἶμαι, τῶν
 προκρατησάντων αἰρετικῶν ἀνδραρίων τὴν βασιλείαν, δόξαν δὲ
 μεγίστην τοῦ τὴν ἀδοξίαν τῷ γένει συνεισενέγκαντος θήλεος καὶ τῆς
 Ἰησοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἐνδείξιν τῆς ἐν ἀσθενείᾳ ἐχούσης, ὡς αὐτὸς ἔφη
 15 πρὸς Παῦλον, παντὸς ἀγαθοῦ τὴν τελείωσιν. Ἐξ οὗ δὴ πρὸς Θεὸν
 εἰρηνικῶς τὰ τῆς εἰρήνης ἀνθρώποις δι' εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἐπολιτεύετο
 τρόπαια καὶ ἡ εὐμενῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους καὶ φιλόανθρωπος
 ἀνοχὴ δι' εἰρήνης πλουσίως ἐπρυτανεύετο. Λοιμῶν, σεισμῶν, σκηπτῶν,
 φθορᾶς τε καὶ πανωλέθρου θνήσεως τοῖς πάλαι ἀσεβοῦσι θεοκρίτως
 20 ἐπελθουσῶν, ὅθεν εἰρήνη ᾗκει ἐν πόλεσιν, εἰρήνη ἐπὶ κώμαις ἐκώμα<ξεν>,
 εἰρήνη ἐν ὀδοιπόροις, εἰρήνη ἐν πλέουσιν, εἰρήνη ψυχαῖς, εἰρήνη σώμασι·
 Χριστὸς γὰρ ὑπάρχων εἰρήνη ἡμῶν τὸν τοῦ γένους πολέμιον εἰκονομάχον
 διάβολον λέοντα καὶ τὸν τούτου συνώνυμόν τε καὶ ἔκδικον τύραννον
 Λέοντα σὺν τοῖς ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰς αὐτῶν βλασφήμους ἐφευρέσεις
 25 καταβαλὼν, δι' Εἰρήνης εἰρήνην τοῖς ποθοῦσιν εἰρηνοδῶρως παρέσχετο.
 Τούτων οὖν τῶν ἀγαθῶν δι' εὐσεβείαν τοῖς ἐν γῆ βραβευθέντων, πλείστοι
 τῆς πάλαι μυσαρᾶς εἰκονομάχου αἰρέσεως ἀνέκπλυτον ἀκμὴν τὴν
 συνείδησιν εἶχον, ὡς καὶ ὁ θεῖος οὗτος καὶ μέγας Ἰωαννίκιος. Ἄλλ' ἡ
 ὑπερπλήρης τῶν ἀγαθῶν καὶ παρεκτικὴ τῶν καλῶν τοῦ Θεοῦ δυναστεία,
 30 ἢ μὴ ἕως τέλους παρορῶσα τῶν οὐρανίων τοὺς ἐραστὰς εὐσεβείας φωτὸς
 ἐστερημένους μένειν καὶ ἐν τούτῳ αὐτῆς κατένευσε τῷ θεράποντι τοιούτῳ
 αἰτίῳ, τὴν πῆρῳσιν αὐτοῦ ἐκείνην τῆς δυσσεβείας ἐλλάμψασα.

§5 Τῷ τριακοστῷ γὰρ καὶ ἕκτῳ χρόνῳ τοῦ ὀσίου τῆς ἡλικίας ἐν τοῖς
 ἑξοῖς μέρεσι γενομένου φοσσάτου κἀκεῖθεν ἐπαναστρέφοντος διὰ τῶν
 Ὀλυμπιακῶν καὶ μεγίστων ὀρέων, γέρον τις κατὰ συγκυρίαν
 πνευματοφόρος ἐκ τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν ἄλσους προκύψας· «ᾧ τέκνον»,
 5 ἔφη, «Ἰωαννίκιε, ἕως πότε τῇ πλάνῃ ἐξόφωσαι τῆς αἰρέσεως; Εἰ
 Χριστιανὸς εἶ, προσκύνει σχετικῶς Χριστοῦ γράμμασι καὶ μορφῇ τὴν
 οἰκονομίαν ζῶν ἐναρέτως. Εἰ δὲ μή γε, εἰς μάτην περιφέρεις τὸ ὄνομα τοῦ
 Χριστιανοῦ, σαρκὸς Χριστοῦ τὸν τύπον, ὡς ὄφθη, μὴ σεβαζόμενος». Ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ μέγας Χριστοῦ θεράπων Ἰωαννίκιος ἐπὶ τῇ τοῦ
 10 ὀνόματος αὐτοῦ ἀγνωρίστῳ προσκλήσει καὶ ὅτι πάντα αὐτοῦ ἐξεῖπε σὺν
 τῇ δυσσεβείᾳ διορατικωτάτως τὰ πεπραγμένα, πίπτει αὐτοῦ πρὸς τοὺς
 πόδας συγγνώμην αἰτούμενος περὶ τῆς πάλαι αὐτοῦ δυσσεβοῦς ἐν ἀγνοίᾳ
 ἀγνωμοσύνης καὶ διαβεβαιοῦται εἰσέτι Χριστοῦ τὴν εἰκόνα πίστει
 σχετικῶς κατασπάξεσθαι καὶ τῆς τεκούσης αὐτὸν παρθένου κόρης,
 15 ἀποστόλων τε μαρτύρων καὶ ὀσίων καὶ τῆς πρὸς σωτηρίαν ἀγούσης
 τριβου ἀπαρεγκλίτως ἀντέχεσθαι. Διὸ ἐξ ἐκείνης ὄντως τῆς ὥρας σὺν τῆς
 εὐσεβείας καὶ τῆς ἀγαθοεργίας ἀντείχετο ὁ ἀοίδιμος νηστεύων,
 χαμευνύων, προσευχαῖς καὶ δάκρυσιν ἀσχολούμενος· καὶ τοὺς τῶν ἁγίων
 εὐκτηρίους ναοὺς ὡς Θεοῦ σκηνώματα λογιζόμενος, συχνῶς ἐν αὐτοῖς
 20 εἰσῆει ἐκ πίστεως προσευξόμενος, φυλάττων τε συνήθως μετὰ τῶν
 συστρατιωτῶν εἰς τὰ τῶν βασιλέων προαύλια. Οὐκ ἐν ὑψηλῇ στρωμνῇ
 καὶ κλίνῃ αὐτοῦ ἠπαλυμμένη ἀνέπιπτεν, ἀλλ' ὡς Ἰακώβ ἑαυτὸν
 λανθανόντως ἐπὶ μόνου τοῦ ἐδάφους ἀνέκλινεν, Ἰσραὴλ ἄλλος ἡμῖν καὶ
 αὐτὸς θεωρητικώτατος γνωρισθεὶς. Καὶ βρωμάτων δὲ μετειλήφει ὁμοίως
 25 ὅσον μόνον τοὺς συνεστιωμένους κρύπτειν αὐτοῦ τὴν ἐγκράτειαν καὶ μὴ
 βαρεῖσθαι ὑπὸ τῷ φόρτῳ τῆς γαστροῦς ἐνεχόμενον, ἀλλὰ δι' ὅλης αὐτὸν
 τῆς νυκτὸς διαρκεῖν προσευχόμενον.

§6 Οὕτως νεανικῶς ἐν χρόνοις ἕξ τῷ μακαρίτῃ πυκτεύοντι, ἐβδόμῃν
 ἄγοντι ἤδη τὴν ἡλικίαν, ἥπερ δὴ ἔτος τρίτον καὶ τεσσαρακοστὸν
 ἀριθμεῖται, ἕκτῳ ἔτει τῆς αὐτοκρατορικῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ
 νεωτέρου, υἱοῦ Λέοντος, ἐγγόνου Κωνσταντίνου, ἀπεκγόνου Λέοντος τοῦ

5 ἔξ Ἰσαύρων, τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος πρὸς τὴν Θρακῶν χώραν ἐξώρμησε
 ληϊζόμενον. Καθ' οὗ ἀντιπαρατάξασθαι ἐξιόντος σὺν πολλοῖς
 στρατεύμασι τοῦ κρατοῦντος, συμβολῆς γενομένης πολέμου ἐν τῇ
 Μαρκέλλα καὶ κοπῆς ἰσχυρᾶς, οἴμοι, τοῦ χριστωνύμου φύλου ἀνιωμένου,
 οἷα Δαυὶδ ἄλλος περὶ ὁ δίκαιος κατατέμνων τοὺς ἄλλοφύλους, κεφαλὰς
 10 δυναστῶν αὐτῶν εὐσθενῶς διακόπτων σὺν μυριάσι καὶ πλείστους
 ῥυόμενος τῶν ὁμοφύλων, ὡς καὶ ἓνα τότε τῶν μεγιστάνων ὑπὸ μηχανῆς
 τινος ἱμαντώδους κατασχεθέντα καὶ μικροῦ δεῖν χερσὶν ἐθνῶν ἀνόμων
 ζῶντα παραδιδόμενον δυνάμει Χριστοῦ ἐλυτρώσατο, μαχαίρα ταχὺ
 διακόψας τὴν μηχανὴν αὐτῶν. Ὅθεν δὴ τότε θαυμάσας ὁ βασιλεὺς τὸ
 15 ἀνδρεῖον τοῦ στρατιώτου· «ὦ παῖ καλέ», φησί, «ποίας χώρας καὶ
 στρατείας εἶ σὺ καὶ τί σου ὑπάρχει, λέγε, τὸ ὄνομα»; Ὁ δὲ εἰρηκῶς ὡς
 χώρας μὲν ἐστὶ Βιθυνῶν ἐπαρχίας, κώμης δὲ τῶν Μαρουκάτου καὶ γένους
 τῶν Βοϊλάδων, τὴν τε κλῆσιν πέλει Ἰωαννίκιος καὶ τὴν στρατείαν
 ἐξκουβίτωρ, ἐν τύπῳ ταῦτα εὐθύς πρὸς μνήμην διὰ γραφέως χειρὸς ὁ
 20 βασιλεὺς ἐνέβαλεν, προσφιλῆ αὐτὸν καὶ οἰκεῖον ἀεὶ βουλευθεὶς ἔχειν.
 Ὅθεν καὶ δώροις αὐτόν τισιν οἴονει εὐχαριστηρίοις προαμειβόμενος,
 βραχιολίοις χρυσοῖς αὐτοῦ τὰς χεῖρας κατεκαλλώπισε. Τοῦ δὲ
 χριστιανικοῦ μακέλλου ἔτι ἐνεργουμένου, ἀλγῶν τὴν ψυχὴν ὁ
 στερορότατος, τῆς παρὰ βασιλέως τιμῆς καὶ δώρων καὶ συλλαλιᾶς ἀλγῶν,
 25 τῷ μείζονι τάχα τῆς ἀδελφικῆς συμφορᾶς βαπτιζόμενος, παρ' αὐτῷ ὥσπερ
 μὴ συναισθόμενος ἴστατο· εἷς γάρ τις ἀλαζῶν καὶ ὑπέροφρος ἑωρᾶτο τῶν
 ἐναντίων ἐπὶ μιᾶς στενῆς ἰστάμενος διαβάσεως ἀφειδῶς ἐκκεντῶν τοὺς
 Ῥωμαίους. Ἀλλὰ καὶ τούτου προβὰς ἐκεῖθεν ἐν ἐκστάσει διακόπτει τὴν
 κεφαλὴν ὁ πανάγαστος, σωτηρίαν καὶ δίοδον ζωῆς τοῖς Χριστιανοῖς
 30 παρασχόμενος.

§7 Εἶτα τῆς πολεμίου ἐκείνης κατ' ὀλίγον διαστὰς μάχης ὁ δίκαιος, λαβὼν
 κατὰ νοῦν τοῦ πλήθους τῶν ὁμοφύλων τὸν θάνατον καὶ εἰδὼς ὡς οὐκ
 ἔνδοξός τις ἢ ἄδοξος μόλις ἀπέδρα τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, ὀλίγων δίχα
 ἐννοήσας τε πῶς αὐτόθεν ἐκείνος αὐτὸς παρ' ἐλπίδας ἐρρύσθη,
 5 πορευόμενος ἐπορεύετο καὶ ἔκλαιε βάλλων ἐν τῇ τῆς καρδίας αὐτοῦ γῆ,

δαυϊτικῶς εἰπεῖν, οἴκτου καὶ ἀγαθοεργίας τὰ σπέρματα. Ὅτε καὶ
 καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὡς τάχιστα, ἵστατο τῷ Θεῷ καθ' ἑαυτὸν
 προσευχόμενος καὶ λέγων· «Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ
 Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐδοκία Πατρὸς καὶ συνεργία τοῦ παναγίου
 10 Πνεύματος ἐν ἐσχάτοις καιροῖς διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐξ ἁγίας
 παρθένου ἐνανθρωπήσας, ὁ τῷ τιμίῳ καὶ ζωοποιῷ σου θανάτῳ τὸν τὸ
 κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου καταπαλαίσας διάβολον, ὁ παιδεύων ἡμᾶς
 ἁμαρτάνοντας καὶ ἐλεῶν μετανοοῦντας, ὁ νόσῳ σαρκὸς καὶ θανάτῳ τὸν
 ἐκ παραβάσεως ἐντολῶν προσγινόμενον θάνατον ψυχῆς ἀφανίζων τῶν
 15 εἰς σὲ πιστευόντων, ὑμνῶ σε, εὐλογῶ σε, προσκυνῶ καὶ δοξάζω εἰς τοὺς
 αἰῶνας, ἀνθ' οὗ τῆς προσδοκίας καὶ χειρὸς τῶν ἐναντίων ἐρρύσω με. Καὶ
 προσάγω σοι, δέσποτα ὑπεράγαθε, ὥσπερ τι ξένον δῶρον τῆς ἐμῆς
 σωτηρίας ἀντίλυτρον, οὐ χρυσόν, οὐκ ἄργυρον, οὐκ ἄλλο τι τῶν γήινων
 καὶ προσκαίρων καὶ φθειρομένων, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα ὄλον, τὸ
 20 τιμιώτατόν σοι κτῆμα καὶ οἰκειότατον». Ταῦτα οὖν εἰπὼν καὶ βλέψας
 μακρόθεν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὸ ὑπερκεείμενον ὄρος τῆς Βιθυνίας, ὅπερ παρ'
 ἡμῖν προσηγόρευται Ὀλυμπος, ζῆλον θεῖον συλλαβὼν ἐν διανοίᾳ,
 ὠδίνησεν Ἥλιου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τὸ ἥσυχον καὶ
 φιλέρημον, τοῦ ἐν αὐτῷ κατ' ἐκείνους διαβιῶναι ἀσκητικῶς. Καὶ δὴ
 25 εἰσελθὼν ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων
 εὐκτηρίους ναοὺς συντακτικῶς ἀσπασάμενος, μὴ φροντίσας ὄλως τῆς
 βασιλέως τιμῆς ἢ δόξης ἢ ὑποσχέσεως, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα
 ἐξώρμησε τὰς τῶν γεννητόρων αὐτοῦ εὐχὰς καρπωσόμενος. Καὶ ταύτας
 λαβὼν ὡς ἐβούλετο, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δῆθεν ἐπίγειον στρατείαν
 30 ἀνθυπέστρεφε πάλιν, τὸ δὲ ἀληθὲς πρὸς τὴν καλὴν στρατείαν τοῦ
 βασιλέως Χριστοῦ.

§8 Κατὰ τὴν πάλαι ἐνθεον ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοὺς πόδας ἐπῆρε καὶ πρὸς
 αὐτὸ τὸ Ὀλύμπιον ὄρος ἀπέβλεψεν, εἰκοσιτέσσαρας χρόνους διαπρέψας
 ἐν τῇ στρατείᾳ. Ὅθεν πορευόμενος κατὰ πάροδον καὶ κατὰ τὴν Προῦσαν
 γενόμενος, παραβάλλει τῇ αὐτόθι μονῇ τῶν Ἀγαύρων καὶ ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε
 5 δεξιούται θεοφιλῶν ὁ φιλάρετος, τῷ αὐτῆς πατρὶ Γρηγορίῳ τὰ τῆς ἐνθέου

βουλῆς αὐτοῦ ἀναθέμενος. Ὁ δὲ τὸν ζῆλον αὐτοῦ θεασάμενος, θεαρέστως αὐτῷ καὶ ψυχοφελῶς συμβουλευέται φήσας· «Ἡ μὲν πρόθεσις σου, τέκνον, καλή, ἢ δὲ πρὸς τὴν ἀθλητικὴν παλαίστραν ἐπιθυμία μόνοις πρέπουσα τοῖς προπαιδευθεῖσι τὰ θεῖα καὶ ἐν ἀσκήσει χρονίσασιν. Δεῖ 10 γάρ σε ἐν κοινοβίῳ μοναχῶν πρότερον εἰσελθόντα τὴν τῆς πρὸς Θεὸν ὑμνωδίας γνῶσιν λαβεῖν, μαθεῖν τε καιρὸν καὶ τάξιν προσευχῶν καὶ πολέμους δαιμόνων, εἴθ' οὕτως ἡσυχαστικῶς καὶ ἐμπείρως εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πάλιν χωρῆσαι, μήπως ἀδιδάκτως εἰς τὴν κατ' ἐκείνων παράταξιν προσορμήσας ἀντὶ τοῦ βαλεῖν βληθείης καὶ ἀντὶ τοῦ ἠττῆσαι 15 ἐλεινότατα ἠττηθῆς». Τοιαύτην βουλήν παρὰ τοῦ καλοῦ ποιμένος Γρηγορίου ὁ ὄσιος Ἰωαννίκιος προσδεξάμενος, λαβὼν τὰς εὐχὰς αὐτοῦ, εἶχετο τῆς ὁδοιπορίας καὶ καταλύει πρὸς ἐσπέραν ἐν κώμῃ μιᾷ τῶν πρὸς Ἄτρῶαν Καστούλῳ καλουμένη, ἐν οἴκῳ τε εἰσδέχεται τινος θεοφιλοῦς προσφιλοῦς αὐτοῦ. Ὅς καὶ ἐγνωκῶς τὰ μελετώμενα ὑπ' αὐτοῦ, λίαν προῦ 20 τῇ ἐπαύριον ἐν μονῇ τῶν ἐκεῖσε Τελάου προσαγορευομένη ἤγαγεν αὐτόν, εἰ ἄρα γε ἀρεστὸν αὐτῷ ὀφθείη τοῦ αὐτόθι προσδιατρεῖψαι. Ἐν ἧ ἀνιῶν καὶ φιλοφρόνως ὑποδεχθεὶς ὁ ἀοίδιμος, ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὴν τῶν γραμμάτων μόνην εἰσαγωγὴν μαθηθῆναι. Καὶ ἰδὼν τὴν μονὴν ἐκείνην θορυβουμένην ὡς τισὶ κώμαις ἐγγίζουσας, πρὸς τὴν ὑπερκειμένην ἐκείνης 25 καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ ὄρει οὔσαν μονὴν Ἀντιδίου καλουμένην ἀνέρχεται.

§9 Ὅν καὶ καταλαβόντα ὁ πατήρ τῆς μονῆς ἐκείνης Ἰωάννης προσαγορευόμενος, κατὰ συγκυρίαν ἐξῆκον πρὸς τὴν πύλην ὑπήντησε· «Πόθεν τε εἶ, καὶ τίνος χάριν ἐνταῦθα, ἀδελφέ, παραγέγονας»; ἠρώτα. Ὁ δὲ τῆς καλλίστης αὐτοῦ ὁρμῆς αὐτῷ ἀπογυμνώσας τὸ ἔνθεον, δεξιούται 5 περιχαρῶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἰσδέχεται καὶ τὴν τῶν θείων ἀγώνων πυκτὴν ἐνεργητικῶς ἐκδιδάσκειται καὶ τοῦ καθαίρειν λογισμοὺς καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐκπαιδεύεται, φροντίζων ἀεὶ τοῦ μέλλοντος τὰ ἐφόδια, τοῦ δὲ παρόντος κόσμου ὑπερορῶν τὴν προσπάθειαν. Ἐν ἧ χρόνους δύο διαπεράνας καὶ κατὰ πάσης 10 ἀνδρισάμενος κακοβουλίας δαιμονικῆς καὶ ἕως τῶν τριάκοντα ψαλμῶν ἐκμαθὼν, οἷά περ ἔλαφος θεοκατάρτιστος εὐδρομος μετὰ τὴν τῶν

ἰοβόλων παθῶν καὶ νοητῶν θηρίων ἀναίρεσιν τὴν θεοποιὸν ἡσυχίαν
 διψῶσα, πρὸς τὸ ὑπεράνωθεν τῆς μονῆς ὄρος, Κόρακος
 προσαγορευόμενον Κεφαλήν, τὸ ἔνθεον στρουθίον μεταναστεύει, ἐπὶ
 15 ἐπτὰ ἡμέρας ὅλως βρώσεως ἢ πόσεως μὴ μεταλαβῶν, εὐχαῖς τε καὶ
 δάκρυσιν ἐξήτει τὸν Θεὸν πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον εὑρεῖν τινα τὸν
 ἀλείψοντα αὐτὸν ἐρημικόν τε καὶ φιλόθεον ἄνδρα. Ἐν δὲ τῇ ἐβδόμῃ καὶ
 καταπαυσίμῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐξαίτησεως, ὁ καθ' ἡμᾶς Μωυσῆς φωνῆς ἄνωθεν
 ἐνεχθείσης ἀκούει, «Ἔτι μικρόν», λεγούσης, «πρὸς τῇ κορυφῇ τοῦδε τοῦ
 20 ὄρους, ὃ Ἰωαννίκιε, προσανάβηθι καὶ ὧν ἐπεθύμησας ἐπιτεύξῃ». Ταύτης
 ἀκουστῆς γενόμενος τῆς φωνῆς, ὡς ὑπόπτερος ἀετός, λίαν εὐψύχως ὁ
 ἑπταήμερος νήστης πρὸς τὴν τῆς ἀποκαλύψεως τελείωσιν μετ' ἐλπίδος
 πεζοπορῶν, πάντοθεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιέφερε, θηρᾶσαι καλῶς
 γλιχόμενος τὸ ποθούμενον. Καὶ δὴ προσανιῶν ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν
 25 Ἰωαννίκιος, ὡς προστέτακτο, δύο εὑρίσκει αὐτοῦ μοναχοὺς περὶ τὰ
 τεσσαράκοντα ἔτη ἡσυχάζοντας ἐν σπηλαίῳ καὶ μηδενὶ ἑαυτοῦς ποτε
 ὄραθέντας ἀνθρώπων, ἱματίοις τριχίνοις κεκαλυμμένους, ἐκ βοτανῶν τὴν
 τροφήν ἐλαχίστων ποριζομένους καὶ ἀγγελικῶς εἰπεῖν ἐν γῆ μετὰ
 σώματος ζῶντας. Οἷς καὶ προσπεσὼν ὁ δίκαιος μετὰ πίστεως, τῶν
 30 συμφερόντων αὐτῷ παρεκάλει μαθεῖν καὶ συνεισιθῆναι τὴν γνῶσιν. Οἱ δὲ
 μετὰ τὴν συνήθη εὐχὴν συγκαθίσαντες, πάντα αὐτῷ τὰ πεπραγμένα καὶ
 τὰ μέλλοντα καὶ συμφέροντα κατ' εἶδος ἐξεῖπον θεοφορούμενοι καὶ ὅτι
 «μέλλει ἀντιδοξάζειν σε Κύριος ἐνταῦθά τε καὶ μετέπειτα ὡς δοξασθεῖς ἐν
 τῷ βίῳ σου καὶ πολλῶν σωτηριώδη προσαγωγὴν ψυχῶν δεξάμενος
 35 παραινέσει σου», καὶ ὅτι «μετὰ τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἀσκήσεως ἔτος καὶ
 πρὸς αὐτὸ τῆς ζωῆς σου τὸ τέλος πειρασμός σοι μέγας παρὰ φθονερῶν
 ἀνθρώπων συμβήσεται· ἀλλ' ὡς βέλος προσπεσὼν ἰσχυρὸν ἐπ' αὐτοὺς
 ἐκείνους τὸ βλάβος ἐπανελεύσεται». Ταῦτα εἰπόντες αὐτῷ καὶ
 ἐπευξάμενοι οἱ θεόφρονες, ἐπέδωκαν αὐτῷ εὐλογίας χάριν αἰτήσαντι
 40 μικρὸν λεβητωνάριον τριχοσύνθετον καὶ ἀπέλυσαν. Ὅπερ καὶ εἶχεν ὁ
 μακάριος, ὡς ἔλεγε, κατὰ παντὸς τόπου δαμώνων πεπληρωμένου καὶ
 κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς θηρίων καθάπερ ὄπλον κραταιὸν καὶ ἀήττητον
 σὺν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἐπιπέμπων ἐκείνοις καὶ ὡσεὶ καπνὸν ἠφάνιζεν
 αὐτοὺς καὶ κόνιν διὰ τῆς χάριτος. Μετὰ οὖν τὴν ἑπταήμερον ἐκείνην

45 νηστείαν, ὡς ἔφην, καὶ τῶν αἰτηθέντων ἀπόληψιν, ὡς ἄλλος Μωσῆς ὁ δίκαιος κατήει ἀπὸ τοῦ ὄρους δεδοξασμένος τὸ πρόσωπον, ἀντὶ δύο πλακῶν λιθίνων γραμμασιν ἐντετυπωμένων τὰς θείας παραινέσεις τῶν δύο χριστοφόρων ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν πλαξὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ λογικῶς ἡμῖν καὶ πρακτικῶς ἐγγεγραμμένας ἐπιφερόμενος.

§10 Ὅθεν μετὰ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωάννου εὐχῆς ἀπάρας ἐκείθεν πρὸς τὸ τῆς Ἀγαύρων μονῆς ὄρος καταλαμβάνει, ὃ δὴ Τριχάλιξ προσαγορεύεται, αἶθριος ἐν αὐτῷ καὶ ἄσκητος διαιτώμενος. Ὁ μεμαθηκὼς ὁ τίμιος ποιμὴν ἐκείνος τότε Γρηγόριος, δρομαῖος ἄνεισι πρὸς αὐτὸν καὶ κατασκευάζει
5 αὐτῷ κελλίον σμικρότατον. Ὁ δὲ μέγας πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος γνωσθεὶς τισιν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐνοχλούμενος, ἠνιάτο τῷ πνεύματι λίαν· διὸ φυγὰς αὐτόθεν καὶ μετανάστης γενόμενος, ἐν ὄρει τινὶ κατάλσῳ καὶ δυσβάτῳ κώμῃς Ἑλλησπόντου ὀνομαζομένης εἰσέρχεται ὑπὸ τὴν ἐνορίαν τοῦ Πανδήμου διακεκμένης καὶ ὀρύξας ὀπὴν στενὴν ὑπὸ γῆν, ἑαυτὸν ἐν αὐτῇ
10 ἀπρόϊτον καθείρξε, παρ' ἑνὸς τινος αἰπόλου Ἀνθινοῦ καλουμένου ἐν μικρῷ ἄρτῳ καὶ ὕδατι κατὰ μῆνα διακονούμενος, ᾧ μόνῳ τὸ ζῆν ὡς ἔμπνους νεκρὸς τῷ σώματι προαιρούμενος. Ἐν ᾧ τριετίσας οὕτως ἀσκητικῶς πιεζόμενος τοῦ τριημερεύσαντος ἐν νεκροῖς πόνθῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ζωῆς ἡμῶν, οὐδενὶ ἐνωχλήθη πνεύματι πονηρῷ τὸ παράπαν,
15 ὡς ἔλεγεν, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ χάρισμα τῆς κατανύξεως ἔλαβεν. Τοῖς τριάκοντα γὰρ ψαλμοῖς δι' ὅλου ὑμῶν τὸ θεῖον ἐνὶ μικρῷ τροπαρίῳ θεολογικωτάτῳ ἠρκεῖτο ἔχοντι οὕτως· «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Θεός, καταφυγή μου ὁ Χριστός, σκέπη μου τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Τοῦτο δὲ λέγων οὐ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν ἐλπίδα μόνῳ ἀπένεμεν, οὐδὲ τῷ Χριστῷ ἀφώριζεν αὐτοῦ τὴν
20 καταφυγὴν, οὐδὲ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ διαιρετῶς τὴν σκέπην, ἀλλ' ἐν τοῖς τρισὶ τῆς θεότητος χαρακτήρσι τὴν ἐλπίδα κοινῶς καὶ καταφυγὴν καὶ σκέπην ἐδόξαζεν, ὡς ἐν τῇ τρισαγίῳ θεολογίᾳ τὴν θεότητα καὶ ἰσχὺν καὶ ἀθανασίαν τῆς μιᾶς ἔλεγεν εἶναι φύσεως ἀμερίστως, ταῦτα κατὰ τὰς ὑποστάσεις μερίζων, τὰ αὐτὰ εἰδῶς φυσικῶς ἐν ἀλλήλαις περιχωροῦντα,
25 πλὴν τῆς ἀγεννησίας, γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως· τὸ μὲν γὰρ ἀγέννητον τοῦ Πατρὸς ἐστίν, τὸ δὲ γεννητὸν τοῦ Υἱοῦ, τὸ δὲ ἐκπορευτὸν τὸ τοῦ

Πνεύματος. Οὕτως ἐκεῖσε διαζῶν ἰσαγγέλως ὁ μακαρίτης, ὡς γέγραπται, μετὰ τὴν τριετίαν κοινωνίας χάριν ἀπελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς αὐτῆς κώμης, ὑπὸ συστρατιώτου ἀνεγνωρίσθη· μεθ' οὗ καὶ πνευματικῶς
 30 ἀγαλλιασθεῖς, πρὸς ὄρη δύσβατα λίαν τῆς Κουνδουρίας ἀπέβλεψε θηροτρόφα ὄντως καὶ πολυήσυχια, πέλοντα πρὸς δύσιν Λυκίας καὶ πρὸς ἀνατολὴν διακείμενα τῆς Ἀσίας πλησίον Μύρων.

§11 Πρὸς ἃ καὶ πορευόμενος, κατὰ πάροδον ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ καταλύει προσπαρακειμένῳ τῷ ὄρει. Κατὰ συνήθειαν δὲ εἰσελθὼν θεοσεβὲς ἀνδρογύναιον τοῦ λυχναπτήσαι, ἰδὼν αὐτὸν ἐν ἐκπλήξει ὅλον κατεσχέθη
 5 μεγίστη καὶ πνεῦμα αὐτὸν εἶναι ὑπονοῆσαν ἔκραξεν. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἀληθῶς εὐμεγέθης, ἀγγελοθέατος, εὖοπτος καὶ εὐόμματος, ῥακκοδύτης καὶ ἀνυπόδετος, βαθύθριξ καὶ πολυβόστρυχος, ὡς χώννυσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ πλοκάμοις τῷ πλήθει καὶ συγκαλύπτεσθαι πρὸς αὐτό τε αὐτοὺς τὸ ἔδαφος ἐπισύρεσθαι. Καὶ φησὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ θεόληπτος· «Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, ὧ τέκνα· κἀγὼ γὰρ ἄνθρωπός εἰμι ὁμοιοπαθῆς ὑμῶν καὶ
 10 οὐχ, ὡς ὑπολαμβάνετε, φάντασμα». Οἱ δὲ εἰς ἑαυτοὺς γενόμενοι καὶ θαυμάσαντες, προσέπεσον τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καὶ ἀφ' ὧν εἶχον ἔδεξιῶσαντο αὐτὸν χρειδῶς. Ἐρωτηθέντες δὲ παρ' αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς εὐθύτητος τῆς ὁδοῦ, ἀπεκρίθησαν ὅτι «ποταμός ἐστιν ἐνταῦθα δυσδιάβατος, πάτερ, τοῖς πεπειραμένοις αὐτοῦ μόλις καὶ ἐν ἡμέρᾳ
 15 περῶμενος, καὶ μάλιστα ἐν τῷ νῦν καιρῷ τῶν ἀλλεπαλλήλων νιφάδων καὶ ἐπικλύσεων». Ὁ δὲ νυκτὸς ἀναστὰς καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀνύων, τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον καταλαμβάνει καὶ τῷ Κυρίῳ εὐξάμενος διήλθεν εἰς τὸ πέραν ἀβρόχως.

§12 Κἀκεῖθεν εἰς τὸν τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου ναὸν καταντήσας τὸν ἐν Ἐφέσῳ, παραδόξως εἴσεισιν ἐν αὐτῷ ἄωρία ἀνοιγισῶν αὐτῷ τῶν πυλῶν, καὶ εὐξάμενος ἔξεισι κλεισθισῶν πάλιν. Τὴν πρὸς Κουνδουρίαν ὁδὸν βαδίζων, ὡς προσεξώρμητο, ἐν ἧ καὶ δύο τινὰς συναντᾷ μοναζούσας, σὺν
 5 μητρὶ, λέγων, γρὰὶ θυγατέρα νεᾶνιν, τὴν μὲν ἐκ τῆς τῶν σαρκικῶν πολέμων βίας ἀποκαμοῦσαν καὶ εἰς τὸν κόσμον κατερχομένην, τὴν δὲ ταύτη

συνεπομένην νουθετοῦσαν, παρακαλοῦσαν τοῦ ἐπιστρέψαι καὶ
 θρηνωδῶς κλαυθυρίζουσαν. Ἦτις γραῦς θεασαμένη τότε τὸν ἅγιον
 προσέδραμεν αὐτοῦ πιστῶς τοῖς ἴχνεσι καὶ προσέπεσε καὶ τὰ τῆ παιδὶ
 10 αὐτῆς πνεύματα πορνικὰ ἐπανιστάμενα ἐθριάμβευσεν. Ὁ δὲ τὴν παῖδα
 προσκαλεσάμενος συμπαθῶς· «Ἐπίθες», ἔφη αὐτῆ, «τὴν χειρὰ σου τῷ
 αὐχένι μου, τέκνον». Τοῦτο δὲ αὐτῆς τελεσάσης, φησὶν αὐτῆ τρίτον οὕτως
 ὁ γέρων· «Ἐπ' ἐμέ, ὦ παῖ, μεταβήτω ὁ πόλεμός σου δυνάμει Χριστοῦ, τῆς
 κατὰ σου προσβολῆς ἀπεληλαμένος εἰσέτι». Ἡ δὲ σὺν τῷ λόγῳ αὐτοῦ
 15 εὐθύς κουφισθεῖσα τοῦ πάθους, σὺν τῇ μητρὶ αὐτῆς πρὸς τὴν μονὴν
 ἀνέστρεψεν, ὅθεν ἐξῆλθε, δοξάζουσα τὸν Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ μέγαν
 θεράποντα Ἰωαννίκιον μακαρίζουσα. Ὡς δὲ ἔφθασε, διαστάς τῆς
 Κουνδουρίας τοῖς ὄρεσιν ὁ μιμητῆς τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου καὶ τῶν
 αὐτοῦ χαρισμάτων ἄξιος Ἰωαννίκιος, οἷα βέλεσι πυρὸς τοῖς πορνικοῖς
 20 ἤρξατο κατατοξεύεσθαι λογισμοῖς. Οὗς αἰσθόμενος αὐτῷ ἐπιτιθεμένους
 σφοδρότερον, ἐν σπηλαίῳ δράκοντα εὐρηκῶς, ἑαυτὸν ἐκείνῳ κατάβρωμα
 ἐπιδίδωσι, σπαράττων αὐτὸν χερσὶ καὶ ἀναγκάζων μὴ βουλόμενον αὐτοῦ
 ἄψασθαι ὅλως, σωματικῶς θανεῖν, οὐχὶ ψυχικῶς, προαιρούμενος καὶ
 θανάτῳ τὸ θνητὸν παραδοῦναι προκρίνων ἢ τὸ ἀθάνατον ἁμαρτόντα
 25 νεκροποιῆσαι. Ἄλλ' οὖν καὶ τοῦτον τοῦ θηρὸς αἰδεσθέντος, ὡς τὸν
 Βαπτιστὴν πάλαι ἀσπίδες καὶ δράκοντες ἔπτηξαν καὶ κεράσται, ὅθεν ἐν
 αὐτῷ τῷ οἰκητηρίῳ τοῦ δράκοντος πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἐκπετάσας τὰς
 χεῖρας, τοὺς πολεμίους τῆς ζωῆς ἡμῶν δαίμονας καὶ τῶν παθῶν συνεργοὺς
 κατὰ κράτος ἐτρέψατο καὶ τὸν δράκοντα σὺν αὐτοῖς ἀπενέκρωσεν,
 30 ἔκτοτε τῆς κατὰ πάντων θηρῶν ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων δυνάμεως παρὰ
 Θεοῦ ὄντως τὴν δωρεὰν εἰληφῶς, ὡς δειχθήσεται. Ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ὄρει
 περιερχόμενος ἐν μιᾷ καὶ τοὺς δαυϊτικοὺς ἀποστηθίζων ψαλμούς, ὄρᾳ
 σωρείαν λίθων τινασσομένην ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἀνυψουμένην,
 καὶ δράκοντα παμμεγέθη ἀναβαλλόμενον ἐξ αὐτῆς. Οὗ καὶ Θεοῦ βοηθείας
 35 καθωπλισμένος, ἐπιβὰς τῇ κεφαλῇ ὁ μακάριος σὺν τῇ ἐν χερσὶν αὐτοῦ
 σταυροτύπῳ σιδηρᾷ βακτηρίᾳ, ἀνείλεν αὐτὸν καὶ ἀπωλεία παρέδωκεν.
 Ἄλλοτε δὲ ἐκεῖσε χειμῶνος ὥρα εἰσελθὼν ἐν σπηλαίῳ μεστῷ σκοτίας
 ἔνοικον ἔχοντι δράκοντα, οὗ ἦσαν ὡς πῦρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ
 ἀπαστρέπτοντες, ξύλα συλλέξας, ὥσπερ ἐν πυρὶ ἀγνοῶν τοῖς αὐτοῦ

40 ὀφθαλμοῖς ἐπετίθει. Τοῦ δὲ ἀποτιναξαμένου τὰ ἐντεθέντα, γνοὺς ὁ πατήρ, ἐν μέρει γέγονε τοῦ σπηλαίου καί, ὡς ὁ χειμῶν παρῆλθεν, ἀβλαβῶς ἅμα συνδαιτιᾶτο τῷ δράκοντι.

§13 Εἶθ' οὕτως κατωτέρω πρὸς τὰ τῆς Κιλικίας ὄρη ἀπήει, χρόνους ἑπτὰ διατρίψας αὐτόθι. Τῷ οὖν πέμπτῳ ἔτει τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας Νικηφόρου καὶ Σταυρακίου, δωδεκάτῳ δὲ τῆς ἐρημικῆς διαγωγῆς τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου καὶ πεντηκοστῷ τετάρτῳ τῆς πάσης ζωῆς
5 αὐτοῦ, ἐν τοῖς τῆς Κιλικίας ἔτι δαιτιώμενος ὄρεσιν ἀποκαλύπτεται ἐκ Θεοῦ ἐπὶ τὴν τοῦ Πανδήμου μονὴν Ἐριστὴν καλουμένην ἀναξεῦξαι ἐκεῖθεν, μιᾶς οὔσης τῶν ἐν Βιθυνία ἀσκητηρίων μεγίστης καὶ τιμίας, ποιμένα ἐχούσης κατὰ τὸν καιρὸν Στέφανόν τινα πάση ἀρετῇ ἀληθῶς ἐστεμμένον καὶ Ἀναστάσιον οἰκονόμον ὡσαύτως, κακεῖ τὸ τῶν μοναχῶν
10 ἐπενδύσασθαι σχῆμα. Ὅς καταλαβὼν τὴν μονὴν Ἐριστῆς, ὡς προστέτακτο, ἡμέραις θέρους, τὰ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ χρησιμώδηματα Στεφάνῳ τῷ ἡγουμένῳ ἀπήγγειλεν. Ὁ δὲ τῇ ἐπαύριον μὴ μελλήσας, εἰσελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰσαγαγὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τῷ ἀποτακτικῷ τῶν μοναχῶν ἄρματι, σχηματίζει ἀμετακλήτως Ἰωαννίκιον,
15 τοῦ τῆς μονῆς οἰκονόμου Ἀναστασίου τὴν ἀπαρχὴν αὐτοῦ τῶν τριχῶν δεξαμένου. Ἀφ' οὗ ἐξ ἀγῶνων εἰς ἀγῶνας ἐμβιβαζόμενος ὁ πανόσιος καὶ ἐκ πόνων εἰς πόνους θεομιμήτως ἀποδυσόμενος, ἐπὶ τὰ Μητᾶτα καλούμενα κατελθὼν καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖσε ὄντα ποταμὸν Γοργύτην σπήλαιον εὐρηκῶς ἐν τόπῳ ὀνομαζομένῳ τὰ Κρίταμα, ἑαυτὸν ἐν αὐτῷ ἀκαθείρως
20 καθεῖρξεν, ἕξ ὀργυῶν ἀλύσει περιδεσμήσας καὶ ἀρετῇ ἀπάση ἐνδιαπρέψας.

§14 Μετὰ δὲ τὸν ἐκεῖσε τριετῆ χρόνον ἐπὶ τὰ τῆς Λυδίας τοῦ ἄλσους ὄρη καὶ ἐν κάστρῳ τῷ Λισῷ παρακειμένῳ τόπῳ Χελιδόνα καλουμένῳ καὶ πρὸς τὸν ἐν αὐτῷ ἀγωνιζόμενον ἀπάρας γέροντα μέγαν Γεώργιον, τὸν Γοργύτην διαπερῶν ποταμόν, ἤδη δράκοντα φοβερὸν ἐν αὐτῷ νηχόμενον
5 περιέτυχεν ὡς ἀναχαιτίζειν αὐτοῦ τὸ ρεῦμα τῷ μεγέθει τοῦ σώματος τῇ περιφραγῇ. Ὅν καὶ ἀποκτείνας χάριτι Χριστοῦ, ἀπήει πρὸς τὸν

ποθούμενον, μεθ' οὗ καὶ τρία ἔτη προσδιατρίψας καὶ παρ' αὐτοῦ ἅπαν
 τότε ἐκμαθὼν τὸ ψαλτήριον, πρὸς τὸν τῆς Ἀντιδίου μονῆς ποιμένα
 Ἰωάννην σὺν ὑπουργῷ Παχωμίῳ ἀνθυποστρέψας, ἀνέρχεται εὐχῆς αὐτοῦ
 10 χάριν καὶ ἐπισκέψεως καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖσε ἀγωνιστὰς γέροντας ὄντας.
 Κάκειθεν πρὸς τὸν τῆς Ἀγαύρων καθηγεμόνα Γρηγόριον ἔρχεται καὶ
 πρὸς τὰ τοῦ Τριχάλικος δύσβατα ὄρη. Ὅς καὶ γνοὺς τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ,
 σὺν τρισὶν ἄνευσιν εὐθύς ἀδελφοῖς, Εὐστρατίῳ, φημί, τῷ πατρὶ Ἰωαννικίῳ
 λίαν ἠγαπημένῳ, Σάβα τε καὶ Θεοφυλάκτῳ. Οἱ καὶ κελλίον αὐτῷ
 15 τεκταίνοντες εὐτέχνως, συμπαρόντος καὶ τοῦ ὀσίου, αἰγάγων βλέπουσιν
 ἐκεῖ νεμομένην ἀγέλην, τὸν δὲ τοῦ αἰπολίου ἐκείνου τράγον ἠγούμενον,
 κατὰ τὸ Σολομῶντος ῥητόν, πάντων ἐκείνων ὑπερφερέστατον πέλοντα.
 Ὅθεν καὶ εἰς ἑαυτοὺς διελογίζοντο ἐννοοῦντες ὡς, εἰ ἄρα γε οὗτος
 κατασχεθῆ ὑπὸ τινος, εἰς ἀσκὸν αὐτοῦ μέγιστον ἂν προχωρήσῃ τὸ ἔνδυμα.
 20 Ὁ δὲ ὀσιος, τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτῷ θείου
 Πνεύματος ἐπιγνοὺς, τοῦ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνῶντος, τῷ ἐνὶ αὐτῶν
 ἀδελφῷ Σάβα ἐπέτρεψεν τοῦ ἀπελθόντα κατασχεῖν τὸν τράγον ἐκείνον
 καὶ ἀγαγεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν μετ' εὐχῆς καὶ κρατήσας, ἤνεγκεν
 αὐτὸν εὐπρόθυμον τῷ προστάξαντι. Ὅς τῇ χειρὶ ἀλίσας αὐτὸν καὶ τῷ
 25 βαυκαλίῳ ὕδωρ ποτίσας, ἔφησεν αὐτοῖς ἐκπληττομένοις τὸ ὄραμα· «Ἄρα
 γε χρήσιμος ἔσται οὗτος, ὃ ἀδελφοί, ὡς ἐλογίσασθε, εἰς ἀσκὸν κάλλιστον
 τῷ μεγέθει»; Τῶν δὲ εἰρηκότων· «Καὶ μάλα δῆ, ὅσιε πάτερ», τῷ Σάβα
 αὐθις ἐπιτρέπει κατασχόντα τὸ ζῶον, ἕως τινὸς ἀπαγαγόντα αὐτὸ ἄφετον
 ἀπολύσαι. Ὁ πεπλήρωκεν ὡς προστεταγμένος, τὸν τράγον τότε ποιήσας
 30 ἀποπομπαῖον.

§15 Τῷ οὖν ἐνάτῳ ἔτει Νικηφόρου τοῦ βασιλέως οἱ τὸν Λίβα οἰκοῦντες
 βάβραροι Οὐννοὶ στρατοπεδεύσαντες καθ' ἡμῶν καὶ τὴν Θρακῶν γῆν
 ἐξελθόντες λεηλατήσαι, τοῦ βασιλέως αὐτοῦ σὺν πολλοῖς στρατεύμασιν
 ἀντιπαραταξαμένου καὶ κατὰ κράτος ἠττήσαντος, πρὸς αὐτὰ τε αὐτοὺς
 5 τὰ βασίλεια αὐτῶν εἰσελάσαντος καὶ συγκόψαντος κάκεισε ἀβουλήτως
 προσδιατρίψαντος, ἐπισυστήσαντες ἑαυτοὺς οἱ κατάλοιποι καὶ τὰ ὄμορα
 μισθωσάμενοι ἔθνη, ἀνθήτησαν τοῦτον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου τοσοῦτον,

ὡς αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Νικηφόρον στόματι μαχαίρας πανστρατὶ καὶ
 αἰχμαλωσίᾳ περιπεσεῖν. Ὁ διορατικωτάτως εἰδὼς ὁ ὄντως Θεοῦ
 10 προφήτης Ἰωαννίκιος, ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως συγγενῶν δυσωπούμενος
 αὐτοῦ παρόντων τοὺς βασιλέας τοῦ εὔχεσθαι, «ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων
 ἤδη», φησί, «διαφόρως ἠὺξάμην ὁ ὄσιος, ὑπὲρ δὲ τοῦ βασιλέως εὔξομαι
 νῦν». Οἱ δὲ τὸ ἀπόρητον τοῦ λόγου ἀπλῶς αὐτοῖς δηλῶσαι
 παρακαλέσαντες, ἀκούουσι φανερώτατα ὡς ὅτι ὁ βασιλεύς, Θεοῦ
 15 συγχωρήσαντος, ἐν τῷ πολέμῳ νῦν πέπτωκε τραυματίας, ὁ δὲ αὐτοῦ υἱὸς
 πρὸς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐπανέρχεται τετρωμένος. Ταῦτα ἀκηκοότες καὶ
 θαμβηθέντες, σὺν τάχει καὶ φόβῳ πολλῷ τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων
 κατειλήφασιν, τὸν ὄσιον συνταξάμενοι. Ὡς δὲ τὰ προρηθέντα πάντα ὑπὸ
 τοῦ πατρὸς ἐνεργῶς μεθ' ἡμέρας ἐβεβαιώθησαν, τῆς ἐν αὐτῷ οὔσης θείας
 20 χάριτος τὸ κοσμοπερίβλεπτον ἐθαύμασαν καὶ ἀλάθητον. Τοῦ δὲ
 Σταυρακίου τὰς τρώσεις ἀλοῦντος ἔτι καὶ τὴν βασιλείαν
 περικρατοῦντος, αὐτοὶ πάλιν οἱ τῆς τοῦ ὀσίου προφητικῆς ἰσχύος πείραν
 λαβόντες πενθεροὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τούτου μαθεῖν γλιχόμενοι τελεώτατον,
 εἰ ἄρα ἐπὶ χρόνους ἐπικρατῆς ἔσται τοῦ σκήπτρου, καὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ
 25 δοῦλον Ἰωαννίκιον διὰ τινος τοῦτο βουλόμενοι πυθέσθαι, τὸν πολλάκις
 ἀναγραφέντα τίμιον ἄνδρα Εὐστράτιον διὰ τινὰ ἀναγκαίαν χρεῖαν παρὰ
 τοῦ ποιμένου αὐτοῦ Γρηγορίου αὐτοῦσε τότε ἰδόντες ἀπεσταλμένον, δι'
 αὐτοῦ τὸν ὄσιον πατέρα καθικετεύουσι δηλοποιῆσαι αὐτοῖς τῶν
 ζητουμένων καὶ ἀπορουμένων τὴν γνῶσιν. Ὁ δὲ θεόφρων ὄντως
 30 Εὐστράτιος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποπλεύσας καὶ τὴν ἑαυτοῦ μονὴν
 καταλαβὼν, ὡς ἐβούλετο, τὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γρηγορίου εὐχὰς λαβὼν,
 πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Ἰωαννίκιον ἄνεισι καὶ τὰ παρὰ τῶν
 πενθερῶν τοῦ βασιλέως ἐνταλθέντα αὐτῷ προσειπεῖν μετὰ τὴν συνήθη
 εὐχὴν προσφέρει. Ὁ δέ· «ὦ τέκνον», ἔφη, «Εὐστράτιε, ἐπὶ καιροῦ ἢ ὠδὶς
 35 καὶ ὡς ἐπὶ ξυροῦ τάχα ἢ ἐναλλαγῇ τοῦ κατέχοντος». Ἦτις δὴ καὶ
 παραυτὰ ἔλαβεν πέρας, ὡς λέλεκται. Εὐθὺς γὰρ τότε τελευτήσαντος
 Σταυρακίου, μεταβαίνει τὸ σκήπτρον εἰς Μιχαὴλ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ.

§16 Ὅς καὶ εὐσεβῶς διέπων τὴν βασιλείαν, τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς
 χρόνῳ παμπληθεὶ μέλλων ἐξιέναι κατὰ τῶν Οὐννων, Λέοντα τὸν
 Ἀμαληκίτην στρατηγὸν τῶν Ἀνατολικῶν προχειρίζεται. Οὗ ἀδελφιδὸς
 πέλων τις συγκλητικὸς Βρυένης ὀνομαζόμενος, εὐχῆς χάριν πρὸς τὸν
 5 ὄσιον ἦλθεν, ὃν καὶ μετὰ τὴν συνήθη εὐχὴν ἠρώτα· «Ἄρα ἐπίσταται»,
 λέγων, «προβάτων ἐπίστατεῖν ὁ ἀδελφιδός σου Λέων, ἑταῖρε, ποιμαίνειν
 μέλλων μετὰ μικρὸν ποιμνὴν προβάτων;». Ὁ δὲ μὴ νοήσας ὅτι
 μυστικώτερόν ἐστι τὸ λεχθέν, «Καὶ πῶς δυνατόν, πάτερ», ἔφη,
 «στρατηγὸν αὐτὸν ὄντα πρὸς ποιμαντικὴν ἐπιστήμην ἀτίμως
 10 μεταχωρήσαι;» Ὁ δὲ πατὴρ μὴ ἐπιλύσας αὐτῷ τῆς κατὰ Μιχαὴλ τοῦ
 πιστοῦ βασιλέως σατανικῆς μελλούσης γενέσθαι τυραννίδος ὑπὸ τοῦ
 Λέοντος, μετ' εἰρήνης αὐτὸν ἐκπέμπει. Ὡς δὲ ἠτοιμάστω ὁ κατέχων τὰ
 σκῆπτρα θεοσεβέστατος Μιχαὴλ, πρὸς τὴν Θρακῶν χώραν κατὰ τῶν
 Οὐννων ἐξώρμησεν. Παρεμβολῆς δὲ μεγίστης τῶν μερῶν ἀμφοτέρων
 15 γενομένης εἰς δεῖξιν, ὁ τοῦ διαβόλου υἱὸς καὶ ὁμώνυμος Λέων καὶ τῆς
 Ἀντιχρίστου ὄντως ἀντιθείας ἀντίμιμος, τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐπὶ τῶν θείων
 συμβόλων μὴ τυραννῆσαι ὁμομοκῶς, ταύτην ὠδίνων τὴν νόσον ὁ
 παραβάτης κατὰ διάνοιαν, νῶτα δίδωσιν, εὐθύς μετὰ συμβολὴν πολέμου
 τοῖς ἐναντίοις ἐθέλοντι ἰσχὺν μὲν ἐκείνοις παρέχων ἐν τούτῳ, τοῖς δὲ
 20 Ῥωμαίοις ἦταν καὶ ἑαυτῷ στολὴν τυραννικὴν πολυσύμφορον
 χριστιανικοῖς αἵμασι βεβαμμένην ὑφαίνων. Τότε γὰρ τότε ὀλίγων τινῶν
 τῶν μὴ συμφορησάντων ἐκείνου τῆ ἀνταρσία σὺν τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ
 πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν διασωθέντων, τῶν λοιπῶν πάντων
 Χριστιανῶν μαχαίρα καὶ αἰχμαλωσία περιπεσόντων, βρέμων αὐτὸς κατὰ
 25 πόδας τοῦ τυραννῆσαι τὴν βασιλείαν, παραγενόμενος μεθίστησι τῆς
 βασιλείας τὸν ἀγγελώνυμον, συζύγῳ καὶ τέκνοις τῆ μοναδικῆ παραδοῦς
 πολιτεία, διχάσας αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ἀπανθρωπία καὶ μηδὲ ὄραν
 αὐτοὺς ὅλως ἑαυτοὺς συγχωρήσας.

§17 Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦδε τοῦ Λέοντος πατὴρ λέων καὶ πρῶτος εἰκονομάχος
 διάβολος, μὴ δυνηθεὶς κατὰ Θεοῦ, κατὰ τῆς εἰκόνης χωρήσας πρῶτον, τὴν
 ψυχὴν θανατώσας τῆ παραβάσει τῆς ἐντολῆς, τὸν σωματικὸν ἡμῖν

προεξένησε θάνατον. Ὁ δὲ τούτου ὁμώνυμος καὶ δεύτερος εἰκονομάχος
 5 τύραννος Λέων, μαθητῆς τε καὶ ἔκγονος καὶ χριστομάχος, τὸ γένος ἡμῶν
 διὰ τὴν βασιλείαν τυραννικῶς τυραννῶν τὸ ἀνάπαλιν θανάτῳ πρῶτον
 σωματικῶ καὶ μαχαίρᾳ καθυποβάλλει, εἴθ' οὕτως νέκρωσιν ψυχῆς
 ἀπογεννᾷ τοῖς πειθομένοις τῇ δυσσεβεῖ αὐτοῦ αἰρέσει, ὡς ἐξ ἀντιθέου
 βλαστήσας ὄλος Ἀντίχριστος. Καὶ ὁ μὲν κατὰ τῆς τοῦ ἀκρίστου Θεοῦ
 10 λυττήσας κτιστῆς εἰκόνας, ἀντιθείας βουλῆ δελεάσας τοὺς
 πρωτοπλάστους ἠχρείωσεν, ὁ δὲ κατὰ τῆς ἐνσάρκου Χριστοῦ μηνιάσας
 οἰκονομίας καὶ τῆς αὐτοῦ ἐν γραφῇ εἰκονικῆς ὁμοιώσεως, Ἀντιχρίστου
 δόγματα τοῖς ἐξ Ἀδὰμ παραδέδωκεν, τοὺς εὐσεβεῖς ὄντως μὴ ζηλώσας τῶν
 βασιλέων, ἀλλὰ τοῖς ἀσεβέσιν ἐξομοιούμενος. Ὁ γὰρ πρῶτος ἐν βασιλεῦσι
 15 Χριστιανῶν, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ὑπὸ
 Θεοῦ ἐμπιστευθεὶς τὰ σκήπτρα, ἐν τοῖς αὐτοῦ νομίσμασι τοῦ παμβασιλέως
 ἐκτυπῶν Χριστοῦ τὴν εἰκόνα, τῆς σαρκὸς τὸ ὁμοίωμα σὺν τῷ τῆς
 βασιλείας αὐτοῦ σταυρικῶ σκήπτρῳ ἑαυτὸν ἐν μέρει δουλικῶς
 συνυπέγραφεν, ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν ἡμῖν ὄλον δεικνὺς τὸ τῆς Χριστοῦ
 20 οἰκονομίας ἀφαντασίαστον καὶ τὸ τῆς θείας φύσεως ἐν αὐτῇ
 ἀπερίγραπτόν τε καὶ ἄφυρτον καὶ ἀσύγχυτον· ὡς γὰρ ἐκεῖνος
 γραφόμενος σαρκὶ καὶ νομίσμασιν ἐκτυπούμενος, οὐ περιεγράφετο τῇ
 ψυχῇ, ἀλλ' ἀκέραια τῶν ἐν αὐτῷ φύσεων ἀτελῶν, ψυχῆς λέγω καὶ
 σώματος, τὰ ιδιώματα ἔσφξεν, οὐ διαιρούμενος, οὐ τρεπόμενος, οὐ
 25 συγχύσει ὑποβαλλόμενος, οὕτω καὶ τὸν Χριστὸν ὑπάρχειν διὰ τοῦ
 συνεικονίζεῖν ἐκήρυττεν ἅπασι συντομώτερόν τε καὶ ἐκδηλότερον ἐν τε
 σαρκῶσει ἀσυνουσίαστον καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἀπερίγραπτον. Ἄλλ' οἱ τούτῳ
 τῷ εὐσεβεῖ Κωνσταντίνῳ μὴ συμφρονήσαντες τύραννοι, εἰς αὐτὰ τὰ
 καίρια τῆς εὐσεβείας δυσφημήσαντες διαφόρως, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως
 30 Χριστοῦ εἰκόνα σὺν τούτῳ τῷ δυσωνύμῳ Λέοντι τῆς ἐκκλησίας ἐξέωσαν,
 τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Ἀντιχρίστῳ τάχα τῆς βασιλείας τὰ σκήπτρα
 προετοιμάζοντες. Οὗ καὶ τὸ χάραγμα προσμένοντες δέξασθαι οἱ
 παράφρονες, τὸν ὄντως βασιλέα Χριστὸν διὰ τὸ μὴ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ
 βασιλικῶς ὡς βασιλέα τιμᾶν ἀπαρνούμενοι καὶ διὰ τοῦ μέρους τοῦ ὅλου
 35 μυστηρίου ἀλλοτριούμενοι καὶ ὑπ' ἐκείνῳ ἐλεινῶς τῷ ἀντιθέῳ
 ταπτόμενοι, εἰς ἀπωλείας βόθυνον ἀπύθμαντον καταφέρονται. Τότε γὰρ

τότε ὁ ἐξ ἀντιθέου φύς, καθάπερ ἔφθην, ἀντίχριστος καὶ τοῦ μέλλοντος
 Ἀντιχρίστου προοδοποιός τε καὶ πρόδρομος τύραννος Λέων, ὡς ἔχῃς
 πικρὰ τὸν ἰὸν αὐτοῦ τῆς ἀρνησιθείας τοῖς ὡσὶ τῶν ἀφελεστέρων ἐγγρίψας
 40 καὶ εἶδωλον Χριστοῦ τὴν εἰκόνα ἀποκαλέσας, ἐκ τῆς ἐκκλησίας τε τὸν
 ταύτης ἅγιον ἄγγελον καὶ χριστόφρονα Νικηφόρον ἐξεώσας, ἀντεισάξας
 δὲ αὐτῇ τὸν μοιχὸν καὶ φθορέα Θεόδοτον τὸν Μελισσηνὸν ἐκ Νακολίας
 ὀρμώμενον, ἐξ ἧς ὁμογνώμων αὐτοῦ ἰουδαιοφρων εἰκονομάχος καὶ
 ἐπάρατος Ἐπιφανίδης ἐβλάστησε, διωγμὸν μέγαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας
 45 ἐκίνησεν, ἀρχιερεῖς, ποιμένας καὶ ἱερεῖς καὶ τοῦ λαϊκοῦ τάγματος τῶν
 πιστῶν τοὺς μὴ ὑποκύπτοντας αὐτοῦ τῷ ἀντιχρίστῳ βουλήματι
 διαφόροις αἰκίαις καὶ θανάτοις, ἐξορίαις τε καὶ δημεύσεσιν ὑποβαλὼν
 ἀπανθρώπως. Μετὰ δὲ τὸ πάσας κώμας καὶ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς
 δυσσεβοῦς αὐτοῦ ἐμπλήσαι ἀκαθαρσίας ὁ τύραννος καὶ τοὺς ἐν ἐρημίαις
 50 καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς κρυπτομένους
 ἐξερευνήσων ἀπέστειλεν.

§18 Ὅθεν καὶ ὁ μέγας οὔτος Ἰωαννίκιος ἀπὸ τοῦ Προυσαέων ὄρους
 Τριχάλικος ἐπὶ τὸ πρὸς Λυδίαν Ἄλσος καλούμενον οὐ φυγὰς ἀπήει, ἀλλ'
 εὐσεβείας αὐταπόστολος κῆρυξ. Ἐν ᾧ ὑπάρχων Γουρίας τις φθορεὺς καὶ
 μάγος, χρηστὴν ἔχων ὑπόληψιν ὁ λαοπλάνος παρὰ τινων, τῇ τοῦ
 5 φωστῆρος ἐκεῖσε ἐλεγχθεὶς παρουσία, ὃς σκότος ὦν καὶ εἰς ἄγγελον
 φωτὸς μετασχηματιζόμενος κατὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν διάβολον,
 φθόνον πικρὸν κατὰ τοῦ πατρὸς ὠδινήσας ἐν διανοίᾳ, ὑποκρίσει τούτῳ
 μαθητευθῆναι ἰκέτευσεν, ἢ φάσμασιν αὐτὸν οἰόμενος δαίμονιώδεσι
 θροῆσαι καὶ αὐτόθεν μεταστῆσαι ἢ δηλητηρίοις τισὶν ἐν βρώσει καὶ πόσει
 10 καταμιγεῖσι κακῶς τοῦ ζῆν αὐτὸν στερεῆσαι καὶ ὡς μονερημίτης μόνος
 αὐτὸς θηρᾶν ἐκεῖσε τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν. Ἄλλ' ἐψεύσθη τῆς
 ἐλπίδος κατ' ἄμφω ὁ δολιώτατος· μαθητοῦ γὰρ οὔτος, ὡς Σίμων ὁ μάγος
 ἐκεῖνος, ὑποδὺς προσωπεῖον, τοὺς περὶ αὐτὸν δαίμονας συναθροίσας, εἰς
 ἰπέων τινῶν καὶ σιδηροθωράκων ὀπλιτῶν ξιφηφόρων πολυμόρφων τε
 15 θηρῶν μεταβαλλομένους εἰδέας καὶ κατ' αὐτοῦ ὀρμωμένους φοβερῶς
 δείξας, ἥττηται κατὰ κράτος ἀφανισμῷ τῶν θροούντων πάντων ἐκεῖνων

τῆ εὐχῆ τοῦ δικαίου. Ὅθεν καὶ τῶν θροήσεων ὑποβληθεισῶν, εἶθ' οὕτως αὐτῶ ἐν πόσει κινῶ θανάσιμον δηλητήριον, ὅπερ τῆ ἐν Χριστῶ σφραγίδι σημειωσάμενος καὶ πιὼν ὁ πατήρ, τὸ φάρμακον μὲν εὐθύς σὺν πλείστῳ
 20 αἵματι ἐξεμεῖ, τὰ ἔνδον αὐτοῦ οὐ μικρῶς ἀλγούμενος. Ὅρᾳ δέ τινα φοβερὸν ἀφυπνώσας στρατιωτικὴν περιβεβλημένον ἐσθῆτα καὶ ξύλον μικρὸν ἐπὶ χεῖρα κρατοῦντα, ὃν καὶ ἠρώτα· «Πόθεν καὶ τίς εἶ, καὶ τίνος χάριν πάρει, καὶ τί τὸ ἐν χερσί σου ὑπάρχει ξύλον»; Ὁ δὲ στρατηλάτης λέγει· «Ἐγὼ εἰμι Εὐστάθιος, εἰς συμμαχίαν νῦν παρὰ Θεοῦ ἀποσταλεῖς
 25 καὶ βοήθειαν, ὅπως φαγὼν τούτου τοῦ ξύλου, ἐκμειώσης ἐκεῖνο τοῦ μαγομάντου Γουρία τὸ δηλητήριον». Ὁ δὲ καὶ λαβὼν κατέφαγε. Φαγὼν δὲ καὶ αἰσθόμενος γλυκύτητα ἄφατον, διυπνίσθη, οὐδένα βλέπων ἔτι τὸν συλλαλοῦντα, τὴν δὲ ὑγίαν αὐτοῦ τὴν προτέραν ἀπολαβῶν.

§19 Ὅθεν διώξας τὸν μάγον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ συναναστροφῆς τε καὶ συννοικήσεως, τῷ ὀφθέντι αὐτῷ Εὐσταθίῳ τῷ στρατηλάτῃ ἐπὶ τοῦ τόπου εὐκτήριον οἶκον ἐγείρει καὶ αὐτοῦ συνιστᾷ μοναστήριον. Καὶ ἐν ἡσυχίᾳ αὐτοῦ διαζῶν καὶ ἐν ἀποκλειστικωτέροις τόποις προσδιατρίβων, βλέπει
 5 καθ' ὕπνους ὁ θεοπύρσευτος πηγὴν καθαρὰν καὶ διειδεδεσάτην ἐπὶ τινος τόπου τῶν αὐτόθι πρὸς ἀνατολὰς ἀναβλύζουσαν καὶ πλῆθος προβάτων ἀπομμάτων καὶ ἀφωτίστων προσερχομένων ἐν αὐτῇ καὶ πινόντων καὶ τοῦ φωτὸς τὴν ἐνέργειαν ἀπολαμβάνοντων. Ὁ δὲ ὁρῶντος καὶ θαμβουμένου τὸ ὄραμα, φησὶ τις αὐτῷ λευχείμων καὶ ὠραιότατος·
 10 «Ἦνπερ βλέπεις πηγὴν, ᾧ ἄνερ, τὰ φωτὸς ἐστερημένα καταφωτίζουσαν πρόβατα, Μαρίας τῆς θεομήτορός ἐστιν οἰκητήριον». Ὁ δὲ τοῦ ὕπνου διαναστὰς καὶ πρὸς τὸν ὑποδειχθέντα τόπον σπουδῆ ὁρμήσας, πηγὴν μὲν αἰσθητὴν ὅλως οὐχ εὔρε, τόπον δὲ τερπνὸν καὶ λίαν ἐπίπεδον εὐρών, ναδὸν ἐν αὐτῷ τῆς Θεοτόκου οἰκοδομεῖ καὶ τοῦτον περιποιεῖται εἰς
 15 μοναστήριον, τὰ φωτὸς θείου ἀληθῶς ἀμέτοχα λογικὰ πέλοντα πρόβατα, σκότει ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας προσμύοντα, τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀεὶ νόμασι τοὺς προσιόντας φωτίζειν καὶ τοῖς τῆς κατανύξεως δάκρυσιν ἀποσμήχειν.

§20 Τοῦ οὖν ναοῦ κτιζομένου τῆς Θεοτόκου, ὡς γέγραπται, συνέβη
 ῥαγδαῖον ὑετὸν γενέσθαι καὶ συνεχῆ περὶ τὸν τόπον, ὡς τοῦ ἔργου
 ἐκκοπῆναι τῆς οἰκοδομῆς τοὺς τεχνίτας καὶ μηδὲ ὥραν ἐκ τούτου αὐτοὺς
 εὐρίσκειν τοῦ φαγεῖν ἄρτον, ἀστέγους ὄντας καὶ περιλυπούμενους εἰς
 5 τέλος. Ὅπερ δὴ ἐωρακῶς ὁ πανάγαστος καθικετεύει τότε τὸν Κύριον καί,
 συννεφοῦς ἤδη καθορωμένου τοῦ οὐρανοῦ, ἐξαπίνης ἔστη ἡ τῶν ὑδάτων
 ἐπίρροια καὶ ἄνεφος ὁ αἰθήρ κατὰ συγκυρίαν ὥράθη, τῶν τεχνιτῶν
 ἐχομένων τοῦ ἔργου. Ὅθεν συνεργῆσαι αὐτοῖς οἰκειαῖς χερσὶ τοῦ ὀσίου
 προαιρουμένου καὶ συλλέγοντος λίθους, ἔχισ αὐτὸν ἐκ τῆς σωρείας τῶν
 10 λίθων καθαψαμένη, τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐωρᾶτο ἐκκρεμαμένη. Ἦνπερ εἰς
 γῆν ἀπορρίψας καὶ ἐδαφίσας, ἀβλαβῆς διεφυλάχθη ὁ δίκαιος. Οὐ μόνον
 δέ, ἀλλὰ καὶ ἓνα ὡσαύτως τῶν τεχνιτῶν ἔχισ δακοῦσα, ἰοῦ θανασίμου
 μεστὸν ἐν αὐτῷ ἐπηρμένον κατειργάσατο τραῦμα καὶ πολυῶδυνον. Ὁ ὁ
 πατήρ τῆ σφραγίδι τοῦ σταυροῦ ῥήξας καθάπερ ξίφει καὶ τὸ λυποῦν
 15 ἰοβόλον ὑγρὸν κενώσας, τὴν ὑγείαν τῷ δεδηγμένῳ παρέσχετο. Καὶ ἕτερον
 δὲ ναὸν πρὸς τούτοις τῶν ἁγίων ἀποστόλων οἰκοδομήσας, καὶ αὐτὸν εἰς
 θεῖον ἀφιεροῖ μοναστήριον. Ἐν ἐνὶ αὐτὸς ἐκεῖ πλησιάζοντι σπηλαίῳ
 Μαρσαλινῷ προσαγορευομένῳ ἡσυχάσας, ἐν ᾧ καὶ δράκοντα εὐρηκῶς δι'
 εὐχῆς ὁ θεόληπτος ἀποκτένει. Ἐν μιᾷ δὲ τούτων ποτὲ τῶν μονῶν αὐτοῦ
 20 ἐκ τῆς ἡσυχίας καταλαβῶν, βροντῶν συνεχῶν καὶ ἀστραπῶν
 κεραυνοβολουσῶν, ἐπὶ τὸν ἐκεῖ εὐκτήριον οἶκον ὄντα τὸ πῦρ ὡς ἐώρακεν
 κατασκήψαν, ἦρεν αὐτοῦ εὐθύς ὁ πατήρ πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ
 διέστη ἐκεῖθεν ἡ καυστικὴ ἐνέργεια τοῦ πυρὸς ἐκχωρήσασα, τῆς
 φωτιστικῆς δυνάμεως τούτῳ ἐπαφεθείσης. Ἐξ ἧς καὶ ὡς ἄλλος πύρινος
 25 στύλος ἐπὶ τι διάστημα ὥρας ὁ ναὸς τοῖς τυχοῦσιν ὄρᾶτο, τῆς καυστικῆς
 βλάβης ἄμοιρος διαμένων.

§21 Τοῦ οὖν διωγμοῦ ὑπὸ τοῦ κρατοτυράννου Λέοντος ἔτι ἐνεργουμένου
 καὶ τῶν Χριστοῦ προσκυνητῶν ἄλλοθι ἀλλαχοῦ κατακρυπτομένων,
 συνέβη καὶ τὸν πολλάκις μνημονευθέντα τίμιον ἄνδρα Εὐστράτιον ἀπὸ
 τῆς Ἀγαύρων μονῆς τῆς ἐν Προύση σκυλέντα πρὸς τὸν πατέρα τοῦτον εἰς
 5 τὸν Λισὸν ἔτι διάγοντα κατελθεῖν, αὐτῷ τε συνδιατρίψαι καὶ

συναγωνίσασθαι μέχρι πολλοῦ. Ὅθεν ἐν μιᾷ χάριν εὐχῆς καθ' ἑαυτὸν
 ἰδιάσαντος τοῦ ἁγίου, τῇ τε προσοχῇ τῆς θεωρίας ἐπὶ πολὺ ἠδίστως
 ἐνατενίζοντος καὶ βραδύνοντος, ἀπιῶν μαθεῖν τὸ αἷτιον τῆς βραδυτῆτος
 αὐτοῦ ὁ Εὐστράτιος βλέπει αὐτὸν μακρόθεν ἐκτεταμένον εἰς προσευχὴν
 10 καὶ ὥσπερ τισὶν ἀοράτοις ἱμάσιν ἢ πτέρυξιν ἄχρι δύο πηγῶν ἀπὸ τῆς γῆς
 εἰς τὸν αἰθέρα κρεμάμενον. Καὶ ἡσυχάσας τεθαμβημένος ὄλος
 ἀνέστρεψεν, τῆς θείας ἐκείνης καὶ θεωρητικωτάτης αὐτὸν προσευχῆς μὴ
 ἀπασχολήσας. Ὅς καὶ παραγενόμενος μετὰ τοῦτο, ὥσπερ λυπούμενος
 πρὸς τὸν Εὐστράτιον ἔλεγεν· «Οὐ δεῖ ποτε, ἀδελφέ, τὸν εὐχόμενον καθ'
 15 ἑαυτὸν ὑπὸ τινος ἐξ ἐπιτηδεύσεως κατοπτεῦεσθαι, ὅπως μὴ τῷ τῆς
 κενοδοξίας δαίμονι κλαπῇ ὁ προσευχόμενος, ἢ ὁ τοῦτο ποιῶν τῆς εἰς
 τοῦτο τῶν δαιμόνων καθυπουργίας λήψεται κρίμα, ἑαυτῷ τε κἀκείνῳ
 αἷτιος βλάβης ἀποφανθεῖς». Ὁ δὲ τοῦ ῥήτου τὴν ἔννοιαν γνοὺς δι' αὐτὸν
 γινομένην, οὐ κατασκοπήσεως χάριν αὐτοῦ πρὸς ἐκείνον γενέσθαι
 20 ἀπελογεῖτο, τῆς βραδυτῆτος μᾶλλον δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ γνῶναι. Ὁ δέ·
 «Κἀγώ», φησί, «τοῦτο γινώσκω. Ἄλλ' ὅλως οὐ δεῖ τὰ μὴ δέοντα
 πράττειν».

§22 Οἱ οὖν ἐχθροὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν δαίμονες καὶ τὴν ἀπώλειαν ὄντως τοῦ
 γένους ἡμῶν ἐθέλοντες, παιδί τινι κώμης μιᾶς τῶν τῷ ὄρει ἐκείνῳ
 παρακειμένων ὑπὸ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ προσταχθέντι ὑδροφορῆσαι,
 ὑδρευσαμένῳ καὶ ἀναστρέψαντι συναντήσαντες τῷ ζόφῳ αὐτῶν τῆς
 5 κακίας, ὥσπερ ἐφ' ὕδατος ὁ ἰχθύς, συγχωρήσει Θεοῦ τὰ ὄμματα αὐτοῦ
 παραμβλύναντες καὶ πλανᾶσθαι αὐτῷ εὐθυποροῦντι προσδείξαντες,
 «Πεπλάνησαι», ἔφησαν αὐτῷ, «τὴν ὁδόν, ᾧ παιδίον· ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς
 ἀριστερὰ ἔκκλινον ὧδε καὶ εἰς τὰ οἰκειᾶ σε ὁδηγήσομεν». Τοῦ δὲ παιδὸς
 ὑπακούσαντος αὐτοῖς καὶ πεπλανημένως ἐκκλίναντος, πρὸς ἐκείνο τὸ
 10 ὄρος ἦγον, ἐπὶ μίαν αὐτὸ τῶν φαράγγων κατακρημνίσαι βουλόμενοι. Ὡς δὲ
 πλησίον παραγεγόνασιν τοῦ κρημοῦ, ἐφάνη ἐκεῖ ὑπὸ Θεοῦ περιερχόμενος
 ὁ μακάριος, τοὺς δαυῖτικοὺς ἀποστηθίζων ψαλμούς. Καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἢ
 τῶν δαιμόνων πληθὺς, ἀπέπτυ εὐθύς τοῦ παιδὸς ἐκείνου, ἀλαλάζουσα
 γοερῶς —φωτὸς γὰρ φανέντος, ὑποχωρεῖ τὸ σκότος— τὰ ἐνεδρευόμενα

15 αὐτῇ κατὰ τοῦ παιδὸς καὶ ἀκοντὶ ἀνακράζουσα. Ὁ δὲ ὄσιος τὸν παῖδα
 εὐρὼν ἰστάμενον ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ, δοὺς χεῖρα καὶ ὀδηγήσας, πρὸς τοὺς
 γονεῖς ἐξαπέστειλεν, τοὺς ἀκαθάρτους ἐπιτιμήσας καὶ ἐπαρασάμενος
 δαίμονας. Ὅτι δὲ ὀράσει μόνη τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου οἱ
 δαίμονες ἠφανίζοντο, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦτο ὁ διστάζων πιστώθητι. Γυνή
 20 τις λογισμοῖς πορνικοῖς ἐναλοῦσα καὶ τούτοις ἀδολεσχοῦσα, οἷά τε πυρὶ
 τῇ συγκαταθέσει περιφλεχθεῖσα καὶ μανία ἐκ τούτου περιπεσοῦσα, τὴν
 φρένα ἐβλάβη καὶ ἐλεεινῶς ἠφρενεύσατο, χιτῶνα τὸν ἑαυτῆς
 διαρρήσσουσα, πλοκάμους τε τῆς κεφαλῆς κατατίλλουσα καὶ ἕτερα
 ἄσεμνα πρὸς τούτοις ἐργαζομένη. Ὡς ἄγριος ὕς περιεπλανᾶτο ἐν ταῖς
 25 ἐρήμοις, οὐκ ὀρθίῳ σχήματι βαδίζουσα ἀνθρωποπρεπῶς, οὐ τροφήν τινα
 ὄλως πορίζομένη, ἀλλ' ἢ τῶν ἰδίων ἀπτομένη σαρκῶν ὡς ἀλλοτριῶν καὶ
 κρουνοῖς αἱμάτων τὴν ἐπιβάσιμον γῆν καταχραίνουσα, οὐ μορφὴν
 σῶφρονα τοῖς ὀρῶσι καὶ ἰλαρὰν προσδεικνύουσα, τό τε ὄμμα φοβερὸν
 καὶ κατάπληκτον ὑποβλέπουσα καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζουσα καὶ τὰ
 30 σπλάγχνα αὐτῆς ταῖς ῥαγδαίαις πυγμαῖς τῶν χειρῶν κατατείνουσα, ὡς
 ὄφις τε συρίζουσα καὶ πολυσήμους φωνὰς ἀνακράζουσα, τῶν ἐν αὐτῇ διὰ
 τοῦ τῆς φιληδονίας ἐρωτικοῦ δαίμονος πονηρῶν πνευμάτων
 εἰσοικισθέντων, ὡς δι' ὄργάνου τὴν οἰκείαν ἐκάστου δι' αὐτῆς
 παραδεικνύντος ἐνέργειαν. Ἄλλ' ἐπὶ τινὰς αὐτὴν ἡμέρας οὕτως
 35 καταπονουμένην ἀπὸ ὄρους τε εἰς ὄρος διερχομένην καὶ μανικῶς
 περιπλανωμένην ἢ τῶν ἀγαθῶν παρεκτικῆ αἰτία καὶ τῶν καλῶν χορηγὸς
 τοῦ Θεοῦ δυναστεία μὴ παριδοῦσα, ἐπὶ τὸ τῆς Χελιδόνος ἤγαγεν ὄρος καὶ
 ἐν ᾧ τόπῳ ἦν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος ἐπεβίβασεν καὶ πρὸς αὐτὸν
 ἐκείνον ἐλθεῖν αὐτὴν παρεσκεύασεν. Ὅν καὶ θεασάμενα τὰ παρ' αὐτὴν
 40 ὄντα τῶν δαιμόνων ἄσεμνα πλήθη, ὡς κηρὸς ἐκ πυρὸς καὶ καπνὸς ὄντως
 ἀφανισθέντα, τῆς μαινομένης ἀπέπτυσαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας αὐτῶν
 ἐξοστρακισθείσης, ὡς δηλωθήσεται. Τὸν κατὰ φύσιν γὰρ λογισμὸν εὐθύς
 ἢ γυνὴ τῇ θεᾷ μόνη τοῦ δικαίου, ὡς προέφην, ἀντιλαβοῦσα καὶ εἰς ἑαυτὴν
 γενομένη ὑπὲρ ἐλπίδας, τὸν Χριστοῦ δοῦλον Ἰωαννίκιον πρὸ προσώπου
 45 αὐτῆς ἰστάμενον ἰδοῦσα, πίπτει αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας τότε ὀδυνηρῶς
 θρηνοῦσα καὶ τὰ καθ' ἑαυτὴν πάντα μεταμελητικῶς ἐκκαλύπτουσα. Ὁ δέ,
 εἰδὼς αὐτῆς τὰ μέλη πληγαῖς κατεστιγμένα τῇ μανικῇ ἀπονοίᾳ καὶ

διερωγότα τὰ ἄμφια, κατελεήσας φησὶν αὐτῇ· «Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς μου, ἀπὸ τοῦ νῦν ἰᾶταί σε μετανοήσασαν, ὦ γύναι, καὶ τῶν πονηρῶν ἀπαλλάττει πνευμάτων, ἐπ' ἐμὲ αὐτὸν διαβαίνοντος τοῦ πολέμου. Ὅθεν τοῦ λοιποῦ θάρσει ἐχομένη τῆς σωτηρίας σου». Τῆς δὲ παραυτὰ τῷ λόγῳ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ ἴδια ὑγιοῦς ἀπελθούσης, οἱ ἕξ αὐτῆς ἀπελασθέντες δαίμονες πορνικοὶ τούτῳ ἀπερυθριασμένως προσέβαλλον.

§23 Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ γενναῖος στρατιώτης τὴν κατ' αὐτοῦ αἰσθόμενος προσβολὴν αὐτῶν, προσευχαῖς αὐτοῖς ἀνθωπλίσαστο καὶ νηστείαις, ὡς ἄλλην πόλιν ἐχθρῶν τὴν σάρκα ἑαυτοῦ φόβῳ Θεοῦ περιχαρὰκώσας καὶ λιμῶξαι παρασκευάσας, ἰκέτας αὐτοῦ ἐκείνους τοὺς νόμῳ τῶν μελῶν αὐτῆς τῷ τοῦ νοδὸς αὐτοῦ ἀντιστρατευομένους νόμῳ καὶ δραπέτας ἐναπειργάσαστο, τῆς ἀντιπαρατάξεως αὐτοῦ τὴν βίαν μὴ ὑποφέροντας, ἀλλὰ μεγάλη τῇ φωνῇ ἀνακράζοντας· «ῶ τῆς ἀπὸ σοῦ φλογώσεως ἡμῶν, ἐρημοπολίτα Ἰωαννίκιε. Ἐκκαίεις ἡμᾶς εὐχαῖς ἐπὶ πολὺ βασανίζων καὶ ἀπολλύων. Ἔασον ἡμᾶς ὑποχωρῆσαί σου μὴ ἀντισχεῖν ἐξισχύοντας, μηδὲ ὑποφέροντας καθορᾶν τὴν ἐνοικοῦσάν σοι δόξαν». Ὁ δὲ ἅγιος λέγει· «Τί ὅτι σπεύδετε, ὦ μιαροί, τοῦ διαλυθῆναι τὸ στάδιον; Ἐπιμείνατε κἂν μέχρις ἡμερῶν ἑβδομάδος ἀντιπαραταττόμενοί μοι, ὅπως γνῶτε τὴν διὰ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας δύναμιν Χριστοῦ ἐκνικῶσαν καὶ οὕτως μου τότε ἀπαλλάσσεσθε μετ' αἰσχύνης». Οἱ δὲ τῆς πρώτης ἡδὴ τοῦ πολέμου παρελθούσης ἡμέρας καὶ ἐπιλαβομένης νυκτός, μικρὸν τῷ πατρὶ ἀπὸ τῶν κόπων ὑπνώσαντι ἄρκῳ ἐοικότες παμμεγέθει καὶ βρυχομένη θρασέως αὐτῷ συνεπιπίπτουσι. Τοῦ δὲ τοῦ ὕπνου διαναστάντος καὶ τῇ πρὸς Θεὸν εὐχῇ τὰς χεῖρας διαπετάσαντος, ἡ δαιμόνιος φάλαγξ ἐκείνη μαστιζομένη ὠλόλυξε δραπετεύσασα καὶ τοῦ πατρὸς εἰς τέλος ἡττημένη ὑποχωρήσασα.

§24 Τοιούτοις σημείοις ἐκεῖσε ὁ πατὴρ διαλάμπων καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν ὑπὸ τῶν πολλῶν ὄχλησιν ὑπομένων, πρὸς τὸ τοῦ Τριχάλικος καὶ κατὰ Προῦσαν Ὀλυμπιακὸν ὄρος μεταναστεύει. Ὅτε καθ' ὁδὸν ἐπὶ τινὰ κώμην αὐτοῦ διερχομένου, οἱ αὐτῆς ἐξελθόντες οἰκήτορες τοὺς πόδας αὐτοῦ

5 ἐφάπτονται καὶ παρακαλοῦσι, «Δράκων», λέγοντες αὐτῷ, «φοβερὸς ἐφ’
 ἐνὶ τῶν ἐνταῦθα οἰκῶν σπηλαίῳ ἀνθρώπους πολλοὺς καὶ κτήνη ἡμῶν
 ἐλυμήνατο», καί· «Βοήθησον ἡμῖν, εἴ τι δύνασαι». Ταῦτα μετὰ δακρῶν
 δυσωπούντων αὐτῶν, ἐπικαμφθεὶς ὁ μακάριος, «Κηρύξατε», λέγει αὐτοῖς,
 10 «λοιπὸν, ἀδελφοί, νηστείαν καὶ εὐχὴν ἑπταήμερον πᾶσιν, ὅπως Θεὸς
 δυσωπηθεὶς ὁ φιλόανθρωπος τὸ αἶτημα ὑμῖν ἀποδῶ». Τῇ δὲ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ
 παμπληθεὶ ὁ πατὴρ πρὸς τὸ σπήλαιον ὁρμήσας τοῦ δράκοντος, ὡς
 ἠτοίμαστο, τό· «Ὁ κατοικῶν ἐν βοήθειᾳ τοῦ ὑψίστου», δαυϊτικὸν ἄσμα
 ψάλλον καὶ λέγων, προσφωνεῖ τῷ θηρίῳ τοῦ ἐξελθεῖν μεγάλη τῇ φωνῇ.
 Ὁ ἐξελθὼν καὶ πλησίον τοῦ ἁγίου γενόμενος, διήνοιξεν αὐτοῦ τὸ στόμα,
 15 πάντων ὁρώντων, καταπιεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἅγιος τὸν ζωοποιὸν τύπον τοῦ
 σταυροῦ τρίτον ὥσπερ τρίστομον αὐτῷ ἐπιπέμψας ῥομφαίαν, τῇ τῆς
 ἁγίας Τριάδος ἀπενέκρωσεν ἐπικλήσει, τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ τὸν ὄχλον
 τῆς λύμης αὐτοῦ λυτρωσάμενος. Τοῦ δὲ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου
 ἐπὶ τὸ Τριχάλικος, ὡς ἔφην, καταλαβόντος ὄρος καὶ ἐν αὐτῷ
 20 ἡσυχάζοντος, ἑβδόμῳ καὶ ἡμισυ ἔτει τῆς τυραννίδος τοῦ μισοχριστοῦ
 κρατοτυράννου Θυμολέοντος, τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ αἰσθόμενος ὁ τίμιος
 Εὐστράτιος, ἐκ τῆς Ἀγαύρων μονῆς διὰ τὸν τῶν εὐσεβῶν ἐπικεῖμενον
 διωγμὸν ὡς περιλυπούμενος ἄνεισι πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει καὶ μετὰ τὴν ἐξ
 ἔθους εὐχὴν τὰ περὶ τὸν τύραννον συμβησόμενα καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ
 25 ἠρώτα μαθεῖν. Ὁ δὲ ὁσιος πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος λέγει· «Ὅτι εἰς τέλος
 Κύριος τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, ὃ ἀδελφὲ Εὐστράτιε, ἐπιλήσεται, ἀλλὰ
 ταχίστην ἡμῖν παρέξει τὴν ἀπολύτρωσιν. Ὁ γὰρ σκολιόβουλος καὶ
 πολύμορφος ὄφις οὗτος Ἀμαληκίτης τύραννος Λέων, ὁ σὺν τῇ βασιλείᾳ
 τυραννήσας τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ Χριστοῦ εἰκόνα ἐνουβρίσας
 30 καὶ ἀπαλείψας, ἐν αὐτῇ ἤδη ξίφει διαιρεῖται τῆς βασιλείας καὶ ὡς ἐν
 πόλει Κυρίου ἀντεξουδένωται τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ καὶ ἐξουδενωθήσεται
 τελεώτερον». Ὁ δὲ ὁσιος Εὐστράτιος κατελθὼν ἐκεῖθεν μετὰ τινὰς
 ἡμέρας, παρὰ τῶν εἰδότεων μαθάνει τὰ τῆς προφητείας τοῦ πατρὸς,
 βεβαιούμενος ὅτι Λέοντος τοῦ τυράννου μαχαίρα ἐν ναῷ Κυρίου
 35 κατασφαγέντος, Μιχαὴλ ἀντ’ αὐτοῦ Ἀμορραῖος τῷ γένει τὰ σκῆπτρα τῆς
 ἀρχῆς ἐγκεχείρισται, τοῦ μὲν διωγμοῦ καταστείλας τὴν θραῦσιν, τοῖς δὲ
 αἰρετικοῖς τὴν τῆς ἐκκλησίας παραχωρήσας κατάσχεσιν.

§25 Ὅθεν Νικήταν τινὰ λαϊκὸν θεοσεβῆ τότε συμπαραλαβὼν ὁ
 Εὐστράτιος ἀνέρχεται πρὸς τὸν ὄσιον αὐθις ἀναγγέλλων αὐτῷ τὴν τῶν
 προρρηθέντων ἀποπεραίωσιν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ψυχοφελούς ὁμιλίας
 συνεμπεσούσης καὶ τῆς ὥρας παρεκταθείσης, δι' ἀγάπην λοιπὸν
 5 συνέρχονται πρὸς ἐστίασιν. Ἡλιοῦ τινὸς ἀσκητοῦ πλησίον τοῦ πατρὸς
 ἡσυχάζοντος, τὴν δοχὴν αὐτοῖς τελοῦντος τῆς ἐστιάσεως καὶ ἐσθιόντων
 αὐτῶν, φησὶν ὁ πατὴρ τῷ Ἡλίᾳ, ἀποκαλυφθεὶς αὐτοῦ τὸν τόπον καὶ τὸν
 τρόπον καὶ τὴν ταχυτῆτα τοῦ τέλους· «Θαλάσση ἔοικεν, ὃ πάτερ Ἡλία, ὁ
 παρὼν βίος, πλοιαρίων δίκην ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν νηχομένων, καὶ τὸ ποῦ καὶ
 10 πότε καὶ πῶς ὡς καταιγὶς ἐκάστου ἡμῶν προσεγγίσει τὸ τέλος μὴ
 γινωσκόντων. Ὅθεν προσήκει ἐν πάσῃ νήψει καὶ νουνεχεῖ καταστάσει
 διαπορθμεύειν ἡμῶν καὶ διακυβερνᾶν τὴν ζωὴν, μήπως ἐν τῷ τοῦ κόσμου
 εὐρεθῶμεν πελάγει περιφερόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μᾶλλον ὡς ἐν
 ἀκυμάντῳ λιμένι καταλειφθῶμεν καὶ ἐν αὐτῇ τῷ Κυρίῳ ἀποδῶμεν τὴν
 15 παραθήκην. Διὸ ὄρα μὴ ἐν κοσμικῷ αὐτὸς χωρίῳ πρὸς τὰ τελευταῖα
 καταλειφθεὶς, οὐ μικρῶς στενάξις περιλυπούμενος». Ὁ δὲ Ἡλίας λέγει·
 «Τοσοῦτοις ἔτεσι χάριτι Χριστοῦ διὰ τῶν εὐχῶν σου, τίμιε πάτερ, ἐν τῇ
 μονίᾳ μου διαρκῶν οὐ προσέψαυσα κώμη καὶ νῦν φοβῆ με ἐν ἐκείνοις
 τεθνάναι; Οὐκ οἶμαι τοῦτο γενέσθαι». Ὁ δὲ ὄσιος τὰ αὐτὰ πάλιν εἰπὼν
 20 αὐτῷ καὶ τῇ δευτερώσει ἐπισφραγίσας αὐτοῦ τὴν πρόρρησιν ἐφησύχασε,
 τὸν θεοφιλῆ καὶ συνεστιάτορα Νικήταν ἀποστείλας εἰς τὰ οἰκεῖα, τοῦ
 εὐλαβοῦς Εὐστρατίου ἐφυστερίζοντος καὶ ἕως τινὸς τῷ πατρὶ
 συνδιάγοντος. Ὁ οὖν Ἡλίας δευτέρᾳ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν προφητικὴν εἰς
 αὐτὸν τοῦ πατρὸς ἀνάρρησιν ἔωθεν ἀναστάς, εὐχὴν ἤλθεν αἰτούμενος ὡς
 25 διὰ τινὰ αὐτῷ συμβᾶσαν νόσον προσκαταβῆναι ἐν τοῖς θερμοῖς. Ὁ δὲ
 ὄσιος λέγει· «Οὐ συμφέρει σοι, κῦρι Ἡλία». Ὡς δὲ ἐνιστάμενον εἶδε πρὸς
 τοῦτο, ἀπέλυσεν αὐτὸν ὡς ἠθέλησεν. Τότε ὁ μέγας Εὐστράτιος αἰτήσας
 εὐχὴν καὶ αὐτὸς τοῦ Ἡλιοῦ κατόπιν, εἰδήσει τοῦ πατρὸς Ἰωαννικίου,
 βαδίζων ἠπεύγετο, ἐνταλθεὶς ἤδη πρὸ τῆς ἐσπέρας καταλαβεῖν αὐτόν. Ὁ
 30 γὰρ Ἡλίας ἅμα τῷ προσπελάσαι ἐν τοῖς θερμοῖς καὶ μόνους τοὺς πόδας
 τούτοις ἐμβᾶσαι λιποθυμήσας, ὑπὸ τῶν εὐρεθέντων ὡς νεκρὸς ἦρθη καὶ
 ἐν ἐνὶ τῶν ἐκεῖ οἰκητόρων πλησιάζοντι οἴκῳ κατακλιθεὶς πολυδύνως
 ἤλγει καὶ ἔστενεν. Ὅν καταλαβὼν ὁ τίμιος Εὐστράτιος, ὡς προσετέτακτο,

συνεχόμενον πόνοις, ἀναμιμνήσκει τὰ τοῦ πατρὸς ῥήματα. Ὁ δὲ φησιν·
 35 «Ναὶ μὴν οἶδα, ἀλλ' ἀνάλαβέ με ἐντεῦθεν διὰ τὸν Κύριον, μὴ φθασθεὶς
 ὧδε ἀπολέσω τὸν κόπον τῆς ἡσυχίας μου. Ἐν ᾧ γὰρ εὗρω σε τόπῳ καὶ
 τρόπῳ», φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, ἔν αὐτῷ καὶ κρινῶ σε». Ὅθεν
 διαβασταχθεὶς καὶ εἰς ἓν τῶν Ἀγαυρινῶν μετοχιῶν τοῦ ἁγίου
 προσαγορευόμενον Ἀγαπίου ὁ Ἡλίας ἀνακλιθεὶς, περὶ ἕκτην ὥραν τῆς
 40 νυκτὸς ἐτελεύτησεν καὶ εἰς τὴν καλουμένην μονὴν τῶν Κελλίων
 ἀνεκομίσθη. Ἐν ἧ καὶ ὁ μέγας θεοφόρος Ἰωαννίκιος κατελθὼν, μετὰ τὴν
 ἕξ ἔθους τελευταίαν ὑμνολογίαν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀσπασάμενος, πρὸς
 τὴν ἑαυτοῦ ὥρμησεν ἡσυχίαν.

§26 Ποτὲ διὰ δυσβάτων τόπων διερχομένου καὶ κρημνωδῶν, ἀποπίπτει
 αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἥνπερ κατεῖχεν σταυρότυπον ἀεὶ σιδηρᾶν βακτηρίαν.
 Ἦς πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν τότε ἀμηχανήσας καὶ ἀνακόμισιν, ἴστησιν ἑαυτὸν
 εἰς προσευχὴν ἐκτενῆ ὁ μακάριος καὶ ἦλθε φερόμενον ἀέριον ἐν χερσὶν
 5 αὐτοῦ τὸ ἀποπεπτωκὸς δι' εὐχῶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ λαβὼν καὶ δοξάσας τὸν
 Θεόν, πρὸς τὴν αὐτοῦ ἡσυχίαν διήλθεν. Εἶτα κἀκεῖσε καταλαβὼν ὁ
 ἀοίδιμος πλησίον αὐτοῦ σπηλαίῳ παρακειμένῳ δαιμόνων μεστῷ, ἀφ' οὗ
 πολλάκις ἐξιόντες τοὺς παροδεύοντας ἔβλαπτον, οἰκῆσαι προεθυμήθη ἐν
 αὐτῷ. Ὅν καὶ ἰδόντα πάσῃ ἀρετῇ καὶ πίστει καθωπλισμένον κατ' αὐτῶν
 10 προσορμῶντα τὰ δαιμόνια πλήθη ἐκεῖνα καὶ εὐθαρσῶς ἐπερχόμενον,
 ἔκραζον, ἔβρυχον, ὑβρίζον αὐτόν, αὐτὸ τὸ σπήλαιον διετάρασσον καὶ
 κατασκάπτειν ἐβούλοντο. Οἰκήσαντι δὲ αὐτῷ ἐν αὐτῷ δίκην κοράκων οἱ
 ζοφεροί, πολλοῖς ἐκεῖθεν δραπετεύοντες ὤφθησαν, τοῖς τε οἰκοῦσιν αὐτοῦ
 15 τοῖς τε παροδεύουσιν ἕκτοτε χάριτι Θεοῦ καὶ εὐχῇ τοῦ δικαίου
 προσβάλλειν οὐ συγχωρούμενοι.

§27 Συγκλητικοῦ δὲ θυγάτριον παραλελυμένον τὰ μέλη,
 διαβασταζόμενον, ἀνακομισθὲν καὶ ὡσπερ σκεῦος ἀχρεῖον παρὰ τοὺς
 πόδας τοῦ ὀσίου τεθέν, τῷ ζωοποιῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ σφραγίσας
 τρίτον, καί· «Ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ», εἰπὼν, «ἔσο ἀπὸ τοῦ
 5 νῦν ὑγιής, ὡ παιδίον», τὴν ὀλοκληρίαν παρέσχετο, αὐτοβαδὲς αὐτὸ

ἀποστείλας πρὸς τὰ οἰκεῖα. Ἐχων δὲ γαμβρὸν ὁ μακάριος οὗτος
 εἰκονομάχον καὶ βλάσφημον, οὐ νουθεσίαις πειθόμενον, οὐ δόγμασιν
 ἐνηγούμενον, ἀλλὰ θεομάχον καὶ μονομάχον καὶ ἀγιομάχον ὄντα,
 —τοιοῦτοι γὰρ ὄντως οἱ βδελυροὶ καὶ κατάπτυστοι τῆς Χριστοῦ εἰκόνας,
 10 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τῶν ἁγίων ἀντίπαλοι πρὸς ταῖς τιμίαις εἰκόσι τὰ
 θεοκατοίκητα λείψανα τῶν ἁγίων καὶ τὰς πρεσβείας αὐτῶν βδελυκτῶς
 καὶ μισοθέως κακίζοντες καὶ τὸν τῶν μοναχῶν ἰσάγγελον βίον καὶ τὸ
 ἔνδυμα διαλοιδороῦσι— τέλος φησὶν αὐτῷ ὁ ὄσιος· «Εἰ λόγῳ δογματικῶ
 οὐ πείθη, εἰ νουθεσίαις οὐκ ἐπικάμπτη, ἑταῖρε, ἔργῳ παιδεύητι τὴν
 15 ἀλήθειαν. Προσευξώμεθα δὴ ἀμφοτέρω πρὸς τὸν Κύριον, ἵνα, ὁπότερός
 ἐστὶν ἡμῶν φωτὸς νοεροῦ ἐστερημένος τῆς πίστεως, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ
 αὐτοῦ φωτὸς στερηθῆ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κατ' ἄμφω τυφλώττειν». Καὶ
 ἅμα εὐθύς σὺν τῷ λόγῳ τοῦ μακαρίου ἀγλὺς βαθεῖα ἐκείνου ἐπιπίπτει
 ταῖς κόραις καὶ μένει τυφλός. Ὁ δὲ ὄσιος αὐτῷ· «Ἄρα», φησί,
 20 «πληροφορῆ ὅτι ὁ Θεὸς τῇ εὐσεβείᾳ ἡμῶν ἐπιτέρπεται τὴν χεῖρα ἡμῶν
 ἀποστολικῶς ἐκτείνων πρὸς ἴασις, σημεῖά τε καὶ τέρατα διὰ τῶν τῆς
 Χριστοῦ αὐτοῦ εἰκόνας προσκυνητῶν ἐνεργεῖ; Γνωθὶ σαυτὸν ποῖ φέρη
 λοιπὸν καὶ ἐπιστρέψας φωτίσθητι». Ὁ δὲ ἐθελοκωφῶν δίκην ἀσπίδος, τὸ
 σκότος μᾶλλον ἢπερ τὸ φῶς ἐπεπόθησε καὶ ταῖς ζοφεραῖς
 25 κακοδιδασκαλίαις τῶν Ἰσαύρων χριστομάχων ἐνέμεινε συσκότει
 δυσσεβείας καὶ ἀπομιατώσει, μετ' ὀλίγον παραπεμφθεὶς τῷ αἰωνίῳ
 σκότει καὶ ἀτελευτήτῳ πυρί, ὥσπερ ἐπόθησεν.

§28 Μέλλοντος δὲ πλήθους εὐσεβῶν ἀνδρῶν χάριν εὐχῆς ἐν μιᾷ
 ἀνέρχεσθαι πρὸς τὸν ὄσιον καὶ ἐπὶ ἐν τῶν Ἀγαυρινῶν μετοχίων ἐν ναῶ
 τοῦ ἁγίου προφήτου Ἡλιοῦ συνελθόντων, ἐν οἷς ἦν Ἰωάννης,
 Καλχηδόνας μητροπολίτης, ὁ ἐπίκλην Καμουλιανός, Πέτρος Νικαίας,
 5 Θεόδωρος, ἡγούμενος τῶν Στουδίου, καὶ Κλήμης, νοτάριος αὐτοῦ, Ἰωσήφ,
 ὁ οἰκονόμος τῆς ἐκκλησίας, σὺν ἀδελφῶ αὐτοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν
 ἡγουμένων, ὑποτακτικῶν τε καὶ λαϊκῶν, δι' Εὐστρατίου τοῦτο ἀκηκοὺς ὁ
 ἀοίδιμος, τὴν συντριβὴν αὐτῶν λογισάμενος καὶ τοῦ τόπου ἐκείνου τὸ
 δυσανάβατον ἐννοῶν, προκρίνει ἀποστολικῶς μᾶλλον αὐτοῖς ἑαυτὸν

10 ἐπιδοῦναι καὶ κατιέναι πρὸς αὐτούς. Ὡ καὶ κατελθόντι μακρόθεν οἱ
 πάντες προσυπαντήσαντες καὶ μετ' εὐλαβείας ἐπὶ τὴν γῆν
 προσκυνήσαντες, εὐχῆς τε γενομένης καὶ συγκαθίσαντες, περὶ διαφορᾶς
 ἀρετῶν ἐπεξητήσαντο, ποία πασῶν κρείττων ὑπάρχει καὶ ὑπερέχουσα.
 Ἄλλων οὖν πολλῶν περὶ ἄλλων εἰπόντων, τὴν ταπεινώσιν ἔφησεν ὁ
 15 πατὴρ προτερεῦειν καὶ ὑπερανίστασθαι, ὡς λεχθήσεται. «Ταύτην γάρ»,
 λέγει, «παρ' ἑαυτῷ ὁ πρὶν ἑωσφόρος μὴ θησαυρίσας ξεζόφωται, ταύτης αὖ
 πάλιν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μὴ δραξάμενος τῆς παραδείσου τρυφῆς
 ἐλεεινῶς ἀποικίζεται, δι' αὐτῆς ὁ Θεὸς Λόγος ἐν ὑστέροις καιροῖς
 ἀδαμιαῖος γενόμενος, τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα καὶ παραδείσου διαγωγὴν ἡμῖν
 20 ἀποδίδωσιν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν καθ' ἑκάστην δι' αὐτῆς παρέχει τὴν
 ἀπολύτρωσιν». Τούτων οὕτως λεχθέντων καὶ τῇ κατανεύσει πάντων ὡς
 σφραγίδι βεβαιωθέντων, τῆς ὥρας τοῦ ἀρίστου καταλαβούσης,
 συνεστιαθῆναι τούτοις καταναγκάζεται. Ὅτε καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν,
 ἀνοίξας τὸ τίμιον στόμα ὁ θεοφόρος πρὸς Ἰωσήφ εἶπεν τὸν οἰκονόμον
 25 ἔμπροσθεν πάντων· «Γνωθι, ἀδελφέ, ὅτι σοῦ τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπὶ θύραις
 καὶ τοῦ θανάτου σοι ἤδη τὸ δρέπανον περιπέταται. Διὸ ἐτοιμάζου πρὸς
 τὴν ἔξοδον εὐσεβῶς διοικήσας τὰ κατὰ σέ». Ταῦτά τινες τῶν
 συνεστιωμένων ἀκούσαντες, ἰδιωτικῶς καὶ ἐμφθόνως ἐν ἑαυτοῖς
 ἐλογίζοντο· «Τί οὗτος λαλεῖ; Τίς γινώσκει ἀνθρώπων τὸν τοῦ ἀδελφοῦ
 30 αὐτοῦ θάνατον; Θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις γέγραπται, οὗ ἢ ὁδὸς
 ἀπεκρῦβη ἀπ' αὐτοῦ· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ τὸν ἴδιον
 οὐδεὶς ἐπίσταται, τὸν ἀλλότριον πόσον;». Ἄλλ' οὖν οὐκ ὀρθῶς ἐκεῖνοι τῆς
 γραφῆς ταύτης ὄντως τὴν ἐρμηνείαν ἐνόησαν· καθ' ὃ γὰρ ἄνθρωπός τις
 ἐστὶν ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ θάνατον, καθ' ὃ δὲ
 35 πνεῦμα Θεοῦ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, τὸ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἀποστολικῶς ἐρευνῶν,
 κατὰ τοῦτο δύναται νοεῖν καὶ ὁρᾶν πάμπολλα καὶ ποικίλα, οὐ τὰ
 πάντων, ἀλλὰ τὰ πλείστων καὶ οὐχ ὧν βούλεται, ἀλλ' ὧν ἀποκαλυφθεῖη
 διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅθεν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς συνεστιάσεως ἔγερσιν
 ἕκαστον ἰδίᾳ προσκαλεσάμενος ὁ πατὴρ καὶ τοὺς τοιούτους λογισμοὺς
 40 θριαμβεύσας καὶ ἐξελέγξας, ἐξέπληξεν αὐτοὺς ἐν τούτῳ καὶ μετ' εὐχῆς
 ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ Ἰωσήφ αἰτήσας εὐχὴν καὶ αὐτὸς καὶ τελευταῖον

συνταξάμενος τῷ πατρὶ συγκατιῶν τοῖς λοιποῖς, μετὰ ὀκτωκαιδεκάτην ἡμέραν πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

§29 Τῷ οὖν πέμπτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ, τεσσαρεσκαιδεκάτῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐπὶ Νικηφόρου εἰς Βουλγαρίαν γενομένης πτώσεως καὶ αἰχμαλωσίας, οἴκτῳ καμφθεὶς ὁ καθ' ἡμᾶς Μωσῆς θεοφόρος Ἰωαννίκιος διὰ Κύριον, μετὰ τὸ εἰς ὕψος ἀρετῶν ὡς ἐν Σινᾶ
 5 ἀνεληλυθέναι καὶ ἀντὶ λιθίνων πλακῶν τὸ πνεῦμα πεπλουτηκέναι, πλουτίσαι τε πολλοὺς τοῖς θεοσημείοις καὶ τέρασιν, καὶ τοὺς ἐν εἰρκταῖς καὶ ἀλύσει δις ἑπτὰ χρόνοις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένους Χριστιανοὺς ἀπῆει ἐπισκεψόμενος καὶ παραδόξως τούτους ῥυσόμενος. Καὶ γὰρ ἐκεῖσε καταλαβὼν, ὡς ἐβούλετο, ἀπέναντι στας μιᾶς παμπληθοῦς
 10 φρουρᾶς, τῶν φρουραίων προεστηκότων καὶ ἀσφαλῶς αὐτῶν τηρούντων, ὑπ' αὐτῶν ὅλως, κατὰ τὸν μέγαν προφήτην Ἐλισσαῖον, οὐ καθορώμενος, ὡς μόνον εὐξάμενος τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς φρουραίας ἐσημειώσατο. Οἱ μὲν σκοτομηνίας εὐθύς βαθείας καὶ ἀγλύος ἀνεπληρώθησαν, ἡ δὲ αὐτομάτῃ αὐτῷ ἠνοίγη καὶ τῶν δεσμοτῶν τὰ δεσμὰ
 15 ἐλύθη. Καὶ αὐτοῖς εἰσιῶν συνεξῆει ἀορασία προπορευόμενος, ἕως εἰς αὐτὰ τῶν Χριστιανῶν τὰ ὄροθέσια αὐτοὺς ἤγαγεν ἐκπληττομένους καὶ χαίροντας. Ὅτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τό· «Τίς ἄν εἴης, θαυμάσιε ἄνθρωπε;» ἐρωτώμενος λέγει· «Ἰωαννίκιός εἰμι, ὁ ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλός. Ἀλλὰ προσέχετε ἑαυτοῖς, ἀδελφοί, ὡς ἐξ Ἄδου καὶ θανάτου διασωθέντες, μὴ
 20 τοῖς ἐγκοσμίοις ἔτι καὶ βλάπτουσι, τοῖς πρὸς σωτηρίαν δὲ καὶ ζωὴν αἰώνιον ἄγουσι προσανέχειν, καὶ μὴ τῷ ἐλαχίστῳ ἐμοὶ ταύτην ὑμῶν τὴν ἀνάσωσιν, ἀλλὰ τῷ θαυμαστῷ ἐν δόξαις ἐπιγράφειν Θεῷ». Ταῦτα δὲ παρ' ἐνδὸς τῶν τότε διασωθέντων καὶ πρὸς τῷ τῆς Βιθυνίας κόλπῳ μονάσαντος, Εὐσταθίου καλουμένου, ὑπεράνω τε Πραϊνέτου εἰς κώμην Τζούλλου
 25 προσαγορευομένην ἐν ἐγκλείστῳ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζωὴν διανύσαντος ἀκηκοότες, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν γεγραφήκαμεν.

§30 Ὑποστρέψαντι δὲ τῷ πατρὶ ἐκεῖθεν καὶ πρὸς τὸ τοῦ Τριχάλικος
 πάλιν ἠσυχάζοντι ὄρος, συνέβη τὸν ποτὲ ἠγούμενον τῶν Ἐλαιοβώμων
 Ἀντώνιον σὺν Βασιλείῳ τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ χάριν εὐχῆς πρὸς τὸν ὅσιον
 ἀνελθεῖν. Οὓς δεξάμενος καὶ εὐλόγησας, μετὰ πλείστην συνομιλίαν
 5 πνευματικὴν λέγει τῷ Βασιλείῳ· «Βούλομαί σε, ὦ ἀδελφέ, πρὸς τὸν
 μητροπολίτην Νικαίας ἀπελθόντα, τὸν Ἰγγερο, εἰπεῖν αὐτῷ ὅτι· “Ἐν τῇ
 ὑποστολῇ σου τοῦ Κυρίου μὴ εὐδοκοῦντος καὶ ἐν τῇ πρὸς τὴν
 εἰκονομάχον αἵρεσιν συγκαταβάσει ἀσχάλλοντος, μὴ ἔμμενε εἰς τέλος τῇ
 καταπτώσει σου, ἀλλὰ μετανοήσας ἀνάνευσον. Ὁ καιρὸς γὰρ τοῦ τέλους
 10 σου ἤγγικεν καὶ ὄρα λοιπόν μὴ ἀπολέσης τοὺς κόπους σου”». Ταῦτα πρὸς
 αὐτόν μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Βασιλείου καὶ ἀπελθόντος καὶ λέξαντος καὶ
 οὐδὲν τὸ παράπαν ὀνήσαντος, μεθ’ ἡμέρας τινὰς νόσῳ πικροτάτῃ ὁ
 Ἰγγερο κατασχεθεὶς ἐλεινῶς αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδίδωσιν. Ὁ διὰ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος τότε ὁ διορατικώτατος πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος γνούς,
 15 ἔφησε τοῖς παροῦσιν· «Ὡ τῆς πονηρᾶς μεστῆς σαγήνης τοῦ διαβόλου, πῶς
 τοὺς τοῦ Θεοῦ συλῶν τῇ τῆς φιλαρχίας νόσῳ περιδεσμεῖ καὶ πρὸς
 ἀπώλειαν τὴν ἠτοιμασμένην αὐτῷ θηρεύει, ὡς καὶ τὸν ἄξιον ἐλέους
 Ἰγγερο πολλοῖς ἀγαθοῖς κομῶντα πάλαι πλεονεκτήμασι τῇ τῆς προεδρίας
 ἐπιθυμία πρὸς τὴν εἰκονομάχον αἵρεσιν σαγηνεύσας ἀμετανόητον
 20 σήμερον ἔπεισε τελευτῆσαι;» Ταῦτα οὖν οἱ παρόντες ἀκούσαντες καὶ
 ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες, εὔρον αὐτὸν κατ’ αὐτὴν ἐκείνην ἐξοδεύσαντα τὴν
 ἡμέραν, ἐν ἣ διορατικῶς αὐτοῖς ταύτην ὁ πατὴρ ἐξεφώνησεν.

§31 Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς Ἰωαννικίου
 πρὸς τὴν κατὰ Σιγριανὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, τὴν
 ἐπονομαζομένην Ἀγρόν, κατεληλυθότος ἐκείνου τὸ τίμιον καὶ
 πνευματέμφορον κατασπάσασθαι σκῆνος καὶ θαυματόβρυτον,
 5 ἀσπασαμένου ἤδη καὶ ἀναστρέφοντος καὶ πρὸς τὴν κατὰ βορρᾶν τῆς
 Ἀπολλωνιάδος λίμνης κειμένην μονὴν καὶ νῆσον ὀνομαζομένην Θάσιον
 προσορμήσαντος, ἔξεισι πρὸς ὑπαντὴν αὐτοῦ ὁ ταύτης ποιμὴν Δανιὴλ
 σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι καὶ πίπτει αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας εὐχὴν
 ἐξαιτούμενος, θεόκλητον τάχα τὴν αὐτόκλητον αὐτοῦ ἔλευσιν

10 λογισάμενος γεγενῆσθαι διὰ τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς πειρασμὸν ὑπὸ τοῦ οἰκοῦντος ἐκεῖ δράκοντος καὶ ὄφεων, καὶ ἀφανίσει αὐτὸν ταῦτα καθικετεύει. Οἷς πλοιαρίῳ συνεισελθὼν ὁ θαυμάσιος, τοῖς μὲν ἀδελφοῖς σὺν τῷ πατρὶ αὐτῶν Δανιὴλ ἐν τῷ αὐτόθι εὐκτηρίῳ ναῶ τῇ εὐχῇ διανυκτερεύειν κελεύσας, πρὸς τὸ σπήλαιον αὐτὸς τοῦ δράκοντος ἔρχεται

15 καὶ ἐν αὐτῷ κατ' αὐτοῦ τοῖς τῆς προσευχῆς αὐτοῦ βέλεσιν ἀνθοπλίζεται. Ὡνπερ μὴ φέρων τὸν ἐμπρησμὸν ὁ θῆρ εἰς τέλος, ἐλιγμοῖς βιαίοις καὶ πλείστοις ἑαυτὸν συστρεψάμενος καὶ συρίγμασιν ἀσήμοις περιθροοούμενος, λίαν πρωί, πάντων ὀρώντων, ἔβαλεν ἑαυτὸν ἐν τῇ λίμνῃ καὶ πλοίου δίκην νηχόμενος σὺν πλήθει τῶν ἄλλων ὄφεων πρὸς τῇ κατὰ

20 νότον κειμένη ξηρᾷ καὶ τοῖς παρακειμένοις ταύτῃ ὄρεσιν ἐξιῶν ἠφαντώθη. Τὸν δὲ τοῦ ποιμένος τούτου Δανιὴλ ἀδελφὸν Εὐθύμιον εἰρηκῶς ὁ πατήρ· «Γνώρισον, κῦρι Εὐθύμιε, ὅτι ὁ βασιλεὺς ζητεῖ σε καὶ ἐτοιμάζου», μετὰ πέμπτην ἡμέραν κεκοίμηται.

§32 Ἐπανερχομένου δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡσυχίαν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ μνημονευθέντος Δανιὴλ διὰ τῶν ἀνωτάτων ὀρέων τόπον τε ἀνθρώδη πάνυ καταλαβόντος καὶ ἡσυχον, ἔφεις αὐτῷ ἔνθεος ἐπεισήλθεν τοῦ ἐπί

5 σπηλαίων τῷ παρὰ τῶν προσοικούντων ὀνομαζομένῳ Τοπάρχῃ διὰ τὸ πλήθους αὐτὸ πεπληρῶσθαι δαϊμόνων καὶ τοὺς παροδεύοντας βλάπτειν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡσυχάσας ἡμέρας, ἐφ' ἑτέρῳ πλησίον χωρίῳ τῷ Δανιὴλ διατρίβοντι ὤφθη παμμεγέθης, μέλας, δυσειδής, ὁ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἕξαρχος δαίμων ἀναιδῶς τῷ Δανιὴλ ἐπερχόμενος. Οὗ καὶ

10 προσεγγίσαντος, λίαν κατασχὼν τοὺς πόδας, ὡς ἔλεγε, καὶ «Ἁγία Θεοτόκε, βοήθει μοι» μέγα βοήσας, πίπτει πρὸς γῆν ὁ πολέμιος μέγιστον ψόφον ὄντως καὶ πάταγον ἐργασάμενος καὶ τὴν τοῦ ὀσίου πατρός ἡμῶν Ἰωαννικίου πλευρὰν οὕτως πλήξας, ὡς ἄλγος καὶ ἀφωνίαν αὐτῷ ἑπταήμερον ἐμποιῆσαι· ἀλλὰ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ἀναρρωσθεῖς ὁ

15 μακάριος εἰς τὴν κατὰ τὸν Τριχάλικα μονίαν αὐτοῦ τῷ Δανιὴλ συναπέρχεται. Καθεζομένου δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε καὶ ἡσυχάζοντος, εἰς τὸ τῶν Ἀγαύρων μετόχιον τοῦ ἀγίου Κοσμᾶ καλούμενον κάμπη ἐπιπεσοῦσα τὴν

λαχανηράν ἐργασίαν τῶν μοναζόντων διέφθειρεν. Οἱ διὰ τοῦ τιμίου
 Εὐστρατίου τὸν ὄσιον ἐδυσώπησαν ἀφανίσει αὐτὴν ἐκεῖθεν. Ὁ δέ·
 20 «Ἄγωμεν», φησὶν, «αὐτὸς ἐγὼ τὸν κήπον ἴδω». Καὶ λίαν πρῶτὶ ἀπελθόντος
 αὐτοῦ καὶ στάντος μέσον, ὠρᾶτο εὐθύς θεία δυνάμει ἀγελήδον ἢ κάμπη
 ἀποδιδράσκουσα καὶ ἔξωθεν τῶν φραγμῶν τοῦ κήπου περιπολεύουσα,
 μὴ εἰσερχομένη ἔνδον ἔτι ἢ λυμαιομένη τὰ λάχανα. Θέλοντος δὲ τοῦ
 ἡγουμένου τῶν Ἀγαύρων Γρηγορίου διὰ τινα χρείαν πρὸς τὴν
 25 βασιλεύουσαν εἰσελθεῖν πόλιν καὶ τῷ ὀσίῳ τοῦτο δηλοποιήσαντος,
 κατῆλθεν εὐλογῆσαι αὐτὸν καὶ εὐξασθαι ὁ ταπεινόνους καὶ ἔνθεος καὶ
 λέγει αὐτῷ· «Θέρους ὦρα ἐπέστη, πάτερ, λευκὸν εἰς ἄκρον τὸ λῆϊον καὶ ὁ
 βασιλεὺς ἓνα ἐξ ἡμῶν προσκαλεῖται συντόμως». Ὁ δὲ ἡγούμενος τὸ
 λεχθὲν μὴ νοήσας πρὸς τὴν πόλιν ἀπῆρε, μετὰ ἔνδεκα τελευτήσας ἡμέρας
 30 τῆς ποιμνιαρχίας εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ μεταβάσης, εἶθ' οὕτως κατόπιν εἰς
 τὸν τίμιον Εὐστράτιον.

§33 Ἰσαάκιος δὲ τις κουράτωρ προαστίων ἐνὸς τῶν περὶ τὴν
 βασιλεύουσαν πόλιν περιβοήτων γυναικείου σεμνείου καλουμένου
 Κλουβίου, δυσὶν Ἀγαυρινοῖς μοναχοῖς ἀνιοῦσιν, Δοσιθέῳ καὶ Εὐστρατίῳ,
 συνανελθὼν πρὸς τὸν ὄσιον, μετὰ εὐχὴν καὶ ὁμιλίαν τότε ψυχωφελῆ
 5 παρὰ τοῦ πατρὸς ἀκούει· «Οὐ καλῶς ποιεῖς, κύρι Ισαάκιε», εἰπόντος,
 «συνταξάμενος τῷ Κυρίῳ μονάσαι καὶ ἐμμένων φροντίσι· καλὸν γὰρ μὴ
 εὐξασθαι ἢ εὐξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι». Τοῦ δὲ τὴν βίαν καὶ κατοχὴν
 τῆς κυρίας αὐτοῦ καὶ δεσποίνης προβαλλομένου, φησὶν ὁ πατήρ· «Διὰ
 τινα χρείαν ἀναγκαίαν Δοσιθέου καὶ Εὐστρατίου τῶνδε τῶν μοναχῶν
 10 πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν συνεισιόντων σοι, δηλώσω σου τῇ
 δεσποίνῃ καὶ ἀπολύει σε, πρὶν ἢ σε καταλάβοι τὸ τέλος». Ὅθεν
 κατηγήσας αὐτόν, σφραγίσας τε καὶ εὐξάμενος, σὺν τοῖς προγεγραμμένοις
 μοναχοῖς ἐξαπέστειλεν. Τῶν οὖν μοναχῶν σὺν Ἰσαακίῳ τὴν πόλιν
 καταλαβόντων καὶ τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ πατρὸς
 15 προσειπόντων, λίαν ἐκείνη διαταράχθη τῷ πνεύματι. Ἦν γὰρ εὐχρηστος
 αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν καὶ
 διεγρηγομένην διοίκησιν. Εἰρηκότων δὲ αὐτῇ μετὰ ταῦτα ὡς καὶ τοῦ

τέλους αὐτοῦ τὸν καιρὸν ἐγγίξειν ὁ πατὴρ προεφήτευσε, πρὸς τὴν αἴτησιν
 παρευθὺ ἐπεκάμφθη. Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων ἀνδρῶν ὕστερον
 20 παροδηγηθεῖσα ἀγνοεῖν τινα ὄλωσ καὶ τῶν ἁγίων τὸν τινος θάνατον ἢ
 τὸν οἰκεῖον φησάντων, πρὸς τὴν τοῦ Ἰσαακίου πάλιν ἀναχαιτίζει
 ἀπόλυσιν καὶ ἐπὶ ἔν αὐτὸν ἀποστέλλει τῶν προαστίων. Ἐν ᾧ νοσήσας ὁ
 Ἰσαάκιος, ὑπὸ μοναχοῦ τινος εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ οἰκονομικῶς ἐλθόντος
 ἀποκαρεῖς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μεθίσταται τοῦδε τοῦ βίου, κατὰ τὴν
 25 πρόρρησιν τοῦ σεβασμίου πατρὸς, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς ἀπολύεται.
 Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς αὐτῆς εὐλαβοῦς ἡγουμένης τοῦ Κλουβίου σὺν θυγατρὶ
 μοναζούσῃ πρὸς τὸν ὄσιον ἀνελθούσης καὶ ὑπ' αὐτοῦ εὐλογηθείσης,
 ἀποκαλυφθεὶς ὁ πατὴρ διὰ Πνεύματος θεοῦ τὴν ταχινὴν τῆς γραδὸς
 τελευτὴν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς θυγατρὸς, λαβὼν ῥάβδον ποιμνιαρχίας ὡς
 30 σύμβολον τῇ θυγατρὶ δίδωσι παρελθὼν τὴν μητέρα. Ἡ δὲ δηχθεῖσα
 στεροῶς καὶ τῇ λύπῃ καταβληθεῖσα, «Ἔδει, πάτερ», φησὶν, «ἐμοὶ τῇ
 ἀδυνάτῳ γραὶ μᾶλλον εἰς ὑποστήριξιν ῥάβδον δοθῆναι ἢ τῇ νέᾳ θυγατρὶ
 μου καὶ ἀκμαζούσῃ». Ὁ δὲ ὄσιός φησιν αὐτῇ· «Καλῶς λέγεις, ὦ μητερ,
 ἀλλ' ὡς ὁ Κύριος ἠθέλησε γέγονε· καὶ ἡ ἡτοίμαστο δέδοται». Περίλυπος
 35 δὲ κατελθοῦσα ἐκεῖθεν, οὐ τοῖς τυχοῦσιν ὄρκους τὸν θεῖον Εὐστράτιον
 ἐκμειλίσσεται ἐρωτῶσα· «Τίνος χάριν, εἰπέ μοι, πάτερ, τῇ μὲν θυγατρὶ
 μου δέδωκεν ὁ ὄσιος ῥάβδον, ἐμὲ δὲ παρελογίσαστο»; Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ·
 «Τοῦ τέλους σου ἴσως, κυρία, ταχεῖαν τὴν ἐπιστάσιαν αἰσθόμενος καὶ τὴν
 μετὰ σὲ πρὸς τὴν θυγατέρα σου τῆς ποιμνιαρχίας μετάβασιν προδεικνύων
 40 σοι ὁ δίκαιος πέπραχεν τοῦτο». Ἡ δὲ τοῦτο ἀκούσασα, σύμφορος
 γενομένη καὶ σύντρομος, μετ' ὀλίγας ἡμέρας νοσήσασα καὶ πρὸς τὸν
 Θεὸν κατὰ τὴν προόρασιν τοῦ πατρὸς ἐκδημήσασα, τὴν αὐτῆς θυγατέρα
 τιμίαν διάδοχον τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς ἀξίως καταλέλοιπε.

§34 Γνώριμος οὖν ἐκεῖσε πολλοῖς καὶ ἐν παντὶ ταῖς θεοσημεῖαις ὁ ὄσιος
 γενόμενος περιβόητος, τῇ ἐπιρροΐᾳ τῶν ὄχλων πάνυ ἐθλίβετο
 τραχυνόμενος. Ὅθεν βουλευέται αὐτόθεν ὑποχωρῆσαι καὶ πρὸς τὴν κατὰ
 Κόρακος Κεφαλήν ἐρημίαν χωρῆσαι δυσανάβατον οὔσαν καὶ ὑψηλήν,
 5 ἔνθα τὴν παρὰ τῶν ἁγίων πάλαι δύο γερόντων ὑπεδέξατο χρησιμωδίαν.

Διὸ παραλαβὸν τὸν Εὐστράτιον, ὀρειβατῶν ὄδευεν ὁ θεόληπτος. Ὡς δὲ
 πλησίον Μερῖλου κώμεως γέγονε, λέγει· «Μέλλομεν καταλαμβάνειν,
 Εὐστράτιε, μετ' ὀλίγον νεμομένην ποίμνην προβάτων κύνας φοβερούς
 ἐπισυρομένην, καὶ ὄρα μὴ πτοηθῆς τῇ ὀρμῇ αὐτῶν». Προβάντες δὲ ἐκεῖθεν
 10 μικρὸν, τὸ τῶν προβάτων ποιμνιον νεμόμενον κατειλήφασιν τοὺς τε
 κύνας ἐκείνους κυκλοτερῶς αὐτοῦ περιθέοντας. Οἱ καὶ ἰδόντες μακρόθεν
 ἠγάλαζον κατατρέχοντες, ἀλλ' ὡς πλησίον ἤδη τοῦ πατρὸς γεγόνασιν,
 ἠσυχάσαντες ὥσπερ λογικῆς οὐκ ἀμοιροῦντες αἰσθήσεως, τοῖς ποσὶν
 αὐτοῦ προσέπιπτον ὑποσαίνοντες, ἀφ' ἧς τῶν ἀγίων χρώτων
 15 περιοσφρανθέντες εἰς τελείαν ὄντως κατέληξαν ἡμερότητα. Ὁ οὖν πατήρ·
 «Κάλεσον», λέγει, «τοὺς ποιμένας, Εὐστράτιε, ὅπως ἡμῖν τὴν ἐπὶ
 Τράπεζαν ὁδὸν ἀπάγουσαν ὑποδείξωσιν». Ὁ δὲ φησὶ· «Καὶ πῶς αὐτούς,
 πάτερ, ἀωνύμως καλέσω»; Καὶ εἶπεν ὁ πατήρ· «Θεοφύλακτον κάλεσον
 πρῶτον, εἴθ' οὕτως Χριστοφόρον τὸν σὺν αὐτῷ». Φωνήσαντος δὲ ὁ τε
 20 Θεοφύλακτος καὶ Χριστοφόρος συμφώνως ἀποκριθέντες, παραγεγόνασι
 πρὸς αὐτούς. Εἰρηκότος δὲ αὐτοῖς τοῦ δικαίου· «Τὴν ἐπὶ Τράπεζαν ὁδὸν
 ἡμῖν δείξατε, ὃ Χριστοφόρε καὶ Θεοφύλακτε», λέγουσι· «Δύο ὄντων
 ἡμῶν, τίμιε πάτερ, τοῦ μὲν ποιμανοῦντος τὴν ποίμνην, τοῦ δὲ πρὸς τὴν
 ἑνὸς προβάτου ἀπολωλὸτος πορευσομένου ἀνεύρεσιν, πῶς γενήσεται
 25 τοῦτο;» Ὁ δὲ ὄσιος τῷ ἐνὶ αὐτῶν ἔφη· «Ἐλθε μόνον, τέκνον, ἐπὶ μικρὸν
 ὁδήγησον ἡμᾶς καὶ ἐν ταύτῳ τὸ ἀπολωλὸς εὐρήσας σεσωσμένον
 ἐπαναστρέψεις». Ὁ δὲ πληροφορηθεὶς ἐν τοῖς ῥήμασι τοῦ πατρὸς ὡς
 συνοδοιπορῶν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν ὑπεδείκνυεν, τὸ πρόβατον ἐκεῖνο σὺν τῷ
 ἄρνίῳ κατείληφεν, εὐχῆς καὶ χαρᾶς πλήρης πρὸς τὸν συννομέα
 30 ἐπανακάμψας. Προβαινόντων δὲ αὐτῶν τῇ ὁδῷ κατ' ὀλίγον, φησὶ τῷ
 Εὐστρατίῳ ὁ ἔνθεος· «Ὀδοιπόροι τινές, ἀδελφέ, πρὸ προσώπου
 συναντᾶν ἡμῖν μέλλουσιν· οἷς οὐ βούλομαι ὅλως ὀφθῆναι, διό μοι
 προπορεύου συνεπομένῳ». Ὡς δὲ ἤδη συνήντησαν ἀλλήλοις καὶ τὸ
 «Εὐλόγησον, πάτερ» πρὸς τὸν Εὐστράτιον ἔφησαν καὶ «Ποίας εἶ μονῆς»
 35 ἐπηρώτησαν, λέγουσι· «Πῶς ἐν ἀβάτοις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀδιεξοδεύτοις
 ὄρεσι διοδεύεις, θηρῶν ἢ ληστῶν οὐχ ὑφορῶμενος ἐπανάστασιν;» Ὁ δὲ
 Εὐστρατίος φησιν· «Ὁ τὸν Θεὸν ἔχων μόνος οὐκ ὦν πάντων βλαπτόντων
 ὑπερανίσταται, ἐν παντὶ διαμένων ἀπτόητος». Ταῦτα συνομιλούντων

αὐτῶν, πλησίον τοῦ Εὐστρατίου ὁ πατήρ ἴστατο μηδ' ὄλως καθορώμενος
 40 ὑπ' αὐτῶν. Διακριθέντων δὲ ἀπ' ἀλλήλων, τὸν τῆς οἰήσεως ὄγκον
 περιαίρων εὐθὺς πρὸς τὸν Εὐστράτιον ἔφησεν· «Ἡ εὐχή σου σκηνῆς
 δίκην, ἀδελφέ, γενομένη περὶ ἐμέ, ἀπέκρουσέ με, ὥσπερ ἐπόθουν, τῶν
 ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

§35 Ὡς δὲ τοῖς τῆς Ἀντιδίου ὀνομαζομένης μονῆς κατέλαβεν ὄρεσιν, ἐν
 τόποις τραχυτέροις κελλίον μικρὸν οἰκοδομήσας ἡσύχασεν, λαθεῖν
 αὐτόθι τοὺς πολλοὺς λογισάμενος. Ἄλλ' οὐ κρύπτεται εἰς τέλος, κατὰ τὸν
 τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἢ θεοκατοίκητος πόλις ἐπάνω ὄρους τῶν ἀρετῶν
 5 κειμένη. Γυνὴ γάρ τις τοῦ πατρικίου καὶ μαγίστρου Στεφάνου ἐκ
 περιεργίας τῶν θεραπαινίδων αὐτῆς φαρμαχθεῖσα καὶ τὰς φρένας
 βλαβεῖσα, τοῦ πλούτου τὸ πλεῖστον εἰς ἰατροὺς ἀνωφελῶς ἀναλώσασα,
 πρὸς τοῦτον καταλαμβάνει τὸν δίκαιον ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῆς
 ἀγομένη καὶ τῶν ἰδίων. Ἦνπερ θεασάμενος ὁ πατήρ, οἰκτειρήσας καὶ
 10 ἐπευξάμενος καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ σφραγίσας, ὑγιῆ ἀπέστειλεν εἰς τὰ
 ἴδια παραγγεῖλας μὴ ποιήσασθαι αὐτὴν ζήτησιν τῶν βλαψάντων, ἀλλ'
 ἀφεῖναι χριστομιμήτως τοῖς φονευταῖς κατὰ πρόθεσιν. Στέφανος δὲ
 μοναχὸς πάνυ εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος, τοῦ στρατηγοῦ Ὀλβιανοῦ νοτάριος
 γεγονώς, συχνῶς πρὸς τὸν πατέρα ἀνήρχετο τὰς κατ' αὐτὸν ἐξαγορεύσεις
 15 ποιούμενος καὶ αὐτοῦ τοῖς κανόσι κανονιζόμενος. Ὡ καὶ ἐν μιᾷ τῶν
 ἡμερῶν ὁ πατήρ λέγει· «Γρηγορεῖν ὀφείλομεν ἀεὶ, τέκνον Στέφανε, ὅτι ἦ
 ὥρα οὐκ οἶδαμεν ὁ Κύριος ἡμῶν ἔρχεται, καὶ ἄλλος ἄλλου
 προκαταλαμβάνει προσλαμβανόμενος. Διὸ εὐτρεπὴς ἔσο καὶ ἔτοιμος· ὁ
 γὰρ βασιλεὺς καὶ Θεὸς προσκαλεῖταί σε καὶ μεταναστεύσει σε ἀπὸ τοῦ
 20 σώματος τάχιον». Ὁ δὲ εὐχὴν κομισάμενος καὶ ἀπολυθείς, μεθ' ἡμέραν
 ὀγδόην ἐκδημεῖ ἀπὸ κόσμου καὶ ἐνδημεῖ πρὸς τὸν Κύριον ἰάσεις πολλὰς
 ἐνεργῶν ὁσήμεραι τῇ ἀφῆ τῶν λειψάνων. Καὶ ἕτερος μοναχός, Θωμᾶς
 καλούμενος, μετὰ Εὐθυμίου ἡγουμένου, υἱοῦ γενομένου πατρικίου τε καὶ
 μαγίστρου, εὐχῆς χάριν αὐτῷ πρὸς τὸν πατέρα συνανελθῶν, μετὰ πλείστην
 25 ψυχοφελῆ διάλεξιν καὶ τοῦ θανάτου μνήμην ἀκούει, τοῦ πατρὸς πρὸς
 αὐτὸν ἐπιστραφέντος καὶ λέγοντος· «Ὁ βίος βραχὺς τῆς ζωῆς ἡμῶν,

ἀδελφὲ Θωμᾶ, ὡς ὄναρ παριππεύων. Τὸ φορτίον δὲ τῶν κακιῶν ἡμῶν ἢ τῶν ἀρετῶν καθ' ἐκάστην περιδεσμούμενον αὔξεται καὶ πρόσεχε σεαυτῶ ὅτι καὶ συντόμως μεθίστασαι». Ταῦτα ἀκούσας καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὁ
 30 Θωμᾶς φροντίσας ἐπιμελέστερον, μετὰ πεντεκαιδεκάτην ἡμέραν τὸν πρὸς ζωὴν ὑπνώσας ὑπνον ἐν εἰρήνῃ κοιμᾶται.

§36 Τῆς οὖν αἰρέσεως ἔτι ἐπικρατούσης καὶ διωγμῶν ἐπαλλήλων ἐνεργουμένων τοῖς τοῦ Χριστοῦ εἰκόνας προσκυνηταῖς ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως, τοὺς πλείστους τῶν ἀρχιερέων καὶ ἡγουμένων τῆς αἰρετικῆς τότε λύμης ἀποδιδράσκοντας τῶν οἰκείων ἀπανίστασθαι θρόνων καὶ
 5 ξένους καὶ πένητας καὶ ὀρειβάτας ἀποκαθίστασθαι, συνέβη καὶ τὸν τῆς Ἀγαύρων μονῆς ποιμένα Εὐστράτιον ἐξελθόντα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ Χριστὸν περιάγεσθαι, Ἀντώνιον δὲ τῆς αὐτῆς μονῆς τοῖς αἰρετικοῖς συμφρονήσαντα, ὑπὸ τῶν τῆς αἰρέσεως ἐξάρχων τὴν τῆς μονῆς ἐκείνης ἡγεμονίαν καὶ ἐπικράτειαν πιστευθῆναι. Ὅς διαφόρως δηλωθεὶς καὶ
 10 νουθετηθεὶς καὶ τρίτον κανονισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τῆς αἰρετικῆς οὐ δίστατο λύμης. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τέταρτον ἀνήγει κανονισθῆναι τούτῳ ἔτι παρακαλῶν καὶ διόρθωσιν τὴν ὄντως ἐπαγγελλούμενος. Ὁ δὲ πατήρ φησιν· «Ἐπειδὴ πολλάκις σε, ὦ Ἀντώνιε, ἐλθόντα τὸ κατὰ δύναμιν ἐβοήθησα, χεῖρα δοὺς καὶ συναγωνισάμενός σοι, αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν
 15 ἀλήθειαν ἀστατεῖς, τὸ τέλος σου γνῶθι πέφθακεν καὶ τεσσαρακονθήμερον μόνον χρόνον ὀφείλεις ἐν σκληρᾷ παιδείᾳ μέλλων διέρχεσθαι καὶ αὐτόν· ἀλλ' ὑπενεγκῶν μετὰ χαρᾶς τοῦτον σωθήσῃ». Ὁ δὲ «Δι' εὐχῶν σου τιμίων», εἰρηκῶς, «ὑπομένω, τίμιε πάτερ», τὸ ἥμισυ μέρος εὐθὺς τοῦ σώματος μετὰ ἄλγους πληγείς, ὑπὸ τῶν εὐρεθέντων ὡς νεκρὸς
 20 ἦρθη καὶ μετὰ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν κεκοίμηται.

§37 Ἀνὴρ δὲ τις εὐσεβής, τῇ ἀξίᾳ ὑπατικός, Κωνσταντῖνος τῇ κλήσει, πιστῶς καὶ συχνῶς ἀνήρχετο πρὸς τὸν ὄσιον. Ὅστις ἐν μιᾷ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁδὸν ποιούμενος, τοῦ κτήνους αὐτοῦ πρὸς ποταμὸν

ὀλισθήσαντος, τῶν ἐφοδίων βραχέντων, κατὰ κεφαλῆς ἔτυψεν τὸν τὴν
 5 διακονίαν ἐκείνου ἐγκεχειρισμένον ἄνθρωπον. Ἦν καὶ καταλαβόντα
 μετὰ τὸ τῆς εὐχῆς τέλος φησὶν ὁ πατήρ· «Ἦντως, κῦρι ὑπάτε, οὐ καλῶς
 ἐποίησας ὅτι, τοῦ κτήνους ἐν τῷ ποταμῷ ὀλισθήσαντος, κατὰ κεφαλῆς
 ἔτυψάς σου τὸν ὑπηρέτην. Ὅταν πρὸς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς ἔρχῃ,
 μὴ τύπτε τοὺς συνδούλους». Τούτων ἀκούσας ἐξέστη παραχρημα ὁ
 10 ὑπάτος τῆ διανοία, τὴν διόρασιν τοῦ πατρὸς ἐκθαμβούμενος καὶ βαλὼν
 μετάνοιαν, συγχώρησιν ἐξητήσατο. Ἄλλοτε πάλιν ὁ αὐτὸς διὰ τινα
 χρεῖαν οἰκονομικῶς ἐκκοπεῖς τοῦ μὴ ἀνελθεῖν, ὡς ἔθος εἶχε, πρὸς τὸν
 μακάριον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον ἀντ' αὐτοῦ ἀποστέλλει σὺν
 εὐλογίαις τισίν, αἷς εὐπόρητο. Ἦν δεξάμενος καὶ εὐλογήσας ὁ ὄσιος, τὰ
 15 περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἠρώτα. Ὁ δὲ ψελλίζων ἐτραύλιζεν ἄκρως ὡσπερ
 παιδίον. Ἦ καὶ αἰσθόμενος ὁ ἀοίδιμος λέγει αὐτῷ· «Τέλειος ὑπάρχων τῆ
 ἡλικία, ἔτι τὴν γλῶτταν ἀτελῆ περιφέρεις; Οὐκ εὐδοκῶ τοῦτο ὑπάρχειν ἐν
 σοί, οὐδὲ βούλομαι. Εἰπὲ «ἄρφα»». Ὁ δὲ φησὶν· «ἄλφα». Δευτεροῖ τὸ αὐτὸ
 καὶ πάλιν φησὶν· «ἄλφα». Καὶ λέγει· «Πρότεινόν σου τὴν γλῶσσαν ἔξω,
 20 θεάσομαι αὐτήν». Τοῦ δὲ τὸ τάχος, ὡς προσετάγη, προτείναντος, φησὶν ὁ
 πατήρ ἀποβλέψας τῆ γλώσση· «Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ Θεὸς καὶ δημιουργὸς
 σου, ὁ τὰ μογγιλάλων καὶ κωφῶν διαρρήξας δεσμὰ καὶ λάλον γλῶσσαν
 τοῖς κατὰ φύσιν λογικοῖς ἀποδόμενος πάλαι, ἐντέλλεταιί σοι καὶ νῦν δι'
 ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ λαλεῖν τὸ ῥῶ μὴ ψελλίζουσαν ἔτι».

25 Καὶ φησὶν τῷ ἀνθρώπῳ· «Εἰπὲ «ἄρφα»». Καὶ εὐθὺς εἶπεν· «ἄρφα». Ὡς δὲ
 ὀρθολέκτησεν τὸ ῥῶ τρανολογῶν ὁ νεώτερος, ἐξαίσιον θάμβος ἐπὶ τε
 αὐτὸν ἐκείνον καὶ τοὺς παρόντας ἐπέπεσεν ἐπὶ τῷ τῆς παραδοξοποιίας
 ταύτης προβλήματι. Ὅθεν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ ἀγίῳ ὁ
 ἄνθρωπος εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐπορεύετο χαίρων.

§38 Κατὰ τὸν καιρὸν δὲ τοῦτον, κτιζομένου τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου
 τοῦ Προφήτου, Προδρομοῦ καὶ Βαπτιστοῦ, τοῦ ἐν τῇ Ἀντιδίου μονῆ,
 κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ὁ δίκαιος τοῦ τὸ ἔργον περισκοπῆσαι, εἰ ἄρά
 γε, ὡς διετάξατο, κτίζεται, ἀκριβολογούμενος αὐτὸ περιήρχετο. Ἰωάννου
 5 δὲ μοναχοῦ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐξεληθόντος πρὸς τὸν πυλῶνα καὶ χάριν εὐχῆς

τοῦ ἁγίου εὐρόντος τινὰς καταλαβόντας, κάκεισε αὐτὸν παρεῖναι παρὰ τινων μεμαθηκότας καὶ περὶ αὐτῶν αὐτὸν ὑπομῆσαι δυσωπηθέντας, «Μακροθυμήσατε», λέγει αὐτοῖς, «μικρόν, ἀδελφοί, καὶ ὃν ἂν ἴδητε ἐξερχόμενον σὺν ἐμοί, ἐκεῖνός ἐστι. Προσέλθετε αὐτῷ, ὥσπερ βούλεσθε».

- 10 Τοῦ οὖν πατρὸς τότε περινοστήσαντος τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἅμα τῷ Ἰωάννῃ πρὸ προσώπου τῶν ζητούντων αὐτὸν διελθόντος καὶ μὴ ὀραθέντος ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ τὸ ὄρος χωρήσαντος, ὑποστρέψαντι μόνῳ τῷ Ἰωάννῃ οἱ ἐλθόντες θεάσασθαι τὸν μακάριον φασὶν αὐτῷ· «Πότε, πάτερ, ὁ ἅγιος, ὡς εἶρηκας, ἐξελεύσεται;» Ὁ δὲ φησὶν αὐτοῖς· «Ἦδη σὺν ἐμοί
15 ἐξῆλθε, καὶ δι' ὑμῶν διῆλθε, καὶ πρὸς τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ εἰσέδου». Οἱ δὲ οὐδένα ἕτερον διερχόμενον σὺν αὐτῷ ὡς ἐπὶ Κυρίου ἰδόντες ἐβεβαιώσαντο καὶ ἐλυποῦντο λίαν ἀστοχήσαντες αὐτῶν τῆς ἐφέσεως. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀνελθὼν αὐθις καὶ τῷ πατρὶ ἀναγγείλας τὰ κατ' αὐτούς, ἐπιτρέπεται αὐτοῖς προσειπεῖν ὅτι «Εἰ θέλημα ἦν Θεοῦ, ἀδελφοί, δι' ὑμῶν
20 διελθόντα με ἐθεάσασθε ἄν. Τὰ νῦν δὲ κεκοπωμένῳ μοι ὄντι συμπαθήσαντες, ὡς ἰδόντες με ἀλύπως ὑποχωρήσατε παρὰ Θεοῦ τοῦ κόπου ὑμῶν τὸν μισθὸν ἐκδεχόμενοι καὶ γὰρ ὑμῖν ὁ ταπεινὸς ὡς εὐπειθέσιν ὑπερεύξομαι». Οἱ δὲ τοιαῦτα ὑπ' αὐτοῦ δηλωθέντες, μετὰ χαρᾶς ἀνεχώρησαν.

- §39** Θεόδωρος δὲ τις μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, γνώριμος τῷ τιμίῳ τούτῳ πατρὶ, τὰ αὐτοῦ κατορθώματα καὶ θαύματα ἐπιστάμενος καὶ ἐπὶ ὠφελείᾳ τινῶν ἐν μιᾷ ταῦτα κηρύττων, εἷς τις τῶν ἀκουόντων φησὶν· «Θαυμαστὰ ἡμῖν λέγεις περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ παράδοξα διηγῆ, πάτερ· ἀλλά,
5 παρακαλῶ σε, λαβὼν με μετὰ σοῦ πρὸς αὐτὸν συνανάγαγε, ὅπως αὐτὸς ἐγὼ ἰδὼν πιστωθῶ. Συνανελθὼν δὲ τῷ ἡγουμένῳ Θεοδώρῳ πρὸς τὸν πατέρα ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἰκέτευσε, λαβὼν τε εὐχὴν καὶ συνεστιάσεως τούτου κατηξιώθη. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, ἄρκος παμμεγέθης ἐκ τοῦ πλησίον ἄλσους προκύψασα μέγਾਲος τοὺς συνεστιάτορας ἐξεφόβησε.
10 Πρὸς οὓς φησὶν ὁ μακάριος· «Ὁ τὸν Θεὸν φοβούμενος οὐ πτοεῖται θηρία· ὡς θείαν γὰρ Θεοῦ εἰκόνα ταῦτα ὑποσαίνει αὐτὸν καὶ ὑποπτήσσει». Καὶ φησὶ προστακτικῶς ὁ πατὴρ τῷ θηρίῳ· «Ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς». Ἐλθούσῃ δὲ

αὐτῇ καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ μετὰ τρόμου πλησιασάση, αὐτοῖς ἐκείνοις οἰκείαις χερσὶ ψωμίζειν ἐπέτρεπεν αὐτήν. Οἱ καὶ ψωμίζοντες
 15 ἐξεπλήττοντο. Ὁ δὲ πατὴρ λέγει αὐτῇ· «Πορεύου ὅθεν καὶ προῆλθες». Ἡ δὲ μετ' αἰδοῦς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κλίνασα καὶ οἶονεὶ προσκυνήσασα αὐτῷ πρὸς τὸ ὄρος εἰσέδου. Ὁ δὲ ἅγιος τοὺς προμελετηθέντας τε καὶ μελετωμένους λογισμοὺς ἐκφαυλίζων τῶν ἐσθιόντων, λέγει· «Τοῖς θηρίοις τὴν τοῦ Θεοῦ εἰκόνα, ἤγουν τὸν ἄνθρωπον, μὴ φοβεῖσθαι καὶ τρέμειν
 20 ἐπιτέτραπται δημιουργηθεῖσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφυλάξαμεν καὶ νῦν δὲ τῶν τοιούτων καθ' ἐκάστην ταῖς παραβάσεσιν ἀλισκόμεθα, τρέμομεν ἡμεῖς τὸ ἀνάπαλιν τὰ θηρία. Εἰ δὲ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν ἀκαταίσχυντοι εὐρεθῶμεν ἐρασταί, ἐπὶ ἀσπίδας καὶ βασιλίσκους λέοντάς τε καὶ δράκοντας αἰσθητῶς καὶ νοερῶς ἐπιβῆναι δυνάμεθα καὶ μὴ τις
 25 ἀπιστεῖτω τὴν χάριν ταύτην τοῦ κατ' εἰκόνα δηλοῦσαν τὸ ἀπαράγραπτον». Ταῦτα ἀκηκοότες οἱ πρότερον ἀμφιβάλλοντες, τοῦ πατρὸς αὐτοψεὶ βεβαιωθέντες τὸ ἔνθεον, λαβόντες αὐτοῦ τὰς εὐχὰς ἀπελύθησαν.

§40 Πτωχοῖς ἄλλοτε παρακαλοῦσι καὶ ἐλεημοσύνην αἰτοῦσι, μὴ ἔχων χρυσὸν ὁ πατὴρ μήτε ἄργυρον ὄλωσ, ἐπιτρέπει Θεοδούλῳ τῷ ὑπουργῷ αὐτοῦ, «Ἄγε ἐνταῦθα», εἰπὼν, «τὸ πλήρες ἄγγος ἐλαίου καὶ δὸς τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κενὸν ἄγγεῖον ἐλαίου
 5 συνεπικόμιξε». Ὁ δὲ λέγει· «Τοῦ μεστοῦ, πάτερ, φερομένου ἐνταῦθα ἄγγους, τίς ἢ χρειὰ τοῦ κενουμένου τῆς παρουσίας»; Ὁ δὲ πατὴρ «Εὐλογίαν ἔχεις», φησὶν, «ὡς εἶπόν σοι, οὕτως ποιήσον». Ὁ δὲ Θεόδουλος ἀπιὼν τὸ προστεταγμένον πληρῶσαι καὶ ὑποστρέφων, ὀλισθήσας συνεποδίσθη καί, τρηθέντος τοῦ πλήρους, εἰς τὸ κενὸν μετὰγει τὸ ἔλαιον.
 10 Τότε ὁ ἀδελφὸς Θεόδουλος, συναισθηθὲς τὴν πρὸς ὀλίγον αὐτοῦ γενομένην πρὸς τὸν πατέρα ἀνηγοίαν ἐθρήνησεν· καὶ ἐλθὼν τούτῳ, σὺν μετανοίᾳ ἀπελογήσατο, τὴν προφητικὴν αὐτοῦ ἀποθαυμάσας διόρασιν.

§41 Τῷ οὖν πολλάκις μνημονευθέντι ὀσίῳ Εὐστρατίῳ, ἡγουμένῳ Ἀγαύρων, συνέβη πλείστην αἵματος ῥύσιν γενέσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων, ὡς ἄφωνον κεῖσθαι καὶ μόλις δυνηθῆναι μοναχῷ τινι Νικολάῳ προσφθέξασθαι τοῦ ἀνελθόντα εἰπεῖν τῷ ὀσίῳ τὰ κατ' αὐτόν. Ὡς δὲ

5 ἀπελθὼν τῷ πατρὶ ἀπήγγειλε τὰ κατὰ Εὐστράτιον Νικόλαος, «Μεῖνον ὀλίγον, τέκνον», φησὶν αὐτῷ ὁ θαυμάσιος. Καὶ διαστὰς ἀπ' αὐτοῦ μικρόν, ὡς διὰ τινα χρεῖαν, δι' εὐχὴν δὲ ὄντως ἐκτενῆ, ὡς οὐκ ἔλαθεν, ὑποστρέψας, δηλοποιεῖ τῷ αἰτήσαντι ὡς «Οὐκ ἀποθάνη τῷ νῦν», εἰπὼν, «ὦ Εὐστράτιε· ὀψόμεθα γὰρ πάλιν ἀλλήλους ἐν σαρκί, μὴ ἀθύμει». Ὁ δὲ

10 μοναχὸς Νικόλαος τοῦ ὄρους καταβάς, τὰ τοῦ ὀσίου ἀπήγγειλε τῷ Εὐστρατίῳ, ἐρρωμένον καταλαβὼν αὐτόν. Καὶ πότε ἀνερρώσθη μαθὼν, εὗρεν ἀκριβολογήσας ὡς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, ἣν ὁ πατὴρ ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ τὸ μαθεῖν τοῦ Θεοῦ ἐδεήθη, σωθεὶς ἐπλούτησε τὴν ἀνάρρωσιν. Μηδέπω δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀναληψαμένου ἀπὸ τῆς νόσου, ὑπὸ τῶν ἐν τῷ

15 μετοχίῳ αὐτοῦ καλουμένῳ Λευκάδων ὄντων ἀδελφῶν δυσωπεῖται παραγενέσθαι πρὸς αὐτοὺς δι' ὠφέλειαν καὶ συνομιλίαν πνευματικὴν. Ὡς φιλοσυμπαθέστατος πέλων καὶ μὴ θέλων τινὰ λυπῆσαι, ὑπακούσας ἀπήει. Ὅθεν κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὀδοιπορίας καὶ ὑποστρέψας σφοδρότερον ἐν νόσῳ, λάβρῳ πυρετῷ κατεσχέθη, ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας

20 ἐκεῖσε ἄφωνος διαμείνας καὶ ἄσιτος, κυκλοτερῶς περιίσταμένων καὶ θρηνηφδούντων τῶν μοναχῶν. Ὅτε δὲ ἑαυτοῦ τὴν ἰσχὺν συνεκλείπουσαν αἰσθόμενος εἶδεν, τὸν ὄσιον μετ' εὐχῆς κατὰ διάνοιαν παρακαλεῖ ὁ Εὐστράτιος καὶ εὐθέως εἰς ὕπνον τραπεῖς, συλλαλοῦντα αὐτῷ ὄρᾳ τὸν ἅγιον πατέρα καὶ ἐνισχύοντα. Καὶ διϋπνισθεὶς μετὰ ταῦτα, εὐθύς

25 ἀνενεγκὼν ἀπὸ τῆς νόσου, ἦλθεν ὑγιαίνων εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Κύριον καὶ τὸν ὄσιον αὐτοῦ.

§42 Τοῦ οὖν κακίστου καὶ δεινοῦ Θεοφίλου τοῦς εὐσεβοῦντας ἐλαύνοντος καὶ τὸ ὑπήκοον διὰ γραφῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πλεονεκτοῦντος ἀσυμπαθῶς, εἷς τις ἐξ αὐτῶν τοῦ Ὀψικίου πρωτονοτάριος, ἀναγραφεὺς καὶ σπαθάριος Δρόσος χάριν εὐχῆς ἔρχεται

5 πρὸς τὸν ὄσιον. Ὡς συγκαθεσθεὶς καὶ πλείστα ψυχωφελῆ

προσφθεγξάμενος ὁ πατήρ, λέγει· «Εὐτρέπισον σεαυτόν, σπαθάριε, καὶ τοὺς χάρτας σου· ὁ γὰρ βασιλεὺς συντόμως μετακαλεῖταί σε ἀποδοῦναι εὐθύνας τῶν πεπραγμένων». Ὁ δὲ μὴ νοήσας ὅτι ἀλληγορικόν ἐστι τὸ ῥηθέν, ἔτοιμον αὐτὸν ἔφη εἶναι, εἰ καὶ κατ' αὐτὴν ζητηθείη τὴν ὥραν. Ὁ δὲ πατήρ λέγει αὐτῷ· «Οὐ περὶ τοῦ ἐπὶ γῆς βασιλέως σοὶ εἶπον ἢ χαρτῶν ἀδικίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντος καὶ τὰ κρυπτὰ ὀρῶντος τῶν καρδιῶν ἡμῶν, τοῦ μέλλοντος ἀπαιτεῖν τῶν ἔργων καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν ἡμῶν ἀπάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ πέρασ, εἰ αὐτῷ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἢ τῷ ἐχθρῷ τοῦναντίον διὰ τῶν παραβάσεων ἐδουλώθημεν. Ὁ καιρὸς γὰρ σου τῆς ἀναλύσεως ἤγγικεν. Διὸ ἀνάπτυξόν σου τοὺς χάρτας τῶν ἐπταισμένων κατὰ διάνοιαν, ὕδασι δακρῦων καὶ σπόγγῳ ἐλεημοσύνης ἀπαλείφω αὐτούς, ὅπως μὴ εὐρεθεῖεν ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ κατηγοροῦντές σου». Ταῦτα αὐτῷ εἰρηκῶς καὶ εὐξάμενος ἀπολύει. Ὁ δὲ τῶν ῥημάτων τοῦ ἁγίου πατρὸς μὴ φροντίσας, ἀλλ' ἔτι εἰς τὴν ἄδικον ἐκείνην καταγραφὴν διερχόμενος, ὡς ἤδη ἔφθασε περὶ τὰ Μητᾶτα Λυδίας, ἀποθνήσκει συντόμως.

§43 Πέτρος δὲ μοναχὸς εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος πάνυ, συνήθως καὶ συνεχῶς ἐρχόμενος πρὸς τὸν ὄσιον, ἀνελθὼν ἐν μιᾷ σὺν πλησιοχώρῳ αὐτοῦ ἡσυχαστῇ Πλάτωνι καλουμένῳ καὶ εὐλογηθεὶς, συγκαθημένου αὐτοῖς τοῦ πατρὸς καὶ συνομιλοῦντος θεοχαρίτωτα, φησὶν ὁ Πλάτων τότε· «Ἀπὸ ψυχῆς καὶ πίστεως ἐκδυσωποῦμέν σε, πάτερ ἅγιε, ἅπαξ τοῦ ἔτους ἡμῖν χαρίζεσθαι τὴν τιμίαν συνομιλίαν καὶ θέαν σου, πίστιν ἐκ τούτων καὶ γνῶσιν μεταλαμβάνουσι διὰ Πνεύματος, ὡς ἐξ ἡλίου ὄντως φῶς καὶ θερμότητα». Ὁ δέ· «Γινώσκεις σε βούλομαι, ἀδελφὲ Πλάτων, ὡς οὐ προσθήση θεάσασθαί με σωματικῶς ἔτι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ βουλόμενος». Ὅθεν δοὺς αὐτοῖς ἄρτου ξηροῦ ἀνὰ μερίδων δώδεκα εἰς εὐλογίαν, ἐξέπεμψε μετ' εἰρήνης. Τῷ οὖν ἐπιόντι ἐνιαυτῷ συναπελθὼν τῷ Πλάτωνι ὁ ἀββᾶς Πέτρος πρὸς ἕτερον μοναχὸν μήκοθεν ἡσυχάζοντα, καὶ αὐτὸν Πέτρον καλούμενον, ἐκ τοῦ κατὰ Βιθυνίαν μοναστηρίου Ἡράκλῃν ὀνομαζομένου ὀρμώμενον, τὸν καὶ μικρὸν ὕστερον, Θεοῦ χάριτι γενομένης ὀρθοδοξίας, μητροπολίτην Συλλαίου γενόμενον, ἐπισκέψεως

ἔνεκα καὶ εὐχῆς, μετὰ ἀσπασμὸν καὶ συνομιλίαν πνευματικὴν φησὶν ὁ
 Πέτρος πρὸς ὃν παραγέγονε Πέτρον· «Ἐφесιν ὄντως οὐ μικρὰν ἔχω,
 πάτερ, τὸν ἅγιον Ἰωαννίκιον ἰδεῖν καὶ τὰ τίμια αὐτοῦ ἵχνη
 κατασπάσασθαι· ἀλλὰ ἀδυνατῶ τοῦ πεζοπορῆσαι καὶ κτήνους ἀπορῶ
 20 καὶ μισθώματος». Ὁ δὲ Πέτρος πρὸς Πέτρον ἔφη· «Συνανελεύση μοι,
 ἀδελφέ, βουλομένω, ἐφ' ἐνὶ μου τῶν κτηνῶν ἐπιβαίνων», τὸν Πλάτωνα
 αὐτῷ συνανακομίσει μὴ εὐδοκήσας. Ὁ οὖν Πλάτων λοιπὸν ἀπορήσας,
 ἐκεῖθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἐρευνήσας, κτήνος οὐχ εὔρεν, ἵνα μὴ ὁ τοῦ Θεοῦ
 θεράπων Ἰωαννίκιος ψεύστης ἀποδειχθῆ, μὴ ὄψεσθαι τὸ πρόσωπον
 25 αὐτοῦ ἐν σαρκὶ ἔτι τῷ Πλάτῳ εἰρηκῶς. Ἀνελθόντων δὲ τούτων καὶ
 ἀπαίρειν μελλόντων, ἕκαστος αὐτῶν εἰσιὼν μυστικῶς ἐπευλογεῖτο τῷ
 πατρὶ ἀνατιθέμενος τὰ καθ' ἑαυτόν, δώδεκα δὲ μερίδας ἄρτου ξηροῦ εἰς
 εὐλογίας χάριν ἀπήρχοντο κοιμιζόμενος ἕκαστος. Μετὰ δὲ τὸ πάντας
 εἰσελθεῖν καὶ εὐλογηθῆναι, καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος συναγωνιστὴς καὶ
 30 συνήσυχος Πέτρος εἰσῆει. Ὡς καὶ δοὺς ὁ πατήρ δώδεκα εὐλογίας, ὡσπερ
 τοῖς ἄλλοις, καὶ λόγῳ τοῦ Πλάτωνος αὐτῷ δέδωκε λέξας· «Εἰπέ Πλάτωνι,
 ὃ τέκνον Πέτρε· “Μὴ λυποῦ ὅτι ἄκων τῆς ταπεινῆς μου θέας ἀπελείφθης.
 Ἐδέξατό σου τὴν πρόθεσιν Κύριος καὶ ὡς κοπιάσαντι τὸν μισθὸν
 ἀποδώσει”». Τοῦ δὲ Πέτρου ταῦτα ἀκούοντος παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ κατὰ
 35 διάνοιαν λέγοντος· «Εἶθε καὶ τῇ ἐμῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς ὁ πατήρ
 ἔπεμψεν εὐλογίας», δίδωσιν αὐτῷ πρὸς τοῦτο ἀδολεσχοῦντι ἑτέρας
 εὐλογίας τριάκοντα ἕξ εἰπών· «Δὸς ἀνὰ ἕξ τῇ τε μητρὶ σου καὶ ταῖς πέντε
 σου ἀδελφαῖς, ὃ τέκνον Πέτρε, καὶ συμπορεύου χαίρων τοῖς ἀδελφοῖς
 σου». Ὅθεν ὁ Πέτρος ἐπὶ τῇ διοράσει ἐκστὰς τοῦ πατρὸς, θάμβους καὶ
 40 ὠφελείας καὶ εὐλογίας πλήρης κατέρχεται.

§44 Τοῦ δὲ μακαριωτάτου καὶ θαυματουργοῦ Πέτρου ἡγουμένου
 γεγονότος μονῆς τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου, ὑπὸ πόδας τοῦ ἐκεῖσε Ὀλυμπιακοῦ
 ὄρους καὶ σύνεγγυς Καλουκώμης κειμένης, ἐν τῷ ὑπεράνω τῆς μονῆς
 Βαλέου ναῶ τοῦ ἁγίου Νικολάου τότε κατασκηνοῦντος, ἐν ᾧ καὶ τοῦ
 5 σώματος ὁ αἰοίδιμος ἀπανέστη, κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον τὰ τοῦ
 Νιτριώτου Ἀμοῦν ἐξοδεύσαντος θεοπρεπῆ θεασάμενος, ὁ κατ' ἐκείνον

οὗτος ἐρημικὸς καὶ φιλήσυχος καὶ μέγας Ἰωαννίκιος τὰ τῆς ἐνδόξου ἀπὸ
 γῆς πρὸς οὐρανὸν μεταθέσεως τοῦ πατρὸς Πέτρου ἀποκαλύπτεται
 φοβερὰ. Ὅς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον οἰκείῳ στόματι εἶρηκεν ὅτι· «Ἐν
 10 αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῶν ἑωθινῶν ὕμνων, ἐν ἣ ἑτελείωτο ὁ πατὴρ
 Πέτρος, τέκνον Σάβα, προσευχομένου μου, γεγονῶς ἐν ἐκστάσει εἶδον ὡς
 ἐν τῷ τοῦ ἁγίου ἱεράρχου Νικολάου ναῶ σὺν τῷ τρισσοῖῳ πατρὶ Πέτρῳ
 παρήμην. Καὶ ἰδού», φησὶν, «ὄρος περικαλλὲς καὶ τερπνότατον, οὗ ἡ
 κορυφὴ τὰς οὐρανίους ὑπερῆρεν ἀψίδας. Ὑπὸ πόδας δὲ τούτου ἄμφω
 15 ἡμῶν ἱσταμένων καὶ συλλαλούντων, δύο τινὲς ἡμῖν ἄνδρες ἀστραπηφόροι
 ἄνωθεν ἐπιστάντες, χεῖρα αὐτοῦ κατασχόντες πρὸς ἑκατέραν, σὺν αὐτῷ
 ἀνέβαινον ὅθεν κατήλθον. Ὅσον δὲ μου αὐτὸς τῇ ἀναβάσει διίστατο,
 τοσοῦτον λοιπὸν τῇ θεῖᾳ δόξῃ κατηγλαΐζετο, καὶ ὅσον τοῖς ἐμοῖς
 20 σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπεκρύπτετο, μᾶλλον αὐτὸς καὶ μᾶλλον
 κατελαμπρύνετο. Τοῦτο ἑωρακῶς, ἓνα τῶν ὑπηρετῶν μου ἀποστείλας,
 εὐρίσκω ὡς παρ' αὐτὰ κεκοίμητο ὁ θαυματουργὸς καὶ μακάριος Πέτρος·
 καὶ τὸ πνεῦμά μου ταχθεῖν μετὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ». Ταῦτα οὖν παρὰ
 τοῦ πατρὸς Ἰωαννικίου ὡς ἐπὶ Κυρίου παραλαβῶν, ἐνταῦθα μὲν ἐκ
 μέρους, ἐν δὲ τῷ τοῦ πατρὸς Πέτρου βίῳ προεξεθέμην πλατύτερον.

§45 Ὁ οὖν βασιλεὺς Θεόφιλος ἔτι τοὺς τῆς Χριστοῦ εἰκόνας προσκυνητὰς
 διώκων, ἀποστέλλει πρὸς τοῦτον τὸν προφητικώτατον ἄνδρα καὶ μέγαν
 Ἰωαννίκιον δύο τινὰς τῶν οἰκειῶν αὐτοῦ καὶ μεγιστάνων κατὰ καιρούς,
 5 φημί δὴ τὸν πρωτοβεστιάριον καὶ τὸν κουράτωρα τὸν μέγαν,
 πειραστικῶς ἐρωτήσοντας εἰ δεῖ τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖν τὴν εἰκόνα. Ὡν
 ἀνελθόντων, δεχθέντων τε καὶ συνομιλούντων τῷ μακαρίτῃ, νεύει ὁ
 ἕτερος αὐτῶν πρὸς τὸν ἕτερον ἀπογυμῶσαι τῷ πατρὶ τὸ περὶ ὃ
 παραγεγόνασιν ἐπερώτημα. Πρὸ τοῦ δὲ αὐτοὺς προτεῖναι ὁ πατὴρ λέγει·
 «Τί οὖν ἐστίν, ὧ ἄνδρες, ὅπερ ἀλλήλοις ἐννεύετε; Μὴ περὶ τῆς Χριστοῦ
 10 εἰκόνας ἐστάλητε ἐρωτῆσαί με εἰ δεῖ προσκυνεῖσθαι αὐτήν; Γινῶτε οὖν καὶ
 τῷ ἀποστείλαντι ὑμᾶς ἀπαγγείλατε ὅτι ἡ μὲν ἱερὰ ὄντως καὶ θεῖα Γραφὴ
 πολλαῖς μαρτυρίαις ἀποδεικνύει τὴν τῆς Χριστοῦ εἰκόνας τιμὴν καὶ τῆς
 Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων. Ἐμοὶ δὲ τῷ ἐλαχίστῳ καὶ ταπεινῷ τὸ Πνεῦμα

τὸ ἅγιον ἔδειξεν ὅτι, εἰ καὶ βίον ἔχει τις χρηστῆς ὑπολήψεως πλήρη, τὴν δὲ
 15 τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ μορφήν οὐ τιμᾶ καὶ ἀσπάζεται, τῆς διὰ Χριστοῦ
 προσγενομένης σωτηρίας οὐ τεύξεται καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
 χωρισθήσεται. Ὡς οἱ τὴν σὴν μορφήν, βασιλεῦ, ἀτιμάζοντες, ἐτέρω δῆλον
 τὴν ἀρχὴν σου προσνέμοντες, τὸ κράτος τῆς ἐξουσίας σου χαριζόμενοι, τῇ
 20 παροينوῦσι καὶ δι' αὐτῆς ἀθέσμως σὲ ἐνυβρίζουσιν· ὅθεν οἱ μὴ τὴν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ εἰκόνα, ὡς ἔφην, τιμῶντες καὶ προσπτυσσόμενοι, ἄνθρωπον
 αὐτὸν κατὰ σὲ οὐ πιστεύουσι γεγενῆσθαι καὶ βασιλεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ
 οὐκ ἀνέχονται, εἰς τὸ αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον πῦρ μετὰ τοῦ πρώτου
 εἰκονομάχου Σατὰν καὶ τῶν ἐκείνου ἀγγέλων καταταπτόμενοι». Ταῦτα οἱ
 25 τοῦ Θεοφίλου φορολόγοι πρὸ τοῦ ἐξείπειν ἀκούσαντες παρὰ τοῦ πατρός,
 μετ' ἐκπλήξεως ἄκρας κατήεσαν καὶ τῷ ἀποστείλαντι αὐτούς τὰ τῆς
 ἀποκρίσεως προσανήγγειλαν. Ἄλλ' οὐκ ἐβελτιώθη κατελιμμένος τῇ
 ἀσεβείᾳ καὶ ὑπὸ Ἰωάννου ἠπατημένος τοῦ δυσσεβοῦς, ἀλλ' ἐνέμενεν τῇ
 αἰρέσει.

§46 Ὅθεν μετὰ τινος ἡμέρας τοῦ τιμίου ἀνδρὸς Εὐστρατίου, ἡγουμένου
 Ἀγαύρων, πρὸς τὸν ὅσιον ἀνελθόντος, ὡς ἔθος εἶχε, καὶ τὴν πρὸς τοὺς
 εὐσεβεῖς τῶν διωκτῶν στιβαρότητα αὐτῷ ἀπαγγείλαντος καὶ
 περιλυπούμενου, φησὶν ὁ πατήρ· «Ἔτι μικρόν, ὃ Εὐστράτιε, καὶ τὸ τοῦ
 5 ἀποστάτου δράκοντος ἀφομοίωμα κεφαλῆ καὶ οὐρᾶ σὺν τοῖς μέσοις
 δυνάμει Χριστοῦ νεκρωθήσεται καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ τῶν θελημάτων
 ἀποθανεῖται Θεόφιλος καὶ ὀρθοδοξία καθολικὴ προσγενήσεται». Ὅθεν
 θαρρήσας ὁ Εὐστράτιος λέγει· «Τούτου τοῦ ἀγαθοῦ δι' εὐχῶν σου
 τελειουμένου, μακάριε, τίς ἄρα ἔσται ὁ τῆς πατριαρχίας ἀξίως
 10 ἐμπιστευθησόμενος τὰς ἡνίας τοῦ ἔξω τῆς αἰρετικῆς λύμης καὶ πάσης
 βλάβης τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ διεξάξει καὶ διιθῆναι;» Ὁ δὲ φησὶν· «Ὁ
 ἀφωρισμένος ὑπὸ Θεοῦ εἰς τοῦτο, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, ἀπὸ κοιλίας
 μητρὸς αὐτοῦ, πράξει τε καὶ γνώσει πνευματικῇ πτωχεῖα λελαμπρυσμένος
 Μεθόδιος, ὁ κόσμου φυγὰς καὶ πλούτου ἀπὸ νεότητος, ὁ διαπρέψας
 15 ἀσκήσει καὶ ἀγνεῖα σὺν προθυμίᾳ καὶ ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας

διωγμοὺς πολλοὺς καὶ ἀποδημίας ἐνέγκας, ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκ Ῥώμης ἐλθὼν καὶ ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν ἐπὶ ἐννέα χρόνους ἐν μνημείῳ κατακλεισθεὶς διὰ Χριστὸν καὶ καρτερήσας, ὁ μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν Δαυὶδ καὶ Σαμψών, ὡς λέοντι καθ' ἐκάστην τῷ τυραννοῦντι μαχόμενος».

20 Ὅπερ καὶ γέγονεν· μετὰ γὰρ ἕξ ἡμισυ ἔτη τῆς δυσσεβείας τοῦ Λέοντος καὶ ὀκτὼ πρὸς ἐννέα μῆσι τοῦ Μιχαὴλ χλιαρότητος, δώδεκα τε καὶ μῆσι τρισὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἀσεβοῦς στιβαρότητος καὶ ἐνιαυτῷ πρώτῳ τῆς τούτου γυναικὸς Θεοδώρας καὶ Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῶν εὐσεβῶν ἀναθρόξεως, τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς ἐνθέου καὶ

25 φιλοχρίστου αὐτῶν βασιλείας τὸν ἴδιον κόσμον, ὃν ἀποστολικάϊς χερσὶν ἢ ἐκκλησία ἐστόλιστο, τῶν δυσσεβῶν δὲ παλάμαις γεγύμνωτο, χάριτι Χριστοῦ ἀμφιασαμένη, ἀρχιερέα ἐνθεὸν τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς προοραθέντα Μεθόδιον προσεδέξατο, τοῦ δυσσεβοῦς καὶ βλασφήμου Ἰωάννου καθαιρεθέντος.

§47 Ἄλλ' ὁ τούτου πατήρ καὶ διδάσκαλος εἰκονομάχος διάβολος ἐκ μέσου τῆς ἐκκλησίας ὡς σκότος ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς εὐσεβείας ἀπελασθεὶς καὶ σὺν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὁμόφροσι προκαθαιρεθεὶς, τῆς εἰρήνης ἐχθρὸς ὑπάρχων, ἀπὸ αἰρέσεως εὐθύς εἰς σχίσματα προεχώρησεν καὶ τὴν

5 ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἐλεεινῶς κατεμέρισεν, οὐ τῶν αἰρετιζόντων τῷ χωρισμῷ —οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος— ἀλλὰ τῶν ὀρθοδοξούντων τῷ διχασμῷ. Οἱ εἴτε φιλοθείας κατειλημμένοι τῷ ἔρωτι εἴτε προλήψεως ἀφορμῇ τὸν μέγαν καὶ πρῶτον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ὀρθόδοξον πατριάρχην διελοιδόρουν Μεθόδιον, τὸν ἰσάγγελον αὐτοῦ

10 περιεργαζόμενοι καὶ κακίζοντες βίον, οὐ κανόνων ἀκριβεία, ἀλλ' ἰδιορρυθμία περιφερόμενοι. Καὶ οἱ μὲν ἀξιόους εἶναι τοὺς εἰκονοκλάστας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντας ἱεροθυτεῖν ἐθέσπιζον ἀμαθαίνοντες, οἱ δὲ καλῶς πρὸς τοῦτο αὐτὸ ἀνεχαίτιζον καὶ τὴν τῆς ἱερωσύνης δοχὴν αὐτῶν ἀπηνήναντο. Συγχύσεως οὖν οὔσης διὰ ταῦτα οὐ τῆς τυχούσης,

15 ἐπιστέλλει τότε τῷ πατριάρχῃ παραμυθητικὸν πνευματόφθεγκτον γράμμα ὁ ὄσιος ἡμῶν πατήρ Ἰωαννίκιος οὕτως ἔχον· «Θείας πάσης καὶ ἀνθρωπίνης πεπληρωμένος γνώσεως καὶ συνέσεως, ἀρχιεράρχα πάτερ

Μεθόδιε, διὰ τῆς ἐνοικούσης σοι τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεᾶς τε καὶ
 χάριτος καὶ ἐννοῶν τὸν τῆς εἰρήνης πολέμιον καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας
 20 ἀντίπαλον εἰκονομάχον διάβολον, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀπελασθέντα σὺν τοῖς
 αὐτοῦ αὐτὸν ὄντα αἴτιον τῶν σχισμάτων, πρὸς τὸν τοῦ παντὸς
 οἰκοδεσπότην ἀποβλέπων Χριστόν, εἷς καὶ αὐτὸς τῶν οἰκειακῶν αὐτοῦ
 πέλων, ταῖς κατὰ σοῦ λοιδορίαις μὴ ἄσχαλλε, ἀλλὰ χαῖρε. Καὶ γὰρ
 Πνεύματι Θεοῦ τὰ δαμόνια αὐτὸς ἐκβάλλων, ἐν τῷ Βεελζεβούλ αὐτὰ
 25 ἐκβάλλειν ὑπὸ τῶν ἀσεβούντων κατηγορεῖτο καὶ πλάνος ἐκωμωδεῖτο,
 φάγος τε καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐκαλεῖτο. Καὶ οἱ
 οἰκειακοὶ αὐτοῦ ὡσαύτως κατηγορίαις πλείσταις καὶ οὐ ταῖς τυχούσαις
 καθυπεβλήθησαν· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τούτῳ καταριθμούμενον
 γίνωσκε. Καὶ τῶν μὲν σχιζομένων τῆς ἐκκλησίας ὡς μελῶν οἰκειῶν ἄλγει
 30 καὶ περιλυποῦ τὴν διαίρεσιν, τῶν διαβολῶν δὲ μὴ μέλει σοι, ὃ φερέπονε.
 Οὐ τὰ ἑαυτοῦ γὰρ, εὖ οἶδα, ζητεῖς, ἀλλὰ τὰ τῶν πολλῶν ἀποστολικῶς,
 ἵνα σωθῶσιν καὶ ἐξ ἀσεβείας εἰς εὐσέβειαν ῥυθμισθῶσιν καὶ τοῦ
 ἐκκλησιαστικοῦ σώματος μὴ ἀπαλλαγῶσιν. Ἄλλ' ἴσθι καὶ τοῦτο, θεόσοφε,
 ὅπερ οἶδας ἡμῶν οὐχ ἦττον, ὡς ἐν αἰρέσει οὐ γίνεται σχίσματα. Ὁ γὰρ
 35 ἀνήμερος θῆρ καὶ λυμεὼν τῆς ζωῆς ἡμῶν ὄντως διάβολος, μέσω τῆς τῶν
 αἰρετικῶν συνεδρίας περιπολεύων, ἐνὶ ἀπωλείας ζόφῳ τοὺς αὐτῷ
 πειθομένους περιδεσμεῖ, ἐν δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ φαεινῇ ἐκκλησίᾳ χώραν μὴ
 ἔχων, ὡς σκότος ὢν, οἷα κύων ἔξωθεν λαθροδῆκτης περινοσῶν ὁ τῆς
 ἀγάπης ἐχθρὸς, ἀκριβολογίας προφάσει καὶ κανόνων διερευνήσει διαιρεῖ
 40 τὰ μέλη τῶν μελῶν ἀφειδῶς καὶ τοὺς ἀγλώττους πόδας καὶ ἄνοας,
 ἀληθῶς εἰπεῖν, τῆς κεφαλῆς ἀντανίστησιν καὶ μὴ διοικεῖσθαι ταῦτα τοῖς
 νοεροῖς αὐτῆς βουλήμασι καὶ κινήμασι πείθει, σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν
 ἀλλεπάλληλον καὶ τούτοις ἐνεργαζόμενος. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Τῶν δὲ
 εἰκονομάχων ἐπισκόπων καὶ ἱερέων πρὸς ἱερωσύνην ὄντως τὴν δοχὴν
 45 ἀπαναίνου. Τοῦ γὰρ μεγάλου πατριάρχου Ταρασίου τοῦ ἐν ἁγίοις τὴν
 ἱερωσύνην αὐτῶν ἅπαξ οἰκονομικῶς δεξαμένου, λιβέλλους ἐπιδιδόντων
 ἐνόρκους σὺν ἀναθέματι μὴ ὑποστρέψαι ἐν τῇ αἰρέσει, γενομένης πάλιν
 ἐπὶ Λέοντος τῆς αὐτῆς δυσσεβείας, οἱ τὰ ιδιόχειρα αὐτῶν
 συγκαταβατικῶς πατήσαντες καὶ ἑαυτοὺς ἀναθεματίσαντες, χειρὶ τε τὴν
 50 εἰκόνα Χριστοῦ προσκαθελόντες, ἐμπτύσαντες, ἐνουβρίσαντες, ἢ οἱ ὑπὸ

τοιούτων ιερωθέντες πῶς ιερουργοὶ παρὰ Χριστιανοῖς λογισθήσονται τὸν
 ιερουργούμενον ἀθετήσαντες; Οἱ γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος τοῦ
 Χριστοῦ ὡς ψευδὲς καὶ εἶδωλον ἀπαλείφοντες, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, εἰ
 δοθείη αὐτοῖς τόπος ιερουργίας, ὡς ἐχθροῦ ἂν καταμερίσωσιν ἐχθροδῶς.
 55 Ὅθεν τὸ μὲν βάπτισμα αὐτῶν διὰ τὸ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα βαπτίσαι ἔστω δεκτὸν οἰκονομικῶς, τῆς δὲ ιερωσύνης κατὰ τὸν
 πρῶτον εἰκονομάχον διάβολον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὡς ἀπ' οὐρανῶν ἐπὶ
 γῆς καὶ ἀπὸ γῆς ὑπὸ γῆν οἱ ἔσχατοι εἰκονομάχοι ἀποπεσέτωσαν. Ὡς καὶ
 Κυρίλλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας δοκεῖ τὴν Παλαιὰν ἐρμηνεύοντι καὶ τὴν ἐν
 60 πνεύματι λατρείαν διευθετοῦντι καὶ λέγοντι· “Οἷς δὲ ἀδελφὰ τὰ νοήματα
 καὶ ὁμότροπα τὰ τολμήματα καὶ ὁμοειδὲς τὸ θράσος, τούτοις ἂν εἴη
 πρέπον καὶ ταῖς ἰσορρόποις ἐναλῶναι δίκαις”. Καὶ εἰκότως· οἱ γὰρ ἐξ
 ἄλλων αἰρέσεων τὴν Τριάδα μὲν ὁμολογοῦντες, τὴν οἰκονομίαν δὲ
 Χριστοῦ στόματι βλασφημοῦντες, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐρχόμενοι,
 65 αὐτοστοματὶ τὴν οἰκείαν ἀναθεματίζοντες αἵρεσιν καὶ τοὺς τῆς αἵρέσεως
 αὐτῶν ἐξάρχους, παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν πατέρων εἰσδέχονται.
 Οὔτοι δὲ Τριάδα, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰπεῖν, ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀληθῶς εἰς
 ἅπαν Χριστοῦ τὴν οἰκονομίαν ἀρνοῦνται, δι' ἧς ὁ Πατὴρ ἡμῖν
 πεφανέρωται καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς αὐτός φησιν· “Πάτερ, ἐφανέρωσά σου τὸ
 70 ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις” καὶ “ἄλλον παράκλητον πέμψω ὑμῖν, τὸ Πνεῦμα
 τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται”, χεῖρας ἐαυτῶν ἀναξίους
 ποιήσαντες ἅγια μυστήρια ἱεροθυτεῖν. Εἰ γὰρ ὁ ἐν χεῖλεσι μιανθεὶς
 ἱερατικῶς κατὰ τὸν κανόνα ἐπέχεται, ἄλλως τε κρίνεται παρὰ Θεῷ καὶ
 παρ' ἡμῶν ἔργον καὶ λόγος; Καὶ εἰ ὁ σάρκα μίανας τῆς ιερωσύνης
 75 ἄλλοτριοῦται, οἱ στόμα αὐτὸ τοῖς κατὰ Χριστοῦ ἐμπυρμοῖς, ὕβρεσί τε
 καὶ βλασφημίαις μολύναντες καὶ χεῖρας αὐτὰς ψευδέσιν ὑπογραφαῖς καὶ
 καθαιρέσεσι τῶν ἱερῶν εἰκόνων καταρρυπώσαντες ἢ οἱ ὑπὸ τοιούτων
 ιερωθέντες πῶς ἂν ἱερῶν ἄψωνται κειμηλίων ἢ ἱεροθυτῆσαι τολμήσωσιν;
 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔδειξε τοὺς θεὰ μόνη
 80 ἰουδαϊκῶς τοῦ Χριστοῦ βαρουμένους, ἐπικλήσει τε αὐτοῦ χριστωνύμως
 ταρρατομένους καὶ αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ γράμμα κατὰ τὰς ἀλόγους
 παρδάλεις δυσμενεῖα διασπαράσσοντας χριστομάχους εἰκονομάχους καὶ
 τοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντας ἐχθραῖς χερσὶ καὶ ῥυπώσαις μὴ μελίξειν

αὐτοῦ τὸ τίμιον καὶ ἄχραντον σῶμα, ἡμῶν πιστῶς αὐτὸ καὶ ἐντρόμως
 85 ἱεροθυτούντων καὶ πύλην ἔχόντων πρὸς τὸν θυόμενον εὐδιάβατον, τὴν
 αὐτοῦ ἐν γραφῇ ἀφομοίωσιν ὡς δι' αὐτῆς εἰς τὸν ἐπουράνιον αὐτὸν καὶ
 βασίλειον θρόνον τῶν θυηπόλων ἡμῶν παρακυπτόντων καὶ τὸν
 μελιζόμενον αὐτὸν ἐσχηματισμένῳ σώματι ἐντεθρονισμένον ἐκεῖσε
 κατοπτευόντων κάκειθεν πρὸς τὴν θεοθυσίαν αὐτὴν εὐχῆ καταγόντων τὸ
 90 θεῖον Πνεῦμα καὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας αὐτῆς θείας φύσεως κοινωνοὺς
 ἀπεργαζομένων. Ἦς αὐτὸς πληρούμενος ταῖς φωτοχυσίαις καὶ μεταδιδούς
 αὐτῆς τοῖς ἐθέλουσι, τοιοῦτοις ἀεὶ περιφρουρούμενος καὶ τούτοις
 ἐπόμενος, ἔρρωσο, ὑπερευχόμενος ἡμῶν τῆς εὐτελείας, ἀρχιεράρχα
 πανοσιώτατε».

§48 Τοῦτο τὸ τίμιον καὶ θεόπνευστον γράμμα ὁ πατριάρχης δεξάμενος
 καὶ τοῖς βασιλεύουσιν ἐπιδείξας τὰ ἐν αὐτῷ θεόκριτα λογισάμενος, τοὺς
 εἰκονομάχους ἅπαντας καθαιρεῖ καὶ τοὺς σχίζοντας ἑαυτοὺς διαιρεῖ καὶ
 εἰρήνην βαθεῖαν τῇ ἐκκλησίᾳ χαρίζει, οἰακίζων ἐν ταύτῃ θεοχαρίτωτα.
 5 Ἐξ οὗ δὴ τῶν καθαιρεθέντων οἱ πλείους κατὰ τοῦ σεβασμίου πατρὸς
 Ἰωαννικίου εἰς γλωσσαλγίαν ἐτράπησαν, ὡς ἀντίθεός ἐστι ταῦτα φρονῶν
 καὶ ἀντίνομος φάσκοντες. Ὅπερ οὐκ ἀγνοῶν ὁ ὄντως ὢν προφητικῆς
 χάριτος πύρινος στύλος, παρόντος πλήθους ἐν μιᾷ πρὸς αὐτὸν ἀνδρῶν
 εὐσεβῶν, ἐπισκόπων, λέγω, ἱερέων καὶ μοναχῶν, Πνεύματος ἁγίου
 10 πλησθεῖς, πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· «Ἐπειδὴ τινες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες ἰδιώτην
 ὄντα με τὸν ταπεινὸν φθόνῳ νυττόμενοι, μὴ ὀρθῶς πιστεύειν θρυλοῦσι
 καὶ ὑποπτεύουσιν, εἰς ἐπήκοον ὑμῶν πάντων ἀνακηρύξω τὴν δόξαν μου
 τὴν περὶ Θεόν. Θεὸς οὗν ἐστὶν ὑπερούσιος οὐσία καὶ ἄκτιστος, ὡς πασῶν
 οὐσιῶν αἰτία τε καὶ προαγωγός, διηρημένη ἀδιαιρέτως καὶ συνημμένη
 15 διηρημένως, τρισήλιος, τρισυπόστατος, ἐν μιᾷ βασιλείᾳ καὶ δόξῃ καὶ
 κυριότητι ὑπὸ τῆς ἀγγελικῆς φύσεως ἀκαταπαύστως ἀνυμνουμένη. Οὐ
 γὰρ ἅπαξ λέγει τὰ Σεραφίμ “ἅγιος”, ἵνα μὴ ἰουδαϊκὸν ἦ τὸ φρόνημα, οὐδὲ
 πάλιν “ἅγιος, ἅγιος”, ἵνα μὴ τὴν τῶν Ἀρειανῶν ἢ Μακεδονιανῶν
 ἐπείσαγάγη ἀσέβειαν, ἀλλὰ τρίτον “ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος”, οὐ
 20 “Κύριοι”, ἀλλὰ “Κύριος”, ἐπειδὴ μία κυριότης. Διό, ὡς πιστεύει τὰ

Σεραφίμ, πιστεύω τρισὶν ἐνυποστάτοις ἁγιασμοῖς, μίαν κυριότητα
 προσκυνῶ καὶ θεότητα, Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱόν, Θεὸν τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Θεὸν ἕκαστον τούτων καθ' ἑαυτὸν νοούμενον καὶ
 λεγόμενον διὰ τὴν τρισυπόστατον ὁμοουσιότητα καὶ τὸ ἀπλοῦν τῆς θείας
 25 φύσεως καὶ ἀσύνθετον, καὶ οὐ τρεῖς θεοὺς. Εἷς γὰρ τὰ τρία Θεὸς σὺν
 ἀλλήλοις νοούμενά τε καὶ ἀριθμούμενα, οὐ συντιθέμενα, οὐ
 συναλειφόμενα διὰ τὸ ταῦτον τῆς κινήσεως καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν
 ὑποστάσεων ἀσύγχυτον περιχώρησιν καὶ τὴν ἀδιαίρετον τῆς
 τρισυποστάτου θεότητος μοναρχίαν, τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα,
 30 παράδοξον ἔχοντα καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν. Πατὴρ γὰρ ὁ Πατὴρ
 καὶ ἄναρχος, ἀγέννητος, ἄκτιστος, οὐ γὰρ ἔκ τινος. Λόγος καὶ Υἱὸς ὁ
 Υἱός, πρὸ αἰώνων ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς ὡς ἐκ νοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
 γεννηθεὶς, οὐ κτισθεὶς καὶ αὐτὸν ἔχων ἀρχὴν ἄναρχον, οὗ καὶ ὑπάρχει
 συνάναρχος. Πνεῦμα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ συνάναρχον, οὐ
 35 γεννητῶς κατὰ τὸν Υἱόν, οὐ κτιστῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς ἐκ Πατρὸς
 προερχόμενον καὶ διὰ Υἱοῦ τῷ κόσμῳ φανερωθέν. Ὁμολογῶ δὲ τὸν ἕνα
 τῆς Τριάδος Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν Λόγον δι' ἡμᾶς, ὑπὲρ ἡμᾶς, καθ'
 ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐξ ἁγίας παρθένου Μαρίας ἐπ'
 ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σαρκωθέντα ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀναλλοιώτως,
 40 οὐκ οὐράνιον λέγων αὐτοῦ τὴν σάρκα, ὡς ἐξ οὐρανοῦ κατελθοῦσαν,
 κατὰ Ἀπολλινάριον καὶ Οὐάλεντα τοὺς μεμισημένους, οὐκ ἐκ τῶν
 κοσμικῶν στοιχείων αὐτῶ πάλιν γυναικὸς ἄνευ συνδραμοῦσαν καὶ
 ἐνωθεῖσαν αὐτῷ, κατὰ Ἀπελλὴν τὸν ἄθεον καὶ βλάσφημον, ἀλλ' ἐκ
 Παρθένου μᾶλλον, οὐ διαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἐνωκηκότα, κἂν ὡς ἐν
 45 ῥίπῃ, κατὰ τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον. Ἄμα γὰρ τῷ ἀσπασμῷ τοῦ
 Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον γυμνὸς καὶ ἀπλοῦς εἰσπηδήσας ὁ Λόγος,
 Πατρὸς εὐδοκήσαντος καὶ Πνεύματος συνεργήσαντος, τέλειος Ἀδάμ
 πρωτοδεύτερος ἐν αὐτῇ γεγέννηται ἀθρόον καὶ οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν τῶν
 μελῶν διαπλάσεσι, κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν τῆς φύσεως· καὶ προέρχεται
 50 Θεὸς σαρκὸς προσλήψει ἐμψυχωμένης καὶ νοερᾶς, υἱὸς Θεοῦ κατ' αὐτὸ
 καὶ υἱὸς γνωριζόμενος τῆς Παρθένου, ἀμήτωρ ἄνω ἐκ μόνου Πατρὸς,
 ἀπάτωρ κάτω ἐκ μόνης μητρὸς, ὁ φύσει θεότητος τὰ πάντα πληρῶν. Διὰ
 τοῦτο γὰρ καὶ Λόγος προσαγορεύεται καθ' ἡμᾶς ὁ ἐκ νοῦ τοῦ Πατρὸς,

καθ' ὃ ἔφην, πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς ἐνυπόστατος ἀπαθῶς καὶ ἀρρεύστως,
55 τοῦ γεγεννηκότος κατὰ τὴν φύσιν οὐ διεστῶς, εἰ καὶ ὡς ἐντόμῳ
παρθενικῇ νηδύϊ ὕστερον ἐγγραφεὶς, εἴτ' οὖν συντεθείς, κατὰ τὸν
Ἑσαΐαν, ἐσωματώθη ὁ ἄυλος καὶ ὠράθη ὁ ἀόρατος καὶ ἐσπαργανώθη ὁ
ἀπερίληπτος καὶ ἔπαθεν ὁ ἀπαθὴς καὶ νενέκρωται ἢ ζωὴ καὶ ἀνέστη ὁ μὴ
60 πεσὼν καὶ ἀνελήφθη ὁ πάντα πληρῶν. Ὅθεν κυρίως καὶ ἀληθῶς
Θεοτόκον τὴν αὐτὸν τεκοῦσαν κηρύττω, τὰς αὐτῆς πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς
πρεσβείας, ἀγγέλων τε καὶ πάντων ἁγίων ἐπικαλούμενος καὶ τὰ αὐτῶν
πιστῶς τίμια λείψανα ἀσπαζόμενος, πρὸς τοῦτοις καὶ τὴν ἐν γραφῇ
Χριστοῦ μορφήν προσπτυσσόμενος, κατὰ τὴν τῶν Ἀποστόλων
παράδοσιν, καὶ τοῦ πρώτου ἐν βασιλεῦσι Χριστιανῶν Κωνσταντίνου σὺν
65 τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἀναστήλωσιν καὶ τῆς τοιαύτης παραδόσεως
ἐπικύρωσιν, πᾶσαν ἐκτρέπομαι αἴρεσιν κατ' ἐκεῖνον. Διὰ γὰρ τῆς
εἰκονικῆς ὕλης, χρυσοῦ φημί ἀργύρων ἢ χρωμάτων ὕλην, ἀτρέπτως
γενέσθαι πᾶσιν ἐπιδεικνύει τὸν ἄυλον, τοὺς φαντασιαστὰς ἀπωθούμενος,
διὰ δὲ τοῦ μικροπρεποῦς τῆς γραφῆς εἴδους διὰ πάσης ἐλθεῖν ἡλικίας τὸν
70 σαρκωθέντα Λόγον καὶ πρὸς αὐτῷ τῆς οἰκονομίας τῷ τέλει τρίτην καθ'
ἡμᾶς ὄραθέντα τε καὶ ἀναληφθέντα καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πατρικοῦ
βασιλικῶς ἐνιδρυθέντα κηρύττει, τοὺς ἰουδαιοφρονᾶς καὶ λήρους
Ὅσσαίους, Σαμψαίους, Ἑλκεσαίους καὶ τοὺς βδελυροὺς Ὅφίτας
ἀποτρεπόμενος (οἱ μὲν γὰρ Χριστὸν τινα ὑπερμεγέθη τῇ ἡλικίᾳ
75 ἕτερατεύοντο, ἤγουν μιλίων ἐνενήκοντα ἕξ ὄντα τὸ ὕψος καὶ
εἰκοσιτεσσάρων τὸ πλάτος καὶ τὴν λοιπὴν ἔχοντα διαγραφὴν τῶν μελῶν
ὑπεράνθρωπον, οἱ δὲ Χριστὸν τὸν ὄφιν ἐκάλουν καὶ ὀφιοειδῆ τὸν
Χριστὸν ὑπελάμβανον), διὰ δὲ τοῦ ἑαυτὸν συνεγγράφειν καὶ
συνεικονίζειν ἐν τοῖς νομίμασι τῷ Χριστῷ, βασιλέα αὐτὸν βασιλευόντων
80 καὶ κύριον κυρίων δηλοῖ καὶ παρ' αὐτοῦ λαβεῖν τὴν ἐπὶ γῆς βασιλείαν
ὁμολογεῖ, τοποτηρεῖν τε αὐτῷ ταύτην ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ θείων ἐντολῶν
ἐκδικίας μνηύει, πᾶσαν σύγχυσιν ἐν ταύτῳ τῶν αἵρετιζόντων καὶ τὴν
διαίρεσιν ἐκμειῶν. Ὡς γὰρ αὐτὸς ὁ μέγας ἄναξ Κωνσταντίνος καὶ πρῶτος
85 περιεγράφετο, οὐ διηρεῖτο κατὰ ψυχὴν ἢ νενέκρωτο, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ
εἰκόνι ὀρώμενος ὡς βασιλεὺς καὶ τιμώμενος, κατὰ τὴν φύσιν διέμεινεν

ἀναλλοίωτος τὴν οἰκείαν ἀδαιρέτως καὶ ἀπεριγράπτως, καὶ Χριστὸν
 ὡσαύτως αὐτῷ τῷ ἔργῳ προσβεβαιοῖ ἀπεριγράπτως γραφόμενον καὶ
 ἀσηματίστως σχηματιζόμενον, ἐλέγχων ἐν τούτῳ τοὺς
 90 χριστιανοκατηγόρους ἀντιχρίστους εἰκονομάχους, ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως
 Χριστοῦ οὐκ ἀνεχομένους τοῦ βασιλεύεσθαι, ἀλλὰ τῷ ἀντιχρίστῳ
 ὑποκειμένους, ὡς βασιλεῖ αὐτῶν καὶ αὐτῷ τὴν βασιλείαν
 προετοιμάζοντας. Οὗ καὶ τὴν σφραγίδα ποθοῦντες προσδέξασθαι τε καὶ
 ἐλπίζοντες, τὸν χαρακτῆρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐ
 95 προσδέχονται, οὐδὲ τὸν συναναστηλωθέντα αὐτῷ σταυρὸν ὡς σκῆπτρον
 βασιλικὸν προσπτύσσονται, κἄν οὐ λέγωσιν, ἀλλ' ὡς ἀναιρέτην Χριστοῦ
 οἱ ἐχθροὶ Χριστοῦ περιχαρῶς κατασπάζονται. Ὡν τῆς ἐπαράτου μερίδος
 ἐγὼ τε καὶ ὑμεῖς λυτρωθείημεν καὶ πᾶς ὁ εἰς Χριστὸν ἐλπίζων θεόδημος».

Ταῦτα ἀκηκοότες οἱ πρὸς αὐτὸν ἀνεληλυθότες, τὴν θεοσοφίαν αὐτοῦ
 100 θαυμάσαντες καὶ διόρασιν, πίπτουσιν αὐτοῦ πιστῶς πρὸς τοὺς πόδας καὶ
 λέγουσιν· «Ἐστήριξας ἡμῶν τὰς ψυχάς, πάτερ, ἐν εὐσεβείᾳ, ἐφανέρωσας
 ἡμῶν τῶν περὶ σοῦ λογισμῶν κρυπτομένων τὰ ἄρρητα, λοιπὸν ἐφοδίασον
 ἡμᾶς εὐχαῖς σου τῆς πρὸς ζωὴν καὶ σωτηρίαν ἀγούσης ὁδοῦ μὴ
 ἐκτρέπεσθαι». Ὁ δὲ πατὴρ εὐξάμενος, αὐτοὺς καταπεπληγμένους
 105 ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἴδια.

§49 Γενομένης οὖν τότε Θεοῦ χάριτι τῆς ὀρθοδοξίας, ὡς προοδηλωται,
 τὰς ἐν τῷ Λισῶ κτισθείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ Λέοντος ὁ πατὴρ
 ἐπιτρέπει ἐγκαινισθῆναι καὶ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἐγκαινισμού
 ἀποστέλλει. Τῶν δὲ θεοχαριτώτων ἐγκαινίων ἤδη ἐκεῖσε τῶν ἱερῶν
 5 εὐκτηρίων ἐκτελουμένων, οἱ ἐκ πνευμάτων τότε ἐνεργούμενοι ἀκαθάρτων
 παραγενέσθαι αὐτοῦ πνευματικῶς τὸν ἅγιον Ἰωαννίκιον καὶ μαστίξειν
 αὐτοὺς ὠλοφύροντο. Ὅθεν μετὰ ταῦτα οἱ τῶν ἐγκαινισθέντων εὐκτηρίων
 καὶ μοναστηρίων ἡγούμενοι, τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου φημι καὶ τῆς
 Θεοτόκου, ἅμφω ὀνομαζόμενοι Μάκαρες, πρὸς τὸν ὄσιον ἐλθόντες
 10 ἀκούουσι παρ' αὐτοῦ τὰ ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ ἐγκαινισμού συμβάντα
 ἀπαραλείπτως, τὴν τῶν πραγμάτων, λέγω, διοίκησιν, τὴν τῆς ἐλεημοσύνης
 μετάδοσιν, τὴν τῶν ἐνεργουμένων πυρπόλησιν, καὶ θάμβους πληροῦνται

ἔξαισίου, ὑπομνησθέντες τὴν τῆς πνευματικῆς παρουσίας ὑπὸ τῶν ἐνεργουμένων τοῦ πατρὸς ἀνακήρυξιν. Ὡν ἔτι τῷ πατρὶ συγκαθεζομένων, 15 ὁ εἷς αὐτῶν τοιαῦτα ὁρῶν κατ' ἰδίαν ἀνέστρεφεν. Ὡσεὶ καὶ ἄκρα ἀσκήσει ἐν βαθεῖ γήρᾳ πιέζει αὐτοῦ ὁ πατήρ τὸ σαρκίον, νόσος δὲ αὐτὸν πολυήμερος περιέσχεν καὶ βαρεῖα, ὥσπερ ἠκούομεν, ἀλλ' ἔτι αὐτοῦ πολύσαρκον τὸ σῶμα ἐκ τῆς ἐπάρσεως τῶν κνημῶν ὑποπτεύεται. Ὡ καὶ λογιζομένῳ ταῦτα, φησὶν εὐθύς ὁ μακάριος· «Οὐχ, ὡς σὺ νομίζεις, ἀδελφὲ 20 Μάκαρ, σαρκῶν ἐστὶ πλῆθος ὅπερ ὁρᾷς τὸ τῶν κνημῶν μου ἔπαρμα καὶ ἀνεύρυσμα, ἀλλ' ἐκ πνεύματος στομάχου κακοσιτίας». Ὅθεν ἀκούσας ὁ Μάκαρ τὰ κατὰ διάνοιαν αὐτῷ μελετώμενα θριαμβευόμενα ἔπτηξε καὶ μετάνοιαν βαλὼν τὴν τῶν λογισθέντων ἤτει συγχώρησιν.

§50 Πολέμου δὲ κατ' ἐκείνῳ καιροῦ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς Ἰσμηλίτας συγκροτηθέντος, παρελήφθησαν αὐτοῖς οὐκ ὀλίγοι τῶν Ῥωμαίων. Ὅτε καὶ ἐνός τινος συμπαραληφθέντος ἐκείνοις ἐκ κώμης ὁρμωμένου τοῦ Ἑλους, οἱ ἴδιοι θρηνηδοῦντες ἀνέρχονται πρὸς τὸν 5 ὄσιον, καὶ μάλιστα ἀκηκοότες τὸν πατρικίον καὶ σακελλάριον Λέοντα μέλλοντα καὶ αὐτὸν χάριν εὐχῆς ἀνιέναι πρὸς τοῦτον, παρακαλέσαι δοῦναι αὐτοῖς Σαρακηνὸν ἀνταιχιμάλωτον, ὅπως ἀντικαταλλάξαντες αὐτόν, τὸν ἴδιον τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυτρώσωνται. Τοῦ δὲ πατρικίου ἀνεληλυθότος καὶ μετ' εὐχὴν τῷ πατρὶ συγκαθίσαντος, τοῦ δεομένου 10 ἱσταμένου ἀπέναντι αὐτῶν, ψυχωφελέσι λόγοις πρὸς αὐτὸν μᾶλλον ἐσχόλασεν, τὰ περὶ τοῦ αἰχμαλώτου ἐκουσίως ἀμνημονήσας. Εἶτα ἐκεῖθεν τοῦ σακελλαρίου ἀπολυθέντος, ὁ ἰκέτης καὶ συγγενῆς τοῦ αἰχμαλωτισθέντος περιλυπούμενος κατὰ νοῦν, ἐκακηγόρει τὸν ἅγιον μὴ γνωρίσαντα τὴν παράκλησιν αὐτοῦ τῷ σακελλαρίῳ. Ὁ ὁ πατήρ διὰ τοῦ 15 θείου Πνεύματος ἐπιγνούς, πρᾶεῖα φωνῆ τούτῳ ἐμβλέψας εἶπεν· «Μὴ λυποῦ, ἀδελφέ, κατ' ἐμοῦ τῷ μὴ ἀναθέσθαι με τὴν αἴτησίν σου ἀνθρώπῳ. Ἐπὶ Θεὸν μᾶλλον ἢ ἐπ' ἄνθρωπον χρῆ τὴν πεποίθησιν ἔχειν. Τίς γὰρ ἤλπισεν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἠσχύνθη; Ἐλπιζε οὖν καὶ θάρσει λοιπὸν καὶ τῆς αἰτήσεώς σου ἐκ Θεοῦ ἐπιτεύξῃ». Τοιοῦτοις λόγοις πρᾶΰνας αὐτοῦ τὸν 20 νοῦν καὶ τὴν λύπην κατακοιμίσας, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ

τοῖς δεσμοῖς, οἷς κατεῖχετο ὁ αἰχμάλωτος, ἐπιφανεῖς ὁ μακάριος ἐνὶ τῶν
 γνωρίμων αὐτοῦ καὶ συναιχμαλώτων, ἔφη· «Ἀναστάς, ὦ σύ, ἐπιλαβόμενος
 τὸν συναιχμαλώτόν σου καὶ γνώριμόν μοι Εὐάνδριον, ἀκολουθεῖτέ μοι
 προπορευομένῳ. Εἰ δὲ ἐρωτήσειεν· “Τίς ὁ ὄφθεις σοι;”, “Ἰωαννίκιος”,
 25 ἐρεῖς αὐτῷ, “ὁ ταπεινὸς καὶ ταλαίπωρος”». Τοῦ δὲ παραυτὰ τὰ τῆς
 ὀπτασίας εἰρηκότος τῷ Εὐανδρίῳ συνδεσμουμένῳ, τὸ θεόληπτον αὐτὸς
 οὐκ ἄγνοῶν τοῦ τρισσοσίου θαρρήσας τῇ ὀπτασίᾳ, τῷ πνεύματι πιστεύσας
 ἀνεξωπύρησεν. Ὡν ἀναστάντων, ἔπεσον ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν
 αὐτῶν πᾶσαι αἱ ἀλύσεις καὶ τὰ δεσμὰ καὶ ἠνοιήθησαν τοῦ δεσμοτηρίου αἱ
 30 πύλαι, τοῦ ἁγίου αὐτοῖς δῆλον ὅτι προπορευομένου καθορωμένου, τοὺς
 φύλακας νεκροῦντος καὶ ἐκποδῶν ποιοῦντος πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ
 ποτὲ μὲν βλεπομένου, ποτὲ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἀποκρυπτομένου.
 Ὅθεν κατὰ πάροδον προβαίνοντες, εὐρίσκουσι ποιμένας Σαρακηνῶν
 ποιμαίνοντας ἐν τινι τόπῳ, συνεπισυρομένους φοβεροὺς κύνας. Οἱ καὶ
 35 ἰδόντες αὐτούς, θρασέως ἠλάλαζον κατατρέχοντες. Ἄλλ’ ἐπιφανεῖς ὁ
 μακάριος τότε, τοὺς μὲν κύνας εὐθύς καταδικάζει σιγῇ, τοὺς ποιμένας δὲ
 περιβάλλει ἀχλύϊ τοῦ μὴ ἰδεῖν αὐτούς, κἀκείνους ἀφόβως ὀδεύειν
 παραθαρσύνει, αὐθις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἀποπτάς. Ἐλθόντες δὲ κατὰ
 μικρὸν εἰς τὰ ἴδια, πρὸς τὸν ἅγιον θεράποντα Χριστοῦ ἀνήλθον
 40 Ἰωαννίκιον, εὐχαριστοῦντες αὐτῷ ὡς σωτηρίας αἰτίῳ, καὶ τῆς
 ἀπολυτρώσεως αὐτῶν παραδοξοποιὸν μετὰ Κύριον καὶ πᾶσιν αὐτὸν
 μεγαλοφώνως ἀνακηρύττοντες.

§51 Τῷ πεντηκοστῷ δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως χρόνῳ καὶ ἐνενηκοστῷ
 δευτέρῳ τῆς ἕως τότε ζωῆς αὐτοῦ, ὡς ὑπὸ τῶν ἁγίων δύο γερόντων ἐν
 Κόρακος Κεφαλῇ κατ’ ἀρχὰς ὁ πατὴρ ἐχρησιμοδοτήθη, ἐν μεγίστῳ
 πειρασμῷ περιέπεσεν. Ἐπιφάνιος γάρ τις ὀνομαζόμενος μοναχός,
 5 ὑπεράνω τῆς μονῆς Βαλέου ἐν τόπῳ προσαγορευομένῳ Κοχλία
 καθεζόμενος ἐν κελλίῳ, φθόνον πικρὸν ὠδινήσας ἐν διανοίᾳ, ἐζηλοτύπει
 τὸν ὄσιον κακηγορῶν αὐτὸν καὶ σκώπτων. Ἐώρα γὰρ πολλοὺς καθ’
 ἑκάστην σωματικῆς χάριν ἰάσεως καὶ ψυχικῆς ὠφελείας πρὸς τούτῳ
 πιστῶς ἀνατρέχοντας. Ὅστις εἰς τόκον τὴν πικρὰν ὠδίνα ἄγειν

10 σπουδάζων, ἀθροίζει τινὰς εἰς συνεργίαν αὐτοῦ κακοδαίμονας. Οἱ καὶ
παράνομον συμβουλίαν ποιησάμενοι, τὴν θύραν τῆς κέλλης αὐτοῦ
προσδεσμήσαντες τὸ πλησιάζον ἄλλος ἐνέπρησαν, ὅπως αὐτὸν τὸ πῦρ
ἐλθὸν ἔνδον κατακαύσῃ καὶ ἀφανίσῃ. Ἄλλ' ἢ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
χάρις διαναστήσασα καὶ νευρώσασα τοῦτον, ἀποκαλύπτει τῆς κέλλης
15 ὑπεξελθεῖν. Ὅς εὐρηκῶς τὴν θύραν προσδεδεμένην, εὐχῇ καὶ χειρὶ τὸν
δεσμὸν διαρρήξας πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας ἔξεισιν. Ὡς δὲ ἠστόχησαν
αὐτῶν τῆς κακοβουλίας ἐκείνης οἱ δαίλαιοι, ὕβρεσιν αὐτὸν καὶ
κακολογίαις οὐ ταῖς τυχοῦσαις ὑπέβαλλον. Ὁ δὲ ὡς πρόβατον ἄκακον
τῆς ἀγέλης Χριστοῦ, τοῦ πρᾶου ὄντως καὶ ταπεινοῦ, ὑπάρχων, πρᾶεως
20 αὐτοῖς ὠμίλει καὶ συνελάλει. Πλάνος γὰρ καὶ ἀμετανόητος καὶ πάσης
κακίας ἐργάτης ὀνομαζόμενος ὑπ' αὐτῶν, ἔφη αὐτοῖς· «Ἀδελφοί μου καὶ
πατέρες, ἀληθῶς ἀμαρτωλὸς εἰμι, ὡς φατέ, καὶ ταλαίπωρος· ἀλλ' ἔστιν
μετάνοια». Οἱ δὲ λέγουσιν· «Ναί, μετάνοιά ἐστιν, ἀλλ' αὐτὸς ὅλως
διατελεῖς ἀδιόρθωτος». Καὶ εὐθὺς σὺν τῷ λόγῳ ὁ Ἐπιφάνιος ἦνπερ
25 κατεῖχε ῥάβδον ξυλίνην πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς ὀξὺ σίδηρον ἔχουσαν, εἰς
τὴν τοῦ πατρὸς κοιλίαν ἐπέστησεν, εἰ καὶ οὐ συνήργησεν αὐτῷ πρὸς
ἀναίρεσιν. Ὁ δὲ πατήρ, κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ λόγον, εἰς ἄκραν
παιδιοπρεπῆ ἀκακίας αὐξήσας, ὡς μηδὲν πεπονθῶς, τῷ ἐνὶ αὐτῶν
ἀμνησικακῶς λέγει· «Εἰσελθε, ἀββᾶ Μάκαρ, ἐν τῷ κελλίῳ, καὶ ὅπερ ἂν
30 εὐρης βρωμα ἢ πόμα ἐξάγαγε, ὅπως λάβωμεν ἀγάπην σὺν τοῖς πατράσι».
Πρὸς τούτῳ δὲ ζέοντας αὐτοὺς τῷ θυμῷ καὶ μὴ εἴξαντας· «Δεῦτε», λέγει,
«κἂν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους κατασπασώμεθα». Καὶ οἱ μὲν λοιποὶ
ἀσπασάμενοι αὐτὸν ὑπεχώρησαν, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐπέμενεν
ἀκατάλλακτος.

§52 Εἰς βαθὺ δὲ γῆρας ἐλάσας καὶ ἀδυναμία ἄκρα κατασχεθεὶς ὁ
μακάριος, πρὸς τὴν Ἀντιδίου μονὴν συγκαταβαίνει καὶ ἐν αὐτῇ
κατασκευάσας κελλίον ἐφησυχάζει. Ὅθεν ἐν μιᾷ ἐξεληθὼν ἐκεῖθεν
κυρτοβατῶν καὶ στιχολογῶν, ἀνθυποστρέφων ἤδη, τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ
5 Θεοφίλου συνεπομένου, ὁρᾷ τινὰς ἀδελφοὺς καὶ πλείστους πτωχοὺς πρὸς
αὐτὸν ἀνεληλυθότας καὶ εὐξάμενος, δι' αὐτῶν διῆλθεν οὐ καθορώμενος.

Οὓς καὶ οἰκτείρας, ἀπέστειλε κατὰ τὸ δυνατὸν εὐλογίαν. Οἱ δὲ λέγουσι τῷ Θεοφίλῳ· «Εἶθε ἡμεῖν ἄξιοι τοῦ τιμίου πατρὸς τὸν χαρακτήρα θεάσασθαι». Καὶ ὁ Θεόφιλος ἔφη· «Ἦν ἑωράκατε σὺν ἐμοί, ἀδελφοί, πρὸ
 10 μικροῦ ἐνώπιον ὑμῶν διερχόμενον, ἐκεῖνός ἐστιν, ὃν περ ἐπιζητεῖτε θεάσασθαι». Οἱ δὲ ὄρκους αὐτὸν ἐπληροφόρουν μόνον αὐτὸν τότε ἰδεῖν καὶ οὐχ ἕτερον.

§53 Τῷ οὖν πέμπτῳ ἔτει τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, τετάρτῳ δὲ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐνενηκοστῷ δὲ τετάρτῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου ζωῆς, πεντηκοστῷ δὲ δευτέρῳ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως καὶ ἑξακισχιλιοστῷ τριακοσιοστῷ πεντηκοστῷ πέμπτῳ
 5 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, δεκάτῃ ἰνδικτιῶνι καὶ μηνὶ νοεμβρίῳ πρώτη, ὁ ὄντως θεοφόρος ἐν ἱεράρχαις Μεθόδιος τὴν ἐκ τοῦ σώματος ἀνάλυσιν τοῦ ἁγίου προθεωρήσας τῷ πνεύματι, ἔξεισι πρὸς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν Ἀντιδίου ἀνατρέχει μονήν, ἐν ἣ ὑπῆρχε τὸ τηνικαῦτα ἐνδαισιώμενος ὁ ὄσιος. Ὡς προσυπαντήσας καὶ φιλήματι ἀγίῳ ὁ μακαρίτης πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος
 10 κατασπασάμενος, ἔφησε τῷ πατριάρχῃ· «Τοῦ πρώτου δεσπότη καὶ μεγάλου ἀρχιερέως Χριστοῦ ὡς τύπος καὶ εἰκὼν ἀπαράγραπτος ἐν τοῖς λοιποῖς ἀγαθοῖς πέλων καὶ τῇ ταπεινώσει σου ἔδειξας πᾶσι τῆς συγκαταβάσεως τὴν ἀκρότητα, πρὸς ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς καὶ ἐλαχίστους παραγενόμενος τῇ ἀγγελοειδεῖ καὶ ἁγιοπρεπεῖ παρουσίᾳ σου, τὴν ἐκ
 15 τοῦδε τοῦ δυστήνου σαρκίου τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς ἐκχώρησιν ἐνιξάμενος, ὡς μοι δεδήλωται. Ἄλλ’ ἐπεὶ τινες τῶν αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν ἄραντες, κατὰ τοῦ Κυρίου τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν κατὰ σοῦ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ ἐξηκόνησαν διαλοιδορίαν, ταρασσόντες πολλούς, σκανδαλίζοντες καὶ θολοῦντες τοὺς ἀστηρίκτους
 20 καὶ κρίματι ἀπωλείας εὐαγγελικῶς ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, τὰ δοκοῦντά μοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐνηγηθέντα τοῖς περὶ σὲ οὔσιν, εἰ κελεύεις, καὶ τοῖς προστυχοῦσι λαλήσω· “Δεῦρο δὴ ἀρχιερέων, ἱερέων, ἡγουμένων, μοναζόντων καὶ πιστῶν λαϊκῶν ὃ θεοσύλλεκτος δῆμος, τὸ πανίερον σύστημα, τὸ τῆς Χριστοῦ ἀγέλης ἑξαίρετον καύχημα καὶ καλλώπισμα,
 25 ἀκούσατέ μου τοὺς λόγους τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐν πυξίῳ καρδίας ὑμῶν

ἀνεξαλείπτους τούτους ἐγγράψατε, ὅπως μὴ κενολογίαις φθορέων
 ἀνδρῶν ἐξ ἀγνοίας περιφερόμενοι τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν στηριγμοῦ
 ἀποπέσητε καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀστοχήσητε. Ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆ καθ' ἡμᾶς
 γενεᾶ καὶ θεμέλιος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὗτος ἐδείχθη ὁ μέγας ἐν
 30 πατριάρχαις Μεθόδιος καὶ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, τὰς μεθοδίας πάσας
 ἀπελάσας τῆς πλάνης καὶ τὴν εἰκονομάχον αἵρεσιν θείους δόγμασιν
 ἀμαυρώσας καὶ ἀποδείξεισιν, ὃν τινες τὰ νῦν ἀθυροστομοῦντες
 λοιδороῦσι τοῖς αἵρετικοῖς χαριζόμενοι καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, τὴν
 ἐκκλησίαν, καταμερίζοντες. Εἰ γὰρ τοῖς αἵρετικοῖς οὐ συμφρονοῦσιν, ὡς
 35 λέγουσι, τοῖς δὲ ὀρθοδόξοις ἀναιδῶς ἀντιπίπτουσιν, ἀλλ' ὅτι βδέλυγμα
 πάντως οὐ δόγμα κατὰ διάνοιαν ἔχουσι καὶ σκοτεινῶς ἀνελίπτουσι,
 καιρὸν συνεργὸν εἰς τὴν αὐτοῦ φανέρωσιν ἀναμένοντες, ἢ τῆ τῶν
 Κεντουκλάδων ἀσυστάτῳ ἀγνοίᾳ κεκράτηνται. Ἀλλὰ τῶν δυσωνύμων
 χριστομάχων εἰκονομάχων ὑμεῖς εὐσεβῶς διίστάμενοι καὶ τῶν
 40 σχισματικῶν, ὡς ἄλλων Σκυθῶν, τῶν τὰ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας
 αὐτοῦ μέλη εἰς πλεῖστα μέρη ἀφειδῶς κατατεμνόντων, χωρίζεσθε. Εἴ τις
 γὰρ κοινωνεῖ τοῖς εἰκονομάχοις, οὐκ ἔχει κοινωνίαν μετὰ Χριστοῦ. Εἴ τις
 δὲ τὸν πατριάρχην Μεθόδιον σχίζει καὶ κακολογεῖ, διχοτομηθήσεται καὶ
 εἴ τις αὐτὸν μετὰ Γερμανοῦ, Ταρασίου καὶ Νικηφόρου, τῶν ἀοιδίμων
 45 πατριαρχῶν, καὶ κατ' ἐκείνους οὐκ ἀποδέχεται, τῆς αὐτῶν πρεσβείας
 κενώρηται». Καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην ἐπιστραφεὶς ὁ μακάριος λέγει·
 «Οἱ κατὰ σου λαλεῖν τολμῶντες, δέσποτα ἄγιε, ἀγωνίζονται κατὰ Θεοῦ
 μᾶλλον καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ὀπλίζονται. Διὸ γενναίως φέρε τὰ
 σκώμματα. Ἐμοῦ γὰρ ἤδη παρερχομένου τοῦδε τοῦ βίου, θεόσοφε, οὐ
 50 μετὰ πολὺν χρόνον καὶ αὐτὸς καταλήψῃ με». Ὅ και τετέλεσται. Μετὰ
 γὰρ ὄγδοον μῆνα τῆς κοιμήσεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου, ἤγουν
 ἰουνίου τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, ὁ πατριάρχης κεκοίμηται. Ταῦτα τοίνυν καὶ
 τοιαῦτα χρησιμοδοτηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ ἔνθεος ἀρχιεράρχης
 Μεθόδιος, μετὰ ἀσπασμὸν τελευταῖον καὶ εὐχὴν αὐτοῦ θεοπαράθετον,
 55 κάτεισιν ἐν τῷ οἰκείῳ καὶ εὐλαβεῖ σεμνεῖῳ.

§54 Ὁ δὲ τίμιος οὗτος καὶ θεϊότατος πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος καὶ τῆς
 ἐρήμου φωστὴρ τρεῖς ἡμέρας ἐπιβιούς, ἑξάρας αὐτοῦ σεμνοπρεπῶς τοὺς
 πόδας, κατὰ τὸν πάλαι Ἰσραήλ, νοεμβρίῳ τρίτῃ, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, πρὸς
 Κύριον ἐξεδήμησεν. Ὃν εὐλαβῶς τότε μετὰ ψαλμῶν καὶ λαμπάδων καὶ
 5 εὐωδίας ὁ πατὴρ τῆς μονῆς Ἰωσήφ σὺν τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς
 προστυχοῦσι κηδεύσας, ἐν γλωσσοκόμῳ κατέθετο καὶ ἐκ τῆς ἡσυχαστικῆς
 αὐτοῦ κέλλης ὑμνῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπέφερε. Τότε ἀνὴρ τις ἐπὶ
 χρόνοις ἑπτὰ παραλελυμένος, τὰ μέλη αὐτοῦ τε προσδιατρίβων καὶ δίκην
 ἀτελοῦς παιδίου συρόμενος, ὡς μόνον ἤψατο τοῦ γλωσσοκόμου,
 10 ὀρθοβαδῆς εἰσῆει χάριτι Θεοῦ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν αἰνῶν τὸν
 Θεὸν καὶ δοξολογῶν τὸν αὐτοῦ θεράποντα Ἰωαννίκιον. Γυνὴ δέ τις
 πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχουσα καὶ ἐλεγχθεῖσα, σὺν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς εἰς τὰ
 ἴδια ὑπέστρεψεν ὑγιαίνουσα. Καὶ ἕτερός τις Πανθήριος
 προσαγορευόμενος καὶ ἐκ τῆς Ἀτρῶας ὀρμώμενος, ὑπὸ πνεύματος
 15 ἐνεργούμενος ἀκαθάρτου ὑγιασθεῖς καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ ἀγίου, εἰς τὰ
 οἰκεῖα χαίρων ὑπέστρεψεν. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ ὄρει ὄντες τῷ
 Ἄλσει ἀδελφοὶ καὶ πατέρες τὴν πρὸς Θεὸν δόξαν ἀπεκαλύφθησαν τοῦ
 πατρὸς. Ἰδοσαν γὰρ ἐκεῖθεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ αὐτοῦ τῆς
 κοιμήσεως, ὡς κατ' αὐτὸ τὸ Ὀλύμπιον ὄρος καὶ τὴν ὑψηλὴν τῆς ἡσυχίας
 20 τοῦ μακαρίου περιοχὴν πύρινον στύλον ἀπὸ τῆς γῆς ἀνυψούμενον καὶ
 ἐπαιρόμενον, καθάπερ ὑπόπτερον εἰς τὸ ὕψος, καὶ αὐτῶν τῶν οὐρανίων
 ἀψίδων ἀπτόμενον. Οἱ ἀκριβωσάμενοι τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν, εὗρον
 ἀληθῶς ὅτι τοῦ πατρὸς ἦν ἡ ἀπὸ γῆς πρὸς τὰ οὐράνια ἄνοδος καὶ πρὸς
 τὸν Θεόν, ὃν ἐπόθησεν, εἴσοδος. Οὗ ταῖς εὐχαῖς καὶ ὀδηγίαις καὶ ἡμεῖς ἐν
 25 εὐσεβείᾳ καὶ πάσῃ ἀρετῇ τὸν ἅπαντα χρόνον διατηρούμενοι τῆς ζωῆς
 ἡμῶν, πάσης ὑλώδους σκοτομηνίας πόρρω γενοίμεθα τὰ πρὸς ζωὴν
 αἰώνιον ἄγοντα ἐργαζόμενοι καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας ἀξιωθείμεν,
 Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι ἀναπέμποντες δόξαν σὺν ἀγγέλοις καὶ
 πᾶσι τοῖς ἀγίοις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

II. ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

1. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΗΓΩΝ

Κεφ. 1:

4 θησαυρὸν κατορυπτόντων : πρβ. *Ίωβ* 3.21: ἀνορύσσοντες ὥσπερ θησαυροὺς
8 κολάσεώς τε ἀξιόους αἰωνίου : πρβ. *Ματθ.* 25.46 : εἰς κόλασιν αἰώνιον

Κεφ. 2:

4-5 ὁσμὴ θανατοποιῶ & 6-7 ἐκ ζωῆς — ὁσμὴ : *Β΄ Κορ.* 2.16 : οἷς μὲν ὁσμὴ ἐκ
θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν · πρβ. *Γέν.* 8.21, *Ἔξ.* 29.18,
Ἰεζ. 20.41, *Ἐφ.* 5.2, *Φλπ.* 4.18 : ὁσμὴν εὐωδίας 8 ἐκ πτώσεως ἁμαρτιῶν
εἰς ἀνάστασιν : πρβ. *Λουκ.* 2.34

Κεφ. 3:

13-16 *Φλπ.* 2.6-7

Κεφ. 4:

13-15 *Α΄ Κορ.* 1.27: καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ἵνα καταισχύνῃ τὰ
ἰσχυρὰ 22 Χριστὸς — εἰρήνη ἡμῶν : πρβ. *Ἐφ.* 2.14

Κεφ. 7:

18 οὐ χρυσόν, οὐκ ἄργυρον : πρβ. *Σοφ. Σολ.* 1.18

Κεφ. 8:

19 λίαν πρωὶ : *Μάρκ.* 16.2

Κεφ. 9:

11 ἔλαφος θεοκατάρτιστος : πρβ. *Ψαλμ.* 28.9 11-13 ἔλαφος — διψῶσα
: *Ψαλμ.* 41.2 13-14 τὸ ἔνθεον στρουθίον μεταναστεύει : *Ψαλμ.* 10.1

21 ὡς ὑπόπτερος ἀετός : πρβ. *Ἀββ.* 1.8, *Ἰεζ.* 17.3 & 17.7 9.45-47 πρβ. λ.χ. Ἔξ. 32.14-15

Κεφ. 11:

9 ὁμοιοπαθῆς ὑμῖν : *Πράξ.* 14.15, *Ἰακ.* 5.17

Κεφ. 12:

12.29: *Πράξ.* 19.20, *Κρτ.* 1.4

Κεφ. 14:

16-17 *Πρμ.* 30.31 30 *Λευ.* 16.8, 16.10

Κεφ. 15:

4 κατὰ κράτος : βλ. §12.29

Κεφ. 18:

16 κατὰ κράτος : βλ. §12.29

Κεφ. 20:

24-25 πύρινος στῦλος : πρβ. Ἔξ. 13.22 : ὁ στῦλος τοῦ πυρὸς · *Ἀκάθιστος Ἕγμνος*
11.12

Κεφ. 22:

44 πρὸ προσώπου : *Ματθ.* 11.10 · πρβ. *Ματθ.* 3.3, *Λουκ.* 7.27, *Πράξ.* 13.24

Κεφ. 24:

12 *Ψαλμ.* 90

Κεφ. 25:

36-37 πρβ. *Φλπ.* 2.16, *Ἰεζ.* 7.3, 7.8, 18.30, 21.30, 24.14, 28.30, 33.20 (βλ. J. Van den Gheyn, "Note sur un Agraphon", *BZ* 3 (1894) 50-51)

Κεφ. 27:

20-21 τὴν χεῖρα — τέρατα : *Πράξ.* 4.30

Κεφ. 28:

35 *Α΄ Κορ.* 2.10 30-31 *Ίωβ* 3.23

Κεφ. 29:

11 πρβ. *Δ΄ Βασ.* 6.18

Κεφ. 32:

20 λίαν πρωῖ : βλ. § 8.19

Κεφ. 33:

6-7 καλὸν — ἀποδοῦναι : *Ἐκκλ.* 5.4 · πρβ. *Δευτ.* 23.22, *Ἐκκλ.* 5.3

Κεφ. 34:

9 ὄρα μὴ πτοηθῆς : πρβ. *Ματθ.* 8.4: ὄρα μηδενὶ εἶπης

32 πρὸ προσώπου : βλ. § 22.44

Κεφ. 35:

3-4 Ἄλλ' οὐ κρύπτεται — κειμένη : *Ματθ.* 5.14 12 πρβ. *Λουκ.* 23.34

Κεφ. 38:

11 πρὸ προσώπου : βλ. § 22.44

Κεφ. 39:

15 ψομίξειν ... ψομίζοντες : πρβ. *Ῥωμ.* 12.20: ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψόμιζε

αὐτὸν : *Α΄ Κορ.* 13.3: κἂν ψομίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου 23-24 ἐπὶ

ἀσπίδας — δυνάμεθα : *Ψαλμ.* 90.13

Κεφ. 40:

2 χρυσὸν ... ἄργυρον : βλ. § 7.18

Κεφ. 44:

5-6 Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, *Βίος Ἀντωνίου*, § 60 (Bartelink, σσ. 294-298)

Κεφ. 46:

11-13 Ὁ ἀφωρισμένος — μητρὸς αὐτοῦ : *Γαλ.* 1.15 19 πρβ. *Α΄ Βασ.*

14.34-37 & *Κρτ.* 14.5-6 αντιστοίχως

Κεφ. 47:

6 *Β΄ Κορ.* 6.14 24-25 *Ματθ.* 9.34, *Μάρκ.* 3.22, *Λουκ.* 11.15 26 *Ματθ.*

11.19, *Λουκ.* 7.34· πρβ. *Μάρκ.* 2.16 31-32 *Α΄ Κορ.* 10.33 45-

49 πρβ. Νικήτα Ἡρακλείας, *Λόγος Ἀπολογητικὸς καὶ ἐλεγκτικὸς πῶς καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν οὐ προσδέχεται τὸν Νικαίας* (σ. 296, στ. 29-σ. 298, στ. 23

Darrouzès) 60-62 πρβ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Περὶ τῆς ἐν πνεύματι*

καὶ ἀληθείας προσκυνήσεως (*PG* 68, 804 A 1-3): μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀδελφὰ

νοσοῦντες ἐγκλήματα, τὴν ὁμοφυᾶ δικαίως ὑποστήσονται δίκην 69-

70 *Ἰω.* 17.6 70-71 *Ἰω.* 14.16-17 79-80 τοὺς θεὰ—βαρουμένους :

πρβ. *Ἰω.* 10.24

Κεφ. 48:

8 πύρινος στύλος : βλ. § 20.24-25 14-15 διηρημένη ἀδικοῦτως καὶ συνημμένη

διηρημένως : Γρηγ. Ναζιανζηνοῦ, *Εἰρηνικὸς δεύτερος* (=Λόγος 23), § 8, 5-6

(Mossay, σσ. 296-298) 19-20 *Ἥσ.* 6.3· πρβ. *Ἀποκ.* 4.8· *Ἰω.*

Χρυσόστομου, *Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι καὶ εἰς τό, Στενὴ ἢ πύλη ...*

(*PG* 51, 45, δ', 5-9) 57 Γρηγ. Ναζιανζηνοῦ, *Εἰς τὰ Θεοφάνια* (=Λόγος

38), §2, 16-17 (Moreschini-Gallay, σ. 106)

Κεφ. 53:

17-18 τὴν γλῶσσαν — ἐξηκόντησαν : πρβ. *Ψαλμ.* 63.4

20 *Β΄ Πέτρ.* 2.3

Κεφ. 54:

2-3 ἕξάρας αὐτοῦ ... τοὺς πόδας : Γέν. 49.33
25

20 πύρινον στύλον : βλ. §20.24-

2. ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Τίτλος:

1 Ἐπίγραμμα ἦτοι H P *Acta* : om. A B C D || καὶ πολιτεία P : καὶ πολιτεία καὶ θαύματα H *Acta* om. A B C D || 2 καὶ θαυματουργοῦ H P *Acta* : om. A B C D.

Κεφ. 1:

1 ψυχοφελῆ H P *Acta* : ψυχοφελῆ A B C D || 2 εἰδότας H P *Acta* : ἰδιώτας (-ῶ- A) A B C D || ἄξιόν ἐστιν hic H P *Acta* : post ζηλοῦν transp. A B C D || 3 σῖτον H P *Acta* : τὸν σῖτον A B C D || καὶ πηγὴν P : ἡ πηγὴν cett. *Acta* || 4 ὑποδείξωσιν H P *Acta* : ἀποδείξωσιν A B C D || 5 ἑαυτοῖς A *Acta* : ἑαυτοῦς B C D H P || 6 προξενήσωσιν H : προξενήσουσιν A B C D προξενίσωσιν P *Acta* || σίτου καὶ πηγῆς H P *Acta* : πηγῆς καὶ σίτου A B C D || 9 καὶ H P *Acta* : om. A B C D || 11 καὶ H P *Acta* : om. A B C D || 13 εἶξαι P *Acta* : εἶξαι vel ἦξαι A ἦξαι (ἦξαι H) B C D H || 14 πατρὸς καὶ H P *Acta* : om. A B C D || ab §1.14 ἀγωνισμάτων usque ad §2.44 [Σα]τὰν deest in P avulso folio.

Κεφ. 2:

1 Βιθυνῶν H *Acta* : Βυθινῶν A Βυθυνῶν B C D || 3 Μυριτζίκιος A B C D H : Μυριτζικὸς *Acta* || Ἀναστασῶ *Acta* : Ἀναστασῶ A B C D H || 4 ἀληθῶς post γὰρ add. A B C D : om. H *Acta* || 9 μέγα λαμπτήρα A B : μεγαλαμπτήρα H *Acta* μέγαν λαμπτήρα C D || 13 λόγοις καὶ γράμμασιν : ἐπιγράμμασιν H || 14 ὅτι οὖν A B C D H || 17 ἀρχὴν : ἀρετῶν [sic] H || 22 ἐβούλετο A H *Acta* : ἐβουλεύετο B C D || 25 ἐνεργεῖτο *Acta* : ἐνεργεῖτω (ενεργεῖτω H) A H ἐνηργεῖτο B C D || 26 θείας H *Acta*: om. A B C D || 29 Ἐν ἀρχῇ δὲ H *Acta* : Ἐν ἀρχῇ δὲ αὐτοῦ A B C D || ἦγουν H (cf. § 2.18) : ἦτ' οὖν C D ἦτουν B *Acta* εἶτ' οὖν A || 32 ὅλως H *Acta* : ὅλος A B C D || 34 ἐξκουβιτόρων scripsi : ἐξκουβητόρων A ἐξηβκουβητόρων ó supra ó addito corr. B ἐξσκουβητόρων C H ἐξσκουβιτόρων *Acta* ἐξησκουβητόρων D || 35 τυράννου H *Acta* : τυραννοῦντος A B C D || 38 ἐκεκόσμητο A B C D : ἐκέκτητο H *Acta* || 39 χρῆζουσι scripsi : χρῆζουσι (χρηζουσιν A B D) A B D H *Acta* χρηζουσι C || 41 αἰρέσει A B C D : αἰρέσει τοῦ

Η αίρεσει Θεοῦ conī. *Acta* || ἔχθρα scripsi : ἔχθρα A ἔχθρᾶ H *Acta* ἔχθρὰ B C D || 42 λύμης A H *Acta* : λοίμης B C D || 45 συμβουλίας (συμβουλείας H) A C H P *Acta* : συμβουλῆς B D || συνεργείας B C D H P (cf. §7.9 & 51.10) : συνεργίας A.

Κεφ. 3:

1 τῷ H P *Acta* : τῶν A B C D || 6 αίρεσιωτῶν A H P *Acta* : αίρεσιωτῶν (αίρεσιότων C) B C D || 7 πεφρονηκότων A H P *Acta* : περιφρονηκότων B C D || 11 καινοτομίας A : κενοτομίας cett. *Acta* || 12 τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν A H P *Acta* : τῶν Χριστοῦ μαθητῶν B C D || 14 ἠγήσατο τὸ : ἠγήσατὸ [sic] P || ἴσα : εἴσα P || 18 παρακολούθημα H P *Acta* : καὶ παρακολούθημα A B C D || 19 δῆλον H P *Acta* : δηλῶν A B C D || 23 λοιποῖς H P *Acta* : ὅλοις A B C D || 24 βδελυσομένης : βδελυσομένης C βδελυσομένης P || 25 κειμηλίων A H P *Acta* : κημειλίων B C D.

Κεφ. 4:

5 σωματικῆς H P *Acta* : σωματικῆν A B C D || 9 ἐν εἰκονίσματι H P *Acta* : εἰκονίσματι A B C D || 11 γενέσθαι H P *Acta* : γίνεσθαι A B C D || 13 θήλεος P *Acta* : θήλεως cett. || 19 πανωλέθρου P : πανολέθρου cett. *Acta* || 20 ἐκώμαζεν conieci : ἐκώμα B C D H P *Acta* ἐκόμα A || 21 ὁδοιπόροις : ὄδυπόροις P.

Κεφ. 5:

1 Τῷ A B C D H *Acta* : om. P || ἔκτω : ὀκτῶ [sic] P || 5 πότε H P *Acta* : τίνος A B C D || ἐξόφωσαι A P : ἐξόφοσαι B C D ἐξόφωσε H ἐξοφώσαι *Acta* || 13 εἰσέτι conieci (cf. §12.14) : εἰς ἔτι codd. *Acta* || 16 ἀπαρεγκλίτως correxi : ἀπαρεγκλήτως A C D H P *Acta* ἀπαρεκλήτως B || 17 ἀγαθοεργίας A C P *Acta* : ἀγαθοεργείας B D H || 18 χαμευνίαις H P *Acta* : χαμευνείαις A B C D || 20 εἰσήει A P *Acta* : εἰσεῖη B C D H || 22 ἠπαλυμμένη B C D H : ἠπαλλυμμένη P ἠπαλυμένη A *Acta* || 24 γνωρισθεῖς : γνωρισθῆ P.

Κεφ. 6:

2 ἦπερ P *Acta* : εἶπερ A B C D H || 5 Θρακῶν scripsi : Θρακῶν P *Acta* Θρακῶων A H Θρακῶων B C D || 7 γενομένης A : γενομένου cett. *Acta* || 7-8 ἐν τῇ Μαρκέλλῃ H P *Acta* : om. A B C D || 8 χριστωνύμου H P *Acta* : χριστονύμου A C D χριστονίμου B || ἀνιωμένου P *Acta* : ἀνιώμενος A ἀνιομένου B ἀνοιομένου C D ἀνυομένου H || 9 ἄλλος περ B C D : ἄλλ' ὅσπερ A P ἀλλόσπερ H *Acta* || 15 στρατείας B C D H P : στρατιᾶς A *Acta* || 17 Βιθυνῶν H P *Acta* : Βυθηνῶν A Βυθυνῶν B C D || 18 Βοϊλάδων A : Βοϊλαδῶν B C D H P *Acta* || 19 ἐξκουβίτωρ scripsi : ἐξκουβήτωρ A ἐκσκουβίτωρ B C D P ἐξσκουβίτωρ H *Acta* || 20 ἐνέβαλεν H P *Acta* : ἀνέλαβεν A B C D || ἀεὶ hic H P *Acta* : post αὐτὸν transp. A B C D || 26 ἐωρᾶτο A B P *Acta* : ἐωράτω C H ἐωρᾶτω D || 29 πανάγαστος A B C D H (cf. 20.5) : ἀξιάγαστος P *Acta*.

Κεφ. 7:

6 ἀγαθοεργίας : ἀγαθοεργείας H *Acta* || 9 συνεργία A P : συνεργεία B C D H *Acta* (cf. §2.45 & 51.10) || παναγίου H P *Acta* : om. A B C D || 11 ἐνανθρωπήσας H P *Acta* : ἐνανθρωπίσας A C D ἐνανθρωπίας B || 12 καταπαλαίσας A P *Acta* : καταπαλέσας (κατεπαλέσας supra primum ε α addito corr. B) B C D H || 16 ἐρρύσω με A P *Acta* : ἐρρύσομαι B D ἐρρύσωμαι C ερύσομαι H || 16-17 Καὶ προσάγω H P *Acta* : προσάγω A B C D || 21 Βιθυνίας H P *Acta* : Βυθηνίας A Βυθυνίας B C D || 28 γεννητόρων : γεννητόρων P.

Κεφ. 8:

7 ψυχοφελῶς P : ψυχοφελῶς A B C D H *Acta* || 8 παλαιστραν P *Acta* : μονιὰν A μονιὰν B C D H || 9 προπαιδευθεῖσι H P *Acta* : παιδευθεῖσι (-σιν A παιδαιδευθεῖσι δαι punctis deleto B) A B C D || 15 ἡττηθῆς P *Acta* : ἡττηθεῖς A B C D ἡττηθεῖς H || καλοῦ ποιμένος H P *Acta* : ποιμένος A B C D || 18 Καστούλῳ P *Acta* : Κουστούλῳ B C D H Κουστουλῶ A || καλουμένη B C D *Acta* : καλουμένην A H P || θεοφιλοῦς : θεοφίλους *Acta* || 21 ἄρα γε A H : ἄρα γε C ἄρα γε P *Acta* ἄρ' ἄγε B D || ἄρεστὸν αὐτῷ H P *Acta* : αὐτῷ ἄρεστὸν A B C D.

Κεφ. 9:

1-18 Ὅν καὶ — ὁ καθ' ἡμᾶς Μωυσῆς om. A || 2 προσαγορευόμενος H P *Acta* : om. B C D || 3 εἶ H P *Acta* : ἦ B C D || ἠρώτα correxi : ἠρώτα B C D H P ἠρωτᾶ *Acta* || 5 πυκτὴν H P *Acta* : πυκτηκὴν B C D || 16 τὸν Θεὸν H P *Acta* : Θεῶ B C D || ab ἡσυχίας incipit E || 18 καταπαυσίμω H P *Acta* : καταπαυσήμω B C D E || 26 ἑαυτοῦς H P *Acta* : αὐτοῖς A ἑαυτοῖς B C D E || 31 συγκαθίσαντες A P *Acta* : συνκαθίσαντες B D συνκαθήσαντες C E συγκαθήσαντες H || 32 τὰ μέλλοντα P : τὰ μέλλοντα αὐτῷ H *Acta* μέλλοντα A B C D E || 37 προσπεσὸν P *Acta* : προσπεσὸν A B C D H πρόσπεσον E || 45 ἀπόληψιν A B D H : ἀπόλιψιν C ἀπόλειψιν E P || 46 κατήει A P *Acta* : κατίει B C D E H.

Κεφ. 10:

3 τίμιος H P *Acta* : om. A B C D E || 4 δρομαῖος : δρομαίως A δρομέως P || 4-5 κατασκευάζει αὐτῷ κελλίον H P *Acta* : κελλίον αὐτὸν κατασκευάζει A B C D E || 5 μέγας H P *Acta* : om. A B C D E || ἡμῶν H P *Acta* : om. A B C D E || 6 τῷ (τὸ P) πνεύματι P *Acta* : τὸ πνεῦμα B C D E H || 8 Ἑλλησπόντου P *Acta* : Ἑλλισπόντου A Ἑλισπόντου B C D E H || 10 Ἄνθινοῦ H P *Acta* : Ἄνθεινοῦ A Ἄνθίνου B C D Ἄνθίνου E || 11 ᾧ *Acta* : ὃ A E ὁ B C D H P || 12 τριετίσας scripsi : τριετήσας A B C D E H P *Acta* || 14 ἐνωχλήθη H P *Acta* : ἐνοχλήθη B C D E ἐνοχληθεὶς A || 19 τὴν ἐλπίδα μόνω H P *Acta* : μόνον τὴν ἐλπίδα A μόνω τὴν ἐλπίδα B C D E || ἀφόριζεν A C H *Acta* : ἀφόριζεν B D E P || 25 γεννήσεως καὶ H P *Acta* : γεννήσεως A B C D E.

Κεφ. 11:

2 δὲ H P *Acta* : ἐν ᾧ A B C D E || εἰσελθὸν *Acta*: εἰσελθὸν A B C D E H P || 3 ἀνδρογύναιον P *Acta* : ἀνδρόγυνον A B C D E H || ἰδὸν *Acta* : ἰδὸν A B C D E H P || αὐτὸν ἐν H P *Acta* : om. A ἐν om. B C D E || 4 ἔκραξεν B C D H P *Acta* : ἀνέκραξεν A E || 6 ἀνυπόδετος : ἀνυπόδεκτος P || χώννυσθαι H P *Acta* : χόννυσθαι A B C D E || 9 ὁμοιοπαθῆς ὑμῶν H P *Acta*: ὁμοιοπαθεὶς ὑμῖν A C

ὁμοιωπαθῆς ὑμῖν B E ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν D || 11 προσέπεσον E H P *Acta* :
προσέπεσαν A B C D || 12 περὶ E H P *Acta* : παρὰ A B C D.

Κεφ. 12:

3 κλεισθεισῶν E H P *Acta* : κλεισθησῶν A κλισθεισῶν B C D || 4 προσεξώρητο
H P *Acta* : προεξώρητο A B C D προσεξόρητο E || 6 ταύτη C D H : ταύτην B E
P *Acta* ταύτης A || 14 εἰσέτι C : εἰς ἔτι A B D H P *Acta* εἰς ἔτη E || 15 εὐθὺς hic P
Acta : post δὲ (§ 12.14) transp. A B C D E H || 19 ἄξιος om. P || οἷα P *Acta* : ἐφ' ἧς
ὡς οἷα A ἐφ' ἴσως οἷα B C D ἐφήσης οἷα E ἐφ' ἴσος οἷα H || 21 εὐρηκῶς A P
Acta : εὐρικῶς B C E H || 23 οὐχὶ P *Acta* : οὐ A B C D E H || 24 ἀμαρτόντα P *Acta* :
ἀμαρτῶντα A C E H ἀμαρτάνοντα (von supra lineam add. D) B D || 25 τοῦτον A
B E H : τούτου C P *Acta* || 26 ὅθεν H P *Acta* : om. A B C D E || 28 τῶν παθῶν E H
P *Acta* : τοῦ πάθους A B C D || 33 σωρείαν P *Acta* : σωρίαν A B C D E H || 35
καθωπλισμένος H P *Acta* : καθοπλισμένος A B C D καθοπλησμένος E || 38 οἱ
ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ H P *Acta* : οἱ ὀφθαλμοὶ A B C D E || 42 συνδιαιτᾶτο H P *Acta* :
συνδιαιτάτω C E συνδιετᾶτο B συνδιετᾶτω D συνδιητᾶτο A.

Κεφ. 13:

1 ἀπήει A P *Acta* : ἀπέη B C D ἀπίει E ἀπήη H || 4 Ἰωαννικίου H P *Acta* : om. A
B C D E || 7 Βιθυνία H P *Acta* : Βυθηγία A E Βυθυνία B C D || 8 κατὰ τὸν καιρὸν
H P *Acta* : κατὰ καιρὸν A B C D κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους E || 11
προστέτακτο B D H P *Acta* : προστέτακτω C προσετέτακτω E προτέτακτο A ||
13 εἰσαγαγὼν δὲ καὶ H P *Acta* : om. A B C D E || Θεοῦ P *Acta* : Κυρίου A B C D E
H || 17 Μητᾶτα scripsi : Μητάτα A B C D E *Acta* Μιτάτα H P || 19 Κρίταμα :
Κρίματα P || 20 ὀργυῶν A B C D E P : ὀργυιῶν H *Acta*.

Κεφ. 14:

3 μέγαν A H P *Acta* : μέγα B C D E || 5 ἀναχειτίζειν *Acta* : ἀναχετίζειν A C D E H
P ἀναχατίζειν ε supra tertium α add. B || 6 ἀπήει A P *Acta* : ἀπέη B C D H ἀπίει
E || 15 εὐτέχνως : εὐτεχνῶς P || 16 νεμομένην : νεμωμένην C P || τράγον E P *Acta* :

τράγων B C D H || 19 κατασχεθῆ H : κατασχεθείη A B C D E κατεσχέθη P *Acta* ||
 26 ἐλογίσασθε D P *Acta* : ἐλογήσασθε A ἐλογίσασθαι B C E H || 28 αὐτὸ H P
Acta : αὐτὸν A B D αὐτῷ C || 29 ὡς H P *Acta* : ὁ A B C D E || 30 ἀποπομπαῖον P
Acta : ἀποπομπέον A C H ἀποπεμπέον B D E.

Κεφ. 15:

1 ἐνάτω C P : ἐννάτω A B D E H *Acta* || τοῦ βασιλέως H P *Acta* : τῆς βασιλείας A
 B C D E || 7 ἀνθήτησαν H P *Acta* : ἀντήτησαν A C D E ἀντήτισαν
 (ἀντιτήτησαν τι punctis deletis et ἀντήτισαν in margine addito) B || 8 τὸν βασιλέα
 Νικηφόρον H P *Acta* : om. A B C D E || 9 Ὁ διορατικωτάτως (Ὁ,
 διορατικωτάτως D) B C D H *Acta* : Ὁ διορατικωτάτως P Ὁ διορατικότατος A
 Ὁ ὁ διορατικότατος E || 18 Ὡς δὲ A B C D E : Ὡδε H P *Acta* || 20 τὸ
 κοσμοπερίβλεπτον B C D H P *Acta* : τῷ κόσμῳ περίβλεπτον A E || 23 γλιχόμενοι
 A P *Acta* : γληχόμενοι B C D E H || 24 ἐπικρατῆς P *Acta* : περικρατῆς A B C D E
 H || 32 μέγαν B C D H P *Acta* : μέγα A E || ἄνεισι H P *Acta* : ἄνησιν A C ἄνεισιν B
 D ἄνησι E || 34 προσφέρει E H P *Acta* : προφέρει A B D προσφέρει σ non liquet
 C.

Κεφ. 16:

2 παμπληθεὶ A P *Acta* : παμπληθῆ B C D E H || 3 ἀδελφιδὸς P *Acta* : ἀδελφιδῶς H
 ἀδελφίδης A ἀδελφιδῆς B C D E || 6 ἀδελφιδός P *Acta* : ἀδελφός A ἀδελφιδῆς B
 C D E H || 14 ἀμφοτέρων A P *Acta* : ἄμφω B C D E H || 15 ὁμώνυμος A H P *Acta* :
 ὁμόνυμος B C D E || 17 ὠδίνων H P *Acta* : ὠδήνων B C D ὁ δείνων A ὀδείνων E
 || 19 ἐθέλοντι (ἐθέλοντι accentum cancellavit et supra ι posuit B) B C D E H :
 ἐθέλοντι A P *Acta* || 24 χριστιανῶν H P *Acta* : om. A B C D E || βρέμων A B C D H
 : κρέμων P κρεμών *Acta* ὥστε E || αὐτὸς H P *Acta* : αὐτῷ A αὐτοῖς B C D E || 26
 συζύγω καὶ τέκνοις A B C D : σὺν συζύγω καὶ τέκνοις E σύζυγον καὶ τέκνα H P
Acta.

Κεφ. 17:

2 Θεοῦ B H P *Acta* : Θεοῦ καὶ A C D E || 4 προεξένησε H : προεξένησεν A C E
 προεξένισε B D P *Acta* || 8 δυσσεβεῖ B C D *Acta* : δυσσεβῆ A E H δυσσεβεία P ||
 10 λυττήσας : ληττήσας P || ἀντιθείας H P *Acta* : ἀντιθέω A ἀντιθέα B C D E || 11
 ἠχρῆϊωσεν A E H *Acta* : ἠχρῆϊωσεν B C D P || 17 τὴν εἰκόνα H P *Acta* : om. A B C D
 E || 19 αὐτὸν P *Acta* : αὐτῶν A B C D E || 20 τὸ τῆς θείας φύσεως H P *Acta* : τῆς
 θείας φύσεως A B C D E || 33 αὐτοῦ E H P *Acta* : om. A B C D || 34 βασιλικῶς :
 βασικῶς P || 37 τότε ὁ E H P *Acta* : τότε A B C D || 39 ἐγχεύσας B C D H P *Acta* :
 ἐν ῥίψας A ἐκχέας E || 42 Μελισσηνὸν *Acta* : Μελισσηνὸν H Μελισσηνὸν A B C D
 E P || Νακολίας A E P : Νακωλίας B C D Νακωλείας H *Acta* || 47 ὑποβαλὼν C D
 H P *Acta* : ὑποβάλλον A E ὑποβαλλὼν B.

Κεφ. 18:

2 ἀπήει P *Acta* : ἀπίει A B C D E ἀπεΐη H || 9 δηλητηροῖς P *Acta* : δειλητηροῖς A
 C D δηλιτηροῖς E δειλιτηροῖς H || 11 παρὰ ἀνθρώπων A E H : παρ' ἀνθρώπων
 B C D P || 17 Ὅθεν H P *Acta* : om. A B C D E || 17-18 εἴθ' οὕτως (οὕτος E) αὐτῷ
 post κιορνᾶ transp. A B C D E || 18 δηλητήριον A P *Acta* : δηλιτήριον B D E
 δειλητήριον C δειλιτήριον H || σφραγίδι (scripsi : σφραγίδι A B C D H P) :
 σφραγίδη E || 20 ἀλγούμενος P *Acta* : ἀλγυνόμενος A B C D E H || 23 πάρει P
Acta : παρεῖ A παρῆ B C D E πάρη H || 24 Ἐγώ H P *Acta* : om. A B C D E || εἰμι
 Εὐστάθιος H P *Acta* : Εὐστάθιος εἰμι A B C D Εὐστάθιος εἰμῆ E || συμμαχίαν P :
 συμμαχίαν (συμμαχία B) σου A B C D E H || 26 κατέφαγε H P *Acta* : κατάφαγε A
 B C D E || 28 ὑγείαν H P *Acta* : ὑγείαν A ὑγίαν B C D E.

Κεφ. 19:

3 Καὶ ἐν ἡσυχία H P *Acta* : καθ' ἡσυχίαν A B C D E || 4 αὐτοῦ H P *Acta* : αὐτὸς A
 B C D E || ἀποκλειστικωτέροις H P *Acta* : ἀπαρακλητικωτέροις A B C D
 ἀπαρακλητικοτέροις E || βλέπει H P *Acta* : ὅτε καὶ βλέπει A B C D E || 7
 ἀπομμάτων A E H *Acta* : ἀπ' ὀμμάτων B C D P || 12 ὑποδειχθέντα : ὑποδηχθέντα
 P || 13 εὐρών P *Acta* : ἀνευρών (ἀνευρῶν A C E) A B C D E H.

Κεφ. 20:

4-5 εἰς τέλος : εἰς τέλους P || 6 συννεφοῦς (συννεφοῦς) H : συνεφοῦς A B C D E (συννεφοῦς A C E) συννέφους P *Acta* || 9 προαιρουμένου H P *Acta* : προθυμουμένου (παπροθυμουμένου πα punctis deleto corr. B) A B C D E || σωρείας P *Acta* : σωρίας A B C D H σορίας E || 10 χειρὸς αὐτοῦ : χειρὸς P *Acta* || ἐκκρεμαμένη C E H : κεκρεμαμένη (κεκραμαμένη ε supra primum a addito B) B D κρεμμαμένη P ἐγκεκρυμμένη A κρεμαμένη *Acta* || 13 πολυόδυνον A P *Acta* : πολυόδυνον B C D E H || Ὅ A B C D *Acta* : Ὅν E H P || 14 τῆ σφραγίδι (scripsi : σφραγίδι A B C D H P) τοῦ σταυροῦ : σφραγίδη σταυροῦ E || λυποῦν A B C D E *Acta* : λοιποῦν H P || 15 δεδηγμένω H P *Acta* : δεδειγμένω A B C D E || 19 ἀποκτένει E H P : ἀποκταίνει A B C D ἀποκτείνει *Acta* || 24 τούτῳ A B C D E *Acta* : τοῦτο H P.

Κεφ. 21:

5 Λισὸν A (cf. §14.2 Λισῶ codd. praeter B & 49.2 Λισῶ E H : Λησῶ B C D M P) : Λίσον (Λίσον B C D E H) B C D E H P *Acta* || συνδιατρῖψαι correxi : συνδιατρίψαι (σὺν διατρίψαι P) cett. *Acta* || 6 Ὅθεν H P *Acta* : Ὅτε A B C D E || εὐχῆς H P *Acta* : εὐχῆς καὶ A B C D E || 10 ἱμάσιν (ἱμάσιν P) P *Acta* : ἱμάσιν B C D E H ἱμασιν A || 12 θεωρητικωτάτης C D H^{pc} (ρη in textu correcto et τι supra lineam addito) P *Acta* : θεωρηκωτάτης A θεωρικωτάτης B H^{ac} θεωρικοτάτης E || 13 ἀπασχολήσας A B C D E H *Acta* : ἀποσχολήσας P || ὥσπερ λυπούμενος H P *Acta* : ὡς περιλυπούμενος A B C D E || 16 κλαπῆ A H P *Acta* : κλαπεῖ E κλαπίει B C D || 17 καθυπουργίας E H *Acta* : καθ' ὑπουργίας A B C D P.

Κεφ. 22:

1 ὄντως H P *Acta* : om. A B C D ἔντος E || 3 παρακειμένων E H P *Acta* : παρακειμένω A B C D || 4 ἀναστρέψαντι H P *Acta* : ἀναστρέφοντι A B C D E || 8 ἀριστερὰ E H P : ἀριστερᾶ A C *Acta* ἀριστερῶς B D || ὀδηγήσομεν P *Acta* : ὀδηγήσωμεν A B C D H ὀδιγήσωμεν E || 10 ἐπὶ μίαν (μιᾶν A) αὐτὸ A C E : ἐπὶ μίαν αὐτῶ B D ἐπὶ μίαν ἀπὸ P ἐπὶ μίαν *Acta* ἐπὶ μίας H || κατακρημνίσαι *Acta* : κατακρημνῆσαι (κατακρημνήσαι E) B D E H P κατακρημνῆσαι (κατὰ

κρυμνήσαι A) A C || 12 ἀποστηθίζων H P *Acta* : ἀποστιθήζων A E ἀποστιθίζων B C D || εἶδεν P *Acta* : ἴδεν (ιδεν H) A C E H οἶδεν B D || 13 ἀπέπτῃ A E P *Acta* : ἀπέπτει B C D ἀπέστη H || 14 γοερῶς H P *Acta* : γοερὸν A B C D E || 20 ἐναλοῦσα C H P *Acta* : ἐν ἀλγοῦσα A ἐναλλοῦσα B D ἐαλοῦσα E || 22 ἠφρονεύσατο H P *Acta* : ἠφρονεύσατο A B C D E || 30 ἐαυτῆς (ἐ αὐτῆς A εαυτῆς H) A B C D E H : αὐτῆς P *Acta* || 34 παραδεικνύντος E H *Acta* : παραδεικνύντος A B C D P || 47 τὰ μέλη πληγαῖς H P *Acta* : πληγαῖς τὰ μέλη (μέλει C E) A B C D E || 48-49 ὁ Χριστὸς E H P *Acta* : Χριστὸς A B C D || 50 πονηρῶν P *Acta* (cf. 22.32) : πορνικῶν A B C D E H || 52 ὑγιοῦς (ὑγιοῦς E ὑγειοῦς H) A B C D E H : ὑγιῶς P *Acta*.

Κεφ. 23:

2 ἀνωπλίσατο (ἀνθ' ὠπλίσατο P) H P *Acta* : ἀνωπλήσατο A ἀνθοπλήσατο ἰ supra lineam addito corr. B D ἀνθοπλήσατο C E || 4 ἰκέτας (ἰκέτας A B C E H P) D : οἰκέτας *Acta* || 5 τῷ A H *Acta* : τὸ B C D E P || ἀντιστρατευομένου A B C D E : ἀντιστρατευόμενος H P *Acta* || 10 τὴν ἐνοικοῦσάν σοι δόξαν H P *Acta* : τὴν δόξαν τὴν ἐνοικοῦσάν σοι A B C D E || 13 ἐκνικῶσαν H P *Acta* : ἐκνικῶσαν ὑμᾶς (ἠύμᾶς B) A B C D E || 14 ἀπαλλάσσεσθε C D P *Acta* : ἀπαλλάσσεσθε A ἀπαλλάσσεσθαι B E H || 15 παρελθούσης A C E P *Acta* : προελθούσης B D μετελθούσης H || 16 ἐοικότες correxi : ἐοικυῖα (ἐοικοῖα E) codd. *Acta* || 19 ὠλόλυξε (-ξεν A) A P *Acta* : ὀλόλυξε (ὀλόλυξεν C ὀλόλυξεν E) B C D E H.

Κεφ. 24:

7 ἐλυμήνατο E H P *Acta* : ἐλυμείνατο A ἐλομήνατο B C D || 11 παμπληθεὶ A P *Acta* : παμπληθῆ (παμπληθῆ H) B C D E H || 12 ἄσμα *Acta* : ἄσμα (άσμα P) A B C D E H P || 13 μεγάλη τῆ φωνῆ H P *Acta* : μεγάλη φωνῆ A B C D E || 14 ἐξελθὸν *Acta* : ἐξελθὸν A B C D E H P || 15 ἄγιος H P *Acta* : om. A B C D E || 18 λύμης A E : λοίμης B C D H P *Acta* || ἡμῶν P *Acta* : om. A B C D E H || 21 τίμιος H P *Acta* : om. A B C D E || 23 πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει H P *Acta* : om. A B C D E || 25 ὄσιος πατῆρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος H P *Acta* : om. A B C D E || λέγει hic H P *Acta* : post τέλος transp. A B C D E || 26 ὦ ἀδελφὲ Εὐστράτιε A C E P *Acta* : ὦ ἀδελφὲ H om. B D ||

28 ὄφεις H P *Acta* : om. A B C D E || 32 ὄσιος Εὐστράτιος H P *Acta* : om. A B C D E
 || 34 τοῦ τυράννου A B C D E H : τυράννου P *Acta* || 36 ἐγκεχειρίσται A E P *Acta* :
 ἐγκαιχειρίσται B C D ἐγκεχειρίστε H.

Κεφ. 25:

7-8 τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον E P *Acta* (cf. infra l. 36-37) : τὸν τρόπον καὶ τὸν
 τόπον A B C D H || 14 καταλειφθῶμεν A H *Acta* : καταληφθῶμεν B C D E P || 16
 καταλειφθεῖς (καταλειφθεῖς E) E *Acta* : καταλειφθῆς A καταληφθεῖς B C D H P
 || στενάξις *Acta* : στενάξεις A B C D H P || λέγει H P *Acta* : post ἔτεσι (ἔτεσιν A E)
 (§25.17) transp. A B C D πρὸς τὸν ἅγιον εἶπεν E || 26 ὄσιος H P *Acta* : om. A B C
 D E || λέγει hic H *Acta* : post σοι transp. A B C D om. E || κύρι B D *Acta* : κύρι
 (κυρι C) C E H P || 27 αὐτὸν H P *Acta* : αὐτὸν ὁ ὄσιος A B C D E || Τότε ὁ μέγας
 H P *Acta* : ὁ δὲ A B C D E || 28 Ἰωαννικίου H P *Acta* : om. A B C D E || 30 τῷ P
Acta : τὸ A B C D H || 31 λιποθυμίας A C D H *Acta* : λιποθυμίας fortasse in
 textu corr. B ληποθυμίας E λειποθυμίας P || 32 κατακλιθεῖς (κατακλιθεῖς E)
 E P *Acta* : κατακλιθεῖς A B C D H || πολυοδύνως A P *Acta* : πολυοδύνως B C D
 H πολυοδύνως E || 33 ὁ τίμιος Εὐστράτιος H P *Acta* : ὁ Εὐστράτιος A E
 Εὐστράτιος B C D || 34-35 ῥήματα — οἶδα H P *Acta* : om. A B C D E || 36 Ἐν ᾧ B
Acta : Ἐνῶ (Ἐνῶ A C E H P) A C D E H P || 36-37 εὗρω σε τόπῳ καὶ τρόπῳ C E
 H P : τόπῳ εὗρω σε καὶ τρόπῳ A εὗρω σε τρόπῳ καὶ τόπῳ B D εὗρω σε τόπῳ
Acta || 37 διὰ τοῦ προφήτου H P *Acta* : om. A B C D E || 39 ἀνακλιθεῖς P *Acta* :
 ἀνακλιθεῖς A C D E H || 41 μέγας H P *Acta* : om. A B C D E.

Κεφ. 26:

1 Ποτὲ P *Acta* : Ὅτε cett. || 2 σιδηρᾶν correxi : σιδηρᾶν A B C D E H P *Acta* || 3
 ἀνακόμισιν H *Acta* : ἀνακόμησιν A P ἀνακόμησιν B C D E || 8-9 ἐν αὐτῷ H P
Acta : om. A B C D E || 9 καθωπλισμένον A P *Acta* : καθοπλισμένον B D H
 καθωπλησμένον C καθοπλησμένον E || 13 αὐτοῦ H P *Acta* : αὐτῷ B C D E om.
 A || 14 Θεοῦ H P *Acta* : Χριστοῦ A B C D E.

Κεφ. 27:

4 ἔσω A *Acta* : ἔσω B C D E H P || 8 καὶ μονομάχον καὶ ἀγιομάχον H P *Acta* : ἀγιομάχον καὶ μονομάχον (μοναχομάχον E) C D E om. A B || 19 ὄσιος : ὄσιως P || 20 ὁ Θεὸς E H P *Acta* : Θεὸς A B C D || 22 ποῖ φέρη scripsi : ποῖω [sic] φέρη ὀλέθρῳ A ποῦ φέρη P ποῖ φέρει (φέρει sed ει supra lineam addito B) B C D E H || 23 ἐθελωκοφῶν A E P *Acta* : ἐθελωκοφῶν C H ἐθέλω κοφῶν B D || 24 ἦπερ A B C D E : εἶπερ H εἶπερ P *Acta* || 25 χριστομάχων A P *Acta* : χριστομάχων εἰκονομάχων B C D E H (cf. §53.39) || συσκοτέι H P *Acta* : σὺν σκότει A B C D E || 27 καὶ ἀτελευτήτῳ πυρὶ H P *Acta* : om. A B C D E.

Κεφ. 28:

4 Καλχηδόνος (Καλχιδόμος C) A C E H P : Χαλκηδόμος B D *Acta* || ὁ B C D E *Acta* : τὸ A ὦ H P || 6 ὁ οἰκονόμος H P *Acta* : οἰκονόμος A B C D E || 10 πρὸς αὐτούς H P *Acta* : om. A B C D E || 11 μετ' εὐλαβείας E P *Acta* : μετὰ εὐλαβείας A B C D H || 12 συγκαθίσαντες A B D P *Acta* : συγκαθήσαντες C E H || 13 ἐπεξητήσαντο *Acta* : ἐπεξήτησαν, τὸ codd. || κρεῖττων A B C D *Acta* : κρεῖττον (κρεῖττον E) E H P || 20 ἀποδίδωσιν (ἀποδίδωσι B) A B C D E H : δίδωσιν P *Acta* || 24 τίμιον H P *Acta* : om. A B C D || 26 Διὸ (Δι ὃ H) ἐτοιμάζου H P *Acta* : Ἐτοιμάζου διὸ (δι' ὃ C) A B C D E || 27 τινὲς P *Acta* : τινὲς τότε A B C D E H || 29 Τίς A B C D E P : Καὶ τίς (τίς H) H *Acta* || 32 οὖν P *Acta* : om. A B C D E H || 33 ἐνόησαν A B C D E H P : ἐνενόησαν *Acta* || 35 ἔχει ἐν ἑαυτῷ H P *Acta* : ἔχει ἐν αὐτῷ B ἐν αὐτῷ ἔχει A C D E || ἐρευνῶν : non liquet H ἐρευνὸν P || 36 δύναται : δύνατε E || 37 ὦν : ὄν E || ἀποκαλυφθεῖ B C D P *Acta* : ἀποκαλυφθεῖ A H ἀποκαλυφθῆι E || 38 ἀγίου Πνεύματος H P *Acta* : Πνεύματος A B C D E || 39 τοιούτους : τοιούτοις E P || 42 ὀκτωκαιδεκάτην A D *Acta* : ὀκτῶ (ὀκτῶ P) καὶ δεκάτην B C P ὀκτῶ και δεκάτην H ὀκτοκαιδεκάτην E.

Κεφ. 29:

2 τεσσαρεσκαιδεκάτῳ A C P *Acta* : τέσσαρες καὶ δεκάτῳ B D E τέσσαρις καὶ δεκάτῳ H || 5 ἀνεληλυθέναι A B C D E H : ἀνεληλυθῆναι P *Acta* || πεπλουτηκέναι B C D H *Acta* : πεπλουτικέναι A E P || 6 πλουτίσαι τε P :

πλουτήσαι τε A C D H *Acta* πλουτήσεται B E || πολλοὺς : πολλοῖς P || 8 ἀπήει A P *Acta* : ἀπείει B D ἀπείη C H ἀπίει E || 10 φρουραίων C E H P *Acta* : φρουρέων A B D || 13 φρουραίας C H P *Acta* : φρουρέας A E φρουραίους B D || 14 ἡνοίγη H P *Acta* : ἡνοίγει A ἡνύγη B C D E || 15 ἐλύθη P *Acta* : διελύθη A B C D E H || συνεξήει A P *Acta* : συνεξείη B C D H συνεξίει E || 23 Βιθυνίας H P *Acta* : θυνίας A B C D E || 24 Εὐσταθίου καλουμένου : Εὐσταθίῳ καλουμένῳ P || Τζούλλου B C D P *Acta* : Τζούλου A H Τζουλοῦ E || 25 ἐγκλείστω A C *Acta* : ἐγκλειστῶ H ἐγκλείστρω P ἐκλείστρω E ἐγκλειτῶ B D || 26 ἀκηκοότες H P *Acta* : ἀκηκοότος A ἀκηκοῶτες (ἀκηκοώτες C) B C D E.

Κεφ. 30:

1 πρὸς τὸ τοῦ (τὸ supra lineam add. A et altera manu supra lineam add. E) A C D E H P : πρὸς τοῦ B *Acta* || 2 Ἐλαιοβώμων C H P *Acta* : Ἐλαιοβομῶν A Ἐλεοβόμων E Ἐλαιοκώμων B D || 8 ἀσχάλλοντος P *Acta* (cf. §47.23) : ἀσχολοῦντος A ἀσχάλοντος B C D E H || 9 Ὁ καιρὸς E H P *Acta* : καιρὸς A B C D || 14 ἀγίου Πνεύματος H P *Acta* : Πνεύματος A B C D E || 18 Ἰγγεῖρ A H P *Acta* : Ἰγγεῖρ B C D E || 20 παρόντες P *Acta* : συμπαρόντες A B C D E H.

Κεφ. 31:

1 τούτου A B C D E H : om. P || 3 τοῦ αὐτοῦ post κατεληλυθότος add. A B C D E || ἐκείνου (ἐκείνου P) A P *Acta* : ἐκεῖνο (εκκεινο H) B C D E H || τίμιον καὶ H P *Acta* : om. A B C D E || 5 βορρᾶν correxi: βορρᾶν A B C D H P *Acta* (βορᾶν altero q supra lineam add. B) βορᾶν E || 9 αὐτοῦ ἔλευσιν E H P *Acta* : ἔλευσιν αὐτοῦ A B C D || 13 ab τῷ πατρὶ incipit M || 17 συστρεψάμενος : συντριψάμενος P συντρεψάμενος *Acta* || 22 εἰρηκῶς : ἡρηκῶς P || κύρι B D : κύρι cett. *Acta* || ζητεῖ σε A M : ζητή σε E H ζητῆσαι B C D ζητήσεται σε P *Acta*.

Κεφ. 32:

3 πάνυ H P *Acta* : om. A B C D M πάνοι E || 4 διατρῖψαι H : διατρίψαι cett. *Acta* || 6 αὐτὸ H P *Acta* : αὐτῶ A B C D E M || 11 βοήθει μοι μέγα P *Acta* : om. A μέγα

Η βοήθει (βοήθη B E) μέγα B C D E M || 21 ὠρᾶτο P : ὠρᾶτο (et ε fortasse addito et cancellato ante ω) Η ὄρᾶτο A B D E M ὄράτω C ἔωρᾶτο *Acta* || 23 λυμαινομένη A P *Acta* : λουμαινομένη B C D H M λουμενομένη E || 24 τῶν post ἡγουμένου P *Acta* : om. A B C D E H M || 29 ἔνδεκα M : ἔνδεκα (ένδεκα C H) cett. *Acta* || 30 εἶθ' οὕτως scripsi : εἶθ' οὕτως (εἶθ οὕτως H) A B D H M *Acta* εἶθ οὕτως C εἰθούτως E P || 31 τίμιον H P *Acta* : om. A B C D E M.

Κεφ. 33:

1 προαστίων B C D : προαστείων A H M P *Acta* προαστείου E || 2 γυναικείου σεμνείου H M : γυναικίου σεμνείου A γυναικίου σεμνίου B C D γυναικείου σεμνίου E P *Acta* || 3 Δοσιθέω καὶ Εὐστρατίω *Acta* : Δοσιθέου καὶ Εὐστρατίου codd. || 5 κύρι B D : κύρι cett. *Acta* || 7 Τοῦ δὲ (Του δε A) codd. : Τοῦδε *Acta* || 11 καταλάβοι H M P *Acta* : καταλάβη A B C D E || 19 Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων H P : Ὑπὸ φθορέων δὲ A B C D E M Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων *Acta* || 20 τόν τινος *Acta* : τὸν τινὸς A B C D H M P τὸν τίνος E || 21 ἀναχαιτίζει A H *Acta* : ἀναχετίζει B C D E M P || 22 ἐπὶ A B C D E H M : om. P || προαστίων correxi : προαστείων codd. *Acta* || 25 σεβασμίου H P *Acta* : om. A B C D E M || 26 Κλουβίου A B C D E H M *Acta* : Κουβουκλίου P || 29 πομνιαρχίας (cf. § 32.30 & 33.39) A B C D E H M *Acta* : πομναρχίας P || 30 δηχθεῖσα A P *Acta* : δειχθεῖσα B C H M δειχθεῖσα ει in textu corr. D δαχθήσα E || 33 ὄσιος H P *Acta*: om. A B C D E M || φησὶν αὐτῇ hic H P *Acta* : (αὐτῇ om. B D) post λέγεις transp. A B C D E M || 36 ἐκμειλίσσεται P *Acta* : ἐκμίσσεται A C D H M ἐκλίσσεται B || 37-38 λέγει αὐτῇ τοῦ τέλους σου H P *Acta* : τοῦ τέλους σου λέγει αὐτῇ A B C D E M || 38 αἰσθόμενος A B D E H *Acta* : αἰσθώμενος C M αἰθόμενος P || 39 πομνιαρχίας (πομνηαρχίας A) (cf. §32.30 & 33.29) : πομναρχίας P.

Κεφ. 34:

3 αὐτόθεν P *Acta* : αὐτόθι cett. || 7 Μερίλου κόμewος B C D P : Μερίλου κόμewος A Μεριλουκόμewος E H M *Acta* || λέγει μέλλομεν H P *Acta* : μέλλομεν (μέλλωμεν A) λέγει A B C D E M || 11 αὐτοῦ B D H M P *Acta* : αὐτοὺς A αὐτῶν C E || οἱ H M P *Acta* : οὗς A οἷς B C D E || 17 φησὶ (φησὶν H) hic H P *Acta* : φησὶ (φησὶν E M)

post αὐτοὺς transp. A B C D E M || 18 ὁ πατήρ H P *Acta* : om. A B C D E M ||
 κάλεσον H M P *Acta* : φώνησον A B C D E || 23 ποιμανοῦντος A B C D E H M :
 ποιμαίνοντος P *Acta* || 24 πορευσομένου (-νους A -σω- E) A B^{sl} C D E H M *Acta* :
 πορευομένου B^{ac} P || γενήσεται : γένηται B || 26 ταῦτῶ correxi : τ' αὐτῶ A ταυτῶ
 B C D E H M P τ' αὐτῶ C ταύτῶ *Acta* || 27 ἐν τοῖς ῥήμασι H M P *Acta* : ἐπὶ τοῖς
 ῥήμασι (ἐπὶ τοῖς ῥήμασιν E) A B C D E || 37 Εὐστράτιος H M P *Acta* : om. A B C
 D E M || φησὶν hic H P *Acta* : post Θεὸν transp. A B C D E M || 39-40 ἴστατο μηδ'
 ὅλως καθορώμενος ὑπ' αὐτῶν H P *Acta* : ὑπ' αὐτῶν μὴ καθορώμενος ἴστατο A B
 C D M μὴ καθορώμενος ἴστατο E.

Κεφ. 35:

1 τοῖς τῆς E : τοῖς A B C D τῆς H M P *Acta* || 11 αὐτήν M P *Acta* : αὐτῆ A B C D E
 αὐτῆ H || ἀφεῖναι A P *Acta* : ἀφήναι (ἀφήναι E) B C D E H M || 21 πρὸς τὸν
 Κύριον A B C D E H M *Acta* : πρὸς Κύριον P || πολλὰς A B C D E H M : πολλῶν
 P *Acta* || 24 συνανελθὼν (σὺν ἀνελθὼν A συνανελθῶν E) A B C D E (cf. 33.4 &
 39.6) : συνελθὼν (συνελθῶν H) H M P *Acta* || 28 καθ' ἐκάστην M *Acta* :
 καθεκάστην A B C D E H P || 29 καὶ post ὅτι H M P *Acta* : om. A B C D E.

Κεφ. 36:

2 τοῦ P *Acta* : τῆς cett. || 4 λύμης P *Acta* : λοίμης cett. || 5 ὀρειβάτας (ὀρηβάτας
 (ὀρηβάτας C M) B C D M ὀριβάτας E H) A B C D E H M *Acta* : ὀρειβάτους P ||
 11 λύμης A P *Acta* : λοίμης B C D E H M || ἀνήει P *Acta* : ἀνήη A ἀνείη B C D H
 M ἀνίει E || 11-12 τούτῳ ἔτι correxi : τῷ ἔτι (τὸ ἔτι E) codd. *Acta* || 12 πατήρ H P
Acta : om. A B C D M ἅγιος πρὸς αὐτὸν E || 13 φησὶν hic H P *Acta* : post ἐπειδὴ
 transp. A B C D E M || 15 ἀσταταεῖς H M P *Acta* : ἀνασταταεῖς A B C D ἀνασταταῖς
 E || 16 τεσσαρακονθήμερον A : τεσσαρακοντήμερον cett. *Acta*.

Κεφ. 37:

6 κῦρι B D : κύρι A C E H M P *Acta* || 9 Τούτων P *Acta* : Τοῦτο (Τούτο E) cett. ||
 12 ἐγκοπείς : ἐγκοπέεις (ἐγκοπέεις E) A C E || 14 εὐπόρητο H M P : εὐπόρειτο B C

D εὐπορεῖτο A E *Acta* || 17 ἀτελῆ H P *Acta* : ἀτελεῖ A B C D E M || 22 λάλων H P *Acta* : λάλων A B D C E M || 23 ἀποδόμενος H P *Acta* : ἀποδιδόμενος E ἐντειλάμενος A B C D M || 26 ἐξάσιον A P *Acta* : ἐξέσιον B C D E H M.

Κεφ. 38:

3 τοῦ τὸ D H M P : τοῦτο (τουτο A) A B C E *Acta* || 4 ἄρα γε : ἄρα γε E P *Acta* || καὶ post κτίζεται add. E || 7 δυσωπηθέντας *Acta* : δυσωπηθέντος A B C D E M P δυσωπηθέντες H || 8 ἴδητε A E M P *Acta* : ἴδητε H εἶδητε B C D || 13 φασὶν αὐτῶ (sed post πάτερ) A B C D E M : φησὶν αὐτῶ hic H P *Acta* || 14 ἤδη hic H P *Acta* : post Ὁ δὲ transp. A B C D M om. E || 20 διελθόντα A B C D E H M (cf. 38.15: δι' ὑμῶν διήλθε) : ἐλθόντα P *Acta* || ἐθεάσασθε ἂν H P *Acta* : ἂν ἐθεάσασθε (ἂν ἐθεάσασθαι ε supra lineam addito corr. B ἂν ἐθεάσασθαι E) A B C D E M || μοι ὄντι H P *Acta* : ὄντι μοι A B C D E M || 21 ἰδόντες H M P *Acta* : εἰδότες A B C D E || 22 ὁ ταπεινὸς ὡς εὐπειθέσιν H P *Acta* : ὡς εὐπειθέσιν (εὐπηθέσιν E) ὁ ταπεινὸς A B C D E M.

Κεφ. 39:

3 φησὶν H P *Acta* : om. A B C D E M || 4 διηγῆ A B D P *Acta* : διηγῆ C E H M || 6 ἰδὼν A E M P *Acta* : εἰδὼν (ειδῶν H) B C D H || πιστωθῶ : πιστοθῶ E πιστῶ Θεῶ *Acta* || 15 πατὴρ H P *Acta* : om. A B C D E M || λέγει αὐτῇ hic H P *Acta* : ante ὅθεν transp. A B C D E M || πορεύου H P *Acta* : πορεύου πάλιν A B C D E M || 18 λέγει hic H P *Acta* : post θηρίοις transp. A B C D E M || 19 ἤγουν P *Acta* : ἤτ' οὖν A ἤτουν E εἴτουν (εἴτουν H) B H M εἴτ' οὖν C εἴτοῦν D || 27 αὐτοψὲς M P *Acta* : αὐτοψὲς A C D H αὐτοψὲς E αὐτοψ B.

Κεφ. 40:

5 λέγει hic H P *Acta* : post τοῦ μεστοῦ transp. A B C D E M || 7 ποιήσον A H P *Acta* : ποιῆσαι B C D M ποιήσαι E || 9 τριθέντος A P *Acta* : τριθέντος B C D H M τρισθέντος E.

Κεφ. 41:

2 πλείστην H M P *Acta* : πλείστου A B C D E || 9 ὀψόμεθα A H M *Acta* : Ὀψόμεθα B C D E P || ἀθύμει A D M *Acta* : ἀθύμη E H P εὐθύμει (εὐθυμει *accentum cancellavit et supra alterum u posuit*) B || 10 μοναχὸς H P *Acta* : om. A B C D E M || τοῦ ὄρους H P *Acta* : om. A B C D E M || 14 Μηδέπω P *Acta* : Μήπω *cett.* || 18 ἀπήει A M P *Acta* : ἀπεΐη B C D H ἀπίει E || 20 ἄφωνος διαμείνας (διακεείμενος H) καὶ ἄσιτος H M P *Acta* : ἄσιτος διαμείνας καὶ ἄφωνος A B C D E || 21 θρηνωδούντων *scripsi* : θρηνωδούντων H P *Acta* θρηνοδούντων A B C D E M || Ὅτε δὲ (δὲ ἔ non liquet E) E H P *Acta* : Ὅτε A B C D Ὅτε οὖν M || 21-22 συνεκλείπουσαν (συνεκλείπουσαν H) αἰσθόμενος (αἰσθόμενος P) εἶδεν (ἶδεν H) H P *Acta* : ἐκλείπουσαν συναισθόμενος εἶδεν (ἶδεν A C) A B C D M ἐκλείπουσαν ἐόρα E || 25-26 δοξάζων — αὐτοῦ H P *Acta* : om. A B C D M.

Κεφ. 42:

1 κακίστου καὶ δεινοῦ H P *Acta* : om. A B C D E M || 2 διὰ γραφῶν H M P *Acta* : δι' ἀναγραφῶν (δι' ἀναγραφαίων E) A B C D E || 10 λέγει αὐτῷ hic H P *Acta* : post εἶπόν σοι *transp.* A B C D E M || σοὶ εἶπον H P *Acta* : εἶπόν σοι (εἶπον σοι E) A B C D E M || 13 εἰ A C : ἦ H M P *Acta* εἰς B D || 21 μητᾶτα *scripsi* : μητάτα (μητατα P) *codd. Acta* || ἀποθνήσκει *scripsi* : ἀποθνήσκει (ἀποθοθνήσκει *tho punctis deletis corr.* B) *codd. Acta.*

Κεφ. 43:

5 ψυχῆς E P *Acta* : ψυχῆς τε A B C D H M || σε E H M P *Acta* : σε λέγει (σε λέγειν B) A B C D || 11 μετ' εἰρήνης H P *Acta* : om. A B C D M αὐτοὺς E || 13 Βιθυνίαν H M P *Acta* : Βυθινίαν A Βυθυνίαν B C D E || Ἡράκλην H P *Acta* : Ἡρακλῆν (Ἡρακλην B) A B C D Ἡράκλει E ; an Ἡράκλειον? || 18-19 καὶ τὰ τίμια — κατασπάσασθαι E H P *Acta* : om. A B C D M || 19 ἀλλὰ ἀδυνατῶ A E H P *Acta* : ἀλλ' ἀδυνατῶ C D M ἀλλ' ἀδυνάτω B || 22 συνανακομίσαι (συνανακομίσαι H) H M P *Acta* : συνανακομῆσαι (συν ἀνακομῆσαι E) A B C D E || 23 κτήνος A B C D E *Acta* : κτήνους H M P || 30 εἰσῆει P *Acta* : εἰσείη B C D E εἰσίη H M || 32 ὅτι H

P Acta : δι' ὅτι (δι' ὅτι E) A B C D E M || μου hic *H P Acta* : post θέας transp. A B C D E M || 33 ὡς : ὅς P || 37 ἕξ *H P Acta* : om. A B C D E M.

Κεφ. 44:

2 μονῆς A B C D E M P : τῆς μονῆς *H Acta* || 4 Βαλέου C D (cf. § 51.5) : Βαλαίου A E Βασιλέου H M P βασιλείου *Acta* || 6 Νητριώτου *Acta* : Νητριώτου (Νητριώτου A Νητριότου B) codd. || 9 ὄς A E : ὄ cett. *Acta* || 12 ἀγίου *H P Acta* : om. A B C D E M || 13 τερπνότατον H M P *Acta* : τερπνὸν A τερπνώτατον B C D.

Κεφ. 45:

4 κουράτωρα A M P *Acta* : κουράτοραν B C D κουράτορα E H || 5 ἐρωτήσοντας A H P *Acta* : ἐρωτήσαντας (ἐρωτήσαν τὰς E) B E M ἐρωτίσωντας C D || 14 πλήρη A B C D M : πλήρης *H P Acta* om. E || 15 εἰκόνα καὶ *H P Acta* : om. A B C D E M || 18 ἐξουσίας σου A B C D H M : ἐξουσίας *P Acta* || 20 οἱ A B C D H M : εἰ *P Acta* || Ἰησοῦ Χριστοῦ *H P Acta* : Χριστοῦ Ἰησοῦ A B C D E M || 21 εἰκόνα ὡς ἔφην *P Acta* : ὡς ἔφην εἰκόνα cett. || 22 αὐτὸν H M P *Acta* : αὐτὸν ἀληθῆ A B C D E || γεγενῆσθαι A E *P Acta* : γεγενεῖσθαι B C D H M || 23-24 καὶ ἀτελεύτητον *H P Acta* : om. A B C D E M || 26 κατήεσαν scripsi : κατήεσαν A P κατίεσαν B C D E H M || 28 ἐνέμενεν E H P : ἔμεινεν A M ἔμενεν (vel ἔμεινεν C) B C D ἔμενεν ἐν *Acta*.

Κεφ. 46:

3 στιβαρότητα H M P *Acta* : στιβαρώτητα A B C D στηβαρότητα E || 4 ὁ πατήρ H M P *Acta* : om. A B C D E || 5 κεφαλῆ καὶ οὐρᾶ scripsi : κεφαλῆ (κεφαλή H) καὶ οὐρᾶ A E H M P κεφαλή καὶ οὐρὰ B C D || 9 ἄρα A B C D P : ἄρα (άρα H) E H M *Acta* || ἀξίως A C D M P : ἄξιος B E H *Acta* || 10 λύμης A P *Acta* : λοίμης B C D E H M || 11 διεξάξαι καὶ διῖθῦναι : διεξάγοντος καὶ διηθύνοντος E || διῖθῦναι B : διῖθῦναι A C D H P *Acta* διηθύναι M || 12 ἀφορισμένος A M *Acta* : ἀφορισμένος B C D E H P || μέγαν *H P Acta* : om. A B C D E M || 18

κατακλεισθεῖς H M P *Acta* : κατακλισηθεῖς A κατακλισηθεῖς B C D κατάκλειστος E || 21 ἐννέα : ἐνέα P || 23 ἐνιαυτῶ πρώτῳ (ἐνι αὐτῶ E πρώτῳ C H) codd. : ἐνιαυτὸν ἓνα *Acta*.

Κεφ. 47:

3 σὺν πᾶσιν A B D *Acta* : συμπᾶσιν (συμπασιν H) C E H M P || προκαθαιρεθεῖς H M P *Acta* : προσκαθαιρεθεῖς A B C D E || 3-4 ἐχθρὸς ὑπάρχων H P *Acta* : ὑπάρχων ἐχθρὸς A B C D E M || 11 ἰδιορρυθμία scripsi : ἰδιορρυθμία codd. *Acta* || 13 ἀνεχαίτιζον A P *Acta* : ἀνεχέτιζον B C D E H M || 16 ἡμῶν πατὴρ Ἰωαννίκιος H P *Acta* : om. A B C D E M || ἔχον H P *Acta* : ἔχων A B C D E M || 22 οἰκοδεσπότην H P *Acta* : οἴκου δεσπότην A B C D E M || 23 ἄσχαλλε H M P *Acta* : ἄσχαλε A B C D E || ἀλλὰ P *Acta* : ἀλλὰ καὶ cett. || 25 ἐκωμωδεῖτο scripsi : ἐκωμωδεῖτο A P ἐκομωδεῖτο B C D E H M || 27 οἰκιακοὶ H P *Acta* : οἰκιακοὶ A οἰκιακοὶ δὲ (δὲ ἐ non liquet M) E M οἰκιακοὶ δὲ B C D || 33 θεόσοφε A B C D E M P : ὦ θεόσοφε H *Acta* || 35 λυμεὼν A P : λουμεὼν (λουμεῶν C) B C D λουμαιῶν (λουμαιῶν E H) E H M λυμαιῶν *Acta* || μέσω scripsi : μέσω B C D H M P *Acta* μέσον A E || 36 συνεδρίας A E P *Acta* : συνεδρείας B C D H M || 46 ἐπιδιδόντων H M P *Acta* : ἐπιδόντων (ἐπ' ιδόντως B) A B C D E || 47 αἰρέσει P *Acta* : αἰρέσει ἔτι cett. || 50 ἦ οἶ P *Acta* : οἶ A B D E ἦ C H M || 52 τοῦ post σώματος H M P *Acta* : om. A B C D E || 53 ψευδὲς P *Acta* : ψευδὲς τε cett. || 54 ἐχθροδῶς A P *Acta* : ἐχθροδῶς H ἐχροδῶς M ἐχθρῶς B C D ἐκθικῶς E || 74 εἰ ὁ H M P *Acta* : ὡς A ὁ B C D E || 77 καταρρυπώσαντες scripsi : καταρρυπώσαντες (κατὰ ρυπώσαντες B) codd. *Acta* || ἦ οἶ P *Acta* : οἶ A ἦ B C D E H M || τοιούτων P *Acta* : τῶν τοιούτων cett. || 82 διασπαράσσοντας H : διασπαράσσοντας cett. || 84 τίμιον καὶ ἄχραντον H P *Acta* : om. A B C D E M || 88 ἐσχηματισμένῳ (ἐσχηματιζομένῳ ζο cancellavit B) A B C D E : ἐνσχηματισμένῳ H M P *Acta* || 89 εὐχῆ A B C D E H M : εὐχὴν P *Acta* || 92 ἐθέλουσι (ἐθέλουσιν B C) B C D H P *Acta* : θέλουσιν A E || 93 ἀρχιεράρχα A B C D E M H (cf. § 47.17) : ἀρχιεραρχῶν P *Acta*.

Κεφ. 48:

1 τίμιον καὶ θεόπνευστον H P *Acta* : om. A B C D E M || 3 καθαιρεῖ A E :
καθαίρει B C D M H P *Acta* || 4 οἰακίζων (οἱ ἀκίζων A) A P *Acta* : ὑακίζων B C D
H M || 5 σεβασμίου H P *Acta* : om. A B C D E M || 11 ὄντα με H P *Acta* : μὲ (μὲν B)
ὄντα A B C D E M || θρυλοῦσι M P : θρυλλοῦσι (θρυλλοῦσιν A B C D E H) A B C
D E H *Acta* || 12 ἐπήκοον (ἐπίκοον B C E) A B C D E H M : ὑπήκοον P *Acta* || 13
ab Θεὸς incipit Q || 19 ἐπεισαγάγη H M P Q *Acta* : ἐπεισαγάγει (ἐπεισαγάγη sed ei
supra lineam add. B ἐπισαγάγει E) A B C D E || 23 τούτων A E H P Q *Acta* :
τοῦτον (τούτον C) B C D M || 32 ἀρρεύστως Q *Acta* : ἀρεύστως cett. || 35 ἐκ
Πατρὸς P *Acta* : ἐκ τοῦ Πατρὸς cett. || 37 ὑπὲρ ἡμᾶς : ἢ περὶ ἡμᾶς P || 40 λέγων
αὐτοῦ P *Acta* : αὐτοῦ λέγων (αὐτοῦ λέγ B αὐτοῦ λέγω E) cett. || 41
Ἀπολλινάριον correxi : Ἀπολινάριον codd. *Acta* || 44 διαπλασθέντι B C D H M P
: προδιαπλασθέντι A E Q *Acta* || 45 Νεστόριον A Q : Νεστώριον cett. *Acta* || 46
εἰσπηδήσας A H M P Q *Acta* : εἰσπιδήσας B C D E || 48 γεγέννηται A Q *Acta* :
γεγένηται B C D E H M P || ἀθρόον A H M P Q *Acta* : ἀθρῶον B C D ἄφθωρον E
|| 50 ἐμψυχωμένης A H M *Acta* : ἐμψυχομένης E P ἐψυχωμένης Q ἐψυχομένης B
C D || 54 καθ' ὃ (καθ' ὃ C) C H M : καθὸ A B D P Q καθὰ E || ἐνυπόστατος :
ἐνυποστάτως Q || ἀρρεύστως Q *Acta* : ἀρεύστως A B C D E H M P || 55
γεγεννηκότος A H M P *Acta* : γεγενηκότος (γεγενηκότως o supra τως add. B) B D
γεγενηκότως C γεγεννηκότως E || 56 εἴτ' οὖν (εἴτ' οὖν H) A H M P Q εἴτ' οὖν
Acta εἴτουں (εἴτουν B) B C D ἤτ' οὖν E || 57 ὠράθη A H M P Q *Acta* : ὄράθη
(ὄραθη B ὄράθη E) B C D E || 60 κηρύττω P (cf. infra l.72) : ἀνακηρύττω cett.
Acta || 61 ab ἀγγέλων τε desinit A || 65 παραδόσεως B M P Q *Acta* : παραδώσεως
C D E H || 70 τρίπηχυν E M P Q *Acta* : τρίπηχυ B C D H || 72 βασιλικῶς :
βαβασικῶς [sic] P || ἐνιδρυθέντα P *Acta* : ἐνιδρυνθέντα cett. || 73 Ὅσσαίους P
Acta : Ὄσσαίους cett. || βδελυροὺς (βδελλυροὺς E Q) B C D E H M Q :
βδελυρίτους P *Acta* || 75 ἐνενήκοντα H M P Q *Acta* : ἐνενίκοντα (ἐννενίκοντα B
D) B C D E || 77 ὄφιοειδῆ (ὄφιοηδῆ M) H M P Q *Acta* : ὄφεις ἤδη B ὄφεις ἤδη C D
ὄφεις εἶδει E || 78 ἑαυτὸν E H P Q *Acta* : ἑαυτῶν B C D M || 79 τῷ Χριστῷ B C D
E M P Q : τὸν Χριστὸν H *Acta* || 81 ὁμολογεῖ : ὁμολογεῖν Q *Acta* || τοποτηρεῖν B
C D E M : τοποτηρητὴν (τοποτηριτὴν P) H P Q *Acta* || 84 ἐν τῷ E H P Q *Acta* : εἰς
τὸ B C D M || 93 προετοιμάζοντας (προετοιμάζοντες in textu corr. Q) Q *Acta* :
προετοιμάζοντες B C D E H M P || 96 λέγωσιν M P Q *Acta* : λέγουσιν B C D E H ||

98 θεόδημος : ἀμὴν Q (hic desinit Q) || 99 ἀκηκοότες H M P *Acta* : ἀκηκοῶτες (ο supra lineam add. B ἀκηκοώτες E) B C D E || 102 λογισμῶν C P *Acta* : λογισμὸν B D E H M || λοιπὸν H P *Acta* : om. B C D E M.

Κεφ. 49:

2 Λισῶ E H (cf. §14.2: Λισῶ codd. praeter B & 21.5: Λισὸν A : Λίσσον cett.) : Λίσω *Acta* Λησῶ B C D M P || 4 θεοχαριτώτων H M P *Acta* : θεοχαριτότων B C D E || 7 ὠλοφύροντο H M P *Acta* : ὀλοφύροντο (ὀλοφύροντο C) B C D E || 10 ἀκούουσι H M P *Acta* : ἀκούουσιν B C D E || 15 Ὡσεὶ H M P *Acta* : Ὡς εἰ B C D E || 16 δὲ P *Acta* : τε B C D E H M || 22 μελετώμενα θριαμβευόμενα H M P *Acta* : μελετώμενα θριαμβευόμενα B C D μελετώμενα καὶ θριαμβευόμενα E.

Κεφ. 50:

1 καιρῶ H M *Acta* : καιροῦ B C D E P || 2 συγκροτηθέντος H M P *Acta* : συγκρωτιθέντος B C D συγκροτιθέντος E || ὀλίγοι P *Acta* : ὀλιγοστοὶ (ὀλιγοστοῦστοὶ στοῦ punctis del. B ὀλιγωστοὶ H) B C D E H M || 7 δοῦναι H M P *Acta* : δοθῆναι (δοθήναι E) B C D E || Σαρακηνὸν C M P *Acta* : Σαρακινὸν B D E H || ἀνταιχιμάλωτον (ἀντεχιμάλωτον E ἀντ' αἰχιμάλωτον P *Acta*) : αἰχιμάλωτον H || 8 ἀπολυτρῶσονται H P *Acta* : ἀπολυτρῶσονται B C D E λυτρῶσονται M || 9 συγκαθίσαντος : συγκαθίσαντες ο supra lineam addito corr. B συγκαθίσαντος H συγκαθήσαντος P || 10 ψυχοφελέσι H P *Acta* : ψυχοφελέσι (-σιν E) B C D E M || μᾶλλον H M P *Acta* : μᾶλλον καὶ ὀμιλίαις B C D E || 13 ἅγιον H M P *Acta* : ὄσιον (ὄσιον E) B C D E || 17 ἐπ' ἄνθρωπον B H P *Acta* : ἐπὶ ἄνθρωπον C D E M || 22 ἐπιλαβόμενος P *Acta* : ἐπιλαβοῦ B C D E H M || 23 ἀκολουθεῖτε P *Acta* : καὶ ἀκολουθεῖτε (ἀκολουθεῖται C) B C D E H M || 24 ἐρωτήσειεν P *Acta* : ἐρωτήσοιεν B C D E H M || ὄφθεις H M P *Acta* : ὠφθεις (ὠφθείε B) B C D ὀφθῆς E || 26 εἰρηκός H P *Acta* : εἰρηκότης (ο supra ω addito corr. B) B C D M εἰρικῶς E || 28 ἀνεζωπύρησεν H M P *Acta* : ἀνεζωπύρισεν B C D ἀνεζοπύρησεν E || 28-29 καὶ ποδῶν αὐτῶν C E H P *Acta* : καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν M αὐτῶν καὶ ποδῶν B D || 31 ἐκποδῶν correxi : ἐκ ποδῶν A C D H M P ἐκ ποδὸςδῶν δὸς punctis deletis corr. B ἐκ τῶν ποδῶν E || 33 Σαρακηνῶν E H P *Acta* : Σαρακινῶν B C D

Σαρρακηνῶν M || 34 ποιμαίνοντας H M P *Acta* : ποιμένοντας B C D E ||
 συνεπισυρομένους C H M P *Acta* : συνεπισυρωμένους E συνεπιφερομένους B D
 || 37 παραθαρσύνει H P *Acta* : παραθαρρύνει B C D E M || 41 παραδοξοποιὸν P
Acta : παραδοξοποιῶ B C D E H M.

Κεφ. 51:

1 ἐνενηκοστῶ H M P *Acta* : ἐννενικοστῶ B D ἐνενικοστῶ C E || 3 ἐχρησιμοδοτήθη
 M P *Acta* : ἐχρησιμοδοτίθη B C D ἐχρισμοδοτιθή E ἐχρισμοδοτήθη H || 5 Βαλέου
 B C D E (cf. §44.4) : Βαλεοῦ H M P *Acta* || 6 ἐξηλοτύπει P *Acta* : ἐξηλοτύπη B C D
 E ἐξηλοτύποι H M || 7 σκόπτων H M P *Acta* : σκόπτων B C D E || 9 πικρὰν P
Acta (cf. §51.6) : πονηρὰν B C D E H M || ὠδῖνα H M P *Acta* : ὠδῆνα (ι supra
 lineam addito corr. B) B C D ὀδῖνα E || 10 συνεργίαν E M P *Acta* (cf. §2.45 & 7.9)
 : συνέργειαν B C D H || 11 συμβουλίαν P *Acta* : συμβούλιον (συμβούλειον E) B C
 D E H M || 12 ἐνέπρησαν H M P *Acta* : ἐνέπρισαν B C D E || 13 ἐλθὸν D P *Acta* :
 ἐλθὼν (ἐλθῶν E) B C E H M || κατακαύση H P *Acta* : κατακαύσει B C D E M ||
 ἀφανίση H M P *Acta* : ἀφανίσει B C D E || φιλανθρώπου H P *Acta* : om. B C D E
 M || 15 θύραν B C D E H M (cf. §51.11) : κέλλαν P *Acta* || 16 ἔξισιν H M P *Acta* :
 ἔξισιν B C D ἔξισιν E || 17 αὐτὸν C E P *Acta* : αὐτῶν D H M || 19 ὑπάρχων B C D
 E M P : ὑπάρχον H *Acta* || 20 ὠμίλει H M P *Acta* : ὀμίλει B C D E || γὰρ P *Acta* :
 om. B C D E H M || 21 ἔφη αὐτοῖς H P *Acta* : ἐπειπὼν (ἐπ' εἰπὼν B M ἐπ' εἰπῶν C
 ἐπιπῶν E) B C D E M || 21-22 Ἀδελφοί μου καὶ πατέρες, ἀληθῶς H P *Acta* :
 Ἀληθῶς, ἀδελφοί μου B C D Ἀληθῶς, ἀδελφοὶ E Ἀδελφοί μου M || 22
 ταλαίπωρος H M P *Acta* : ταλαίπορος B C D E || 23 Ναὶ H P *Acta* : om. B C D E ||
 24 ἀδιόρθωτος H M P *Acta* : ἀδιώρθωτος B C D E || 26 συνήργησεν :
 συνήργησαισεν σαι punctis deletis corr. B || 28 ἀκακίας H M P *Acta* : ἀκακίαν B C
 D E || 31 τούτῳ P *Acta* : τοῦτο (τούτο E) B C D E H M || εἴξαντας P *Acta* : ἤξαντας
 (ἤξαντας D) B C D E H M || 33 ἐπέμεεν H P *Acta* : ἐπέμειεν B C D E M.

Κεφ. 52:

7-8 λέγουσι (λέγουσιν C D E) τῷ Θεοφίλῳ hic H P *Acta* : post ἄξιου transp. B C D E M || 9 ἔφη hic H P *Acta* : post ἐμοὶ transp. B C D E M || 9-10 ἀδελφοί, πρὸ μικροῦ H P *Acta* : πρὸ μικροῦ, ἀδελφοί B C D E M.

Κεφ. 53:

5 δεκάτη : δεκάτι M P || ἰνδικτιῶνι H M P *Acta* : ἰνδικτιόνι (ἰνδικτίονι B) B C D ἰνδικτιόνη E || 8 ὁ ὅσιος H P *Acta* : om. B C D E M || Ὡ H M P *Acta* : Οὐ B Ὡν (Ὡν E) C D E || 9 πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος H P *Acta* : om. B C D E M || 10 ἔφησε (ἔφησεν H) τῷ πατριάρχῃ H P *Acta* : ἔφησεν B C D E M || δεσπότη P *Acta* : δέσποτα B C D E H M || 15 δυστήνου P *Acta* : δυστίνου B C D E H M || 16 ἐνιξάμενος P *Acta* : ἀνανιξάμενος B C D ἐνηξάμενος E H M || 18 χριστοῦ B C D E H M *Acta* : χρηστοῦ P || ἐξηκόνησαν C H M : ἐξηκόνισαν B D P *Acta* ἐξικόνησαν E || διαλοιδορίαν H M P *Acta* : διαλοιδωρίαν (διὰ λοιδωρίαν B D) B C D διαλυδορίαν E || 23 ὁ θεοσύλλεκτος δῆμος H P *Acta* : ὁ δῆμος ὁ θεοσύλλεκτος B C D E M || 23-24 τὸ πανίερρον σύστημα H P *Acta* : τὸ σύστημα τὸ πανίερρον B C D E M || 24 καύχημα καὶ καλλώπισμα (καλλόπισμα H) H P *Acta* : om. B C D E M || 29 θεμέλιος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως P *Acta* : θεμέλιος (θεμελίως o supra ω addito et accentu supra ε recte posito corr. B) ὀρθοδόξου πίστεως B C D E H M || 30 μεθοδίας (μεδοθοδίας do punctis deletis corr. B) : μεθοδείας P || 31 εἰκονομάχον : οἰκονομάχον B εἰκονομάχων E || 32 τὰ νῦν om. E || 33 λοιδοροῦσι H M P *Acta* : λοιδωροῦσι (λοιδωροῦσιν B C) B C D λυδοροῦσιν E || τὸ τοῦ Χριστοῦ H M P *Acta* : τοῦ Χριστοῦ B C D E || 37 ἡ *Acta* : ἡ (ἡ M) B C D E H M P || 38 ἀγνοία P *Acta* : ἀνοία (ἀνοίαν B) B C D E H M || δυσωνύμων H M P *Acta* : δυσσονύμων B C D δυσονύμων E || 41 χωρίζεσθε (χωρίζεσθαι ε supra lineam addito corr. D) B C D P *Acta* : χωρίζεσθαι E H M || 43-44 σχίζει — αὐτὸν H P *Acta* : om. B C D M || 47 Οἱ κατὰ σοῦ H M P *Acta* : Οὐ κατὰ σοῦ οἱ κατὰ σοῦ B C D E || λαλεῖν B C D E H M : λαβεῖν P *Acta* || Θεοῦ H M P *Acta* : Θεοῦ δὲ B C D E || 49 σκόμματα H M P *Acta* : σκόμματα B C D E || 52 τεσσαρεσκαιδεκάτη *Acta* : τέσσαρες καὶ δεκάτη B D P τεσσαρισκαιδεκάτη C H M ιδ' E || Ταῦτα τοίνυν καὶ H P *Acta* : om. C D E M || 55 ἐν τῷ οἰκείῳ καὶ εὐλαβεῖ σεμνείῳ H P *Acta* : om. B C D E M.

Κεφ. 54:

1 τίμιος οὗτος καὶ θειότατος πατὴρ ἡμῶν H P *Acta* : θειότατος οὗτος B C D M
 θείος οὗτος E || 7 Τότε H P *Acta* : Ὅτε (Ὅτε E) B C D E M || 8 αὐτοῦ τε P *Acta* :
 αὐτοῦ καὶ E αὐτοῦσε B C D H M || 10 εἰσῆει P *Acta* : εἰς εἷη B D εἰσῆει C εἰσείει
 E εἰσίη H M || 10 εἰς τὴν ἐκκλησίαν E H P *Acta* : om. B C D M || 18 Ἰδωσαν P
Acta : Ἰδωσαν (Ἰσωσαν B D) B C D E H M || ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ E H P *Acta* : αὐτῇ
 τῇ ἡμέρᾳ B C D M || 20-21 καὶ ἐπαιρόμενον H P *Acta* : om. B C D E M || 21
 καθάπερ — ὕψος H M P *Acta* : om. B C D E || 24 ὄν B P *Acta* : ὄνπερ (ὄνπερ E) C
 D E H M || 25 καὶ πάση ἀρετῇ H P *Acta* : om. B C D E M.

3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Τίτλος:

1 Ἐπίγραμμα ἦτοι H P *Acta* : om. A B C D || καὶ πολιτεία P : καὶ πολιτεία καὶ θαύματα H *Acta* om. A B C D || 2 καὶ θαυματουργοῦ H P *Acta* : om. A B C D.

Κεφ. 1:

1 ψυχοφελῆ H P *Acta* : ψυχοφελῆ A B C D || 2 εἰδότας H P *Acta* : ἰδιώτας (-ῶ- A) A B C D || ἄξιόν ἐστιν hic H P *Acta* : post ζηλοῦν transp. A B C D || ἐνσημαίνειν : ἐνσημᾶναι A || 3 ἀγνοοῦσιν (ἀγνοοῦσι H) : ἀγνοοῦσιν B || σῆτον H P *Acta* : τὸν σῆτον A B C D || καὶ πηγὴν P : ἡ πηγὴν cett. *Acta* || 3-4 ἡ θησαυρὸν κατορυπτόντων om. A || 4 ὑποδείξωσιν H P *Acta* : ἀποδείξωσιν A B C D || 5 ἑαυτοῖς A *Acta* : ἑαυτοὺς B C D H P || ὠφελείας : ὀφελείας B || 6 προξενήσωσιν H : προξενήσουσιν A B C D προξενίσωσιν P *Acta* || σίτου καὶ πηγῆς H P *Acta* : πηγῆς καὶ σίτου A B C D || 7 φειδωλία : φειδολία B C D || μεταληπτῶν : μεταλειπτῶν C || 8 δείκνυσι : δείκνυσιν B || κολάσεως : κωλάσεως B || 9 καὶ H P *Acta* : om. A B C D || 11 ἔγωγε : ἐγώγε P *Acta* || καὶ H P *Acta* : om. A B C D || 12 ἀγάπης supra lineam add. D || ἄλογος : λόγος H || 13 εἶξαι P *Acta* : εἶξαι vel ἦξαι A ἦξαι (ἦξαι H) B C D H || μειζόνων : μειζῶνων A || 14 ἀγωνισμάτων : ἀγιασμάτων B || πατρὸς καὶ H P *Acta* : om. A B C D || ab §1.14 ἀγωνισμάτων usque ad §2.44 [Σα]τὰν deest in P avulso folio || 15 ἀνάροησιν : ἀννάροησιν altero v punctis deleto corr. B.

Κεφ. 2:

1 Βιθυνῶν H *Acta* : Βυθινῶν A Βυθυνῶν B C D || 2 τῶ : τὸ C || βορείω : βορίω B D || μέρει : μέρη A μέρ B || 3 Μυριτζίκιος A B C D H : Μυριτζικὸς *Acta* || μήτηρ : μητρὶ in margine corr. B μητῆρ *Acta* || Ἀναστασώ *Acta* : Ἀναστασῶ A B C D H || 4 ἀπεικότης : ἀπεικῶς H || ἔμελλον γὰρ ἀληθῶς A B C D : ἔμελλον γὰρ H *Acta* || ὄσμῃ : ὠσμῃ C || 5 συζῶντες : ζῶντες A || 7 ὄσμῃ : ὠσμῃ C || 9 τοῦτον hic H *Acta* : τοῦτον (τουτονὶ B C D) post περιφανῆ transp. A B C D || μέγα λαμπτήρα A B :

μεγαλαμπτήρα H *Acta* μέγαν λαμπτήρα C D || 10 τεσσαρεσκαιδεκάτω :
 τεσσαρισκαιδεκάτω A || 11 Ἰσαύρου : Ἡσαύρου A || Λέοντος om. A ||
 Νεστοριανοῦ : Νεστωριανοῦ H || 12 αὐτὸν : αὐτῶν H || 13 λόγοις καὶ γράμμασιν
 : ἐπιγράμμασιν H || γράμμασιν : γράμμασι A || 14 αὐτοῦ hic H *Acta* : om. A post
 γράμμασιν transp. B C D || αὐτοῦ τὴν it. B || ὅτι οὖν *Acta* : ὅτι οὖν A B C D H || 15
 αὐτὸς : αὐτὸς *Acta* || ἐγγεγραμμένος : ἐγγεγραμμένης η punctis deleto corr. B || 16
 τῷ : τὸ A || ἦθους : εἶθους B || εἶχε : εἶχεν (v punctis del. B) A B || τῇ ἡλικίᾳ : τὴν
 ἡλικίαν A || 17 ἀρχὴν : ἀρετῶν [sic] H || 18 εἰδόσι : ἰδόσι B D || προσδεῖξομεν :
 προσδεῖξομεν A || ἑπταετία : ἑπταετίαν B D || 19 τοῦ βόσκειν: τὸ βόσκειν A ||
 βόσκειν : βόσκειν v punctis deleto B || χοίρους : χείρους εἰ in margine addito corr.
 B || 21 ἐκείνους : ἐκείνος B || σημειούμενος : σημειούμενος η supra σει addito corr.
 B || καταλιμπάνων A H *Acta* : καταλειμπάνων B C D || 22 ὑπεχώρει : ὑπεχώρη B ||
 ἐβούλετο A H *Acta* : ἐβουλεύετο B C D || διέμενος : διέμενος *Acta* || 23 αὐτοὶ :
 αὐτῶ H || νεμόμενοι A H *Acta* : νεμώμενοι B C D || ἀβλαβεῖς altero β supra lineam
 addito B || 24 αἰμοβόρων A H *Acta* : αἰμοβορῶν B C D || 25 εἰσήλασεν :
 εἰσήλαυνεν A εἰσήλασεν tertio σ supra alterum σ add. B || α post εἰσήλασεν
 punctis deleto add. B || ἐνεργεῖτο *Acta* : ἐνεργεῖτω (ενεργεῖτω H) A H ἐνηργεῖτο B
 C D || 26 θείας H *Acta* : om. A B C D || ἐκδηλότατα A H : ἐκδηλώτατα B C D *Acta*
 || 27 πάθη : πάντα A || 29 Ἐν ἀρχῇ δὲ H *Acta* : Ἐν ἀρχῇ δὲ αὐτοῦ A B C D || τῆς
 post τρίτης add. *Acta* || ἦγουν H (cf. § 2.18) : ἦτ' οὖν C D ἦτουν B *Acta* εἰτ' οὖν A
 || 30 τε : δὲ B || πρῶτω : πρῶτο A || 32 ὅλως H *Acta* : ὅλος A B C D || ὑπερφερῆ :
 ὑπερφερεῖ H || ὠραιοτάτην : ὠραιοτάτην C || 34 ἐξκουβιτόρων scripsi :
 ἐξκουβητόρων A ἐξηβκουβητόρων ó supra ὠ addito corr. B ἐξσκουβητόρων C H
 ἐξσκουβιτόρων *Acta* ἐξησκουβητόρων D || βάνδω : βάδω v supra lineam addito
 corr. B || ὀκτωκαιδεκάτω A H *Acta* : ὀκτοκαιδεκάτω (altero o supra lineam addito
 B) B C D || 35 τυράννου H *Acta* : τυραννοῦντος A B C D || ὦς ζ non liquet C ||
 ἄλλος τις : ἄλλός τις A || 36 ῥώμη : ῥώμει C || 37 πᾶσι : πᾶσιν A || 38 φυσικοῖς om.
 A || ἐκεκόσμητο H *Acta* : ἐκέκτητο A B C D || συστρατιώτας : συστρατιῶτας A ||
 39 χρῆζουσι scripsi : χρῆζουσι H *Acta* χρῆζουσιν A B D χρῆζουση C || 41 αἰρέσει
 A B C D : αἰρέσει τοῦ H αἰρέσει Θεοῦ coní. *Acta* || ἔχθρα scripsi : ἔχθρα A ἐχθρᾶ
 H *Acta* ἐχθρὰ B C D || 42 γεννήτωρσιν o supra lineam addito corr. B γενήτορσιν
 altero v supra lineam addito corr. D || λύμης A H *Acta* : λούμης B C D || 45

συμβουλίας (συμβουλείας H) A C H P *Acta* : συμβουλῆς B D || συνεργείας (cf. §7.9 & 51.10): συνεργίας A.

Κεφ. 3:

1 ἡμᾶς : ὑμᾶς B || 2 διαδόσεως : διαδώσεως C || τῶ H P *Acta* : τῶν A B C D || ἀνθρωπίνω : ἀνθρωπίνων A ἀνθρωπινῶ B || χρωματικῶ : πνευματικῶ B || 3-4 εἰς θρίαμβον — θέσεως om. H || 4 Θεὸν : Θεοῦ B || 6 αἰρεσιωτῶν A H P *Acta* : αἰρεσιοτῶν (αἰρεσιότων C) B C D || τῶν post αἰρεσιωτῶν add. A || 7 πεφρονηκότων A H P *Acta* : περιφρονηκότων B C D || 9 ὡς post δυσσεβῶς add. A || 10 Λόγου : Λόγον B || 11 καινοτομίας A : κενотоμίας || χριστοφόρον : χριστόφορον B || 12 τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν A H P *Acta* : τῶν Χριστοῦ μαθητῶν B C D || 13 ὄντος ω supra lineam addito corr. B || 14 ἠγγήσατο τὸ : ἠγγήσατὸ [sic] P || ἴσα : εἴσα P || ἐκένωσε : ἐκένωσεν C H || 15 ἀνθρώπων : ἀνθρώπου B D || 15-16 τὸ καὶ : καὶ τὸ H || 16 ἐν (ante σχήματι) om. A || ἀκραιφνή : ἀκρεφνή (-ῆ C) A C || καὶ post ἀκραιφνή om. B || 18 συμβεβηκός : συμβεβηκῶς A || παρακολούθημα H P *Acta* : καὶ παρακολούθημα A B C D || ἐπὶ A C D H P : ἐπεὶ B ἐπ' *Acta* || 19 δῆλον H P *Acta* : δηλῶν A B C D || 20 τὸ ante σῶμα add. A || 21 ἐληρώδησαν : ἐλυρώδησαν η supra lineam addito corr. B || 22 Ἰσαύρων : Ἰσαύρων A || 23 λοιποῖς H P *Acta* : ὄλοις A B C D || 24 βδελυσομένης : βδελυσομένης C βδελυσομένης P || 25 κειμηλίων A H P *Acta* : κημειλίων B C D.

Κεφ. 4:

4 τὸν Χριστοῦ : τοῦ Χριστοῦ B || 5 σωματικῆς H P *Acta* : σωματικῆν A B C D || 6 τὴν it. B || ἀληθῆ : ἀληθεῖ D || 8 ἔγνωσται : ἔγνωστε A || 9 ἐν εἰκονίσματι H P *Acta* : εἰκονίσματι A B C D || 11 γενέσθαι H P *Acta* : γίνεσθαι A B C D || συμβέβηκεν A P *Acta* : συμβέβηκε B C D H || 13 συνεισενέγκαντος : συνεισενεγκόντος A || θήλεος P *Acta* : θήλεως cett. || 14 ἀσθενεία : ἀσθενείας A || 15 δὴ : δεῖ A || 17 ἀνθρώπους : ἀνθρώποις B D || 18 δι' εἰρήνης : διὰ εἰρήνης A || 19 πανωλέθρου P : πανολέθρου cett. *Acta* || ἀσεβοῦσι H P *Acta* : ἀσεβοῦσιν A B C D || 20 ὄκει : οἴκει A || κόμαις : κόμης A κόμαις B || ἐκώμαζεν coniecti : ἐκώμα B C D H P *Acta*

ἐκόμα A || 21 ὁδοιπόροις : ὄδυπόροις P || πλέουσιν (πλέουσι P) : πλεόνεσιν B ||
 σώμασι H P *Acta* : σώμασιν A B C D || 22 πολέμιον : πόλεμον H || 23 καὶ (ante
 ἔκδικον) om. B || ἔκδικον : ἔκδημον ι supra lineam addito corr. B ἔκδιμον D ||
 τύραννον : τύρανον B || 23-24 τύραννον Λέοντα : Λέοντα τύραννον H || 25
 καταβαλὼν : καταλαβὼν B D || 26 πλεῖστοι : πλεῖστοις H || 28 συνείδησιν A H P
Acta : συνήδεισιν B C D || 29 ὑπερπλήρης : πὲρ πλήρης B || 30 παρορῶσα :
 παρορᾶν B || 31 κατένευσε H P *Acta* : κατένευσεν A B C D || τοιούτω A H P *Acta* :
 τοιοῦτο B C D || 32 πήρωσιν : πείρωσιν A πύρωσιν B || ἐλλάμψασα : ἐλάμψασα
 altero λ supra lineam addito B.

Κεφ. 5:

1 Τῷ A B C D H *Acta* : om. P || γὰρ καὶ ἔκτω om. A || ἔκτω : ὀκτῶ [sic] P || 2
 μέρεσι : μέρεσιν A || φοσσάτου H P *Acta* : φωσσάτου A φοσάτου B C D ||
 ἐπαναστρέφοντος : ἐπαναστραφέντος A || 3 γέρων : γέρον B || 5 πότε H P *Acta* :
 τίνος A B C D || ἐζόφωσαι A P : ἐζόφοσαι B C D ἐζόφωσε H ἐζοφώσαι *Acta* || 6
 σχετικῶς : σχετικὸς B || Χριστοῦ A H P *Acta* : Χριστὸν B C D || 9 Χριστοῦ : Θεοῦ
 A || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || 10 ἐξεῖπε H P *Acta* : ἐξεῖπεν A B C D || 11
 διορατικωτάτως : διορατικοτάτως A || 12 συγγνώμην : συγνώμην C || 13
 ἀγνωμοσύνης : γνωμοσύνης B || εἰσέτι conieci (cf. §12.14) : εἰς ἔτι codd. *Acta* || 16
 ἀπαρεγκλίτως correxi : ἀπαρεγκλήτως A C D H P *Acta* ἀπαρεκλήτως B || 17
 ἀγαθοεργίας A C P *Acta* : ἀγαθοεργείας B D H || ὁ αἰδίμος : αἰδίμος B D || 18
 χαμευνίαις H P *Acta* : χαμευνείαις A B C D || 19 λογιζόμενος : λογηζόμενος C || 20
 εἰσήει A P *Acta* : εἰσεῖη B C D H || ἐκ : ἐς D || 21 ὑψηλῆ : ψηλῆ B || στρωμνῆ :
 στρομνῆ B || 22 ἠπαλυμμένη B C D H : ἠπαλλυμμένη P ἠπαλυμένη A *Acta* || 23
 ἄλλος : ἄλλως ω punctis deleto et o supra lineam addito corr. B || 24 γνωρισθεῖς :
 γνωρισθῆ P || δὲ : τε A || 25 μόνον : μᾶλλον A || 26 ὑπνω : ὑπνῶ *Acta* || ἐνεχόμενον
 : ἀνεχόμενον B D || τοὺς συνεστιωμένους post ἐνεχόμενον it. et punctis del. B.

Κεφ. 6:

1 ἐν χρόνοις om. A || 2 ἦπερ P *Acta* : εἶπερ A B C D H || 3 ἔκ ante ἔκτω punctis
 deleto add. B || 3-4 τοῦ νεωτέρου — Κωνσταντίνου om. B || 4 ἐκγόνου : ἐγγόνου

A || τοῦ ante Κωνσταντίνου add. A || Κωνσταντίνου tertio v supra lineam add. D || ἀπεκγόνου : ἀπογόνου A ἀπεγκόνου B || 5 Ἰσαύρων : Ησαύρων A || Θρακῶν scripsi : Θρακῶν P Acta Θρακῶν A H Θρακῶν B C D || τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ante χώραν punctis deleto it. B || ἐξώρμησε H P Acta : ἐξώρμισε A ἐξώρμησεν B C D || 6 ληϊζόμενον : λιζόμενον η supra lineam addito corr. B || ἐξιόντος : ἐξιόντως A || 7 στρατεύμασι H P Acta : στρατεύμασιν A B C D || γενομένης A : γενομένου cett. Acta || 7-8 ἐν τῇ Μαρκέλλα H P Acta : om. A B C D || 8 οἴμοι : οἴμμοι C || χριστωνύμου H P Acta : χριστονύμου A C D χριστονίμου B || ἀνιωμένου P Acta : ἀνιώμενος A ἀνιομένου B ἀνοιομένου C D ἀννομένου H || 9 ἄλλος περ B C D : ἄλλ' ὅσπερ A P ἄλλόσπερ H Acta || 10 αὐτῶν om. A || σὺν μυριάσι : συμμορίας A || μυριάσι H P Acta : μυριάσιν B C D || 12 ἱμαντώδους A H P Acta : ἱμαντόδους B C D || δεῖν : δὴν A δὴν H || 13 ἐλυτρώσατο om. A || 15 φησὶ : φησὶν A || στρατείας B C D H P : στρατιᾶς A Acta || 16 ὑπάρχει, λέγε : λέγεται A || ἐστὶ : ἐστὶν A || 17 Βιθυνῶν H P Acta : Βυθηνῶν A Βυθυνῶν B C D || 18 Βοϊλάδων A : Βοϊλαδῶν B C D H P Acta || στρατείαν : στρατίαν A || 19 ἐξκουβίτωρ scripsi : ἐξκουβήτωρ A ἐκσκουβίτωρ B C D P ἐξσκουβίτωρ H Acta || 20 ἐνέβαλεν H P Acta : ἀνέλαβεν A B C D || προσφιλή : προσφιλεῖ A H || ἀεὶ hic H P Acta : post αὐτὸν transp. A B C D || 21 δώροις : δώρως B || εὐχαριστηρίοις : εὐχαριστηρίους A εὐχαριστηρίωσις ως punctis deleto B || 22 κατεκαλλώπισε P Acta : κατεκαλλώπισεν A B C D κατεκαλλόπισε H || 23 στερορότατος A H P Acta : στερορότατος B C D || βασιλέως : βασιλέω B βασιλέω D || 24 συλλαλιᾶς : συλλαλίας Acta || ἀλγῶν : ἀλγεῖ A || μεῖζονι : μεῖζωνι A o supra lineam addito corr. B || τάχα om. A || 25 συναισθόμενος : συνεσθόμενος A συναισθόμενος H || 26 ἀλαζῶν : ἀλλαζῶν B || ἑωρᾶτο A B P Acta : ἑωράτω C H ἑωρᾶτω D || ἑαυτῶν ante ἐναντίων punctis deleto add. B || 27 ἀφειδῶς : ἀμφειδῶς B || 29 πανάγαστος A B C D H (cf. §20.5) : ἀξιάγαστος P Acta.

Κεφ. 7:

3 ἄδοξος : ἀδοξία in textu corr. B || 4 ἐννοήσας τε : ἐννοήσατε B || 5 ἔκλαιε H P Acta : ἔκλαιεν A B C D || 6 ἀγαθοεργίας : ἀγαθοεργείας H Acta || 9 ὁ Θεὸς om. A || συνεργία A P : συνεργεία B C D H Acta (cf. 2.45 & 51.10) || παναγίου H P Acta : om. A B C D || 11 ἐνανθρωπήσας H P Acta : ἐνανθρωπίσας A C D ἐνανθρωπίας

B || 12 καταπαλαίσας A P *Acta* : καταπαλέσας (κατεπαλέσας *supra primum* ε α addito corr. B) B C D H || 15 σε post προσκυνῶ punctis deleto add. B || 16 ἐρρύσω με A P *Acta* : ἐρρύσομαι B D ἐρρύσωμαι C ερύσσομαι H || 16-17 Καὶ προσάγω H P *Acta* : προσάγω A B C D || 18 οὐκ ἄργυρον om. B || 19 μάλιστα : μα B || 20 σοι (post κτῆμα transp. A) A H P *Acta* : σου B C D || οἰκειότατον A H P *Acta* : οἰκειώτατον B C D || 21 μακρόθεν : μακρῶθεν C || τὸ om. A || Βιθυνίας H P *Acta* : Βυθηνίας A Βυθυνίας B C D || 22 θεῖον : Θεοῦ A || 23 Ἥλιοῦ : Ἡλίου *Acta* || 25 τῶν ἁγίων om. A || 26 φροντίσας : φροντήσας B D || 27 τοῦ ante βασιλέως add. A || δόξης : δόξας η *supra lineam* addito corr. B || 27-29 πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα — ὡς ἐβούλετο om. B || 28 ἐξώρμησε H P *Acta* : ἐξώρμησεν A C D || γεννητόρων : γενητόρων P || καρπωσόμενος : καρπωσόμενος C καρπωσάμενος D || 29 στρατείαν : στρατειὰν A || 30 ἀνθυπέστρεφε A H P *Acta* : ἀνθυπέστρεφεν B C D || στρατείαν A H P *Acta* : στρατειὰν B C D.

Κεφ. 8:

1 ἐπῆρε H P *Acta* : ἐπῆρην A B C D || 2 ἀπέβλεψεν : ἐπέβλεψεν A || εἰκοσιτέσσαρας A B C D H P : εἴκοσι τεσσάρας *Acta* || διαπρέψας : διαστρέψας B || 3 στρατεία : στρατειᾶ A || καὶ post πάροδον om. A || Προῦσαν : παροῦσαν H || 4 Ἀγαύρων : Αὐγάρων B D || 7 ψυχοφελῶς P : ψυχοφελῶς A B C D H *Acta* || 8 παλαίστραν P *Acta* : μονιὰν A μονίαν B C D H || 9 προπαιδευθεῖσι H P *Acta* : παιδευθεῖσι (-σιν A παιδαιδευθεῖσι δαι punctis deleto B) A B C D || χρονίσασιν A H P *Acta* : χρονήσασιν B C D || δεῖ δ non liquet A || 10 κοινοβίω : κοινωβίω A || 12-13 εἰς — ἀδιδάκτως om. B || 13 κατ' : κατατ' τα punctis deletis corr. B || 14 προσορμήσας : προσωσμήσας B προσωρμήσας C D || βαλεῖν : βαλλεῖν B || βληθείης : βληθείσης B || 15 ἐλεινότατα : ἐλεηνότατα B D || ἠττηθῆς P *Acta* : ἠττηθεῖς A B C D ἠττηθεῖς H || καλοῦ ποιμένος H P *Acta* : ποιμένος A B C D || 16 Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || 17 ὀδοιπορίας : ὀδυπορίας C || κόμη : κόμη B || 18 Καστούλω P *Acta* : Κουστουλῶ B C D H Κουστουλῶ A || καλουμένη B C D *Acta* : καλουμένην A H P || θεοφιλοῦς (-λοῦς A) : θεοφίλους *Acta* || 19 προσφιλοῦς : προσφιλοῖς B || Ὅς — αὐτοῦ om. B || μελετώμενα : μελετόμενα C D || 20 Τελάου : Τελάον B || 21 ἄρα γε A H : ἄρα γε C ἄρα γε P *Acta* ἄρ' ἄγε B D || ἄρεστὸν αὐτῷ H P *Acta* : αὐτῷ ἄρεστὸν A B C D || ὀφθείη A H P *Acta* : ὠφθείη B C D || 22

τινας ἡμέρας : τεινας ἡμέρα B || ἐπὶ post ἡμέρας add. A || 23 μόνην εἰσαγωγὴν
 μανθάνει : μάθησιν ἀσχολῶν A || μανθάνει : μανθάνη ει supra lineam addito corr.
 B || 23-25 Καὶ ἰδὼν — ἀνέρχεται om. A || 24 κόμαις : κόμαις B || ἐγγύζουσαν :
 ἐγγύζουσαν B.

Κεφ. 9:

1-18 Ὅν καὶ — ὁ καθ' ἡμᾶς Μωυσῆς om. A || 2 προσαγορευόμενος H P *Acta* :
 om. B C D || ὑπήντησε P *Acta* : ὑπήντησεν B C D H || 3 εἶ H P *Acta* : ἦ B C D ||
 ἠρώτα correxi : ἠρώτα B C D H P ἠρωτᾶ *Acta* || 4 καλλίστης : κάλλισ spatio
 relicto intra ι et σ P || δεξιούται : δεξιούσαι σ punctis deletis et τ supra lineam addito
 corr. B || 5 ἀγώνων H P *Acta* : ἀγόνων B C D || πυκτὴν H P *Acta* : πυκτηκὴν B C D
 || 6 καθαίρειν : καθαιρεῖν *Acta* || 7 ἐπαιρόμενον : ἐπαιρώμενον C || 11 οἷά περ
 (οἷα περ B H) B D H P : οἷαπερ C οἷάπερ *Acta* || 14 ἔνθειον : ἔνθειον *Acta* || 15 ἦ
 πόσεως om. B || 16 τὸν Θεὸν H P *Acta* : Θεῶ B C D || ab ἡσυχίας incipit E || 18
 καταπαυσίμω H P *Acta* : καταπαυσήμω B C D E || 19 αὐτῷ post ἐνεχθείσης add. A
 || τοῦδε τοῦ : τοῦ δευτέρου A || 20 Ἰωαννίγιε : Ἰωαννήγιε A Ἰωανίγιε B || -βηθι,
 καὶ ὧν non liquet E || ἐπεθύμησας vel ἐπιθυμήσης E || 21 εὐψύχως : εὐψυχος E || 22
 ἑπταήμερος om. E || νήστης : νήστεις A || 23 πάντοθεν : πάντωθεν B || περιέφερε
 (περιέφερον A C E) : ὑπεριέφερον B D || 24 γλιχόμενος A H P *Acta* : γληχόμενος B
 C D E || τὸ ποθοῦμενον : τὸν ποθοῦμενον A || προσανίων : πρὸς ἀνιῶν E || 25
 Ἰωαννίγιος : Ἰωαννήγιος A || προστέτακτο B C D H P *Acta* : προσετέτακτο E
 προστέτακτω A || 26 ἑαυτοῦς H P *Acta* : αὐτοῖς A ἑαυτοῖς B C D E || 27
 ἀνθρώπων : ἀνθρώπω A ἀνθρώπους E || βοτανῶν : βοτάνων *Acta* || τὲ post
 βοτανῶν add. E || τὴν : τε A || 28 πορίζομένους : πορίζομένοις B || ἐν γῆ : ἐγγῆ E ||
 28-29 μετὰ σώματος om. E || 30 τῷ παρεκάλει μαθεῖν punctis deletis post γνῶσιν
 it. B || 31 συνήθη : συνήθειαν ειαν punctis deletis et η supra lineam addito corr. B ||
 συγκαθίσαντες A P *Acta* : συγκαθίσαντες B D συγκαθήσαντες C E
 συγκαθήσαντες H || 32 τὰ μέλλοντα P : τὰ μέλλοντα αὐτῷ H *Acta* μέλλοντα A B
 C D E || ἐξεῖπον : ἐξειπὼν ο supra lineam addito corr. B || 35 πεντηκοστὸν :
 πεντικοστὸν E || 36 αὐτὸ : αὐτῷ A E || πειρασμὸς : πειρασμοὺς B D || 37
 φθονερῶν (φθονηρῶν C H) : πονηρῶν A || συμβήσεται : γενήσεται A || ἀλλ' ὡς :
 ἀλλ ὃς E || προσπεσὸν P *Acta* : προσπεσὼν A B C D H πρόσπεσον E || ἰσχυρὸν :

ἰσχυρῶ A || 39 αἰτήσαντι : αἰτίσαντι E || 40 λεβητωνάριον : λεβητονάριον A || 41
 ἔλεγε P *Acta* : ἔλεγεν A B C D E H || πεπληρωμένου : πεπληρομένου B || 42 καὶ
 post θηρίων add. A || ἀήττητον : ἀνίττητον B ἀείττητον E || 43 σὺν τῷ : αὐτῷ B ||
 τῷ τύπῳ : τύπῳ E || τοῦ σταυροῦ A H P *Acta* : σταυροῦ B C D E || ἐπιπέμπων :
 ἐπιπέμπον E || ἐπιπέμπων : ἐπιπέμπων αὐτοῖς A || ἐκείνοις καὶ : ἐκείνοις A ||
 ἠφάνιζεν : ἠφάνηζεν C || 44 κόνιν : κόνην E || 45 νηστείαν : νηστίαν (ί supra εἰ
 add. B) B D || αἰτηθέντων : αἰτιθέντων E || ἀπόληψιν A B D H : ἀπόλιψιν C
 ἀπόλειψιν E P || 46 κατήει A P *Acta* : κατίει B C D E H || 47 καὶ post πλακῶν add.
 A || ἐντετυπωμένων A D H P *Acta* : ἐντετυπομένων B C E || 47-48 τῶν δύο
 χριστοφόρων (θεοφόρων H) ἀνδρῶν ἐκείνων : τῶν θείων χριστοφόρων ἐκείνων
 δύο ἀνδρῶν A || 48 πλαξί (πλαξίν A) : πλαξεῖ C || 49 πρακτικῶς : πρακῶς H ||
 ἐγγεγραμμένας : ἐγγεγραμμένας B D || ἐπιφερόμενος : περιφερόμενος A.

Κεφ. 10:

2 Ἀγαύρων : Αὐγάρων B || Τριχάλιξ : Τριχάληξ E || 3 ἄσκηρος : ἄσκιος A
 ἀόσκηρος ἄσκηρος in margine addito corr. B || διαιτώμενος A C D P *Acta* :
 διαιτόμενος B E H || τίμιος H P *Acta* : om. A B C D E || 4 ἐκεῖνος A H P *Acta* :
 ἐκείνης B C D E || δρομαῖος : δρομαίως A δρομέως P || ἄνεισι : ἄνησι E || 4-5
 κατασκευάζει αὐτῷ κελλίον H P *Acta* : κελλίον αὐτὸν κατασκευάζει A B C D E ||
 5 σ post κατασκευάζει punctis deleto add. B || σμικρότατον : σμικρώτατον B C D ||
 πάνοι post σμικρότατον add. E || μέγας H P *Acta* : om. A B C D E || ἡμῶν H P *Acta*
 : om. A B C D E || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A Ἰωανίκιος E || 6 τισιν : τισὶν
 fortasse E || τῷ (τὸ P) πνεύματι P *Acta* : τὸ πνεῦμα B C D E H || 8 Ἑλλησπόντου P
Acta : Ἑλλισπόντου A Ἐλισπόντου B C D E H || ὀνομαζόμενος : ὀνομαζομένου
 A || ὑπὸ : διὰ B D || 9 ὀρύξας : ὀρύξας A ὀρήξας B D || 10 ἀπρόϊτον : ἀπρώϊτον
 H || καθεῖρξε (καθεῖρξεν A E) B D P *Acta* : καθῆρξε (καθῆρξεν C) C H || Ἀνθινοῦ
 H P *Acta* : Ἀνθινοῦ A Ἀνθίνου B C D Ἀνθίνου E || 11 ᾧ *Acta* : ᾧ A E ὁ B C D
 H P || τὸ : τῷ A || 12 τῷ σώματι : τὸ σώματι A || τριετίσας scripsi : τριετήσας A B
 C D E H P *Acta* || οὕτως : οὕτως καὶ A οὕτως ἦ E || 13 ἀσκητικῶς : ἀσκητικὸς E
 || τριημερεύσαντος : τριμερεύσαντος B || 14 ἐνωχλήθη H P *Acta* : ἐνοχλήθη B C D
 E ἐνοχληθεῖς A || τὸ om. B || 16 ὑμῶν : ὑμῶν E || ἐνὶ : ἐν A ἐνὶ E ||
 θεολογικωτάτω : θεολογικοτάτω B E || 17 ἔχοντι : ἔχουσι ἔχοντι in margine

addito corr. B || ἢ ante καταφυγή add. A || 18 ἢ ante σκέπη add. A || 19 τὴν ἐλπίδα
μόνῳ H P *Acta* : μόνον τὴν ἐλπίδα A μόνῳ τὴν ἐλπίδα B C D E || ἀφώριζεν A C
H *Acta* : ἀφώριζεν B D E P || 19-20 οὐδὲ τῷ Χριστῷ — καταφυγὴν om. B || 20
διαιετῶς : διερετῶς E || 21 τρισὶ : τρισὶν E τρισῆ H || χαρακτηῖσι :
χαρακτήρσιν E || 25 γεννήσεως καὶ H P *Acta* : γεννήσεως A B C D E || 26 τὸ post
ἐκπορευτὸν supra lineam add. A || 27 ἰσαγγέλως : ἰσαγγελῶς *Acta* || 28 ἐκκλησία :
ἐκκλησία E || 29 συστρατιώτου : συνστρατιώτου C || ἀνεγνωρίσθη : ἐγνωρίσθη A ||
30 ἀγαλλιασθεὶς A H P *Acta* : ἀγγελιασθεὶς B C D ἀγαλλιαθεὶς E || ὄρη : ὄρει E ||
ἀπέβλεψε H P *Acta* : ἀπέβλεψεν A B C D E || 31 θηροτρόφα : θηρότροφα E ||
ὄντως : ὄντος B E || Λυκίας : ἡλυκίας E || 32 πλησίον : πλησίον B E || Μύρων :
Μυρῶν B.

Κεφ. 11:

1 εὐκτηρίῳ : εὐκτηρεῖῳ E || 2 δὲ H P *Acta* : ἐν ᾧ A B C D E || εἰσελθὼν *Acta* :
εἰσελθὼν A B C D E H P || 3 ἀνδρογύναιον P *Acta* : ἀνδρόγυνον A B C D E H ||
ἰδὼν *Acta* : ἰδὼν A B C D E H P || αὐτὸν ἐν H P *Acta* : om. A ἐν om. B C D E || 4
εἶναι om. A || ὑπονοῆσαι : ὑπονοῆσαν A || ἔκραξεν B C D H P *Acta* : ἀνέκραξεν A
E || 5 ἀληθῶς ante ὁ ἀνὴρ (§11.4) transp. H || ῥακκοδύτης : ῥακοδύτης E || 6
ἀνυπόδετος : ἀνυπόδεκτος P || πολυβόστρυχος : πολυβόστρυχος *Acta* ||
χώννυσθαι H P *Acta* : χόννυσθαι A B C D E || 7 τῷ πλήθει om. A || αὐτὸ : αὐτῷ A
|| 9 φοβεῖσθε : φοβεῖσθαι E || ὁμοιοπαθῆς ὑμῖν correxi : ὁμοιοπαθεὶς ὑμῖν A C
ὁμοιοπαθῆς ὑμῖν B E ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν D ὁμοιοπαθῆς ὑμῶν H P *Acta* || 10
ὑπολαμβάνετε : πο non liquet A ὑπολαμβάνεται C || ἑαυτοῦς : ἑαυτὸν in margine
ἑαυτοῦς addito corr. B || 11 προσέπεσον E H P *Acta* : προσέπεσαν A B C D || 12
χειωδῶς B C D H P *Acta* : χριωδῶς A χειοδῶς E || Ἐρωτηθέντες : Ἐρωτιθέντες
A || αὐτοῦ : αὐτῷ τοῦ in textu addito corr. B || τὰ om. E || περὶ E H P *Acta* : παρὰ A
B C D || 14 δυσδιάβατος : δυδιάβατος C || αὐτοῦ : αὐτὸν E || 15 ἀλλεπαλλήλων :
ἐπαλλήλων A || νιφάδων A H P *Acta* : νιφάδων C D E νιφάσων B || 16 ἀνύων (ὅ
fortasse in textu corr. A) A P *Acta* : ἀνοίων B C D E H.

Κεφ. 12:

2 εἴσεισιν A H P *Acta* : εἴσησιν B C D εἴσεισιν E || ἐν αὐτῷ : εἰς αὐτὸν A || ἄωρία A E H P *Acta* : ἄορία B C D || ἀνοιγείσων A H P *Acta* : ἀνοιγῆσιν B ἀνοιγησῶν C D E || 3 ἔξεισι : ἔξισι E || κλεισθεισῶν E H P *Acta* : κλεισθησῶν A κλισθεισῶν B C D || Κουνδουρίαν : Κοβυδουρίαν B D || 4 προσεξώρητο H P *Acta* : προσεξώρητο A B C D προσεξόρητο E || 5 γραῖ : γραήδη E || θυγατέρα : θυγατέραν (v supra lineam add. A B) A B D || νεᾶνιν : νεανὶν B νεάνην E || 6 ἀποκαμοῦσαν : ἀποκάμνουσαν A || ταῦτη C D H : ταῦτην B E P *Acta* ταῦτης A || 7 συνεπομένην : συνεπομένη D || 8 θρηνωδῶς B C D H P *Acta* : θρηνοδῶς A E || κλαυθυριζουσαν alterum v in textu corr. D || γραῦς : γραῖς B || αὐτοῦ : αὐτῷ B D || 9 ἴχνεσι B D H P *Acta* : ἴχνεσιν A C E || προσέπεσε H P *Acta* : προσέπεσεν A B C D E || 10 αὐτῆς : αὐτῆ E || ἐπανιστάμενα : ἐπιστάμενα E || 14 ἀπεληλαμένος : ἀπεληλάμενος B || εἰσέτι C : εἰς ἔτι A B D H P *Acta* εἰς ἔτη E || Ἥ : Εἰ E || 15 εὐθὺς hic P *Acta* : post δὲ (§ 12.14) transp. A B C D E H || κουφισθεῖσα : κουφισθήσα E || 16 ἐξῆλθε H P *Acta* : ἐξῆλθεν A B C D E || μέγαν : μέγα B D || 17 Ἰωαννίκιον : Ἰωαννήκιον A || ἔφθασε B D H P *Acta* : ἔφθασεν A C E || 19 ἄξιος om. P || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || οἶα P *Acta* : ἐφ' ἧς ὡς οἶα A ἐφ' ἴσως οἶα B C D ἐφήσης οἶα E ἐφ' ἴσος οἶα H || 20 ἐπιτιθεμένους : ἐπιτιθεμένης B || 21 σφοδρότερον : σφοδρότερους A σφοδρώτερον C || εὐρηκῶς A P *Acta* : εὐρικῶς B C E H || ἑαυτὸν : ἑαυτῷ E || χερσὶν καὶ ἀναγκάζων post ἑαυτὸν it. B || 22 ἐπιδίδωσι A H P *Acta* : ἐπιδίδωσιν B C D ἐπιδήδωσιν E || σπαράττων : σπαράττον E || χερσὶ B C D H P *Acta* : χερσὶν A E || 23 οὐχὶ P *Acta* : οὐ A B C D E H || ψυχικῶς : ψυχηκῶς E || 24 τὸ θνητὸν : τὸν θνητὸν A || προκρίνων : προκρίνον E || τὸ ἀθάνατον : τὸν ἀθάνατον A || ἀμαρτόντα P *Acta* : ἀμαρτῶντα A C E H ἀμαρτάνοντα (v supra lineam add. D) B D || 25 νεκροποιῆσαι : νεκρωποιῆσαι B D || τοῦτον A B E H : τούτου C P *Acta* || 26 ἔπτηξαν : ἔπτιξαν E || κερᾶσαι : κερᾶσαι A κερᾶσθαι B || ὅθεν H P *Acta* : om. A B C D E || 27 τῷ οἰκητηρίῳ : τὸ οἰκητήριον A || 28 τῶν παθῶν E H P *Acta* : τοῦ πάθους A B C D || 30 ἔκτοτε : ἐκτότε B C D || 31 γὰρ : δὲ B D || 32 ἐν μιᾷ om. E || ἐν μιᾷ καὶ τοὺς hic it. B || ἀποστηθίζων : ἀποστιθίζων C ἀποστιθήζων E || 33 σωρείαν P *Acta* : σωρίαν A B C D E H || τινασσομένην : τηνασσομένην E || ἐκ τῶν κάτω — ἀνυψουμένην A || τε om. E || 34 παμμεγέθη : παμεγέθη B || 35 καθωπλισμένος H P *Acta* : καθοπλισμένος A B C D καθοπλημένος E || 36 ἀπωλεία : ἀπολεία B E || 37 χειμῶνος A H P *Acta* :

χειμόνος B C D E || 38 ἔχοντι : ἔχοντα τὸν A || ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ H P *Acta* : ὀφθαλμοὶ A B C D E || 39 συλλέξας : συλέξας B || ἀγνοῶν : ἀνοῶν B ἀγνωνῶν E || 40 ἐπετίθει : ἐπετίθη A ἀπετίθει B || ἀποτιναξαμένου : ἀποτειναξαμένου B C D || 41 γέγονε H P *Acta* : γέγονεν A B C D E || ὁ ante χειμῶν om. B || 42 συνδιαιτάτω H P *Acta* : συνδιαιτάτω C E συνδιετᾶτο B συνδιετᾶτω D συνδιητᾶτο A.

Κεφ. 13:

1 οὕτως : οὔτος B || κατωτέρω : κατοτέρω A || Νικηφόρου ante Κιλικίας punctis deleto it. B || ὄρη : ὄρει C E || ἀπήει A P *Acta* : ἀπείη B C D ἀπίει E ἀπίη H || 2 ἔτει : ἔτη E || 3 Νικηφόρου : Νικιφόρου E || 4 Ἰωαννικίου H P *Acta* : om. A B C D E || πεντηκοστῶ : πεντικοστῶ C || 5 διαιτώμενος : διαιτόμενος E || 7 μιᾶς : μιᾶ B || Βιθυνία H P *Acta* : Βυθηνία A E Βυθυνία B C D || 7-8 ἀσκητηρίων — ποιμένα om. B || 8 κατὰ τὸν καιρὸν H P *Acta* : κατὰ καιρὸν A B C D κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους E || 9 Ἀναστάσιον : Ἀναστάσειον ι supra lineam addito corr. B || 10 ἐπενδύσασθαι : ἐπενδέσασθαι B || Ἐριστῆς : Ἐριστὴν E || 11 προστέτακτο B D H P *Acta* : προστέτακτω C προσετέτακτω E προτέτακτο A || 12 χρησιμωδήματα ω in textu fortasse corr. A χρησιμωδήματα B C D || τῶ (ante ἡγουμένω) om. E || ἀπήγγειλεν : ἀπάγγειλεν η supra lineam addito corr. B || 13 μελλήσας (μελήσας altero λ supra lineam addito corr. B) A B C D P *Acta* : μελήσας E H || εἰσελθὼν : εἰσαγαγὼν E || ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ : εἰς τὴν ἐκκλησίαν B || εἰσαγαγὼν δὲ καὶ H P *Acta* : om. A B C D E || Θεοῦ P *Acta* : Κυρίου A B C D E H || 15 ἀμετακλήτως B C D H P *Acta* : ἀμετακλίτως A ἀμετακλήτος E || Ἰωαννικιον : Ἰωαννήκιον ἢ supra lineam addito A || Ἀναστασίου om. E || 16 ἀγώνων : ἀγόνων E || ἀγῶνας : ἀγόνας E || 17-18 καὶ ἐκ πόνων — ἀποδύμενος om. B D || 17 ἐμβιβαζόμενος : ἐμβηβαζόμενος E || θεομιμήτως H P *Acta* : θεομείπτους A C θεολείπτους E || 18 Μητᾶτα scripsi : Μητάτα A B C D E *Acta* Μιτάτα H P || 19 εὐρηκῶς A P *Acta* : εὐρικῶς B C D εὐρικῶς E H || 20 Κρίταμα : Κρίματα P || καθείρξεν : καθήρξεν E || ὀργυῶν A B C D E P : ὀργυιῶν H *Acta* || 21 ἀπάση : ἅπασι A || καλῶς post ἀπάση add. E || ἐνδιαπρέψας : ἐνδιαπρίψας ε supra lineam addito corr. B.

Κεφ. 14:

1 ὄρη : ὄρει C || 2 Λισῶ : Λυσῶ B || Χελιδόνα : Χελιδῶνα ὁ supra lineam addito corr. B || 3 ἀγωνιζόμενον : ἀγονιζόμενον E || μέγαν A H P *Acta* : μέγα B C D E || 4 διαπερῶν : διαπερῶντα E || ἤδη om. E || αὐτῶ : αὐτῶν H || 5 ἀναχαιτίζειν *Acta* : ἀναχετίζειν A C D E H P ἀναχατίζειν ε supra tertium α add. B || μεγέθει : μεγέθη E || 5-6 τῆ περιφραγῆ B C D E H P : τῆς περιφραγῆς A τῆ περιγραφῆ *Acta* || 6 ἀπήει A P *Acta* : ἀπέει B C D H ἀπίει E || 7 ἅπαν : ἅμα A || 9 Παχωμίω : Φαχωμίω B in textu corr. D Παχομίω H || 11 καθηγεμόνα : καθηγεμῶνα B D || 12 τοῦ (ante Τριχάλικος) : τὸν B || Τριχάλικος : Τριχάλικδος A || 13 ἄνεισιν : ἄνησιν C E || alterum τῶ ante τῶ πατρὶ add. A E || 14 αὐτῶ om. A || 15 τεκταίνοντες C D H P *Acta* : τεκτένοντες A E τεκταίνονται ες supra lineam additis corr. B || εὐτέχνως : εὐτεχνῶς P || συμπαρόντος : συπαρόντος B || 16 νεμομένην : νεμωμένην C P || ἀγέλην : ἄγελην P || αἰπολίου : ἐπολίου C E || τράγον ἠγούμενον : τραγοηγούμενον A || τράγον E P *Acta* : τράγων B C D H || 17 ἐκείνων : ἐκείνον E || 19 κατασχεθῆ H : κατασχεθείη A B C D E κατεσχέθη P *Acta* || προχωρήση : προσχωρήσει A προχωρήσει E || 21 βάθη : βάθει E || ἐρευνῶντος : ἐρευνόντος E || 22 ἐπέτρεψεν : ἐπέτρεψε H || 23 ἀγαγεῖν : ἀπαγαγεῖν H || κρατήσας : κρατίσας C || 24 προστάξαντι : ἀγίω E || 25 βαλ ante βαυκαλίω add. B || ποτίσας : ποτήσας E || ἐκπληττομένοις : ἐκπληττομένης B ἐκπληττωμένοις C || 26 ὦ om. A || ἐλογίσασθε D P *Acta* : ἐλογήσασθε A ἐλογίσασθαι B C E H || 27 μεγέθει : μεγέθη A || ἀδελφῶν post Τῶν punctis deleto add. B || 28 ἐπιτρέπει : ἐπιτρέπη B || τινὸς : τίνος *Acta* || ἀπαγαγόντα αὐτὸ om. E || αὐτὸ H P *Acta* : αὐτὸν A B D αὐτῶ C || 29 καὶ post Ὅ add. E || ὡς H P *Acta* : ὁ A B C D E || 30 ἀποπομπαῖον P *Acta* : ἀποπομπέον A C H ἀποπεμπέον B D E.

Κεφ. 15:

1 Τῶ : Τὸ C || ἐνάτω C P : ἐννάτω A B D E H *Acta* || ἔτει : ἔτη E || Νικηφόρου : Νικιφόρου B || τοῦ βασιλέως H P *Acta* : τῆς βασιλείας A B C D E || 2 Οὔννοι : Ὅβυνοι B D οἴνου E || στρατοπεδεύσαντες B D H P *Acta* : στρατοπαιδεύσαντες A C E || Θρακῶν : Θρακόων E || 3 ληλατῆσαι A C H P *Acta* : λελητατῆσαι B ληλατῆσαι λ supra primum τ addito corr. D λεῖλατῆσαι E || αὐτοῦ : αὐτοῖς E || 4 ἠττήσαντος : ἠττήσαντος α supra ος addito B || αὐτοὺς : αὐτοῦ A || 5

εἰσελάσαντος : συνελάσαντος E || συγκόψαντος : συνκόψαντος B C D || 6
 προσδιατρίψαντος : προδιατρίψαντος D || ἐπισυστήσαντες : ἐπισυστήσαντος A ||
 ἑαυτοῦς : ἑαυτοῖς A || ὄμορα : ὄμορᾶ B C D || 7 μισθωσάμενοι : μισθοσάμενοι E ||
 ἀνθήτησαν H P *Acta* : ἀντήτησαν A C D E ἀντήτισαν (ἀντιπήτησαν τι punctis
 deletis et ἀντήτισαν in margine addito) B || 8 τὸν βασιλέα Νικηφόρον H P *Acta* :
 om. A B C D E || στόμασιντι σιν punctis deleto corr. B || 9 Ὁ διορατικωτάτως (Ὁ,
 διορατικωτάτως D) B C D H *Acta* : Ὁ διωρατικωτάτως P Ὁ διορατικότατος A
 Ὁ ὁ διορατικότατος E || εἰδὼς v supra lineam add. et del. B || 10 Ἰωαννίκιος :
 Ἰωαννήκιος A || 11 βασιλέας : βασιλεῖς E || 12 ἤδη : ἴδη E || φησὶ H P *Acta* : φησὶν
 A B C D E || 12-13 εὔξομαι νῦν : νῦν εὔξομαι A || 14 ἀκούουσι B H P *Acta* :
 ἀκούουσιν A C D E || 15 συγχωρήσαντος : συγχορήσαντος B D || πέπτωκε B C D
 H P *Acta* : πέπτωκεν A E || τραυματίας : τραυματείας í supra lineam addito corr. B
 || 16 αὐτοῦ (ante βασιλείαν) : ἑαυτοῦ A || τετρωμένος : τετρομένος E || ἀκηκοότες
 : ἀκηκοῶτες B C D || 18 κατελήφασι P *Acta* : κατειλήφασιν A B C D H
 κατηλήφασιν E || Ὡδε H P *Acta* : Ὡς δὲ A B C D E || 19 μεθ' ἡμέρας : καθ' ἡμέραν
 B || 20 τὸ κοσμοπερίβλεπτον B C D H P *Acta* : τῷ κόσμῳ περίβλεπτον A E ||
 ἐθαύμασαν καὶ ἀλάθητον : ἐν θαύμασιν ἀνεκήρυξαν E || 21 Σταυρακίου :
 Σταυρακίου D || 23 γλιχόμενοι A P *Acta* : γληχόμενοι B C D E H || τελεώτατον :
 τελεότατον E τελεώτατα H || 24 ἐπικρατῆς P *Acta* : περικρατῆς A B C D E H || 25
 Ἰωαννίκιον : Ἰωαννήκιον A || πυθέσθαι H *Acta* : πύθεσθαι P πείθεσθαι A B D
 ποίθεσθαι C E || 28 καθικετεύουσι H P *Acta* : καθικετεύουσιν A B C D E || 29 καὶ
 ἀπορουμένων om. A || θεόφρων : θεόφρον E || 30 Κωνσταντινουπόλεως :
 Κωνσταντίνου πόλεως B || 31 ἐβούλετο : ἐνβούλετο B || τὰς : τὰ D || 32 μέγαν B C
 D H P *Acta* : μέγα A E || Ἰωαννίκιον : Ἰωαννήκιον A || ἄνεισι H P *Acta* : ἄνησιν A
 C ἄνεισιν B D ἄνησι E || 33 συνήθη : συνήθην v deleto corr. B || 34 προσφέρει E
 H P *Acta* : προφέρει A B D προσφέρει σ non liquet C || ἐπὶ : ἐπεὶ A || ὠδὶς A H P
Acta : ὠδῆς B C D ὠδῆς E || 35 ξυροῦ A C E H P *Acta* : ξηροῦ B D || ἐναλλαγῆ
 alterum α non liquet P || 37 Μιχαῆλ : Μηχαῆλ D.

Κεφ. 16:

1 Ὁς : Ὡς E || αὐτοῦ post βασιλείαν add. A || 2 παμπληθεὶ A P *Acta* : παμπληθῆ B
 C D E H || τὸν post κατὰ add. et punctis del. B || Οὔννων A C P *Acta* : οὔρανῶν B

Οὐννῶν D Οὔνων E H || 3 Ἀμαληκίτην B C D H P *Acta* : Ἀμαλικίτην A
 Ἀμαληκήτην E || προχειρίζεται : προχειρήζεται C || ἀδελφιδὸς P *Acta* :
 ἀδελφιδῶς H ἀδελφίδης A ἀδελφιδῆς B C D E || 4-5 πρὸς τὸν ὄσιον : εἰς τὸν
 ὄσιον B D || 5 συνήθη : συνήθει A || ἠρώτα : ἠρώτα λέγων A || ἐπίσταται : ἐπίσται
 E ἐπίστατε in *textu* corr. H || 6 ἀδελφιδός P *Acta* : ἀδελφός A ἀδελφιδῆς B C D E
 H || σου : του C || ἑταῖρε : ἑτέρε E || ποιμαίνειν : ποιμένειν C ποιμένην E || 7-8 ὅτι
 μυστικώτερόν ἐστι om. E || 8 ἐστι : ἐστίν H || παρὰ τοῦ ἁγίου ante λεχθὲν add. E ||
 ἔφη post λεχθὲν *transp.* A post δυνατὸν *transp.* E || 11 μελλούσης : μελλούσης B ||
 γενέσθαι : γίνεσθαι A || 12 αὐτὸν : αὐτῷ A || ἐκπέμπει : ἐκπέμπει altero ι *puncto*
deleto corr. B || ἠτοίμαστο : ἠτοίμαστω E || κατέχων : κατάρχων A || 13 Μιχαῖλ :
 Μηχαῖλ D || Θρακῶν B C D H P *Acta* : Θρακόων A E || 14 Οὔννων A C H P *Acta* :
 οὔρανῶν B Οὐννῶν D Οὔνων E || ἐξώρμησεν : ἐξόρμησεν E || δὲ post μεγίστης
transp. E || ἀμφοτέρων A P *Acta* : ἄμφω B C D E H || 15 δεῖξιν : παράδειξιν καὶ A
 || ὁμώνυμος A H P *Acta* : ὁμόνυμος B C D E || 16 ὄντως om. H || ἀντίμμος :
 ἀντίμημος D || Μιχαῖλ : Μηχαῖλ D || 17 ὁμομοκῶς : ὁμομοκὸς E || ὠδίνων H P
Acta : ὠδήνων B C D ὁ δείνων A ὀδείνων E || νόσον : νόσων E || 18 αὐτοῖς post
 δίδωσιν add. A B C D || 19 ἐθέλοντι (ἐθέλοντι *accentum cancellavit et supra ι posuit*
 B) B C D E H : ἐθέλοντι A P *Acta* || 21 αἵμασι : αἵμασιν C || βεβαμμένην A C H P
Acta : βεβαμένην B D E || 22 συμφρονησάντων : συμφρονησάντων ο ante φ
cancellato corr. B || Μιχαῖλ : Μηχαῖλ D || 24 χριστιανῶν H P *Acta* : om. A B C D E
 || βρέμων A B C D H : κρέμων P κρεμῶν *Acta* ὅστε E || αὐτὸς H P *Acta* : αὐτῷ A
 αὐτοῖς B C D E || 25 μεθίστησι : μεθίστισι B D || 26 ἀγγελώνυμον : ἀγγελόνυμον
 C E || συζύγω καὶ τέκνοις A B C D : σὺν συζύγω καὶ τέκνοις E σύζυγον καὶ
 τέκνα H P *Acta* || 27 ἀπανθρωπία : ἀπανθρωπεία E || 28 ἑαυτοῦς : ἑαυτοῖς E ||
 συγχορήσας : συγχορήσας D.

Κεφ. 17:

1 τοῦδε hic it. B || 2 δυνηθεῖς : δυνηθῆς E || Θεοῦ B H P *Acta* : Θεοῦ καὶ A C D E ||
 3 τῶν *punctis deleto* post ἐντολῆς add. B || 4 προεξένησε H : προεξένησεν A C E
 προεξένισε B D P *Acta* || ὁμώνυμος B D H P *Acta* : ὁμόνυμος A C E || 5 ἔγγονος B
 C D H P *Acta* : ἔγγονος A E || 6 τυραννῶν : τυρανῶν A || θανάτω : θαράτω *v supra*
lineam addito corr. D || 8 τοῖς πυ post ἀπογεννᾶ in *marginē sub textu* add. B || τοῦ

ἀκ punctis deletis ante πειθομένοις add. B || δυσσεβεῖ B C D *Acta* : δυσσεβῆ A E H
 δυσσεβεία P || αἰρέσει : προαιρέσει H || 9 ὅλος : ὅλως A || Ἄντιχριστος :
 Ἄντιχρηστος B || 10 λυττήσας : ληττήσας P || ἀντιθείας H P *Acta* : ἀντιθέω A
 ἀντιθέα B C D E || 11 πρωτοπλάστους : προτοπλάστους E || ἠχρείωσεν A E H
Acta : ἠχρίωσεν B C D P || μηνιάσας : μηνήσας E || 12 ἐν γραφῇ : ἐγγραφῇ E ||
 ὁμοιώσεως : ὁμοιόσεως E || Ἄντιχρίστου : Ἄντιχρήστου B || 13 εὐσεβεῖς : εὐσεβοῖς
 B || ὄντως : ὄντος E || 17 τὴν εἰκόνα H P *Acta* : om. A B C D E || τὸ ὁμοίωμα om. H
 || ὁμοίωμα : ὁμοίωμα E || 19 τῶν — δεικνὺς om. H || αὐτὸν P *Acta* : αὐτῶν A B C D
 E || ἡμῖν ὄλον A E P *Acta* : ὄλον ἡμῖν B C D || Χριστοῦ om. A || 20 τὸ τῆς θείας
 φύσεως H P *Acta* : τῆς θείας φύσεως A B C D E || 21 ἀπερίγραπτον ἄ supra lineam
 add. E || 22 ἐκτυπούμενος : ἐσττυπούμενος D || 23 ἀλλ' ἀκέραια A P *Acta* : ἀλλ'
 ἀκαίρεα B C D H ἀλλὰ καίρεα E || τῶν : τῷ A || 24 ἰδιώματα : ἰδιόματα E ||
 διαιρούμενος : διερούμενος E || 25 Οὕτω : Οὕτως A || 26 ἅπασι P *Acta* : ἅπασιν A
 B C D E H || συντομώτερον : συντομότερον E || ἐκδηλότερον : ἐκδηλώτερον B C
 D || 28 βασιλεῖ ante Κωνσταντίνῳ add. E || συμφρονήσαντες : συνφρονήσαντες A
 || 29 καίρια B C D H P *Acta* : κέρια A E || 30 τούτῳ : τούτο E || δυσωνύμῳ A H P
Acta : δυσσωνύμῳ B D δυσσονύμῳ C δυσσονύμῳ E || 31 Ἄντιχρίστῳ :
 Ἄντιχρήστῳ B in textu corr. D || σκῆπτρα : σκῆμπτρα E || 32 προετοιμάζοντες :
 προετιμάζοντες B προετυμάζοντες E || τὸ : τῷ B || 33 τὸν : τὸ ν supra lineam
 addito corr. P || αὐτοῦ E H P *Acta* : om. A B C D || 34 βασιλικῶς : βασικῶς P ||
 βασιλέα : βασιλέως E || 36 ταπτόμενοι : ταπώμενοι C || ἀπωλείας A H P *Acta* :
 ἀπολείας B C D E || ἀπύθμαντον A E H P *Acta* : ἀποίθμαντον B C D || 37 τότε ὁ E
 H P *Acta* : τότε A B C D || 38 ἔχῃς : ἔχεις ἔχῃς in margine addito corr. B || 39
 ἐγγρίψας B C D H P *Acta* : ἐν ῥίψας A ἐκχέας E || 41 τε post ἐκκλησίας om. B ||
 χριστόφρονα : χροστόφρονα B || ἐξέωσας : ἀξιώσας B ἐξώσας E || 42
 ἀντεισάξας : ἀντησάξας E || Θεόδοτον : Θεόσοτον B || τὸν ante Μελισσηνὸν om.
 B || Μελισσηνὸν *Acta* : Μελισσηνὸν H Μελισινὸν A B C D E P || Νακολίας A E P :
 Νακωλίας B C D Νακωλείας H *Acta* || καὶ φθορέα Θεόδοτον τὸν punctis deletis
 ante ὀρμώμενον it. B || ὁ ante ὁμογνώμων add. E || ὁμογνώμων : ὁμογνώμον E ||
 ἰουδαιόφρων : ἰουδαιόφρον E || 44 ἐβλάστησε P *Acta* : ἐβλάστησεν A B C D E H
 || διωγμὸν : διογμὸν E || μέγαν A H P *Acta* : μέγα B C D E || 45 ἐκίνησεν : κίνησεν
 B ἐκείνησεν E || 46 αὐτοῦ : αὐτῷ A || 47 ἐξορίαις : ἐξωρίαις B C D || 48
 ὑποβαλῶν C D H P *Acta* : ὑποβάλλων A E ὑποβαλλῶν B || ἀπανθρώπως :

ἀφιλανθρώπως E || κόμας καὶ πόλεις : πόλεις καὶ κόμας E || 50 ἐν ἐρημίαις : ἐν ἐρήμοις A || 51 κρυπτομένους : κρυπτομένους C || ἔξερευνήσων : ἔξαιρευνήσων C.

Κεφ. 18:

1 οὕτως οὗτος Ἰωάννης punctis deletis post μέγας add. B || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || 2 ἀπήει P *Acta* : ἀπίει A B C D E ἀπείη H || 4 ἐπὶ τὸ πρὸς Λυδίαν ἄλσος καλούμενον post μέγας add. et cancellavit D || 5 ἐλεγχθεὶς : ἐλεγχθῆς E || 6 πατέρα : πατέραν B || 7 ὠδινήσας A H P *Acta* : ὠδηνήσας B C D E || τούτῳ : τούτο E || 8 ἰκέτευεν : ἰκέτευσεν E || οἰόμενος : οἰώμενος in textu corr. D || 9-10 καὶ αὐτόθεν — στερεῆσαι B || 9 μεταστήσαι : μεταναστήσαι D || δηλητηρίοις P *Acta* : δειλητηρίοις A C D δηλιτηρίοις E δειλιτηρίοις H || βρώσει : βρόσει E || 10 πόσει : πόσι A || καταμιγεῖσι A H P *Acta* : καταμιγεῖσιν C D καταμιγήσιν E || μονερημίτης A H P *Acta* : μονορεμήτης ι supra ε add. et cancellavit B μονερημήτης D μονοερημήτης E || 11 ἐκεῖσε : ἐκεῖσαι E || τὴν om. A E || παρὰ ἀνθρώπων A E H : παρ' ἀνθρώπων B C D P || δόξαν : δόξας E || 12 δολιώτατος B C D H P *Acta* : δολιότατος A E || Σίμων : Σήμων E || 13 ὑποδύς : ὑποδοῦςδὺς δοῦς punctis deletis corr. B || αὐτὸν : αὐτῶν ὁ supra lineam addito corr. B || 14 σιδηροθωράκων : σιδηροθοράκων E || ὀπλιτῶν A B D P *Acta* : ὀπλητῶν C E H || ξιφηφόρων : ξιφιφόρων C || 15 εἰδέας : εἰδέαις E || ὄρωμένους : ὠρωμένους C || 16 θροοῦν punctis deletis ante θροοῦντων it. B || 17 Ὅθεν H P *Acta* : om. A B C D E || ὑποβληθεισῶν C H P *Acta* : ὑποβληθησῶν A E ὑποκληθεισῶν B D || 17-18 εἴθ' οὕτως (οὗτος E) αὐτῷ post κιορνᾶ transp. A B C D E || 18 πόσει : πόση E || θανάσιμον : θανάσημον E || δηλητήριον A P *Acta* : δηλιτήριον B D E δειλητήριον C δειλιτήριον H || σφραγίδι (scripsi : σφραγίδι A B C D H P) : σφραγίδη E || 19 σημειωσάμενος : σημειοσάμενος E || 20 ἔξαμει A H P *Acta* : ἔξαμει B C D ἔξιμη E || ἀλγούμενος P *Acta* : ἀλγυνόμενος A B C D E H || 22 ὁ πατήρ post ἠρώτα add. E || 23 πάρει P *Acta* : παρεῖ A παρή B C D E πάρη H || χερσὶ B C D H P *Acta* : χερσὶν A τῇ χειρὶ E || στρατηλάτης A H P *Acta* : ὁ στρατηλάτης B C D E || 24 Ἐγὼ H P *Acta* : om. A B C D E || εἰμι Εὐστάθιος H P *Acta* : Εὐστάθιος εἰμι A B C D Εὐστάθιος εἰμὴ E || εἰμι : εἰμὴ ἰ supra lineam addito corr. B || συμμαχίαν P : συμμαχίαν (συμμαχία B) σου A B C D E H || νῦν om. E ||

παρὰ Θεοῦ post ἀποσταλεῖς add. E || ἀποσταλεῖς : ἀποσταλῆς E || 25 ἐκμειώσης C D H P *Acta* : ἐκμειώσης A ἐκμειώσεις η supra lineam addito corr. B ἐμέσης E || ἐκεῖνο : ἐκείνω E || 26 δηλητήριον A E P *Acta* : δειλητήριον B C D δηλιτήριον H || καὶ (ante λαβῶν) B C D H P *Acta* : om. A E || κατέφαγε H P *Acta* : κατάφαγε A B C D E || 27 αἰσθόμενος : αἰσθώμενος C ἐσθόμενος H || βλέπων ἔτι : βλέπον ἔτη E || 28 ὑγίαν H P *Acta* : ὑγίειαν A ὑγίαν B C D E.

Κεφ. 19:

1 διώξας : διόξας E || συναναστροφῆς : ἀναστροφῆς A || τε om. B D || 2 αὐτῷ : αὐτὸ H || στρατηλάτη : στρατηλάτι E || 3 καθ' ante οἶκον add. B || συνιστᾶ : συνίστα B || Καὶ ἐν ἡσυχίᾳ H P *Acta* : καθ' ἡσυχίαν A B C D E || 4 αὐτοῦ H P *Acta* : αὐτὸς A B C D E || ἀποκλειστικωτέροις H P *Acta* : ἀπαρακλητικωτέροις A B C D ἀπαρακλητικοτέροις E || βλέπει H P *Acta* : ὅτε καὶ βλέπει A B C D E || 5 διειδεσάτην A B C D P : διηδεσάτην E H *Acta* || τινος : τηνος E τινα H || 6 τόπου : τόπον H || ἀνατολᾶς : ἀνατολὴν H || 7 ἀπομμάτων A E H *Acta* : ἀπ' ὀμμάτων B C D P || 9 φησὶ H P *Acta* : φησὶν A B C D E || λευχεύμων P *Acta* : λευσχεύμων A λευχήμων B C D E H || ὠραιότατος B D E H P *Acta* : ὠραιώτατος A C || 12 ὑποδειχθέντα : ὑποδηχθέντα P || σπουδῆ : σπουδὴν v punctis deleto corr. B || 13 αἰσθητὴν : ἐσθητὴν E || εὔρε H P *Acta* : εὔρεν A B C D E || εὐρῶν P *Acta* : ἀνευρῶν (ἀνευρῶν A C E) A B C D E H || 14 περιποιεῖται : περιποιεῖτε E || 15 ἀληθῶς A C D E P *Acta* : ἀλληθῶς B om. H || 16 σκότει : σκοτείας E || ἀσεβείας καὶ om. B || προσμύοντα codd. : προσμένοντα *Acta* || νάμασι H P *Acta* : νάμασιν A B C D E νάματασιν τα punctis deletis corr. B || 17 ἀποσμίγειν A H P *Acta* : ἀποσμίγειν B C D E.

Κεφ. 20:

2 ῥαγδαῖον : ῥαγδέον E || γενέσθαι — τόπον om. B || συνεχῆ A H P *Acta* : συνεχεῖ C D E || 3 τεχνίτας : τετεχνίτας alteris τε punctis deletis corr. B τεχνήτας H || 5 εἰς τέλος : εἰς τέλους P || ἑωρακῶς : ἑορακῶς E || 6 συννεφοῦς (συννεφοῦς) H : συννεφοῦς A B C D E (συννεφοῦς A C E) συννέφους P *Acta* || ἦδη : ἴδη E || ἔστι A C E H P *Acta* : ἔστι B D || ἦ ante ἐπίρροια transp. E || 7 ἐπίρροια : ἐπίρροια H ||

ώραθη A H P *Acta* : ώραθη B C D E || 8 τεχνιτῶν B C D E P *Acta* : τεχνητῶν A H ||
 χερσὶ A H P *Acta* : χερσὶν B C D E || 9 προαιρουμένου H P *Acta* : προθυμουμένου
 (παπροθυμουμένου πα punctis deleto corr. B) A B C D E || συλλέγοντος :
 συλλεγέντος ο supra primum ε addito corr. B || ἔχῖς A C D H P *Acta* : ἔχεις ι supra
 lineam addito corr. B αἰχίς E || σωρείας P *Acta* : σωρίας A B C D H σορίας E || 10
 χειρὸς αὐτοῦ : χειρὸς P *Acta* || ἑωρᾶτο (ἑωράτω τω punctis deletis et ο supra lineam
 addito corr. B) A B D P *Acta* : ἑωράτω C H ἑοράτο E || ἐκκρεμαμένη C E H :
 κεκρεμαμένη (κεκροαμαμένη ε supra primum α addito B) B D κρεμαμένη P
 ἐγκεκρυμμένη A κρεμαμένη *Acta* || 11 ἀπορρίψας : ῥίψας E || ἑδαφίσας A B C D
 P *Acta* : ἑδαφήσας E H || διεφυλάχθη B C D H P *Acta* : διετηρήθη A διετηρίθη E ||
 12 τεχνιτῶν : τεχνητῶν H || ἔχῖς : αἰχίς E || 13 ἐν αὐτῷ om. E || κατειργάσατο B C
 D E P *Acta* : κατηργάσατο A H || τραῦμα : θραῦμα B D || πολυώδυνον A P *Acta* :
 πολυόδυνον B C D E H || ὄ A B C D *Acta* : ὄν E H P || 14 τῆ σφραγίδι (scripsi :
 σφραγίδι A B C D H P) τοῦ σταυροῦ : σφραγίδη σταυροῦ E || καθάπερ :
 καπαθάπερ πα punctis deletis corr. B || ξίφει : ξύφει B || λυποῦν A B C D E *Acta* :
 λοιποῦν H P || 15 κενώσας : κενόσας E || ὑγείαν A B D H P : ὑγίειαν *Acta* ὑγίαν
 C E || δεδηγμένω H P *Acta* : δεδειγμένω A B C D E || παρέσχετο : παρέσχετω E ||
 17 ἀφιεροῖ A C E H P *Acta* : ἀφιερεῖ B D || αὐτὸς ἐκεῖ : ἐκεῖ αὐτὸς E ||
 πλησιάζοντι : πλησιάζωνμοναστήριοντι μοναστήριον punctis deleto et ο supra ω
 addito corr. B || εὐρηκῶς C D P *Acta* : εὐρικῶς A B E H || 19 ἀποκτείνει E H P :
 ἀποκταίνει A B C D ἀποκτείνει *Acta* || 21 ἐπὶ τὸν : ἐπὶ τῶν τῶν punctis deleto et
 τὸν in margine addito corr. B || ἑώρακεν : ἑόρακεν E || 22 κατασκήψαν :
 κατασκίψαν B || 23 διέστη A E H P *Acta* : διεστήκει B C D || 24 τοῦτο H P : τούτω
 A B C D E *Acta* || ἐπαφθείσης B C D H P *Acta* : ἐπαφθείσης A ἐπαφθείσης E ||
 ὡς in margine add. B || 25 ἄλλος : ἄλλως B || τι : τη E || ὄρᾶτο A B D P : ὄράτω C H
 ὄράτο E ἑωρᾶτο *Acta* || 26 ἄμοιρος : ἄμυρος E.

Κεφ. 21:

1 διωγοῦ : διογοῦ E δι' ὧν μοῦ B || κρατοτυράννου : κρατοτυράνου E || 2 τῶν
 (ν supra lineam add. E) : τοῦ B || κατακρυσπτομένων : κατακρυσπτομένων B E || 5
 Λισὸν A (cf. §14.2 Λισῶ codd. praeter B & 49.2 Λισῶ E H : Λησῶ B C D M P) :
 Λῖσον (Λίσον B C D E H) B C D E H P *Acta* || συνδιατρῖψαι correxi :

συνδιατρίψαι (σὺν διατρίψαι P) A B C D E H P *Acta* || 6 ὄθεν H P *Acta* : ὅτε A B C D E || εὐχῆς H P *Acta* : εὐχῆς καὶ A B C D E || 7 ἰδιάσαντος : ἰδιάζοντος E || τῆ : τὶ E || θεωρίας : θεωρίας E || πολὺν : πολλὸν E || ἠδίστως : ἠδύστως B ἰδίστως E || 9 ἐκτεταμένον : ἐκτεταμένου *v supra lineam addito corr.* B ἐκτεταμμένον P || 10 ἱμάσιν (ἱμᾶσιν P) P *Acta* : ἱμάσιν B C D E H ἱμασιν A || 11 αἰθέρα : ἀνθήρα B || κρεμάμενον : κρεμόμενον H || ὄλος : ὄλως [sic] E || 12 καὶ *om.* B || θεωρητικωτάτης C D H^{pc} (ρη *in textu correcto et τι supra lineam addito*) P *Acta* : θεωρηκωτάτης A θεωρικωτάτης B H^{ac} θεωρικοτάτης E || 13 ἀπασχολήσας A B C D E H *Acta* : ἀποσχολήσας P || μετὰ τοῦτο ὡς περιλυπούμενος *post ὑπό τινος punctis deletis transp.* B || ὥσπερ λυπούμενος H P *Acta* : ὡς περιλυπούμενος A B C D E || 14 δεῖ : δὴ B E || 14-15 καθ' ἑαυτὸν : καθεαὐτὸν E || 15 τῷ : τὸ A B E || 16 κλαπῆ A H P *Acta* : κλαπεῖ E κλαπεί B C D || 17 καθυπουργίας E H *Acta* : καθ' ὑπουργίας A B C D P || 18 ἔννοϊαν : εὔνοϊαν *altero v supra lineam addito corr.* B || 21 φησὶ H P *Acta* : φησὶν A B C D E.

Κεφ. 22:

1 ὄντως H P *Acta* : ἐντὸς E *om.* A B C D || 2 τινὶ : τινὶ E || 3 παρακεμμένων E H P *Acta* : παρακεμμένω A B C D || 4 ὑδρευσαμένω : ὑδρεύσας μένω (*ς punctis deleto corr.*) δὲ B || ἀναστρέψαντι H P *Acta* : ἀναστρέφοντι A B C D E || συναντήσαντες : συναντήσαντες A || 5 οἱ δαίμονες *post κακίας add.* E || 6 παραμβλύναντες : παραλαμβάνοντες B D || 7 αὐτῷ *om.* B D H || 8 ἀριστερὰ E H P : ἀριστερᾶ A C *Acta* ἀριστερῶς B D || ὀδηγήσομεν P *Acta* : ὀδηγήσωμεν A B C D H ὀδιγήσωμεν E || 9 πεπλανημένως (-ς *non liquet* A) || ἐκκλίναντος : ἐκκλίναντες B D || πρὸς ἐκεῖνο (ἐκεῖνω E) τὸ ὄρος ἦγον *om.* B || 10 ἐπὶ μίαν (μιᾶν A) αὐτὸ A C E : ἐπὶ μίαν αὐτῷ B D ἐπὶ μίαν ἀπὸ P ἐπὶ μίαν *Acta* ἐπὶ μίας H || κατακρημνίσαι *Acta* : κατακρημνήσαι (κατακρημνήσαι E) B D E H P κατακρημνῆσαι (κατὰ κρημνῆσαι A) A C || 11 παραγεγόνασι : παραγέννασι B || κρημνοῦ : κρημνοῦ C D || ὑπὸ Θεοῦ : *om.* B D *post περιερχόμενος transp.* E || 12 ἀποστηθίζων H P *Acta* : ἀποστιθήζων A E ἀποστιθίζων B C D || εἶδεν P *Acta* : ἴδεν (ιδεν H) A C E H οἶδεν B D || ἦ : εἰ E || ἀπέπτει A E P *Acta* : ἀπέπτει B C D ἀπέστη H || 14 γοερῶς H P *Acta* : γοερὸν A B C D E || 15 αὐτῆ A B C D P : αὐτῆ H *Acta* ἐν αὐτῆ E || ἄκοντι : ἄκοντι A *Acta* ἄκοντα E || 16 κρημνοῦ : κρημνοῦ B D E || χεῖρα : χεῖραν *v*

punctis deleto corr. B || ὀδηγήσας : ὀδιγήσας E || 17 καὶ ἐπαρασάμενος om. A || 18 ὀράσει : ὀράση E || Ἰωαννικίου : Ἰωαννηκίου A || 19 τοῦτο (τού it.) post διστάζων (διστάζον) transp. E || πιστώθητι: πιστόθητι A E || 20 πορνικοῖς : πονηροῖς B || ἐναλοῦσα C H P *Acta* : ἐν ἀλγοῦσα A ἐναλλοῦσα B D ἔαλοῦσα E || καὶ τούτοις ἀδολεσχοῦσα om. A || 20-21 οἷά τε — περιφλεχθεῖσα om. B D || 21 περιφλεχθεῖσα : περιφλεχθήσα E || τὴν : τὸν B || 22 ἤφροενύσατο H P *Acta* : ἤφροενύσατο A B C D E || 23 διαρρήσσουσα B D E P *Acta* : διαρρήσουσα A H διαρήσουσα C || 24 περιεπλανᾶτο : περιεπλανάτω C || 26 ἦ : ὁ ἦ supra lineam add. B || 27 καταχραίνουσα : καταχρένουσα C || 28 σῶφρονα : σύφρονα ὡς punctis deleto et ω supra lineam addito corr. B || ὀρῶσι D H P *Acta* : ὀρῶσιν A B C E || 29 κατάπληκτον : ἀκατάπληκτον A || 30 σπλάγχνα : σπλάχνα γ supra lineam addito corr. B || ἑαυτῆς (ἐ αὐτῆς A εαυτῆς H) A B C D E H : αὐτῆς P *Acta* || ῥαγδαίαις : ῥαγδαίαις C ῥαγδέαις E || πυγμαῖς : ποιγμαῖς B C D || 31 πολυσήμους : πολυσίμους C E || 32 φιληδονίας : φιλιδονίας E || 33 εἰσοικισθέντων : εἰσοικισθέντων B || 34 παραδεικνύντος E H *Acta* : παραδεικνύντος A B C D P || οὕτως : οὕτως A E || 35 ἀπὸ ὄρους — διερχομένην om. B || διερχομένην : περιερχομένην H || 36 περιπλανωμένην : περιπλανομένην E || ἦ : εἰ E || χορηγὸς : χωρηγὸς ο supra lineam addito corr. B χωριγὸς C E || 37 δυναστεία : δυναστία B D || 38 ἐπεβίβασεν : ἐπεβήβασεν E || 39 θεασάμενα : θεασαμένη E || 39-40 τὰ παρ' αὐτὴν — πλήθη : τῶν δαιμόνων ἢ πληθὺς περὶ αὐτὴν ὄντα E || 40 καὶ πυρὸς post ὡς κηρὸς add. et punctis del. B || καπνὸς : κναπνὸς v cancellavit et a punctis del. B || 41 καὶ ante τῆς μαινομένης add. E || ἀπέπτησαν : ἀπέπτη E || 42 ἔξοστρακισθείσης : ἔξοστρακισθήσης E || δηλωθήσεται : δηλοθήσεται C E || φύσιν : φύσει (φύσινσει σιν punctis del. B) B D || 44 γενομένη : γενομένην v punctis deleto corr. B || Χριστοῦ : Χριστὸν B D || Ἰωαννίκιον : Ἰωαννίκιον ου punctis deletis corr. B || 46 μεταμελητικῶς : μεταμελιτικῶς E || 47 εἰδὼς : ἰδὼν A || τὰ μέλη πληγαῖς H P *Acta* : πληγαῖς τὰ μέλη (μέλει C E) A B C D E || 48 ἀπονοία : ἀπονία B || διερωγῶτα A H P *Acta* : διερωγῶτα B διερωγῶτα C D διερωγῶτα E || ἄμφια : ἀμφία B C D || αὐτὴν post κατελείψας add. E || φησὶν αὐτῇ : ὁ μακάριος λέγει E || 48-49 ὁ Χριστὸς E H P *Acta* : Χριστὸς A B C D || 50 γύναι (γυναι H) D E H P *Acta* : γῦναι A B C || πονηρῶν P *Acta* (cf. §22.32) : πορνικῶν A B C D E H || 51 διαβαίνοντος : δὴ βαίνοντος B D διβαίνοντος C || 52 ὑγιούς (ὕγιους E ὕγειοῦς

H) A B C D E H : ὑγιῶς P *Acta* || 53 ἀπελασθέντες : ἀπελασθέντος B || τούτω : τῷ ἀγίῳ E || 54 ἀπερυσθριασμένως : ἀπηρυσθριασμένως A om. E.

Κεφ. 23:

1 γενναῖος : μενναῖος B || 2 ἀνωπλίσατο (ἀνθ' ὠπλίσατο P) H P *Acta* : ἀνωπλήσατο A ἀνθοπλήσατο í supra lineam addito corr. B D ἀνθοπλήσατο C E || 3 τὴν σάρκα ἑαυτοῦ : σάρκα τὴν ἑαυτοῦ [sic] E || φόβῳ Θεοῦ om. E || 4 λιμῶξαι : λιμόξαι E || ἰκέτας (ἰκέτας A B C E H P) D : οἰκέτας *Acta* || 5 τῷ A H *Acta* : τὸ B C D E P || νοδς : νοῶς E || ἀντιστρατευομένους A B C D E : ἀντιστρατευόμενος H P *Acta* || 7 φλογώσεως : φλογόσεως E || 8 ἐρημοπολίτα : ἐρημοπωλίτα A || Ἰωαννίικιε : Ἰωαννήικιε A || Ἐκκαίεις : Ἐκκέεις B E || 9 καὶ ἀπολλύων om. A || ἀπολλύων : ἀπολύων E || Ἔασον : Ἔασων ω punctis deleto et o supra lineam addito corr. B || 10 τὴν ἐνοικοῦσάν σοι δόξαν H P *Acta* : τὴν δόξαν τὴν ἐνοικοῦσάν σοι A B C D E || Ὁ δὲ ἅγιος λέγει : Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο A || λέγει (πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο A) hic A H P *Acta* : post μισροί (l. 11) transp. B C D E || 12 ἐβδομάδος : εὐδομάδος B || ἀντιπαραταττόμενοι : ἀντιπαρατεταγμενταττόμενοι τεταγμεν punctis deletis corr. B || γνῶτε : γνῶσαι B γνῶται E || 13 ἐκνικῶσαν H P *Acta* : ἐκνικῶσαν ὑμᾶς (ἠύμᾶς B) A B C D E || 14 ἀπαλλάσσεσθε C D P *Acta* : ἀπαλλάσεσθε A ἀπαλλάσσεσθαι B E H || ἦδη : ἴδη E || 15 παρελθούσης A C E P *Acta* : προελθούσης B D μετελθούσης H || μικρὸν : μικροῦ accento et v supra lineam postea additis corr. B || 16 εἰκότες correxi : εἰκυῖα (εἰκοῖα E) codd. *Acta* || παμμεγέθει : παμμεγέθη in textu corr. B E || 17 συνεπιπίπτουσι (-σιν C συνεπίπτουσι μ supra lineam addito corr. D) B C D H P *Acta* : συνεπιπίπτουσι (-σιν E) A E || 19 ὠλόλυξε (-ξεν A) A P *Acta* : ὀλόλυξε (ὀλόλυξεν C ὀλόλυξεν E) B C D E H.

Κεφ. 24:

2 τοῦ om. A E || 3 Ὀλυμπιακὸν : Ὀλυμβιακὸν A Ὀλυμπιακῶν ò supra lineam addito corr. B || 5 ἐφάπτονται : ἐφάπτοντες αι supra lineam addito corr. D || παρακαλοῦσι B D P *Acta* : παρακαλοῦσιν A C E H || 5-6 Δράκων — σπηλαίῳ : λέγοντες αὐτῷ ὅτι δράκων φοβερωῶς ἐφάνη ἐνταῦθα οἰκῶν ἐν σπηλαίῳ E ||

φοβερός : φοβερωῶ φοβερός in margine addito corr. B || 6 κτήνη : κτήνη C || 7 ἐλυμήνατο E H P *Acta* : ἐλυμείνατο A ἐλομήνατο B C D || εἶ τι : ἦ τι A E || δύνασαι : δύνασε E || ἅγιε πάτερ post δύνασε add. E || δακρῦών : δακρῦω B || 8 αὐτῶν : αὐτὸν H || ἐπικαμφθεῖς θ supra lineam add. B || ὁ μακάριος : ὁ μακάριος λέγει αὐτοῖς προαία [sic] τῆ φωνῆ E || Κηρύξατε : Κηρύξατε B || λέγει αὐτοῖς post λοιπὸν (§24.9) transp. A || 9 λοιπὸν post νηστειαν transp. B D || Θεὸς : ὁ Θεὸς A Κύριος ὁ Θεὸς E || 10 δυσωπηθεῖς : δυσωπιθεῖς E || αἴτημα : αἴτιμα E || ἐβδόμη : ὀγδόη B D || 11 παμπληθεῖ A P *Acta* : παμπληθῆ (παμπληθῆ H) B C D E H || σπήλαιον : σπήλειον η supra lineam add. B || ὀρμήσας : ὀρμήσας A C || 12 ἠτοίμαστο : ἠτοίμαστω E ἠτήσατο B D || τὸ : om. B D supra lineam add. C || κατοικῶν : κατοικὸν C E || ἄσμα *Acta* : ἄσμα (άσμα P) A B C D E H P || 13 ψάλλων : ψάλων A ψάλον E || προσφωνεῖ : προσφωνῆ E || τῷ θηρίῳ : τὸ θηρίον A E || μεγάλη τῆ φωνῆ H P *Acta* : μεγάλη φωνῆ A B C D E || 14 ἐξεληθὸν *Acta* : ἐξεληθὸν A B C D E H P || 15 ὀρώντων : ὀρόντων C E || ἅγιος H P *Acta* : om. A B C D E || 16 ἐπιπέμπας : ἐπιπέπας B || ῥομφαίαν : ῥομφέαν E || 17 ἀπενέκρωσεν ἐπικλήσει: ἐπικλίσει [sic] ἀπενέκρωσεν E || 18 λύμης A E : λοίμης B C D H P *Acta* || ἡμῶν P *Acta* : om. A B C D E H || Ἰωαννικίου : Ἰωαννηκίου A || 20 ἡμισυ : ἡμισυ (ἡμισυ ι supra lineam add. B) B D ἡμισοι E || ἔτει : ἔτι E || μισοχρίστου : μησοχρίστου E || 21 κρατοτυράννου : τυράννου E || αἰσθόμενος : ἐσθόμενος E || τίμιος H P *Acta* : om. A B C D E || 22 τὸν supra lineam add. D || τὸν τῶν : τῶν τὸν τῶν punctis del. B || 23 διωγμὸν : διογμὸν E || ἄνεισι (ἄνεισιν B C D H) : ἄνησιν A E || πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει H P *Acta* : om. A B C D E || 24 συμβησόμενα : συμβησόμεθα H || 25 ὄσιος πατήρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος H P *Acta* : om. A B C D E || λέγει hic H P *Acta* : post τέλος transp. A B C D E || 26 ὦ ἀδελφὲ Εὐστράτιε A C E P *Acta* : ὦ ἀδελφὲ H om. B D || 28 ὄφεις H P *Acta* : om. A B C D E || Ἀμαληκίτης : Ἀμαλικίτης A || 29 τυραννήσας : τυραννίσας A || ἐνυβρίσας : ἐνυβρήσας E || 30 ἦδη : ἴδει E || διαιρεῖται : διερεῖται E || 31 ἀντεξουδένωται : ἀντεξουδένοτε E || εἰκόνα : οἰκόνα B || ἐξουδενωθήσεται : ἐξουδενοθήσεται E || 32 ὄσιος Εὐστράτιος H P *Acta* : om. A B C D E || 34 τοῦ τυράννου A B C D E H : τυράννου P *Acta* || μαχαίρα : μαχέρα E || 35 κατασφαγέντος : σφαγέντος E || Ἀμοραῖος : Ἀμοραῖος E || τῷ : τὸ E || σκήπτρα : σκήμπτρα E || 36 ἐγκεχειρίσται A E P *Acta* : ἐγκαιχειρίσται B C D ἐγκεχειρίστε H || διωγμοῦ : διογμοῦ E || καταστείλας : καταστείλαντος E.

Κεφ. 25:

1 Ὅθεν Νικήταν : Ὁ θεονικήταν B || 2 ἀναγγέλλων C H P *Acta* : ἀναγγέλων A B D ἔξαγγέλλων E || 3 προρορηθέντων : προρορηθέντων E || ψυχοφελοῦς : ψυχοφελοῦς B D E || 4 παρεκταθείσης : παρεκταθήσεις E || 5 συνέρχονται : ἔρχονται A || Ἡλιοῦ (Ἡλιοῦ A C E P) A C D E P : Ἡλίου B *Acta* || 6 ἡσυχάζοντος : ἡσυχάζωντος ο *supra lineam addito corr.* B || ἐσθιόντων : αἰσθιόντων B || 7-8 τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον E P *Acta* (cf. *infra* l. 36-37) : τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον A B C D H || 9 πλοιαρίων : πλυαρίων H || αὐτὸν : αὐτῶν A E H || νηχομένων : νιχομένων B C D || 10 προσεγγίσει : προσεγγύσει *ī supra lineam addito corr.* B || ἡμῶν *post τέλος add.* A || 11 νήψει A H P *Acta* : νίψει B C D E || νουνεχεῖ : νουνεχῆ H || 12 διαπορθμεύειν μ *supra lineam add.* B || ἡμῶν *post ζωὴν transp.* E || 14 ἀκυμάντω *n punctis del.* B || λιμένι : λιμένη C E || καταλειφθῶμεν A H *Acta* : καταληφθῶμεν B C D E P || 15 Διὸ : Δι ὃ H || 16 καταλειφθεῖς (καταλειφθεῖς E) E *Acta* : καταλειφθῆς A καταληφθεῖς B C D H P || στενάξις *Acta* : στενάξεις A B C D H P || λέγει H P *Acta* : *post ἔτεσι* (ἔτεσιν A E) (§25.17) *transp.* A B C D πρὸς τὸν ἅγιον εἶπεν E || 17 Χριστοῦ : Θεοῦ B || 18 μονία : μονιᾶ E || κόμη : κόμην A B D || φοβῆ με A H P *Acta* : φοβεῖ με E φοβῆμαι C φοβῆ σε (φοβῆσαι ε *supra lineam addito corr.* B) B D || ἐν ἐκείνοις *om.* B || 19 Οὐκ — γενέσθαι *om.* H || 20 ἐφησύχασε (ἐφησύχασεν A B C E H) : ἀφησύχασεν D || 21 θεοφιλῆ (θεοφιλή H) A H P *Acta* : θεοφιλεῖ B C D E || συνεστιάτορα : συνεστηάτορα E || 22 ἐφυστερίζοντος : ἐπιστερίζοντος B D || 23 συνδιάγοντος : συνδιάγοντες B || οὖν : δὲ E || 24 ἀνάρρησιν (*primum q non liquet* C) : ἀναίρεσιν D συναίρεσιν B || 26 ὄσιος H P *Acta* : *om.* A B C D E || λέγει *hic* H *Acta* : *post σοι transp.* A B C D *om.* E || κύρι B D *Acta* : κύρι (κυρι C) C E H P || κύρι Ἡλία : κυρηλία A || εἶδε (εἶδεν A B C D E *Acta*) : ἶδε H || 27 αὐτὸν H P *Acta* : αὐτὸν ὁ ὄσιος A B C D E || Τότε ὁ μέγας H P *Acta* : ὁ δὲ A B C D E || 28 αὐτὸς : αὐτοὶ A || Ἡλιοῦ (Ἡλιοῦ P) A C D E P : Ἡλιοῦ H Ἡλίου B *Acta* || Ἰωαννικίου H P *Acta* : *om.* A B C D E || 29 ἠπέιγετο A H P *Acta* : ἠπήγετο B C D E || ἤδη : ἴδει E || 30 τῷ P *Acta* : τὸ A B C D H || προσπελάσαι (προσπελάσαι A) : προσπελάσε E || 31 τούτοις : τούτου A || ἐμβάψαι *codd.* : ἐμβᾶψαι *Acta* || λιποθυμήσας A C D H *Acta* : λιποθυμίας *fortasse in textu corr.* B ληποθυμήσας E λειποθυμήσας P || 32 κατακλιθεῖς (κατακλιθεῖς

E) E P *Acta* : κατακληθείς A B C D H || πολυωδύνως A P *Acta* : πολυοδύνως B C D H || πολυοδύνως E || 33 ὁ τίμιος Εὐστράτιος H P *Acta* : ὁ Εὐστράτιος A E Εὐστράτιος B C D || προσετέτακτο : προστέτακτω E || 34 ἀναμιμνήσκει : ἀναμνηνίσκει [sic] ὅτι E || προεόρατε [sic] post πατρὸς add. E || 34-35 ῥήματα — οἶδα H P *Acta* : om. A B C D E || 35 ἀλλ' ἀνάλαβέ με : ἀλλὰ ἀναλάβωμεν A ἀλλὰ ἀναλάβωμαι E || ἐντεῦθεν : τεύ [sic] supra lineam add. C || 36 ἀπολέσω : ἀπολέσης A || μου : σου A || Ἐν ᾧ B *Acta* : Ἐνῶ (Ἐνῶ A C E H P) A C D E H P || 36-37 εὗρω σε τόπῳ καὶ τρόπῳ C E H P : τόπῳ εὗρω σε καὶ τρόπῳ A εὗρω σε τρόπῳ καὶ τόπῳ B D εὗρω σε τόπῳ *Acta* || 37 διὰ τοῦ προφήτου H P *Acta* : om. A B C D E || καὶ κρινῶ : κρινῶ B D || 38 τῶν Ἀγαρινῶν : τῶν hic it. A || 39 προσαγορευόμενον Ἀγαπίου : Ἀγαπίου προσαγορευόμενον E || ἀνακλιθεῖς P *Acta* : ἀνακληθεῖς A C D E H || 41 μέγας H P *Acta* : om. A B C D E || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || 43 ὄρμησεν : ὄρμησεν E.

Κεφ. 26:

1 Ποτὲ P *Acta* : Ὅτε A B C D E H || τόπων διερχομένου καὶ κρημνωδῶν : καὶ κρημνοδῶν τόπων διερχομένου E || κρημνωδῶν : κρημνωδῶν (κρημνώδων *accento cancellavit et supra alterum ω posuit B*) B C D || 2 ἦνπερ : ἦνπερ D || σταυρότυπον A H P *Acta* : σταυρώτυπον B C D E || σιδηρᾶν *correxi* : σιδηρὰν A B C D E H P *Acta* || 3 ἀμηχανήσας : ἀμιχανήσας B C D || ἀνακόμισιν H *Acta* : ἀνακόμησιν A P ἀνακόμησιν B C D E || ἴστησιν *v supra lineam add.* B || 4 εἰς om. B || ἦλθε B H P *Acta* : ἦλθεν A C E ἦλθελ D || φερόμενον *vel φερόμενος* B || 5 ἀποπεπτωκὸς : ἀποπεπτωκὸς B C D || 5-6 λαβῶν καὶ δοξάσας τὸν Θεὸν : καὶ λαβῶν δοξάσας Θεὸν E || 6 Εἶτα κἀκεῖσε A H P *Acta* : Κἀκεῖσε εἶτα B C D Εἶτα E || 7 ἀοίδιμος : (ἀηίδημος *in textu corr.* B) ἀοίδημος B E || σπηλαίῳ : σπήλαιον A || μεστῶ : μεστῶν *v punctis deleto corr.* B || 8 πολλάκις : πολάκις B || 8-9 ἐν αὐτῷ H P *Acta* : om. A B C D E || 9 καθοπλισμένον A P *Acta* : καθοπλισμένον B D H καθοπλησμένον C καθοπλησμένον E || 10 προσορμῶντα : προσωρμῶντα B D || πλήθη : πλήθει B E || καὶ om. H || εὐθαρσῶς : ὕ supra lineam add. C εὐθαρσὸς E || 11 διετάρασσον : διετάραττον H || 12 κατασκάπτειν : κατασκάπτῃν E || 13 δραπετεύοντες : δραπετεύοντοτες *to punctis deletis corr.* B || 13 τοῖς τε οἰκοῦσιν

αὐτοῦ om. A || αὐτοῦ H P *Acta* : αὐτῷ B C D E om. A || ἔκτοτε : ἐκ τότε B D || 14
 Θεοῦ H P *Acta* : Χριστοῦ A B C D E || 15 προσβάλλειν : προσβαλεῖν A.

Κεφ. 27:

1 τινὸς post δὲ add. E || 2 ἀνακομισθὲν : πρὸς τὸν ἅγιον ἦρθη E || παρὰ : πρὸς E ||
 3 τοῦ ὀσίου τεθὲν : αὐτοῦ ἔκειτο. Ὁ δὲ E || σφραγίσας : σφαγίσας D || 4 ἔσω A
Acta : ἔσω B C D E H P || 5 αὐτοβαδὲς αὐτὸ : αὐτοβαδίσαι αὐτῷ A || 7 πειθόμενον
 : πιθόμενον B || 7-8 οὐ δόγμασιν ἐνηχούμενον om. E || 8 θεομάχον : θεόμαχον B ||
 καὶ μονομάχον καὶ ἁγιομάχον H P *Acta* : ἁγιομάχον καὶ μονομάχον
 (μοναχομάχον E) C D E om. A B || 10 εἰκόσι H P *Acta* : εἰκόσιν A B C D E || 11
 βδελυκτῶς : βδελλυκτῶς E || 12 μισοθέως : μησοθέως E || κακίζοντες : βαδίζοντες
 B D || τὸν τῶν : τῶν E || ἰσάγγελον : εἰς ἄγγελον E || 13 διαλοιδοροῦσι
 (διαλοιδοροῦσιν A H) A H P *Acta* : διαλοιδωροῦσιν B C D λοιδοροῦσιν E || ὁ
 ὄσιος om. A || 14 πείθη : πίθη C || εἰ : ἦ E οὐ H || ἐπικάμπτη : ἐπικάμπτει A E ||
 ἔταῖρε : ἔτέρε E || παιδεύθητι : παιδεύθητη E || 15 Προσευξόμεθα :
 Προσευξόμεθα A || δὴ ἀμφότεροι (ἀμφότεροι o supra lineam addito corr. B) : ἐγώ
 τε καὶ σοὶ E || 16 φωτὸς νοεροῦ ἐστερημένος : ἐστερημένος φωτὸς E || αἰσθητοῦ :
 ἐσθητοῦ E || 16-17 νοεροῦ - φωτὸς om. B || 17 φωτὸς στερηθῆ altero σ supra
 lineam add. B || στερηθῆ : στεριθῆ C || τυφλώττειν : τυφλόττειν E || 18 δογματικῶ
 οὐπ post λόγῳ punctis deletis it. B || 19 κόραις : κόρες E || ὄσιος : ὄσιως P || αὐτῷ :
 post φησὶν transp. E πρὸς αὐτὸν H || φησὶ H P *Acta* : φησὶν A B C D E ||
 πληροφορῆ : πληροφορεῖ E || 20 ὁ Θεὸς E H P *Acta* : Θεὸς A B C D || 21 τῶν in
 margine add. B || τῆς : τῆς τοῦ B || αὐτοῦ om. A || 22 Γνωθὶ : Γνώθη E || ποῖ φέρη
 scripsi : ποῖω [sic] φέρη ὀλέθρῳ A ποῦ φέρη P ποῖ φέρει (φέρου sed ei supra
 lineam addito B) B C D E H || 23 ἐθελωκοφῶν A E P *Acta* : ἐθελωκοφῶν C H
 ἐθέλω κοφῶν B D || 24 ἦπερ A B C D E : εἶπερ H εἶπερ P *Acta* || ἐπεπόθησε H P
Acta : ἐπεπόθησεν A B C D E || 25 τῶν hic it. B || Ἰσαύρων : Ἰσαυρίων E ||
 χριστομάχων A P *Acta* : χριστομάχων εἰκονομάχων B C D E H (cf. § 53.39) ||
 ἐνέμεινε H P *Acta* : ἐνέμεινεν A B C D E || συσκότει H P *Acta* : σὺν σκότει A B C
 D E || δυσσεβείας : δυσσεβείας E || 26 ἀπομματώσει : ἀποματώσει B ἀπομματόσει
 E || τῷ : τὸ E om. B D || 27 καὶ ἀτελευτήτῳ πυρὶ H P *Acta* : om. A B C D E ||
 ὥσπερ : ὅπερ B D.

Κεφ. 28:

1 μιᾶ : μία B || 2 Ἀγαυρινῶν : Ἀγαυρηνῶν A || 3 Ἡλιοῦ (Ἡλιοῦ A C P) A C E H P : Ἡλίου B D *Acta* || συνελθόντων vel συνελθόντων B || 4 Καλχηδόνας (Καλχιδόνας C) A C E H P : Χαλκηδόνας B D *Acta* || ὁ B C D E *Acta* : τὸ A ὦ H P || ἐπίκλην : ἐπικλιν B || 5 Στουδίου : Στουδίων A || Κλήμης A B C D E H P : Κλέμης *Acta* || 6 ὁ οἰκονόμος H P *Acta* : οἰκονόμος A B C D E || τῆς ἐκκλησίας : τῆς μεγάλης ἐκκλησίας [sic] E || 7 διὰ : δι' E || τοῦτο ἀκηκοὺς : ἀκηκοὺς τοῦτο [sic] E || 8 αἰοίδιμος (αἰοίδημος B) : μακάριος E || 9 δυσανάβατον : δυσανανάβατον B δύσβατον E || 10 καὶ (ante κατιέναι) cancellato hic it. D || πρὸς αὐτούς H P *Acta* : om. A B C D E || 10-11 οἱ πάντες : πάντες A || 11 προσυπαντήσαντες : προσησυπαντήσαντες ση punctis deletis corr. B || μετ' εὐλαβείας E P *Acta* : μετὰ εὐλαβείας A B C D H || 12 τε γενομένης : γενομένης A τε γινομένης B γενομένης τὲ E || καὶ om. E || συγκαθίσαντες A B D P *Acta* : συγκαθήσαντες C E H || 13 ἐπεζητήσαντο *Acta* : ἐπεζήτησαν, τὸ codd. || κρείττων A B C D *Acta* : κρείττον (κρείττον E) E H P || 16 λέγει : φησὶ A λέγειν B || ξεζόφωται : ἐξόφωται A ξεζόφοται C E || 17 παραδείσου : παραδείσου B || 18 ἐλεεινῶς : ἐλεηνῶς E || ἀποικίζεται : ἀπικίζεται B || τέλος post Λόγος add. E || 19 Ἄδαμιαῖος : Ἄδαμιαῖον B || παραδείσου : παραδήσου C παραδείσου E || 20 ἀποδίδωσιν (ἀποδίδωσι B) A B C D E H : δίδωσιν P *Acta* || 21 οὔτος punctis deletis ante οὕτως add. B || 23 συνεστιαθῆναι : συνεστιασθῆναι A || ἐσθιόντων : αἰσθιόντων B || 24 τίμιον H P *Acta* : om. A B C D || πρὸς : πρὸ in margine add. E || 25 Γνώθη : Γνώθη E || 26 ἤδη : ἴδει E || περιπέταται : περιπετάτε E || Διὸ (Δι ὃ H) ἐτοιμάζου H P *Acta* : Ἐτοιμάζου διὸ (δι' ὃ C) A B C D E || 27 κατὰ σὲ : κατ' ἐσὲ A || τινὲς P *Acta* : τινὲς τότε A B C D E H || 28 συνεστιωμένων : συνεστίωνμένων B συνεστιομένων E || ἰδιωτικῶς : ἰδιοτικῶς (ω supra lineam addito corr. B) B E || 29 Τί οὔτος : Τὶ οὕτως H || Τίς A B C D E P : Καὶ τίς (τίς H) H *Acta* || 30 ἀνάπαυσις : ἀνάπαυσης E || γέγραπται : λεγέται [sic] add. et cancellavit D || ὁδὸς : δὸς ὁ supra lineam addito corr. A || 31 συνέκλεισε (-σεν A C E) : συνέλκισε B || κατ' : κατὰ τ' B || 32 ἀλλότριον : αλλοτριόν H || οὗν P *Acta* : om. A B C D E H || 33 ταύτης non liquet H || ἐρμηνείαν A C H P *Acta* : ἐρμηνίαν (ἐρμηνίαν E) B D E || ἐνόησαν A B C D E H P : ἐνενόησαν *Acta* || καθ' ὃ (καθ' ὃ C καθ ὃ E) C E H P *Acta* : καθὸ A B

D || 34 ἀγνοεῖ : ἀνοεῖν B ἀγνοεῖ E || θάνατον post ἑαυτοῦ punctis deleteo it. B || τὸν τοῦ ἀδελφοῦ : τοῦ ἀδελφοῦ H || 35 ἔχει ἐν ἑαυτῷ H P *Acta* : ἔχει ἐν αὐτῷ B ἐν αὐτῷ ἔχει A C D E || βάθη : βάθει B E || ἐρευνῶν : non liquet H ἐρευνῶν P || 36 δύναται : δύνατε E || 37 ὦν : ὄν E || ἀποκαλυφθεῖ B C D P *Acta* : ἀποκαλυφθεῖ A H ἀποκαλυφθεῖ E || 38 ἀγίου Πνεύματος H P *Acta* : Πνεύματος A B C D E || 39 τοιούτους : τοιούτοις E P || 40 ἐξελέγξας : ἐξελέξας B ἐλέγξας H || ἐν τούτῳ : εἴτ' οὕτω B || τούτῳ : τούτο E || 42 ὀκτωκαιδεκάτην A D *Acta* : ὀκτῶ (ὀκτῶ P) καὶ δεκάτην B C P ὀκτῶ και δεκάτην H ὀκτοκαιδεκάτην E.

Κεφ. 29:

1 ἔτει : ἔτη E || Μιχαῆλ : Μηχαῆλ B D || 2 τεσσαρεσκαιδεκάτω A C P *Acta* : τέσσαρες καὶ δεκάτω B D E τέσσαρις καὶ δεκάτω H || v punctis deleteo post τῆς add. B || Νικηφόρου : Νικιφόρου E || 3 αἰχμαλωσίας : αἰχμαλοσίας E || θεοφόρος : ὁ θεοφόρος H || 5 ἀνεληλυθέναι A B C D E H : ἀνεληλυθῆναι P *Acta* || λιθίνων : λιθίνων E || πεπλουτηκέναι B C D H *Acta* : πεπλουτικέναι A E P || 6 πλουτίσαι τε P : πλουτήσαι τε A C D H *Acta* πλουτήσεται B E || πολλοὺς : πολλοῖς P || τοῖς θεοσημείοις : ταῖς θεοσημίαις H || τέρασιν : τέρασι A || 7 ἀλύσει H P *Acta* : ἀλύσειν A B C D E || ἑπτὰ χρόνοις : ἑπταχρόνοις B E || 8 ἀπήει A P *Acta* : ἀπείει B D ἀπείη C H ἀπίει E || ἐπισκεψόμενος (σκε supra lineam add. D) : ἐπισκεψώμενος A || ῥυσόμενος : ῥυσώμενος C E ῥυσάμενος B || 10 φρουραίων C E H P *Acta* : φρουρέων A B D || προεστηκότων : προ ἐστικότων E || αὐτῶν : αὐτὴν E || τηρούντων : τυρούντων B τηρούντων καὶ E || κατὰ — Ἐλισσαῖον om. E || καθορώμενος : καθορόμενος E || 12 τοῦ supra lineam add. A || 13 φρουραίας C H P *Acta* : φρουρέας A E φρουραίους B D || Οἱ μὲν : Καὶ οἱ μὲν E || σκοτομηνίας : σκοτομινείας C || 14 ἦ : εἰ E || αὐτομάτη A H P *Acta* : αὐτομάτι B C D αὐτοματὶ E || ἠνοίγη H P *Acta* : ἠνοίγει A ἠνύγη B C D E || δεσμοτῶν : δεσμῶν B δεσμοτῶν E || 15 ἐλύθη P *Acta* : διελύθη A B C D E H || συνεξήει A P *Acta* : συνεξείη B C D H συνεξίει E || 16 εἰς αὐτὰ : εἰς om. P || 17 τὸ τῆς post αὐτῶν punctis deletis add. B || 18 ἐρωτώμενος : ἐρωτόμενος E H || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || εἰμὶ fortasse om. H || 19 προσέχετε : προσέχεται E || ἑαυτοῖς : ἑαυτοῦς H || διασωθέντες : λυτρωθέντες καὶ διασωθέντες A || 20 ἐγκοσμίους : ἐγκομίους B ἐγκωσμίους C || βλάπτουσι H P *Acta* : βλάπτουσιν A B C D E || ἀλλὰ

post βλάπτουσιν add. E || πρὸς σωτηρίαν : προσωτηρίαν B || δὲ : τε A om. E || 21 ἄγουσι H P *Acta* : ἄγουσιν A B C D E || προσανέχειν : προς ἀνέσχειν A || 21-22 ἐμοὶ — ἀλλὰ τῷ om. B || 21 ταύτην ὑμῶν : ὑμῶν ταύτην A || 23 τῷ : τὸ E || Βιθυνίας H P *Acta* : θυνίας A B C D E || 24 μονάσαντος : μονάσαντεςτος τες punctis deletis corr. B || Εὐσταθίου καλουμένου : Εὐσταθίῳ καλουμένῳ P || Πραϊνέτου : Πραϊνέτου A Πραϊναίτου E || Τζούλλου B C D P *Acta* : Τζούλου A H Τζουλοῦ E || 25 προσαγορευομένην : προσηγορευομένην B || ἐγκλείστῳ A C *Acta* : ἐγκλειστῷ H ἐγκλείστρω P ἐκλείστρω E ἐγκλειτῷ B D || διανύσαντος A H P *Acta* : διανοίσαντος B C D E || 26 ἀκηκοότες H P *Acta* : ἀκηκοότος A ἀκηκοῶτες (ἀκηκοῶτες C) B C D E || ἐντυγχανόντων : ἐν...τυγχανόντων B || 27 γεγραφήκαμεν : γεγραφεύκαμεν A.

Κεφ. 30:

1 πρὸς τὸ τοῦ (τὸ supra lineam add. A et altera manu supra lineam add. E) A C D E H P : πρὸς τοῦ B *Acta* || 2 Ἐλαιοβώμων C H P *Acta* : Ἐλαιοβωμῶν A Ἐλεοβόμων E Ἐλαιοκώμων B D || 4 αὐτὸς post δεξάμενος add. E || συνομιλίαν : συνομηλίαν A συνομιλείαν C || 5 ἀδελφῆ : ἀδελφαὶ αἱ punctis deletis et è supra lineam addito corr. B || 6 Ἰγγεῖρ A H P *Acta* : Ἰγγεῖρ B C D E || αὐτῷ : αὐτῶν n punctis deleto corr. B || 8 συγκαταβάσει A H P *Acta* : συνκαταβάσει B C D E || ἀσχάλλοντος P *Acta* (cf. § 47.23) : ἀσχολοῦντος A ἀσχάλοντος B C D E H || ἔμμενε : ἔνμενε E || 9 Ὁ καιρὸς E H P *Acta* : καιρὸς A B C D || 10 ἀπολέσης : ἀπολέσις E || 11 κάθοδον : μέθοδον κά in margine addito corr. B || καὶ ἀπελθόντος : ἀπελθόντος E || 12 λέξαντος : λοξαντος E || ὠνήσαντος A E H P *Acta* : ὀνήσαντος B C D || ἡμέρας : ἡμέρας δὲ A || νόσω : νόσω B || 13 πικροτάτη A H P *Acta* : πικρωτάτῳ B C D E || Ἰγγεῖρ A H P *Acta* : Ἰγγεῖρ B C D E || ἐλεεινῶς : ἐλεηνῶς E || ἀποδίδωσιν (ἀποδίδωσι A E) : ἀποδίδοσιν B || 14 Ὁ : Ὁ E || ἀγίου Πνεύματος H P *Acta* : Πνεύματος A B C D E || διορατικώτατος : διορατικότητος A E διορατικὸςκώτατος o supra α addito et κὸς punctis deletis additis corr. B || 15 Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || ἔφησε (ἔφησεν B C D E) : ἔφη ἐν A || σαγίνης : σαγίνης B D E || 16 συλῶν : συλῶν B D || 17 ἀπώλειαν : ἀπόλειαν B || 18 Ἰγγεῖρ A H P *Acta* : Ἰγγεῖρ B C D E || πολλοῖς : πολλοὺς B || κομῶντα : κομῶντα E || πλεονεκτήμασι H P *Acta* : πλεονεκτήμασιν A B C D E || 19 προεδρίας :

προεδρείας A || εικονομάχον : οϊεικονομάχον οϊ punctis deletis corr. B ||
σαγηνεύσας A H P *Acta* : σαγινεύσας B C D E || 20 ἔπεισε H P *Acta* : ἔπεισεν A B
C D E || παρόντες P *Acta* : συμπαρόντες A B C D E H || 22 ἐξοδεύσαντα :
τεθνήξαντα E.

Κεφ. 31:

1 τούτου A B C D E H : om. P || Ἰωαννικίου : Ἰωαννηκίου A Ἰωαννίκιου B || 2
κατὰ om. H || Σιγριανήν : Συγκριανήν κ punctis deleteo B || ἀγίου : ἀγίους D || 3
τοῦ αὐτοῦ post κατεληλυθότος add. A B C D E || ἐκείνου (ἐκεῖνου P) A P *Acta* :
ἐκεῖνο (εκεινο H) B C D E H || τίμιον καὶ H P *Acta* : om. A B C D E || 4
πνευματέμφορον : πνεῦματέμφορον alterum μ supra lineam add. B ||
θαυματόβρυτον : θαυματόμβρυτον altero υ supra lineam addito B || 5 ἤδη : δὲ E ||
βορρᾶν correxi: βορρᾶν A B C D H P *Acta* (βορρᾶν altero ρ supra lineam add. B)
βορρᾶν E || 6 Ἀπολλωνιάδος : Ἀπολλονιάδος E || μονήν om. A || Θάσιον : Θάσσιον
A || 7 προσορμήσαντος : προσωρμήσαντος B C D || ἔξεισι : ἔξησι ει supra lineam
addito corr. B ἔξησι C E || πρὸς ὑπαντήν : πρὸς αὐτὸν E || 8 σὺν πάση (συν πάση
H σὺν πᾶση P) B D H P *Acta* : συμπάση (συμπᾶση A) A E σὺν πᾶσι C || 9
αὐτόκλητον om. E || αὐτοῦ ἔλευσιν E H P *Acta* : ἔλευσιν αὐτοῦ A B C D || 10
λογισάμενος : λογησάμενος C E || γεγενῆσθαι : γεγεννησθαι A γεγενεισθαι H ||
11 τῶν ante ὄφρων add. A E || ἀφανίσαι (ἀφανῖσαι H) A H M P *Acta* : ἀφανῆσαι
(ἀφανήσαι E) B C D E || ταῦτα : τάχα B D || 12 καθικετεύει : καθικετεύοντι E ||
οἷς πλοιαρίῳ : εἰς πλοιάριον E || συνεισελθὼν : συνειλθὼν B οὖν εἰσελθὼν E ||
θαυμάσιος : μακάριος H || 13 ab τῷ πατρὶ incipit M || εὐκτηρίῳ om. A || 14 αὐτὸς
om. A || 15 κατ' αὐτοῦ : κατ' οὐ αὐτ supra lineam addito corr. D || 16 ἀνθοπλίζεται
A H M P *Acta* : ἀνθοπλήζεται C E ἀνθοπλήζετο B D || ὄνπερ : ὄνπερ E ὄνπερ H
Acta || φέρων : φέρον E || ἐμπρησιμὸν A D M P *Acta* : ἐμπρισιμὸν B C E H || 17
βιαίοις : βοᾶ οἷς A βιαῖος B || συστρεψάμενος : συντριψάμενος P
συντρεψάμενος *Acta* || συρίγμασιν : ἀρίγμασιν B || ἀσήμοις : εὐσήμοις B ἀσίμοις
C || 18 πρῶι : πρῶιν B || ὀρώντων : ὀρόντων E || 19 νηχόμενος : ἀνεχόμενος E
νηχούμενος M || πλήθει : πλήθη E || 20 ξηρᾶ : ξηρὰ B C D || ταύτη : ταῦτην E ||
ἐξιῶν : ἐξιῶν C H || 21 ἀδελφὸν om. M || 22 εἰρηκῶς : ἡρηκῶς P || γνώρισον :

γνώρησον E || κύρι B D : κύρι cett. *Acta* || ζητεῖ σε A M : ζητή σε E H ζητήσαι B C D ζητήσῃ σε P *Acta*.

Κεφ. 32:

1 Ἐπανερχομένου : Ἐπερχομένου B || ἐκεῖθεν : ἐκεῖσε H || 2 ἀνωτάτων : ἀνοτάτων E || 3 πάνυ H P *Acta* : om. A B C D M πάνοι E || ἔνθεος : ἐνθέως A || ἐπεισῆλθεν : ἐπισήλθεν E || 4 αὐτόθι : αὐτόθῃ E || διατρῖψαι H : διατρίψαι cett. *Acta* || ἐφ' ἐνὶ : ἐφενῆ E || ἐκεῖ- punctis deletis post ἐνὶ add. B || 5 σπηλαίων : σπολαίων B || Τοπάρχη A H P *Acta* : Τοπάρχει B D Τοπαρχῆ E τὸ πάρχη C M || ἐ post τὸ πάρχη [sic] add. C || 6 αὐτὸ H P *Acta* : αὐτῷ A B C D E M || παροδεύοντας : παραδεύοντας B || 7 πλησίον (πλησίον H) H M P *Acta* : πλησίω A B C D E || 8 ὄφθη : ὄφθει D || παμμεγέθης : παμεγέθης B || δυσειδῆς P : δυσιδῆς (δυσιδῆς E) A E δυσειδῆς B C H M *Acta* δισειδῆς D || 9 δαίμων : δαίμον E || κατασχὼν τοὺς πόδας punctis deletis ante ἐπερχόμενος it. B || 10 προσεγγίσαντος : προσεγγύσατο B || κατασχὼν : κασχὼν B || ὡς om. E || ἔλεγε H P *Acta* : ἔλεγεν A B C D E M || 11 βοήθει μοι μέγα P *Acta* : om. A μέγα H βοήθει (βοήθη B E) μέγα B C D E M || 12 ὄντως : ὄντος M || ἐργασάμενος : ἐργασμένος B || 13 Ἰωαννικίου : Ἰωαννηκίου A H Ἰωαννίκιου accentum cancellavit et supra tertium ι recte posuit B || οὕτως (οὕτωσι H M P) C D H M P *Acta* : οὕτως ἦν A E οὕτωσι B || αὐτῷ : αὐτὸν E || 14 ἑπταήμερον : ἑπτὰ ἡμερῶν A || τοῦ ante Χριστοῦ om. M || 15 Τριχάλικα : Τριχάλικον on punctis deleto et a supra lineam addito corr. B || μονίαν : μονιαν E || 15-16 Δανιὴλ — αὐτοῦ om. B || 16 εἰς τὸ : εἰς τὰ B || 17 κάμπη : κάμπει E || 18 μοναζόντων : μοναζόντω E || τιμίου : τίου B || 19 ἐδυσώπησαν : ἐδυσώπησα B δυσωπήσαντες τοῦ E || ἀφανίσαι (ἀφανίσαι H) A H M P *Acta* : ἀφανῆσαι (ἀφανήσαι E) B C D E || ἅγιος post ὁ δὲ add. E || 20 ἄγωμεν φησὶν : φησὶν ἄγομεν E || αὐτὸς om. E || κῆπον : τόπον B D || ἴδω : εἶδω E || 21 μέσον : μέσων C || ὠρᾶτο P : ὠρᾶτο (et ε fortasse addito et cancellato ante ω) H ὀρᾶτο A B D E M ὀράτω C ἑωρᾶτο *Acta* || ἀγγελιδὼν A H M P *Acta* : ἀγγελιδῶν (ἀγγελιδῶν E) B C D E || κάμπη : καμπῆ B || 23 ἔτι : ἔτη E || λυμαινομένη A P *Acta* : λουμαινομένη B C D H M λοιμενομένη E || 24 τῶν Ἀγαύρων P *Acta* : Ἀγαύρων cett. || 25 εἰσελθεῖν : εἰσέλθειν B || τοῦτο : τούτῳ E M || 26 αὐτὸν E H M P *Acta* : αὐτῷ A B C D || 27 λευκὸν — λήϊον om. E || 29 ἀπῆρε H M P *Acta* : ἀπῆρεν

(ἀπήρεν E) A B C D E || ἔνδεκα M : ἔνδεκα (ένδεκα C H) cett. *Acta* || 30 ἀνεψιὸν : ἀνεψιόν B || μεταβάσης : μεταβάσις accentum cancellavit et recte posuit supra alterum α B μεταβάσεις C || εἶθ' οὕτως scripsi : εἶθ' οὕτως (εἶθ οὕτως H) A B D H M *Acta* εἶθ οὕτως C εἰθούτως E P || κατόπιν : κατόπειν E || 31 τίμιον H P *Acta* : om. A B C D E M.

Κεφ. 33:

1 Ἰσαάκιος A P *Acta* : Ἰσάκιος E Ἰσαάκιος (Ἰσαάκιος M) B C D M Ἰσάκιος H || κουράτωρ : κουράτορ E || προαστίων B C D : προαστείων A H M P *Acta* προαστείου E || 2 γυναικείου σεμνείου H M : γυναικίου σεμνείου A γυναικίου σεμνίου B C D γυναικείου σεμνίου E P *Acta* || 3 Κλουβίου : Κλουκίου B D || σεμνίου punctis deletis post Κλουκίου it. B || Ἀγαυρινοῖς : Αγαυρινοῖς u supra lineam add. M || Δοσιθέω καὶ Εὐστρατίω *Acta* : Δοσιθέου καὶ Εὐστρατίου codd. || 4 ψυχωφελῆ : ψυχοφελῆ B C D E || 5 κύρι B D : κύρι cett. *Acta* || Ἰσαάκιε A P *Acta* : Ἰσάκιε E Ἰσαάκιε (Ἰσαάκιε B C M) B C D M Ἰσάκιε H || ἐμμένων : ἐμμένον A || φροντίσι (φροντίσιν B C D) : φροντήσιν E || 7 Τοῦ δὲ (Του δε A) codd. : Τοῦδε *Acta* || τὸ ante κατοχὴν add. et punctis supra lineam del. M || 8 δεσποίνης : δεσπίνης B || 8-9 Διὰ τινα — Εὐστρατίου om. B D || 10 Κωνσταντινούπολιν : Κωνσταντινουπόλιν B || συνεισιόντων : συνισιόντων E || δηλώσω : δηλώσουσισω σουσι punctis deletis corr. B δηλώσω E || 11 καταλάβοι H M P *Acta* : καταλάβη A B C D E || 12 κατηγήσας : κατατηγήσας A || προγεγραμμένοις altero μ supra lineam add. B || 13 μοναχοῖς om. E || Ἰσαακίω A P *Acta* : Ἰσαακίω B C M Ἰσαακίω D Ἰσακίω E Ἰσακίω H || 14 κέλευσιν : ἔλευσιν B D || 15 προσειπόντων : πρὸςσειπόντων ζ punctis deleto corr. B || Ἦν : Ἦν E || εὔχρηστος : εὔχριστος E || 17 διεγηγερμένην : διεγειγερμένην C E || 18 αὐτοῦ : αὐτῷ M || προεφήτευσεν H P *Acta* : προεφήτευσεν A B C D E M || καὶ post προεφήτευσεν add. E || αἵτησιν : ἔτησιν B || 19 Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων H P : Ὑπὸ φθορέων δὲ A B C D E M Ὑπὸ δεινῶν δὲ καὶ φθορέων *Acta* || 20 παροδηγηθεῖσα : παροδηγηθήσα E || ἀγνοεῖν τινα : ἀνάγνωεῖν τινα ἂν punctis deletis corr. B || τόν τινος *Acta* : τὸν τινὸς A B C D H M P τὸν τίνος E || 21 φησάντων : φεισάντων A || Ἰσαακίου A P *Acta* : Ἰσακίου B H Ἰσαακίου D Ἰσακίου E Ἰσαακίου C M || ἀναχαιτίζει A H *Acta* : ἀναχετίζει B C D E M P || 22 ἐπὶ om. P || αὐτὸν : αὐτῶν H

|| προαστίων correxi : προαστείων codd. *Acta* || νοσήσας : νοήσας B || 23 Ἰσαάκιος
 A P *Acta* : Ἰσαάκιος B C M Ἰσαάκιος D Ἰσάκιος E Ἰσάκιος H || 24
 ἀποκαρεῖς : ἀποκαρθεῖς δὲ E || μεθίσταται τοῦδε τοῦ βίου H P *Acta* : μεθίσταται
 A B C D E M || 25 πρόρρησιν : πρόρησιν E || σεβασμίου H P *Acta* : om. A B C D E
 M || 26 Κλουβίου A B C D E H M *Acta* : Κουβουκλίου P || θυγατρὶ : θηγατρὶ B ||
 27 ἀνελθούσης θο fortasse punctis del. B || εὐλογηθείσης : εὐλογηθήσης E || 28 τῆς
 γραδῶς : τῆς γραῦς E || θυγατρὸς : θηγατρὸς B || λαβῶν : λαβὸν E || 29 ῥάβδον :
 ῥάυδον B ῥάδον D || ποιμνιαρχίας (cf. § 32.30 & 33.39) A B C D E H M *Acta* :
 ποιμναρχίας P || 30 σύμβολον : σύμβουλον M || τῇ θυγατρὶ δίδωσι : δίδωσιν τῇ
 θυγατρὶ E || δίδωσι H M P *Acta* : δίδωσιν A B C D E || Ἡ δὲ : Εἰ δὲ E || δηχθεῖσα
 A P *Acta* : δειχθεῖσα B C H M δειχθεῖσα in textu corr. D δαχθήσα E || 31 στερωῶς
 : στερωῶς E || καταβληθεῖσα : καταβληθήσα εἶπεν E || ἔδει : ἔδη B || 32 γραῖ :
 γραΐδη E || ἦ τῆ : ἦ τὴν τῆ τὴν punctis deleto corr. B || 33 ὄσιος H P *Acta* : om. A B
 C D E M || φησὶν αὐτῇ hic H P *Acta* : φησὶν αὐτῇ (αὐτῇ om. B D) post λέγεις
 transp. A B C D E M || 34 ὁ ante Κύριος om. B || ἠθέλησε H M P *Acta* : ἠθέλησεν A
 B C D εἰθέλησεν E || γέγονε H P *Acta* : γέγονεν A B C D E M || ἠτοίμαστο :
 ἠτοίμασθαι B ἠτοίμαστω E || δέδοται : δέδωται C δέδοτε E || 35 κατελθοῦσα :
 κατερθοῦσα B D || ἐκεῖθεν : ἐκεῖθεν καὶ E ἐκεῖνη H || οὐ τοῖς τυχοῦσιν om. E || 36
 ἐκμειλίσσεται P *Acta* : ἐκμιλίσσεται A C D H M ἐκλίσσεται B || ἐκμειλίσσεται
 ἐρωτῶσα : ἐκμηλίσσομένη λέγει πρὸς αὐτὸν E || ὅτι post πάτερ add. E || 37
 δέδωκεν : δέδοκεν B || παρελογίσατο : παρελογήσατο C E || 37-38 λέγει αὐτῇ τοῦ
 τέλους σου H P *Acta* : τοῦ τέλους σου λέγει αὐτῇ A B C D E M || 38 ἴσως codd. :
 ἰσῶς *Acta* || ταχεῖαν τὴν ἐπιστάσιαν : τὴν μετὰστασίν σου ταχίαν E || αἰσθόμενος
 A B D E H *Acta* : αἰσθόμενος C M αἰθόμενος P || 39 τῆς ante ποιμνιαρχίας om. B
 D || ποιμνιαρχίας (ποιμνηαρχίας A) (cf. §32.30 & 33.29) : ποιμναρχίας P ||
 προδεικνύων H M P *Acta* : προδεικνύον A E προσδεικνύων B C D || 40 Ἡ δὲ : Εἰ
 δὲ E || 41 νοσήσασα : νοσσίσα E || 43 τιμίαν om. E || διάδοχον post ἀξίως transp. E
 || καταλέλοιπε M P *Acta* : καταλέλοιπεν A B C D E καταλέλυπε H.

Κεφ. 34:

3 ὅθεν βουλεύεται punctis deletis it. post γενόμενος B || αὐτόθεν P *Acta* : αὐτόθι
 cett. || πρὸς om. E || 4 κατὰ Κόρακος A B D E *Acta* : κατακόρακος C H P κατὰ

Κόρας M || 34.5 δύο : διὸ D || 6 χρησιμωδίαν : χρησιμωδίαν *Acta* χρησιμωδίαν
 σω punctis deletis corr. B χρισμοδίαν E || Διὸ : Δι ὃ H || ὀρειβατῶν A P *Acta* :
 ὀρηβατῶν (ὄρηβατῶν B C M) B C D E M ὀριβατῶν H || ὠδευεν (ᾠδευεν A P
 ὠδευεν H) A H M P *Acta* : ὄδευεν B D E ὄδευεν C || 7 Μερίλου κώμεως B C D P :
 Μερίλου κόμεως A Μεριλουκώμεως E H M *Acta* || γέγονε H M P *Acta* : γέγονεν
 A B C D E || λέγει μέλλομεν H P *Acta* : μέλλομεν (μέλλωμεν A) λέγει A B C D E M
 || 8 καταλαμβάνειν : καταλαμβάνην H || νεμομένην ἤν supra lineam add. B || 9
 ἐπισυρομένην : ἐπισυρωμένην A || λοιπὸν post ὄρα [sic] add. E || πτωθῆς A H M
 P *Acta* : πτωθεῖς B C D E || 10 νεμόμενον : νεμώμενον B C D || 11 κυκλοτερός A
 D H P *Acta* : κυκλωτέρως B κυκλωτερῶς C M κυκλοτέρως E || αὐτοῦ B D H M P
Acta : αὐτοὺς A αὐτῶν C E || περιθέοντας : περιθέντας H || οἷ H M P *Acta* : οὖς A
 οἷς B C D E || ἰδόντες : εἰδόντες B D || μακρόθεν : μακρῶθεν C || 12 ἡλάλαζον :
 ἡλάζον B || ἤδη : ἴδει E || 13 ἡσυχάσαντες : ἡσύχασαν καὶ E || οὐκ ἀμοιροῦντες it.
 B || 13-14 ὥσπερ — αἰσθήσεως om. E || 14 αἰσθήσεως : ἐσθήσεως A ||
 προσέπιπτον ω punctis deleto et o supra lineam addito corr. B || ὑποσαίνοντες :
 ὑποσένοντες E σαίνοντες H || ἀφ' ἧς (ἀφ ἧς H) H M *Acta* : ἀφῆς A E P ἀφείς B C
 D || 15 χρώτων C D M P *Acta* : χρωτῶν A H χρώντων ν punctis deleto corr. B
 χροτῶν E || κατέλιξαν : κατέλιξαν B C D || 16 ἡμερότητα : ἡμερώτητα C E M || 17
 ἀπάγουσαν : εἰπάγουσα B || φησὶ (φησὶν H) hic H P *Acta* : φησὶ (φησὶν E M) post
 αὐτοὺς transp. A B C D E M || φησὶ : φησὶν E H M || 18 ἀνωνύμως : ἀνονύμως A E
 || εἶπεν : εἶπε M || ὁ πατήρ H P *Acta* : om. A B C D E M || κάλεσον H M P *Acta* :
 φώνησον A B C D E || 19 Χριστοφόρον : Χριστόφορον B D || τὸν (ante σὺν
 αὐτῷ) : τὸ B || μου post φωνήσαντος δὲ add. A || 20 ἀποκριθέντες : ἀποκριθέντος
 B || παραγεγόνασι : παραγεγόνασιν A E || Εἰρηκότος : Εἰρηκότως ω punctis
 deleto et o supra lineam addito corr. B || 22 Θεοφύλακτε : Θεοφύλακται ε supra
 lineam addito corr. B || λέγουσι H M P *Acta* : λέγουσιν A B C D λέγουσιν αὐτῷ E
 || δύο : διὸ B D || 23 ποιμανοῦντος A B C D E H M : ποιμαίνοντος P *Acta* || 24
 ἀπολωλότος : ἀπολωλώτος B C D || πορευσομένου (-νους A -σω- E) A B^{sl} C D E
 H M *Acta* : πορευομένου B^{ac} P || γενήσεται : γένηται B || 26 ταῦτῶ correxi : τ'
 αὐτῷ A ταυτῷ B C D E H M P τ' αὐτῷ C ταύτῳ *Acta* || τὸ (ante ἀπολωλότος) : τῷ
 E || εὐρήσας : εὐρήσις A || καὶ post σεσωσμένον add. A || 27 ἐπαναστρέψεις :
 ἐπαναστρέψης A || πληροφορηθεῖς : πληροφορεθεῖς E || ἐν τοῖς ῥήμασι H M P
Acta : ἐπὶ τοῖς ῥήμασι (ἐπὶ τοῖς ῥήμασιν E) A B C D E || 28 συνοδοιπορῶν :

συνοδοπορῶν A συνοδοιπορῶν v supra lineam add. B συνοδυπορῶν C || ἐκεῖνο :
 ἐκεῖνω B E || 29 συννομέα A C D H *Acta* : συννομέα alterum v supra lineam add. P
 συννομέα B M συννομαία E || 30 τῆ ὁδῶ : τὴν ὁδὸν A || κατ' ὀλίγον om. E || φησὶ :
 φησὶν A E || 32 οἷς οὐ βούλομαι οὐ supra lineam add. M || ὀφθῆναι : ὠφθῆναι E ||
 ὁ ante διὸ add. B || διό μοι : δι ὅ μοι H || 33 ἤδη : ἴδη E || ἀλλήλοις : ἀλλήλους E ||
 34 εἶ om. E || 35 λέγουσι H M P *Acta* : λέγουσιν A B C D E || μόνος post πῶς add. E
 || ἐπὶ τὸ πολὺ : ἐπὶ πολλοὶ E τὸ om. M || 36 ὄρεσι : ὄρεσιν E || ἦ : καὶ E || ληστῶν :
 λιστῶν A || ὑφορῶμενος : ὑφορόμενος H M || 37 Εὐστράτιος H M P *Acta* : om. A
 B C D E M || φησὶν hic H P *Acta* : post Θεὸν transp. A B C D E M || Θεὸν : Θεόν B ||
 ἔχων : ἔχον E || οὐκ ὦν : οὐκ ὦν H || βλαπτόντων : βλαπτώντων C ||
 ὑπερανίσταται om. E || 38 διαμένων ἀπτόητος : διαμένον ἀπτώητος C E || 39-40
 ἴστατο μηδ' ὄλως καθορῶμενος ὑπ' αὐτῶν H P *Acta* : ὑπ' αὐτῶν μὴ καθορῶμενος
 ἴστατο A B C D M μὴ καθορῶμενος ἴστατο E || 40 Διακριθέντων : Χορισθέντων
 E || οἰήσεως (οἰήσεως C) A C D E M P : οἰκη οἰήσεως οἰκη punctis deletis corr. B
 οἰκήσεως H *Acta* || 41 περιαιρῶν (περὶ αἵρων B M) B D H M P *Acta* : περιαιρῶν
 A περιαιρόν C περιερῶν E || 42 ἀπέκρουσέ με P *Acta* : ἀπέκρουσέν με cett.

Κεφ. 35:

1 τοῖς τῆς E : τοῖς A B C D τῆς H M P *Acta* || ὀνομαζομένης om. E || 2 ἠσύχασεν :
 ἠσύχαζεν ζεν sub lineam add. B ἠσύχαζεν vel ἠσύχασεν D || 3 αὐτόθι : αὐτόθη E
 αὐτόθεν P || λογισάμενος : ἠγησάμενος A λογησάμενος E || 4 τοῦ ante Χριστοῦ
 om. E || 6 περιεργίας : περιεργείας ι supra lineam addito corr. B περιεργείας [sic]
 H || θεραπαινίδων : θεραπενίδων E || φαρμαχθεῖσα : φαρμαχθήσα E || φρένας :
 φραίνας C || 7 εἰς ἰατροὺς ἀνωφελῶς H M P *Acta* : ἀνωφελῶς (ἀνοφελῶς E) εἰς
 ἰατροὺς A B C D E || 8 συγγενῶν : συγγόνων A συγγενῶς M || 9 οἰκτηριήσας A H
 M P *Acta* : οἰκτηρήσας B C D οἰκτηρίσας E || 10 τύπω : τόπω B || ὑγιῆ : ὑγειῆ H ||
 11 ἴδια : ἴθια (vel ἴδια D) B D || αὐτὴν M P *Acta* : αὐτῆ A B C D E αὐτὴ H || 12
 ἀφεῖναι A P *Acta* : ἀφῆναι (ἀφήναι E) B C D E H M || χριστομμῆτως :
 χριστομημῆτως E || 13 εὐλαβῆς : εὐλαβεῖς E || 14 πατέρα : ἅγιον E || ἔξαγορεύσεις
 : ἔξαγορεύσης A || 15 καὶ αὐτοῦ — κανονιζόμενος om. B D || κανόσι : κανῶσι A
 C E || 16 ὀφείλομεν : ὀφείλωμεν E || 17 ἄλλος : ἄλλως ω punctis deleto et supra
 lineam o addito corr. B || 18 διὸ : δι ὅ H || εὐτρεπῆς : εὐπρεπῆς primo π punctis

deleto et τ supra lineam addito corr. B || ἔσο : ἔσω E M || 19 προσκαλεῖται σε : προσκαλεῖτε σαι E || καὶ μεταναστεύσει σε om. A || 20 τάχιον : τάχειον A H M || κομισάμενος : κομησάμενος E || 21 ἐκδημεῖ (ἐκδημεῖ H) B C H M P *Acta* : ἀποδημεῖ A ἐκδειμεῖ η supra lineam addito corr. D ἐκδημηῖ E || ἀπὸ κόσμου : ἀπὸ τοῦ κόσμου E || πρὸς τὸν Κύριον A B C D E H M *Acta* : πρὸς Κύριον P || ἰάσεις : ἰάσης C || πολλὰς A B C D E H M : πολλῶν P *Acta* || 22 ὁσήμεραι H M P *Acta* : ὡς ἡμέραι B D ὡσήμεραι A C E || τῆ ἀφῆ : τῆ om. A || 24 συνανελθῶν (σὺν ἀνελθῶν A συνανελθῶν E) A B C D E (cf. 33.4 & 39.6) : συνελθῶν (συνελθῶν H) H M P *Acta* || πλείστην : πλήστην B || 25 ψυχοφελῆ A H M P *Acta* : ψυχοφελῆ B C D ψυχοφελεῖ E || ἀκούει : ἀκούειν v punctis deleto corr. B || 27 παριππεύων : (παρ' ἰππεύον H) παριππεύον E H || φορτίον : φορτίων A || κακιῶν : κακίων B || ἡμῶν : ἡμῶ H || 28 καθ' ἐκάστην M *Acta* : καθεκάστην A B C D E H P || 29 καὶ post ὅτι H M P *Acta* : om. A B C D E || μεθίστασαι : μεθίσταται in margine corr. B μεθίσταται P || 30 φροντίσας : φροντήσας E || πεντεκαιδεκάτην : πέντε καὶ δεκάτην (πεντε καὶ δεκατην H) B E H || 31 εἰρήνη : ἡρήνη B || κοιμάται : κεκοίμηται E.

Κεφ. 36:

1 ἔτι : ἔτη E om. H || καὶ post ἐπικρατούσης om. A || διωγμῶν : δι ὄγμων E || ἐπαλλήλων (επαλλήλων B) A B C D E H P : ἐπ' ἀλλήλων M *Acta* || 2 τοῦ P *Acta* : τῆς cett. || 4 λύμης P *Acta* : λοίμης cett. || ἀποδιδράσκοντας : ἀποδιδράσκοντος M || θρόνων : θρόνον E || 5 ὄρειβάτας (ὄρηβάτας (ὄρηβάτας C M) B C D M ὄριβάτας E H) A B C D E H M *Acta* : ὄρειβάτους P || τὸν C E H P *Acta* : τῶν A B M τῶν in textu corr. D || 8 τὴν (post ἐξάρχων) om. A || 9 Ὅς : Ὡς H || 9-10 καὶ νουθετηθεῖς — κανονισθεῖς om. M || 10 νουθετηθεῖς : νουθετιθεῖς E || κανονισθεῖς : κανωνισθεῖς B C D || αἰρετικῆς : ρετικῆς ai non liquet A || 11 διίστατο : διήστατο E διίσταται M || λύμης A P *Acta* : λοίμης B C D E H M || καὶ σκοτόσεως post λοίμης add. E || ἀνήει P *Acta* : ἀνήη A ἀνείη B C D H M ἀνίει E || κανονισθῆναι : κανωνισθῆναι B C D || 11-12 τούτῳ ἔτι correxi : τῷ ἔτι (τὸ ἔτι E) codd. *Acta* || 12 πατήρ H P *Acta* : om. A B C D M ἅγιος πρὸς αὐτὸν E || 13 φησὶν hic H P *Acta* : post ἐπειδὴ transp. A B C D E M || σὲ post Ἀντώνιε transp. M || ἐνουθέτησα post σε add. E || 14 συναγωνισάμενός σοι A C H M P *Acta* : συναγωνιζόμενός σοι B

συναγωνιζόμενός σοι D συναγωνησάμενός σου E || 15 ἀσταταεῖς H M P *Acta* : ἀνασταταεῖς A B C D ἀνασταταῖς E || γνῶθι : γνώθη E || 16 τεσσαρακονθήμερον A : τεσσαρακοντήμερον cett. *Acta* || μόνον: μόνο B om. E || ὀφείλεις A M P *Acta* : ὀφείλης B C D H ὀφίλεις E || ἐν σκληρᾷ παιδείᾳ : ἐν σκληρᾷ παιδίᾳ E || 17 καὶ αὐτὸν om. E || τοῦτον : τούτων E H || σωθήση : σωθῆναιθήση θῆναι punctis deletis corr. B σωθήσει E || 18 τιμίων : ἀγίων B D || ὑπομένω : ὑπομενῶ A || ἥμισυ : ἥμησοι E || 19 εὐθύς τοῦ σώματος μετὰ ἄλγους πληγείς : τοῦ σώματος εὐθύς πληγείς μετὰ ἄλγους H || πληγείς : πληγῆς E || 20 τεσσαρακοστήν : τεσσαρακοντήν B D || κεκοίμηται : κεκοίμητε E.

Κεφ. 37:

1 ὑπατικὸς : ὑποτακτικὸς B || 2 πιστῶς : πιστὸς ος punctis deletis et ὡς supra lineam addito corr. B πιστὸς E || 3 τὸν ante ποταμὸν add. E || 4 καὶ post ὀλισθήσαντος add. E || 5 διακονίαν : διάνοιαν νοιαν punctis deletis et κονίαν in textu additis corr. B || 6 κύρι B D : κύρι A C E H M P *Acta* || 8 ἔτυψάς σου : ἐτύψας σου ζ supra lineam add. B || Ὅταν B D *Acta* : Ὅτ' ἂν (ὄτ' ἂν E) A C E H M P || δὲ post ὅταν (ὄτ' ἂν) add. A || 9 τύπτε : τύπτται M || Τούτων P *Acta* : Τοῦτο (Τούτο E) cett. || 10 βαλὼν : βαλλὼν B βαλὸν E || 11 συγχώρησιν : συγχόρησιν B D || 12 ἐκκοπεῖς : ἐγκοπεῖς (ἐγκοπεῖς E) A C E || ἀνελθεῖν : ἀπελθεῖν A || εἶχε B D H P *Acta* : εἶχεν A C E M || 13 μάκარიον primo accentu cancellato corr. B || υἰὸν supra lineam add. A || 14 εὐπόρητο H M P : εὐπόρειτο B C D εὐπορεῖτο A E *Acta* || 15 ψελλίζων : ψελλίζον E || ἄκρως : ἄκρος E || 16 καὶ αἰσθόμενος : δὴ ἐσθόμενος E || αἰδίμιος : αἰδίμιος C E || Τέλειος : Τελείως B || 17 ἔτι : ἔτη E || ἀτελῆ H P *Acta* : ἀτελεῖ A B C D E M || 18 ἄρφα : ἄρα M || καὶ ante δευτεροῖ add. M || 18-19 Δευτεροῖ – ἄλφα om. E || 19 ἄλφα : ἄλλαφα M || Πρότεινόν σου : Πρόστεινόν σου (Πρόστῆνντεινόν σου τὴνν punctis del. B) B D || σου post γλώσσαν [sic] transp. E || 20 ἵνα ante θεάσομαι add. B ὅπως ante θεάσομαι add. E || Τοῦ δὲ codd. : Τοῦδε *Acta* || τάχος : πάχος τ supra lineam addito corr. B || προσετάγη : προστάττειται τται punctis del. B προσετάγει D M || προτείναντος : ποιήσαντος H || 21 γλώσση : γλώττη B C || 21-22 ὁ Θεὸς καὶ δημιουργὸς σου : ὁ δημιουργὸς καὶ Θεὸς σου H || δημιουργὸς : δημιουργὸς E || μογγιλάλων codd. : μογιλάλων *Acta* || λάλον H P *Acta* : λάλων A B D C E M || 23 ἀποδόμενος H P *Acta* :

ἀποδιδόμενος E ἔντειλάμενος A B C D M || σοι : σε A || 24 ψελλίζουσαν :
 ψελλίζων E || ἔτι : ἔτη E ἐπὶ H || 25 Καὶ ante ὡς add. E || δὲ om. E || 26
 ὀρθολέκτησεν A B C D E P *Acta* : ὀρθολέκτησε H M || τὸ : τῷ E || τρανολογῶν :
 τρανολοκῶν B || νεώτερος : νεότερος B || ἑξαίσιον A P *Acta* : ἑξέσιον B C D E H
 M || 27 τῷ B C D H P *Acta* : τὸ A E M.

Κεφ. 38:

1 τὸν : τῶν M || δὲ om. E || τοῦτον : ἐκείνον E || κτιζομένου : κτηζομένου B C D || 2
 Προδρομοῦ καὶ Βαπτιστοῦ om. A || 3 τοῦ τὸ D H M P : τοῦτο (τουτο A) A B C E
Acta || 3-4 ἄρα γε : ἄρα γε E P *Acta* || καὶ post κτιζεται add. E || αὐτὸ : αὐτῷ A || 5
 πυλῶνα : πυλόνα E || 6 εὐρόντος : εὐρῶντος A || 7 παρῆναι : παρήναι E ||
 δυσωπηθέντας *Acta* : δυσωπηθέντος A B C D E M P δυσωπηθέντες H || 9 ἴδητε A
 E M P *Acta* : ἰδῆτε H εἶδητε B C D || ἐστι H P *Acta* : ἐστὶν A B C D E M ||
 προσέλθετε : προσέλθατε A προσέλθεται E || αὐτῷ om. A || ὥσπερ : ὡς E || 10
 βούλεσθε : βούλεσθαι ε supra lineam addito corr. B βούλεσθαι E ||
 περινοστήσαντος : περινοστήσαντος ες supra lineam add. B || περινοστήσαντος
 τὴν οἰκοδομὴν : πρὸς τὴν οἰκοδομὴν περινοστήσαντος E || 11 οἱ ἐλθόντες
 (ἐλθόντες punctis deleto) post Ἰωάννη it. B || αὐτὸν : αὐτῶν in textu corr. D αὐτοῦ
 H || διελθόντος : διελθόντες B || 12 ὄραθέντος : ὄραθέντες ος supra lineam addito
 corr. B || αὐτὸ : αὐτῷ E || 13 φασὶν αὐτῷ (sed post πάτερ) A B C D E M : φησὶν
 αὐτῷ hic H P *Acta* || 14 φησιν : λέγει E || ἤδη hic H P *Acta* : post Ὁ δὲ transp. A B C
 D M om. E || 15 ἐξήλθε H M P *Acta* : ἐξήλθεν (ἐξήλθεν E) A B C D E || καὶ δι'
 ὑμῶν διήλθε om. B || διήλθε H M P *Acta* : διήλθεν (διήλθεν E) A C D E || εἰσέδου :
 εἰσέδοι E || 16 Κυρίου : Κυρίῳ B || 17 ἐβεβαιώσαντο : ἐβεβεώσαντο B || λίαν om.
 E || αὐτὸν ante αὐτῶν punctis deleto add. B || αὐτῶν : αὐτῷ A || 18 ἀνελθὼν :
 ἐλθὼν H || 19 θέλημα ἦν : ἦν θέλημα A || Θεοῦ, ἀδελφοὶ : ἀδελφοί, τοῦ Θεοῦ M ||
 20 διελθόντα A B C D E H M (cf. 38.15: δι' ὑμῶν διήλθε) : ἐλθόντα P *Acta* ||
 ἐθεάσασθε ἂν H P *Acta* : ἂν ἐθεάσασθε (ἂν ἐθεάσασθαι ε supra lineam addito corr.
 B ἂν ἐθεάσασθαι E) A B C D E M || κεκοπωμένῳ : κεκωπωμένῳ ο supra primun
 ω addito corr. B καὶ κοπωμένῳ E || μοι ὄντι H P *Acta* : ὄντι μοι A B C D E M || 21
 ἰδόντες H M P *Acta* : εἰδότες A B C D E || ἀλύπως : ἀλείπως B D || 22 ὁ ταπεινὸς
 ὡς εὐπειθέσιν H P *Acta* : ὡς εὐπειθέσιν (εὐπηθέσιν E) ὁ ταπεινὸς A B C D E M ||

23 ὑ ante ὑπερεύξομαι it. B || τοιαῦτα : ταῦτα A || 24 ἀνεχώρησαν : συνεχώρησαν B.

Κεφ. 39:

2 κατορθώματα : κατωρθώματα B D κατορθώματα E || καὶ θαύματα om. A || ὠφελεία : ὀφελεία C || 3 κηρύττων : κηρῆττον ω supra o add. B || φησὶν H P Acta : om. A B C D E M || 4 διηγῆ A B D P Acta : διηγεῖ C E H M || 5 λαβῶν : λαβεῖν E || με om. H || συνανάγαγε : συνάγαγε H om. E || ὅπως : ὅπως Acta || 6 ἰδὼν A E M P Acta : εἰδὼν (εἰδῶν H) B C D H || πιστωθῶ : πιστοθῶ E || 7 ἰκέτευσε P Acta : ἰκέτευσεν cett. || λαβῶν : λαβὼν A || 9 πλησίον : πλησίον ν supra lineam addito corr. B || συνεστιάτορας : συνεστιάτωρας ο supra lineam addito corr. B συνεστιάτωρας C || ἐξεφόβησε H P Acta : ἐξεφόβησεν A B C D E M || 10 πτωεῖται A M P Acta : πτωεῖται B C D πτωεῖτε H πτωήτε E || 11 ὑποσαίνει : ὑποσένει E || ὑποπτήσσει : ὑποπτίσσει E ὑποπτήσει altero σ supra lineam addito corr. H || 12 φησὶ H P Acta : φησὶν A B C D E M || προστακτικῶς : προστακτικὸς ῶ supra lineam addito corr. B || 12-13 Ἐλθούση ... αὐτῆ ... πλησιασάση (πλησιάση B) : Ἐλθούσης ... αὐτῆς ... πλησιασάσης E || αὐτῆστοῖς τῆς punctis deletis corr. B || 14 χερσὶ : χερσὶν A || ψομίζοντες : ψομίζοντες B || 15 ἐξεπλήττοντο : ἐξεπλήττονται το supra lineam addito corr. B || πατήρ H P Acta : om. A B C D E M || λέγει αὐτῆ hic H P Acta : ante ὅθεν transp. A B C D E M || πορεύου H P Acta : πορεύου πάλιν (seu πάλι B) A B C D E M || καὶ om. E || 16 αὐτῆς κλίνασα : κλίνασα αὐτῆς A || κλίνασα : κλήνασα B || οἰονεὶ : οἰονεὶ B || 16-17 προσκυνήσασα αὐτῷ om. A || 17 εἰσέδου : εἰσέδοι υ supra lineam addito corr. B εἰσέδοι E || προμελετηθέντας : προμελετιθέντας B || τε om. B || 17-18 προμελετηθέντας τε καὶ μελετωμένους : προμελετομένους E || 18 μελετωμένους : μελετομένους B C D || ἐσθιόντων : αἰσθιόντων H || λέγει hic H P Acta : post θηρίοις transp. A B C D E M || 19 ἦγουν P Acta : ἦτ' οὖν A ἦτουν E εἴτουν (εἴτουν H) B H M εἴτ' οὖν C εἴτοῦν D || μὴ om. E || τρέμειν : τρέμειν B || 20 δημιουργηθεῖσιν : δημιουργηθήσιν E || ἐπεὶ : ἐπὶ εἰ supra lineam addito corr. B || τὸ πέρας post ἐντολήν add. E || 22 τρέμομεν E H M P Acta : τρέμωμεν A B C D || τῶν post Χριστοῦ transp. E || 23 εὐρεθῶμεν : ευρεθόμεν H || ἐρασταὶ : ἐργάται E || 24 τε post λέοντας om. B || τε post αἰσθητῶς add. H || 25 ἀπιστεῖτω : ἀπιστήτω B D E || 26 ἀκηκοότες C H M P Acta : ἀκηκοῶτες

(ἀκηκοότες E) A B D E || ἀμφιβάλλοντες : ἀμφιβάλοντες H altero λ supra lineam addito corr. P || 27 καὶ post πατρὸς add. E || αὐτοψὲι M P *Acta* : αὐτοψὶ A C D H αὐτοψῆ E αὐτὸψ B || ὁσίας ante εὐχὰς add. E.

Κεφ. 40:

1 Πτωχοῖς - αἰτοῦσι : Παρέβαλλον ἄλλοτε πτωχοὶ πρὸς τὸν ὄσιον αἰτούντες [sic] ἐλεημοσύνην E || παρακαλοῦσι H M P *Acta* : παρακαλοῦσιν A C παραβαλοῦσιν B D || αἰτοῦσι H M P *Acta* : αἰτοῦσιν A B C D || δὲ post ἔχων add. E || 2 ὁ πατὴρ om. E || μήτε : it. B ἢ E || Θεοδοῦλω : Θεωδοῦλω P || 3 δὸς : δῶς E || 5 συνεπικόμιζε : ἐπικόμιζε M || λέγει hic H P *Acta* : post τοῦ μεστοῦ transp. A B C D E M || 6 χρεῖα : χρία εἰ supra lineam addito corr. B || κενουμένου A H : κενομένου B C D E κενωμένου M P *Acta* || 7 Εὐλογίαν : Εὐλογεῖαν B || ἔχεις : ἔχει B D || οὕτως : οὕτω M || ποιήσον A H P *Acta* : ποιῆσαι (ποιήσαι E) B C D E M || 9 τρηθέντος A P *Acta* : τριθέντος B C D H M τρισθέντος E || κενὸν : καινὸν A || 10 ἔλαιον : ἔλεον E || συναισθόμενος : συνεσθόμενος A E || ὀλίγον it. B || 11 ἀνηκοῖαν : ἀνικοῖαν E || ἐθρήνησεν : ἐθρήνισεν B C D || 11-13 καὶ ἐλθὼν — διόρασιν : καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ καὶ μετάνοιαν βαλόντος, ἐθαύμασεν τὴν προφητικὴν αὐτοῦ διόρασιν E || 12 μετανοία : οἱ non liquet P μετανοίαν B || ἀπελογήσατο : ἀπελογίσασατο B.

Κεφ. 41:

1 Εὐστρατίω om. B D || 2 πλείστην H M P *Acta* : πλείστου A B C D E || καὶ μόλις ante ἐκ τῶν ἐγκάτων punctis deletis it. B || ἐκ τῶν ἐγκάτων : ἐκ τῶν ἐγκάτων καὶ A ἐκ τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ καὶ E || 4-5 Ὡς δὲ ἀπελθὼν τῷ πατρὶ ἀπήγγειλε : Ἀπελθὼν [sic] δὲ ἀπήγγειλεν τῷ ἀγίῳ E || 5 ἀπήγγειλε M P *Acta* : ἀπήγγειλεν A B C D E H || τὸν ante Εὐστράτιον add. E || ὁ [sic] ante Νικόλαος add. E || 5-6 Μείνον - θαυμάσιος : ὁ [sic] δὲ ἅγιος λέγει πρὸς αὐτὸν· Μείνον ὀλίγον τέκνον E || 6 ὀλίγον : λέγων A || αὐτῷ post μείνον transp. A || θαυμάσιος : θαυθάσιος in textu corr. B || 8 δηλοποιεῖ : δηλοποιεῖν B || ἀποθάνη (ἀποθανεῖ accentu supra altero α posito et η supra lineam addito corr. B ἀποθάνει η sub linea addito corr. H) A B D H M P *Acta* : ἀποθάνει C E || ἄρτίως post ἀποθάνει add. E || τῷ νῦν, εἰπὼν

om. E || εἰπὼν : λοιπὸν B D || 9 ὀψόμεθα A H M *Acta* : Ὀψόμεθα B C D E P ||
 ἀθύμει A D M *Acta* : ἀθύμη E H P εὐθύμει (εὐθυμει *accentum cancellavit et supra*
alterum u posuit) B || 10 μοναχὸς H P *Acta* : om. A B C D E M || τοῦ ὄρους H P *Acta*
 : om. A B C D E M || ἀπήγγειλε : ἀπαγγεῖλαι A E || 11-12 ἐρρωμένον καταλαβὼν
 — ἀκριβολογήσας, ὡς : εὔρεν αὐτὸν ἐρρωμένον. Καὶ ἔγνω ὅτι E || 12 ἦν : ἐνὶ E ||
 13 μετὰ τὸ μαθεῖν om. E || ἐπλούτησε τὴν ἀνάρρωσιν : ἔλαβεν τὴν ἀνάρρωσιν E ||
 ἐπλούτησε H M P *Acta* : ἐπλούτησεν A C D ἐπλάτησεν B || ἀνάρρωσιν :
 ἀνέρρωσιν B || 14 Μηδέπω P *Acta* : Μήπω *cett.* || ἀναληψαμένου ἀπὸ τῆς νόσου :
 ἀπὸ τῆς νόσου ἀναρρωσθέντος E || 15 δυσωπεῖται : δυσωπῆται εἰ *supra lineam*
addito corr. B || 16 ὠφέλειαν : οφέλειαν E || πνευματικὸν κὴν κὸν *punctis deletis*
corr. B || 17 φιλοσυμπαθέστατος : φίλος συμπαθέστατος A || πέλων : πέλον E || 18
 ἀπῆει A M P *Acta* : ἀπεῖη B C D H ἀπίει E || κεκοπιακῶς : καὶ κοπιακῶς E καὶ
 κοπιακῶς M || ὁδοιπορίας : ὄδυπορίας C E || καὶ om. H || 19 σφοδρότερον :
 σφοδρώτερον D || καὶ *post νόσω add.* E || λάβρω : λαύρω B || 20 ἐκέισε : ἠκέισε B
 ἐκέισαι E || ἄφωνος διαμείνας (διακειμένος H) καὶ ἄσιτος H M P *Acta* : ἄσιτος
 διαμείνας καὶ ἄφωνος A B C D E || κυκλωτερός : κυκλωτερός (κυκλωτερός *n in*
textu corr. B) B C || κυκλωτερός περιϊσταμένων : κύκλω τε ἰσταμένων [*sic*] E || 21
 θρηνοδούντων *scripsi* : θρηνοδούντων H P *Acta* θρηνοδούντων A B C D E M ||
 Ὅτε δὲ (δὲ *è non liquet* E) E H P *Acta* : Ὅτε A B C D Ὅτε οὖν M || 21-22
 συνεκλείπουσιν (συνεκλείπουσιν H) αἰσθόμενος (αἰσθόμενος P) εἶδεν (ἶδεν H)
 H P *Acta* : ἐκλείπουσιν συναισθόμενος εἶδεν (ἶδεν A C) A B C D M
 ἐκλείπουσιν ἐόρα [*sic*] E || 22 παρακαλεῖ : παρακαλεῖ *altero λ punctis deleto*
corr. B παρακάλει E || 24 πατέρα καὶ ἐνισχύοντα : ἐνισχύοντα αὐτὸν E || Καὶ
 διϋπνισθεῖς μετὰ ταῦτα om. B D || 24-26 εὐθύς — αὐτοῦ : ἦλθεν [*sic*] εἰς τὴν
 μονὴν αὐτοῦ χαίρων καὶ ὑγιαίνων καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν E || 25 ὑγιαίνων :
 ὑγειαίνων H || 25-26 δοξάζων — αὐτοῦ H P *Acta* : om. A B C D M.

Κεφ. 42:

1 κακίστου καὶ δεινοῦ H P *Acta* : om. A B C D E M || 2 διὰ γραφῶν H M P *Acta* :
 δι' ἀναγραφῶν (δι' ἀναγραφαίων E) A B C D E || 4 πρωτονοτάριος :
 προτονοτάριος E || ἔρχεται : ἀνέρχεται A E || 5 ψυχοφελῆ A H M P *Acta* :
 ψυχοφελει C ψυχοφελει B D E || 6 πατήρ : πάτηρ *Acta* || Εὐτρέπισον A H M P

Acta : Εὐτρέπησον B C D E || 7 μετακαλεῖται σε : μετακαλεῖτε σε E || 8 ἐστι *Acta* : ἐστὶν A || 8-9 μὴ νοήσας — τὸ ῥῆθὲν : μὴ νοήσας τὸ λεχθὲν παρὰ τοῦ ἁγίου E || 9 εἰ : ἦ E || κατ' αὐτὴν : κατ' κ' αὐτὴν κατ' punctis del. B || ζητηθείη : ζητιθείη E || 10 λέγει αὐτῷ hic H P *Acta* : post εἶπόν σοι transp. A B C D E M || σοὶ εἶπον H P *Acta* : εἶπόν σοι (εἶπον σοι E) A B C D E M || χαρτῶν : χάρτων E || 11 ὁρῶντος : ὀρόντος E || 12 ἀπαιτεῖν : ἀπετεῖν H || 13 πέρας : τέλος E || εἰ A C : ἦ H M P *Acta* εἰς B D || αὐ ante αὐτῷ it. B || 13-15 ἦ αὐτῷ — ἐδουλώθημεν om. E || 14 τοῦναντίον A B D : τουναντίον H P *Acta* τοῦναντίον C M || 15 ἤγγικεν : ἤγγυκεν ι supra lineam addito corr. B ἤγγηκεν E || 16 Διὸ : Δι ὃ H || ἀναπτύξου accentu cancellato et recte supra o posito et v supra lineam addito corr. B || ἐπταισμένων : ἐμπταισμένων B D ἐπταισμένον M || ὕδασι : ὕδασιν E || 17 ἀπαλείφων : ἐπαλείφων B || εὐρεθεῖεν : εὐρεθῆναιθεῖεν θῆναι punctis deletis et εἰ supra lineam addito corr. B εὐρεθῆεν E || 19 φροντίσας : φροντήσας B E || 20 ἤδη : εἶδη A || ἔφθασε H M P *Acta* : ἔφθασεν A B C D E || 21 μητᾶτα scripsi : μητάτα (μητατα P) codd. *Acta* || Λυδίας : τῆς Λυδίας E || ἀποθνήσκει scripsi : ἀποθνήσκει (ἀποθοθνήσκει θο punctis deletis corr. B) codd. *Acta* || ὁ [sic] ἀμετανόητος post ἀποθνήσκει add. E.

Κεφ. 43:

1 εὐλαβῆς : εὐλαβεῖς E || πάνυ : πάνοι E || 2 πλησιοχώρω : πλησιοχώρω E || 3 συγκαθημένου : σὺν καθημένου C σὺν γκαθημένου D || 4 θεοχαρίτωτα : θεοχαρίτοτα E || καὶ ante φησὶν add. E || τότε om. E || 5 ψυχῆς E P *Acta* : ψυχῆς τε A B C D H M || ἐκδυσωποῦμεν : ἐκευσωπούμεν B || 6 θεάν : θεῖαν E || σου post συνομιλίαν transp. H || 7 μεταλαμβάνουσι H M P *Acta* : μεταλαμβάνουσιν A B C D E || ἐξ ἡλίου : ἐξιλίου E || 8 θερμότητα B D H P *Acta* : θερμότητα A C M λαμπρότητα E || Ὁ δὲ : Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς αὐτὸν E || σε E H M P *Acta* : σε λέγει (σε λέγειν B) A B C D || 8-9 βούλομαι — τοῦ νῦν καὶ om. A || 9 προσθήκη : προσθήσει (η supra lineam addito corr. B) B E || 10 αὐτοῖς : αὐτοὺς H || 11 ἐξέπεμψε H M P *Acta* : ἐξέπεμψεν A B C D E || μετ' εἰρήνης H P *Acta* : om. A B C D M αὐτοὺς E || 13 Βιθυνίαν H M P *Acta* : Βυθινίαν A Βυθυνίαν B C D E || Ἡράκλην H P *Acta* : Ἡρακλῆν (Ηρακλην B) A B C D Ἡράκλει E ; an Ἡράκλειον? || 13-14 Ἡράκλην ὀνομαζομένου ὀρμώμενον om. M || 14

ὀνομαζομένου : ὀνομαζόμενου *Acta* || ὀρμώμενον om. E || μικρὸν ὕστερον om. E ||
 γενόμενον post χάριτι iteraverunt B D || 15 Συλλαίου : Συλαίου E Συλλέου B || 17
 παραγένονε H M P *Acta* : παραγένονεν A B C D E || 18 Ἰωαννίκιον : Ἰωαννήκιον
 A || 18-19 καὶ τὰ τίμια — κατασπάσασθαι E H P *Acta* : om. A B C D M || 18
 αὐτοῦ ἴχνη : ἴχνη αὐτοῦ E || 19 ἀλλὰ ἀδυνατῶ A E H P *Acta* : ἀλλ' ἀδυνατῶ C D
 M ἀλλ' ἀδυνάτω B || 20 Συνανελεύση : Συναναλεύση D Συν ἀνελεύσει E || 22
 συνανακομίσαι (συνανακομίσαι H) H M P *Acta* : συνανακομήσαι (συν
 ἀνακομήσαι E) A B C D E || εὐδοκήσας : εὐδοκήσης H || λοιπὸν : λοιπὼν E ||
 ἀπορήσας : ἀπορρήσας B E || 23 κτήνος A B C D E *Acta* : κτήνους H M P || 24
 Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || ἀποδειχθῆ : φανῆ E || 25 ἔτι : ἔτη E || Ἀνελθόντων :
 Ἀνελθόντων H || 26 ἀπαίρειν : ἀπέρειν é non liquet E || μελλόντων : μελετώντων
 H || ἐπευλογεῖτο : ἐπ punctis deletis ante ἐπ' εὐλογεῖτο [sic] it. B ἀπευλογεῖτο ε
 supra lineam addito corr. D ἐπευλογεῖτω E || 27 καθ' ἑαυτὸν : καθεαυτῶ E || δὲ
 om. E || 28 χάριν ἀπήρχοντο κομιζόμενος ἕκαστος : ἀπήρχεν κομηζόμενος E || δὲ
 post πάντας transp. E || 30 συνήσυχος : συνήχος συ supra lineam addito corr. B ||
 Πέτρος : Πετροῦς *Acta* || εἰσῆει A P *Acta* : εἰσείει B C D E εἰσῆι H M || 31 δέδωκε B
 D H M P *Acta* : δέδωκεν A C E || 32 Πέτρε é non liquet E || ὅτι H P *Acta* : δι' ὅτι (δι'
 ὅτι E) A B C D E M || μου hic H P *Acta* : post θέας transp. A B C D E M ||
 ἀπελείφθης : ἀπελείφθεις B || 33 Ἐδέξατό σου : Ἐδέξατώ σου C || ὡς : ὅς P || 34
 παρὰ τοῦ hic it. B || 35-36 ὁ πατήρ ἔπεμψεν : ἔπεμψεν ὁ πατήρ A || 36 εὐλογίας :
 εὐλογίαις H || 36-37 δίδωσιν — εὐλογίας om. B || 37 ἔξ H P *Acta* : om. A B C D E
 M || Δὸς : Δῶς E || 39 θάμβους : θαύμβους ύ punctis deleto corr. B || 40 πλήρης :
 πλήρης E.

Κεφ. 44:

1 μακαριωτάτου : μακαριστάτου E || 2 γεγονότος : γεγονότως B D || μονῆς A B C
 D E M P : τῆς μονῆς H *Acta* || 2-4 τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου — ναῶ om. B || Ζαχαρίου :
 Ζαχαρία E || Ὀλυμπιακοῦ : Ὀλυμπικοῦ H || 3 Καλονκώμης : Καλούκωμης E || 4
 Βαλέου C D (cf. §51.5) : Βαλαίου A E Βασιλείου H M P βασιλείου *Acta* || 5
 ἀοίδιμος : ἀοίδημος (ι supra lineam addito corr. B) B E || 5-6 κατὰ τὸν μέγαν —
 θεασάμενος om. E || 6 Νιτριώτου *Acta* : Νητριώτου (Νητριῶτου A Νητριότου B)
 codd. || ἔξωδεύσαντος : ἔξωδεύσαντος C D || θεασάμενος codd. : θεασάμενον *Acta*

|| 7 ἔρημικὸς : ἔρημικῶς E || Ἰωαννίκιος : Ἰωαννήκιος A || 8 μεταθέσεως : μεταθέσθαι ὡς B || 9 Ὡς A E : Ὡς cett. *Acta* || 10 ἡμέρα καὶ ὥρα : ὥρα καὶ ἡμέρα E || ἔωθινῶν : ἔωθινῶν C || 11 Σάβα : Σάββα A B || προσευχομένου μου : μου *supra lineam add.* E || εἶδον : εἶσον B || 12 ἀγίου H P *Acta* : om. A B C D E M || τρισσοσίω : τρισσοσίω B D || 13 περικαλλῆς : περικαλῆς altero λ *supra lineam addito corr.* B || τερπνότατον E H M P *Acta* : τερπνὸν A τερπνώτατον B C D || 14 ἀψίδας scripsi : ἀψίδας A B C D H M P ἀψήδας E || τὸ ante τούτου *add.* B || 15 ἀστραπηφόροι : ἀστραποφόροι B || 16 ἄνωθεν : ἄνοθεν E || κατασχόντες : κατασχώντες A || 17 κατήλθον : κατήλθων E || δίστατο : δίσταντο B || 19 σωματικοῖς om. E || 20 κατελαμπρύνετο : κατελαμπρύνετο ὕ *supra lineam addito corr.* B || 22 ο ante οὖν *add.* B || 22-24 Ταῦτα οὖν — προεξεθέμην πλατύτερον om. H || 23 Ἰωαννικίου : Ἰωαννηκίου A Ἰωαννίκιου B || 24 τῷ : τὸ B.

Κεφ. 45:

1 ἔτι : ἔτη E || τῆς : τοῦ B D || 2 τὸν hic it. B || προφητικώτατον : προφητικότατον A || 3 Ἰωαννίκιον : Ἰωαννήκιον A || οἰκείων : οἰκίων εἰ *supra lineam addito corr.* B || 4 πρωτοβεστηάριον E H M P *Acta* : πρωτοβεστηάριον A πρωτοβεστηάριον B C D || κουράτωρα A M P *Acta* : κουράτοραν B C D κουράτορα E H || 5 ἐρωτήσοντας A H P *Acta* : ἐρωτήσαντας (ἐρωτήσαν τὰς E) B E M ἐρωτίσωντας C D || δεῖ : δὴ C E || προσκυνεῖν : προσκυνῆν E προσκυνῆσθαι M || εἰκόνα : οἰκόνα B || 7 ἀπογυμῶσαι : ἀπογυμῶσε E || 8 Πρὸ : Πρω E || τὸν λόγον post προτεῖναι *add.* A || 9 ἐννεύετε : ἐννεύεται E || τῆς : τῆς τοῦ A B || 10 ἐστάλητε : ἐστάλλετε C ἐστάλλετε B D || δεῖ B D H M P *Acta* : δεῖ vel δὴ A δὴ C E || προσκυνεῖσθαι : προσκυνεῖν v punctis deleto et σθαι in textu *addito corr.* B προσκυνῆσθαι M || αὐτήν : αὐτῆ B D || 11 ἢ : εἰ A E || ὄντος τος punctis deletis et τως in textu *addito corr.* B || 12 τὴν τῆς : τὴν τοῦ B || τιμὴν : τιμῆν B || 13 δε ante Θεοτόκου *add.* et punctis del. B || 14 ἔδειξεν : ἐδίδαξεν A || 14-15 χρηστῆς ὑπολήψεως : χριστῆς ὑπολείψεως E || 15 πλήρη A B C D M : πλήρης H P *Acta* om. E || εἰκόνα καὶ H P *Acta* : om. A B C D E M || 18 τὴν ἀρχὴν σου (σοι D) προσμένοντες : τῆς ἀρχῆς σου προσμένουσιν E || ἐξουσίας σου A B C D H M : ἐξουσίας P *Acta* || 19 χαριζόμενοι : χωριζόμενοι E || ἀκαταλλάκτω : ἀκατάλακτω altero λ *supra lineam addito corr.* B || 20 εἰκόνα : οἰκόνα B || παροινούσι :

παροينوῦσιν (νοῦσοισειν καὶ δι' αὐτῆς inter παροι et νοῦσιν add. et punctis del. B) B D || ἀθέσμως : ἀθέσμος E || οἱ A B C D H M : εἰ P *Acta* || Ἰησοῦ Χριστοῦ H P *Acta* : Χριστοῦ Ἰησοῦ A B C D E M || 21 εἰκόνα ὡς ἔφην P *Acta* : ὡς ἔφην εἰκόνα cett. || τιμῶντες : τιμόντες D || 22 αὐτὸν H M P *Acta* : αὐτὸν ἀληθῆ A B C D E || πιστεύουσι B D H M P *Acta* : πιστεύουσιν A C E || γεγενῆσθαι A E P *Acta* : γεγενεῖσθαι B C D H M || 23-24 καὶ ἀτελεύτητον H P *Acta* : om. A B C D E M || 24 εἰκονομάχου : οἰκονομάχου B D || 25 καταταττόμενοι : ττα intra κατὰ τα [sic] et ττόμενοι add. et punctis del. B καταττόμενοι E || 25-26 πρὸ τοῦ ἐξαιρεῖν ἀκούσαντες παρὰ τοῦ πατρὸς : ἀκούσαντες παρὰ τοῦ πατρὸς πρω [sic] τοῦ ἐξαιρεῖν αὐτοὺς τὰ τοῦ βασιλέως σταλθέντα E || 26 κατήεσαν scripsi : κατήεσαν A P κατίεσαν B C D E H M || 27 προσανήγγειλαν : προανήγγειλαν H M || 28 κατειλημμένος B C M P *Acta* : κατηλημμένος A κατηλλημένος E κατειλιμμένος H || ἠπατημένος : ἠπατημένος alterum μ supra lineam add. B || τῆ ἀσεβεία post ἠπατημένος [sic] punctis deletis add. B || 28 ἐμένεν E H P : ἔμενεν (vel ἔμεινεν C) B C D ἔμενεν ἐν *Acta* ἔμεινεν A M.

Κεφ. 46:

1 μετὰ punctis deleto hic it. B || 2 εἶχε H M P *Acta* : εἶχεν A B C D E || 3 διωκτῶν : διοκτῶν E || στιβαρότητα H M P *Acta* : στιβαρότητα A B C D στηβαρότητα E || 4 περιλυπούμενου : περιλιπούμενου B || ὁ πατήρ H M P *Acta* : om. A B C D E || Ἔτι : Ὅτι A || 5 ἀφομοίωμα : ἀφομοίωμα E || κεφαλή καὶ οὐρᾶ scripsi : κεφαλή (κεφαλή H) καὶ οὐρᾶ A E H M P κεφαλή καὶ οὐρὰ B C D || 7 ἀποθανεῖται : ἀποθανεῖτε E || 9 ἄρα A B C D P : ἄρα (άρα H) E H M *Acta* || ἀξίως A C D M P : ἄξιος B E H *Acta* || 10 λύμης A P *Acta* : λοίμης B C D E H M || 11 διεξάξαι καὶ διιῦθναι : διεξάγοντος καὶ διηθύνοντος E || διιῦθναι B : διιῦθναί A C D H P *Acta* διηθύναι M || φησὶν : ἅγιος [sic] πρὸς αὐτὸν E || 12 ἀφορισμένος A M *Acta* : ἀφορισμένος B C D E H P || τοῦτο : τούτω E || μέγαν H P *Acta* : om. A B C D E M || ἀπὸ : ὑπὸ A || 13 πράξει : πράξη η punctis deleto et ει supra lineam addito corr. B || πτωχεία C H M P *Acta* : πτωχία A B D E || 14 λελαμπρυσμένος : λελαμπρησμένος B D || νεότητος : νεώτητος E || 16 εὐσεβείας : ὁμολογίας E || διωγμοὺς : διογμοὺς E || ὀλίγων : ὀλίγον ω supra lineam addito corr. B || 17 ἐννέα : ἐνέα P || 18 κατακλεισθεῖς H M P *Acta* : κατακλησθεῖς A κατακλισθεῖς B C D

κατάκλειστος E || 19 Δαυὶδ : Δαΰιδ *Acta* || Σαμψὼν : Σαμψῶ E || 20 ἥμισυ : ἥμισυ
 ι supra lineam addito corr. B ἥμισοι E || 21 ἐννέα μῆσι : ἐννεάμησιν in textu corr. B
 || ἐννέα : ἐνέα P || μῆσι D H M P *Acta* : μῆσιν A B C E || Μιχαὴλ : Μηχαὴλ D ||
 γλιαρότης A H M P *Acta* : γλιαρώτης B C D γληαρώτης E || δώδεκα τε :
 δωδεκάτω ἔτη A || 21-22 μῆσι τρισὶ H M *Acta* : μῆσιν τρισὶν A E P μῆσι τρισὶν B
 C D || 22 εὐσεβίαν : εὐσεβείαν *Acta* || 23 στιβαρότης : στηβαρότης E ||
 ἐνιαυτῶ πρώτῳ (ἐνὶ αὐτῶ E πρώτῳ C H) codd. : ἐνιαυτὸν ἕνα *Acta* || 24 Μιχαὴλ :
 Μηχαὴλ D || τῶν εὐσεβῶν ἀναθρόξεως om. E || ἀναθρόξεως : ἀναθρέξεως A ||
 ἔτει : ἔτη A E || 26 ἐστόλιστο : ἐστόλιστω E || παλάμαις : παλάμων B D || 28
 προσεδέξατο : προσεδέξαντο A || 29 βλασφήμου : βλασφίμου B || καθαιρεθέντος
 : καθερεθέντος E.

Κεφ. 47:

2 ἀπελασθεὶς : ἀπελαθεὶς C || 3 σὺν πᾶσιν A B D *Acta* : συμπᾶσιν (συμπασιν H)
 C E H M P || ὁμόφροσι H M P *Acta* : ὁμόφροσιν A B C D E || προκαθαίρεθεὶς H M
 P *Acta* : προσκαθαίρεθεὶς A B C D E || 3-4 ἐχθρὸς ὑπάρχων H P *Acta* : ὑπάρχων
 ἐχθρὸς A B C D E M || 4 εἰς σχίσματα : εἰς σχήματα ι supra lineam addito corr. B
 εἰσχίσματα E || 5 ἐλεινῶς : ἐλεηνδσνῶς νδς punctis del. B ἐλεηνῶς D E ||
 κατεμέρισεν : κατεμέρησεν C D E || 7 ὀρθοδοξούντων : ὀρθοδοξεῖν οἰομένων A
 E || Οἶ : Οἱ A || εἶτε om. A E || φιλοθείας : φιλοδοξίας A E || κατειλημμένοι A C D
 M P *Acta* : κατειλημμένοι altero μ supra lineam add. B κατηλιμμένοι E
 κατειλιμμένοι H || ἔρωτι : ἔρωτι A E || ἡ ἐθελοσοφίας ὄγκῳ post ἔρωτι add. A E
 || 8 εἶτε : ἡ A E || ἡ δαμονιώδους (δαμονιόδους E) πεπληρωμένοι οἰήσεως post
 ἀφορμῇ add. A E || μέγαν : μέγα B || 9 ἰσάγγελον : εἰσάγγελον E || 10 κανόνων :
 κανόνων C E || ἀλλ' : ἀλλὰ D E || 11 ἰδιορρυθμία scripsi : ἰδιορρυθμία codd. *Acta* ||
 οἶ : οἷ *Acta* || 12 χειροτονηθέντας : χειρωτονηθέντας A χειροτονηθέντας E || 13 οἶ
 : οἷ *Acta* || αὐτὸ : αὐτῶ H || ἀνεχαίτιζον A P *Acta* : ἀνεχέτιζον B C D E H M || τῆς
 ἱερωσύνης : εἰς ἱερωσύνην E || ἱερωσύνης : ἱερωσύνης C || 14 αὐτῶν : αὐτῶ A || 15
 πνευματόφθεγκτον : πνευματέμφορον M || 16 ἡμῶν πατὴρ Ἰωαννίκιος H P *Acta* :
 om. A B C D E M || ἔχον H P *Acta* : ἔχων A B C D E M || 17 πεπληρωμένος :
 πεπληρωμένης M || συνέσεως : συναίσεως E || πάτερ : πατέρα ρα punctis deletis et
 ρ supra lineam addito corr. B || 18 δι ante διὰ add. D || σοι A B C D E P *Acta* : σου H

M || 20 ἀντίπαλον om. H || 21 σχισμάτων : σχημάτων ι supra lineam addito corr. B ||
 22 οἰκοδεσπότην H P Acta : οἴκου δεσπότην A B C D E M || οἰκειακῶν E H M P
 Acta : οἰκειακῶν A B C D || 23 λοιδορῖαις : λοιδωρῖαις C || ἄσχαλλε H M P Acta :
 ἄσχαλε A B C D E || ἀλλὰ P Acta : ἀλλὰ καὶ cett. || 24 κατα ante αὐτὰ punctis
 deletis add. B || 25 ἐκβάλλειν : ἐκβαλεῖν A || ἐκωμωδεῖτο scripsi : ἐκωμωδεῖτο A P
 ἐκομωδεῖτο B C D E H M || 26 φάγος : φέγος P || 27 οἰκειακοὶ H P Acta : οἰκειακοὶ
 A οἰκειακοὶ δὲ (δὲ ἔ non liquet M) E M οἰκειακοὶ δὲ B C D || μεθ' ὧν : μεθῶν E P
 || 28 τούτῳ : τοῦτο (τούτο E) B E || 30 διαβολῶν : διαβόλων E || μέλει : μέλη A E ||
 31 οἶδα : οἶδα ὅτι H || 32 εἰς εὐσέβειαν hic it. B || ῥυθμισθῶσιν : ῥιθμισθῶσιν σ
 supra lineam add. B || 33 ἀπαλλαγῶσιν : ἀπορραγῶσιν E || ἀλλ' : ἀλλὰ B || ἴσθι :
 ἴσθη A E || θεόσοφε A B C D E M P (cf. 53.49) : ὦ θεόσοφε H Acta || 34 ω punctis
 deleto ante ὄπερ add. B || οἶδας : οἶδες E || ἦττον : ἴττον E || 35 λυμεῶν A P :
 λουιμεῶν (λουιμεῶν C) B C D λουμαιῶν (λουμαιῶν E H) E H M λυμαιῶν Acta ||
 μέσω scripsi : μέσω B C D H M P Acta μέσον A E || 36 συνεδρῖας A E P Acta :
 συνεδρεῖας B C D H M || ἐνὶ : ἐνῆ E || ἀπωλείας : ἀπολείας B C D || ζόφω : ζώφω
 ὁ supra lineam addito corr. B || 37 φαεινῆ A H M P Acta : φαῖνῆ B C D φαηνῆ E ||
 38 ὦν : ὄν E || λαθροδέκτης A H P Acta : λαθροδέκτης B C D E M || περινοστῶν :
 περινωστῶν C || 39 κανόνων : κανόνων C || διαιρεῖ : διερεῖ E || 40 μέλη : μέλει C
 E || ἄνοας : ἄνους B D ἄνώας E || 41 τῆς κεφαλῆς : τὴν κεφαλὴν A || 42
 βουλήμασι : βουλήμασιν A E || κινήμασι H M P Acta : κινήμασιν A B C D E || 43
 ἀλλεπάλληλον : ἀλλεπαλλήλων (ἀλλ' ἐπαλλήλων B) B D ἀλλεπάλληλων E || καὶ
 (ante τούτοις) om. E || 44 ἱερωσύνην : ἱεροσύνην E || 45 ἄγιοις : ἄγιοις Acta || 46
 ἱερωσύνην : ἱεροσύνην C E || δεξαμένον : δεξαμένων M || ἐπιδιδόντων H M P
 Acta : ἐπιδόντων (ἐπ' ιδόντως B) A B C D E || 47 αἰρέσει P Acta : αἰρέσει ἔτι cett.
 || 48 δυσσεβείας : δυσσεβείας E || ιδιόχειρα : ιδιώχειρα A ιδιάχειρα B || 49
 ἀναθεματίσαντες : ἀναθεματήσαντες E || 50 προσκαθελόντες : προσκαθελλόντες
 B D || ἐνουβρίσαντες : ἐνουβρήσαντες E || ἦ οἱ P Acta : οἱ A B D E ἦ C H M || 51-52
 ἱερουργοὶ παρὰ χριστιανοῖς λογισθήσονται, τὸν om. E || 52 Οἱ : Οἶ A || τοῦ post
 σώματος H M P Acta : om. A B C D E || 53 ψευδὲς : ψευδῶς ω punctis deleto et ε
 supra lineam addito corr. B || ψευδὲς P Acta : ψευδὲς τε cett. || εἶδωλον : ἴσωλον ω
 supra lineam add. B || ἀπαλείφοντες : ἀπαλήφοντες A B fortasse in textu corr. D ||
 54 δοθείη : δοθίει E || καταμερίσωσιν : καταμερήσωσιν E || ἐχθροδῶς A P Acta :
 ἐχθροδῶς H ἐχροδῶς M ἐχθρῶς B C D ἐκθικῶς E || 55 βάπτισμα : βάπτισμα B

|| 56 ιερωσύνης : ιεροσύνης C || 57 πρώτον : πρότον E || εικονομάχον :
 εικονομάχων E || ὡς : ὄς E || οὐρανῶν : οὐρανὸν A E || 58 ἀποπεσέτωσαν :
 ἀποπεσαίτωσαν B C D || 59 τῷ post Κυρίλλω om. A || Ἀλεξανδρείας :
 Ἄλλεξανδρείας B || παλαιὰν : παλαίαν *Acta* || 60 λατρείαν : λατρίαν B || 61 τὰ
 (ante τολμήματα) om. H || 62 πρόπον E H M P *Acta* : πρόπων A B C D || ἐναλῶναι :
 αι supra lineam add. E ἐναλλῶναι H || εἰκότως : εἰκότος C || οἶ : εἶ D || 63 ἄλλων :
 ἄλλων *Acta* || 65 αὐτοστοματὶ : αὐτῷ στόματι A || αἰρέσεως : αἰρέσεων B C D || 66
 κανόνων : κανόνων A || 67 οἶδ' ὅπως : οἶδο πῶς E || οὐκ (ante ἀληθῶς) κ supra
 lineam add. A || 70 πέμψω : πέμψο ο non liquet E || 72 χεῖλεσι C D H M P *Acta* :
 χεῖλεσιν A B E || 73 κανόνα : κανῶνα C || ἄλλως : ἄλλος E || Θεῶ : Θεοῦ A || 74 εἶ ὁ
 H M P *Acta* : ὡς A ὁ B C D E || μιάνας : μειάνας E || τῆς ιερωσύνης : om. A ||
 ιερωσύνης : ιεροσύνης B C E || 75 ἐμπτυσμοῖς : ἐμπτοιμοῖς E || ὕβρεσι H M P
Acta : ὕβρεσιν A B C D E || 76 καὶ βλασφημίαις μολύναντες om. *Acta* ||
 βλασφημίαις : βλασφημίας H M || μολύναντες : μωλύναντες E || 77 καθαιρέσει C
 D H M P *Acta* : καθαιρέσειν A B E || καταρρυπώσαντες scripsi :
 καταρρυπώσαντες (κατὰ ρυπώσαντες B) codd. *Acta* || ἢ οἶ P *Acta* : οἶ A ἢ B C D E
 H M || τοιούτων P *Acta* : τῶν τοιούτων cett. || 78 ιερωθέντες : ιεροθέντες E ||
 ἄψονται A H M P *Acta* : ἄψονται (ἄψονται C) B C D ἄψηντο E || κειμηλίων A
 M P *Acta* : κειμιλίων B C D H || 79 μόνον : μονὸν *Acta* || ἔδειξε H M P *Acta* :
 ἔδειξεν A B C D E || 80 χριστωνύμως A H M P *Acta* : χριστονύμως (ς non liquet B)
 B C D χρηστονύμω E || 82 δυσμενεῖα : δισμενεῖα D || διασπαράσσοντας H :
 διασπαράσσοντας cett. || 83 ἐχθραῖς A H M P *Acta* : ἐχθαῖς B C D ἔχθραις E ||
 ῥυπώσαις : ῥυπώσεσι σε punctis deleto et αις in textu addito corr. B || 84 τίμιον καὶ
 ἄχραντον H P *Acta* : om. A B C D E M || σῶμα : στοσῶμα στο punctis deletis corr.
 B || πιστῶς αὐτὸ : αὐτὸ πιστῶς M || αὐτὸ : αὐτῷ A E || 86 ἐν γραφῇ : ἐγγραφῇ M ||
 ἐπουράνιον : ἐπουρανίον *Acta* || 87 θυηπόλων : θυειπόλων E || 88
 παρακυπτόντων post αὐτὸν it. et punctis del. B || ἐσχηματισμένῳ
 (ἐσχηματιζομένῳ ζο cancellavit B) A B C D E : ἐνσχηματισμένῳ H M P *Acta* || 89
 εὐχῆ A B C D E H M : εὐχὴν P *Acta* || 91 ἀπεργαζομένων : ἀπεργαζόμενος H || 92
 ἐθέλουσι (ἐθέλουσιν B C) B C D H P *Acta* : θέλουσιν A E || 93 ἀρχιεράρχα A B C
 D E M H (cf. § 47.17) : ἀρχιεραρχῶν P *Acta* || 94 πανοσιώτατε : παροσιώτατε v
 supra lineam addito corr. B.

Κεφ. 48:

1 τίμιον καὶ θεόπνευστον H P *Acta* : om. A B C D E M || 2 τοῖς : τοὺς B || βασιλεύουσιν : βασιλεύσιν [sic] E || αὐτῶ : αὐτὸ C D || λογισάμενος : λογησάμενος E || 3 καθαιρεῖ A E : καθαίρει B C D M H P *Acta* || διαιρεῖ : διερεῖ E || 4 οἰακίζων (οἱ ἀκίζων A) A P *Acta* : ὑακίζων B C D H M || ἐν ταύτῃ : ἐνταῦθα B || θεοχαρίτωτα : θεοχαρίτοτα B || οἰακίζων ἐν ταύτῃ θεοχαρίτωτα om. E || 5 σεβασμίου H P *Acta* : om. A B C D E M || 6 ἐστι : ἐστιν E || 7-8 ὁ ὄντως ὦν προφητικῆς χάριτος : ὁ ὄντος [sic] σημειοφόρος καὶ E || 8 πλήθους : πλήθους πολλοῦ E || πλήθους ἐν μιᾷ : ἐν μιᾷ πλήθους E || 10 πατέρες : τέ supra lineam add. D || πλησθεῖς : πλεισθεῖς B || 11 ιδιώτην : ιδιότην A E || ὄντα με H P *Acta* : μὲ (μὲν B) ὄντα A B C D E M || νυττόμενοι : νυτώμενοι B C || 12 θρυλοῦσι M P : θρυλλοῦσι (θρυλλοῦσιν A B C D E H) A B C D E H *Acta* || ἐπήκοον (ἐπίκοον B C E) A B C D E H M : ὑπήκοον P *Acta* || 13 ab Θεὸς incipit Q || 14 αἰτία τε : αἰτιᾶται accento supra ι posito et ε supra lineam addito corr. B || διηρημένη : δι εἰρημένη E || ἀδιαιρέτως : ἀδιαίρετοςως puncto supra ε posito et τος punctis deletis corr. B || 15 διηρημένως : διειρημένος E || τρισήλιος : τρισίλιος ἢ supra lineam addito corr. B || 16 κυριότητι : κηριότητι D || 17 ἀνυμνουμένη (ἀνυμνούμενη P) : ἀνυμένη M || Σεραφῖμ A B D H M P *Acta* : Σεραφεῖμ C Q Σεραφήμ E || ἅγιος : ὁ ἅγιος M || ἰουδαϊκὸν : ἰουδαϊκῶν E || 18 τὴν : ἡ B || Ἀρειανῶν A H M P Q *Acta* : Ἀρειανῶν B C D E || 19 ἐπεισαγάγη H M P Q *Acta* : ἐπεισαγάγει (ἐπεισαγάγη sed ει supra lineam add. B ἐπισαγάγει E) A B C D E || τρίτον : τρίτον λέγει Q || 20 κυριότης : κυριότης B || 21 Σεραφῖμ A B D H M P *Acta* : Σεραφεῖμ C Q Σεραφήμ E || κυριότητα : κυριότητα B || 23 τούτων A E H P Q *Acta* : τοῦτον (τούτον C) B C D M || καθ' ἑαυτὸν : καθ' ἑαυτῶν A || 24 τρισυπόστατον : τρισιπόστατον B || 25 ἀσύνθετον : ἀσύγχυτον γχυ cancellatis et νθε supra lineam additis corr. D || 26 οὐ συντιθέμενα hic it. A || συντιθέμενα : συντιθεμένα B || 27 συναλειφόμενα : συναλοιφόμενα B D συναλιφόμενα Q || κινήσεως : νικήσεως M || 28 ἀσύγχυτον : ἀσύγητον B || τὴν ἀδιαίρετον : τὸ ἀδιαίρετον ἦν supra lineam addito corr. H || 29 τρισυποστάτου : τρισυποστάτου B || 30-31 Πατὴρ γὰρ ὁ Πατὴρ καὶ ἄναρχος : Πατὴρ γὰρ καὶ νοῦς (νοῦς E) ὁ πατὴρ αἰτίω καὶ χρόνω ἄναρχος A E Q || 31 ἕκ τινος : ἕκ τινος B || 32 ἀρρεύστως Q *Acta* : ἀρεύστως cett. || 33 αὐτὸν ἔχων : αὐτὸν ἔχων ἔτι αὐτὸς A E αὐτὸν ἔχων αἰτιατῶς Q || 34 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον :

Πνεῦμα τὸ ἅγιον *Acta* τὸ ἅγιον Πνεῦμα A || 35 γεννητῶς : γενητὸς B γεννητὸς E
 || κτιστῶς : κτιστὸς B E || ἀλλ' ἐκπορευτῶς : ἀλλὰ ἐκπορευτὸς B || ἐκ Πατρὸς P
Acta : ἐκ τοῦ Πατρὸς cett. || 36 διὰ Υἱοῦ : διὰ τοῦ Υἱοῦ B || διὰ Υἱοῦ τῷ κόσμῳ
 φανερωθὲν : ἐν Υἱῷ ἀναπαυόμενον (ἀναλυόμενον E) συμφυῶς A E Q ||
 Ὁμολογῶ : Ὁμολόγω B || 37 δι' ἡμᾶς : δι' ὑμᾶς P || ὑπὲρ ἡμᾶς : ἢ περὶ ἡμᾶς P || 38-
 39 ἐπ' ἐσχάτων : ἐπ' ἐσχάτου E || 39 ἀναλλοιώτως D H M P Q *Acta* : ἀναλοιώτως
 A ἀναλλιώτως B ἀναλλοιότως C E || 40 λέγων αὐτοῦ P *Acta* : αὐτοῦ λέγων
 (αὐτοῦ λέγ B αὐτοῦ λέγω E) cett. || 41 Ἀπολλινάριον *correxī* : Ἀπολινάριον
codd. Acta || μεμισημένους : μεμησημένους E || 42 στοιχείων : στοιχιῶν B στυχιῶν
 E || 43 ἐνωθεῖσαν : ἐνωθῆσαν ει *supra lineam addito corr.* B || Ἀπελλήν : Ἀπέλλην
 E || ἄθεον : ἄθεόν τε A E Q || 44 Παρθένου : Παρθένου Μαρίας E || διαπλασθέντι
 B C D H M P : προδιαπλασθέντι A E Q *Acta* || ἐνωκηκότα : ἐνοκηκώτα E || 44-45
 ἐν ῥιπῇ : ἐν ῥίπι *primo Q punctis deleto corr.* B ἐν ῥίπῃ Q || 45 ἀνθρωπολάτρην
 (λά *supra lineam add.* D) : ἀνθρωπολάτρην A ἀνθρωπολάτρειν E || Νεστόριον A
 Q : Νεστώριον cett. *Acta* || 46 εἰσπηδήσας A H M P Q *Acta* : εἰσπιδήσας B C D E ||
 48 γεγέννηται A Q *Acta* : γεγένηται B C D E H M P || ἄθροον A H M P Q *Acta* :
 ἄθρων B C D ἄφθρων E || 50 προσλήψει : προλήψει Q || ἐμψυχωμένης A H M
Acta : ἐμψυχομένης E P ἐψυχωμένης Q ἐψυχομένης B C D || 52 μόνης : μονῆς B ||
 53 ὁ ἐκ νοῦ B C D H M P *Acta* : ὡς ἐκ κοινοῦ A ὡς ἐκ νοῦ E Q || 54 καθ' ὃ (καθ'
 ὃ C) C H M : καθὸ A B D P Q καθὰ E || ἐνυπόστατος : ἐνυποστάτως Q ||
 ἀρρεύστως Q *Acta* : ἀρεύστως cett. || 55 γεγεννηκότος A H P *Acta* : γεγενηκότος
 (γεγενηκότως ο *supra τως add.* B) B D γεγενηκότως C γεγεννηκότως E || 56
 νηδύι : νιδύι C || εἴτ' οὖν (εἰτ' οὖν H) A H M P Q : εἴτ' οὖν *Acta* εἰτοῦν (εἰτουν B)
 B C D ἦτ' οὖν E || 57 Ἰσαίαν : Ἰσαίαν B || ὠράθη A H M P Q *Acta* : ὀράθη
 (ὀρᾶθη B ὀράθη E) B C D E || ἀόρατος : ἀώρατος M || 58 νενέκρωται :
 ἐνενέκρωτο A νενέκρωτο E Q || ἀπαθῆς : ἀπαθεῖς E || 60 αὐτὴν *post τὴν punctis*
deletis add. B || κηρύττω P (cf. *infra* 1.72) : ἀνακηρύττω cett. *Acta* || 61 ab ἀγγέλων
 τε *desinit* A || 63 Χριστοῦ : om. D εἶδους δους *punctis del.* B || τῶν : *supra lineam*
add. D || προσπτυσσόμενος : προσπτυσσώμενος C E || 64 παράδοσιν : παραδώσιν
 C E M || βασιλεύσι : βασιλεύσιν E || Κωνσταντίνου : Κωνσταντίνῳ *in textu corr.* D
 || 65 ἀναστήλωσιν : ἀναστείλωσιν B C D || παραδόσεως B M P Q *Acta* :
 παραδώσεως C D E H || 66 Διὰ : Δι ὧν E || ἐκτρέπομαι : ἐκτρέπομεν B || 67
 ἀργύρου : καὶ ἀργύρου E || χρωμάτων : χρομάτων E || ἀτρέπτως : ἀτρέπτων B ||

68 φαντασιαστὰς : φαντασίας στὰς altero ας punctis del. B || ἀποθούμενος : ἀποθούμενος B D E || 70 τρίπηχυν E M P Q *Acta* : τρίπηχυ B C D H || 71 ἀναληφθέντα : ἀναλειφθέντα C || 72 βασιλικῶς : βαβασικῶς (cf. infra §17.34) P || ἐνιδρυνθέντα P *Acta* : ἐνιδρυνθέντα cett. || κηρύττει : κηρύττη B || λήρους : λίρους B C D || 73 Ὀσσαίους P *Acta* : Ὄσσαίους cett. || Ἐλκεσαίους : Ἐλβεσαίους B D || καὶ τοὺς hic iter. B || βδελυροὺς (βδελλυροὺς E Q) B C D E H M Q : βδελυρίτους P *Acta* || Ὀφίτας : Ὀφήτας E || 74 ἀποτρεπόμενος : ἀποστρεφόμενος E || 75 ἐνενήκοντα H M P Q *Acta* : ἐνενίκοντα (ἐννενίκοντα B D) B C D E || λοιπὴν : λυπὴν E || 77 ὄφιοειδῆ (ὄφιοηδῆ M) H M P Q *Acta* : ὄφεις ἤδη B ὄφεις ἤδη C D ὄφεις εἶδει E || 78 ὑπαυπελάμβανον ὑπα punctis deletis corr. B || Διὸ ante Διὰ punctis deleteo add. B || ἑαυτὸν E H P Q *Acta* : ἑαυτῶν B C D M || συνεγγράφειν : συνεγγραφεῖν M συγγράφην E || ἐν : αὐ Q || νομίμασι : νομίμασιν E || 79 τῷ Χριστῷ B C D E M P Q : τὸν Χριστὸν H *Acta* || βασιλέα : καὶ βασιλέα B D || αὐτὸν : αὐτῶν C τῶν B D || 81 ὁμολογεῖ : ὁμολογεῖν Q *Acta* || τοποτηρεῖν B C D E M : τοποτηρητὴν (τοποτηριτὴν P) H P Q *Acta* || 83 ἐκμειῶν : ἐκμειῶν E || 84 ἐν τῷ E H P Q *Acta* : εἰς τὸ B C D M || 85 νομίμασι : νομίμασιν E H || σὺν Χριστῷ : Χριστῷ H || 86 νενέκρωτο : νενέκρωτο E || εἰκόνι : εἰκόνει E || ὀρώμενος : ὀρόμενος E ὀρόμενοι B || 87 ἀναλλοίωτος : ἀναλλοίωτος E || οἰκείαν : οἰκίαν B || 87-88 ἀδιαιρέτως καὶ ἀπεριγράπτως : ἀδιαίρετος καὶ ἀπερίγραπτος Q ἀδιέρετός τε καὶ ἀπερίγραπτος E ἀδιαίρετος καὶ ἀπεριγράπτος *Acta* || 89 ἀσχηματίστως : ἀσχηματίσθως B ἀσχηματίστως E || 90 ἀντιχρίστους εἰκονομάχους : εἰκονομάχους ἀντιχρίστους H || εἰκονομάχους : οἰκονομάχους B D || 90-91 εἰκονομάχους ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ hic iter. Q || 92 αὐτῶν : αὐτῷ Q || 93 προετοιμάζοντας (προετοιμάζοντες in textu corr. Q) Q *Acta* : προετοιμάζοντες B C D E H M P || ποθοῦντες προσδέξασθαι τε : ποθοῦντες προσδέξασθαι B προσδέξασθαι ποθοῦντες τὲ E || 95 συναναστηλωθέντα : συναναστελωθέντα Q || σκῆπτρον : σκῆμπτρον E || 96 βασιλικὸν : βασιλεικὸν E || προσπύσσονται : προσπύσσονται B Q || λέγωσιν M P Q *Acta* : λέγουσιν B C D E H || 98 Χριστὸν : αὐτὸν Q || ἐλπίζων : ἐλπίζον E || θεόδημος : ἀμῆν Q (hic desinit Q) || 99 ἀκηκοότες H M P *Acta* : ἀκηκοῶτες (o supra lineam add. B ἀκηκοώτες E) B C D E || 100 αὐτοῦ πιστῶς πρὸς τοὺς πόδας : πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ E || πρὸς : πρὸς εἰς (πρὸς supra lineam add. D) B D || 102 ἡμῶν τῶν : ἡμῶν τὸν C ἡμῖν τὸν E || λογισμῶν C P *Acta* : λογισμὸν B D E H M || κρυπτομένων : κρυπτομένων C ||

λοιπὸν H P *Acta* : om. B C D E M || 105 ἀπέστειλεν : ἀπέστηλεν B || εἰς τὰ hic iter. B.

Κεφ. 49:

2 Λισῶ E H (cf. §14.2: Λισῶ codd. praeter B & 21.5: Λισὸν A : Λῖσον cett.) : Λίσῶ *Acta* Λησῶ B C D M P || κτισθείσας : κτισθήσας E || 3 ἐπιτρέπει : ἐπιτρέπη E || 4 θεοχαριτώτων H M P *Acta* : θεοχαριτότων B C D E || ἤδη : ἴδει E || 7 ὠλοφύροντο H M P *Acta* : ὀλοφύροντο (ὀλοφύροντο C) B C D E || 10 ἀκούουσι H M P *Acta* : ἀκούουσιν B C D E || 11 ἀπαρалаίπτως : ἀπαρалаήπτως B || διοίκησιν : διήκησιν in textu corr. B || 12 μετάδοσιν : μετάδωσιν C E || ἔργο ἐν punctis deletis ante ἐνεργουμένων add. B || 13 ἐξαισίου : ἐξεσίου E H || ἐν ante ἐνεργουμένων iter. B || 14 ἀνακήρυξιν : ἀνακήριξιν B || 15 κατ' ἰδίαν (κατιδίαν B C D H M) : κατὰ διάνοιαν E || Ὡσεὶ H M P *Acta* : Ὡς εἰ B C D E || αὐτοῦ punctis deleto ante ἄκρα iter. B || 16 βαθεῖ γήρα : βαθία γείρα E || πιέζει : πιέζη M || τὸ : τῶν punctis deleto et τῶν in margine addito corr. B || δὲ P *Acta* : τε B C D E H M || 17 ἠκούομεν : ἠκούωμεν E || 18 κνημῶν : κρημνῶν B κρημνῶν in textu corr. D || 19 σὺ : σοὶ C D E || 20 σαρκῶν ἔστι πλῆθος : σαρκῶν ἔστιν πληθώρα E || 21 κακοσιτίας : κακοσιτείας E || 22 μελετώμενα θριαμβευόμενα H M P *Acta* : μελετώμενα θριαμβευόμενα B C D μελετώμενα καὶ θριαμβευόμενα E || ἔπηξε H M P *Acta* : ἔπηξεν B C D E || 23 βαλῶν : βαλλῶν B λαβῶν M || ἦται : εἶτ (punctis del.) ἦτοι B εἶτι E || συγχώρησιν : συγχώρισιν B.

Κεφ. 50:

1 ἐκείνω : ἐκείνου E || καιρῶ H M *Acta* : καιροῦ B C D E P || τῶν Χριστιανῶν : om. B || 2 Ἰσμαηλίτας : Ἰσμαηλίτας E || συγκροτηθέντος H M P *Acta* : συγκρωτιθέντος B C D συγκροτιθέντος E || ὀλίγοι P *Acta* : ὀλιγοστοὶ (ὀλιγοστοῦστοὶ στοῦ punctis del. B ὀλιγωστοὶ H) B C D E H M || 3 συμπαραληφθέντος : συμπαραλειφθέντος E || κώμης : κώμοις B D || 4 ὄρωμένου : ὄρομένου E || θρηνοδοῦντες : θρηνοδοῦντες (θρηνοδοῦντες E) C E || 5 ἀκηκοότες : ἀκηκοῶτες E || σακελλάριον : σοικελλάριον altero λ supra lineam add. B || 7 δοῦναι H M P *Acta* : δοθῆναι (δοθήναι E) B C D E || Σαρακηνὸν C M P

Acta : Σαρακινὸν B D E H || ἀνταιχιμάλωτον (ἀντεχμάλωτον E) : ἀντ' αἰχμάλωτον P *Acta* αἰχμάλωτον H || 8 ἀπολυτρῶσονται H P *Acta* : ἀπολυτρῶσονται B C D E λυτρῶσονται M || 9 ἀνεληλυθότος : ἀνελθόντος E || συγκαθίσαντος : συγκαθίσαντες ο supra lineam addito corr. B συγκαθίσαντος H συγκαθήσαντος P || 10 ψυχοφελέσι H P *Acta* : ψυχοφελέσι (-σιν E) B C D E M || μάλλον H M P *Acta* : μάλλον καὶ ὁμιλίαις B C D E || 11 ἀμνημονήσας : νή supra lineam add. D || ἐκεῖθεν τοῦ σακελλαρίου : τοῦ σακελλαρίου ἐκεῖθεν H || σακελλαρίου : σκελλαρίου B || 13 ἐκακηγόρει : ἐκατηγόρει E || ἅγιον H M P *Acta* : ὄσιον (ὄσιον E) B C D E || μν punctis deletis ante μὴ add. B || 14 γνωρίσαντα : γνωρήσαντα E || παράκλησιν : αἴτησιν E || Ὡ : Ὠ M || 14-15 Ὁ ὁ πατήρ — εἶπεν : Ὁ δὲ ἅγιος γνοῦς τὰ ὑπ' αὐτοῦ μελετηθέντα, λέγει πρὸς αὐτὸν πρᾶϊα τῆ φωνῆ E || 15 πρᾶϊα : πρᾶϊα B C D || ἐμβλέψας : ἐμβλάψας B || 16 ἀδελφὲ : ἀδελφαὶ ἐ supra lineam addito corr. B || ἀνθρώπω : τῷ ἀνθρώπω E || 17 ἐπ' ἄνθρωπον B H P *Acta* : ἐπὶ ἄνθρωπον C D E M || 18 ἤλπισεν : ἤλπησεν E || ἡσχύνθη : ἰσχύνθη E || θάρσει : θάρση B D || 19 ἐπιτεύξη : ἐπιτεύξει E || 21 κατείχετο : κατήχετο E || 22 ἐπιλαβόμενος P *Acta* : ἐπιλαβοῦ B C D E H M || 23 ἀκολουθεῖτε P *Acta* : καὶ ἀκολουθεῖτε (ἀκολουθεῖται C) B C D E H M || γνώριμον : γνώρημον E || 24 ἐρωτήσιεν P *Acta* : ἐρωτήσοιεν B C D E H M || ὄφθεις H M P *Acta* : ὠφθεις (ὠφθείε B) B C D ὄφθῆς E || 25 ἐρεῖς αὐτῷ om. E || ταλαίπωρος : ταλαίπορος B D E || παρ' αὐτὰ : παρὰ ταῦτὰ accento supra u cancellavit B || 26 εἰρηκότος H P *Acta* : εἰρηκότως (ο supra ω addito corr. B) B C D M εἰρικῶς E || Εὐανδρίω : Εὐανδρίως ζ punctis deleto corr. B Εὐανδρείω M || 27 ἀγνοῶν : ἀγνοῶν E || 28 ἀνεξωπύρησεν H M P *Acta* : ἀνεξωπύρισεν B C D ἀνεξοπύρησεν E || 28-29 καὶ ποδῶν αὐτῶν C E H P *Acta* : καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν M αὐτῶν καὶ ποδῶν B D || 29 ἠνοίγησαν : ἠνύγησαν C E || 30 δεσμοτηρίου : δεσμοτηρίου E || ὅτι om. E || 31 καθορωμένου : καθορωμένον ο supra primum ω add. B καὶ καθορωμένου E || ἐκποδῶν correxi : ἐκ ποδῶν A C D H M P ἐκ ποδῶν δὲ δὲ punctis deletis corr. B ἐκ τῶν ποδῶν E || ποιοῦντος : ποιοῦντων ος supra lineam addito corr. B || 33 εὐρίσκουσι : εὐρίσκουσιν B C E || 34 Σαρακηνῶν E H P *Acta* : Σαρακινῶν B C D Σαρρακηνῶν M || ποιμαίνοντας H M P *Acta* : ποιμένοντας B C D E || ἔν τι : ἔν τηνι E || συνεπισυρομένους C H M P *Acta* : συνεπισυρομένους E συνεπιφερομένους B D || 35 Οἱ om. E || 35-36 Οἱ καὶ ἰδόντες — τοὺς μὲν κύνας om. B || 36 ἐπιφανεῖς : ἐπιφανεῖ σ supra lineam postea

addito corr. E || 37 σιγή : συγεί B D || παραθαρσύνει H P *Acta* : παραθαρρύνει B C D E M || 41 παραδοξοποιόν P *Acta* : παραδοξοποιῶ B C D E H M.

Κεφ. 51:

1 πεντηκοστῶ : πεντιτηκοστῶ τι punctis deletis corr. B πεντικοστῶ C E ||
 ένενηκοστῶ H M P *Acta* : ένεννικοστῶ B D ένενικοστῶ C E || 3 έχρησιμοδοτήθη
 M P *Acta* : έχρησιμοδοτίθη B C D έχρισμοδοτίθη E έχρισμοδοτήθη H || 4 γὰρ : δὲ
 B D || 5 Βαλέου B C D E (cf. § 44.4) : Βαλεοῦ H M P *Acta* || 6 φθόνον : φθόνου B
 D || ὠδινήσας : ὠδηνήσας C ὀδηνήσας E || έξηλοτύπει P *Acta* : έξηλοτύπη B C D E
 έξηλοτύποι H M || 7 σκόπτων H M P *Acta* : σκόπτων B C D E || Έώρα : Έώρων
 ων punctis deletis et α supra lineam addito corr. B Έώρα E || 8 ὠφελείας : ὠφελίας
 H || τούτῳ : τοῦτον E || 9 πικρὰν P *Acta* (cf. §51.6) : πονηρὰν B C D E H M ||
 ὠδῖνα H M P *Acta* : ὠδῆνα (ι supra lineam addito corr. B) B C D ὀδῖνα E || 10
 ἄθροίξει : ἄθροῦξει E || συνεργείαν E M P *Acta* (cf. §2.45 & 7.9) : συνέργειαν B C
 D H || 11 συμβουλίαν P *Acta* : συμβούλιον B C D H M συμβούλειον E || 12
 πλησιάζον : πλησιάζων C || ένέπρησαν H M P *Acta* : ένέπρισαν B C D E || 13
 έλθὸν D P *Acta* : έλθὼν (έλθῶν E) B C E H M || ένδον : ένδων C || κατακαύση H P
Acta : κατακαύσει B C D E M || ἄφανίση H M P *Acta* : ἄφανίσει B C D E ||
 φιλανθρώπου H P *Acta* : om. B C D E M || 15 εύρηκῶς : εύρικῶς (-κῶς E) B D E ||
 θύραν B C D E H M (cf. §51.11) : κέλλαν P *Acta* || 16 διαρρήξας : διαρρῖξας C ||
 έξισιν H M P *Acta* : έξισιν B C D έξιησιν E || 17 κακοβουλίας : κακοβουλείας B
 κακουργίας E || δειλαιοι : δήλαιοι B D || αὐτὸν C E P *Acta* : αὐτῶν D H M || 17-18
 ὕβρεσιν – τυχούσαις om. B D || 19 ὄντως : om. B D || ὑπάρχων B C D E M P :
 ὑπάρχον H *Acta* || 20 ὠμίλει H M P *Acta* : ὀμίλει B C D E || γὰρ P *Acta* : om. B C D
 E H M || 21 έφη αὐτοῖς H P *Acta* : έπειπὼν (έπ' εἰπὼν B M έπ' εἰπῶν C έπιπῶν
 E) B C D E M || 21-22 Ἄδελφοί μου καὶ πατέρες, ἄληθῶς H P *Acta* : Ἄληθῶς,
 ἄδελφοί μου B C D Ἄληθῶς, ἄδελφοὶ E Ἄδελφοί μου M || 22 ταλαίπωρος H M
 P *Acta* : ταλαίπορος B C D E || μετάνοια : μετάνοι B || 23 λέγουσιν : λέγουσι M
 λέγουσιν αὐτῶ E || Ναὶ H P *Acta* : om. B C D E || 24 ἀδιόρθωτος H M P *Acta* :
 ἀδιώρθωτος B C D E || κατεῖχε H M P *Acta* : κατεῖχεν B C D E || 25 σίδηρον :
 σιδήριον E || 26 συνήργησεν : συνήργησαισεν σαι punctis deletis corr. B || 28
 παιδιοπρεπή : παιδιοπρεπεῖ B C D || ἀκακίας H M P *Acta* : ἀκακίαν B C D E || 29

κελλίω : κελλείω $\acute{\iota}$ supra lineam addito corr. B || εύρης : εύρεις η supra lineam addito corr. B || ἢ πόμα om. E || πόμα : πῶμα B || 30 λάβωμεν : λάβομεν B C D || πατράσι H M P *Acta* : πατράσιν B C D E || τούτω P *Acta* : τούτο (τούτο E) B C D E H M || 31 εἴξαντας P *Acta* : ἤξαντας (ἤξαντας D) B C D E H M || 33 ἐπέμενεν H P *Acta* : ἐπέμεινεν B C D E M.

Κεφ. 52:

1 βαθὺ : βαθεῖ B || ἀδυναμία : ἀδυναμίαν B || 3 Ὅθεν : θ non liquet P || ἐκεῖθεν : ἐκεῖσε B D || 4 ἀνθυποστρέφων ἤδη : ἀνθυποστρέφον ἴδει E || αὐτῶ : αὐτοῦ B || 5 συνεπομένου : συνεπομένω B C D || 7 οἰκτείρας : οἰκτηρήσας B D || ἀπέστειλε H M P *Acta* : ἀπέστειλεν (ἀπέστειλλεν B) B C D E || 7-8 λέγουσι (λέγουσιν C D E) τῷ Θεοφίλῳ hic H P *Acta* : post ἄξιτοι transp. B C D E M || 8 ἦμεν : εἴμεν E || 9 ἔφη hic H P *Acta* : post ἐμοὶ transp. B C D E M || ἐωράκατε : ἐοράκατε E || 9-10 ἀδελφοί, πρὸ μικροῦ H P *Acta* : πρὸ μικροῦ, ἀδελφοὶ B C D E M || 10 ἐνώπιον : ἐνόπιον B || ἐπιζητεῖτε : ἐπιζητεῖται ε supra lineam addito corr. B ζητεῖτε E.

Κεφ. 53:

1 ἔτει : ἔτη (in textu corr. C) C E || Μιχαήλ : Μηχαήλ B D || Θεοδώρας : Θεοδόρας E || 2 ἐνενηκοστῶ : ἐννενηκοστῶ (ἐννενηκοστῶ altero v supra lineam add. D) B D ἐνενηκοστῶ E || 3-4 πεντηκοστῶ — τριακοσιοστῶ om. B || 4 πεντηκοστῶ : πεντικοστῶ E || τριακοσιοστῶ : τριακοστῶ M || πέμπτω : πέπτω (μ supra lineam addito corr. D) B D || 5 κτίσεως : κτήσεως M || δεκάτη : δεκάτι M P || ἰνδικτιῶνι H M P *Acta* : ἰνδικτιόνι (ἰνδικτίονι B) B C D ἰνδικτιόνη E || 7 προθεωρήσας : προθεορήσας E || ἔξισει : ἔξισει E || 8 ὑπῆρχε H M P *Acta* : ὑπῆρχεν B C D E || ἐνδαιτώμενος : ἐνδαιτόμενος E ἐνδαιτωμένω M || ὁ ὄσιος H P *Acta* : om. B C D E M || Ὡ H M P *Acta* : Οἶ B Ὡν (Ὡν E) C D E || 9 πατὴρ ἡμῶν Ἰωαννίκιος H P *Acta* : om. B C D E M || 10 ἔφησε (ἔφησεν H) τῷ πατριάρχῃ H P *Acta* : ἔφησεν B C D E M || δεσπότου P *Acta* : δέσποτα B C D E H M || 12 τῇ ταπεινώσει : τῆς ταπεινώσεως (τῆς ταπεινώσεως Χριστοῦ ὡς τύπος καὶ σεῶς : σεῶς Χριστοῦ ὡς τύπος καὶ punctis del. B) B D τῇ ταπεινόσει E || 11 ἀπαράγραπτος : ἀπερίγραπτος E || 12 λοιποῖς : λυποῖς E || πᾶσι H M P *Acta* : πᾶσιν B C D E || 14

παραγενόμενος : παραγενόμενους ος *supra lineam addito corr.* B || καὶ ἁγιοπρεπεῖ
 C D H P *Acta* : καὶ ἁγιοπρεπεῖ B καὶ ἁγιοπρεπεῖ M om. E || 14-15 ἐκ τοῦδε :
 ἑαυτοῦ δὲ B D || 15 δυστήνου P *Acta* : δυστίνου B C D E H M || 16 ἐνιξάμενος P
Acta : ἀνανιξάμενος B C D ἐνηξάμενος E H M || μοι : μη B || ἐπεὶ : ἐπὶ B || 16-17
 καὶ σχισματικῶν - αὐτῶν om. B || 17 σχισματικῶν : σχηματικῶν M || τὸ στόμα :
 στόμα H || κατὰ : καὶ κατὰ E || 18 κατὰ : καὶ B || χριστοῦ B C D E H M *Acta* :
 χρηστοῦ P || ἐξηκόντησαν C H M : ἐξηκόντισαν B D P *Acta* ἐξεικόντησαν E ||
 διαλοιδωρίαν H M P *Acta* : διαλοιδωρίαν (διὰ λωιδωρίαν B D) B C D
 διαλυδορίαν E || ἀπωλείας : ἀπολείας B C D || 21 ὑπὸ τοῦ Κυρίου : ὑπὸ Κυρίου
 E H || οὔσιν : οὔσι E || εἰ κελεύεις : εἰ καὶ λεύεις D || ἐνηχηθέντα : ἐνηχθέντα B || 22
 προστυχοῦσι : προστυχοῦσιν B E || 23 ὃ θεοσύλλεκτος δῆμος H P *Acta* : ὁ δῆμος
 ὁ θεοσύλλεκτος B C D E M || 23-24 τὸ πανίερρον σύστημα H P *Acta* : τὸ σύστημα
 τὸ πανίερρον B C D E M || 24 καύχημα καὶ καλλώπισμα (καλλόπισμα H) H P *Acta*
 : om. B C D E M || ἀνεξαλείπτους : ἀνεξαλήπτους (ἀναξαλήπτους B) B C D || 27
 ἀγνοίας : ἀνοίας B D || 28 ἀποπέσητε : ἀποπέσηται M || αἰωνίου : ωνίου B ||
 ἀστοχήσητε : ἀστοχήσηται C || 29 θεμέλιος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως P *Acta* :
 θεμέλιος (θεμελίως ο *supra* ω *addito et accentu supra* ε *recte posito corr.* B)
 ὀρθοδόξου πίστεως B C D E H M || 30 μεθοδίας (μεδοθοδίας *do punctis deletis*
corr. B) : μεθοδείας P || 31 εἰκονομάχον : οἰκονομάχον B εἰκονομάχων E || 32 τὰ
 νῦν om. E || 33 λωιδωροῦσι H M P *Acta* : λωιδωροῦσι (λωιδωροῦσιν B C) B C D
 λυδοροῦσιν E || τὸ τοῦ Χριστοῦ H M P *Acta* : τοῦ Χριστοῦ B C D E || 34 Εἰ : Καὶ
 B || 34 συμφρονοῦσιν : συμφρονούσιν E || 35 λέγουσι H M P *Acta* : λέγουσιν B C D
 E || ἀλλ' ὅτι : ἄλλο τί E ὅτι M || βδέλυγμα : βδέλιγμα B || 36 ἔχουσι P *Acta* :
 ἔχουσιν B C D E H M || ἀνελίττουσι (-σιν E) : ἀνελείττουσιν B C D || 37 ἢ *Acta* : ἢ
 (ἢ M) B C D E H M P || 38 ἀγνοία P *Acta* : ἀνοία (ἀνοίαν B) B C D E H M ||
 δυσωνύμων H M P *Acta* : δυσσονύμων B C D δυσονύμων E || 40 σχισματικῶν :
 σχισμαστικῶν E || 41 μέρη : μέρει B M || χωρίζεσθε (χωρίζεσθαι ε *supra lineam*
addito corr. D) B C D P *Acta* : χωρίζεσθαι E H M || 42-43 Εἴ τις δὲ —
 διχοτομηθήσεται : Καὶ εἴ τις τοῖς τῶν πατριάρχων Μεθόδιον σχίζουσιν καὶ
 κακολογούσιν συμφιλιάζει, διχοτομηθήσεται ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ ὡς
 διαιρέτης καὶ μετὰ τῶν ἀπίστων τεθήσεται E || 43-44 σχίζει — αὐτὸν H P *Acta* :
 om. B C D M || καὶ εἴ τις αὐτὸν : εἴ τις δὲ αὐτῶν E || 44 ἀοιδίμων : αἰδίμων B
 ἀοιδήμων E || 45 ἀποδέχεται : ἀποδέχονται ε *supra lineam add.* B || 46 μακάριος :

μάριος B D || 47 Οἱ κατὰ σοῦ H M P *Acta* : Οὐ κατὰ σοῦ οἱ κατὰ σοῦ B C D E ||
λαλεῖν B C D E H M : λαβεῖν P *Acta* || τολμῶντες : τολμόντες B C D ||
ἀγωνίζονται : ἀγονίζονται B || Θεοῦ H M P *Acta* : Θεοῦ δὲ B C D E || 48 ἐαυτῶν :
ἐαυτοῦ αὐτῶν in margine addito corr. B || ὀπλίζονται : ὀπλήζονται C || 49
σκόμματα H M P *Acta* : σκόμματα B C D E || ἤδη : ἴδει E || 50 καταλήψη :
καταλείψη E || 52 ἡμῶν om. E || ἰουνίου : ἰωαννικίου B D || τεσσαρεσκαίδεκάτη
Acta : τέσσαρες καὶ δεκάτη B D P τεσσαρισκαίδεκάτη C H M ιδ' E || Ταῦτα
τοίνυν καὶ H P *Acta* : om. C D E M || 52-53 κεκοίμηται — ἀρχιεράρχης om. B || 53
χρησιμοδοτηθεῖς : χρησιμωδοτηθεῖς (χρησιμωδοτηθεῖς D) C D χρσιμοδοτιθεῖς E ||
54 τελευταῖον : τελευτέονταῖον τέον punctis deletis corr. B || 55 κάτεισιν :
κάτησιν C E || ἐν τῷ οἰκείῳ καὶ εὐλαβεῖ σεμνεῖῳ H P *Acta* : om. B C D E M.

Κεφ. 54:

1 τίμιος οὗτος καὶ θειότατος πατήρ ἡμῶν H P *Acta* : θειότατος οὗτος B C D M
θεῖος οὗτος E || 2 σεμνοπρεπῶς : θεοπρεπῶς B ξενοπρεπῶς D || 3 νοεμβρίῳ :
νοεμβρίου E || 4 ἐξεδήμησεν : ἐξεδήμησε P || εὐλαβῶς : ἐβλαβῶς B D || 5 εὐωδίας :
εὐοδίας E || 6 προστυχοῦσι : προύχουσι E || 7 ἀπέφερε P *Acta* : ἀπέφερεν B C D E
H M || Τότε H P *Acta* : Ὅτε (Ὅτε E) B C D E M || 8 μέλη : μέλει C || αὐτοῦ τε P
Acta : αὐτοῦ καὶ E αὐτοῦσε B C D H M || προσδιατρίβων : προσδιατρίβον E || 9
συρόμενος : σηρόμενος B || 10 εἰσῆι P *Acta* : εἰς εἴη B D εἰσῆι C εἰσίει E εἰσίη
H M || Θεοῦ : Χριστοῦ E || σὺν αὐτοῖς om. E || 10-11 εἰς τὴν ἐκκλησίαν E H P *Acta*
: om. B C D M || 12 Ἰωαννίκιον : θεῖον καὶ μέγα Ἰωαννίκιον E || ἔχουσα : ἔχου B ||
ἐλεγχθεῖσα : ἐλεχθεῖσα D ἐλεγχθήσα E || 13 ὑγιαίνουσα : ὑγειαίνουσα H || 14
Ἄτρωας : Ἄτρωᾶς E || 16 οἰκεῖα : οἰκία C οἰκεῖα αὐτοῦ E || ὑπέστρεψεν :
ὑπόστρεψεν B ὑπέστρεψεν δοξάζων καὶ αἰνῶν τὸν Θεὸν E || 17 Ἄλσει : Ἄλλσει
B || Θεὸν supra lineam add. E || 18 Ἰδωσαν P *Acta* : Ἰδωσαν (Ἰσωσαν B D) B C D
E H M || ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ E H P *Acta* : αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ B C D M || 20 ἀπὸ τῆς γῆς :
ἀπὸ γῆς M || ὑψηλὴν : ψιλὴν B ὑψιλὴν D || πύρινον : πυρ B || στύλον : στύλλον E
|| 20-21 καὶ ἐπαιρόμενον H P *Acta* : om. B C D E M || 21 καθάπερ — ὕψος H M P
Acta : om. B C D E || 22 αὐ ante αὐτῶν iter. D || ἀπτόμενον : ἀπτώμενον C ||
ἀκριβωσάμενοι : ἀκριβοσάμενοι B || 23 εὗρον : εὔρων (εὔρων E) B E || ἢ ἀπὸ γῆς
: ἀπὸ γῆς B || 24 ὄν B P *Acta* : ὄνπερ (ὄνπερ E) C D E H M || Οὓ : Οὔ E || ταῖς : παι

B || 25 ὁδηγίαις : ὀδηγείαις C ὀδιγίαις E || καὶ πάση ἀρετῇ H P *Acta* : om. B C D
E M || 26 σκοτομηνίας : σκοτωμηνίας C D || 26-28 τῆς ζωῆς — ἀξιοθείημεν om. B ||
27 γενοίμεθα : γενόμεθα H || 28 καὶ ἀγίῳ Πνεύματι om. E || 29 πᾶσι : πᾶσιν E.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Τίτλος :

Ἐπίγραμμα : Για να αξιολογήσουμε την ορθότητα των τίτλων που παραδίδουν οι κώδικες H και P και για την τελική επιλογή τους, χρήσιμοι αρωγοί είναι οι τίτλοι κυρίως των άλλων *Βίων* που αποδίδονται στον μοναχό Σάβα, δηλαδή του *Βίου* του Πέτρου του εν Ατρῶα (BHG 2364: *Σάβα μοναχοῦ εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Πέτρου τοῦ ἐν τῇ Ἀτρῶα* και «*Vita retractata*», BHG 2365: *Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θαυματουργοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Πέτρου ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου συγγραφεὶς παρὰ Σάββα μοναχοῦ*: Laurent, *Vie merv.*, σ. 65 και *Vita retractata*, σ. 76 αντιστοίχως) και του Μακαρίου ηγουμένου της μονῆς Πελεκητής (*Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Μακαρίου, ἡγουμένου γεγονότος μονῆς τῆς ἐπονομαζομένης Πελεκητής, συγγραφεὶς παρὰ Σάββα μοναχοῦ* : I. Van den Gheyn, «*Macarii monasterii Pelecetes hegumeni Acta graeca*», *An. Boll.* 16 (1897), σ. 142). Από τους τίτλους αυτούς συμπεραίνουμε ότι μπορεί να γίνει δεκτό το *βίος καὶ πολιτεία* και επίσης ο χαρακτηρισμός *θαυματουργός*.

καὶ θαύματα : Παραδίδεται μόνο από τον H και δεν υπάρχει λόγος να διατηρηθεί, αν ληφθούν υπ' όψιν οι προαναφερθέντες τίτλοι του *Βίου* του Πέτρου Ατρῶας και του Μακαρίου Πελεκητής.

καὶ θαυματουργοῦ : αυτό το επίθετο παραδίδουν οι κώδικες H και P, αλλά και ο τίτλος στο *Συναξάριο* του Οσίου : *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου τοῦ θαυματουργοῦ* (*Synax. CP*, στήλ. 191, στ. 33 και στήλ. 193, στ. 9).

§ 1:

1 *ψυχωφελῆ καὶ θεάρεστα* : το πρώτο από τα δύο επίθετα χρησιμοποιείται συχνά στο κείμενο και δηλώνεται ο σκοπός ενός αγιολογικού κειμένου, που είναι να ωφελήσει τους ανθρώπους με την αφήγηση θεάρεστων πράξεων.

1 *ἀνδραγαθήματα* : η λέξη προφανώς χρησιμοποιείται στη μεταφορική της σημασία, εννοώντας τα επιτεύγματα στην πνευματική άσκηση.

6 *προξενήσωσιν* : παραδίδεται ως *προξενίσωσιν* από τον P (γραφή που υιοθετεί και ο εκδότης στα *Acta*), ενώ ο H παρέχει το *προξενήσωσιν* και οι A B C D τη γραφή *προξενήσουσιν*. Δεν υιοθετήσαμε τη γραφή του P μολονότι είναι *lectio difficilior* (θα προερχόταν από ρήμα *προξενίζω*) και ο τύπος *προξενίσωμεν* απαντά και στον Οριβάσιο (J. Raeder (εκδ.), *Oribasii collectionum medicarum reliquae*, Leipzig 1933, τόμ. 4, κεφ. 76, 28, στ. 5). Προφανώς πρόκειται για ένα από τα λάθη του P.

8 *πόσων* : απαντά αντί του *όπόσων* σε αρχαία ελληνικά και βυζαντινά κείμενα, μεταξύ αυτών και σε έργα της εποχής του Βίου του Ιωαννικίου, λ.χ. στο *Χρονικόν* του Γεωργίου Μοναχοῦ (C. De Boor (εκδ.), *Georgii monachi chronicon*, Leipzig 1904, τόμ. 2, σ. 683, στ. 25) : *πόσων ἡμῖν δεῖ τῶν βοηθῶν*.

11-12 *Τοῦτον ἔγωγε ὑποπήξας τὸν φόβον καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ ἀγάπης πολλάκις εἰς τοῦτο προτετραμμένος* : βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.1, σ. 5.

14 *πνευματικῶν ἀγωνισμάτων* : συνηθισμένη μεταφορά από τον αθλητισμό για να δηλωθεί η πνευματική άσκηση.

§ 2:

1 (πρβ. και 6.17) *Βιθυνῶν ἐπαρχίας* (ODB, 1, σ. 292): η επαρχία όπου βρίσκεται η γενέτειρα του Ιωαννικίου (Κοντογιάννης, *Μικρά Ασία*, σ. 4), ενώ *κώμη τῶν Μαρυκάτου* είναι η γενέτειρα του Οσίου. Εντύπωση δημιουργεί το *τῶν*, ενώ θα αναμέναμε π.χ. *τοῦ*. Προφανώς πρόκειται για όμοια περίπτωση με τη μονή «των Στουδίου». Το χωριό αυτό βρίσκεται στο βόρειο μέρος της *Ἀπολλωνιάδος λίμνης* (2.2).

3 *Μυριτζίκιος ... Ἀναστασώ* : για τα ονόματα αυτά, κυρίως για το Μυριτζίκιος, και την πιθανότητα σλαβικής καταγωγής τους βλ. Φ. Μαλιγκούδης, «Σλαβικά ονόματα από τη βυζαντινή Βιθυνία», *Ελληνικά*, 31 (1979), σσ. 495-496.

ὡς οἶμαι : στο σημείο αυτό ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το α' πρόσωπο του ενικού. Το ίδιο παρατηρείται και σε άλλα σημεία, όπως στο 14.13 (με το *φημί*), όπου ενισχύεται η προσωπική μαρτυρία του συγγραφέα. Στο 2.17-18 εμφανίζεται και πάλι ο συγγραφέας στο α' πρόσωπο, αλλά αυτή τη φορά του πληθυντικού: *Καὶ τοῦτο ... προσδεῖξομεν*. Ο πληθυντικός της «μεγαλοπρεπείας» χρησιμοποιείται και σε άλλα σημεία του κειμένου, π.χ. στο 29.27 (*γεγραφήκαμεν*), όπου ο Σάβας αναφέρει ότι το περιστατικό της απελευθέρωσης από τον Ιωαννίκιο Βυζαντινών αιχμαλώτων που κρατούσαν οι Βούλγαροι το κατέγραψε *εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν* (που είναι ο γενικός στόχος του κειμένου του, πρβ. 1.1: *τὰ ψυχωφελῆ καὶ θεάρεστα*). Αξιοσημείωτη η έκφραση συμπάθειας και πόνου από την πλευρά του αφηγητή-συγγραφέα, ο οποίος κατά κάποιο τρόπο διακόπτει τη ροή της αφήγησης και συμβάλλει στη δραματοποίησή της (6.8). Στο 17.23 παρατηρούμε μία παρέμβαση σε α' πρόσωπο (*λέγω* = εννοώ), όπως και στο 48.9 (*ἐπισκόπων, λέγω, ἱερέων καὶ μοναχῶν*).

3-7 *Μυριτζίκιος καὶ ... Ἀναστασώ, ὡς οἶμαι, οὐκ ἀπεικόντως* : λογοπαίγνιο με τα ονόματα και απόπειρα δημιουργίας συνειρμού με έννοιες όπως η ευωδία και η ανάσταση. Επίσης, αντίληψη ότι τίποτα δεν είναι τυχαίο, ακόμη και τα ονόματα των γονέων, που προοιωνίζονται την αγιότητα του Οσίου. Στη συνέχεια: *ἐν ἀσεβείας ἀκάνθη καὶ ὁσμῆ θανατοποιῶ ... ῥόδον εὐθαλῆς καὶ μυρίπνοον ... τῆ τῆς εὐσεβείας ὁσμῆ* : λογοπαίγνια (ὁσμῆ εὐσεβείας αντί εὐωδίας, αλλά η ευωδία εννοείται από το *ῥόδον εὐθαλῆς καὶ μυρίπνοον*). Το επίθετο *μυρίπνοος* (βλ. Lampe, s.v.) απαντά σε υμνογραφικά κείμενα, όπως στην θ' ὠδή του *Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον* του Ιωάννη μοναχού (PG, τόμ. 96, στήλ. 1400 C, στ. 5-7): [... *ῥόδον ἐφάνης ἐρυθρόν, εὐῶδες, μυρίπνοον, καὶ πᾶσιν ἔπνευσας ὑπερκόσμιον ὁσμῆν τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ*. Επίσης, χρησιμοποιείται στο Ιδιόμελο *Εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Νικαίᾳ* α' του Γεωργίου Νικομηδείας (PG, τόμ. 100, στήλ. 1529 A, στ. 14): *τὰ μυρίπνοα ἄνθη τοῦ παραδείσου*.

9 μέγα (λαμπτήρα) : υιοθετήσαμε τη γραφή μέγα αντί του αναμενόμενου μέγαν : βλ. Psaltes, *Grammatik*, σ. 151. Απαντά συχνά και στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας: Laurent, *Vie merv.*, σ. 241.

10 κ.εξ.: Από τα κύρια χαρακτηριστικά του *Βίου* του Ιωαννικίου είναι η επίμονη προσπάθεια του συγγραφέα για λεπτομερή ιστορικό εντοπισμό των γεγονότων της ζωής του Οσίου και η πληθώρα ιστορικών στοιχείων που παρέχει (βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 1.1, σσ. 6-7), ανεξαρτήτως αν το αποτέλεσμα δεν είναι πάντα απόλυτα επιτυχές. Γενικώς τα αγιολογικά κείμενα εφοδιάζουν τον ερευνητή με σημαντική ποσότητα συμπληρωματικού υλικού σε σχέση με τα κατ' εξοχήν ιστορικά κείμενα, καθώς αναφέρονται σε πτυχές της βυζαντινής ζωής που οι διάφορες *Ιστορίες* και τα *Χρονικά* συνήθως παραμελούν (για την ιστορική χρησιμότητα των αγιολογικών κειμένων βλ. Δετοράκης, *Αγιολογία*, σσ. 89-99 και F. Halkin, «L'hagiographie byzantine au service de l'histoire», στο J. M. Hussey - D. Obolensky - St. Runciman (επιμ.), *Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies: Oxford 5-10 September 1966*, London-New York-Oxford 1967, σσ. 345-354: παραθέτουμε από το άρθρο αυτό το ακόλουθο χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη σ. 352 (σε δική μας μετάφραση): «Αν είναι αδιαμφισβήτητο ότι η ελληνική αγιολογία αποκαλύπτει προπάντων την θρησκευτική ιδεολογία των Βυζαντινών, είναι βεβαιότερο [...] ότι οι *Βίοι* των αγίων εμπεριέχουν ποσότητα πολύτιμων πληροφοριών για την ιστορία της καθημερινής ζωής στο Βυζάντιο και στις επαρχίες της Αυτοκρατορίας, για την ιστορία των θεσμών, για την ιστορία της ιατρικής, για την ιστορία της τέχνης, και τελικά για την ιστορία καθ' εαυτήν και για τις βοηθητικές της ιστορίας επιστήμες»). Μολονότι τα στοιχεία που παρέχονται από τα κείμενα αυτά αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη εξ αιτίας της χρήσης των «κοινών τόπων», δηλ. των μοτίβων που επανειλημμένα χρησιμοποιούνται, την ίδια στιγμή οι «κοινοί τόποι» αντικατοπτρίζουν μία νοοτροπία με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον ιστορικό (βλ. A. J. Festugière, «Lieux communs littéraires et thèmes de folklore dans l'hagiographie primitive», *Wiener Studien* 73 (1960) 123-153). Έτσι, όπως κάθε αγιολογικό κείμενο, και ο *Βίος* του Ιωαννικίου από τον Σάβα αποτελεί ένα είδος «καθρέπτη» της εποχής του και μία πλούσια πηγή

ιδιαίτερα χρήσιμων ιστορικών πληροφοριών. Το κείμενο, αν και συνεγράφη γύρω στα 855 (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.1, σ. 5, σημ. 14), είναι ιδεολογικό προϊόν της περιόδου της Β΄ Εικονομαχίας (815-843) και το κεντρικό πρόσωπο, ο όσιος Ιωαννίκιος, κινείται σε ευρύ γεωγραφικό πλαίσιο κατά την εποχή εφαρμογής μίας σκληρής εικονομαχικής πολιτικής (για την αξία των αγιολογικών κειμένων που αναφέρονται στην περίοδο της Εικονομαχίας ως ιστορικών πηγών βλ. Α. Papadakis, *Iconoclasm: A Study of the Hagiographical Evidence*, [διδ. διατρ.], New York 1968). Ο συγγραφέας έζησε και συνέγραψε στο ίδιο μοναστικό περιβάλλον όπου έδρασε ο Όσιος και, κατά συνέπεια, ασχολήθηκε στο κείμενό του κυρίως με τις πράξεις του αγίου-ήρωα του *Βίου* που συνέγραψε, χρησιμοποιώντας τα σημαντικά γεγονότα της εποχής του στην υπηρεσία της βιογραφίας. Το αφήγημά του είναι μία μακριά αλυσίδα από μεμονωμένα γεγονότα όπου τα θαύματα και οι ψυχωφελείς ιστορίες τοποθετούν την έννοια του χρόνου σε διαφορετικό επίπεδο. Ως προς το θέμα της εσωτερικής διένεξης στην ορθόδοξη παράταξη είναι ένας «συμβιβαστικός» *Βίος*, αντίθετα με εκείνον από τον μοναχό Πέτρο, αφού και ιδιαίτερα εγκωμιαστικός είναι για τον Μεθόδιο και όχι μόνο δεν περιλαμβάνει αντι-σπουδιτικές αναφορές, αλλά αναφέρεται στη συνάντηση του Ιωαννικίου με τον Θεόδωρο Στουδίτη (§28). Το μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον που προκύπτει ενισχύεται ιδιαιτέρως από το γεγονός ότι ο *Βίος* βρήκε στοιχεία και σχολίων που σχετίζονται άμεσα με την «παράταξη» των εικονοφίλων. Παραδείγματος χάριν, η εκτενής αναφορά στις διώξεις που άσκησαν οι εικονομάχοι αυτοκράτορες, από τον Λέοντα Ε΄ (813-820) έως τον Θεόφιλο (829-842), και μάλιστα σε σημαντικό γεωγραφικό εύρος, είναι από τα στοιχεία εκείνα που προσδίδουν στον *Βίο* ιδιαίτερη ιστορική χρησιμότητα. Επίσης, πρόκειται για κείμενο πλούσιο σε εθνικά ονόματα και τοπωνύμια, καθώς και σε πληροφορίες για τις σχέσεις του Βυζαντίου με λαούς όπως οι Βούλγαροι, αφού περιγράφονται σημαντικές μάχες με στόχο την ανάδειξη της πολεμικής ανδρείας του Ιωαννικίου πριν μεταστραφεί στην ασκητική ζωή. Η ποσότητα των στοιχείων αυτών προκύπτει κυρίως από την επίμονη προσπάθεια του Σάβα για λεπτομερή ιστορικό εντοπισμό των γεγονότων της ζωής του Οσίου, μία αγωνία, κατά κάποιον τρόπο, για να τοποθετεί στον χρόνο τον ήρωά του και τις πράξεις του (Laurent, *Vie merv.*, σ.

24. Βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 1.1, σ. 6). Ήδη από την §2, μετά τον πρόλογο του κειμένου, αντλούμε την πρώτη ιστορική πληροφορία, ότι δηλαδή ο Ιωαννίκιος γεννήθηκε το δέκατο τέταρτο έτος της βασιλείας (τυραννίδος) του Κωνσταντίνου Ε΄, υιού του Λέοντος Γ΄ του Ισαύρου, δηλ. το 754, αν και υπάρχει η άποψη ότι ο συγγραφέας πιθανόν εννοεί το 752 ή 753 (βλ. Εισαγωγή, σ. 17, σημ. 44). Η αναφορά στον Λέοντα Γ΄ εξυπηρετεί την ανάγκη διάκρισης του Κωνσταντίνου Ε΄ από τους άλλους αυτοκράτορες που έφεραν το ίδιο όνομα. Για τον ίδιο σκοπό προφανώς χρησιμοποιείται για τον Λέοντα Γ΄ το προσδιοριστικό Ίσαυρος. Ας σημειωθεί ότι η χρήση προσδιοριστικών επιθέτων όπως «Ίσαυρος», «Χάζαρος» κλπ. είναι απαραίτητη για την διάκριση του Λέοντος Δ΄ από τον Λέοντα Γ΄ και αποτελεί ένδειξη ότι κατά την εποχή εκείνη αποδίδονταν στους Βυζαντινούς αυτοκράτορες επίθετα σχετικά με την καταγωγή ή άλλα τους χαρακτηριστικά ώστε να διακρίνονται μεταξύ τους. Σήμερα χρησιμοποιούνται περισσότερο τα τακτικά αριθμητικά Α΄, Β΄ κ.λπ. ή συνδυασμός αριθμητικών με επίθετα. Εντύπωση προκαλεί το επίθετο «Νεστοριανός» (2.11), το οποίο συνοδεύει στο κείμενο τον Κωνσταντίνο Ε΄. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι στο κείμενο χρησιμοποιείται ως διακριτικό του συγκεκριμένου αυτοκράτορα και, επομένως, θα πρέπει να ήταν γνωστό «προσωπικό» του, τουλάχιστον για το κοινό στο οποίο απευθύνεται ο *Βίος*. Πιθανόν οφείλεται στο γεγονός ότι η διδασκαλία των εικονομάχων αποδιδόταν σε μονοφυσιτικές και άλλες αιρέσεις από την εποχή ήδη των Αποστόλων, όπως φαίνεται και από την §3 του *Βίου* (3.1-21). Πιθανόν, όμως, να απορρέει από το ότι ο Κωνσταντίνος μετέφερε στην περιοχή του Ελλησπόντου Νεστοριανούς από τις ανατολικές περιοχές (Laurent, *Vie merv.*, σ. 117, σημ. 5). Αντίθετα, δεν χρησιμοποιούνται εδώ τα γνωστά από άλλα κείμενα για τον Κωνσταντίνο Ε΄ συνοδευτικά επίθετα «Κοπρώνυμος» ή «Καβαλλίνος». Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η βασιλεία του Κωνσταντίνου χαρακτηρίζεται «δυσσεβής», στοιχείο που φανερώνει εξ αρχής την άκρως αρνητική τοποθέτηση του συγγραφέα για τον εικονομάχο αυτοκράτορα εξ αιτίας των θρησκευτικών αντιλήψεών του. Είναι το πρώτο σημαντικό στοιχείο που δείχνει την ιδεολογική, από θρησκευτικής απόψεως, κατεύθυνση του *Βίου*

του Ιωαννικίου ως κειμένου που εναντιώνεται συστηματικά και με σφοδρότητα στους εικονομάχους.

17-18 *Καὶ τοῦτο ... προσδείξομεν* : ο συγγραφέας δηλώνει εκ νέου την παρουσία του, αλλά σε α' πληθυντικό. 36-37 *σώματος ῥώμη καὶ κάλλει καὶ μεγέθει ἅπαντας ὑπερῆρεν ἐκείνους* : τονίζεται η σωματική υπεροχή.

22 *περιερχόμενος καὶ διϊέμενος* : χρήση δύο ρημάτων με παρόμοια σημασία (σχῆμα «ἐν διὰ δυοῖν»).

29 κ.εξ. *Ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς τρίτης ἡλικιώσεως* : Ο συγγραφέας αναφέρεται στη σωματική ρώμη του Οσίου, καθώς εκείνος εισερχόταν πλέον στην τρίτη *ἡλικίωσιν*, δηλαδή στα δεκαέξι του χρόνια. Εκείνη η χρονική στιγμή συνέπιπτε με τον τριακοστό πρώτο χρόνο της βασιλείας του Κωνσταντίνου Ε' και τον πρώτο του γάμου του Λέοντος Δ' με την Ειρήνη την Αθηναία. Όπως παρατηρεί και ο εκδότης στα *Acta* (σ. 386, σημ. 1), τα γεγονότα, όπως τα παρουσιάζει ο μοναχός Σάβας, δεν συμπίπτουν απολύτως. Συγκεκριμένα, το 31ο έτος της βασιλείας του Κωνσταντίνου Ε', δεδομένου ότι αυτή άρχισε το 741, ήταν το 771, ενώ το πρώτο έτος του γάμου του Λέοντος Δ' με την Ειρήνη ήταν το 770, εφ' όσον είχαν παντρευτεί στα τέλη του 769. Από αυτά τα στοιχεία εξάγεται το συμπέρασμα ότι σκοπός του συγγραφέα στο σημείο αυτό δεν είναι τόσο η απόλυτη ακρίβεια των ιστορικών δεδομένων όσο ο προσδιορισμός της αρχής της «τρίτης ἡλικιώσεως» του Ιωαννικίου στο έτος 771. Επίσης, παρατηρούμε τη χρήση του προσδιοριστικού *Χάζαρος* (2.31) για τον Λέοντα Δ', δεδομένου ότι ο πατέρας του Κωνσταντίνου Ε' είχε νυμφευθεί την κόρη του Χαγάνου των Χαζάρων Ειρήνη το 733. Για τη χρήση του προσδιοριστικού *Χάζαρος* ως διακριτικό του Λέοντος Δ' από τον Λέοντα Γ' βλ. παραπάνω τα σχόλια για τον στίχο 2.10. Για τον χαρακτηρισμό «φιλόχριστος» που προσδίδει ο συγγραφέας στην Ειρήνη την Αθηναία βλ. παρακάτω σχόλιο για τον 4.1.

32-33 *μορφήν αὐτὸς ὠραιοτάτην καὶ εὐπρεπή* : προβάλλεται η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης. Η αναφορά στις σωματικές, μαζί με τις ψυχικές, αρετές συγκαταλέγεται, κατά τον Ερμογένη, στα σταθερά συστατικά ενός εγκωμίου: πρβ. και Η. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τόμ. Α': Φιλοσοφία, Ρητορική, Επιστολογραφία,

Γεωγραφία, μετάφραση Λ.Γ. Μπενάκη, Ι.Β. Αναστασίου, Γ.Χ. Μακρή, Β΄ έκδοση διορθωμένη, Αθήνα 1991, σσ. 176-177.

33-34 *εἰς τὴν τῶν ἐξκουβιτόρων στρατείαν* : ο ὅρος *ἐξκουβίτωρ* προέρχεται από το λατινικό *excubitor*. Είναι αξιοσημείωτος ο τύπος της γενικής σε -όρων, προφανώς λόγω του λατινικού *excubitorum*, αντί του πιο γνωστού *ἐξκουβίτων*, απαντά, όμως, σε σφραγίδες ήδη από τον 7ο αιώνα: βλ. *ODB*, 1, σσ. 646-647, s.v. “domestikos ton Exkoubiton”. Το τάγμα των *ἐξκουβίτων* ήταν ένα από τα «βασιλικά τάγματα» όπου υπηρετούσαν επαγγελματίες στρατιώτες και από τα οποία λαμβάνονταν τα μέλη της ανακτορικής φρουράς: βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σσ. 296-297. Το ότι ο Ιωαννίκιος ανήκε σε αυτό αποτελεί απόδειξη των μεγάλων στρατιωτικών ικανοτήτων του. Ενδεικτική της φήμης του τάγματος είναι η εκτέλεση του «δομέστικου των εκσκουβίτων» μαζί με άλλους δεκαοκτώ ανώτερους Βυζαντινούς αξιωματούχους με απόφαση του Κωνσταντίνου Ε΄ ως αντίδραση στην έντονη λαϊκή δυσφορία που προκάλεσε ο μαρτυρικός θάνατος του Στεφάνου του Νέου το 767: Ostrogorsky, *Ιστορία*, σ. 41. Για τη μορφή της λέξης *ἐξσκουβιτόρων* βλ. C. de Boor, *Nicephori archiepiscopi Constantinopolitani Opuscula Historica*, Leipzig 1880 (ανατ.: New York 1975), σ. XXVIII.

34 *στρατεία* : Σύμφωνα με τον Lampe, s.v., οι σημασίες της λέξης *στρατεία* είναι: α) η στρατιωτική θητεία, β) ο στρατιωτικός διορισμός και γ) το στράτευμα. Με την τρίτη σημασία ο ὅρος *στρατιὰ* χρησιμοποιείται και για τους μάρτυρες (βλ. λ.χ. Σωφρονίου Ιεροσολύμων, *Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων* : *PG*, τόμ. 87, στήλ. 3556D), τους αγγέλους, τα ουράνια σώματα (ἥλιο-σελήνη-αστέρες), τους δαίμονες. Επίσης, *στρατιὰ* είναι και η αυλή ενός βασιλέως.

34 *βάνδω* : ο ὅρος στην ονομαστική είναι βάνδον (και βάνδα, το - στη γοτθική: *bandwa*) και σημαίνει το στράτευμα (ο Van den Gheyn το μεταφράζει στα λατινικά με τον ὄρο *turma*: *Acta*, σ. 334, στ. D14): *LSJ, Supplement*, σ. 66.

36-37 *σώματος ῥώμη καὶ κάλλει καὶ μεγέθει ἅπαντας ὑπερῆρεν ἐκείνους* : τονίζεται και πάλι η σωματική υπεροχή.

42-43 *ἐκ πατρικῆς δῆλον ἐφευρέσεως τοῦ κρατοῦντος τὸ σκῆπτρον Κωνσταντίνου* : ο συγγραφέας αναφέρεται εκ νέου στον Λέοντα Γ΄ με έντονα αρνητική διάθεση, αφού εκείνος εξέδωσε το γνωστό διάταγμα εναντίον των εικόνων το 726 ή το 730 (βλ. αντιστοίχως *Acta*, σ. 336, σημ. ν και Ostrogorsky, σσ. 28-29. Περαιτέρω πραγμάτευση στην Εισαγωγή, κεφ. 1.2.α για το ιστορικό πλαίσιο, σσ. 11-12, αλλά και παρακάτω στα Σχόλια για τον στ. 3.23) και έτσι χαρακτηρίζεται «εφευρέτης» της Εικονομαχίας.

45 *συνεργείας* : αξιοσημείωτη η μορφή της λέξης με αυτήν την κατάληξη (σε *-εία*), σπανιότερη από τα *συνεργία* ή *συνέργεια*. Πρβ. §§ 7.9 (όπου μάλιστα στεμματικώς θα προκρινόταν το *συνεργία*) και 51.10.

§ 3:

14 Τα λάθη του χειρογράφου P, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου πρόκειται για χωρίο από την *Αγία Γραφή* που ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αυτούσιο, αποδεικνύουν ότι, αν και, σύμφωνα με το στέμμα, ο P αποτελεί τη μία από τις δύο κύριες οικογένειες της παράδοσης του κειμένου, δεν παρέχει πάντα τις καλύτερες γραφές —εκτός αν υποθεθεί ότι πρόκειται για λάθη του αρχετύπου τα οποία διόρθωσαν οι άλλοι κώδικες. Το ίδιο συμβαίνει και σε άλλα σημεία του κειμένου, λ.χ. § 31.4: *ἠγήσατο τὸ : ἠγήσατὸ* [sic] P (απλογραφία), *ἴσα* : *εἴσα* P (ιωτακισμός).

21-26 *Οὕτως οὖν λοιπόν — ἀθέως παραδιδούσης* : πρόκειται για περίοδο χωρίς ρήμα, και επομένως για αξιοπρόσεκτη συντακτική ιδιαιτερότητα (βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3 για γλώσσα-σύνταξη, σ. 51).

23 *λοιποῖς* (H P : *ὅλοις* A B C D) : Στο σημείο αυτό είναι πιθανό το κείμενο να παρέχει μία πολύ σημαντική ιστορική πληροφορία σχετικά με την αρχή της Α΄ Εικονομαχίας αναλόγως με το αν θα γίνει δεκτή η γραφή *λοιποῖς*, που είναι δικαιολογημένη με βάση το στέμμα των χειρογράφων (αυτήν παραδίδουν τα χειρόγραφα H και P) ή το *ὅλοις*, που παραδίδουν οι κώδικες A B C D. Στην πρώτη περίπτωση είναι πιθανό αρχικά να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι ο συγγραφέας εντοπίζει χρονικά το συγκεκριμένο τμήμα της

αφήγησης στο έτος 783, μιλώντας για τα 57 «υπόλοιπα» (από το 726) χρόνια της Α΄ Εικονομαχίας. Αυτό, όμως, δεν στηρίζεται και από τη συνέχεια του κειμένου, αφού στην §4 ο συγγραφέας «επανερχεται» στο 771. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση, με τα 57 «συνολικά» χρόνια θα εννοείται η συνολική διάρκεια της πρώτης εικονομαχικής έριδας. Αν αυτό ισχύει, τότε η Α΄ Εικονομαχία, εφ' όσον έληξε το 787 με την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας, θα πρέπει να άρχισε το 730 —το οποίο θα πρέπει να δεχθούμε, σύμφωνα με το κείμενο, ως έτος έκδοσης του διατάγματος του Λέοντος Γ΄, και όχι το 726. Δεν είναι σαφές αν το διάταγμα εκδόθηκε το 726 ή το 730. Για την πρώτη χρονολόγηση βλ. M. V. Anastos, «Leo III's edict against the images in the year 726-727 and Italo-Byzantine relations between 726 and 730», *Byzantinische Forschungen* 3 (1968) 5-41 και *Acta*, σ. 336, σημ. ν, ενώ για τη δεύτερη Ostrogorksy, *Ιστορία*, σσ. 28-29 και Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σσ. 109-110. Όμως, είναι γνωστό ότι ο Πατριάρχης Γερμανός, ο οποίος διαφώνησε με το διάταγμα, παρέμεινε στον πατριαρχικό θρόνο ως το 730, οπότε καθαιρέθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Αναστάσιο, ο οποίος ήταν αποδεκτός από την πολιτική εξουσία. Από την άλλη πλευρά, είναι πολύ πιθανό με το λοιπὸς ο συγγραφέας να αναφέρεται στα «υπόλοιπα» 57 χρόνια από την επίσημη έναρξη της Εικονομαχίας. Επομένως, και νοηματικά μπορεί να στηριχθεί η γραφή αυτή, η οποία είναι και «difficilior» σε σχέση με το ὅλοις, που πιθανότατα κάποιος αντιγραφέας διόρθωσε. Το ότι οι κώδικες Η και Ρ παρέχουν την καλύτερη γραφή είναι μία ακόμη απόδειξη ότι συχνά παραδίδουν πιο αξιόπιστο κείμενο και, επομένως, επιβεβαιώνεται η στεμματική κατάταξη των χειρογράφων (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 3.2). Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με τον Βίο του Σάβα, ως έτος έκδοσης του διατάγματος του Λέοντα θα πρέπει να υπολογιστεί το 730.

§ 4:

1 κ.εξ. Ιδιαίτερα θετικές είναι στην αρχή του Βίου οι αναφορές στην αυτοκράτειρα Ειρήνη την Αθηναία: στο 2.31 χαρακτηρίζεται «φιλόχριστος», ενώ στο 4.1 «χριστοφόρος» —με τον δεύτερο χαρακτηρισμό να συνοδεύει τη

βασιλεία της και να είναι σαφώς εντονότερος. Η μεγάλη αυτή συμπάθεια προς την αυτοκράτειρα οφείλεται προφανώς στην εικονόφιλη πολιτική της (ενώ, αντίθετα, για την ουσία της πολιτικής της εκφράζονται από τους ιστορικούς σοβαρές αντιρρήσεις: Ostrogorsky, *Ιστορία*, σσ. 50-52). Και στην περίπτωση αυτή, όμως, προκαλούν εντύπωση οι τόσο θετικοί χαρακτηρισμοί από έναν μοναχό, ο οποίος θα αναμενόταν να ανήκει σε περιβάλλον «ξηλωτών»: βλ. Ostrogorsky, *Ιστορία*, σσ. 47 και 93-94, όπου η αναφορά κυρίως στη διαμάχη των «ξηλωτών» (φανατικών Στουδιτών και άλλων μοναχών) με τον Πατριάρχη Μεθόδιο. Τα στοιχεία αυτά ίσως αποτελούν ένδειξη ή ότι ο συγγραφέας δεν βρισκόταν σε αυστηρό περιβάλλον «ξηλωτών» ή ότι σκοπός του Σάβα ήταν η αντιμετώπιση της εικονομαχικής παράταξης γενικώς, χωρίς να επεκτείνεται σε εσωτερικές διαμάχες της ορθόδοξης πλευράς. Σύμφωνα με όσα γράφονται για την Ειρήνη στην §4, επιβεβαιώνεται κατ' αρχάς ότι εκείνη ασκούσε πραγματικά την *βασιλεία* και, συνεπώς, διαχειριζόταν την εξουσία. Επίσης, παρέχεται το στοιχείο ότι η αυτοκράτειρα βρισκόταν ήδη στην *ἀρχή* επί δώδεκα έτη, δηλ. από τις 17 Δεκεμβρίου του 769 (πρβ. και Mango, «Ioannikios», σ. 396). Ο διαχωρισμός μεταξύ *ἀρχής* και *βασιλείας* είναι πολύ λεπτός —για αυτόν τον λόγο ο Βολλανδιστής εκδότης χρησιμοποίησε στη λατινική του μετάφραση αντίστοιχα τους όρους *gubernatio* και *imperium*— όμως είναι πιθανό να δηλώνει τη σαφή επιρροή που η Ειρήνη ασκούσε ήδη στην πολιτική του συζύγου της Λέοντος Δ' (βλ. λ.χ. Ostrogorsky, *Ιστορία*, σ. 43). Η αναφορά στα δώδεκα χρόνια μάς οδηγεί στην τοποθέτηση του γάμου της με τον Λέοντα στο 769, ενώ επίσης συνάγεται το συμπέρασμα ότι όλες αυτές οι χρονολογίες σωστά συμπίπτουν με το 28ο έτος της ζωής του Ιωαννικίου.

15-25 θριαμβευτικός έπαινος για την Ειρήνη την Αθηναία (βλ. κεφάλαιο για ιστορικά στοιχεία του κειμένου), ενώ από υφολογική άποψη σημειώνουμε το μακρό λογοπαίγνιο με την λέξη «ειρήνη» και τα παράγωγα ή ομώνυμά της.

20 *ἐκώμα*<ζεν> : Προχωρήσαμε σε αυτή τη διόρθωση, διότι δεν υπάρχει ρήμα *κωμάω* (*ἐκώμα* παραδίδεται σε όλα τα χειρόγραφα εκτός από τον Α, ο οποίος έχει τη γραφή *ἐκόμα*), ενώ το *κομάω* (ιων. *κομέω*) αναφέρεται στο μέγλωμα των μαλλιών και μεταφορικά στο φούντωμα των δέντρων και στην

έπαρση (βλ. *LSJ*, s.v.). Και στην περίπτωση ακόμη που θα δεχόμασταν το *ἐκόμα*, τότε πιθανότατα θα επρόκειτο για ιδιόμορφη χρήση του ρήματος.

§ 5:

2-3 *διὰ τῶν Ὀλυμπιακῶν καὶ μεγίστων ὀρέων* : πληθυντικός γιατί είναι δύο οι Ὀλυμποι, στα δύο άκρα της Βιθυνίας, ο Ὀλυμπος ο Μύσιος (Κεσίς-ντάγ = όρος των μοναχών), που υψώνεται πάνω από την Προύσα και στον οποίον αναπτύχθηκε έντονα ο μοναστικός βίος, και ο βιθυνικός Ὀλυμπος (σημ. Αμπάς-ντάγ ή Αλά-ντάγ), στην ανατολική Βιθυνία και βόρεια της Γαλατίας. Ο Μύσιος Ὀλυμπος βρίσκεται στα όρια Βιθυνίας, Μυσίας και Φρυγίας και έχει ύψος περίπου 2.550 μέτρα, αποτελώντας το δεύτερο υψηλότερο όρος της δυτικής Μικράς Ασίας μετά τον Τήμνο (περισσότερα στοιχεία για τον Ὀλυμπο στον Κοντογιάννη, *Μικρά Ασία*, σσ. 13 και 19-20). Το κείμενο αναφέρει ότι από εκεί πέρασε «φοσσάτο», άρα πρόκειται για πέρασμα. Εκεί ο Ιωαννίκιος συνάντησε έναν γέροντα (βλ. αμέσως παρακάτω), ο οποίος τον βοήθησε να επανέλθει στην ορθή πίστη.

3 *γέρον τις* : αν και άγνωστο από ιστορική άποψη πρόσωπο, είναι σημαντικό για τη ζωή του Οσίου. Πρόκειται για ασκητή στον Ὀλυμπο της Βιθυνίας, που συναντά ο Ιωαννίκιο καθώς επιστρέφει από εκστρατεία. Χάρις στις συμβουλές του ο Ιωαννίκιος επανέρχεται στην ορθή πίστη από την Εικονομαχία κατά το 36ο έτος της ζωής του.

§ 6:

1 κ.εξ. Ο συγγραφέας, κάνοντας ένα άλμα, μάς μεταφέρει στο 43ο έτος ήδη της ζωής του Ιωαννικίου και στη βασιλεία πλέον του Κωνσταντίνου ΣΤ΄. Είναι χαρακτηριστική η προσπάθεια για ιστορική ακρίβεια εκ μέρους του Σάβα μοναχού, ο οποίος, προκειμένου να βοηθήσει τον αναγνώστη να διακρίνει τον Κωνσταντίνο ΣΤ΄ από άλλους συνονόματους του αυτοκράτορες, αναφέρεται όχι μόνο στον πατέρα του Λέοντα Δ΄, αλλά και στον παππού του Κωνσταντίνο Ε΄ και στον προπάππο του Λέοντα Γ΄ Ίσαυρο (*ἔκτω ἔτει τῆς αὐτοκρατορικῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ νεωτέρου, υἱοῦ Λέοντος, ἐγγόνου*

Κωνσταντίνου, ἀπεκγόνου Λέοντος τοῦ ἐξ Ἰσαύρων, 6.3-5). Πολύ σημαντικό ιστορικό στοιχείο αποτελεί η αναφορά στην εισβολή των Βουλγάρων στη Θράκη (6.6-7: τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος πρὸς τὴν Θρακῶν χώραν ἐξώρμησε ληϊζόμενον) και στη μάχη που διεξήχθη στο οχυρό της «Μαρκέλλας», όπως παραδίδεται το τοπωνύμιο στο κείμενο, ή των Μαρκελλών, όπως είναι γνωστό (βλ. *ODB*, τόμ. 2, σ. 1300, s. v. Markellai, όπου και σχετική βιβλιογραφία). Η μεγάλη ήττα την οποία υπέστησαν τότε οι Βυζαντινοί από τους Βουλγάρους ήταν καθοριστικό γεγονός όχι μόνο για την εξωτερική πολιτική του κράτους τους (Ostrogorsky, *Ιστορία*, σσ. 51-52), αλλά και για τον Ιωαννίκιο προσωπικά, αφού μετά από αυτό το γεγονός αποφάσισε να ακολουθήσει τον μοναχικό βίο. Ακόμη, αξ σημειωθεί ότι αυτή είναι η πρώτη περίπτωση επαφής του Ιωαννικίου με σημαντικό ιστορικό πρόσωπο στο κείμενο, ενώ θα ακολουθήσουν και άλλες (κυρίως με ιεράρχες). Επίσης, για πρώτη φορά ο Όσιος εμφανίζεται να συμμετέχει ενεργά στο ιστορικό γίγνεσθαι, αφού φέρεται ότι έλαβε μέρος στη μάχη και, μάλιστα, κατάφερε να σώσει με την ανδρεία του έναν υψηλό αξιωματούχο (ἓνα τότε τῶν μεγιστάνων, 6.11), γεγονός που προκάλεσε τον θαυμασμό του αυτοκράτορα και την απόδοση τιμών στον στρατιώτη. Από καθαρά ιστορική άποψη ενδιαφέρει η πληροφορία ότι ο αυτοκράτορας είχε μαζί του μεγάλο πλήθος στρατεύματος (σὺν πολλοῖς στρατεύμασι) και η περιγραφή της σφοδρότητας της μάχης. Αναφορικά, όμως, με τη χρονολογία του γεγονότος, υπάρχει κάποια ασάφεια, καθώς το 43ο έτος της ζωής του Οσίου, εφ' όσον η γέννησή του τοποθετείται το 754, δεν συμπίπτει με το έκτο έτος της βασιλείας του Κωνσταντίνου ΣΤ', δηλ. το 795, οπότε, σύμφωνα με το κείμενο, διεξήχθη η μάχη (*Acta*, σ. 339, σημ. h. Για την χρονολόγηση της μάχης το 792 βλ. και *ODB*, ό.π.). Συνεπώς, δεν θα πρέπει να αναμένουμε πάντοτε απόλυτη ιστορική ακρίβεια στον *Βίο*, παρά την έντονη σχετική προσπάθεια του συγγραφέα.

8 οἶμοι : Αξιοσημείωτη έκφραση συμπάθειας και πόνου από την πλευρά του αφηγητή-συγγραφέα, ο οποίος κατά κάποιο τρόπο διακόπτει τη ροή της αφήγησης και με αυτό το επιφώνημα συμβάλλει στη δραματοποίησή της.

18 *Βοϊλάδων* : για τη χρήση του ονόματος-αξιώματος και τα γνωστά ιστορικά πρόσωπα που το έφεραν βλ. *ODB*, I, σ. 302.

29 Προτιμήθηκε η γραφή *πανάγαστος* αντί του *ἀξιάγαστος*, διότι αρμόζει περισσότερο στο ύφος του κειμένου: βλ. και *πανάγαστος* 20.5.

§ 8:

3 Ο Όσιος φτάνει στην Προύσα και επισκέπτεται τη μονή των Αγαύρων (8.4). Φεύγοντας από τη μονή και πεζοπορώντας διανυκτερεύει στο χωριό Κάστουλος ή Κούστουλος (στο κείμενο η δοτική: *Καστούλω* ή *Κουστούλω*) κοντά στην Ατρώα. Η σημερινή ονομασία είναι *Kestel Köyü* (*Köyü*=χωριό) και πρόκειται για μεγάλο χωριό της κωμόπολης *Gürsu* στον νομό της Προύσας. Βρίσκεται 10 χλμ. ανατολικά της Προύσας, στο δρόμο προς την Ατρώα (Ότρώα στον Στράβωνα, 12.7, σημ. *Yenişehir*: για περισσότερες πληροφορίες βλ. *Mango, Ignatios*, σ. 188) και την *Bilecik*.

5 κ.εξ.: Ο Γρηγόριος, ηγούμενος της μονής των Αγαύρων (εμφανίζεται και στις §§10 και 14) προτρέπει τον Όσιο να μαθητεύσει σε κοινόβιο, για να ασκηθεί στους ύμνους, στις προσευχές και στην πάλη κατά των δαιμόνων.

18 *τινος θεοφιλοῦς* : Δημιουργείται η απορία μήπως πρόκειται για κάποιον Θεόφιλο και, επομένως, γινόταν διόρθωση σε *τινὸς Θεοφίλου* (πρβ. § 52, όπου, όμως, πρόκειται για σαφώς νεώτερο άνθρωπο, και μάλιστα υπηρέτη του Οσίου). Διατηρούμε τη γραφή *θεοφιλοῦς*, την οποία παραδίδουν όλοι οι κώδικες, αφού λάβουμε υπ' όψιν και το κείμενο του *Συμεών*: βλ. *BHG* 937, 44B 13: *ἐπιξενουταί τινι τῶν θεοφιλῶν*. Βλ. και *PmbZ*, αρ. 11015. Πρόκειται λοιπόν για κάποιον πιστό άνθρωπο ο οποίος τον οδηγεί στη μονή Τελάου μήπως εκεί υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες για να μαθητεύσει κοντά σε μοναχούς.

22 *ὑποδεχθεῖς* : αποθετικό που χρησιμοποιείται ως παθητικό, με την έννοια του «έγινε δεκτός». Πρβ. λ.χ. *εἰσδέχεται* 9.5, *δεχθέντων* 45.6. (βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 49).

§ 9:

24 *θεοφόρος* : η λέξη συνήθως χρησιμοποιείται αναφορικά με αγίους, οι οποίοι φέρουν τον Θεό δια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Βλ. λ.χ. Ιω. Μόσχου, *Λειμωνάριον*, PG, 87.3, 3012C 14, και Ιω. Δαμασκηνού, *De fide orthodoxa*, PG, 94, 1032B 4.

25 *προστέτακτο* : τη γραφή αυτή παραδίδουν οι κώδικες B C D H και P και την υιοθετεί ο Van den Gheyn στα *Acta*, ενώ ο E, που διορθώνει συχνά “*ex suo ingenio*” έχει τη γραφή *προσετέτακτο*, ενώ ο A *προστέτακτω*): βλ. κεφ. 2.1.2 για γλώσσα-μορφολογία.

25 κ.εξ.: ο Ιωαννίκιος συναντά δύο μοναχούς οι οποίοι ασκήτευαν σε σπήλαιο για 40 χρόνια. Εκείνοι προφητεύουν ότι η προσευχή του θα εισακούεται και ότι με αυτόν τον τρόπο θα σωθούν πολλοί άνθρωποι. Κυρίως προλέγουν όσα θα του συμβούν και ότι μετά το πενητηκοστό έτος της άσκησής του θα διατρέξει μεγάλο κίνδυνο από τον οποίο θα σωθεί (βλ. §51). Τέλος, του δωρίζουν ένα μικρό τρίχινο «λεβητωνάριο» ως όπλο ενάντια στους δαίμονες.

§ 10:

8 *Ἑλλήσποντος* : η ονομασία δεν αντιστοιχεί μόνο στη σημερινή περιοχή των Δαρδανελλίων, καθώς έτσι ονομαζόταν όλη η περιοχή των παραλίων της Βιθυνίας στη θάλασσα του Μαρμαρά (βλ. *ODB*, 2, σσ. 912-913).

17-18 *Ἡ ἐλπίς μου ὁ Θεός, καταφυγή μου ὁ Χριστός, σκέπη μου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον* : ιδιαίτερα γνωστή ευχή της Εκκλησίας, καθώς —με την παραλλαγή *Πατήρ* αντί *Θεός* και *Υἱὸς* αντί *Χριστὸς* περιλαμβάνεται στην Ακολουθία του Μικρού Αποδείπνου.

27 *ἰσαγγέλως* : από το επίθετο *ἰσάγγελος*, το οποίο μπορεί να αναφέρεται στην επόμενη ζωή ή και στην παρούσα ζωή, για ανθρώπους που δείχνουν πίστη και ελεημοσύνη: βλ. Lampe, s.v., όπου και αναφορές στον Κλήμεντα τον Αλεξανδρέα, τον Κύριλλο Ιεροσολύμων και τον Ψευδο-Διονύσιο Αρεοπαγίτη.

§ 11:

3 *ἀνδρογύναιον* : τη γραφή αυτή παραδίδει ο P, ενώ *ἀνδρόγυνον* έχουν οι A B C D E και H. Επιλέξαμε τον πρώτο όρο ως *lectio difficilior*, καθώς είναι σαφώς σπανιότερος —απαντά στην *Παλαιά Διαθήκη*, Πρμ. 19,15.

5 *εὐμεγέθης, ἀγγελοθέατος, εὔοπτος, εὐόμματος* : σημειώνουμε ότι πρόκειται για τέσσερα θετικά στοιχεία εμφάνισης, που ακολουθούνται από τέσσερα «αρνητικά» στοιχεία εμφάνισης (*ῥακκοδύτης, ἀνυπόδετος, βαθύθριξ, πολυβόστρυχος*). Ειδικά για το *ῥακκοδύτης*, το *LSJ*, s.v., σημειώνει ότι υπάρχει *ῥακκόδυτος* στον Ησύχιο, s.v. «κακοείμονας». Η μορφή αυτή με δύο κ δεν απαντά αλλού, ενώ η συνήθης μορφή που γνωρίζουμε από τα κείμενα είναι *ῥακοδύτης* : Lampe, s.v.

6 *ὡς χώννυσθαι* : ὡς+απαρέμφατο αντί συμπερασματικής πρότασης : βλ. Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 51. Πρβ. και 14.5, 15.8-9.

9 *ὁμοιοπαθῆς ὑμῶν* (H P *Acta* : *ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν* A C *ὁμοιοπαθῆς ὑμῖν* B E *ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν* D): βλ. Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 50.

15 κ.εξ. Περίπτωση διάβασης ορημτικού ποταμού «αβρόχοις ποσί»: βλ. Εισαγωγή, στα Θαύματα του Οσίου, σ. 25.

§ 12:

1-3 Όταν ο Ιωαννίκιος επισκέφθηκε την Έφεσο, για να προσκυνήσει στον Ναό του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, οι πύλες του ναού άνοιξαν μόνες τους και έκλεισαν πάλι αφού προσευχήθηκε. Το θαύμα αυτό, που περιγράφεται αναλυτικότερα στον *Βίο* από τον μοναχό Πέτρο, περιλαμβάνεται και στον *Βίο* των μοναχών Βαρνάβα και Σωφρονίου, των μετέπειτα ιδρυτών της μονής Σουμελά στην Τραπεζούντα του Πόντου, από τον μοναχό Ακάκιο (13ος αι.), όπως σώζεται στον κώδικα 268 της μονής Διονυσίου του Αγίου Όρους. Οι δύο μοναχοί επισκέφθηκαν τον ναό του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στην Έφεσο αλλά τον βρήκαν κλειστό. Όμως, τελικά οι θύρες του άνοιξαν μετά από προσευχή τους και παρέμειναν ανοιχτές όταν έφυγαν. Η διήγηση του Ακακίου έχει πολλά κοινά με τον *Βίο* του Ιωαννικίου από τον μοναχό Πέτρο, με τη

διαφορά ότι στην περίπτωση του Βαρνάβα και του Σωφρονίου οι θύρες παρέμειναν ανοιχτές. Η διαφορά πιθανότατα οφείλεται στο γεγονός ότι, ενώ ο μοναχός Πέτρος έγραψε τον *Βίο* του λίγα χρόνια μετά τον θάνατο του Ιωαννικίου, ο Ακάκιος ακολουθεί μεταγενέστερο πρότυπο, οπότε είναι φυσικό να υπάρχουν αλλαγές (βλ. O. Lampsidis, «Das Wunder des heiligen Ioannikios in der Kirche des Evangelisten Johannes in Ephesos», *AnBoll* 100 (1982) 429-430). Αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλο γεγονός αναφέρει ο Σάβας στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας (§3), όπου οι θύρες του ναού της Θεοτόκου άνοιξαν όταν ο Πέτρος πρόφερε απόσπασμα από τους *Ψαλμούς* του Δαβίδ (Laurent, *Vie merv.*, σ. 73).

4 *προσεξώρητο* : και με στεμματικά κριτήρια επιλέξαμε τη γραφή αυτή αλλά και νοηματικά είναι η ορθή σε σύγκριση με το *προεξώρητο*, δεδομένου ότι ο Όσιος είχε ξεκινήσει προς την κατεύθυνση της Κουνδουριάς.

26-31 και 37-42: Πρόκειται για προχριστιανικό λαογραφικό μοτίβο, που συμβολίζει την αιώνια πάλη του καλού με το κακό. Ειδικά στην περίοδο της Εικονομαχίας ο δράκοντας έγινε το σύμβολο του διαβόλου, όπως ενσαρκωνόταν στην παράταξη των εικονομάχων (46.4-7, όπου σύνδεση με τον Θεόφιλο: *τὸ τοῦ ἀποστάτου δράκοντος...*): Kazhdan, *Byzantine Literature*, σ. 332.

32 *ἀποστηθίζων* : χρησιμοποιείται από τον Σάβα για την εκμάθηση των *Ψαλμῶν* (πρβ. 22.13). Βλ. Laurent, *Vie merv.*, σ. 73, σημ. 3.

§ 13:

8-9 *Στέφανόν τινα πάση ἀρετῇ ἀληθῶς ἐστεμμένον* : πρόκειται για ένα από τα πολλά λογοπαίγνια του συγγραφέα: πρβ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.2.3, σσ. 53-54. Το σημαντικό στοιχείο για τη ζωή του Οσίου είναι ότι ο ηγούμενος της μονής Εριστής Στέφανος (*PmbZ*, αρ. 7053) κέρει τον Ιωαννικό με τη βοήθεια του οικονόμου του Αναστασίου (*PmbZ*, αρ. 314).

20 *ὀργυιῶν* : ο τύπος *ὀργυιά*, -ῆς απαντά στην ιωνική διάλεκτο (*ὀργυά*, -ᾶς στην αττική διάλεκτο). Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη χρήση αυτής της μονάδας μέτρησης βλ. E. Schilbach, *Byzantinische Metrologie*,

München 1970, σσ. 22-28 (κυρίως) [Byzantinische Handbuch im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft, 4].

§ 14:

5 *ὡς ἀναχαιτίζειν* : ὡς+απαρέμφατο ἀντί συμπερασματικής πρότασης. πρβ. και παραπάνω, 11.6, καθώς και Εισαγωγή, κεφ. 2.2, σ. 51.

11 κ.εξ. *καθηγεμὼν Ἀγαύρων Γρηγόριος* : για τον Γρηγόριο, ο οποίος εμφανίζεται συχνά στον *Βίο* (πρβ. και §§ 8, 10, 14, 15), βλ. *PmbZ*, αρ. 2440. Τον επισκέπτεται ο Όσιος μαζί με τους μοναχούς Ευστράτιο (*λίαν ἠγαπημένος*, κατά τον Σάβα, από τον Όσιο: 14.13-14), Σάβα και Θεοφύλακτο (14.13 κ.εξ.). Κατά τον Laurent, ο Σάβας που εμφανίζεται εδώ δεν είναι ο συγγραφέας, αλλά κάποιος μοναχός με το ίδιο όνομα (Laurent, *Vie merv.*, σ. 12 και σημ. 2). Ωστόσο, σύμφωνα με την *PmbZ*, πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, δηλαδή τον συγγραφέα του *Βίου* (*PmbZ*, αρ. 6443 και 6447). Ο συγγραφέας του Βίου Σάβας εμφανίζεται πολλές φορές στον *Βίο* του Πέτρου Ατρώας, και μάλιστα σε α' πρόσωπο (λ.χ. §48: Laurent, *Vie merv.*, σ. 10 και σημ. 5). Οι τρεις μοναχοί έχτισαν κελλί για τον Όσιο και ακολούθησε το περιστατικό με έναν τράγο που ο ίδιος ο Σάβας έφερε από μία αγέλη στον Ιωαννίκιο και εκείνος, αφού του έδωσε τροφή και νερό, διέταξε τον Σάβα να τον αφήσει ελεύθερο.

24-25 *Ὅς τῇ χειρὶ ἀλίσας αὐτὸν καὶ τῷ βαυκαλίῳ ὕδωρ ποτίσας* : πρόκειται για ενδιαφέρον λαογραφικό στοιχείο, καθώς έτρεφαν τα ζώα με αλάτι, και μάλιστα έβαζαν αλάτι στα βαθουλώματα των βράχων για να βρίσκουν τροφή όταν χρειάζεται. Από αυτό φαίνεται ότι ο συγγραφέας, αυτόπτης μάρτυρας του συμβάντος (εφ' όσον ο Σάβας που αναφέρεται στην παράγραφο ήταν ο ίδιος), είχε, ως μοναχός, γνώση και των κτηνοτροφικών συνηθειών.

§ 15:

1-9 πόλεμος εναντίον των Βουλγάρων, οι οποίοι εδώ (15.2, όπως και 16.2 και 16.14) έχουν την ονομασία *Οὔννοι* (αλλά στο 15.2 και τον συνοδευτικό χαρακτηρισμό *βάρβαροι*) κατά το 9ο έτος της βασιλείας του Νικηφόρου Α΄ (811). Στην αρχή ο αυτοκράτορας τούς αντιμετώπισε με πολυπληθή στρατό και τους νίκησε *κατὰ κράτος* (15.3-4), εισβάλλοντας στο βασίλειό τους και καταστρέφοντάς τους. Όμως, παρέμεινε εκεί περισσότερο από όσο έπρεπε, και μάλιστα, όπως λέει ο Σάβας, *ἀβουλήτως* (15.5), χωρίς, όμως, να διευκρινίζει γιατί. Έτσι, όσοι είχαν απομείνει χρησιμοποίησαν μισθοφορικό στρατό από τα γειτονικά έθνη και κατόρθωσαν να αντεπιτεθούν στον αυτοκράτορα με τόση επιτυχία, ώστε ο Νικηφόρος να τραυματιστεί σοβαρά και να συλληφθεί αιχμάλωτος (που με διορατικό τρόπο έμαθε ο Ιωαννίκιος). Επίσης, τραυματισμός του Σταυρακίου, γιού του Νικηφόρου, ο οποίος κράτησε τα ηνία της εξουσίας ως τον θάνατό του, οπότε η εξουσία μεταβιβάστηκε στον γαμπρό του Μιχαήλ (Ραγγαβέ) (35.20 κ.εξ.) Στο 15.10 κ.εξ. αντίστοιχα: *συγγενείς* του Νικηφόρου Α΄ που επισκέφθηκαν τον Ιωαννίκιο για να λάβουν την ευχή του και έμαθαν έκπληκτοι όσα συνέβησαν στον πόλεμο. Για τις σχέσεις Βυζαντίου και Βουλγάρων επί της βασιλείας του Νικηφόρου Α΄ βλ. P. E. Níavis, *The Reign of the Byzantine Emperor Nicephorus I (AD 802-811)*, Athens 1987, σσ. 221-253 [Historical Monographs, 3].

2 *Οὔννοι* : τη γραφή έχουν οι A, C, H και P. Η γραφή *Όβυνοι* των B και D οφείλεται στο ότι οι γραφείς τους παρεξήγησαν τα *υν* γράφοντας *βυ* (γράμματα που μοιάζουν με τα *υν* στα χειρόγραφα).

8-9 *ώς ... περιπεσεῖν* : *ώς* +απαρέμφατο αντί συμπερασματικής. Πρβ. και παραπάνω, 11.6 και 14.5, καθώς και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 51.

14 *ώς ὅτι* : είναι αξιοσημείωτο ότι χρησιμοποιούνται και οι δύο σύνδεσμοι για την εισαγωγή ειδικής πρότασης. Βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 51.

14-15 *Θεοῦ συγχωρήσαντος* : η αναφορά αυτή αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ευσέβεια και το ύφος του συγγραφέα.

18-19 *ὁ μιμητῆς τοῦ προδρόμου Ἰωάννου καὶ τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων ἄξιος Ἰωαννίκιος* : πολύ σημαντική αναφορά του συγγραφέα στο όνομα του

Ιωαννικίου, καθώς το όνομά του παραπέμπει στον Ιωάννη Πρόδρομο και (μολονότι η κατάληξη -ίκιος μπορεί να θεωρηθεί υποκοριστικό, άρα κάπως «υποτιμητικό») η συνειρμική σύνδεση των δύο Αγίων είναι αναπόφευκτη.

25-26 Ο Ευστράτιος, ως στενά συνδεόμενος με τον Όσιο, αποτελεί σημαντικό πρόσωπο για τον Βίο του Ιωαννικίου. Προκαλεί εντύπωση ότι τον συνοδεύει ο χαρακτηρισμός *πολλάκις ἀναγραφείς*, αφού μόνο μία φορά είχε εμφανιστεί ως τότε, ενώ στη συνέχεια εμφανίζεται πραγματικά πολλές φορές (§§ 21, 24, 25, 34, 36, 46). Προφανώς η φράση αυτή προστέθηκε εκ των υστέρων εκτός και αν υπάρχει η πιθανότητα το χωρίο να μεταφέρθηκε από άλλο τμήμα του κειμένου, επομένως θα πρόκειται περισσότερο για πρόβλημα αφηγηματικής σύνθεσης, η οποία πιθανόν πραγματοποιήθηκε με όχι πολύ αυστηρή μέθοδο (λ.χ. στο 21.3 δικαιολογείται περισσότερο το *πολλάκις μνημονευθέντα*).

27 *αὐτοῦσε* : Ως τύπος απαντά στη Σούδα, *Lexicon α* 4522, 20: *Αὐτόσε : ἐκεῖσε. Λέγεται δὲ καὶ αὐτοῦσε*. Πρβ. και 54.8, όπου το παραδίδουν οι B C D H M.

§ 16:

10 κ.εξ.: ο συγγραφέας δηλώνει πριν αναφερθεί στα γεγονότα ότι η *τυραννία* του Λέοντα θα είναι *σατανική*. Παρακάτω ο συγγραφέας θα μιλήσει με πολύ σκληρά λόγια για τον Λέοντα: *ὁ τοῦ διαβόλου υἱὸς καὶ ὁμώνυμος Λέων καὶ τῆς Ἀντιχρίστου ὄντως ἀντιθείας ἀντίμιμος* (16.15-16). Άρχισε εκ νέου ο πόλεμος με τους Βουλγάρους (16.12 κ.εξ.) και ο Μιχαήλ εκστρατεύει εναντίον τους. Ανταρσία από τον Λέοντα, μολονότι είχε ορκιστεί «στα θεία σύμβολα» ότι θα ήταν πιστός στον Μιχαήλ, ουσιαστικά προδίδει τους Βυζαντινούς υποχωρώντας στον πόλεμο και τελικά ανατρέπει τον Μιχαήλ και μάλιστα με «απανθρωπιά», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Σάβας, τον χωρίζει από την σύζυγο και τα παιδιά του (σε μοναστήρι) και δεν του επιτρέπει να τα ξαναδεί (16.27-28).

5-6: «λογοπαίγνιο» με τη συνύπαρξη του *ἐπίσταται* και του *ἐπιστατεῖν* στην ίδια φράση.

21 Τότε γὰρ τότε : πρόκειται για επανάληψη-αναδίπλωση, σχήμα που χρησιμοποιείται για έμφαση. Βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.2.1, σ. 52.

§ 17:

4 κ.εξ.: σφοδρή επίθεση του συγγραφέα κατά του Λέοντος Ε΄, με τον οποίον αρχίζει η Β΄ Εικονομαχία. Κατά τον Σάβα, ο Λέων είναι *δμώνυμος και δεύτερος εικονομάχος τύραννος [...], μαθητής τε και ἔκγονος (=απόγονος) του διαβόλου και χριστομάχος, δυσώνυμος (17.30)*, ο οποίος, μάλιστα, *τυραννικῶς τυραννεῖ (17.6)*, δηλ. βασιλεύει ως τύραννος. Στη συνέχεια (17.37-39) ο συγγραφέας είναι το ίδιο λάβρος κατά του Λέοντα, ο οποίος χαρακτηρίζεται *ἀντίχριστος και τοῦ μέλλοντος Ἀντιχρίστου προοδοποιός τε και πρόδρομος τύραννος και ο οποίος ὡς ἔχισ πικρὰ μετέδωσε στους αφελέστερους το δηλητήριο της ἀρνησιθείας*. Ο αυτοκράτορας καθαιρεί τον *ἄγγελον και χριστόφρονα (17.41) πατριάρχη Νικηφόρο (13 Μαρτίου 815) και ορίζει στη θέση του τον μοιχὸν και φθορέα Θεόδοτο Μελισσηνό (1 Απριλίου 815)*. Εξαπολύονται διωγμοί κατά των εικονοφίλων, τους οποίους, σύμφωνα με το κείμενο, ο Λέων εξολοθρεύει, ενώ οδηγεί σε «νέκρωση ψυχής» όσους ακολουθούν την *δυσσεβῆ αίρεσή του*, δηλ. την Εικονομαχία. Στο 17.44 ο Λέων ονομάζεται *Ἐπιφανίδης*, κατά τον Αντίοχο τον Επιφανή (*Acta*, σ. 350, σημ. x). Γίνεται αναλυτική περιγραφή του σκληρού, όπως τον παρουσιάζει ο Σάβας, διωγμού των εικονοφίλων, τους οποίους ο αυτοκράτορας καταδίωκε ακόμη και στα όρη, στις σπηλιές, αλλά και στις οπές όπου κρύβονταν (17.48-51).

5 τὸ γένος ἡμῶν : αξιοσημείωτη έκφραση, με την οποία ο συγγραφέας πιθανόν εννοεί τους μοναχούς, και ειδικότερα τους εικονόφιλους.

15 κ.εξ. αναφορά στον Μέγα Κωνσταντίνο και στην απεικόνιση του Χριστού, όπως και του ίδιου, στα βυζαντινά νομίσματα επί της βασιλείας του (όπως και στο 48.64). Για την απόφαση αυτή ο συγγραφέας επαινεί τον Μέγα Κωνσταντίνο, ο οποίος μάλιστα χαρακτηρίζεται *εὐσεβῆς (17.28)*, σε αντίθεση με τους εικονομάχους «τυράννους», και κυρίως τον Λέοντα Ε΄. Ο Κωνσταντίνος μνημονεύεται και στο 48.64 κ.εξ., όπου ο Όσιος αντικρούει τις κατηγορίες των

καθαιρεθέντων εικονομάχων κληρικών και απορρίπτει κάθε αίρεση, κηρύσσοντας την πίστη του στην ορθόδοξη παράδοση της Εκκλησίας, την οποία ασπάστηκε ο ίδιος ο αυτοκράτορας.

42 *Νακολίας* : Σύμφωνα με τον K. Belke - N. Mersich, *Tabula Imperii Byzantini. Band 7: Phrygien und Pisidien*, Wien 1990, σελ. 344, μαρτυρούνται οι τύποι «Νακόλεια», «Νακώλεια», «Νακωλία», «Νακωλία» (σημερινή ονομασία: Seyitgazi ή Seydi Çayı). Επομένως, ο τύπος *Νακολίας* που παραδίδουν οι κώδικες A E P γίνεται αποδεκτός στο κείμενό μας. Με την πόλη αυτή συνδέεται ο Θεόδοτος Μελισσηνός (βλ. *ODB*, II, 1434).

§ 18:

18.3 κ.εξ.: Γουρίας τις φθορεὺς καὶ μάγος, ο οποίος, βλέποντας ανταγωνιστικά τον Ιωαννίκιο στην περιοχή του, προσποιούμενος ότι θέλει να μαθητεύσει κοντά του, επιχειρεί να δηλητηριάσει τον Όσιο. Προσωρινά το κατορθώνει, αλλά ο Ιωαννίκιος θεραπεύεται από τον στρατηλάτη Άγιο Ευστάθιο (18.20), που εμφανίζεται σε ενύπνιο, και προς ένδειξη ευγνωμοσύνης χτίζει ναό αφιερωμένο σε εκείνον.

§ 21:

21.6 κ.εξ. ο Ευστράτιος γίνεται αυτόπτης μάρτυρας της αιώρησης του Οσίου κατά τη διάρκεια της προσευχής του (προβ. και Εισαγωγή, κεφ. 1.2.β περί Οσίου, σ. 25).

§ 22:

13 *ἀποστηθίζων*: βλ. παραπάνω, σχόλια για 12.32.

50 Προτιμήσαμε τη γραφή *πονηρῶν* αντί *πορνικῶν*, γιατί την ίδια έκφραση συναντάμε και στον στίχο 32. Αντίθετα, χρησιμοποιούνται στο ίδιο κεφάλαιο και για την ίδια περίπτωση της γυναίκας οι εκφράσεις *λογισμοῖς πορνικοῖς* (στ. 20) και *δαίμονες πορνικοὶ* (στ. 53).

§ 23:

4-5 τὸς νόμῳ τῶν μελῶν αὐτῆς τῷ τοῦ νοῦς αὐτοῦ ἀντιστρατευομένους νόμῳ : αξιοσημείωτη ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στον νόμο τῆς σάρκας που χρησιμοποιοῦν οἱ δαίμονες για να πλήξουν τον Ὅσιο και στον νόμο του νοῦς που εφαρμόζει εκείνος. Πιθανόν πρόκειται για τὴν διδαχὴ ὅτι τὸ πνεῦμα μπορεῖ να νικήσει τὴν σάρκα.

§ 24:

2 Λόγω τῆς ὀχλήσεως ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος που τον επισκεπτόταν (24.2) ἀλλὰ και ἀπὸ τὸν διωγμὸ του Λέοντος Ε΄ (24.22-23), ὁ Ὅσιος μεταναστεύει στο ὄρος Τριχάλιξ και στο Ολυμπιακόν ὄρος κατὰ Προῦσαν. Επομένως, τὸ ὄρος Τριχάλιξ εἶναι μέρος του Ολύμπου, κοντὰ στην Προῦσα: βλ. και *Acta*, σ. 358, σημ. α.

§ 28:

4 Ζήτημα δημιουργεῖ ἡ ονομασία τῆς Χαλκηδόνας, ἀφοῦ τὴν ἀναμενόμενη μορφή *Χαλκηδόνος* παραδίδουν οἱ —μεταγενέστεροι και διόλου αξιόπιστοι— κώδικες B D (και δέχεται ὁ εκδότης στα *Acta*), ἐνῶ *Καλχηδόνος* (*Καλχιδόνος* ὁ C) οἱ κώδικες A C E H P. Εἶναι, πάντως αξιοσημείωτο ὅτι ὁ τύπος «Καλχηδών» ἀπαντᾷ συνεχῶς στην *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* του Εὐάγριου, ὅπως και στις *Ἐπιστολές* του Θεόδωρου Στουδίτου (Fatouros, *Theodori Studitae epistulae*, τόμ. 1, σ. 300*, σημ. 536). Δεδομένου ὅτι εἶναι και *lectio difficilior* ἀλλὰ και ὁ στεμματικὰ προτιμότερος, υιοθετεῖται και ἐδῶ.

§ 29:

Το πέμπτο έτος της βασιλείας του Μιχαήλ Β΄ (από τις 25 Δεκ. του 820) και του υιού του Θεοφίλου (από τις 12 Μαΐου του 821) και το 14ο μετά την καταστροφή του Νικηφόρου Α΄ από τους Βουλγάρους (811) ο Όσιος μεταβαίνει στη Βουλγαρία όπου απελευθερώνει (παραδόξως, όπως αναφέρει ο στίχος 29.8, δηλαδή ανέλπιστα: *Acta*, σ. 363, σημ. c) Βυζαντινούς που επί δεκατέσσερα χρόνια ήταν αιχμάλωτοι (825). Την όλη ιστορία διηγείται στον Σάβα ένας από τους διασωθέντες, ο μοναχός Ευστάθιος (29.22 κ.εξ.), ο οποίος μόναζε έγκλειστος στην κώμη Τζούλ(λ)ου προς τον κόλπο της Βιθυνίας, πάνω από την Πραίνετο (*ὑπεράνω τε Πραινέτου*). Για την Πραίνετο βλ. *Acta*, σ. 364, σημ. h και Geyer-Lefort, *Bithynie*, σσ. 403-404 (κυρίως).

§ 30:

2 Για τη μονή των Ελαιοβώμων βλ. *ODB*, τόμ. 2, σσ. 910-911, s.v. *Ηλίου βωμών*.

§ 31:

1 κ.εξ.: Μονή Αγίου Θεοφάνους (του Ομολογητού, συγγραφέα και του γνωστικού *Χρονικοῦ*), επονομαζόμενη Αγρός, κοντά στη Σιγριανή, βόρεια της Απολλωνιάδας λίμνης (σημ. Apolyont), όπου η νήσος -και μονή- Θάσιος (για τη μονή του Αγίου Θεοφάνους και τη νήσο Θάσιο βλ. Janin, *Centres*, σσ. 153-154). Τη μονή αυτή, που ο Όσιος επισκέπτεται το 825, ταυτίζει ο Mango με το μοναστήρι του Αγίου Κωνσταντίνου στην Απολλωνιάδα λίμνη (C. Mango, "The Monastery of St Constantine on Lake Apolyont", *DOP* 33 (1979) 329-333).

4 *κατασπάσασθαι σκήνος* : χαρακτηριστικός τρόπος λατρείας και ιδιαίτερα προσκυνήματος.

4-5 *τίμιον, πνευματέμφορον, θαυματόβρυτον* : χαρακτηρισμοί σκηνώματος Αγίου.

22 *ζητεῖ σε* : χρήση ενεστώτα αντί μέλλοντα, όπως στο 32.28: *προσκαλείται συντόμως* (πρβ. και κεφ. 2.1 για γλώσσα).

§ 33:

3 & 26: γυναικεία μονή Κλουβίου, σε προάστειο της Κωνσταντινούπολης. Στον στίχο 26 ο Ρ παραδίδει την γραφή *Κουβουκλίου*, αλλά όπως φαίνεται και από τον *Βίο* του Πέτρου (*Acta*, σ. 421, Β 23), η συνήθης ονομασία είναι *Κλουβίου*. Στον *Βίο* από τον Συμεών απαντά ο τύπος στον πληθυντικό: *τῶν Κλουβίων* (*BHG* 937, σ. 72, D 8). Σύμφωνα με τον Janin (Janin, *Églises Const.*, σ. 292 και σημ. 4-6), για τη μονή αυτή δεν υπάρχει άλλη ιστορική πληροφορία από τη μαρτυρία του κειμένου μας. Προτείνεται η ταύτισή της με τη μονή Κλουβός (ο), που είναι γνωστή από χωρίο του *Βίου* του Αγίου Αυξεντίου (*BHG* 199), με την προϋπόθεση ότι η έκδοση παραδίδει τη σωστή γραφή του ονόματος της μονής: Βλ. *Βίο Αγίου Αυξεντίου*, *PG* 114, 1380B-1381C.

§ 34:

7 *Μεριλουκάμεως* : σύμφωνα με την έκδοσή μας είναι δύο λέξεις. Αντίθετα, είναι μία λέξη στην έκδοση των *Acta*, ίσως γι' αυτό και έτσι επικράτησε στα περισσότερα εγχειρίδια: βλ. λ.χ. Geyer-Lefort, *Bithynie*, σ. 479.

§ 35:

1 *Ἀντιδίου ὀνομαζομένης μονῆς* : για συνοπτικές πληροφορίες σχετικά με τη μονή βλ. Mango, *Ignatios*, σ. 188.

12 κ.εξ. *Στέφανος δὲ μοναχός* : Ο δεύτερος με αυτό το όνομα που εμφανίζεται στο κεφάλαιο αυτό (ο πρώτος είναι ο πατρίκιος και μάγιστρος Στέφανος, βλ. §35.2), αλλά στην περίπτωση αυτή μοναχός (*PmbZ*, αρ. 7066). Ήταν νοτάριος (ή πρωτονοτάριος, σύμφωνα με τον *Βίο* από τον Πέτρο: *Acta*, σ. 427 Β, στ. 9-10) του στρατηγού Ολβιανού (*Acta*, σ. 369, σημ. c). Ο Όσιος

προφητεύει τον θάνατο του Στεφάνου, πιο αξιοσημείωτο, όμως, είναι ότι τα λείψανα του Στεφάνου θεραπεύουν από ασθένειες όποιον τα αγγίζει —επομένως, ο Στέφανος πρέπει να ήταν άγιος.

22 κ.εξ. Προφητεία για τον θάνατο και του μοναχού Θωμά, ο οποίος επισκέπτεται τον Ιωαννίκιο μαζί με τον ηγούμενο Ευθύμιο. Εντύπωση προκαλεί ότι ο Ευθύμιος ήταν γιος πατρικίου και μαγίστρου (μαγίστρου και σπαθαρίου, κατά τον Πέτρο μοναχό: *Acta*, σ. 427 C, στ. 3-4). Είναι γνωστό ότι στα μοναστήρια της εποχής εκείνης μπορούσε να συναντήσει κανείς σημαντικές προσωπικότητες, οι οποίες αποσύρονταν σε αυτά από ανάγκη ή για να περάσουν εκεί τα τελευταία χρόνια της ζωής τους.

30-31 τὸν πρὸς ζωὴν ὑπνώσας ὕπνον ἐν εἰρήνῃ κοιμᾶται : μία παράοδξη, όσο και επιτυχημένη περιφραση (μετωνυμία) που αναφέρεται στον θάνατο (ὁ πρὸς ζωὴν ὕπνος).

§ 37:

22 *μογγιλάλων* : το παραδίδουν ὅλοι οι κώδικες και εφόσον απαντά και αλλού (λ.χ. στον Ωριγένη, *Commentarium in Evangelium Matthaei (lib. 10-11)*, βιβλίο 11, ενότητα 18, στ. 44), δεν χρειάζεται η διόρθωση στον συνηθέστερο τύπο *μογγιλάλων*, στην οποία προβαίνει ο εκδότης στα *Acta*.

§ 39:

8 κ.εξ. ἄρκος παμμεγέθης : περιστατικό με άγριο ζώο που ο Ιωαννίκιος ταΐζει και εκείνο τον προσκυνά κατά κάποιον τρόπο, δείχνοντας την «υποταγή» της άγριας φύσης σε ένα άγιο πρόσωπο.

12-13 Ἐλθούση δὲ αὐτῇ καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ μετὰ τρόμου πλησιασάση : δοτική απόλυτος, όπως και στο 6.1, 38.12-13 και στο 40.34: βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 50.

§ 40:

1 *Πτωχοῖς ἄλλοτε παρακαλοῦσι καὶ ἐλεημοσύνην αἰτοῦσι* : δοτική απόλυτος, όπως και στο 38.12-13 και 39.12-13: βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 50.

§ 41:

41 *ὁ πολλάκις μνημονευθεὶς* (εδώ όντως δικαιολογείται, αλλά ίσως πρόκειται πλέον και για στερεότυπη έκφραση) Ευστράτιος αρρωσταίνει βαριά, αλλά μέσω κάποιου μοναχού Νικολάου που έρχεται στον Όσιο να τον ρωτήσει για την υγεία του Ευστρατίου, ο Όσιος στέλνει μήνυμα στον Ευστράτιο ότι θα γίνει καλά. Εμφανίζονται μοναχοί του μετοχίου των Λευκάδων, που ζητούν από τον Ευστράτιο να τους επισκεφθεί (41.16: *δι' ὠφέλειαν καὶ συνομιλίαν πνευματικῆν*). Επομένως, και ο Ευστράτιος λαμβάνει πια χαρακτηριστικά αγίου, αφού άλλοι άνθρωποι, και μάλιστα μοναχοί, επιδιώκουν συνομιλία μαζί του. Μετά την επίσκεψη η υγεία του επιδεινώνεται, αλλά θεραπεύεται μόλις βλέπει στον ύπνο του τον Όσιο (όπως προηγουμένως, § 18).

§ 42:

42.1 *Τοῦ οὖν κακίστου καὶ δεινοῦ Θεοφίλου* παραδίδουν μόνο οι Η και Ρ, ενώ παραλείπουν οι Α Β C D E M, καθώς μετά την αναστήλωση των εικόνων ο Μιχαήλ Γ' φρόντισε να αποκαταστήσει τη μνήμη του πατέρα του: βλ. Α. Markopoulos, «The rehabilitation of the Emperor Theophilos», στο L. Brubaker (εκδ.), *Byzantium in the ninth century: dead or alive? (Papers from the Thirtieth Spring Symposium of Byzantine Studies, Birmingham, March 1996)*, Aldershot 1998 [Society for the Promotion of Byzantine Studies, Publications 5], σσ. 37-49. Εντύπωση προκαλεί η αναφορά στην εξασφάλιση της αφοσίωσης των υπηκόων της Αυτοκρατορίας με αποστολή γραφείων: *καὶ τὸ ὑπήκοον διὰ γραφείων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πλεονεκτοῦντος ἀσυμπαθῶς* (42.2-3).

§ 43:

1 κ.εξ. Στο κεφάλαιο αυτό εμφανίζονται δύο μοναχοί με το όνομα Πέτρος: ένας Πέτρος [...] μοναχὸς εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος πάνυ, αλλά και με την ονομασία ἀββᾶς (43.1, *PmbZ*, αρ. 6075), ο οποίος μπορεί να ταυτιστεί με τον συγγραφέα του άλλου προμεταφραστικού Βίου του Ιωαννικίου (βλ. *PmbZ*, αρ. 6022 και *Acta*, σ. 370, σημ. ο), επισκέπτεται τον Όσιο μαζί με τον μοναχό Πλάτωνα (43.3, *PmbZ* αρ. 6292) και ακολουθεί συνομιλία μεταξύ των τριών ανδρών. Ο Ιωαννίκιος προβλέπει ότι δεν θα ξανασυναντηθούν με τον Πλάτωνα. Στο 43.12 κ.εξ. εμφανίζεται ἕτερος μοναχὸς Πέτρος (*PmbZ*, αρ. 6076), συναγωνιστὴς καὶ συνήσυχος (43.29-30) από τη μονή Ηράκλην (είναι γνωστή ως «Ηράκλειον»: βλ. Janin, *Centres*, σσ. 152-153) της Βιθυνίας, ο οποίος λίγο αργότερα έγινε μητροπολίτης Συλ(λ)αίου της Παμφυλίας (43.15, βλ. *Acta*, σ. 370, σημ. ς). Με την αναφορά σε δύο μοναχούς με το ίδιο όνομα και τη συζήτηση μεταξύ τους δημιουργείται κάποια σύγχυση στον αναγνώστη σε ποιον αναφέρεται ο συγγραφέας κάθε φορά. Είναι αξιοσημείωτο το περιστατικό με την ευλογία και τον άρτο που δίνει στον Πέτρο για τη μητέρα και τις αδελφές του: ο Όσιος μπορεί να γνωρίζει και να διαβάξει τη σκέψη των ανθρώπων («διόρασις»: 43.39, όπως και στη συνέχεια, στην §45, με απεσταλμένους αξιωματούχους από τον Θεόφιλο).

5 ψυχῆς (E P *Acta*), ενώ ψυχῆς τε A B C D H M. Ίσως πρόκειται για υπερδιόρθωση, πρβ. 47.53.

23 Το κτήνους φαίνεται παράδοξο, το παραδίδουν όμως οι H M και P, επομένως στεμματικώς είναι το ορθό. Εξετάζοντας πιο προσεκτικά το κείμενο, παρατηρούμε ότι συντακτικώς εξαρτάται από το ἀπορήσας (στ. 22).

§ 44:

4 Βαλέου C D (cf. 51.5) (Βαλαίου A E Βασιλέου H M P βασιλείου *Acta*). Σωστό το Βαλέου, αδικαιολόγητο το Βασιλέου (ο Laurent, *Vie merv.*, σ. 45,

σημ. 1, υποθέτει ότι ο συγγραφέας είχε γράψει βασιλικού). Για τη μονή βλ. Laurent, *ό.π.*, σσ. 45-46 και Janin, *Centres*, σσ. 140-141. Πρβ. παρακάτω, 51.5

5-6 κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον τὰ τοῦ Νιτριώτου Ἀμοῦν ἐξοδεύσαντος θεοπρεπῆ θεασάμενος : επεισόδιο από τον *Βίο Αντωνίου*, § 60 (Bartelink, 1994: 294-298).

9 Ὅς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον οἰκείῳ στόματι εἴρηκεν και 22-23: Ταῦτα οὖν παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωαννικίου ὡς ἐπὶ Κυρίου παραλαβὼν : ο συγγραφέας προσπαθεῖ να στηρίξει την αλήθεια ὅσων αναφέρει ισχυριζόμενος ὅτι για τον θάνατο του Πέτρου Ατρῴας του μίλησε ο ἴδιος ο Ἰωαννίκιος και παραθέτει σε ευθύ λόγο ὅσα του εἶπε ο Ὅσιος (44.9 κ.εξ.). Επίσης, ο Σάβας δίνει την πολύ σημαντική πληροφορία ὅτι ο ἴδιος εἶναι ο συγγραφέας και του *Βίου* του Πέτρου Ατρῴας (44.24): ἐν δὲ τῷ τοῦ πατρὸς Πέτρου βίῳ προεξεθέμην πλατύτερον : Laurent, *Vie merv.*, *passim* (για το θέμα του συγγραφέα κυρίως σσ. 9-18). Με την προσφώνηση «τέκνον Σάβα» (44.11) ο συγγραφέας θέλει προφανῶς να υπογραμμίσει την οικειότητα που τον συνέδεε με τον Ὅσιο και να προσδώσει κύρος στα γραφόμενά του.

13 ὄρος περικαλλὲς καὶ τερπνότατον : συνδυασμός επιθέτων που δείχνουν ἓνα θετικό στοιχείο σε μεγάλο βαθμό: το πρώτο σύνθετο με την πρόθεση περι- και το δεύτερο σε υπερθετικό βαθμό.

12 καὶ τὸ πνεῦμά μου ταχθείη μετὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ : Χαρακτηριστική ευχή για το μοναστικό περιβάλλον στο οποίο ζει ο συγγραφέας.

15 δύο τινὲς ἡμῖν ἄνδρες ἀστραπηφόροι : αναφορά στο ὄραμα που εἶδε ο Ἰωαννίκιος για τον θάνατο του Πέτρου Ατρῴας. Απαντά και στον *Βίο* του Πέτρου Ατρῴας: Laurent, *Vie merv.*, σ. 215, 81.12.

24 ἐν δὲ τῷ τοῦ πατρὸς Πέτρου βίῳ προεξεθέμην πλατύτερον : ἄμεση αναφορά του μοναχοῦ Σάβα στον *Βίο* του Πέτρου Ατρῴας ως δικού του ἔργου (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.1 περί συγγραφέα, σ. 5).

§ 46:

46.20 κ.εξ.: ο Μεθόδιος ορίζεται πατριάρχης μετά τα εξήμιση (το σωστό: επτάμιση) χρόνια της δυσσεβείας του Λέοντος Ε΄, τα 8 χρόνια και 9 μήνες της χλιαρότητας του Μιχαήλ Β΄, τα 12 χρόνια και 3 μήνες της άσεβους στιβαρότητας του Θεοφίλου (ο οποίος έχει προηγουμένως χαρακτηριστεί του ἄποστάτου δράκοντος ἀφομοίωμα, 46.4-5), κατά τον δεύτερο χρόνο των εὐσεβῶν Μιχαήλ Γ΄ και Θεοδώρας (843). Συζήτηση Ευστρατίου με τον Ιωαννίκιο για το πρόσωπο που θα διαδεχθεί τον Ιωάννη Γραμματικό και προφητεία του Ιωαννικίου για την επιλογή του Μεθοδίου.

§ 47:

16-94 επιστολή Ιωαννικίου προς τον Μεθόδιο λόγω της εσωτερικής κρίσης στην ορθόδοξη παράταξη για το ζήτημα της καθάρσεως των εικονομάχων κληρικών. Ο Όσιος τάσσεται υπέρ της καθάρσεως, επηρεάζει, σύμφωνα με τον Σάβα, τον Μεθόδιο στις σχετικές αποφάσεις (48.1-4) και έτσι παρουσιάζεται να συμμετέχει ενεργά στις ιστορικές εξελίξεις (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.2, σ. 24). Στην επιστολή γίνονται και αναφορές σε ιστορικά πρόσωπα, όπως στον Πατριάρχη Ταράσιο (*Τοῦ γὰρ μεγάλου Πατριάρχου Ταρασίου τοῦ ἐν ἁγίοις*, 47.45), ο οποίος είχε αποδεχθεί ἄπαξ οἰκονομικῶς (47.46) τους εικονομάχους ιερείς, αφού του είχαν παραδώσει γραπτούς όρκους (*λιβέλλους ἐπιδιδόντων ἐνόρκους*, 47.46-47) ότι δεν θα επέστρεφαν στην αίρεση. Όμως, με την έναρξη της Β΄ Εικονομαχίας επί Λέοντος Ε΄, αθέτησαν τους όρκους τους (*γενομένης πάλιν ... ἀθετήσαντες*, 47.47-52), και, κατά συνέπεια, δεν θα πρέπει, κατά τον Ιωαννίκιο, να τους δοθεί άλλη ευκαιρία, αλλά να καθαιρεθούν (47.56-58). Απόσπασμα επιστολής του Ιωαννικίου προς τον πατριάρχη Μεθόδιο παρέχει ο Νικήτας Ηρακλείας στο έργο του *Λόγος Ἀπολογητικὸς καὶ ἐλεγκτικὸς πῶς καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν οὐ προσδέχεται τὸν Νικαίας*: J. Darrouzès (εκδ.), *Documents inédits d'ecclésiologie byzantine. Textes édités, traduits et annotés*, [Archives de l'Orient Chrétien, 10], Paris 1966, σ. 296, στ. 29 – σ. 298, στ. 23 (αντιστοιχεί στο 47.45-49 του *Βίου* του Ιωαννικίου από τον Σάβα και πρόκειται για έμμεση παράδοση του κειμένου μας).

53 *ψευδές (P Acta)*, ενώ *ψευδές τε (cett.)* : ίσως πρόκειται για «υπερδιόρθωση», πρβ. και 43.5.

58 *ἀποπεσέτωσαν* : είναι αόρ. β' του ἀποπίπτω: πρβ. 11.11, προσέπεσον E H P Acta : προσέπεσαν A B C D. Ο τύπος *ἀποπεσέτωσαν* απαντά στον Γαληνό και σε εκκλησιαστικούς συγγραφείς.

§ 48:

Υστερα από κατηγορίες από την πλευρά των καθαιρεθέντων εικονομάχων κληρικών, ο Όσιος εκφωνεί «Όμολογία πίστεως» ενώπιον πλήθους ... *ἀνδρῶν εὐσεβῶν, ἐπισκόπων ... ἱερέων καὶ μοναχῶν* (48.9-10). Η «Όμολογία» αυτή καλύπτει σχεδόν όλο το κεφάλαιο (48.10-98). Μετά το τέλος της οι παρευρισκόμενοι θαυμάζουν τη σοφία και τη διόραση του Οσίου και πέφτουν στα πόδια του ευχαριστώντας τον επειδή τους στήριξε και στην προσωπική πίστη τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δημόσια αυτή «ομολογία πίστεως» δεν περιλαμβάνεται στον *Βίο* του μοναχού Πέτρου. Κύρια πηγή του Σάβα για την «Όμολογία» είναι οι *Ἀντιρρητικοὶ* του Πατριάρχη Νικηφόρου Α' εναντίον του Κωνσταντίνου Ε' (PG, 100, 205-533). Για σχετική περιγραφή του έργου του Νικηφόρου και χρονολόγησή του, μαζί με τα υπόλοιπα έργα του, βλ. P. J. Alexander, *The Patriarch Nicephorus of Constantinople*, Oxford 1958, σσ. 167-173 και 182-188 αντιστοίχως.

4 *οἰακίζων* : Προκρίναμε τη γραφή των A και P και όχι την *difficilior ὑακίζων* (βοιωτικός τύπος) των B C D H M, διότι μία τέτοια ιδιομορφία δεν ταιριάζει στο ύφος του συγγραφέα.

8 *στύλος* : όλοι οι κώδικες το γράφουν με οξεία, έτσι απαντά και σε ποιητικά κείμενα, επομένως την εποχή εκείνη η λέξη οξύνεται, το υ θεωρείται βραχύ. Βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.1, σ. 48.

73 *Όφίτας* : βλ. Κ. Σκουτέρης, *Ιστορία δογμάτων*, τόμ. 1: *Η ορθόδοξη δογματική παράδοση και οι παραχαράξεις της κατά τους τρεις πρώτους αιώνες*, Αθήνα 1998, σσ. 316-317.

91-92 ἀλλὰ τῷ ἀντιχρίστῳ ὑποκειμένους : πρόκειται για συχνή στο κείμενο αναφορά στον Αντίχριστο ως υποκινητή των Εικονομάχων.

§ 50:

2 κ.εξ.: πόλεμος Βυζαντινών με Άραβες (50.2: *Πολέμου ... πρὸς τοὺς Ἰσσηλίτας συγκροτηθέντος*) και απελευθέρωση Βυζαντινών αιχμαλώτων (Ευάνδριος και συναιχιμάλωτός του) κατόπιν παράκλησης του πατρικίου και σακελλάριου Λέοντα και των συγγενών (*ιδίων*) του Ευανδρίου (έτος 843). Είναι αξιοσημείωτη η χρήση στο ίδιο κεφάλαιο των όρων *Ἰσσηλίτης* και *Σαρακηνὸς* για τους Άραβες. Πρβ. 50.7: *Σαρακηνὸν ἀνταιχιμάλωτον* (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.2 περί Ιωαννικίου).

§ 51:

5 Είναι αξιοσημείωτο ότι η σωστή γραφή *Βαλέου* υπάρχει στα χειρόγραφα B C D E, ενώ απαντά ο τύπος *Βαλεοῦ* στους κώδικες H M P (και στα *Acta*). Βλ. παραπάνω, 44.4.

§ 52:

5 κ.εξ.: για τον Θεόφιλο που εμφανίζεται εδώ πρβ. 8.18 *τινος θεοφιλοῦς*, αν και δύσκολα μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο, αφού εδώ είναι «υπουργός» (=υπηρέτης) του Οσίου, ενώ στην §8 τον οδήγησε στη Μονή Τελάου μήπως έβρισκε εκεί την ησυχία που αναζητούσε.

5-6 *ὄρᾱ ... διήλθεν* : συνδυασμός ενεστώτα-αορίστου: βλ. Εισαγωγή, κεφ. 2.1.3, σ. 50.

§ 53:

1 κ.εξ.: επίσκεψη στον Όσιο από τον Πατριάρχη Μεθόδιο, ο οποίος, κατά τον Σάβα, είναι *ὁ ὄντως θεοφόρος ἐν ἱεράρχαις* (53.6), την 1η Νοεμβρίου, κατά το 5ο έτος της βασιλείας του Μιχαήλ Γ' και της Θεοδώρας, το 4ο της Ορθοδοξίας, το 94ο της ζωής του Ιωαννικίου, το 54ο από την «αναχώρησή του» και το 6355ο έτος από κτίσεως κόσμου, την 1' ινδικτιώνα (άρα το 846). Ο Όσιος απευθύνεται στον Μεθόδιο και του πλέκει το εγκώμιο: για τον Πατριάρχη λέει ότι είναι *τύπος καὶ εἰκὼν ἀπαράγραπτος* του Χριστού (53.11), ότι τον διακρίνει ταπείνωση και άκρα συγκατάβαση και ότι έχει μία «ἀγγελοειδῆ καὶ ἁγιοπρεπῆ» παρουσία (53.14). Επίσης, τον χαρακτηρίζει «*χριστὸν τοῦ Κυρίου*» (53.18, τη γραφή *χρηστὸν* παραδίδει μόνο ο κώδικας P) και αρχίζει μία «ομιλία»-εγκώμιο για το πρόσωπο του Πατριάρχη προς τους παρευρισκόμενους κληρικούς, λαϊκούς και μοναχούς. Ο Μεθόδιος χαρακτηρίζεται *ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆ καθ' ἡμᾶς γενεᾶ, θεμέλιος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μέγας ἐν πατριαρχαῖς, θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ἔνθεος ἀρχιεράρχης*, ο οποίος απέδειξε την πλάνη των Εικονομάχων. Επισημαίνει ότι οι πιστοὶ οφείλουν να αποδέχονται τον Μεθόδιο ως Πατριάρχη και να μην τον κακολογούν, γιατί έτσι αγωνίζονται κατά του Θεού (§53.47). Με τον τρόπο αυτό αποδεικνύεται ότι ένας από τους στόχους της επανασυγγραφής του Βίου από τον Σάβα ήταν να εκθειάσει τον Μεθόδιο. Προηγουμένως, έχει γίνει αναφορά από τον Όσιο στους «αοίδιμους πατριαρχες» Γερμανό Α', Ταράσιο και Νικηφόρο (53.44), στη χορεία των οποίων πρέπει να κατατάσσεται ο Μεθόδιος. Επίσης, ο Όσιος προφητεύει τον δικό του θάνατο αλλά και του Μεθοδίου: *Ἐμοῦ γὰρ ἤδη παρερχομένου τοῦδε τοῦ βίου, θεόσοφε, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον καὶ αὐτὸς καταλήψη με* (53.49-50).

4-5 *ἑξακισχιλιοστῶ τριακοσιοστῶ πεντηκοστῶ πέμπτῳ ἀπὸ κτίσεως κόσμου* : μόνο εδώ στο τέλος δίνει χρονολόγηση από κτίσεως κόσμου, όπως αντιστοίχως και στον Βίο του Πέτρου Ατρώας (85.31-32): *ἀπὸ δὲ κτίσεως τῆς τοῦ κόσμου συτάσεως .ς.τμῆ'* (Laurent, *Vie merv.*, σ. 223).

18 *διαλοιδορίαν* : Κανονικά δεν απαντά ως μία λέξη, παρά μόνο ως *διαλοιδόρησις*. Όμως, και από χειρόγραφα και λογικά προκύπτει ενωμένη (πρβ. *κατ' ἰδίαν*, 49.15).

30 τὰς μεθοδίας πάσας : λογοπαίγνιο με το όνομα του Μεθόδιου και τη λέξη μεθοδία.

38 Κεντουκλάδων : βλ. *Acta*, σ. 384, σημ. d.

41-42 *Εἷ τις γὰρ κοινωνεῖ τοῖς εἰκονομάχοις, οὐκ ἔχει κοινωνίαν μετὰ Χριστοῦ* : Από το περιεχόμενο αυτής της απόφασης και τον τρόπο με τον οποίο διατυπώνεται φαίνεται πια καθαρά ότι η πολεμική ενάντια στην Εικονομαχία είναι ένας από τους βασικούς σκοπούς για τον οποίον γράφηκε ο *Βίος* από τον Σάβα και, επομένως, η αντιπαλότητα μεταξύ της «ομάδας» του Ιωαννικίου και των «ξηλωτών» Στουδιτών, αντίθετα με τον *Βίο* από τον Πέτρο μοναχό, δεν απασχολεί τον συγγραφέα.

44-45 «Κοινός τόπος» στα αγιολογικά κείμενα το να προβλέπουν οι άγιοι τον θάνατό τους. Βλ. λ.χ. στον *Βίο* του Αντωνίου: G. J. M. Bartelink, *Athanase d'Alexandrie, Vie d'Antoine*, Paris 1994, σ. 362 (89.6-9).

48 τῆς ἐαυτῶν : χρήση της αυτοπαθούς αντωνυμίας αντί της αὐτῶν.

49-50 κοίμηση του Μεθόδιου οκτώ μήνες μετά την κοίμηση του Οσίου, όπως είχε προβλέψει ο ίδιος ο Ιωαννίκιος στον Πατριάρχη κατά την επίσκεψή του (14 Ιουνίου 847) (βλ. Εισαγωγή, κεφ. 1.2.β, σσ. 24 και 26). Αυτοί οι έπαινοι ενισχύουν την πεποίθησή μας ότι σε αυτό το σημείο στόχος του συγγραφέα είναι περισσότερο η ανάδειξη της προσωπικότητας του Μεθόδιου παρά η παροχή νέων στοιχείων για τη ζωή του Ιωαννικίου.

55 κάτεισιν : το αντίθετο του *ἀνεμι*, το οποίο χρησιμοποιείται πολύ συχνά στο κείμενο όταν κάποιο πρόσωπο ανεβαίνει στον Όλυμπο της Βιθυνίας για να επισκεφθεί τον Ιωαννίκιο.

§ 54:

2 σεμνοπρεπῶς. Το ότι οι B και D παραδίδουν *θεοπρεπῶς* και *ξενοπρεπῶς* αντίστοιχα, είναι ένδειξη ότι ο ένας δεν προέρχεται από τον άλλον. Αυτό αποδεικνύεται και από τις πολλές παραλείψεις του B που δεν ακολουθεί όμως και ο D, όπως επίσης και από διαφορές λ.χ. 54.24 δν B : *ὄνπερ* D.

3 νοεμβρίω τρίτη, ημέρα τετάρτη. Η Ορθόδοξη Εκκλησία εορτάζει την μνήμη του Οσίου την 4η Νοεμβρίου, ημερομηνία που αναφέρει το *Συναξάριο*, σε αντίθεση και με τους τρεις *Βίους*.

18 Ἰδοσαν: ιδιόμορφος τύπος αορ. του ὄρθω: βλ. και Εισαγωγή, κεφ. 2.1.2, σ. 49.

19 στύλον: βλ. παραπάνω, 48.8.

INDICES

I. INDEX NOMINUM

(Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους και στίχους του εκδεδωμένου κειμένου)

Άγάπιος (ἅγιος)	25.39	Ἀντώνιος μοναχὸς	36.7,
Άγαυρινοὶ	25.38·	13	
28.2· 33.3		Ἀπελλῆς	48.43
Άγαυροι (μονὴ Ἀγαύρων)	8.4·	Ἀπολλινάριος	48.41
10.2· 14.11· 21.4· 24.22· 32.17, 24·		Ἀπολλωνιάς	2.1·
36.6· 41.2· 46.2		31.6	
Άγρὸς (μονὴ)	31.3	Ἀπόστολοι	48.63
Ἄδὰμ	17.13·	Ἄρειανοὶ	48.18
48.47		Ἄσία	10.32
Ἄδης	3.22·	Ἄτρώα	8.18·
29.19·		54.14	
Ἄλεξάνδρεια	47.59		
Ἄλσος	54.17	Βαλέου (μονὴ)	41.4·
Ἄλσος (Λυδίας)	18.2	51.5	
Ἄμαληκίτης (Λέων Ε΄)	16.3·	Βαπτιστῆς (Ἰωάννης)	7.23·
24.28		12.26· 38.2	
Ἄμορραῖος (Μιχαὴλ Β΄)	24.35	Βασίλειος	(οἰκονόμος)
Ἄμοϋν	44.6	30.3,5,11	
Ἄναστάσιος (οἰκονόμος)	13.9,	Βιθυνία	7.21·
15		13.7· 29.23· 43.13	
Ἄναστασὼ	2.3	Βιθυνοὶ	2.1·
Ἄνατολικά (θέμα)	16.3	6.17	
Ἄνθινὸς (αἰπόλος)	10.10	Βοϊλάδες	6.18
Ἄντιδίου (μονὴ)	8.25·	Βουλγαρία	29.2
14.8· 35.1· 38.2		Βούλγαροι	6.5·
Ἄντίχριστος	16.16·	29.7	
17.9, 12, 31, 38			
Ἄντώνιος (ὁ μέγας)	44.5	Γαβριὴλ	48.46
Ἄντώνιος (ἡγούμενος)	30.3	Γερμανὸς (Πατριάρχης)	53.44

Γεώργιος (μέγας γέρον)	14.3	31, 34, 37, 39, 41· 36.6· 41.1, 5, 9,
Γοργύτης (ποταμὸς)	13.18·	11, 23· 46.1, 4, 8
14.4		Ἐλαιοβώμων (μονή)
Γουρίας	18.2,	30.2
26		Ἐλισσαῖος
Γραφή	45.11	29.11
Γρηγόριος (ἡγούμενος Ἀγαύρων)		Ἐλκεσαῖοι
8.5, 16· 10.4· 32.24		48.73
Γρηγόριος (καθηγεμῶν, ποιμὴν)		Ἐλλήσποντος
14.11· 15.27, 31		10.8
		Ἔλος
Δανιὴλ (ποιμὴν)	31.7,	Ἐπιφανίδης
13, 21· 32.2, 7, 9, 15		17.44
Δαυΐδ	6.9·	Ἐπιφάνιος
46.19		51.4,
Δοσίθεος (μοναχὸς)	33.3, 9	24, 33
Δρόσος (πρωτονοτάριος)	42.4	Ἐριστή (μονή)
		13.6,
Εἰρήνη (Ἀθηναία)	2.31·	10
4.1, 25		Ἐφεσος
Εὐάνδριος	50.26	12.2
Εὐθύμιος	31.21,	Ζαχαρίου (ἁγίου, μονή)
22		44.2
Εὐθύμιος	35.23	Ἡλίας
Εὐστάθιος (ἅγιος)	18.24·	7.23·
19.2		28.3
Εὐστάθιος (μοναχὸς)	29.24·	Ἡλίας (ἀσκητῆς)
49.8		25.5,
Εὐστράτιος		7, 8, 16, 23, 26, 28, 30
14.13· 15.26, 30, 34· 21.3, 9, 14·		Ἡράκλην (μονή)
24.22, 26, 32· 25.2, 22, 27, 33· 28.7·		43.13
32.19, 31· 33.3, 9, 35· 34.6, 7, 8, 16,		Ἡσαΐας
		48.57
		Θάσιον (νῆσος)
		31.6
		Θεόδοτος (Μελισσηνὸς)
		17.42
		Θεόδουλος (ὑπουργὸς)
		40.2,
		7, 10
		Θεοδώρα
		46.23· 53.1
		Θεόδωρος (μοναχὸς καὶ
		ἡγούμενος, Στουδίτης)
		28.5·
		39.1, 6
		Θεολόγος (Ἰωάννης)
		12.1

Θεοτόκος	19.14· 20.1· 32.11· 45.13· 48.60· 49.9	Ἰσαάκιος (κουράτωρ)	33.1, 3, 13, 21, 23
Θεοφάνης (ἅγιος, Ὁμολογητῆς)	31.2	Ἰσαυροί	6.5· 27.25
Θεόφιλος (βασιλεὺς)	29.1· 36.2· 42.1· 45.1, 25· 46.7, 22	Ἰσαυρος (Λέων Γ')	2.11· 3.22
Θεόφιλος (ὑπουργός)	52.5, 8, 9	Ἰσμαλίται	50.2
Θεοφύλακτος	14.14· 34.18, 20, 22	Ἰσραήλ	5.23· 54.3
Θεὸς	2.15· 3.10· 4.15, 17, 29· 5.19· 7.7, 9 (bis)· 8.10· 9.7, 16· 10.17, 18· 12.16, 27, 31, 34· 13.6, 13· 15.9, 14, 24, 32· 17.2, 5, 16· 18.24· 22.5, 11, 37, 49· 23.3, 17· 24.9· 26.6, 14· 27.20· 28.18, 31, 35 (bis)· 29.22, 26· 30.16· 33.42· 34.37· 35.19· 37.21· 38.19, 21· 39.10, 11, 19· 41.13· 43.23· 46.12· 47.24, 73· 48.13 (bis), 23 (ter), 24, 25, 37 (bis), 50 (bis)· 49.1· 50.17, 19· 51.13· 53.47· 54.10, 17, 24.	Ἰωάννης (Γραμματικὸς)	45.28· 46.29
Θραῖκες	6.5· 15.2· 16.13	Ἰωάννης (Θεολόγος)	12.1
Θυμολέων (Λέων Ε')	24.21	Ἰωάννης (μητροπ. Χαλκηδόνος)	28.3
Θωμᾶς μοναχὸς	35.22, 27, 30	Ἰωάννης (μοναχὸς)	38.4, 11, 13, 18
Ἰακώβ	5.22	Ἰωάννης (ποιμὴν, πατήρ)	9.1· 10.1· 14.9
Ἰγγεο	30.6, 13, 18	Ἰωάννης (Πρόδρομος)	12.18· 38.1
Ἰησοῦς	2.8, 41· 4.14· 7.8· 10.13· 27.4· 37.21· 45.20	Ἰωαννίκιος	Tit· 1.14· 2.10· 4.3, 28· 5.5, 9· 6.18· 8.16· 9.20, 25· 10.5· 12.17, 19· 13.4, 14· 14.13· 15.10, 25, 32· 18.1· 22.18, 37, 44· 23.8· 24.18, 25· 25.28, 41· 29.4, 18· 30.14· 31.1· 32.13· 43.18. 24· 44.7, 23· 45.3· 47.16· 48.6· 49.6· 50.24, 40· 53.3, 9, 51· 54.1, 11
		Ἰωσήφ (οἰκονόμος)	28.5, 24, 41
		Ἰωσήφ (πατήρ, ἡγούμενος Ἀντιδίου)	54.5
		Ἰωσήφ (πατήρ)	1.11

		Κωνσταντινούπολις	15.3·
Καλουκώμη	44.3	33.10	
Καλχηδών	28.4		
Καμουλιανός (Ἰωάννης)	28.4	Λευκάδων (μετόχιον)	41.15
Καστούλου (κώμη)	8.18	Λέων (Γ΄ Ἰσαυρος)	2.11·
Κελλίων (μονή)	25.40	4.24 (τύραννος)· 6.4·	
Κεντουκλάδες	53.38	Λέων (Δ΄ Χάζαρος)	2.31·
Κεφαλή (Κόρακος Κεφαλή)	9.13	6.4	
Κιλικία	13.1, 5	Λέων Ε΄ (Ἀρμένιος)	16.2,
Κλήμης (νοτάριος)	28.5	6, 12, 15· 17.1, 5, 30, 38·	21.1·
Κλουβίου (μονή)	33.3,	24.28, 34· 46.20· 47.48· 49.2	
26		Λέων πατρικίος	50.5
Κόρακος Κεφαλή	9.13·	Λίβας	15.1
34.4· 51.3		Λισός	14.2·
Κοσμάς (ἅγιος)	32.17	21.5· 49.2	
Κουνδουριά	10.30·	Λόγος	3.10,
12.3, 18		13, 14· 28.18· 48.31, 37, 46, 70	
Κοχλίας	51.5	Λυδία	14.1·
Κρίταμα	13.19	18.2· 42.21	
Κύριλλος Ἀλεξανδρείας	47.59	Λυκία	10.31
Κύριος	2.8·		
3.8· 7.8· 9.33· 11.17· 20.5· 24.31, 34·		Μάκρο	49.9,
25.14, 35· 27.4, 17· 28.43· 29.4· 30.7·		20, 22· 51.29 (ἄββᾶς)	
33.6, 34· 35.17, 21· 37.28· 38.16·		Μακεδονιοὶ	48.18
41.26· 43.33· 44.23· 48.19, 20 (bis),		Μαρία	19.11·
94· 50.41· 53.17, 21· 54.4		48.38	
Κωνσταντῖνος Α΄	17.15,	Μαρκέλλα	6.8
28· 48.64, 83		Μαρσαλινὸν (σπήλαιον)	20.18
Κωνσταντῖνος Ε΄	2.11,	Μαρυκάτου (κώμη τῶν)	2.1·
43· 6.4		6.17	
Κωνσταντῖνος ΣΤ΄	6.3	Μεθόδιος	
Κωνσταντῖνος (ὑπατικός)	37.1	46.14, 28· 47.9, 18· 53.6,	
		30, 43, 54	

Μέριλος (an -ον?)	34.7	Ὀλυμπιακὸν ὄρος	24.3·
Μητᾶτα	13.17·	44.2	
42.21		Ὀλύμπιον ὄρος	8.2·
Μιχαήλ Β΄	15.37·	54.19	
16.10, 13, 16, 22		Ὀλυμπος	7.22
Μιχαήλ Γ΄	24.35·	Ὄσσαῖοι	48.73
29.1· 46.21· 53.1		Οὐάλης	48.41
Μύρα (τὰ)	10.32	Οὔννοι	15.2·
Μυριτζίκιος	2.3	16.2, 14	
Μωσῆς	9.18·	Ὄφίται	48.73
(Μωσῆς) 9.45· 29.3		Ὄψικιον (θέμα)	42.3
Νακολία	17.42	Παλαιὰ (Διαθήκη)	47.59
Νεστοριανὸς	2.11	Πάνδημος (ὁ, Πανδήμου ἐνορία)	
Νεστόριος	48.45		10.9·
Νίκαια	28.4·	13.6	
30.6		Πανθήριος	54.13
Νικήτας	25.1,	Παρθένος	48.44,
21		46, 51	
Νικηφόρος (βασιλεὺς)	13.3·	Πατήρ	4.4·
15.1, 88· 29.2		7.9· 10.18, 26· 47.55, 68, 69, 71·	
Νικηφόρος (πατριάρχης)	17.41,	48.22, 30 (bis), 35, 47, 51, 53·	
53.44		54.28	
Νικηφόρος (υἱὸς ὑπατικοῦ		Παῦλος	4.15·
Κων/νου)	37.13	46.12·	
Νικόλαος (ἅγιος)	44.4,	Παχώμιος (ὑπουργὸς)	14.9
12		Πέτρος (μοναχὸς)	43.1,
Νικόλαος (μοναχὸς)	41.3, 5,	12, 17, 20, 30, 32, 34, 38, 39· 44.1,	
10		8, 11, 12, 21, 24	
Νιτριώτης	44.6	Πέτρος (Νικαίας)	28.4
Ὀλυμπιακὰ (ὄρη)	5.3	Πέτρος (ἕτερος μοναχὸς)	
		43.13, 17, 20	

Πλάτων (ήσυχαστής)	43.3, 4, 8, 11, 21, 22, 25, 29, 31	Σταυράκιος	13.3· 15.21, 37
Πνεῦμα	2.15· 7.10· 10.18, 20, 26· 14.21· 28.38· 30.14· 33.28· 43.7· 45.13· 47.18, 24, 56, 69, 70, 79, 90· 48.9, 23, 34 (bis), 47· 50.15· 54.28	Στέφανος (πατρίκιος καὶ μάγιστρος)	35.5
Πραίνετος	29.24	Στέφανος (ποιμὴν)	13.8, 12
Πρόδρομος (Ἰωάννης)	12.18· 38.2	Στέφανος μοναχὸς	35.12, 16
Προῦσα	8.3· 21.4· 24.3	Στουδίου (μονὴ τῶν)	28.5
Προυσαεῖς	18.1	Σύλλαιον	43.15
Προφήτης	38.2·	Ταράσιος	47.45· 53.44
Ῥωμαῖοι	6.28· 16.20· 17.15· 50.3	Τελάου (μονὴ)	8.20
Ῥώμη	46.16	Τζούλλου (κώμη)	29.24
Σάβας	14.14· 22.27· 44.11	Τοπάρχης	32.5
Σαμψαῖοι	48.73	Τράπεζα	34.17, 21
Σαμψῶν	46.19	Τριάς	24.17· 47.63, 67
Σαρακηνὸς	50.7, 33	Τριχάλιξ	10.2· 14.12· 18.2· 24.2, 19· 30.1· 32.15
Σεραφῖμ	48.17, 21	Υἱὸς	4.5· 7.8· 10.26· 47.55· 48.22, 31, 35, 36, 37· 54.28
Σιγριανὴ	31.2	Χάζαρος	2.31
Σίμων	18.12	Χελιδὼν	14.2· 22.37
Σινᾶ	29.4	Χριστιανὸς	5.6, 8· 6.29· 16.24· 17.15· 47.51· 48.64· 50.1
Σκύθαι	53.40		
Σολομῶν	14.17		

Χριστὸς 3.1, 2,
 6, 9, 12, 21, 24· 2.10, 39, 41· 4.3, 9,
 14, 22· 5.8, 9, 13· 6.13· 7.8, 31· 10.14,
 17, 18· 12.13· 14.6· 17.11, 17, 18, 25,
 30, 33, 40· 18.18· 21.2· 22.44, 49·
 23.1, 13· 24.29· 25.17· 27.4, 9, 22·
 29.8, 16· 32.14· 35.4· 36.2. 7· 37.21·
 39.22· 45.1, 5, 9, 12, 15 (bis), 21·
 46.6, 11, 15, 18, 27· 47.5, 19, 22, 50,
 53, 64, 68, 75, 80· 48.63, 74, 77, 78,
 79, 84, 87, 94, 96, 97, 98· 50.39·
 51.19, 27· 53.11, 24, 33, 40, 42
 Χριστοφόρος 34.19,
 20, 22

II. INDEX VERBORUM NOTABILIUM

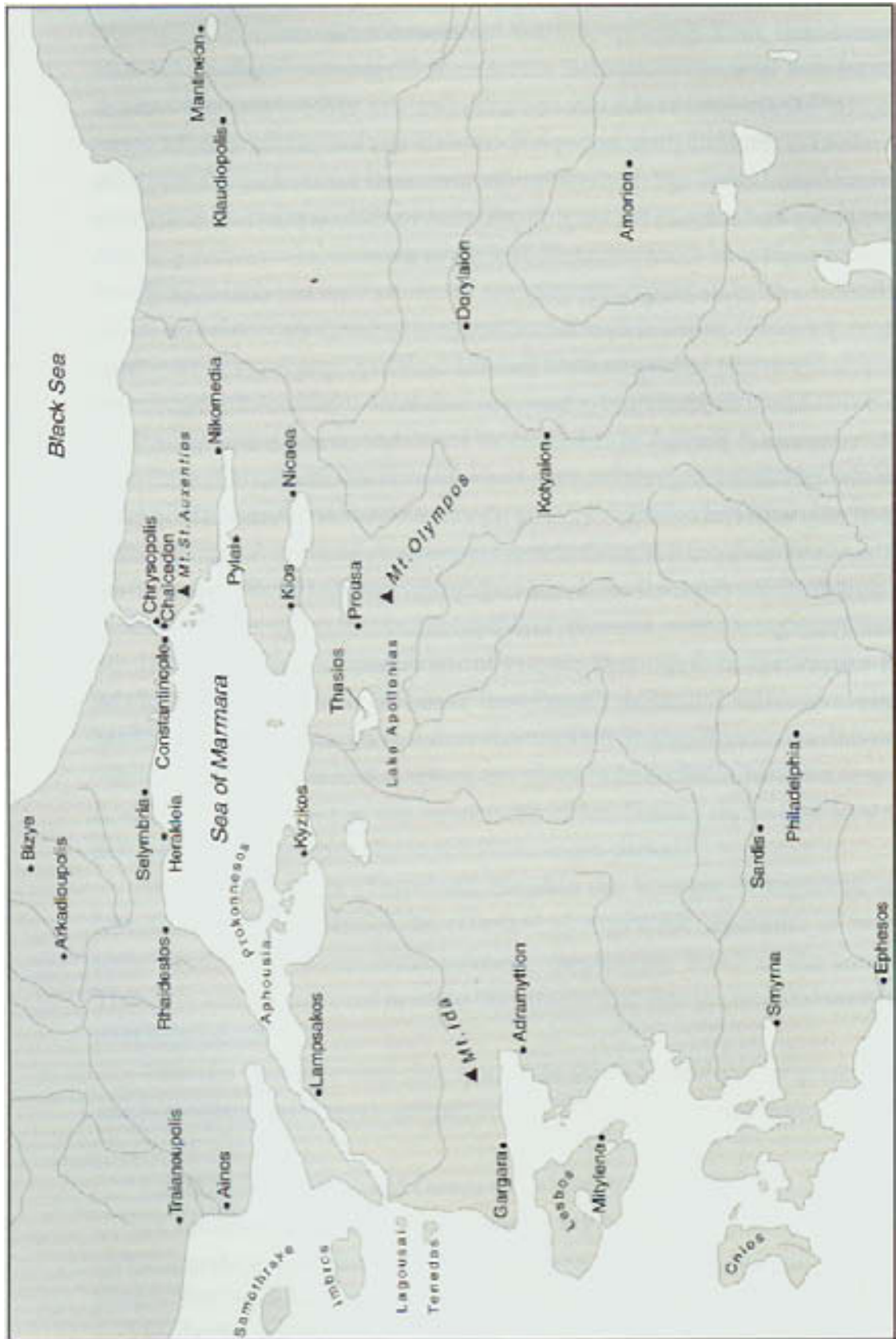
Ο πίνακας λέξεων που ακολουθεί παρατίθεται κυρίως ως απόδειξη της γλωσσοπλαστικής ικανότητας του συγγραφέα και της αξίας του *Βίου* του Ιωαννικίου και από γλωσσική άποψη. Περιλαμβάνει και λέξεις που δεν έχουν θησαυριστεί στα Λεξικά (*LSJ*, *Lampe*, *Stephanus*, *Du Cange*, *Sophocles*, *Δημητράκου*, *Κριαρά*, *Κουμανούδη*, *Τστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, *Trapp*).

ἀγάπη (=συνεστίαση)	25.6· 51.30	ἀνέκπλυτος	4.27
ἀγγελοειδής	53.14	ἀνθοπλίζομαι	23.2
ἀγγελοθέατος	11.5	ἀνθρωπολάτρης	48.45
ἀγγελώνυμος	16.26	ἀνθρωποπρεπῶς	22.25
ἀγιοπρεπής	53.14	ἀνθυποστρέφω : ἀνθυπέστρεφε	
ἀγνώριστος	5.10	7.30, ἀνθυποστρέψας 14.9,	
ἀδιάσπαστος	2.23	ἀνθυποστρέφων 52.4	
ἀδιεξόδευτος	34.35	ἀντεξουδενόω	24.31
ἀθέως	3.26	ἀντιθεία	16.16
αἵρεσιώτης	3.6	ἀντίλυτρον	7.18
ἀκατάλλακτος	45.19	ἀοίδιμος	4.17
ἀκμὴν (=ἀκόμη)	4.27	ἀπέκγονος	6.4
ἀκοντὶ	22.15	ἀπεικότως	2.4
ἀκουστής	9.21	ἀπερυθριασμένως	22.52
ἀκραιφνής	3.16	ἀπομμάτωσις	27.26
ἀμαθαίνω	47.12	ἀποπομπαῖος	14.30
ἀνάθρωξις	46.24	ἀποτακτικὸς	13.14
ἀνάρρησις	1.15	ἀπρόϊτος	10.10
ἀνδράριον	4.12	ἀπύθμαντος	17.36
ἀνδρογύναιον	11.3	ἀρνησιθεία	17.39

ἄσκηνος	10.3	ἔκδικος	4.23·
ἄστραπηφόρος	44.15	ἔκδικία	48.83·
αὐταπόστολος	18.3	ἐκλυτροῦμαι	2.40
αὐτοβαδῆς	27.5	ἐκμειῶ	48.25
αὐτοστοματι	47.65	ἐκπορευτῶς	48.35
αὐτοῦσε	15.27	ἐλλάμπω	4.32
αὐτοψεῖ	39.27	ἐμφθόνως	28.28
ἄφαντασίαστος	17.20	ἐμπείρως	8.12
ἄφαντόομαι	31.21	ἐναπεργάζομαι	23.6
ἄφομοίωμα	46.5	ἔνθεος	2.14· 8.1· 9.4·
ἄφρονεύομαι	22.22	32.3, 26· 34.31· 39.27· 46.27·	
ἄφυρτος	17.21	53.53	
		ἐνσημαίνω	1.2
βαθύθριξ	11.6	ἐξαγόρευσις	35.14
βάνδον	2.34	ἐξακονάω	53.18
βασκαίνω	1.5	ἐξκουβίτωρ	2.34· 6.19
βανκάλιον	14.25	ἐπανάστασις	34.36
βλάβος, τὸ	9.4	ἔπαρμα	49.20
βραχιόλιον	6.22	ἐπιβάσιμος	22.27
		ἐπιποθῶ	27.24
δαῦιτικῶς	7.6	ἐρημοπολίτης	23.8
διάδοσις	3.2	εὐδρομος	9.11
διαιρετῶς	10.20	εὐόματος	11.5
διαλοιδορία	53.17	εὐοπτος	11.5
διδακτὸς	2.15	εὐπρόθυμος	14.24
διορατικωτάτως	5.11	εὐσθενῶς	6.10
δογματίζω	3.9	ἐφυστερίζω	25.22
		ἐχθρωδῶς	47.54
ἐθελοκωφῶ	27.23	ἐῶς	5.2
εἰκονικὸς	3.1		
εἰρηνοδώρως	4.25	ζωφοῦμαι	5.5
ἐκδηλώτατα	2.26		
		ἡλικιώσις	2.26, 29

ήσυχαστικῶς	8.12, 32.4	κυκλοτερῶς	34.10
		κυροβατῶ	52.4
θανατοποιὸς	2.5	κωμάζω (an *κωμάω?)	4.20
θαυματόβρυτον	31.4		
θεάρεστος	1.1	λαθροδῆκτης	47.38
θεοβραβεύτως	4.8	λεβητωνάριον	9.40
θεόδημος	48.98	ληρωδῶ	3.21
θεοθυσία	47.89	λύμη	2.42
θεοκατάρτιστος	9.11	λυττῶ	17.10
θεόκριτος	48.2	λυχναπτῶ	11.3
θεοκρίτως	4.19		
θεοπαράθετος	53.54	μαγομάντης	18.26
θεοπύρσευτος	19.5	μάκελλον	6.23
θεοσημείον	29.6	μεταληπτὸς	1.7
θεοσοφία	48.99	μεταμελητικῶς	22.46
θεόσοφος	47.34· 53.39	μεταναστεύω	9.14
θεοχαρίτωτος	49.4	μογγίλαλος	37.22
θεοχαρίτωτα (επίρ.)	43.4· 48.4	μονερημίτης	18.10
θεωρητικώτατος	4.24	μυρίπνοος	2.6
θνήσις	4.19	μυσαρὸς	4.27
		μύσος	3.25
ἱεροθυτῶ	47.12	νεκροποιῶ	12.25
ἱμαντώδης	6.12	νήστης	9.22
ἴνδαλμα	3.11		
ἰσαγγέλως	10.27	οἰκονομία	5.7
		οἰκονομικῶς	47.56
κακοδιδασκαλία	27.25	ὁμοταγῆς	2.35
κατακαλλωπίζω	6.22	ὀρθοβαδῆς	54.10
κάταλσος	10.12		
καταπαύσιμος	9.10	παιδιοπρεπῆς	51.28
κοσμοπερίβλεπτος	15.20	πανώλεθρος	4.19
κρατοτύραννος	21.1, 24.21	παραδοξοποιία	37.28

παρακολούθημα	3.18		συνεμπίπτω	23.17
παραυτὰ	15.36,	22.52,	συνεπισύρω	50.34
50.25			συνήσυχος	43.30
παρεκτικὸς	4.29·	22.36	συντακτικῶς	7.26
περιεργία	35.6		συσκότος	27.25
πειραστικῶς	45.5		σχετικῶς	5.6
πήρωσις	4.32			
πνευματέμφορος	31.4		ταπεινόνους	32.36
πνευματόφθεγκτος	47.15		ταχινὸς	33.28
πολυβόστρυχος	11.6		τρανολογῶ	37.26
πολυήσυχος	10.31		τριδόσιος	44.12, 50.27
πολυσύμφορος	16.20		τριχοσύνθετος	9.40
προκρατῶ	4.12			
προξενίζω	1.6		ὑπερφερῆς	2.32
προοδοποιὸς	17.38			
προόρασις	33.42		φαντασιαστῆς	48.68
πρυτανεύομαι	4.18		φειδωλία	11.7
πρωτοδεύτερος	48.48		φερέπονος	47.30
πυρσολαμπῆς	2.36		φορολόγος	45.25
			φοσσᾶτον	5.2
ῥακκοδύτης	11.5		φρουραίας, ὁ	29.10, 13
σκήνωμα	5.19		χαμευνία	5.18
σκηπτὸς	4.18		χρειωδῶς	11.12
σκολιόβουλος	24.27		χριστιανοκατήγορος	48.90
στιχολογῶ	52.4		χριστώνυμος	6.8
συγκατάβασις	3.10		χρωματικὸς	3.2
συλλαλιὰ	6.24			
συμβολή	6.7			
συνανακομίζω	43.22			

Βορειοδυτική Μικρά Ασία (7ος-9ος αι.)

Από το βιβλίο της A. M. Talbot, *Byzantine Defenders of Images. Eight Saints' Lives in English Translation*, Washington, D.C. 1998, σ. xii